ioan caragiani

studii istorice asupra românilor din peninsula balcanică

PUBLICARE POSTUMĂ
ÎNSOȚITĂ DE O NOTĂ BIOGRAFICĂ
DE **PERICLE PAPAHAGI**

PROFILE
PUBLISHING

Studii și cercetări

STUDII ISTORICE

ASUPRA

ROMÂNILOR DIN PENINSULA

BALCANICĂ

DE

IOAN CARAGIANI

1840-1921

PUBLICARE POSTUMĂ ÎNSOȚITĂ DE O NOTĂ BIBLIOGRAFICĂ

DE

PERICLE PAPAHAGI

MEMBRU CORESPONDENT AL ACADEMIEI ROMÂNE

PROFILE PUBLISHING

București 2002

Studii istorice asupra românilor din Peninsula Balcanică

de

Ioan Caragiani

1840-1921

Publicare postumă însoțită de o notă biografică de Pericle Papahagi, membru corespondent al Academiei Române

Ediție anastatică, Profile Publishing, București

Cartea a apărut cu sprijinul Ministerului Culturii și Cultelor

e-mail: editura@profile-publishing.ro
tel./fax.: +40.1.242.73.77
www.profile-publishing.ro

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
CARAGIANI, IOAN
Studii istorice asupra românilor din Peninsula Balcanică / Ioan Caragiani. – București : Profile Publishing, 2002
p. ; cm.
ISBN 973-85856-3-5

94(497)

CUVÂNT INAINTE

Textul ce urmează a fi tipărit este continuarea Studiilor istorice asupra Românilor din Peninsula Balcanică de Ioan D. Caragiani, fostul profesor de limba elenă la Universitatea din Iaşi şi fost membru activ al Academiei Române.

Scrierea apărută (272 pagini) nu-i decât un fragment dintr'o mare lucrare, în care autorul vorbeşte despre Aromâni.

Partea apărută la 1929, ca ediţie a Academiei, a fost tipărită în *Revista pentru Istorie, Arheologie şi Filologie* de sub direcţiunea lui Gr. G. Tocilescu.

Se ştie că până astăzi Aromânii nu au o istorie amănunţită, aşa că orice contribuţie este bine venită. Studiile profesorului Ioan Caragiani sunt dintre cele mai serioase, din acest punct de vedere, ca unele ce ne vorbesc despre trecutul şi vieaţa Aromânilor din secolii trecuţi. Se arată cum mulţi dintre dânşii, ca unii care luptau ca creştini pentru întronarea creştinătăţii, sau, cum i se zicea pe atunci, a *Romeicului*, erau socotiţi drept străini, mai ales Greci. Punând în contribuţie locul de origină al naşterii eroilor, numele lor curat aromâneşti, dovezi aduse după diferite mărturii contimporane, autorul reuşeşte să stabilească românitatea lor în modul cel mai neîndoielnic.

De pildă:

Despre *Suliaţi* s'a susţinut, pe nedrept, că ar fi de origine albaneză. Insă, Ioan Caragiani dovedeşte că mai toţi eroii renumitelor *Suli* au fost Aromâni. Au fost Aromâni, ca unii cari sunt locuitori ai satelor aromâneşti din munţii *Suli* (Sule-), nume aromânesc, pentrucă aceşti munţi, priviţi de departe, par ascuţiţi la vârf că nişte *suliţe*. Acest nume de *Suli* nu ne întâmpină decât la Aromâni. Aşa avem *Sulile* Suliaţilor, apoi Sulile din Etolia de jos, lângă *Vlaho-Cătuna* ((Pouqueville, *Voyage*, etc.) şi alte *suli*, tot în localităţi aromâneşti, cum ar fi: Sămărina, Vlaho-Clisura (*Chiatră-cu-Sulă* de pe muntele Şubreţ) şi altele.

Acest nume de *suli*, cum arată Ioan Caragiani, este curat *aromânesc şi numai* românesc, plurarul lui *Sulă* din latinul *Subula, -am*.

Şi nu numai după numele româneşti de localităţi se dovedeşte românitatea eroilor, ci şi după numele româneşti pe cari nu le întâlnim decât numai la Aromâni.

Un nume ca *Buia*, *Barda*, *Bardzu*, *Spată*, *Dzimă*, *Liuşa*, *Dzegă*, etc., nu poate fi purtat decât de Aromâni şi nu poate desemna decât pe Aromâni.

Apoi costumul şi moravurile, când sunt aromâneşti, dovedesc iarăşi că cei care le poartă şi le practică sunt numai Aromâni, şi la *Suliaţi* vedem cum mai toţi, bărbaţi şi femei, poartă portul *aromânesc*, portul aşa zişilor Aromâni Fârşeroţi.

Apoi chiar denumirea de *Arvanitovlahi* ('Αρβανίτο-βλάχοι), după care au fost consideraţi ca Albanezi, nu arată decât că ei sunt Aromâni, anume Fărşeroţi, căci aceşti Aromâni, originari din Fraşari, adică dintr'o regiune albaneză, au fost numiţi Arvanitovlahi, adică Vlahi din Albania.

Tot aşa, cum n'ar fi putut fi alta decât *Aromâni*, aşa zişii Albanezi: *Mălăcaşi şi Bui*, când, azi ziua toată, orăşelul Mălăcaşi este curat aromânesc (P o u q u e v i l l e, *Voyage* 5, 624), iar *Buia* este de asemenea nume pur aromânesc, purtat numai de Aromâni?

Apoi nu-i scriitor, care să se fi ocupat de cei cari au contribuit la eliberarea popoarelor creştine de sub jugul turcesc, care să nu fie cercetat şi comentat de I. C a r a g i a n i, pentru stabilirea originei şi arătarea faptelor Aromânilor.

Nicăeri mai amănunţit nu vom găsi date mai sigure, mai precise despre *Căpitănate*, aceste *Armatolii* aromâneşti, ca în *Studiile* lui I. C a r a g i a n i, din care se vede cum aceste căpitănate constituiau nişte domnii aromâneşti, ceva analog cu domniile din Moldova şi Valahia, cu deosebire numai că aceste căpitănate aromâneşti erau mai mici. In colo, recunoaşterea căpitănatelor era supusă aceloraşi formalităţi din partea imperiului otoman ca şi pentru recunoaşterea domniilor din Valahia şi Moldova, cu osebirea iarăşi că Aromânii niciodată nu primiră să aibă *Căpitan* (Domn) străin, grec sau albanez, cum s'a întâmplat cu Moldovenii şi Muntenii.

Căutând să dovedească românitatea eroilor săi, de cele mai multe ori autorul, pe lângă scurte notiţe biografice, ne dă adevărate monografii. Aşa este, de pildă, când vorbeşte de *fraţii Caceandoni*, aceşti viteji Aromâni, despre care şi Pouqueville are pagini pe atât de elogioase despre vitejia lor, pe cât de mişcătoare despre schingiuirea la care au fost supuşi de tiranul Paşă din Ianina, A l i.

I. C a r a g i a n i ni-i descrie amănunţit, arătând vieaţa lor legendară. Şi tot aşa când ne vorbeşte de părintele Papadimitre, acest sfânt martir creştin, român neaoş din orăşelul pur aromânesc Sămărina, sau despre familia nemuritorilor Andruţ Veruş, Odiseu şi alţi mulţi.

Cunoscător adânc al limbii greceşti, a ştiut să extragă din diferiţii autori neo-greci, care s'au ocupat mai cu deosebire de Aromânii din acele timpuri, preţioase informaţiuni. Credem că nimeni mai bine ca profesorul I o a n C a r a g i a n i n'ar fi putut folosi bogatul material al scriitorilor greci cu priceperea cuvenită.

Cu răbdare mare, cu muncă laborioasă și cu deplină competință, a știut să cerceteze şi să stabilească adevărul, dovedind pentru totdeauna românitatea multora şi răsturnând astfel răstălmăcirea realității evidente. Iată în ce constă opera, aş zice, măreață, a acelui care în toată viața lui nu s'a îndeletnicit decât cu trecutul neamului său, pe care l-a iubit atât de mult.

Textul ce urmează dovedeşte aceasta pe deplin.

Credem de datoria noastră să mulțumim onoratei Academii Române pentru căldura cu care a primit de a tipări şi restul manuscrisului.

PERICLE PAPAHAGI

DE OBSERVAT

Când I. Caragiani pomenește de «*cartea sa*», înțelege prima parte din *Studii istorice asupra Românilor din Peninsula Balcanică*, dată publicității la 1929.

Se va avea în vedere deci că *citațiile până la pag. 272* se referă la această primă parte.

STUDII ISTORICE

ASUPRA

ROMÂNILOR DIN PENINSULA BALCANICĂ

PARTEA A II-a [1]

194. *Părintele Samuil.* Vezi la Nr. 250.

195. *Costa Sclepuşi* era rudă cu Buieştii. Vezi la Nr. 111 şi 155 [2]).

CĂPITANI SULIAŢI

196. Toate numele, cari figurează la pag. 23—25 din această scriere [2]) sunt nume de *căpitani suliaţi*, distinşi în diferite lupte atât înainte, cât şi în revoluţiunea greacă dela 1821. Acele nume, după cum se vede din citaţiunile din paranteză, sunt extrase din autori, cari vorbesc despre ei în descrierea războaielor, la cari au luat parte. Cu acei căpitani face cunoştinţă cititorul la războaiele Suliaţilor, despre cari vorbim mai încolo. Aici fiind vorba de căpitanii suliaţi, dăm cântecele populare făcute în onoarea lor şi în genere a tuturor Suliaţilor. Vezi dar: Passov, pag. 150, cânt. CCII, pag. 155, cânt. CCX, pag. 156—157, cânt. CCXIII; Fauriel, vol. I, pag. 225—283 Scurtă istorie despre războaiele Suliaţilor şi pag. 284—303 mai multe cântece cu traducerea în franţuzeşte. Despre *Suliaţi* şi origina lor avem de remarcat mai încolo multe şi interesante amănunte.

NICU CEARA (Ţara)

197. *Nicu Ţara* [3]) era fiul lui *Panu Ţara*, iar *Panu Ţara* era armatol la Olimp şi ginerele lui Panu *Zidru*, armatol şi acesta în comuna Vlaho-Livade de pe Olimp. ('Αριστ. Βαλαωρίτης, în 'Αθαν. Διάκος, pag. 180). După moartea lui *Panu Zidru* şi a unicului său fiu *Fotu*, *Panu Ţara*, armatol

[1]) Se continuă biografia Căpitanilor sau Armatolilor Români.

[2]) Partea I, Bucureşti 1929.

[3]) Autorul dă numele acestui *căpitan*, după pronunţarea grecească savantă. El se rosteşte însă, atât de Greci cât şi de Aromâni: *Ceara* (P. P.).

şi ginere, îi succese în armatolie, aşa că *Nicu Ţara* era *fiu* de armatol. Fauriel (vol. I, pag. 181) ne spune despre *Nicu Ţara*: «*il était fils et petit-fils de Klepthes*... Des divers capitaines de Klephtes qui ont vu les premières années de ce siècle (al XIX-lea), *Niko-Tzaras* est le plus célèbre dans les souvenirs populaires de la Grèce, et *l'un de ceux auxquels il n'a manqué qu'un théâtre plus vaste*, pour obtenir *de l'histoire la renommée des héros*»; iar la pag. 182 Fauriel ne spune că *Nicu Ţara* «reçut quelque teinture de science et de littérature, et apprit le grec littéraire. Il était déjà avancé dans l'explication de l'Iliade, par où se termine, dans le cours ordinaire de l'enseignement en Grèce, l'étude de l'ancienne langue nationale, lorsqu'un évènement imprevu vint le jeter tout-à-coup dans une carrière, où ce genre de savoir lui devenait três-superflu».

Evenimentul acesta, despre care ne dă amănunte Fauriel în paginile cari urmează, este că *Panu Ţara*, tatăl lui *Nicu Ţara*, a fost atacat într'o noapte pe neaşteptate de două corpuri de armată albaneză, şi, ca să scape, pregăti un *manechin* cu costumul de armatol şi-l aruncă dela o fereastră; Albanezii, crezând că însuşi *Panu Ţara* se aruncă dela fereastră, descărcară toţi armele lor asupra *manechinului* şi *Panu Ţara*, împreună cu tânărul său fiu *Nicu*, cu săbiile în mână, îşi făcură drum printre Albanezi, ieşind dela uşa casei. Tânărul dar *Nicu Ţara* părăsi băncile şcoalei şi însoţi pe tatăl său, cu alţi armatoli, în luptele în contra Turcilor. Murind tatăl mai târziu într'o luptă, *Nicu Ţara*, fiul, se pune în capul oştirei tatălui său şi prin vitejiile sale ajunge unul din cei mai distinşi armatoli rebeli ai Tesaliei în luptă mai cu seamă cu oştile lui Ali paşa. In fine, satrapul fu silit să-i redea căpitănatul părintesc şi împăcându-se cu el, îl invită la Ianina, unde *Nicu Ţara* se duse şi fu bine primit; însă la plecare Ali paşa puse oameni ca să-l asasineze la întoarcerea în căpitănatul său, lucru la care *Nicu Ţara* se aştepta şi cu precauţiuni scăpă. Ali paşa, furios că-i scăpă prada, puse iarăşi alţi oameni să execute asasinatul şi Nicu Ţara fu silit de atunci să părăsească definitiv căpitănatul său şi cu alţi armatoli şi cu trupele lor echipară câteva corăbii şi începură o luptă de corsari în contra Turcilor în marea Egee, sperând că izbândele ce vor face în contra flotei turceşti vor ajunge până la urechile sultanului, care se va interesa şi va afla motivele cari impuseră pe armatoli la acest act de desperare, şi, aflând că toate au provenit din cruzimile satrapiei lui Ali paşa, îl va destitui şi se vor întoarce şi ei în patriile lor. *Nicu Ţara* cu flotila sa ajunge spaima Turcilor şi amiralul rus, Siniavin, care comanda flota rusească pe atunci (1806) în marea Mediterană, auzind de Nicu Ţara, îi scrise să-l întâlnească. Intâlnirea avu loc pe la Iunie 1807 la insula *Tenedos* de lângă Dardanele. Acolo *Nicu Ţara* se înţelese cu amiralul Siniavin să adune şi alţi armatoli câţi va putea şi cu trupele lor să meargă şi să se unească cu oştirea rusească din Moldova şi de acolo să treacă în Serbia ca să dea ajutor prinţului *Cara Gheorghe*, care lupta cu Turcii. *Nicu Ţara* dar, luând ajutoare băneşti dela

Siniavin, debarcă în Tesalia și făcând o adunare de armatoli pe Olimp, îi decise la proiectul său de a trece în Moldova și la un *rendez-vous* ce-și dădură pentru insula *Scopelos* se găsiră acolo *cinci sute* de ostași de armatoli, cari debarcară la orașul Caterina dela Olimp și de acolo se puseră pe drum. Turcii luară de veste și se puseră în urmărirea lor, dar nu putură să-i oprească nici să-i învingă în multele lupte ce făcură, până când *Nicu Țara* cu trupa sa ajunsese la râul *Strimon*, la orașul *Pravi* sau *Praușta*. Acolo era așteptat și de alte trupe turcești pe lângă cele cari îl urmăreau. Dându-se dar acolo o luptă, care dură trei zile, *Nicu Țara* își menținu pozițiunile sale; dar pe când gândea să-și continue drumul, află că se încheie pace între Turci și Ruși, și văzând că executarea planului său nu mai are niciun scop, se decise să se întoarcă înapoi și, ajungând la muntele Atos, se îmbarcă de acolo cu restul oștirii sale și se întoarse iarăși la insula *Scopelos*. In această expedițiune *Nicu Țara* pierdu 370 de oameni, iar cei scăpați erau plini de răni ca și el însuși.

Mulți armatoli, cari erau în serviciul militar rusesc, cu încheierea păcii între Turci și Ruși și cu plecarea flotei rusești, rămânând disponibili și văzându-se trădați în speranțele lor de Ruși, se hotărîră să continue lupta în contra Turcilor ca corsari. Armatolul *Iani al Stati* dela Valtu, ginerele căpitanului *Iani Bucuvală*, era șeful lor împreună cu un alt armatol *Cazaverni*, și aduceau mult rău corăbiilor turcești și locuitorilor turci din orașele maritime.

Iar Ali pașa, auzind de cursele piratice ale lui *Nicu Țara* și de expedițiunea lui cu alți armatoli de pe Olimp, în mânia sa strigă: *am să înnec Olimpul în sânge*, și pe când *Nicu Țara*, ieșind din Scopelos iarăși, făcea o nouă adunare de armatoli spre a se chibzui ce mai este de făcut, Tesalia fu inundată de oștirile lui Ali pașa și armatolii Olimpului iarăși atacați de oștiri incomparabil superioare celor ale armatolilor. Aceștia în adunarea lor deciseră a lupta cât vor putea pe uscat și, dacă soarta nu le va surâde, să intre iarăși în corăbii, și să reînceapă lupta de corsari, pentru care aveau la dispozițiunea lor o mică flotilă de 70 de corăbii, impărțită în 10 divizii, care aștepta la insula *Schiatos*. După ce dar luptară cât putură cu oștile lui Ali pașa, se îmbarcară și ieșiră la insula *Schiatos*, unde se uniră cu *Iani al Stati*. Armatolii, cari intrară cu trupele lor în acea flotilă de 70 de corăbii, au fost următorii:

Lăzeștii, părintele *Eftimie Blahava*, *Bizioti*, *Țaghila*, *Siru*, *Căpitan Alexandri*, *Colocotroni*, *Romfei*, *Nicu Țara* și alții. Comandant suprem al flotei fu aclamat în unanimitate *Iani al Stati*, ginerele Căpitanului Iani Bucuvală și subt-amiral *Nicu Țară*, amândoi bine cunoscuți pentru eroismul lor. *Iani al Stati* era om atunci de patruzeci de ani aproape, uriaș de statură, purta o barbă neagră lată și lungă care-i acoperea tot pieptul și niște plete lungi și dese, atârnând pe umeri, apoi era îmbrăcat cu niște haine negre și lungi, și atât corabia lui cât și pânzele corăbiei erau negre. Și corabia lui *Nicu Țara* era negru vopsită, el însă nu era îmbrăcat în negru ca *Iani al Stati*

Dela *Schiatos* armatolii începură cursele lor piratice în diferite direcțiuni, atacând orice corabie turcească comercială ori de războiu și în puțin timp întrerupseră orice comunicație pe marea Egee și pe lângă coastele Asiei Minore și făcură și multe cruzimi cu atacarea și bombardarea orașelor maritime unde locuiau Turci. Poarta aflând de aceasta puse pe Patriarh să afle cauzele acestor desordini și să-i raporteze. Află dar că armatolii ajunseră la acele acte de disperare din cauza cruzimilor lui Ali pașa și din cauza izgonirilor dela căpitănatele lor tradiționale. Indată dar Sultanul ordonă reîmpatrierea lor și toți, afară de *Nicu Țara*, fură reinstalați în drepturile lor. Cu toată reinstalarea lor însă, Ali pașa lucra pentru exterminare. Deci *Eftimie Blahava*, făcând la 1808 o ligă generală de armatoli, se decise să atace cu puteri unite pe Ali pașa, însă planul înainte de a se pune în lucrare fu trădat și armatolii fură atacați în parte și învinși. Singura luptă care se făcu de un număr unit de armatoli nu număra din partea creștinilor decât numai 600 de luptători, pe când adversarii erau de câte cinci și opt mii și mai mulți la un loc. Astfel fu atacat aparte *Teodor Blahava*, aparte *Dimitrie Blahava*, înainte de a se pune planul întreg în lucrare și când *Eftimie Blahava* se întoarse dela Olimp cu trupe și de acolo ca să înceapă acțiunea generală, află că frații săi cu mulți alți armatoli fură uciși și trupele lor, parte nimicite, parte împrăștiate. Deci și el și toți ceilalți armatoli se uniră iarăși cu Nicu Țara și reîncepură viața piratică, făcând multe cruzimi în contra Turcilor. Atunci interveni Patriarhul din nou și-i conjură să se lase de această viață, mai cu seamă Eftimie Blahava, care era preot, și reuși a scoate un nou firman care se trimise și se publică în Tesalia și aiurea și prin care erau iarăși reinstalați toți căpitanii în căpitănatele lor. Blahava ascultă povețele Patriarhului și disolvă flotila și concedie trupele sale și se întoarse la Hașia (la Hăși) la căpitănatul său. După întoarcerea căpitanilor, Ali pașa propuse la mai mulți din ei în parte că, dacă vroiesc să trăiască în pace cu el, trebue să-i predea pe Blahava. Toți îi refuzară această cerere. Atunci el face o scrisoare plastografiată ca din partea căpitanilor frații *Lazu*, cari îl invită să se ducă la Olimp, spre întâlnire, la un loc anumit, și o trimite lui Blahava. Acesta nebănuind nimica, se duce la locul arătat, unde pe neașteptate este prins de un număr de soldați albanezi, cari îl așteptau ascunși. Astfel Blahava fu prins și dus la Ianina și acolo, după ce i se sfărâmară ciolanele, corpul lui fu târît pe ulițele Ianinei. Pouqueville (*Hist. de la régénér.*, I, 253—4) descrie cu multe amănunte nenorocitul sfârșit al lui Eftimie Blahava. (Despre toate acestea câte am spus despre viața lui Nicu Țara, Blahava, etc., vezi *Satas*, Τουρκοκρ. Ἑλλάς, pag. 578—604, și *Fauriel*, vol. I, pag. 185—188. Vezi despre moartea lui Blahava, la Nr. 250).

Să vedem acuma ce a devenit Nicu Țara. De al doilea firman împărătesc provocat de Patriarh, prin care firman fură reinstalați în căpitănatele lor toți armatolii pirați, Nicu Țara nu vrea să se folosească, cunoscând perfidia

lui Ali paşa, sub satrapia căruia zăcea şi întreaga Tesalie, deci el cu ai săi continuă războiul său piratic în contra Turcilor. La o debarcare ce făcu la 1807 oamenii săi se încăerară cu nişte trupe albaneze, pe când el era în corabie. Auzind împuşcăturile, alergă la locul luptei şi Turcii, văzând venirea lui, o luară la fugă; unul din ei însă, ascuns la o pândă, pe când Nicu Ţara se întorcea cu tovarăşii săi la corabie, trase cu puşca şi-l răni mortal. Camarazii îl duseră la corabie, unde după câteva zile muri. Corpul îi fu îngropat cu multe lacrimi din partea camarazilor săi şi cu multe din partea tuturor, cari auziseră despre vitejiile lui, în insula *Schyros*. Armele şi sabia lui Nicu Ţara le duseră la văduva sa, care le păstră cu mare sfinţenie pentru unicul fiu ce-i rămase şi care era încă nevârstnic.

Multă lume nu credea că *Nicu Ţara* muri, iar Turcii, mulţi ani după moartea lui, tremurau încă la auzul numelui său, căci nici ei nu credeau, şi corăbierii turci, plutind pe mare, stăteau cu ochianul la ochiu şi atenţi împrejur de teama acelor corăbii teribile cu pânzele negre ale acelui teribil *cleft* şi *pirat*, cum îl numeşte Fauriel (vol. I, pag. 188—190).

Nicu Ţara, când muri, n'avea mai mult de 36—40 de ani. « Sa figure, zice Fauriel (vol. I, pag. 190), était belle, son regard perçant, son air noble, mais un peu farouche. Sa taille haute, svelte et bien prise, annonçait sa vigueur et son agilité, qui allait jusqu'au prodige. Il pouvait lutter de vitesse, à la course, avec un cheval, et en franchir, d'un saut, sept de front. Il avait inspiré à ses Klephtes une confiance sans mesure: rien de ce qu'il avait commandé n'était réputé impossible. Les Albanais envoyés contre lui en avaient une terreur superstitieuse; ils le croyaient invulnérable, et disaient sérieusement que les balles s'amortissaient par enchantement sur sa peau; et que *tirer sur lui*, c'était *perdre sa poudre*. Son langage, ses manières, ses idées se ressentirent toujours plus ou moins de la culture de sa jeunesse; et j'ai entendu parler des lettres par lui écrites, qui, à l'énergie et l'originalité ordinaire du style des Klephtes, joignent une élégance et une correction particulière de diction ».

Astfel a fost *Nicu Ţara*. Multe cântece îi făcu poporul lui *Nicu Ţara*, între cari următoarele tipărite: Passov, pag. 65, cânt. LXXVII; pag. 65—66, cânt. LXXVIII, pag. 66, cânt. LXXIX, pag. 66—67, cânt. LXXX, pag. 67, cânt. LXXXI, pag. 68, cânt. LXXXII; Fauriel, vol. I, cântecele dela pag. 192—197; Χασιώτης, pag. 104 şi 105, cântecele 23 şi 24.

Nicu Ţara după cuprinsul cântecului LXXXIII, pag. 69 din Passov, vers. 17, avea şi alţi fraţi căpitani, dintre cari doi sunt cunoscuţi, anume *Hristu Ţara* şi *Calinic* [1]) *Ţara*.

Cel dintâi ne este cunoscut din cântecul LXXXIII din colecţiunea Passov şi din Filimon şi Tricupis şi din toţi istoriografii revoluţiunii greceşti,

---

[1]) *Calin* se zicea **şi** i s'a grecizat numele în Καλλίνικος.

căci jucă un rol însemnat și în revoluținuea dela 1821 (vezi Tricupis, vol. I, pag. 315; Filimon, III, pag. 150). In aceste citate *Hristu Țara* ne este dat cu porecla: Γερομπαλωμένος Συντεκνιώτης. In timpul revoluțiunii era bătrân *Hristu Țara*. In Passov, pag. 69, când., LXXXIII, *Hristu Țara* ne este dat și cu porecla Μπαλωμένος, adică *cârpitul*[1]). Iar porecla de *Sintecniotis*[2]) este dela un sat *Sintecna*, care, împreună cu un altul *Secăreț*, au fost distruse de Turci pentru desele revolte ale locuitorilor, iar locuitorii lor fură împrăștiați (vezi Pouqueville, Voyage, edit. a II, vol. II, pag. 266); iar despre celălalt frate al lui *Nicu Țara* ne vorbește Perevos, în cartea sa 'Απομνημονεύματα πολεμικά, vol. II, pag. 11—13, și anume la pag. 13 sus, rândul întâi; acest frate al lui *Nicu Țara* era armatol la Olimp pe la începutul revoluțiunei grecești, și *A. Mavrocordat* îi scrise și lui și celorlalți căpitani ai Olimpului, precum lui Vangheli Căciu, Mitru Bajdechi, Dimu Țaghila, Mitru Liacopol, Binu, Costanti Dubioti, Iani Velendza și Cota să ia parte în revoluțiunea grecească, ceea ce au și făcut. La pagina citată mai sus Perevos ne dă pe fratele lui *Nicu Țara* cu numele *Calinic Țara*, pe când Românii îl știu cu numele *Calin Țara*, (Ceara) și Perevos îl elenizä în *Calinic* (Καλλίνικος Τζάρας). Macedo-românii au și numele *Calina* pentru femei, dar pentru bărbați n'au *Calinic*, nici chiar *Calin*, ci se aude mai mult *Cala* sau *Caliu*, pe care îl fac și diminutiv *Caliac* și prescurtat *Liac*, care *Liac* de multe ori este diminutivul lui *Ilie*, care la ei se aude *Lia*. Perevos și pe *Vangheli Câciu* îl prefăcu în 'Αγγελῆς Κάτζος, iar pe Iani Velendza ni-l dă 'Ιωάννης Βαλέντζας (vezi la pag. citată mai sus). Caliu se află și *Cali* și *Cala* (vezi la pag. 87, Nr. 27).

Lui *Nicu Țara* Românii îi ziceau *Nicu Ceara* și *Nicu al Ceara*[3]). Familia lui era o ramură din familia lui *Ianachi Ceara Cúndura*, originară din comuna românească de pe Pind numită *San-Marina* și așezată de mult în comuna *Blața* din Macedonia, câteva ore departe de orașul *Vlaho-Clisura*. Comuna Blața este românească, însă cu școalele grecești tinde spre grecizare (vezi la pag. 114, 1). *Ceareștii* iarăși erau din familia *Farmachi*, tot din San-Marina, vezi la Nr. 230. *Nicu Țara* lăsă un fiu nevârstnic la moartea sa și, pe când el purtă un nume așa de falnic în amintirea tuturor și așa de sunător și plin prin repețirea vocală *a*, numele fiului său *Panaioti Țara* a fost diformat și elenizat la școală de vreun pedant dascăl grec și făcut *Țaropulos* (Τσαρόπουλος).

Aceasta o aflăm dela D. Satas ((Τουρκοκρατουμένη 'Ελλάς, pag. 577, nota 1), care, publicând niște hărți și scrisori relative la vieața lui Nicu

---

[1]) Vezi și pag. 22, nota 2, și la pag. 40, coloana a II-a numele *Mbalomen* la rândul 6, și explicarea despre acest nume dată la pag. 46 la Nr. 40. I.

[2]) Pouqueville ni-l dă în forma *Syndeco* (Săndicu?)». Vezi *Voyage*, ediț. II, vol. II, pag. 266. Porecla Συντεκνιώτης i s'a dat pentrucă a fost armatol acolo.

[3]) Iar când d'abia ieșit din școală se făcu căpitan, îi ziceau *Cearulíulu* (vezi și Passov, pag. 65, cânt. LXXVII, vers. 16).

Țara și pe cari le avea dela fiul său, spune că fiul său locuia și trăia la 1869 în *Atalanti*, oraș în Grecia nordică (cuvintele lui Satas sunt: Παρὰ τῷ... Παναγιώτῃ Τσαροπούλῳ...) Vezi înrudirea lui Nicu Țara cu Căpitan Iani Farmacki la Nr. 230.

Despre *Panaioti Țaropulos*, afară de mențiunea, despre care am vorbit mai sus, nu găsim nimica scris aiurea.

Numele lui *Nicu Țara* Grecii îl scriu: Νίκο Τσάρας, Νίκου Τσάρας, Νικοτσάρας, (Satas, Τουρκοκρατουμένη 'Ελλὰς pag. 577—579), Νίκος Τζάρας (Περραιβός, 'Ιστορία τοῦ Σουλίου καὶ Πάργας, vol. I, pag. 24), și Νικο-τσιάρα (Χασιώτης, pag. 105, cânt. 24, versul 9, și titlul Τσιάρας). Scrierea în grecește Νικο-Τσιάρα este cea mai corectă, reproducând numele românesc *Nicu Ceara*. (Așa îl pronunță și Neogrecii, cari au pe *ce* = *če*, *cea* = *ča*, în limba lor P. P.).

Fiind vorba la acest Nr. 197 de numele *Ceara*, dăm aci două liste Nr. 14 și 15 de numele și pronumele locuitorilor din comunele *Pipiliști* și *Blața*, care se află în Macedonia aproape de Vlahoclisura. Ambele aceste comune sunt locuite de Români din *același trib* și de aceea dăm una după alta listele de numele și pronumele locuitorilor. Unii din familia *Ceara* sunt așezați actualmente în comuna *Pipiliști*, unde-i găsim cu numele de *Ceara*.

LISTA Nr. 14.

Numele și pronumele locuitorilor din Pipiliști

1. Dula Barzòca.	21. Toli Diamandu.	41. Mitru Moza.
2. Mihu Barzòca.	22. Iani Diamandu.	42. Cola Moza.
3. Costa Barzòca.	23. Dula Gana.	43. Zisu Nicola.
4. Cociu Belì.	24. Diamàndu Gațu.	44. Steriu Pacìca.
5. Mihu Bleamca.	25. Mihu Gațu.	45. Nașiu Pacìca.
6. Nicola Bucătar.	26. Zisi Gațu.	46. Cola Paràscu.
7. Mitru Calaigi.	27. Costandùla Gațu.	47. Dina Pàșea.
8. Nicola Ciamùli.	28. Toli Gațu.	48. Nachi Pipileangă.
9. Sterghiu Ciangiu.	29. Cóstina Papa-Ggachi.	49. Naciuli Miti Pipileangă.
10. Gg. și Nàcu Ciangiu.	30. Sterghiu Ggachi.	50. Costa Purcìna.
11. N. și D. Ceàra.	31. Gg. Gherghiu.	51. Sterghiu Papa-Rașcu.
12. Dula Ceàra.	32. Dula Gjahàn.	52. Dùla Ruca.
13. Costa Coli.	33. Dula Giòlina.	53. Ianùlu Ruca.
14. Nașiu Coli.	34. Costa Haldùpi.	54. Costa Sducu.
15. Toma Coli.	35. Nașiu Ianùli.	55. Iani Șileàfi.
16. Zisu Costanciotu.	36. Iotu Ianuli.	56. Iani Simu.
17. Dula Dala-Pascu.	37. Toma Ianuli.	57. Iani Vavura.
18. Nașiu Dala-Pascu.	38. Miciu Lialiu.	58. Iani Vrane.
19. Iani Dala-Pascu.	39. Nicola Luciu.	59. Iani Zisàcu.
20. Costandùla Diamàndu.	40. Nicola Mati.	

LISTA Nr. 15.

Numele şi pronumele locuitorilor din *Blaţa*. (Lista nu este completă)

1. Iani Adam.
2. Ianuli Alexi.
3. Guşiu Aveliatu.
4. Iani Bacóla.
5. Vasili Băcătaru.
6. N. Bagavu.
7. Guşiu Barbarùsi.
8. Sterghiu Barbarusi.
9. Buşiu Baştàra.
10. Stamùli Baştara.
11. Hristu Baţèlu.
12. Dimitri Beca.
13. Gg. Bei.
14. Puliu Bişta.
15. Dimitri Biti.
16. Dimitri Bumbară.
17. Gg. Bùşea.
18. Dimitri Cacaràdza.
19. Tanasi Cacia-Nicu.
20. Iani Calafànga.
21. Gg. Calaveciu.
22. Tuşiu Caliţa.
23. Guşiu Caracàna.
24. Tuşiu Cara-Iani.
25. Tegu Cara-Iani.
26. Gg. Caraiscu.
27. Dina Caraiscu.
28. Iani Caraiscu.
29. N. Caţàni.
30. Şiuli Caţàvu.
31. Miliu Ciacia-Tega.
32. Tuşiu Ciamadàni.
33. Toli Chiana.
34. Gg. Chiaşta.
35. Iani Cica.
36. Hristu Cicàra.
37. Dina Chichi.
38. Nuli Ciόla.
39. Gg. Ciopra.
40. Hristu Circa.
41. Tegu Chirca.
42. Hristu Cocóli.
43. Hristu Condo-Gula.
44. Iani Criţanu.
45. Iani Cucicu.
46. Guşiu Cutùna.
47. N. Cumbàni.
48. Costa G. Cupaciaru.
49. Gg. Curcùta.
50. Dina Cùtli.
51. Costa Cujòni.
52. N. Dala.
53. Hristu Dănă.
54. Toli Delcu.
55. Duli Vlaho-Dimu.
56. Toma Doca.
57. Gogu Dotòciu.
58. Tegu Ciola Fardèla.
59. Dina Ciola Fardela.
60. Gula Gaganiàra.
61. Sterghiu Galióna.
62. Gg. Giambu-Iani.
63. Tanase Giagia-Iani.
64. Costa Ghicu.
65. Iani Ghiţi.
66. Taşiu Gimàchi.
67. Nachi Gimìca.
68. N. Guci.
69. Gg. Guda.
70. Puşiu Hàha.
71. Cica Haşiòti.
72. Guşiu Hroni.
73. N. Ica.
74. Gula Laţi.
75. Toli Laţi.
76. Nula Lelèchi.
77. Dimitri Lili.
78. Guşiu Cara-Logu.
79. Iani Lòna.
80. Dina Luşia.
81. Gogu Mamàra.
82. Fraţii Martu.
83. Gula Mitrùli.
84. Iani Mustàca.
85. Tuşiu Mustaca.
86. Toli Mustaca.
87. Dina Naşiu.
88. Gogu Naşiu.
89. Tulica Nègură.
90. Dimu Nicolachi.
91. Gulia Nicolachi.
92. N. Pafili.
93. Iani Paliùra.
94. Sterghiu Pamìchi.
95. N. Papliàra.
96. Sterghiu Parisi.
97. Nuli Parisi.
98. Mitru Părliàca.
99. Nicola Parparùna.
100. Iani Paşia.
101. Gg. Perpendàcu.
102. Puliu Perpendàcu.
103. Mihu Pliàmi.
104. Gogu Pliamiha.
105. Guşiu Prapă.
106. Tuşiu Rusvàni.
107. Hagi-Şafarica.
108. Tegu Scandàli.
109. Mihali Şianiu.
110. Gg. Sofolói.
111. Dimitri Şunti.
112. Nuşiu Tanasi.
113. N. Tàra.
114. Iani Tasìca.
115. Alexi Dzadzàliu.
116. Adam Teghiu.
117. Nicola Tèmi.
118. Mitru Ţilivèli.
119. Ciulea Ţiri.
120. Guşiu Ţiri.
121. Mih. Mişea Tona.
122. Iani Tramă.
123. Puliu Vavùra.
124. Tegu Vavura.
125. N. Vinèti.
126. Toli Zisiu.

HRISTU CEARA

198. *Hristu Țara* era frate cu *Nicu Țara* și armatol la muntele *Giumercă* dela Aspropotam (P a s s o v, pag. 69, cânt. LXXXIII, versul 22). Vezi despre el și la *Nicu Țara* la Nr. 197, unde se vede că era poreclit și Γερομπαλωμένος și simplu Μπαλωμένος. (vezi nota 3, p. I)

CĂPITAN TAȘULA

199. *Căpitan Tașula* era din Acarnania ('Αραβαντινὸς, Χρονικὰ τῆς 'Ηπείρου, vol. I, pag. 284, nota 8) și armatol rebel, pe care, neputând Turcii să-l supună, îi luară pe fiul său și-l puseră să aleagă între supunere și moartea fiului. Se duse dar să se supună, dar de abia a scăpat, aruncându-se dela o fereastră a conacului.

In cântecul lui *Tașula* (P a s s o v, pag. 57—58, cânt. LXVII) numele *Tașula* îl găsim scris Τασούλας *(Tasulas)* ca diminutiv, și Τάσιο (= Tașio) simplu; deci trebuia să fie corect scris în grecește Τασιούλας *(Tașulas* sau *Tașiùlas)*, căci așa l-au pronunțat Românii. Dar oricum s'ar fi scris, numele *Tașiu* sau *Tasu* și formele diminutive *Tașiula* sau *Tașùla* sunt românești și căpitan *Tașula* a fost *Român*.

NACU TEA (= TEIA)

200. *Nacu Tea* a fost din trupa lui Lepenioti și pe urmă armatol. El, în unire cu Turcii, asasină pe fostul său șef Lepenioti (vezi la *Lepenioti*, la Nr. 179). Numele *Tea* este o altă formă a numelui *Tega*, precum și *Teu* a lui *Tegu*. Și *Tegu* și *Tega* sunt nume românești, (vezi explicațiunea populară a acestui nume la pag. 90, nota 38. Partea I) *Nacu Tea* a fost Român Fârșerot, Vezi cântecul din P a s s o z (pag 83, cânt CII, versul 12, și cânt CIII, versul 7). Despre varianta *Nicu Teu* vezi la Nr. 179.

Nacu *Tea* sau *Teu*, *Tegu*, era dintr'un sat numit *Crușiu* sau *Hrisu* de Români, Χρύσου, și de Greci. Satele cu acest nume se zic și *Crușiova* și Χρυσοβίτσα. Să nu creadă cineva că acest nume este *slavonesc*. Noi am cules numele proprii ale locuitorilor din sate cu aceste nume și rezultatul a fost că acele nume toate sunt *vlahice*. Unde se vorbește de sate cu acest nume, locuitorii sunt *Vlahi* sau de origină *vlahică* (vezi și la Nr. 107; și la pag. 203, 217, 240).

Numele de sate: *Hrìsu, Hrùsu, Crișiu, Crușiu, Crùșiova, Crușiovìța, Hrisovìța* sunt *românești*. Un sat cu numele *Hrisovița* în Epir, care se află aproape de orașul *Aminciu* sau *Metzovo*, este astăzi *grecizat*, numele de familie însă ale locuitorilor sunt *românești*. Dăm aici lista acelor nume, cari, comparate cu ale celor lalți Români negrecizați, sunt aceleași.

LISTA Nr. 16

Numele și pronumele locuitorilor din Hrisovița
(Lista este incompletă)

1. D. Balàur
2 I. Bâzdri
3. Zisi Belu
4. N. Bida
5. C. Bidèli
6. Gh. Bidelìcu
7. T. Bidulìcu
8. I. Bilea
9. Mitru Biziúla
10. Gg. Búzali
11. Mitru Casìmu
12. I. Cáți Chìotu
13. Hr. Cìoca
14. Tașúla Chirĭáchi
15. Simu Culèta
16. Hristŭ Druga
17. Gușiu Galáni
18. Nicola Giuvára
19. Iachi Gușiu
20. Hristu Jeába
21. Mitu Mangiúca
22. Dimu Mociu
23. Nicola Núșea
24. Iani Paliu Panu
25. Iorghi Ráca
26. T. Rizu
27. Gg. Sałaúra
28. I. Mitru Șula
29. Mitru Șurìca
30. Gg. Stavru
31. Iotu Tanasi
32. Hr Timba
33. Hr. Țiróni
34. Mitru Vașiu
35. Gușiú Papa-Zisi
36. N. Zurbála

Nume de pozițiuni de lângă Hrisovița

1. La fagu [1]; 2. La Floca [2]; 3. La Muceara lui Floca [3]; 4. La Ciucă [4]; 5. La Vuloagă [5]).

GHEORGHE TOMU

201. Numele *Tomu* în această formă este românesc și este reprodus în grecește prin Θῶμος, pe când Grecii, atât poporul cât și cărturarii, zic Θωμᾶς; deci Gheorghe *Tomu* a fost Român. Românii îi ziceau: Ghiorghi *al Tomŭ* sau mai bine *Ghiorgu* Θώμŭ-lu (articulat), pronunțând litera începătoare ca θ grecesc, și forma românească o adoptară și Grecii, zicând și scriind: Γιῶργος Θῶμος ('Αραβαντινὸς, Χρον. τῆς 'Ηπείρου, vol. I, pag. 282, nota (γ') și mai des: Γιωργοθῶμος ('Αριστ. Βαλαωρίτης, Κυρὰ Φροσύνη, pag. 155 și 157—158, unde se spune că Iusuf Arapul îl înlocui la *Carleli*,

---

[1]) Στοῦ Φάγκου

[2]) Στοῦ Φλόκα

[3]) Στὴν μουτζεάρα τοῦ Φλόκα (la locul *mucirlos* al lui Floca).

[4]) Στὴν Τζιοῦκα,

[5]) Στὴν βουλοάγκα (vuloagă se zice orice șes adâncos și ierbos).

provincie; pe care Pouqueville o numeşte după Turci: *Carlélie des Valaques*, vezi vol. I, pag. 124 din această carte a noastră.

Ghiorgu Tomu era din Acarnania meridională, unde îşi avu căpitănatul. Era vestit pentru vitejie şi pentru iuţeala de picioare, în care trecea de un al doilea Odiseu Andruţu, faimos în aceasta. El avea în permanenţă o trupă de 400—500 de soldaţi aleşi unul şi unul şi în trupa sa avea doi viteji, cari făceau cât toţi cei 500; aceştia erau fratele său şi fratele unui vestit armatol *Macri-Stamuli* [1]). Ali paşa, satrapul Epirului, avu multe lupte cu *Ghiorgu Tomu*, vrând să-l nimicească, dar nu putu. Atunci printr'un arhiereu al Artei (oraş în Epir), numit Ignatie, se înercă să se împace cu el. Iată cum descrie Fauriel (vol II, pag. 322) această încercare: « L'archevèque avait fait avertir Georgo-Thomos de la commission dont il était chargé, et ne savait pas si le Klephte l'éviterait ou voudrait le voir; mais il ne reste pas longtemps dans l'incertitude. A peine fut-il engagé dans les solitudes de Macrynoros, sous l'escorte de quinze ou vingt Souliotes, qu'il voit un homme de la mine la plus fière, et de l'air le plus assuré, se dresser tout-à-coup devant lui, et saisir la bride de son cheval, en signalant de la main aux Soliotes trois ou quatre cents Klephtes, postés sur une éminence voisine, et prèts à exterminer quinqonque oserait un geste hostile contre lui: cet homme était Georgo-Thomos. Il fut respectueux dans sa conférence avec l'Archevêque; mais nulle raison ne put le décider à se mettre à la discrétion D'Ali ». Mai încolo tot la aceeaşi pagină Fauriel ne spune următoarele, pe cari le rezumez:

Neputând reuşi prin Arhiereu, Ali paşa iată ce făcu. Ghiorgu Tomu era amic intim cu *Caraiscu* [2]), tatăl lui Gheorghe Caraiscachi, eroul revoluţiunei greceşti, care atunci era nevârstnic. Invită dar la Ianina pe *Caraiscu*, rugându-l să aducă cu el şi pe fiul său, pe care zicea că dorea să-l vadă. Caraiscu se duse fără nicio bănuială. Atunci Ali paşa, luând pe fiul său, îi zise: *ori ucizi pe Ghiorgu Tomu, ori îţi ucid pe fiul tău* ». *Caraiscu*, ca să scape pe fiul său, pe care Ali paşa îl opri ca zălog, îi promise şi chemând la el pe *Ghiorgu Tomu* şi pregătindu-i o pândă de Albanezi, îl asasină prin ei. Iar mai târziu a fost şi el otrăvit de Ali paşa.

Aşa spune Fauriel că s'au întâmplat lucrurile; însă informaţiunile ce i s'au dat n'au fost exacte, şi iată de ce:

---

[1]) Ἀριστοτέλης Βαλαωρίτης, în Κυρὰ Φροσύνη, pag. 157. Numele *Stamu*, *Stamati*, *Stamuli* este românesc, nu provine dela grecescul σταματῶ *mă opresc*, ci este o altă formă a lui *Stabu*, *Staiu*, etc., despre care vorbim aiurea.

[2]) Caraiscu, despre care vorbeşte aici Fauriel, este *Andrei Bacola*, poreclit *Iscu*, *Caraiscu* şi *Deli-Iscu*. *Gheorghe Caraiscachi*, eroul revoluţiunii greceşti, avu de mumă o călugăriţă, care înamorându-se de armatolul Andrei Bacola, poreclit *Cara-Iscu*, dădu naştere unui copil numit *Gheorghe*, care luă porecla tatălui său, numindu-se şi el Cara-Iscu şi Caraiscachi, adică micul *Caraiscu*, care este eroul revoluţiunii greceşti. El este menţionat în cărţi şi prin cuvintele: *fiul călugăriţei*. Vezi şi la Nr. 216.

Mai întâi *Caraiscu*, tatăl lui Gheorghe Cacaiscachi, n'a fost otrăvit de Ali paşa; el a trăit şi a luat parte însemnată în revoluţiunea greacă, cunoscut cu numele *Andrei Iscu Bacola* sau *Caraiscu* şi *Deli-Iscu*; apoi *Caraiscu* a preferat să piardă mai bine pe fiul său decât să comită laşitatea despre care vorbeşte Fauriel, şi, cum avem să vedem mai în colo la Nr. 216, Gheorghe Caraiscachi, fiul lui Andrei Caraiscu, din cauza aceasta a fost în închisoare mulţi ani la Ianina; pe lângă acestea cântecul lui *Ghiorgu Tomu* spune că el căzu într'o luptă, nu că a fost asasinat [1]. 'Αριστ. Βαλαωρίτης (în Κυρὰ Φροσύνη, pag. 161—162) spune că *Iusuf Arapul*, unul din cei mai vitezi şi cruzi comandanţi ai lui Ali paşa, însărcinaţi cu prigonirea armatolilor, zicea că de cincizeci de ani de când duce vieaţa cu lupte, dela nici un armatol n'a suferit atâtea pierderi câte din partea lui Ghiorgu Tomu.

In cântecul ce vom cita mai la vale, la versul 3, găsim cuvintele: τὸ Γιῶργο τὸ Σπαρτιώτη, adecă: pe *Ghiorgu Spartiatul*, iar într'o variantă: τὸ Γιῶργο τὸ Στρατιώτη, adecă: pe *Ggiorgu militarul*. Ghiorgu Tomu era din Acarnania, prin urmare legenda Σπαρτιώτη (Spartiatul) este în loc de Στρατιώτη (militarul). Dar de ce i-au zis: *militarul* lui *Ghiorgu Tomu?* Pentrucă şi el ca şi alţi mulţi armatoli a servit subt Francezi, Ruşi şi Englezi în insulele ioniane şi a purtat *uniformă militărească*, şi întorcându-se cu ea în eparhia sa, îi ziceau *militarul*. Dar şi cu legenda Σπαρτιώτη, adecă *Spartanul*, numele Θῶμος, prin care Grecii reproduseră pe Θώμου, Θώμλου românesc, arată că Ghiorgu Tomu a fost *Român*.

Mai observăm aici şi următoarea particularitate asupra numelui Θωμᾶς. Pe când Grecii zic Θωμᾶς, Românii zic Θώμου, Θώμ-λου, (*Thomu, Thomu-lu*, articulat), iar când vor se arate pe un Grec numit Θωμᾶς, nu-i mai zic Θώμου, nici Θώμλου, ci Θου*mă-lu*. Nu încape dar nicio îndoială că *Ghiorgu Tomu* a fost Român.

Vezi despre *Ghiorgu Tomu* în F a u r i e l, vol. II, pag. 321—323 biografia, şi pag. 324—327 cântecul; idem P a s s o v, pag. 90—91, cânt. CXIII. Aici la versul 15 se spune că *Ghiorgu Tomu* a fost rănit în luptă cu Iusuf Arapul; vezi asemenea şi în 'Αραβαντινός, Χρον. τῆς 'Ηπείρου, vol. I, pag. 282, nota (γ'); 'Αριστ. Βαλαωρίτης, în Κυρὰ Φροσύνη, pag. 155 şi 158.

VERUŞI

202. Căpitan *Veruşi* era armatol în insula Eubea (Negroponte). El era nepot de frate al lui căpitan *Andruţu*, şi luă o parte însemnată în revoluţiunea greacă dela 1821. A fost Român. Porecla *Veru, Veruşi* este *românească*. Vezi şi la Nr. 101 şi Nr. 206.

---

[1]) Nici presupunerea că Gheorghe Caraiscachi ar fi fost însărcinat să asasineze pe Ghiorgu Tomu nu este admisibilă, căci G. Caraiscachi n'a fost otrăvit de Ali paşa.

203. Căpitan *Vlaho-Gheorghachi* a fost întâi adjutantul lui Iani *Belu*, împreună cu un oarecare *Murtu*, apoi formă trupă aparte și se făcu armatol în Acarnania, în plasa Xeromero și de aceea era poreclit și *Gheorgachi Xeromeritul* (Γιωργάκης ὁ Ξηρόμερος). Vezi despre I. *Belu* și *Murtu*, precum și despre *Vlaho-Gheorgachi* și la Nr. 151 dela pag. 204; iar despre *Iani Belu* vezi și la Nr. unde se vede că era Român din Aminciu (Metzovo) al Epirului. 'Αραβαντὶνὸς, Χρονογραφία τῆς 'Ηπείρου, vol. I, pag. 380, nota (6), citează câteva versuri dintr'un cântec popular grecesc, unde se vorbește și de *Gheorgachi Xeromeritul* sau Γιωργάκης ὁ Ξηρόμερος, fără să spună din care anume cântec. Cântecul întreg se află în Passov, pag. 100, cânt. CXXVI, la versul 4. Tot în Passov, pag. 50—51, la cânt. LVIII *Vlaho-Gheorgachi* este numit simplu *Ghiorgu* și *Ggeorgachi*, iar la pag. 139, cânt. CLXXXIX, este poreclit și *Deli-Gheorghe* [1]). Noi în această carte a noastră la pag. 205 am dat câteva versuri din cântecul citat de 'Αραβαντινὸς, unde citim: Γιωργάκης ὁ Ξηρόμερος... Că armătolul *Gheorgachi* sau *Ghiorgu* este cel numit și *Vlaho-Gheorgachi* vezi la pag. 239 la Nr. 175. Cine a fost acest *Vlaho-Gheorgachi* sau *Ghiorgu* sau Căpitan *Gheorgachi?* El a fost acela, care era numit și Γιώργης Βαρνακιώτης; a se vedea versul al treilea din cântecul grecesc citat la pag. 204, și versul al treilea din cântecul grecesc citat la pag. 205, unde, fiind vorba de același *Vlaho-Gheorgachi*, la cântecul întâiu poporul ni-l dă cu numele ὁ Γιώργης Βαρνακιώτης, în al doilea cu numele Γιωργάκης ὁ Ξηρόμερος, precum și alt cântec cu numele Γιῶργος, Γιωργάκης sau Βλαχο-Γιωργάκης. (Vezi Nr. 175 dela pag. 239). Porecla de Βαρνακιώτης ce-i a dat poporul în cântecele populare și care îi rămase, credem că a provenit de acolo că, fiind armatol, își avea rezidența în satul Βαρνάκοβα. *Gheorghe Varnachioti* însă sau *Vlaho-Gheorgachi* este numit de popor. El se iscălea în grecește simplu Γεωργάκης Νικολοῦ (vezi 'Ιωάννου Π. 'Ράγκου, ὁ Στρατηγὸς 'Ράγκος, ἐν 'Αθήναις, 1891, pag. 80; Filimon, vol. IV, pag. 491 ni-l dă iscălit: Γιωργάκης Νικολάου). Tot așa și căpitan *Gheorghachi Olimpiotul*, din familia armatolică a *Lăzeștilor* din *Vlaholivade*, despre care vezi la Nr. 246, se iscălea simplu Καπιτὰν Γεωργάκης Νικολάου, iar dascălii îl făcură să adauge și 'Ολύμπιος, cuvânt pe care el îl scria 'Ελύμπιος, iar în cărți poartă și porecla 'Ολυμπιώτης, cași *Vlaho-Gheorgachi* aceea de Βαρνακιώτης.

Γεωργάκης Νικολοῦ dar, poreclit Βαρνακιώτης și Βλαχο Γεωργάκης, a fost *Român*. Amănunte despre Vlaho-Gheorgachi, înainte de revoluțiunea din 1821, găsim în 'Αριστ. Βαλαωρίτης, la 'Αθ.Διάκος pag. 192 și la Κυρὰ Φροσύνη, pag. 216. Mai multe vezi la Nr. 211. Gheorghachi Βαρνακιώτης sau Βλαχο-

[1]) Gheorghe cel nebun.

Γιωργάκης este tot aceeaşi persoană, care figurează în lista armatolilor din această carte la Nr. 151, 175, 211 şi 283.

. Numele de *Vlaho* Ghiorgachi al acestui armatol ne dispensează de a proba *vlahitatea* lui. Vezi despre el şi la Nr. 35.

ZAHARACHI

Nr. 204. *Căpitan Zaharachi*, după cuprinsul cântecului LXV din Passov pag. 56, vers. 10, era frate cu *Ghiftac-lu* (= *ţigănaşul*, pentrucă era negricios, despre care vezi la Nr. 174) şi cu un altul *Calemi*, nepoţi ai căpitanilor *Condo-Ianeştii* şi din aceeaşi familie cu *Iani Bucuvală*, *Cionga* şi *Caciandoni*. *Zaharachi* a fost ucis într'o luptă cu Iusuf Arapul, comandant al lui Ali paşa. Am arătat la Nr. 174 românitatea lui *Ghiftachi*, care despre tată, era din familia lui *Iani Bucuvală*, iar despre mumă nepot a lui *Miciu Condo-Iani*. Deci şi *Zaharachi* a fost Român. In luptă cu Iusuf Arapul cântecele populare, pe cari le vom cita mai la vale, ne prezintă pe Zaharachi cerând ajutorul fraţilor săi *Ghiftachi* şi *Calemi*, cari cad şi ei în luptă, şi al unchiului său *Miciu Condo-Iani*, care lipsea din Eparchia sa. Vezi (Passov pag. 50—56 cânt. XLII LXIII LXIV şi LXV).

Greşeşte 'Αραβαντινὸς (Χρον. τῆς 'Ηπείρου, vol. I pag. 282 nota (α') spuind că *Ghiftachi* (şi prin urmare şi *Zaharachi*) a fost rudă cu *Bucuvaleştii* despre *mamă*, căci ei erau din familia lui *Bucuvală* despre tată şi nepoţi despre mamă ai lui *Miciu Condo-Iani* (vezi Fauriel vol. I pag. 17; 'Αριστ. Βαλαωρίτης în 'Αθ. Διάκος, pag. 199). Vezi şi la Nr. 48, Nr. 47, Nr. 162, Nr. 219.

DZIMA ZERVA

205. *Dzimă Zerva* a fost unul din cei mai viteji căpitani suliaţi în luptele cu Ali paşa, satrapul Epirului. Fiindcă în războaiele suliaţilor vom avea ocaziune a vorbi pe larg despre el, ne mărginim aici a spune că şi el, ca toţi suliaţii, a fost *Român*. Numele *Dzimă* numai Românii îl poartă (vezi despre numele *Dzimă* pag. 25 la Nr. 5 pag. 43, la Nr. 5 pag. 27, nota 24; iar despre porecla *Zerva* vezi la pag. 32, nota 3).

Din această familie găsim doi însemnaţi căpitani în revoluţiunea greacă, pe *Tuşia Zerva* (Filimon vol. IV pag. 166) şi pe *Guşia* Zerva ('Αραβαντινὸς, Χρον. 145 τῆς 'Ηπείρου, vol. I pag. 368). Numele *Guşia* şi *Tuşia* sunt purtate numai de Români (vezi despre aceste nume pag. 26 A) 2; pag. 27, D). 1) şi aiurea.

ODISEU ANDRUŢU-VERUŞIU

206. *Odiseu Andruţu-Veruşiu* era fiul lui Căpitan Andruţu Veruşiu, care era poreclit şi *Mocеànu* sau *Muceană*. La Nr. 101, unde este vorba de căpitan *Andruţu*, am dat poreclele *Veruşiu* şi *Muceànă* sau *Mòcean* de familie,

locul de unde era Căpitan *Andruțu*, numele grecesc de *Odiseŭ* [1]) cum de s'a dat unui Român, și într'un cuvânt am arătat acolo românitatea lui Andruțu. Odiseu dar, fiul lui Andruțu, a fost și el Român. Cetitorul, care se interesează de românitatea căpitanilor și care vrea să-și facă convingerea din probe, este rugat, înainte de a ceti cele ce urmează, să cetească încă odată cele ce am spus despre românitatea lui Căpitan Andruțu la Nr. 101. *Odiseu*, fiul lui Andruțu, are un văr primar care se numește *Verüșiu* sau *Veruși*; tatăl acestui *Veruși* și Căpitan Andruțu erau frați; tatăl lui Căpitan *Andruțu* se numea *Veruși*, și toți, pe lângă porecla de *Veruși*, aveau și porecla de *Mòcean* sau *Muceànă*, reprodusă de F i l i m o n (vol. III, pag. 139, rândul 12 și pag. 429 la nota 139 a) prin Μουτσανᾶς. Din amănuntele date la Nr. 101 nu mai încape nicio îndoială că *Andruțu Veruși Muceànă* a fost *Român*. Aici mai adăugăm următoarele. Odiseu se subscria în grecește: Δυσσέος 'Ανδρίτζου (F i l i m o n, III, pag. 440). Dar pe lângă această subscriere, pe care o credem cea mai autentică, mai găsim și pe următoarele în corespondențele lui, scrise și subscrise de secretarii săi, cari-l subscriau, și după aceasta el își punea sigiliul: 'Οδυσσεὺς 'Ανδρούτσους, 'Οδυσσεὺς 'Ανδροῦτσος, 'Οδυσσεὺς 'Ανδρίτσου, 'Οδυσσεὺς 'Ανδρίτσος (G u d a s, VIII, pag. 152, 154, 157). Românii și poporul grecesc, nu cărturarii, îi ziceau *Lisèu* și *Lisèa*. Intr'un raport ce face Omer Vrioni Pașa în timpul revoluțiunii grecești, unde este vorba despre Odiseu, îl numește *Lisèos* (Λυσσέος (F i l i m o n, III, pag. 459, rândul 42 la fine).

Odiseu are o soră, care se numește *Tarsița* (Ταρσίτσα, (G u d a s, VIII, pag. 124, rândul 9, τὴν περιώνυμον Ταρσίτσαν = pe vestita Tarsița). Odiseu se însoară și ia de nevastă pe o Româncă din comuna românească *Călăreți* [2]) de pe Pind, pe *Elena Gareli*, fiica uneia din cele mai bogate și cele mai puternice famili din *Călăreți*, rudă cu *Pavlu Lambru*, fost numismatolog însemnat la Atena în timpurile noastre (G u d a s, VIII, pag. 127). In S a t a s (Νεοελληνικὴ φιλολογία, pag. 491, rândul 10—12) vedem că bunicul lui *Pavlu Lambru* a fost un vestit *argintar* în comuna *Călărețiĭ*. D. S a t a s (în Χρυσαλλίς, vol. III, pag. 225, nota 1) ne spune că *Elena Gareli* este *mătușa* lui *Pavlu Lambru* despre care am vorbit mai sus. Odiseu se născu la 1798 în *Itaca*, cum am văzut la Nr. 101. Când tatăl său, predat de autoritățile venețiene Turcilor, fu dus la Constantinopol, unde muri în închisoare, Odiseu era încă nevârstnic. Maica sa, rămasă văduvă, locuia în Preveza, unde se și mărită de a doua oară, și *Tarsița*, despre care am vorbit, era soră de al doilea tată, care și el a fost Român, ceea ce probează între altele și numele de *Tarsița* al fiicei sale, nume pe care numai la Românce îl găsim. Căpitan *Andruțu* era numit *Zurbagiu* și de Turci și de Creștini pentru caracterul său

[1]) Vezi și la Nr. 165.

[2]) Locuitorii acestui orășel îl numesc *Călarlji*, articulat din *Călări*. (P. P.).

rebel; fiul său Odiseu era chiar din copilărie ca şi tatăl său, copil neastâmpărat şi harţăgos. Maica sa, trăind în Preveza şi ştiind disciplina din marină, îl dădu unui marinar ca să facă practică în marină, dar mai mult ca să-l disciplineze. Când Ali paşa, satrapul Epirului, ocupă *Preveza* şi făcu multe cruzimi asupra locuitorilor, respectă familia lui Andruţu, care altă dată îi scăpă vieaţa, şi luă la curtea sa pe *Odiseu*, ca să facă armele sub generalii săi. Odiseu sub protecţiunea lui Ali paşa făcea multe desordini la Ianina şi satrapul a fost silit să-l ţie mult timp în închisoare spre a-l cuminţi. Odiseu, luând parte şi el în expediţiunile lui Ali paşa, se distinse de timpuriu întru atâta prin vitejii, încât Ali paşa îl făcu *şef* al *gardei* sale personale, şi nimeni n'avea voie să intre la Ali paşa fără de ştirea lui Odiseu, căci era un fel de *mareşal militar al Curţei* lui Ali paşa, şi căpătă atâta încredere, încât vieaţa lui Ali paşa era în mâna lui Odiseu. Ali paşa asemenea ţinea mult la Odiseu, care n'a ştiut, cât a trăit, că acela care reclamă dela Veneţieni predarea lui Căpitan Andruţu şi cauză moartea lui, a fost Ali paşa, căruia Andruţu îi scăpăse vieaţa odată într'o luptă. Cu toate acestea Odiseu a fost devotatul lui Ali paşa până la ultimele momente ale satrapului.

Odiseu era de statură mijlocie, nici scurt nici prea înalt, bine făcut, şi era foarte păros, având plete abundente şi dese, sprincene şi mustăţi mari şi dese şi pieptul lânos. Avea căutătură impozantă şi scrutătoare, semne de curaj şi minte trează, ochi şi păr castaniu, nas subţire şi drept, frunte proeminentă, cap mare, spete late. Gudas (VIII, pag. 125—126), dela care împrumutăm aceste amănunte, ne dă, la pag. 126, distichul următor, al cărui cuprins se aplică bine la Odiseu:

« Σὰν βράχος εἶν' ἡ πλάταις του, σὰν κάστρ' ἡ κεφαλή του, « Καὶ τὰ πλατυὰ τὰ στήθη του, τοῖχος χορταριασμένος.

Adică: « ca o stâncă sunt spetele lui, ca un castel capul şi pieptul său cel lat, este ca un zid, pe care a crescut iarbă ».

Pe lângă acestea Odiseu avea o forţă extraordinară de mâni, era foarte iute de picioare şi foarte uşor la sărituri. De multe ori, ca să-şi arate puterea mâinilor, ţinea în fiecare câte un ţap tăiat la înălţimea cuvenită, pe când alţii jupuiau ţapii de piele şi el nu se ostenea. Acest lucru însă se vedea des executat şi de alţii printre Români. Dar ceea ce pune în mirare toată Tesalia a fost prinsoarea lui cu Veli paşa, fiul lui Ali paşa, de a se pune în fugă la întrecute cu doi armăsari, cei mai iuţi ai Paşii, şi câştigarea prinsoarei. Bunicul [1]) celui care scrie aceste rânduri povestea dese ori despre această prinsoare câştigată de Odiseu. Spunea că avea musafir la el pe Ali paşa în Tesalia într'un sat Dămăşiu, în zilele de Paşti, şi, ştiind de prinsoare, aşezaţi pe un loc înalt cu Ali paşa şi cu oştirea sa, se uitau cu ochianele în drumul din-

[1]) Bunicul cunoştea pe *Ali paşa* de când era *Dervendgi-aga* (= Şef de jandarmerie pentru paza provinciilor de hoţi).

spre Târnova, de unde se porni Odiseu spre Dămăşiu, când deodată zăriră departe o umbră sburătoare, urmărită de alte două umbre, care erau armăsarii cu călăreţii lor, şi nu trecu mult şi Odiseu trecând râul de lângă Dămăşiu, înaintează spre Ali paşa udat de sudoare şi de apa râului, şi în aplausele tuturora se prezintă şi sărută mâna lui Ali paşa; şi nu trecu mult şi ajunseră şi călăreţii cu armăsari, dintre cari armăsari, unul peste puţin muri, iar celălalt fu dăruit lui Odiseu. Era tânăr atunci Odiseu şi bunicul meu îi zicea *nepoate*. A treia zi de Paşti se făcu la un sat de aproape numit Damaşuli, un fel de concurs între ostaşii lui Ali paşa cu aruncarea *pietrei* [1]), precum în antichitatea grecească se făcea cu *discul*. Odiseu, sau că era ostenit sau din alt motiv, nu vru să ia parte la acel concurs; dar pe când se arunca piatra de ceilalţi soldaţi ai lui Ali paşa, veni dela oi un cioban al bunicului nostru, numit *Martul* al *Aram*, tânăr ca de 20 de ani, care fu invitat de Ali paşa să arunce şi el piatra. *Màrtu*, uitându-se la piatra care se arunca, nu vru să ia parte; Ali paşa se supără şi-l întrebă în limba albaneză, pe care Martu nu o cunoştea, de ce nu vrea; Martu nerăspunzând, interveni Odiseu şi-l întrebă pe româneşte să-i spună lui ca să explice Paşei. *Martu* îi zise: *dzî-lĭ Afendului si nu mi bagă si aruc chiatra, si nu aruşnez gionĭl'i-l'i, şi păţescu di priapoia ţiva, că iou ahtări chetri aruc la oi* [2]) ». Odiseu râse şi explică acestea lui Ali paşa, care stărui şi mai mult; dar fiindcă Martu nu vroia, Odiseu l-apucă de păr şi era să se întâmple omor, dacă nu intervenea bunicul, căci Martu apucă şi el de gât pe Odiseu şi începură a se înjura româneşte, iar Ali paşa râdea. Bunicul, când ne povestea această scenă, spunea: *era gione Mòcean-lu, ma şi Martul era cama gione*, adică: era voinic Moceanul, dar şi Martul era şi mai voinic ». Odiseu pe atunci era cunoscut cu porecla: *Mòcean* [3]). In fine despărţindu-i, bunicul decise pe Martu să arunce şi el piatra, dar cu condiţiune să-şi aleagă el singur o piatră. Işi alese un *mare bolovan*. Ali paşa se duse în partea unde era să cadă piatra şi aştepta acolo ca el însuşi să însemneze cu un iatagan în mână, cum se obişnuia, locul unde era să cadă piatra, după ce spuse lui Martu că are să-i taie capul, dacă nu va întrece pe soldaţii săi. In direcţia unde se arunca piatra era un şir de case, în sens orizontal faţă de aruncătorii pietrei şi alte case acoperite cu cărămizi serveau de grajduri. Martu cu bolovanul în mână, luându-şi avântul şi ajungând în fugă la semnul de unde era să arunce piatra, se opri deodată şi n'aruncă piatra, spuind bunicului că nu aruncă, că se teme. Toată lumea bufni de râs, crezând că Martu se căise de laudele ce-şi făcuse, însă la al

---

[1]) Jocul cu *piatra* (= cu *cheatra*, cum spun Aromânii) se obişnueşte la fiecare sărbătoare, după sfârşitul slujbei religioase ce se face de cu dimineaţa. (P. P.)

[2]) « Spune Domnului să nu mă pună să arunc piatra şi să dau de ruşine pe voinicii lui, şi pe urmă să păţesc ceva, pentrucă eu astfel de pietre arunc la oi ».

[3]) Porecla dată Aspropotamiţilor de ceilalţi Aromâni (P. P.).

doilea avânt ce-şi luă, toată lumea vede bolovanul pe deasupra capetelor lor sburând peste cărămizile grajdurilor. Atunci se făcu o tăcere mormântală în oştirea lui Ali paşa şi cel dintâi Odiseu ieşi din mulţime şi luând în braţe pe Martu îl sărută şi-i zise: *liartă-mi că nu te ştiam* (=iartă-mă că nu te cunoşteam, nu ştiam cine eşti). Iar Ali paşa dădu ordin îndată să-l îmbrace arnăuţeşte pe Martu şi să-i dea cele mai frumoase arme şi-l luă ca aghiotant al său împreună cu Odiseu, căci *Martu* era chipos şi frumos flăcău.

Odiseu Andruţu pe lângă acestea era un bărbat frumos, un tip perfect de bărbat şi era vestit pentru iscusimea minţii sale, pentru spiritul său inventiv în stratageme şi pentru bravura sa. Filimon (III, pag. 201) ne spune că Odiseu vorbea puţin, dar cu viclenie, că şi-ascundea gândurile şi că era de un caracter decisiv; că ideia generală despre vârtoşia şi iscusinţa sa în planuri de războiu data de înainte de revoluţiunea greacă, de când făcea expediţiuni în Epir şi era căpitan asupra Beoţiei şi Locridei. Mai adaugă Filimon că, dacă şi-ar fi făcut educaţiunea într'o altă curte decât aceea a satrapului Epirului, era să fie scutit Odiseu de câteva defecte, precum spiritul său bănuitor, răzbunător şi plăcerea la vărsare de sânge. Aiurea Filimon (IV, pag. 123) spune că Odiseu, în timpul revoluţiunei greceşti, «*ocupa locul întâi între căpitanii Greciei răsăritene atât pentru trecutul său, cât şi pentru capacitatea sa militară şi agerimea de minte.* Cum era Colocotroni în Peloponez, Varnachioti în Grecia apuseană, aşa era *Odiseu* în cea răsăriteană». Toţi scriitorii greci şi străini, câţi cunoscură pe Odiseu, sunt de acord, spunînd că Odiseu era cel mai viteaz şi cel mai deştept dintre toţi generalii revoluţiunei greceşti; toţi asemenea spun că era de un caracter violent. Filimon (vol. III, pag. 457, la nota 365, a) ne spune că i s'a dat porecla: «πολύμητις» (=mult iscusit) poreclă dată de *Omer* lui *Ulysse* din timpurile omerice. Pouqueville îl numeşte: «le bouillant stratarque épirote» (Régéner. vol. IV, pag, 37). Odiseu pe lângă violent era şi foarte crud în timpul revoluţiunii greceşti în contra *laşilor* şi *trădătorilor*. Χρῆστος Βυζάντιος (pag. 391—392, nota α) ne spune că Odiseu dădu ordin soldaţilor săi de *zidiră* pe un *popă* pentru trădare, şi Guda, (VIII, pag. 138) ne spune că dădu alt ordin de fripseră pe unul din soldaţii săi, care fu descoperit că *fură* în timpul revoluţiunei.

Odiseu era şi foarte mândru. In revoluţiunea greacă mulţi Fanarioţi se duseră în Grecia cu speranţa ca să se facă *prinţi ai Greciei*, după liberarea ei, şi n'au făcut altceva decât numai intrigi printre arhaicii căpitani, ca să-i divizeze, şi-şi luară titluri de reprezentanţi ai autorităţii supreme *nevăzute*, şi astfel vroiau să comande Căpitanilor şi să le dea grade militare acelora, cari şi le dădeau cu sabia singuri. Intre aceştia era şi *Dimitrie Ipsilante*. Odiseu, care în toată vieaţa sa n'a vrut să ştie de nimeni, aşa şi în revoluţiunea greacă, îşi bătea joc de toţi aceia cari se intitulau singuri «*guvernul*

provizoriu». Intr'o zi dar Ipsilante îi zice lui Odiseu cu aerul său de fanfaronadă seacă: «Căpitane Odiseu, admir influența ta și când se va consolida națiunea, *am să te fac general*». Iar Odiseu îi răspunse: «Principe, aici n'am venit să împărțim grade; când *noi Căpitanii* vom face *împărăția creștinească* (τὸ 'Ρωμαίϊκο), eu pe tine am să te fac *aghiotantul meu*». De atunci Ipsilante jură pieirea lui Odiseu și-i făcu tot felul de intrigi și persecuții, aducându-i cele mai mari piedici în expedițiunile ce făcea, netrimițându-i deloc munițiunile necesare de războiu sau trimițându-i-le totdeauna cu întârziere și alte multe, ca să-l compromită și în fine chiar el a fost cauza morții tragice a lui Odiseu. Odiseu văzând acele meschine persecuții din partea lui Ipsilante, care era din nenorocire *șeful* guvernului executor, post pe care singur își il luă, zicându-se trimis de fratele său Alexandru Ipsilante, care făcu *fiasco* în revoluțiunea din Principatele Române de pe atunci și recunoscut de căpitanii revoluțiunei ca atare, fără să-și fi putut da seama și ei de aceasta; Odiseu, zic, văzând persecuțiunile ce-i făcea Ipsilanti, care persecuțiuni aduceau pierderi de lupte, veni într'o zi și-l întâlni în mijlocul unui număr mare de căpitani și între alte multe îi zise cu un ton violent: « zici că ești comisarul, agentul fratelui tău Alexandru, care se califică de *reprezentant*, de *regent* și de locotenent-general al Greciei. Cine-i conferise aceste titluri, în virtutea cărui mandat lucra el? Ce însemna acea *Eterie*, acele colori și acele jurăminte misterioase, de cari se ținu așa de rău? Nenorocitul, înconjurat ca și tine de saltimbanci și de oratori, n'a știut nici să învingă, nici să moară. Ca să-ți ascunzi ciuda, tu iei acuma numele de patriot! tu patriot! Nu ești nici patriot, nici Grec; și oricât de barbari ar fi palicarii mei, nici unul din noi nu este un *parvenit* în ceea ce privește gloria ». « Fanariotule! născut pentru a *servi* și a *oprima*, ascultă: Crucea, iată stăpânul nostru. Acest pământ udat cu sângele nostru, acest pământ care a nutrit pe strămoșii noștri, acest pământ care posedă mormintele lor, iată patria noastră ... Ea te reprobează precum și voinicii noștri morți din greșeala ta, cari te acuză poate în acest moment înaintea tribunalului lui Dumnezeu » (Pouqueville, *régénér.*, vol. IV, pag. 36—37).

Mai încolo, continuând la (pag. 37), Pouqueville spune că Fanariotul, cu toate că personalmente era brav, însă totdeauna fiind din acea castă fanariotică, obișnuită a ataca inimicul său prin căi ascunse, în loc să răspundă ca soldat la această diatribă virulentă, se grăbi a adresa senatului din Corint un raport de ceea ce se petrecuse între el și Odiseu. « Il s'y plaignit, zice Pouqueville în limba sa, avec une amertume mêlée d'aigreur de son antagoniste, qu'il califiait de *barbare, qui n'avait pour mérite qu'une valeur brutale; d'homme violent, sans frein, sans réserve, et sans aucun sentiment de soumission aux lois* ».

Odiseu, fiul lui Căpitan Andruțu, pe care Ali pașa, satrapul Epirului, un alt Sultan mult mai puternic în Epir decât cel din Constantinopole, îl

numea *leul Rumeliei* (adică al Greciei continentale), pentrucă se impuse Turcilor ca să-l recunoască de căpitan general asupra acestei jumătăţi a Greciei, şi pentru că era fiu al unui astfel de tată şi pentru valoarea sa personală, de care avea conştiinţă, nu putea decât să dispreţuiască pe un fanfaron ca Ipsilante şi să-l trateze în modul descris mai sus, spunându-i că după ce el şi cu ceilalţi căpitani vor face *împărăţia creştinească*, are să-l ia ca *aghiotant pe el*, care se şi credea rege al Greciei şi care voia să împărţească grade militare la aceia, care şi le dăduseră singuri cu săbiile lor. *Marcu Bocea*ri într'o zi, fiindcă şi lui i se trimise o diplomă de *general* dela guvernul provizoriu prezidat de Ipsilante şi observă că şi altora li se trimiseră asemenea diplome, nepunând niciun preţ pe ele şi considerându-se ca pus pe aceeaşi linie cu alţii, într'o adunare de armatoli, după ce sărută mai 'nainte diploma sa în semn de supunere către autoritatea supremă, rupse diploma bucăţi, zicând: *cine este vrednic, ia diplomă poimâine înaintea inimicului* » (Tricupis, III, pag. 61; Ponqueville, *régénér.*, vol. IV, pag. 314).

Fanarioţii şi mulţi *cărturari* pedanţi, a căror toată învăţătură consista întru a putea să traducă cu dicţionarul câteva linii din autorii vechi elini, pe când căpitanii români, dintre cari mulţi abia ştiau să subscrie, luptau ca să facă un singur *Căpitănat creştinesc*, căci cea mai mare parte din ei *idee* n'aveau de Grecia antică, şi nici nu le trecu prin minte vreodată să facă un *regat grecesc*, cărturarii, zicem, se puseră a dirija mişcările militare ce trebuia să facă căpitanii şi-şi arogară dreptul de a numi şi a destitui la căpitani, apoi a face adunări de Camere şi de Senate şi a decreta, pe când continua revoluţiunea. Odiseu prin intrigile lui Ipsilante a fost destituit de unul din acele guvernăminte, Senat şi Cameră, fiindcă nu vroia să asculte de ordinele acelor *dascăli*, care n'aveau nicio idee de ceea ce va să zică războiu. Primind dar hârtia de destituire, se decise să-i prindă şi să-i pedepsească pe acei *insolenţi*, cari la vestea că vine să-i prindă fugiră cu toţii, transportând din loc în loc şi Guvern şi Senat şi Cameră, până când îi disolvă şi-i împrăştie şi scapă pe căpitani de proastele ordine ce le trimeteau şi de marile încurcături ce aduceau cu favorizarea unora şi prigonirea altora şi cu piedicile ce aduceau acelora, pe cari îi prigoneau. Odiseu dar era de o natură violentă, nesupusă şi mândră. Când Ipsilante îi spune că are să-l facă general, el îi răspunse că pe dânsul are să-l ia ca *aghiotant* al său. *Alexandru Şuţu*, poetul în poema sa Ἡ τουρκομάχος Ἑλλάς, al cării erou este *Odiseu*, la pag. 60 spune că Ipsilante zise lui Odiseu că are să-l facă *chiliarch* (mai mare peste o mie) şi Odiseu îi răspunse: iar *eu pe tine* te voiu face *ecatontarch* (mai mare peste o sută) ».

Armatolii, după cum am spus şi aiurea, în continuă luptă, şi ei şi părinţii lor, cu Turcii, n'avură nici timpul necesar, nici linişte pentru învăţătură; de aceea mulţi din ei puţină carte ştiau, ba chiar despre unii cetim că deabia ştiau să se iscălească. Gudas (VIII, 264) ne spune, după Pouqueville, că arma-

tolii Pànurea şi Odiseu erau ἀγράμματοι şi ἀναλφάβητοι, adică fără carte şi fără a. b. c.; despre T. Colocotroni asemenea ni se spune că şi el puţină carte ştia, precum şi Marcu Boţari şi Chiţu Ciavela, *Suliaţii*. Din cauza aceasta dăscălaşii, cari se vârîră în cancelariile guvernelor provizorii, în camere şi senate, şi cari dirijau în timpul revoluţiei greceşti, cu toată admiraţiunea ce aveau pentru vitejiile căpitanilor, îi cam luau peste picior din cauza caracterului lor arhaic, simplu şi nepriceput în ale gramaticei greceşti şi în limba greacă din şcoale, şi le făceau tot felul de neajunsuri. De aceea Odiseu zicea des: Αὐτοὶ οἱ καλαμαράδες θὰ μᾶς φᾶν τὸ κεφάλι μιὰ μέρα, adică: Cei cari poartă călimări în brâu (cărturarii) au să ne mănânce capul într'o zi». Iar Colocotroni zicea des: 'Εμένα ἡ πατρὶς θὰ πρωτοεξορίσῃ μιὰ μέρα, adică « *Patria într'o zi pe mine întâi va exila* » (F i l i m o n, IV, pag. 124). « Ceea ce s'a şi întâmplat: *Odiseu* pentru caracterul său mândru a fost sugrumat într'o zi în închisoarea din turnul veneţian de pe Acropolea Atenei, pe care mult timp o apără şi scăpă antichităţile de pe ea, iar *Colocotroni* fu condamnat la moarte după ce creă o Grecie liberă. Zicem *creă o Grecie liberă*, pentrucă toţi istoriografii revoluţiunei greceşti au spus-o că *fără* de *Colocotroni* era imposibil să fie liberată Grecia. G u d a s (VIII, pag. 106) scrie cu litere mari: ΑΝΕΥ ΤΟΥΤΟΥ ΑΔΥΝΑΤΟΝ ΗΤΟ ΝΑ ΕΛΕΥΘΕΡΩΘῌ Η ΕΛΛΑΣ » adică « FĂRĂ DE EL ERA IMPOSIBIL SE SE ELIBEREZE GRECIA ». Tot acelaşi lucru spune şi D. S a t a s (Χρυσαλλὶς, vol. III, pag. 225, coloana II-a) despre Odiseu, că adică « *fără de el poporul grec nici nu putea să viseze liberarea sa* ». Dar fără de Marcu Boţari, de Chiţu Ciavela, de Iani Gura, de Panurea, de Tanase Diacu, de Diovunioti, de fraţii Gogu şi Caraiscu Bacola, de *Caraiscachi* etc.? Despre acest din urmă, când prin eroismul şi spiritul său strategic ajunsese generalisimul asupra tututor oştirilor din Grecia şi era în luptă cu cel mai mare general al imperiului turcesc, adică cu *Chiutahi Reşit paşa*, Χρῆστος Βυζάντιος (pag. 258) spune că şi înseşi Turcii, văzând minunile ce făcea *Caraiscachi* cu nişte oştiri lipsite de muniţiuni şi aşa de puţin numeroase faţă de ale lor, ziceau « Un *Reşit* are Turcia şi un *Caraiscachi* Grecia; doi uriaşi luptă; Dumnezeu ştie care pe care va doborî ». Şi despre Caraiscachi dar se poate zice cu mai mult drept, că *fără de el Grecia nu putea să fie liberată*. Chiar dacă toţi căpitanii revoluţiunii greceşti n'ar fi fost Români şi ar fi fost numai *Colocotroni*, ori numai *Odiseu*, ori numai *Marcu Buţari*, ori numai *Caraisachi*, despre cari în parte chiar istoriografii greci au spus că fără de ei nici prin vis nu le-ar fi trecut Grecilor că ar fi putut să fie liberaţi, chiar în această ipoteză Românii din Peninsula Balcanică ar avea dreptul de a se făli că unul din *ai lor* ereie Grecia; dar când ei ştiu că toţi căpitanii au fost Români şi miezul oştirilor era compus din veteranii armatolilor oţeliţi de mai înainte în luptele cu Turcii, pentru recâştigarea privilegiilor lor, şi prin urmare susţin că *ei Românii* creeară *o Grecie liberă*, atunci au dreptatea completă cu ei. *Albanezii* pe de altă parte susţin

că *ei împreună cu Românii* liberară Grecia, şi au dreptate; căci ceea ce Românii făcură pe *uscat*, Albanezii din insulele *Idra*, *Speţes* şi *Psarà* o făcură pe mare. In timpurile din urmă ale revoluţiunei greceşti, soarta Greciei atârnă de *sabia* lui *Caraiscachi* şi de *vâsla Idrioţilor*, ceea ce o rezumează foarte bine un vers singur dintr'un cântec din colecţiunea Passov (pag. 193, cânt. CCLIX, versul 9): « Καραϊσκάκης τῆς στεργιᾶς κι' Ὑδραῖοι τοῦ πελάγου », adecă « *Caraiscachi pe uscat* şi *Idrioţii pe mare* ».

Dar să revenim la armatolul nostru. *Odiseu Andruţu* era aproape de 20 de ani, când se duse la curtea lui Ali paşa. In toate luptele oştirilor lui Ali paşa în contra paşilor albanezi rivali, se distinse, mai cu seamă în cele dela Berat şi Arghirocastru, unde, într'una din ele, căzând rănit un şef al său numit *Vaia*, îl luă pe spate şi cu sabia în mână îl scoase afară din luptă. El era de 23 de ani, când Ali paşa, pentru capacitatea lui militară şi pentru fidelitatea lui, îl numi armatol general asupra Beoţiei, Focidei şi Doridei cu reşedinţa în Levadia, şi-l însărcină cu poliţia Greciei orientale. In această vârstă nimeni din armatoli n'a fost aşa de sus pus ca să aibă atâta putere. Scopul lui Ali paşa, trimiţând pe Odiseu în acele provincii ca armatol *general*, a fost să supună sau să nimicească pe toţi armatolii din acele locuri, cari erau nişte mici *prinţi* nesupuşi niciunei autorităţi. Odiseu însă care era foarte viclean din natură, convinse pe Ali paşa că nu este bine să se distrugă acei armatoli, pe cari la timp îi poate utiliza, ci să-i conserve, dar dacă se poate *supuşi*, şi luă asupra sa orice răspundere, dacă ar avea a se plânge de ei. Deci Odiseu îndată ce sosi la căpitănatul său, îi chemă pe toţi şi le ceru supunerea, dându-le să înţeleagă că se pregăteşte ceva pentru independenţa completă şi că se cere unire. Unii au înţeles, alţii nu, şi a trebuit să-i combată cu armele şi pe mulţi îi prinse şi-i trimise lui Ali paşa să facă act de supunere. Astfel reuşi în puţin timp, lăsându-le privilegiile, să ia pe cei mai însemnaţi din ei în armata sa şi să-i facă *protopalicarii* săi. Astfel au fost armalolii: Tanase Diacu, Gura, Pànurea, Diovunioti, Papandria, Scâlţu, Şafàca, Manica, Papa Costa Ciamala şi alţii. In Levadia fiind ca armatol, Odiseu fu iniţiat în ale *Eteriei greceşti* şi iniţiă şi el pe armatolii de subt el. Cum Ali paşa, satrapul Epirului, fu asediat la Ianina de ostirile împărăteşti, Odiseu recunoscut ca omul devotat lui Ali paşa, plecă din Levadia lăsând în locul său pe Tanase Diacu şi se duse în Epir şi se declară *ca inimic* al satrapului pentru următorul scop. Văzu că cei mai principali generali ai lui Ali paşa, precum Omer Vrioni, Aga Muhurdaru, Aga Raşiarul şi alţii părăsiră pe Ali paşa şi se uniră cu oştirile împărăteşti, iar Omer Vrioni pentru această apostazie deveni înadată Paşă şi mare general. Odiseu, care era intim amic cu toţi aceştia, într'o întâlnire ce avu cu ei, le spuse « *Dumnezeu are să ne pedepsească; am trădat pe părintele nostru şi pânea ce am mâncat-o la el are să ne iasă prin ochi* » şi reuşi a-i convinge să facă un pact cu armatolii creştini casă scape pe Ali paşa. La aceasta Omer Vrioni nu consimţi, ci într'o conversaţie particulară propuse lui Odiseu să

conlucreze și el pentru distrugerea lui Ali pașa și apoi împreună să răscoale unul Albania și celălalt Grecia și, luptând în unire în contra Sultanului și învingând, unul să devină regele Albaniei, iar celălalt al Greciei. Odiseu consideră aceasta ca o ingratitudine către Ali pașa, căruia îi datora multe, și promițându-și discrețiune, se despărțiră amicalminte. Apoi Omer Vrioni cu Chiose Mehmet Pașa, în fruntea unui număr mare de oștiri, se porniră spre Grecia, care se și răsculase, iar Odiseu, după ce în grabă vizită un număr mare de armatoli în eparhiile lor și luă mulți cu dânsul, se porni spre întâmpinarea Turcilor la Termopile; însă întârzie să ajungă și Omer Vrioni cu numărul învinsese pe cei cari îl așteptau acolo punând în țeapă și pe armatolul Tanase Diacu, care, după o rezistență eroică, fu părăsit de recruții săi și rămas numai cu veteranii după ce-i fură uciși toți; gloanțele îi sfărâmară umărul drept și căzu în mâna inimicilor. Odiseu cu toată acestea se decise să oprească Turcilor trecerea lor înainte cu toate că aceștia dispuneau de un număr foarte mare de oștire. Inainte de Termopile, spre Grecia este o strâmtoare, la care era un han, numit hanul dela *Gravia*, pe unde trebuia să treacă oștile turcești. Odiseu propuse armatolilor cari erau cu el să ocupe parte din ei hanul și să oprească pentru câteva zile trecerea Turcilor, iar ceilalți să se așeze în alte locuri mai înainte spre interiorul Greciei. Intreprinderea era temerară și foarte periculoasă, și mulți dintre armatoli considerau aceasta ca o nebunie. Odiseu cu toate acestea stăruia și ca să nu jignească pe nimeni le zise: *cine vrea să se închidă cu mine în han să se prindă la horă*, și sculându-se începu un cântec de joc grecesc « Κάτω στὸ Βάλτο τὰ χωριὰ etc. », cântec foarte popular în Grecia, și începând jocul, îndată încep a se scula dela locurile lor 127 de voinici[1]), mai toți armatoli, și astfel ei prinși în horă și jucând înaintează cu Odiseu în frunte, care conducea hora și ajung la hanul dela *Gravia*, care era foarte aproape și se pun împreună cu hangiii să fortifice hanul și să-și asigure hrana și apa pentru vreo două zile. In câteva ore totul fu gata; ușile și ferestrele hanului erau zidite și meterezele făcute. Oștirea lui Omer Vrioni, fără să bănuiască nimica, se puse în marș.

Și mai întâi ea fu întâmpinată de armatolii Panurea, Diovunioti și Lambru Casmă, suliatul, cari cu un număr oarecare de oștire mică luptară nu atâta ca să oprească trecerea, ci ca să se aducă întârziere și se împrăștiară. Omer Vrioni află după aceasta de închiderea lui Odiseu în han și trimise un derviș bătrân călare pe un cal superb, ca să spună lui Odiseu să se retragă, promițându-i căpitănatul general al Greciei. Odiseu, după ce salută în limba

---

[1]) Cei mai însemnați din cei 127 închiși cu Odiseu Andruțu au fost: Iani Gura, Papandria, Comna Troacă, Anastase Maru, Anghel Nicolau Gobghina, frații Capo-Gheorghi din Xeromer, Zafiri, Chircu, Butuni, Cațico-Iani, etc. (F i l i m o n, III, pag. 200; T r i c u p i s, I, pag. 266); Asemenea Tanase Caplani, Seferi. Vezi și la Nr. 267. Vezi despre *Seferi* la Nr. 317, cifra 79 dela lista numelor din *Săracu*.

albaneză pe derviş, ca să taie orice speranţă a lui Omer Vrioni paşa despre o înţelegere şi ca să irite şi mai mult pe Turci, descărcă puşca sa dela fereastră şi nimerind în cap pe respectabilul bătrân parlamentar, îl trânteşte jos la pământ. Această faptă barbară a lui Odiseu asupra unui parlamentar bătrân şi totodată şi cleric atâta de mult înfurie oştirea lui Omer Vrioni, încât a făcut un asalt general asupra hanului cu toată oştirea sa de opt mii de oameni. Dar grindina de gloanţe, care ieşia din meterezele hanului, culcau atâţia soldaţi la pământ, încât, cu toate că acoperişul hanului a fost de multe ori suit de inimici, în curând se deşerta prin gloanţele celor din năuntru şi hanul jur împrejur era plin de cadavre. De multe ori se făcu asaltul general, dar a trebuit să înceteze în fine, pentru a fi ridicaţi oamenii răniţi cari ţipau şi a se repauza soldaţii. In fine se trimiseră oameni să aducă tunuri din Lamia, oraş aproape de graniţele nordice ale Greciei de atunci. Lupta a durat toată ziua. Sosind noaptea, hanul a fost înconjurat din toate părţile; iar după miezul nopţii Odiseu iese cu camarazii săi din han, şi toţi cu săbiile în mână îşi fac drum printre inimici şi scapă. In această luptă dela hanul dela *Gravia* Odiseu pierdu şease oameni, între cari doi vestiţi armatoli, Tanase Caplani şi Tanase Seferi, şi doi fură răniţi, între cari unul a fost Costa *Capo-Gheorgachi*. Iar pierderile Turcilor au fost aşa de mari, încât le-a trebuit o săptămână ca să transporte pe răniţi. Oştirea în acest interval stătu pe loc, ceea ce a fost şi intenţiunea lui Odiseu, adică a-i ţinea pe loc şi a nu trece în Peloponez spre a despresura oraşul Tripoliţa asediat de oştirile creştine.

Aceasta este una din faptele cutezătoare ale lui Odiseu, din care poate judeca cineva de ce era capabil acest armatol. Nu este locul aci să descriem toate luptele ce dădu în timpul revoluţiunii greceşti; spunem numai principalele peripeţii din vieaţa sa în revoluţiunea greacă, pentrucă vorbim aiurea pe larg despre el. După lupta dela hanul dela *Gravia*, Odiseu cu cinci mii de soldaţi aşteaptă să atace pe Omer Vrioni şi pe Chiose Mehmet paşa, cari se găteau să înainteze. In acest interval însă prinde o scrisoare a boierilor din Levadia, cu cari era în inimiciţie de mai înainte, către un Căpitan Vasile *Busgu*, prin care îl angajeau să ucidă pe Odiseu, promiţându-i o mare recompensă. Aceasta l-a scos din fire pe Odiseu, căci tocmai se pregătea cum să apere întâi Levadia în acele zile. Deci a concediat armata sa şi a scris Turcilor că-i lasă să facă ce vor cu Levadia, dar mai încolo să nu înainteze. Levadioţii suferiră multe din cauza scrisorii boierilor.

In acest interval Odiseu într'o adunare de pe muntele Parnas făcu cunoştinţă cu fanariotul *Negri*, care venise cu Ipsilante şi care, ca să-l combată pe Ipsilante, se dădu de partea lui Odiseu.

Am văzut cauzele inimiciţiei lui Odiseu cu Ipsilante. Aceasta s'a întâmplat în adunarea despre care am vorbit aici puţin mai sus. La aceasta s'a mai adăugat încă o altă cauză. Fiindcă oştirile turceşti înaintau, era vorba să se încredinţeze cuiva apărarea Acropolei dela Atena. Ipsilante cerea el aceasta,

Odiseu reuşi prin renumele său să i se încredinţeze lui, care numi pentru aceasta pe fostul său adjutant Căpitan Iani Gura, după ce fortifică bine Acropolea cu banii săi, pentru care Atenienii îi dădură un sinet că-i sunt datori 13 mii de lei turceşti. Ipsilante, văzând şi acest dispreţ din partea lui Odiseu, se jură să-l piardă, mai cu seamă că înainte de a se porni Odiseu dela Atena spre Termopile, se adunaseră la Atena fruntaşii Levadiei, Tebei, Parnasului, Talantei, Euripului, şi, împreună cu fruntaşii Atenei şi cu arhiereii Atenei, Tebei şi Caristului, proclamară pe Odiseu de *generalisim* asupra oştirilor din Grecia orientală, şi la un *Te-Deum* însuşi Mitropolitul Atenei îl încinse cu o sabie oferită lui de Atenieni. Odiseu, ajuns după această ceremonie la Termopile, păzea el însuşi acolo numai cu 300 de soldaţi strâmtorile, după ce aşeză în alte poziţiuni cealaltă oştire a sa şi nu lăsa să treacă nici un Turc. Boierii şi şefii din Peloponez pe atunci (1822) se aflau într'o mare discordie, pe când o nouă oştire de 30 de mii de soldaţi turci sub Paşa Dramali se apropia de Termopile. Odiseu prin trimişii săi cercă să-i împace, dar, nereuşind, lăsă liberă intrarea lui Dramali şi scrise celor din Peloponez: *Vă trimit treizeci de mii de Turci, ca să vă împace ; faceţi ce ştiţi cu ei, eu nu mai las alţii* ». După ce trecu oştirea lui Dramali, îi opri să treacă proviziunile, şi trimise pre Pànurea şi alţii de arseră totul înaintea lui, aşa că Turcii erau în pericol de a muri de foame şi, intrând în Peloponez astfel, fură nimiciţi toţi de foame şi de şefii revoluţiunii de acolo cu oştirile lor, cari la apropierea inimicului se împăcară şi se uniră.

In acele timpuri două alte mari oştiri inundau Grecia continentală, aceea a lui *Omer Vrioni*, care asedia *Misolonghi* şi aceea a lui *Mehmet Reşit-paşa*, care devasta Grecia orientală. Odiseu printr'o scrisoare, ce trimise înadins ca să fie prinsă de Turci, către cei asediaţi din Misolonghi, în care le spunea să nu se teamă că peste puţine zile le vine el în ajutor cu zece mii de ostaşi, făcu ca Omer Vrioni să ridice asediul şi sà se retragă de acolo. Odiseu cu o mică oştire reuşi să-l gonească şi să-i cauzeze mari pierderi ; iar către Mehmet Resit-paşa trimise pe secretarul său Antonie Ghicorganda, propunându-i împăcare cu condiţiuni onorabile şi trimiţându-i cu el tot odată nişte scrisori plastografiate ca trimise lui (Odiseu) din partea mai multor soldaţi din oştirea lui Mehmet Resit-paşa, cari erau gata cu toţii să dezerteze. Condiţiunile înainte de a începe tratările au fost de a înceta din partea Turcilor ori ce act de inimiciţie, ceea ce se şi făcu şi, până să ajungă la înţelegere, avură timp creştinii să-şi asigure prin munţi copiii şi femeile şi orice alt lucru preţios. Când veni momentul să iscălească pacea, Odiseu spuse că numai subscrierea sa nu poate avea garanţie de o pace durabilă, deci ceru să iscălească toţi fruntaşii provinciei, şi până să se aducă fruntaşii să iscălească, spre garanţie găti cu straie boiereşti trei bătrâni, oameni de rând, şi-i dădu ca zălog zicând că-i dă trei din cei mai însemnaţi creştini ai provinciei, adăugând că dintre ei, unul este primat al Levandiei, altul al Salonei şi al treilea al Tebei.

Apoi spre a se linişti poporul şi a se apuca iarăşi de lucru, convinse pe Paşă că este bine să se retragă în timp de douăzeci de zile la fruntariile superioare ale Greciei, unde peste puţin armata sa se disolvă, şi astfel Odiseu, cu iscusinţa sa diplomatică, scăpă lumea de tot felul de nenorociri din partea unei armate năvălitoare.

Nu trecu mult şi Grecia orientală fu inundată de o oştire de 22 de mii de Albanezi subt *Iusuf Bercofciali*. Odiseu cu o foarte mică oştire dădu mai multe lupte parţiale fericite, însă văzând că n'are numărul necesar să oprească acel potop, recurse iarăşi la încheiere de pace simulată, ca să câştige timp. Pe când trata cu Iusuf-paşa de a disolva oştirea sa şi de a da ordine să înceteze revoluţiunea şi cerea dela el să facă tot asemenea, trimise la Constantinopole o petiţiune ca din partea tuturor locuitorilor Greciei orientale către marele Vizir şi o copie la toate ambasadele europene la Constantinopole, prin care arăta că mişcările revoluţionare din Grecia erau suscitate de mai înainte de Ali-paşa, satrapul Epirului, şi că poporul a fost fără ştirea sa târît la revoluţiune şi că aflând de amăgirea sa vrea să se supună, însă cruzimile diferiţilor Paşi şi mai cu seamă ale lui Iusuf-paşa Bercòfeiali, în loc să aducă supunerea poporului, l-au exasperat. Cerea dar rechemarea lui Bercofciali şi trimiterea unui alt Paşă, la care să se supună poporul. Rezultatul acelei petiţiuni foarte ingenioase [1]) a fost că *Bercofciali* fu rechemat şi decapitat, la *Larisa* din Tesalia. Petiţiunea în chestie, după limbagiul în care este scrisă, se vede că a fost dictată de însuşi Odiseu. Rechemarea şi decapitarea lui Bercófciali aduse şi disolvarea oştirei lui.

Odiseu, când dispunea de oştiri nu egale, ci de un număr de 10 ori mai mic decât acel al inimicilor, lupta şi totdeauna învingea; când nu, intra în tratări simulate cu inamicul, cari aduceau rezultate şi mai bune de multe ori decât victoriile pe câmpul de bătaie. Era însă nesupus guvernelor provizorii şi brusca pe toţi cari vroeau să-i dea ordine ca superiori, şi de aceea toţi cei dela diferitele guverne provizorii au fost în contra lui şi-i făcură tot felul de piedici ca să-l compromită şi prin netrimiteri de muniţiuni, ori de loc, ori nu la timp, îl făcură chiar să piardă o luptă, în care, între alţi mulţi soldaţi ucişi, a fost şi un văr al său, Căpitan Veruşi (vezi la Nr. 202), la care ţinea mult. In fine una din tratările lui simulate cu Omer Vrioni cei dela guvern o luară ca trădare şi-l chemară să se prezinte ca să fie judecat; el refuză să meargă scriind că nu recunoaşte nici un guvern şi aceia numiră în locul lui pe *Hristu Palasca Suliatul* şi pe *Alexi Nuţu Balu-Dima* [2]). Pe când aceştia mergeau să ia locul lui Odiseu, se răspândise vorba că aveau ordin şi să ucidă pe Odiseu,

---

[1]) Vezi textul întreg în Χρυσαλλίς,, vol. III, pag. 298—299.

[2]) Vezi la Nr. 185 şi la pag. 131, Nota 2. Unii cred că Palasca era din satul *Godişti*. Nu este exact; vezi la pag. 23, linia 19. Vezi la pag. 253—5 cauza pentru care se crede că era din *Godişti*.

care de trei ori scăpase de asasinarea pregătită de inimicii săi dela guvernul central şi el credea şi acuma că generalii numiţi în locul lui aveau ordine, odată cu luarea comandamentului, să-l ucidă. Deci, când *Hristu Palasca* şi *Nuţu* sosiră la lagărul său, Odiseu adună toate oştirea sa şi întrebă pe soldaţi: *pe cine vreţi voi să aveţi şef? pe mine ori pe aceştia?* Toţi răspunseră: *pe tine.* Apoi îi întrebă *« cine vă este inamic? »* eu sau aceştia? *« Aceştia »*, răspunseră soldaţii. *« Atunci pedepsiţi pe inimicii voştri »*; zise, şi *Palasca* şi *Nuţu* fură ucişi [1]) Atunci inamicii săi găsiră un motiv foarte tare, ca să se declare pe faţă în contra lui, dar toţi soldaţii săi, toţi căpitanii şi tot poporul îl adorau şi trecu mult timp până să se declare pe faţă. Când dar guvernul central trimise oştiri în contra lui ca să-l combată, el se găti să reziste, dar, ca un alt Coriolan, în momentele din urmă, văzând funestele rezultate ce erau să decurgă dintr'un războiu civil, se decise a cădea el victimă. Deci se predete fostului său adjutant, atunci mare general, Iani Gura, pe care altă dată îl scăpă dela moarte. Gura, după ordinele guvernului, puse în închisoare pe Odiseu în turnul veneţian de pe Acropolea Atenei, Acropole, pe care Odiseu îi o dăduse lui Gura să o păzească de Turci în contra lui Ipsilante, care cerea şi el această onoare. *Iani Gura*, apărătorul Acropolei, asediate de Turci, primi multe ordine dela guvern, ca să ucidă pe Odiseu, dar nu vru să se supună; în fine când văzu că guvernul era decis cu orice preţ să ia vieaţa lui Odiseu şi fără de dânsul, zise: *« faceţi ce ştiţi »*, şi într'o dimineaţă corpul lui Odiseu se găsi mort afară lângă temelia turnului cu o frânghie lângă el. Asasinii răspândiră vorba că Odiseu, vrând să scape, spânzurându-se cu o frânghie, căzu şi muri; însă peste puţin s'a descoperit că asasinii, după ce-l torturară într'un mod crud, ca să afle dela el unde are averea sa, îl apucară de părţile ruşinoase şi-l uciseră [2]). Astfel de moarte avu eroul *Odiseu*. Corpul lui fu îngropat într'un colţ al Acropolei ca corpul unui trădător, căci aci vrură să ajungă inamicii săi, între cari şi *Ioan Coleti*, care şi el se uni cu inamicii lui. Nu trecu însă mult şi din corespondenţele lui Odiseu şi ale altora se constată că Odiseu fu victima ambiţiunii lui Ipsilante şi a altora şi în loc de trădător, din contră era cel mai mare patriot şi cel mai iscusit diplomat în tratările cu Turcii pentru binele patriei sale, dar a fost prea târziu. După moartea sa, între mulţi alţii, cari scriseră de crima săvârşită cu asasinarea lui Odiseu, scrise şi vechiul său camarad de arme şi amic intim, bătrânul *Carp*, un *Român* originar din Balcani, care, arătând meritele militare superioare ale lui Odiseu şi faptele lui patriotice precum şi prigonirile

---

[1]) Vezi şi la pag. 255 detalii.

[2]) Alexandru Şuţu, poetul scrierii **Τουρκομάχος Ἑλλάς**, pag. 67 spune că asasinii lui Odiseu fură armatolii *Iani Mamuri*, *Papa Costa Ciamala* şi *Mitru Trantafilina*, şi că acest din urmă îl strânse de părţile ruşinoase şi-i dădu moartea ca să se răsbune pentru o palmă, ce căpătase altă dată dela Odiseu.

și intrigile inimicilor săi, dovedi inocența acestui erou, căzut victima patimilor câtorva ambițioși.

Până la 1865 nu se cunoștea nici măcar locul, unde erau îngropate rămășițele eroului dela *Gravia*, și diferitele guverne cari se succedară până atunci nu se îngrijiră să găsească mormântul și să facă o înmormântare națională aceluia, care cu sabia luptă pentru a pune hotarele Greciei. Deabia la 21 Februarie 1865 se decise înmormântarea cerută de opinia publică, și în adevăr atunci se făcu o înmormântare ne mai pomenită la Atena prin mulțimea și însemnătatea persoanelor cari însoțeau carul funebru, după care mergea fostul său camarad *Carp*, care trăi să împlinească această sfântă și ultimă datorie către nenorocitul său șef și amic.

Elena Gareli, nevasta lui Odiseu, până la 1865 trăi într'o completă sărăcie pe când mulți alți luară pensii în bani și moșii ale statului din pământurile câștigate cu sabia lui Odiseu. Biata Elena Gareli, văduva lui Odiseu, într'atâta sărăcie ajunse, încât făcu un lucru cu totul neuzitat la Românii din Peninsula Balcanică. Familiile armatolilor păstrează ca niște moaște sfinte armele vitejilor din familie, mânjite chiar cele mai multe de sânge, și nu le dau chiar cu tot aurul din lume, chiar în cea mai mare sărăcie. Femeile mai cu seamă se arată cele mai pioase către aceste moaște. De aceea nu pricepem cum *Elena Gareli*, Româncă dela Pind, din comuna *Călăreții*, nevasta lui *Odiseu*, să se decidă să facă ceea ce nicio Româncă n'a făcut până acuma, adică să vândă regelui *Oton* al Greciei sabia bărbatului ei cu 4.000 de *drachme* și *cartușierele* lui de argint pentru *trei* mii de drachme. Credem că nu sărăcia o împinse la aceasta, nici considerațiuni de înaltă conveniență către regele Greciei, ci un fel de *zăpăceală*. Este adevărat că *Elena Gareli*, pe lângă pierderea bărbatului, pierdu și pe unicul ei fiu, și nu mai rămase nici un membru de sex masculin din familia bărbatului ei, când toți muriră în revoluțiunea greacă, și nu era cine să erediteze din familie armele lui *Odiseu*. Familia din care a fost Căpitan Andruțu Verușiu, tatăl lui Odiseu, n'a dispărut în provincia Aspropotam. In *Libanați*, unde emigră din Aspropotam *Tanase Verușiu*, tatăl lui Căpitan Andruțu, nu putea să aibă rude, căci întâi a fost străin acolo, apoi nu stătu locului nici el, nici fiul, nici nepoții săi din cauza caracterului lor rebel; și deaceea și Andruțu și Odiseu se însurară unul la Preveza, celălalt la Călăreți, în părțile patriei lor primitive, căci în Libanați cel întâi *Verușiu* se retrase spre a i se pierde urma, fiind prigonit ca armatol din Aspropotam. Sabia vândută lui *Oton* a fost aceea, cu care Mitropolitul Atenei, asistat de mulți arhierei și public, încinse pe *Odiseu*, când era să plece pentru apărarea Termopilelor. Odiseu înainte purta sabia tatălui său, sabie dăruită lui Căpitan Andruțu de împărăteasa Rusiei Ecaterina. Nu știu ce s'a făcut această sabie, sau dacă cu aceasta l-a încins pe Odiseu Mitropolitul Atenei, după cum vedem în poema Τουρκομάχος Ἑλλάς (pag. 17) a lui Alexandru Suțu, poetul.

Odiseu la moartea sa lăsă un singur fiu şi pe acesta nevârstnic, numit *Leonida*. Câţiva ani după venirea lui Oton ca rege al Greciei, Ludovic, tatăl lui Oton, regele Bavariei, scrise să-i trimită pe *Leonida*, ca să studieze în şcoala militară din *München*, sub protecţiunea şi cu spesele sale. Leonida se duse acolo, însă la 1836 muri în vârstă de 12 ani şi fu îngropat cu mare pompă în cimitirul capitalei Bavariei şi pe superbul monument ridicat cu spesele regelui se citeşte următoarea inscripţiune făcută de *elenistul şi filelenul* Θείρσιος:

« Ἐνθάδε κεῖται Λεωνίδας ἔκγονος Ἀνδρούτσου, υἱὸς Ὀδυσσέως, πρὸ τῆς ἥβης ἀποθανὼν ἐν Μονάχῳ τῇ ππι Δεκεμβρίου Χ(Η)ΗΗΗΔΔΔΠΙ. Τὸν τάφον αὐτοῦ ἀνέστησε παλαιός τις φιλέλλην Λουδοβῖκος ὁ τῆς Βαυαρίας βασιλεύς.

« Εἰμὶ θάλος πολυπενθὲς ὑπ' ἀνδρῶν βλαστὲν ἀρίστων,
Οἵτινες ἀντ' ἀρετῆς ἔργ' ὀδυνηρὰ πάθον.
« Τὸν γὰρ πάππον ἑλὼν νηλεῶς ἐφόνευσ' ὁ τύραννος,
Οὐ βίᾳ, ἀλλὰ δόλῳ, φάρμακα λυγρὰ διδούς.
Τὸν δ'αὖ γεννητῆρα, τὸν ἐν πολέμοις ἀδάμαστον,
Ἐχθροδαποὶ πύργου κρήμνισαν ἐκ μεγάλου.
Μήτηρ δ' ἡ Παρνασσοῦ ἐνὶ σπήλεσι μ'έτικτεν,
Ἐνθάδε δωδεκάτη κλαῦσεν ἀποφθίμενον ».

Un armatol, aşa de însemnat cum a fost *Odiseu Andruţu*, merita ca fiul său să fie crescut de un rege.

Odiseu Andruţu, când fostul său protector Ali-paşa fu declarat de *firmanliu* şi era asediat la Ianina, îndată îşi părăsi armatolia din Levadia, lăsând în locul său pe protopalicarul său *Tanase Diacu*, şi se duse să-i dea ajutor lui, reuşind să străbată printre oştirile împărăteşti şi să se închidă cu Ali-paşa în Ianina. El dinăuntru şi Suliaţii din afară cu Marcu Boţari au fost cei mai sinceri amici ai lui Ali paşa şi-i aduseră cele mai mari servicii, pe când ceilalţi, atât comandanţii albanezi, ridicaţi de el, cât şi armatolii români cari se aliară cu el, n'au fost sinceri: Albanezii, pentru ambiţiuni personale, iar armatolii din spirit de răsbunare pentru crudele prigoniri ce le făcuse lor şi părinţilor lor mai înainte. Când toţi părăsiră pe Ali paşa, şi parte din oştirile închise cu el în Ianina gândeau să-l părăsească, Odiseu propune lui Ali paşa să se cotorosească de ei într'un mod iscusit, care a fost următorul. Odiseu vorbi celor nemulţumiţi, fără a le arăta că ştie despre intenţiunea lor de a dezerta, că este bine să iasă din Ianina şi să dea ajutor lui Ali paşa din afară, ceea ce a plăcut celor nemulţumiţi; deci puindu-se în înţelegere cu şefii oştirilor împărăteşti că doreşte cu mulţi să părăsească pe Ali paşa şi să se unească cu inimicii lui, iese într'o noapte cu 800 din cei nemulţumiţi şi, făcând act de supunere, a fost bine primit şi el şi oamenii cu cari ieşi. Insă după câteva zile el dispăru pentru a începe aiurea revoluţiunea, iar cei ieşiţi cu el trecură

în oştirea lui Marcu Boţari, care cu alţi Suliaţi dădeau ajutor din afară lui Ali paşa.

Poporul Grec şi Român, pe când altor armatoli le făcu câte unu şi mai multe cântece, lui Odiseu nu-i făcu niciunul. Există în Passov numai unul despre moartea lui Odiseu (vezi Pasov, pag. 189, cânt. CCLIV). In cântecul popular despre moartea lui *Tanase Diacu* la apărarea Termopilelor (Passov, pag. 173—175, cânt. CCXXXIV, vers. 35), *Diacu*, căzând în mâna Turcilor, după ce i se sfărâmă braţul drept, cere dela Turci *să-i dăruiască viaţa numai pentru şeapte zile*, până să sosească *Odiseu* şi *Tanase Vaia*. *Odiseu* îl răsbună la *hanul dela Gravia* prin grămezile de cadavre de Turci ce făcu în jurul hanului.

Odiseu şi în credinţele poporului şi în cărţile revoluţiunei greceşti figurează ca un *adevărat erou*. El a fost un al doilea Achile din Iliada lui Omer. Când Grecii luptau pentru corpul lui Patroclu şi erau urmăriţi de oştirile troiane, Achile lipsit de armură (căci o dăduse lui Patroclu care căzuse mort) şi neputând eşi din corabia sa, de trei ori, zice Omer, răcni la inimic şi de trei ori falangele troiane dădură înapoi de teama acelui teribil luptător. Achilele modern, Odiseu Andruţu, n'avea trebuinţă să răcnească; numai numele lui, *Liseà*, auzindu-l pronunţat Turcii, începeau a îngălbeni de frică şi a se uita împrejur şi a o lua la fugă. Acest armatol întreprindea lucruri, cari păreau imposibile de executat şi făcea vitejii, cari păreau nebunii la început când le întreprindea şi minuni după ce le executa. Inchiderea la hanul dela Gravia este o probă, din care poate să judece cineva şi despre alte multe îndrăsneli de ale lui. Aici se ivi omul de curajul lui Odiseu şi un alt Român, nu om de arme, ci de gospodărie. Când Odiseu Andruţu se decise să se închidă în hanul dela Gravia şi să lupte în contra a opt mii de Albanezi musulmani, cum începu hora şi începură a se prinde la ea unul câte unul vitejii, cari vroiau să fie tovarăşi ai cutezanţei lui Odiseu, un oarecare Anagnosti *Chehăiè-lu*, Fârşerot bogat în turme, care-şi avea cătunul tribului său aproape şi care a asistat la sfatul despre închiderea în han, văzând că cei ce erau să se închidă n'aveau proviziuni, încălecă un catâr şi fugi cât putu spre cătunul său. Nu trecu mult şi lupta începuse la han şi gloanţele şuerau din toate părţile, când Anagnosti *Chehăièlu* se întoarce cu doi catâri încărcaţi cu muniţiuni de războiu şi cu ale mâncării şi prin grindina gloanţelor grăbeşte la han, descarcă şi aruncă înăuntru peste gardul de piatră a hanului tot ce aduse [1]), şi prin fugă ajunge şi se uneşte şi el cu cei cari luptau afară din han, la poziţiunile alese de mai înainte, spre a da ajutor celor închişi în han. Aici nu fac nebunii numai cei crescuţi cu armele, dar şi oameni gospo-

---

[1]) Gudas (VIII, pag. 134), relatând acest fapt, face din Ἀναγνώστης Κεχαγιᾶς un primat al *Amfisei* (Salonei) oraş la Parnas, ceea ce nu este exact, cum explicăm mai la vale în text.

dari, precum a fost Anagnosti *Chehăie-lu*. Acest Anagnosti se numea Anagnosti *Gheghiu* Beza [1]) şi porecla turcească *Chehăiĕlu* însemna *reprezentantele* Românilor din acele locuri. El era şeful triburilor româneşti din satele Românilor dela Parnas. Filimon (III, pag. 362) ne spune că, după lupta dela Gravia, *Omer Vrioni* se porni cu oştirea sa să supună satele româneşti (τὰ Βλαχοχώρια) în partea numită *Ghiona*, unde erau turmele şi copiii cu femeile lor. Căpitan *Iani Gura* era cu ciobanii români, cu cari respinse pe Turci. Atunci Omer Vrioni, ca să despartă pe Români de armatoli, le trimise un om să le spună casă nu se amestece şi ei la războiu, căci el n'are a face cu ei, ci cu numai armatolii; iar fruntaşii ţăranilor *Economu* şi Anagnosti *Gheghiu* îi răspunseră: *nu te pune belea pe capul nostru, că ne considerăm în stat creştinesc* (τὸ ἔχομεν 'Ρωμαίϊκο, καὶ μὴ μᾶς φορτόνεσαι). Filimon după acest răspuns zice: Pierzând astfel speranţa de a supune satele *româneşti* şi de a înainta spre Amfisa (Salona), Omer Vrioni se întoarse la Opunta (oraş spre graniţă), etc. ('Απελπισθεὶς οὕτως, ὅπως ὑποτάξῃ τὰ Βλαχοχώρια καὶ προχωρήσῃ εἰς τὴν "Αμφισσαν ὁ 'Ομὲρ Βρυώνης ἐπανέκαμψεν εἰς τὸν 'Οποῦντα . .). *Anagnosti Gheghiu* dar sau *Chehăie-lu* (ὁ Κεχαγιᾶς), cel cu catârii, a fost *Român* şi el. (Vezi despre *Anagnosti Chehăie-lu* în Gudas, vol. VIII, pag. 134). Ca să terminăm cu *Odiseu*, despre care vorbim pe larg aiurea, trebue să mai spunem că în timpul revoluţiunii greceşti un Englez lord, numit *Treloni*, luă de nevastă pe sora lui, *Tarsiţa*.

Cei cari se interesează de faptele militare ale lui *Odiseu Andruţu* pot ceti următoarele cărţi: Χρυσσαλλὶς, vol. III [2]), pag. 225—230, 257—261, 297—302; Gudas, vol. VIII, pag. 121—162, dar mai cu seamă Pouqueville, *Hist. de la régén. de la Grèce* şi în câteva locuri din *Voyage de la Grèce*; *Istoriile revoluţiunei greceşti de Tricupis* şi de ***Filimon***.

Din aceste cărţi şi din altele, pe care le cităm aiurea, sunt extrase informaţiunile despre vieaţa lui Odiseu, pe care le-am expus aici.

Odiseu, deşi împrejurările familiei sale nu-i permiseră a învăţa multă carte, iubea cu toate acestea mult învăţătura şi pe adevăraţii învăţaţi, urând pe pedanţi, pe cari îi numea καλαμαράδες, adică cari poartă *călimări* în brâu. Se interesa de istorie şi arheologie şi apărând *Acropolea* Atenei şi Atena, adună toate statuele vechi şi le ascunse în loc sigur, ca să nu se sfărâme şi să se distrugă în timpul luptei. Apoi fondă multe şcoale şi-i plăcea a fi în corespondenţă cu oamenii învăţaţi, pe cari mult îi iubea şi-i stima. In timpul revoluţiunei greceşti scrise o scrisoare la Paris învăţatului *Corais*, invitându-l să vie în Grecia, ca prin luminile sale să contribuiască şi el. *Corais* într'un răspuns ce-i făcu, prin care se scuza că nu poate să meargă din

---

[1]) Anagnosti Gheghiu şi Economu din text aveau şi au şi astăzi porecle de familii Beza. Vezi la Nr. 288 la cifrele 4 şi 30.

[2]) Un excelent articol al d-lui Satas.

cauza bătrâneţelor sale, termina scrisoarea prin următoarele cuvinte: «*lacrimi de întristare udară ochii mei că toţi fiii Greciei nu seamănă lui Odiseu*».

Scriind unui preot învăţat numit N. Vamva, care în timpul revoluţiunei se afla în insulele ioniane, Odiseu îi zicea într'un limbagiu cu totul popular grecesc: Τί ἐτρύπωσες, ὀρὲ καλόγηρε, αὐτοῦ στὴ Φραγκιά, καὶ μὲ εὐχαῖς καὶ κατάραις θέλεις νὰ βοηθήσῃς τὴν δυστυχισμένην πατρίδα· σὰν τὴν ἀγαπᾶς, ἔλα ἐδῶ νὰ ἴδῃς τὰς πληγάς της καὶ νὰ τὴν βοηθήσῃς παραστεκόμενος κτλ. adică «Ce stai ascuns în vizuine, măi călugăre, acolo în ţara franţuzească, şi cu rugăciuni şi cu blesteme vrei să ajuţi nenorocita patrie; dacă o iubeşti, vino aici să-i vezi rănile şi să o ajuţi, stând lângă ea», etc. (S a t a s, în Χρυσαλλὶς, vol. III, pag. 300—302).

Poetul *Alexandru Şuţu*, într'o poemă epică, în care vru să eternizeze numele şi faptele eroilor din revoluţiunea greacă, luă ca erou al poemei sale pe *Odiseu Andruţu*, singura figură din revoluţiunea greacă, care are multe asemănări cu *Achile* al lui Omer, atât în ceea ce priveşte vitejia cât şi în incidentele cari aduseră desbinarea între marele Agamemnon, păstorul de popoare, şi între Achile cel iute la picior. Poema este intitulată: Ἡ Τουρκομάχος Ἑλλὰς, =*Grecia luptătoare cu Turcii*.

(Vezi şi la Nr. 230 multe lucruri relative la Odiseu Andruţu, precum şi la Nr. 246). La Nr. 101, pag. 182, se spune că Andruţu, tatăl lui Odiseu, ar fi fost din satul *Libanaţi* din Locrida. Noi am arătat acolo că nu este exact. Un alt sat *Libanaţi*, sat tot românesc, se află şi la Pind. Despre formele în *aţi* (ἄταις în greceşte) ale multor sate româneşti vorbim la sufixele *patronimice* macedo-române. (Vezi şi la Nr. 272).

BACOLAŢII

207. *Andrei Iscu Bacola*. Acest căpitan figurează în cărţile greceşti sub numele de Andrei Iscu (Ἀνδρέας Ἴσκος sau Ἴσκου), şi dacă noi i-am adaos porecla de *Bacola* este că P o u q u e v i l l e ne spune (în *Régén.*, vol. IV, pag. 55) că el era frate cu armatolul *Gogu Bacola*. Andrei Iscu se iscălea în greceşte Ἀνδρέας Καραΐσκου[1]), iar fratele său se iscălea Γῶγος Μπακόλας, păstrând porecla de familie *Bacola*, pe când Andrei adoptă porecla sa personală de Καραΐσκου, lucru ce se vede şi la alţi armatoli. Astfel căpitan *Dimu Bangu*, fiul armatolului *Iani Bangu*, se iscălea, nu cu porecla de familie a tatălui său, ci cu a sa proprie, care era *Celiu*, deci este cunoscut cu numele *Dimu Celiu* (vezi la Nr. 294). *Andrei Bacola*, fratele lui *Gogu*, pentru vitejiile sale, căci a fost armatol şi el ca şi fratele său, era poreclit de Turci *Andrei Deliu*, iar de Români, Andrei *Iscu*, care în gura poporului este egal cu *Deliu*. Fiindcă Românii îl, porecleau *Iscu* mai mult decât *Ba-*

[1]) Vezi Filimon, IV, pag. 491.

cola, Turcii îl poreclîră şi *Cara-Iscu* = *marele viteaz* = Deliul Deliilor = viteazul vitejilor (Vezi despre porecla *Iscu* [1]) şi *Dres* multe şi interesante amănunte la Nr. 182). Pouqueville, care, cum am văzut mai sus, ne dă pe *Andrei Iscu* sau *Caraiscu* ca *frate* cu *Gogu Bacola*, vorbind despre un armatol Iani *Iscu* (J e a n H y s c o s, vezi *Régénér.*, vol. I, pag. 78 în nota 3), care trăi cu mult înainte de revoluţiunea greacă, în timpul lui *Lambru Cacioni* şi *Blahava*, spune în nota 3 că acest Iani *Iscu* a fost fiul lui Iscu *Valtinos* (dela provincia Valtu din Acarnania) mort la *Duniţa* (Domniţa) şi că fiul său *Cara* fu numit căpitan de Ali paşa la 1817 (Jean Hyscos, fils de Hyscos Valtinòs, mort à Dounitzas. Son fils *Cara* a été nommé capitaine par Ali pacha en 1817). Din acestea ar rezulta că *Cara* (Iscu) de mai sus, fiul lui Jean Hyscos, nu este altul decât *Andrei Caraiscu*, despre care P o u q u e v i l l e ne-a spus la pag. 55 din *Régénér.*, vol. IV, că a fost frate cu *Gogu Bacola*. Atunci *Andrei Iscu* ar fi Andrei a lui *Iani* Iscu, adică *Iani* ar fi *tatăl* lui Andrei şi prin urmare porecla de *Iscu* a lui Andrei ar fi, nu o poreclă a sa personală, ci a tatălui său, şi că numai adaosul poreclei de *Cara* la *Iscu*, porecla tatălui său, este a sa proprie. Andrei *Iscu* sau *Caraiscu* era din familie armatolică de *Români Fârşeroţi*, cei mai viteji din toate triburile româneşti din Peninsula Balcanică şi se poate ca şi vitejii săi părinţi sau străbuni să fi căpătat porecla de *Iscu*, care are sens de viteaz la Români.

Toate acestea, relative la înrudirea lui Andrei *Iscu* sau *Caraiscu* cu *Gogu Bacola*, rezultă din mărturia ce găsim în Pouqueville. Informaţiuni însă directe dela *Fârşeroţii din Acarnania* ne spun că Andrei *Caraiscu* nu era frate cu *Gogu Bacola*, ci că era *Fârşerot* sau 'Αρβανιτόβλαχος, cum zic Grecii, şi că membri din această familie există şi astăzi acolo (vezi cifra 38 dela Nr. 288). Andrei *Iscu* sau *Caraiscu* era nepotul lui *Caciandoni*, despre care am văzut la Nr. 162 că a fost Român (vezi în P o u q u e v i l l e, *Régénér.*, vol. IV, pag. 153 [2]); vezi despre românitatea lui (*Caciandoni* şi *Cionga*, nepotul său, la Nr. 156—161 şi Nr. 219) 'Αριστ. Βαλαωρίτης (în 'Αθ. Διάκος, pag. 179) ne spune că armatolia lui *Iani al Stati*, ginerele lui Iani *Bucuvala*, nu putură să o menţină coborîtorii lui şi o luă armatolul (Andrei) *Iscu*, ruda lui *Iani al Stati*, al cărui nume îl găsim în cântecele populare greceşti: ὁ Γιάννης τοῦ Σταθῆ, τοῦ Σταθᾶ, sau simplu Γιάννης Σταθᾶς, γαμβρὸς τοῦ Μπουκουβάλα, adică *ginerele* lui Bucuvală, care era pe atunci un mare titlu, căci armatolul *Iani Bucuvală*, prin vitejiile sale, ajunsese un fel de satrap independent de Turci în Etolia şi Arcanania. Şi *Iani al Stati* dar, renumit armatol şi corsar în contra Turcilor, şi el a fost Român, precum am văzut şi la Nr. 72.

---

[1]) Porecla *Iscu* poate avea şi altă derivaţie pe lângă cea populară, despre care am vorbit la Nr. 182.

[2]) Vezi şi la pag. 239—40 a acestei cărţi a noastre.

O altă mărturie despre românitatea lui Andrei *Iscu* sau *Caraiscu* este și aceasta. In cartea: 'Ιωάννου Π. 'Ράγκου, ὁ Στρατηγὸς 'Ράγκος,ἐν 'Αθήναις, 1891, pag. 28, citim că Andrei *Iscu* era văr primar cu *Ianachi Strat*. Cine este acest *Ianachi Strat* și din ce familie era? El era frate cu *Sotiri Strat* (vezi la Nr. 278 bis); despre *Ianachi Strat* avem mărturie scrisă că era din familia istorică a *Buieştilor*, despre care s'au dat în această carte destule probe că sunt *Vlahi* (vezi Διήγησις συμβάντων τῆς 'Ελλ. φυλῆς ὑπὸ Θ. Κ. Κολοκοτρώνη, 'Αθήνησιν, 1846, pag. 212, unde Colocotroni spune că *Ianachi Strat* era *vărul* lui *Teodor Griva*, care era din familia *Buieştilor*). *Strateștii* erau mai mulți frați, anume *Ianachi*, *Sotiri*, *Gheorghe* și *Nicolai Strat* și cu toți *Buieştii* sau *Griveştii* au jucat un rol însemnat în revoluţiunea greacă. Ei erau de neam *Fârşeroţi*.

Armatolul dar Andrei *Iscu* sau *Caraiscu*, de neam *Fârşerot* din Acarnania, nepot al Românului *Caciandoni*, văr primar cu *Strateştii* din familia istorică a *Vlahilor* Buieşti sau *Griveşti*, a fost Român.

Armatolul şi marele căpitan şi erou în revoluţiunea greacă Gheorghe *Caraiscachi* a fost fiul lui *Andrei Caraiscu*, după cum avem să vedem la Nr. 216. Prin urmare și *Gg. Caraiscachi* a fost *Român*.

Andrei *Caraiscu* locuia sau era din comuna românească *Domniţa* dela munţii Agrafa, aproape de oraşul *Cărpenişiu* ('Αραβαντινὸς, Χρονογρ. τῆς 'Ηπείρου, vol. I, pag. 303, nota 1). Numele Domniţa este dat aici în greceşte în forma Δούπνιτζα după un cântec citat de 'Αραβαντινός; P a s s o v, pag. 14, cânt. XIII, versul 17 și 21 scrie Δούμνιτσα, adică *Dumniţa*, însă cu accentul pe antepenultima, poate din cauza metrului din cântec. Cu mutarea accentului la antepenultima numele *Domniţa* sau *Dumniţa* se află și Δούμπνιτσα[1]) (= *Dubniţa*) şi Δούνιτσα şi Δούνιστα (F a u r i el, vol. II, pag. 4, versul 8. Că *Domniţa* se află lângă *Cărpenişiu* vezi în P o u q u e v i l l e, *Voyage*, vol. IV, ediţ. II, pag. 24 nota 1). Comuna Domniţa se află în provincia Cărpenişiu, în plasa numită Βλαχοχώρια (= sate *româneşti*) și ne este dată de Ponqueville în forma *Doumnitza* şi *Domnitza* (P o u q u e v i l l e, *Voyage*, ediţ. II, vol. IV, pag. 21, nota 2 în al 15-lea rând, şi pag. 24, nota 2.) Comuna dar de unde era sau locuia Andrei *Caraiscu* este și ea *românească*.

Andrei Iscu sau *Caraiscu* era, după F i l i m o n (III. pag. 330), un puternic căpitan al Acarnaniei şi prin vechimea posesiunei acestui căpitănat ereditar în familie, și prin mijloacele băneşti de cari dispunea. El până la revoluţiunea greacă îşi menţinu căpitănatul cu *sabia* şi nu se supuse nimănui. Intr'un cântec popular (F a u r i e l, vol. II, pag. 4, vers. 8) îl vedem împreună cu alţi armatoli, dând ajutor lui Ali paşa ca aliaţi în războiul ce avu cu Ibraim paşa din Berat. Iar în revoluţiunea greacă *Andrei Iscu Ba-*

---

[1]) Acest nume se aude și *Dubniţa* şi *Dumniţa*.

cola jucă un rol însemnat, prenumărându-se între cei mai mari căpitani, şi istoriile revoluţiunei greceşti vorbesc foarte des despre el cu mari laude. Din G u d a s (Vol. V, pag. 378) aflăm că trăia încă la 1844.

Şi *Gogu Bacola*, fratele lui Andrei, era celebru în revoluţiunea greacă. El totdeauna învingea şi de aceea rămase proverbială fraza « *Unde-i Gogu, acolo este şi victoria* (ὅπου ὁ Γῶγος, ἐκεῖ καὶ ἡ νίκη. T r i c u p i s, vol. I, pag. 314).

Poporul cântă vitejiile lui *Andrei Iscu Bacola*, poreclit şi *Caraiscu* şi *Deli-Iscu* (P a s s o v, pag. 96, cânt. CXX, la versul 4 cetim că *Deli-Iscu* strângea voinici numai 'Αρβανιτοπαίδια, adică *băeţi albaneji*; aceşti băeţi *albaneji* erau *Fârşeroţi*, căci şi el era *Fârşerot*. Vezi şi la Nr. 295 şi Nr. 69 şi mai cu seamă la 162 la Fraţii *Caciandoni*, cari şi ei erau *Fârşeroţi*. La Nr. 288, la cifra 38, se vede că familia *Iscu*, *Caraiscu*, este *fârşerotească*, după informaţiuni pozitive ce avem dela Fârşeroţii din localitate.

Numele românesc *Iscu*, a cărui explicaţie populară am dat-o la Nr. 182, se prezintă la alţi Români şi în formele *Icca* (Iţcu, de la *Icu*, *Iciu*, *Icicu*, *Iscu*), *Hiscu*, *Şişcu*. Acest din urmă însemnează la Macedo-români ceva *plin*, *gros* şi *nalt*. Cu ocaziunea acestui nume *Icu*, *Iciu*, *Icicu*, *Iscu*, dăm aici trei liste de nume de botez şi de familie ale locuitorilor unor Români, cari locuiesc spre Salonic şi în provincia Meglena din Macedonia, în satele *Nânta*, *Berislav*, *Lugunţi*, *Lungini* şi *Megliani*, sate româneşti, ai căror locuitori vorbesc *româneşte*.

Cititorul va observa că numele de *botez*, care figurează în aceste liste, cu puţine excepţiuni, nu sunt de ale sfinţilor greceşti, lucru pe care îl poate observa cineva şi la lista Nr. 10 dela Nr. 193, iar numele *de familie*, deşi *româneşti*, prezintă oareşcare aspect *arhaic* românesc. Le dăm aici ca curiozitate.

LISTA Nr. 17.

Numele şi pronumele locuitorilor din *Lugùnţă*, zis şi ***Lundzini***. (Lista este incompletă)

1. Mitri Afùzu.
2. Mitri Agea.
3. Vani Azàia.
4. Bizi Baldòca.
5. Dima Batìlca.
6. Ion Bubulèta.
7. Petre Breşea.
8. Tani Bucifàru.
9. Stoia Cacilca.
10. Tica Chiàia.
11. Mitri Ciabòc.
12. Gg. Cifinca.
13. Marcu Cociu.
14. Nani Còici.
15. Mina Cota.
16. Dima Crivu.
17. Tani Dafa.
18. Tanasi Dascal.
19. Hristo Deca.
20. Todi Dima.
21. Gg. Doica.
22. Vani Doica.
23. Avram Doţa.
24. Taşiu Duiàn.
25. Tanci Filip.
26. Anghel Filipesti.
27. Vani Ghetca.
28. Gg. Giàca.
29. Petre Giàca.
30. Nani Giuca.
31. Nani Gona.
32. Petre Gona.
33. Petre Goţa.
34. Stàvre Goţa.
35. Lazu Gugiàbaşi.
36. Coli Guguşi.
37. Boici Hagi.
38. Taşóna Ici.
39. Coli Icica.
40. Taşcu Noga Lica.
41. Doni Lifca.
42. Ghiuşiu Lifca.

43. Tani Liu.
44. Mitri Maliónca.
45. Cociu Matu.
46. Nicola Menècica.
47. Mitri Menècica.
48. Tanci Tușiu-Mețu.
49. Gg. Mici.
50. Noghie Miga.
51. Cristea Milca.
52. Smilca Minda.
53. Tani Minda.
54. Vani Mițica.
55. Tanasi Mìțica.
55. Tanasi Mițica.
56. Mina Mòscovu.
57. Mitri Muràru.
58. Chimo Mușì.
59. Dimitri Mușì.
60. Mitri Noga.
61. Christi Nòici.
62. Gheta Nòici.
63. Mitri Nòie.
64. Nòie Papa-Gg.
65. Christi Noți.
66. Ducia Peia.
67. Gg. Peia.
68. Mina Peni.
69. Tanci Pipa.
70. Gg. Portógher.
71. Gg. Puliciacu.
72. Nani Rizi.
73. Coie Roșca.
74. Mitru Samargiàcu.
75. Nicola Samargiàcu.
76. Tanasi Seaca.
77. Petru Smilca.
78. Bugiu Stipța.
79. Bugiu Stoli.
80. Hita Stoia.
81. Ducea Terzióc.
82. Mitri Tonta.
83. Trepci Tonta.
84. Giogi Tracàlți.
85. Stoica Tràici.
86. Coli Uminèțu.
87. Marcu Ușinèțu.
88. Risti Vacarìci.
89. Filip Volte.
90. Coli Zlatca.

LISTA Nr. 18.

Numele și pronumele locuitorilor din *Lungini* și *Mogliani* (Lista este incompl.).

1. Aliu Babil.
2. Aliu Beliuz.
3. Liapu Beșir.
4. Stavila Biscru.
5. Vrizu Bisnàc.
6. Mosca Boiàna.
7. Duli Bondi.
8. Nona Bota.
9. Glemta Breșea.
10. Glemta Cacilca.
11. Giuna Càrlu.
12. Ceca Cepa.
13. Ghetu Cioli.
14. Cióta Cióna.
15. Tane Ciulu.
16. Țanțo Cristo.
17. Stoia Cuièșea.
18. Doica Deșio.
19. Scongiu Despo.
20. Doina Doliu.
21. Maro Drepi.
22. Strejea Gavră.
23. Salamùra Ghera.
24. Gecu Godo.
25. Cuciu Itu.
26. Grosu Iufu.
27. Baloaca Liaciu.
28. Gona Liaciu.
29. Nita Lifu.
30. Turàn Malióc.
31. Prociu Maria.
32. Caliu Martin.
33. Subàn Matu.
34. Mițo Mence.
35. Ciona Meno.
36. Repi Micea.
37. Nețo Mie.
38. Șoru Miga.
39. Lina Mima.
40. Cano Mindo.
41. Leșiu Mircea.
42. Șumu Mușco.
43. Pupalica Neco.
44. Bubulèta Nelda.
45. Bosa Noli.
46. Dimo Norvègu.
47. Menca Nușea.
48. Piste Oda.
49. Magióc Ogrot.
50. Pono Paiu.
51. Volta Peia.
52. Cinciu Peiu.
53. Noșca Pitea.
54. Conda Pito.
55. Toto Praciu.
56. Regiu Prascilu.
57. Liu Puli Ceacu.
58. Tanasi Ripă.
59. Pena Riza.
60. Limnia Roto.
61. Rizi Samareàna.
62. Tupu Scàndi.
63. Sulta Stamoàta.
64. Ghiuro Stonchi.
65. Cota Strevu.
66. Șoru Sumla.
67. Stoli Tai-Dana.
68. Stoli Tecuciu.
69. Giuca Telìna.
70. Maliònca Toda.
71. Poso Todo.
72. Vlacio Tupu.
73. Vlacio Vacariciu.
74. Cioca Vcacea.
75. Goțo Volcio.

LISTA Nr. 19.

Numele şi pronumele locuitorilor din *Nânta* şi *Berislav* (Lista este incompletă).

1. Gogo Angu.
2. Peso Apiu.
3. Ghina Guţi Baro.
4. Dosto Beşioca.
5. Nedo Beşioca.
6. Bigiu Beşioca.
7. Sofia Bisèro.
8. Braie Donia-Mati.
9. Pop Mance Breşco.
10. Calio Buciu.
11. Tance Carlèju.
12. Tanuşiu Carlèju.
13. Stamu Cena.
14. Itu Ciali.
15. Sipata Ciapàta.
16. Nano Cioiche.
17. Muciu Ciona.
18. Nico Cioplea.
19. Pàris Cioră.
20. Meno Chiro.
21. Dimo Cufu.
22. Fanco Cufu.
23. Dupi Daşiu.
24. Deşiu Daşiu.
25. Pacu Deio.
26. Puşiu Deio.
27. Sina Drepe.
28. Tacian Duca.
29. Steclio Duciu.
30. Vociu Duciu.
31. Altona Durde.
32. Sebo Filio.
33. Musta Ginga.
34. Noti Ghiosu.
35. Veno Giuca.
36. Moţo Goverlèc.
17. Minco Graco.
38. Român Grande.
39. Nicola Grosu.
40. Tasi Iani.
41. Vorta Ili.
42. Piti Lio.
43. Miia Meda.
44. Petre Minda.
45. Proca Minda.
46. Sirma Motoşca.
47. Deciu Mure.
48. Godo Murti.
49. Tonto Nacu.
50. Tànur Noşca.
51. Doni Nuşi.
52. Tavo Paciona.
53. Noie Peiu.
54. Serto Poşàn.
55. Tono Proina.
56. Fendo Prondi.
57. Roba Scodra.
58. Nena Sima.
59. Sirma Sima.
60. Popu Macu Simo.
61. Proia Stana.
62. Chiti Stefan.
63. Chiro Tànur.
64. Ici Taşiu.
65. Nace Taşiu.
66. Mirce Taşiu.
67. Misagan Taşiu.
68. Roşcu Tepo.
69. Dona Tuşiu.
70. Decico Ugri.
71. Maliocu Ugrìn.
72. Nane Vane.
73. Petruşi Vano.

GOGU BACOLA

208. *Gogu Bacola* era armatol al Acarnanici superioare la muntele Macrinoros şi avea renume de om războinic (T r i c u p i s, vol. I, pag. 312). In revoluţiunea greacă ajunse aşa de celebru prin victoriile sale, încât se credea că numai prezenţa sa într'o luptă era destulă ca să fie câştigată şi rămase proverbială fraza: « unde-i *Gogu*, acolo este şi victoria ». (T r i c u p i s, vol. I, 314). Inainte de revoluţiunea greacă se răspândise vorba că el ar fi fost pus de Ali paşa de a asasinat pe Chiţu Boţari, tatăl lui Marcu Boţari. *Marcu Boţari* desmenţi această rumoare la începutul revoluţiunii greceşti, sărutând mâna lui *Gogu Bacola*, care era bătrân, pe când Marcu era atunci tânăr, şi numindu-l *tată*, ceea ce *Marcu* niciodată n'ar fi făcut, când ar fi avut cea mai mică bănuială (T r i c u p i s, vol. *II*, pag. 123 are încă credinţa că în adevăr *Gogu Bacola* asasină pe tatăl lui Marcu Boţari şi că Marcu se împăcă cu el pentru amorul patriei). *Gogu Bacola* învingea, pentrucă avea soldaţi oţeliţi în lupte, soldaţi numai fărşeroţi. Intr'o luptă însă, după proastele ordine

ale guvernului central, fu rugat să apere o poziţiune nu cu soldaţii săi, ci cu recruţi, iar soldaţii săi să lupte aiurea. Incepându-se lupta, recruţii fugiră toţi şi Gogu pierdu poziţiunea. Indată cei dela guvern îl acuzară ca trădător şi *Gogu* atâta se supără de aceasta că nu mai vru să mai lupte în tot restul din timpul revoluţiunii (T r i c u p i s, vol II, pag. 283).

Gogu Bacola era frate cu *Andrei Bacola*, poreclit *Andrei Iscu*, *Deli-Iscu*, *Cara-Iscu*. Că a fost Român vezi la Nr. 207. *Dimitrie Bacola*, fiul lui *Gogu Bacola*, luă parte însemnată în revoluţiunea greacă (T r i c u p i s, vol III, pag. 154).

Românii fârşeroţi din Acarnania ne-au spus că *Gogu Bacola* a fost şi el *Fărşerot*, n'au ştiut însă să ne spună dacă a fost *frate* cu Andrei *Iscu* sau *Caraiscu*. In tot cazul numele de *Gogu* şi porecla *Bacola* mai cu seamă ne spun că avem a face cu o familie românească.

Dăm aci şi *şeapte* liste de numele şi pronumele locuitorilor dela *şeapte* sate româneşti, liste în cari se găseşte şi porecla *Bacola*, care se face dela numele *Bacu* sau *Baca*, precum *Tacola* dela *Tacu* etc. *Bacola* de multe ori este explicat de popor prin *Bâcă* Cola = Nicola *pântecosul*. Listele în chestiune sunt dela următoarele comune şi poartă următoarele numere:

Lista Nr. 20. *Avela*[1]) dela Pind.
» » 21. *Călivele* lui Bardă Alexi de lângă oraşul Veria din Macedonia.
» » 22. *Xirolivade*, idem lângă Veria.
» » 23. *Cerneşi*, în provincia Zagori din Epir.
» » 24. *Liscoveţi* idem.
» » 25. *Manasi* idem.
» » 26. *Milingi*, comună lângă Ianina din Epir.

Cele din urmă trei comune (Nr. 24, 25, 26) sunt acum *grecizate*, celelalte nu. Locuitorii celor trei comune dela început (Nr. 20, 21, 22) sunt de acelaşi trib; nu numai atâta, dar cele două, adică *Calivele* şi *Xirolivade*, sunt compuse din locuitori emigraţi din *Avela*. Lista numelor locuitorilor comunei *Avela* am tipărit-o la pag. 38—42, reproducându-se întocmai o listă ce ni s'a trimis cu data dela 1824. Numele acelei liste s'au tipărit fără a se aşeza după alfabet. Deci aici şi acele nume sunt aşezate în mod alfabetic şi altele actuale s'au adaos şi printre ele sunt şi nume de familii vechi dispărute, sau cari astăzi au alte porecle. In lista dela Avela pentru numele publicate la pag. 38—42 se arată pagina şi coloana, şi litera *(b)* din paranteză arată: nume *de botez*. Numele din această listă, cărora nu li se arată pagina, sunt actuale, iar unele din ele familii dispărute.

La lista din *Liascoveţi* (Nr. 24) dăm numai numele de familie.

---

[1]) *Avela* este numele vechiu al *Avdelei*, cum i se zice astăzi; *Avdèla* şi *Avδèla* (P. P.).

LISTA Nr. 20.

Numele și pronumele locuitorilor din *Avèla*, la *Pind*

1. Tegu Dima Aiànu.
2. Familia Armènu.
2 bis. Familia Arboritu.
3. Arvaniti, — Iani 41, II
4. Babichi 40, I.
4 bis. Bacătar.
4 ter. Bacula și Bacóla.
5. Baghiófi 41, II.
6. Bagica 38, II, 39, I, 40, II, 41, I [1]).
7. Biàuă 41, II.
8. Băìțu 41, II.
9. Gg. Balațò [2]).
10. Tanasi Balațò.
11. Balduma 40, I.
12. Baldùmi.
13. Ggachi Bușea Balu-Dima.
14. Iani Iotu Balu-Dima.
15. Bușiu Balu-Dima.
16. Pìjea Balu-Dimă.
17. Notă Balu-Dima 41, I.
18. Mbalomènu 40, I.
18 bis. Baràcu 40, I.
19. Bârcă 38, I, 40, II.
20. Bardă (b.) 38, I.
21. Bardă 38, II.
22. Bardă Ulea 38, II.
23. Bărdèșiu 39, I, 40, I.
24. I. Tegu Bărdèșiu, 40, I.
25. Barùsi.
26. I. A. Batòna.
26. bis. Dzimă, Bàzdă.
27. Bazuchi 38, I.
28. Mitru Bebi.
29. Bechia 38, I.
30. Bechìri 39, II.
31. Bechìri 40, I, 42, II.
32. Bèla.
33. Belmèză 40, I, 42, I.
34. Belu 42, I.
34. bis. Ilu Beri-Pacă.
35. Beta 39, II.
36. Betùla 39, I.
37. Iani Joga Bèza.
38. Bezu 40, I, 41, II.
39. Bidivanu 40, I.
40. Bira 41, I.
41. Bircu.
42. Biróna (b.), 38, I.
43. Biti-Menu.
44. Boci.
45. Nicu Boci.
46. Mișiu Bòdi.
47. Mișiu Boți.
48. Boțu 40, I.
49. Brahu 39, II, 42, II.
50. Zică Brahu.
51. Breșiu 38, I.
52. Brójdi.
53. Bută 41, II.
54. Bucuvàlă 40, I.
55. Gg. Tegu Bucuvàlă.
56. Iotu Tegu Bucuvàlă.
57. *Γεgo*-Dimu Bucuvàlă.
58. I. Iaciu Buda [3]).
59. Bura 42, II.
60. Buru 39, I, II.
61. Nota Bușiu.
62. Bușiu (b.) mulți 38, I.
63. Bușiulèngă 41, II.
64. Buzbùchi 42, I.
65. Toli Buzbùchi.
66. Buzbùcă [4]).
67. Căcănàru.
68. Cacatósi 39, II.
69. I. N. Caciafliani.
70. Căceàlă 38, I.
71. Caciamac 38, II.
72. Caciamàca.
73. Caciandoni (Bilmèza).
74. I. T. Caciandóni.
75. Toli Tușiu Caciàndoni.
76. Caciavàchi 41, I.
77. Caciavàni 40, II.
78. Mitru I. Cacióna.
79. D. Caciòna.
80. Mitri Caciòni.
81. Caciu-Iani 40, II.
82. Caciu-peri 38, I.
83. Bușiu Càlciu.
84. Caleșea 39, II.
85. Caciardó-lu
86. Calìva (b.), 38, II.
87. Cialèra [5]).
88. Calpàchi 40, II.
89. Calțóni 38, II.
90. Camari 38, II.
91. Canàbea.
92. Canàr.
93. Tanasi Cânc.
94. Câpă 38, II.
95. Câpă 40, II.
96. Capàri 38, II.
97. D. Gg. Carabèri.
98. Gg. Carabèri. — 38, II
99. Cara-Miciu — 38, II
100. Cara-Iani — 38, II
101. Cara-Nicu — 38, II
102. Cara-Stamu — 38, II
103. Cara-I. Iotu — 38, II
104. Cara-I. Dadàmi — 38, II
105. Cara-Costa 40, I.
106. Cara-Dimu 40, II.
107. Gg. Caraiscu.
108. Mitri Caraiscu.
109. Cara-Sterghiu 39, II.

---

[1]) Această familie are de ramuri familiile Arùdu, Caireti, Hagi-Nota dela Călivele lui Bardă-Alexi de aproape de orașul Veria din Macedonia, Lengă, Gurgèli și Ghizàri.

[2]) Din familia Tambòzi, rudă cu familia Șugiùchi.

[3]) A fost tatăl Părintelui Archimandrit Averchie, fost director al școalei Macedo-române la Sf. Apostoli din București pe la 1866.

[4]) Insemnează *prost*.

[5]) Din familia Calpàchi.

110. Carantim (b.) 38, II.
111. Carcabèl.
112. Carcabèşi.
113. Carciùpi 39, I.
114. Carciùpa.
115. Gg. Tegu Carèţa.
116. N. Carèţa.
117. N. Cartàli.
118. Cati 42, I şi II.
119. Caţichi 41, II.
120. Căţimbă 40, II.
121. Caţihi 39, II.
122. Mitri Caţóhi.
123. Cavàchi 40, I.
124. Ceàicu 41, I.
125. Cealèra 40, II.
126. Ceàpar 40, I.
127. Ceàpar 39, I.
128. Ciapàrar 42, I.
129. Cearceàni 39, II.
130. Cèni.
131. Buşiu Pìşiu Chiraţa.
132. Chìrcu (b.) 38, II.
133. Chirìţi (b.) 38, II.
134. Hagi-Chirìţi 39, II.
135. Ciamìta.
136. Dimu Ciavèla [1]).
137. Ciaveloniu 42, I.
138. Cióml.
139. Gg. Ciónga.
140. Cionu 40, I.
141. Circèli 38, II.
142. Ciubàni 39, I.
143. Ciucaiti [2]).
144. Ciuciu.
145. Ciuciulică 38, II.
146. Ciùlca [3]).
147. Ciumàni 40, II.
148. Ciùmari 39, II.
149. Ciumètă 38, II.
150. D. I. Ciùpa.
151. Ciuturi 42, I.
152. Ciuvèli 39, II.
153. Gg. Chiàne.
154. Civică [4]).
155. Cociu (b.) 38, I.
156. Coliu b.), 38, II.
157. Colţidă 40, I, 41, I.
158. Tanasi Cóni.
159. Cóscari 38, I.
160. Buşiu Dimu Cóscari.
161. Cova 38, II.
162. Cricóni [5]).
162. Cuchìni.
163. Cucòtu 39, I.
164. Cucurìnă 38, II.
165. Cucuţèli 39, I, 41, II.
166. Rudu Cucuţèli.
167. Buşiu M. Cucuvìţă.
168. Culèţa.
169. Culu (Stùpi) 40, I.
170. Culuşiu (b.), 38, II.
171. Cundu (Sterghiu) 42, II.
172. Curcubèl 38, II, 41, II.
173. Curcubèli 39, I.
174. Toli Mitri Curti.
175. Cuşcu 38, II.
176. I. Mişiu Cuşcu.
177. Cuşiu 39, I.
178. Cuşiùri [6]).
179. Cara-Cùta.
180. Cutòva 38, II.
181. Tulia Cùtra.
182. Cutròci 38, I.
183. Toli Gg. Cutròci [7]).
184. Cutrùlă 42, II.
185. Cujióni [8]).
186. Dâcă [9]).
187. Dadàmi 38, I, II.
187. Dadàmi 41, I.
188. Dadàmi 42, I.
189. N. şi Mişiu Dadàmi.
190. N. Nùlă Dàlă.
191. Dàmali 41, II.
192. Damaşiòti 39, I.
193. Dami 38, II.
194. Dami 41, II.
195. Dănàca 41, II.
196. Mitri N. Darla-Iani.
197. Buşiu Dàscal [10]).
197 bis. Dàra 68, Nr. 86.
198. Daşiu 39, I.
198. Daùti 39, I.
199. Delfìni 39, I.
200. Delì 39, I, 41, I.
201. Derpàni 41, I.
202. Diamàndi 39, I.
203. Didu (b.), 39, I.
204. Dima 41, I.
205. Dimàchi (b.) 39, I.
206. Dimu (b). 38, II.
207. Dimu (mulţi) 39, I, 40, II.
208. Dimu 41, II, 42, I, II.
209. Dimùli (b.) 39, I.
210. Dina 41, I, 42, II.
211. Diunìsi 39, II.
212. Docu 39, I, 41, I, II.
213. Buşiu Docu.
214. Taşiu Docu.

---

[1]) Se află în comuna Blaţa din Macedonia.
[2]) Bunicul lui Hagi-Paje, astăzi familia Exarhu.
[3]) Din această familie a fost unu Ciùlea pela 1887 — Directorul gimnaziului grecesc din Bitolia în Macedonia.
[4]) Ramură din familia Hagi-Mişiòti.
[5]) Frate cu Gimă Trapòci.
[6]) Din familia Gaşiavèla.
[7]) Din familia *Vrùşi*.
[8]) Din familia Bardă-Alexi.
[9]) Din familia Manàfi.
[10]) Din această familie au fost căpitanii Teodor şi Ianùla *Ziacă* din *Tişte*, sat lângă Avela (vezi la Nr. 264 la pag. 148).

15. Gg. Dòsa.
16. Dòva.
17. Drugùti 41, I.
8. Ianùli Drugùti.
9. Nicu Dubrùşi.
0. Buşiu Toli Duca.
1. Dùli (b.) 39, I.
2. Epu 41, II.
3. Miţri Ermu.
4. Exarcu 39, II.
5. Fagu 38, I.
6. Gg. Fardèla.
7. Iani Fèngă.
8. Buşiu Fichi.
9. Fiştă 38, I, 41, II.
0. N. Guşiu Fiştă.
1. Floru.
2. Fùfă 42, II.
3. Guşiu Gimă Fùlia.
4. Fùsi 40, I.
5. Gablèţa 39, I, 40, I.
6. Gablèţa 41, I.
7. Gàchi (b.), 39, II.
8. Cola Gadóli.
9. Pisu Galica.
0. D. I. Galica.
1. Tegu Gg. Galica.
2. Gambèta 39, II.
3. Papa-Damu Gambèta.
4. Gambiţa 39, II.
5. Tanasi Gàna.
6. Ganàşi.
7. Gaşiavè.a 42, I.
8. Gg. Tegu Gaşiavèli.
9. Gg. Ghimìşi.
0. Geàgea 40, I, 42, I.
1. Frànga (f.) al Giàba.
2. Ghióta (b. mulţi) 39, II [1]).
3. Ghiótu (b.) 39, II.
254. Ghióti (b.) 39, II.
255. Ghióti 42, I.
256. Ghiotu 39, I.
257. Ghiţără.
258. Ghizàri 39, II.
259. Ghizări 40, I.
260. Dimă (b.) mulţi 39, I [2])
261. Dimùrtu 38, I [3]).
262. Gimùrtu.
263. Gimèrcă.
264. N. Giuvàră [4]).
265. Gota I. Giuvàră.
266. Gociu 41, I.
267. Gogu 39, I.
268. Górciali 38, I, 39, I.
269. Familia Góschiani.
270. Familia Góschin.
271. Ghîta sau Gâta 39, II.
272. Gota 42, I.
273. Alexi Goteàna.
274. Góţi.
275. Gùcea (b.) 39, II.
276. Gùcea 40, II.
277. Gùlcu.
278. Gulìţu 41, I.
279. Gùmă.
280. Gùnari 39, II.
281. Gurgèli.
282. Guviţă 41, I.
283. Haiđùti 39, II.
284. Toli Casìdi Hàlchi.
285. Hălàciu 40, I.
286. I. Hălàciu 40, I.
287. Halìli 41, I.
288. Hàmzu.
289. Hàmzu 39, II.
290. Hăsàpu 40, II.
291. Hârta 40, II.
292. Himóna 39, II.
293. Hotós 99, II.
294. Hroni 39, I, 40, II.
295. Hroni (b.) 39, II.
296. Iaciu 42, I.
297. Iàna 39, II.
298. Ianiţi 40, II.
299. Ianóta 41, I. 42, II.
300. Ianótu 39, I.
301. Ianotùla 40, I.
302. Zianùla Cuţu-Martu.
303. Iapràchi 41, I.
304. Iàtru 39, II.
305. Iboàje (nume de localitate).
306. N. Ică.
307. Ilia 40, I, II.
308. Ilu (b.) Beri-Pàcă.
309. Toli şi I. Ilu [5]).
310. Joga (b.) mulţi 40, I, II.
311. Iota--u, i, vezi Ghiota.
312. Itu Cutróci.
313. Itu.
314. Gg. Itu.
315. N. şi Mitri Itu.
316. Làcă 38, II, 42, I.
317. Lèngă.
318. Zisi Lènti.
319. Gg. Liana.
320. Licu (Gg.) 42, II.
321. Lihnàri 39, I.
322. Limàzi.
323. Limóni.
323 bis. Iani Lióčă.
324. Lipèndu [6]).
325. Gg. N. Liţa.
326. Gg. Litra.
327. Lupa 41, I.
328. Maciàcă 42, I.
329. Càcia (f.) Macri-Puliu [7])
330. I. D. Mahèra.

---

[1]) Se aude ca Γιώτα, Γιώτου, Γιώτη, şi Ghiòta, Ghiòtu, Ghiòti, iar aiurea şi Giota, otu, Gioti şi Ziota, Ziotu, Zioti şi Zota, Zotu, Zòti.

[2]) Se aude ca *Dzimă* şi Gimă.

[3]) *Se aude ca Dzimùrtu şi Gimùrtu, şi de unii se pronunţă ca Giumùrtu.*

[4]) Adică cu Iaciu Buda.

[5]) Din familia lui Bebi Fichi. Tòli Ila cu nevasta lui Bardă-Alexi erau fraţi.

[6]) Este Arboritu sau Arboriti.

[7]) Bunica lui Caciòni; iar Macri-Puliu era Bunicul lui Şòtă şi din familia Baràcu. cia era fiica lui Macri-Puliu.

331. Malina 41, II.
332. Iani Màmali.
333. Mamùchia 41, I.
334. Màna 42, I.
335. Mànă 38, II.
336. Manàchia 40, II.
337. Manàfi 42, I.
338. Manàţi 39, I, 40, I.
339. Mană, -e (b.) 41, I.
340. (Gucea) Mane 40, II.
341. Manea 39, I, 40, I.
342. Manóla.
343. Mărticà 40, II.
344. Martu 39, I, 41, I.
345. Cuţu-Martu 40, I.
346. Martu (b.) mulţi 40, II.
347. Marùdi 40, II.
348. Masturèca 40, II.
349. Masturùlia 40, II.
350. Toli Masturècă.
351. Gg. Masturùliă [1].
352. Gg. I. Masturùliă.
353. Memu 41, I.
354. (Cara-)Miciu, 38, II.
355. Bebi Miga [2].
356. Miga 40, II.
357. Rapa-Mihu 40, I.
358. Ianùli Mihu [3].
359. Mişoti 40, II.
360. Mişiu 39, I.
361. Mişiu (b.) mulţi 40, II.
362. Mişiùlea (b.) 40, II.
363. Mitri (b.) mulţi 40, II.
364. Puliu Mocia [4].
365. Mociu 41, II.
366. Meciùlea 38, II.
367. Mòrfa (nume de munte)
368. Mucànă 40, II.
369. Paje Mùcan.
370. Toli Mùcan.
371. Mùlu (b.) 41, I.
372. Muràti 39, I, 40, II.
373. Muràti 41, I.
374. Muşiu 38, I, 41, I.
375. Muşiu (b.) 40, II.
376. Mustàcă, 38, I, 39, I.
377. (Şaşa) Mùti 42, I.
378. Muzàca (b.) 41, I.
379. Tasi Naói [5].
380. Natra 41, I.
381. Naùni 41, I.
382. Nènă.
383. I. Nenu.
384. Nepótu 41, II.
385. Niciu 39, I.
386. Niciu (b.) 41, I.
387. Nicu 38, I, 39, I.
388. Nicu 39, II, 39, II.
389. Nicu (b.) mulţi 41, I.
390. Notă 39, I, 41, I, 42, I.
391. Notă (b.) 41, I.
392. G. Sima Notă.
393. Gimă Notă.
394. Nulă (b.) 41, I.
395. Pacă 41, II.
396. Pàcea 41, II.
397. Iota Pacì.
398. Paciaùra.
399. Paciùrea 38, I, 39, I.
400. Paciùrea 39, II.
401. Paìsi 40, II.
402. Gg. Paliò.
403. D. N. Pampòli.
404. Panaioti 39, II.
405. Pandèrmă 40, I, II.
406. Zaharachi Pandùli.
407. T. Hr. Pandùli.
408. Iotu Pandùli.
409. Panu 42, I.
410. Paplèca 42, I.
411. Pàşali 40, II.
412. Pataùliu.
413. Pavlìna 40, II.
414. Perdìchi 41, II.
415. (Caciu)-Pèri 38, I.
416. Peşlì (Pèti) 41, II.
417. Pèţa (b.) 41, II.
418. (Peşli) Pèti 41, II.
419. Piàhă 38, I, 39, II.
420. Piàhă 40, I.
421. Piciàca 41, II.
422. Pihă 39, I.
423. Gg. Pispă.
424. Piştàli 40, II.
425. Simu Piştolàr.
426. Plahùri 41, II.
427. Gg. Plahuri.
428. Pliàcică 41, II.
429. Plina 41, II.
430. D. Pordèşi.
431. Postolică 39, I.
432. D. Tegu Prefèndza.
433. Vangheli Prefendza.
434. Puliu (b.) 41, II.
435. Pupa (f.) b.
436. Pupu 38, I.
437. Gg. Marcu Ràma.
438. Ramandàni 40, II.
439. (Pacă) Ramandàni, 41, II.
440. Tegu D. Ramu.
441. T. Rizàca.
442. Rizàchi 41, I.
443. Rizu 41, I.
444. Rizu (b.), 41, II.
445. Roşiu (b.) 41, II.
446. Gg. N. Rudu.
447. Rundós 41, II.
448. Rùsi 40, II.
449. Ruza (b.) 41, II.
450. Şafarìca 41, I.
451. Şagùna 41, II.
452. Mitri Samali.
453. Şamandàni 39, I.
454. Sămără 41, I.
455. Sandìchi 38, I.
456. Sandu 41, I, 42, II.
457. Şaşa (muti) 42, I.
458. Saulo 39, II, 40, I.

---

[1]) Este unchiul lui Ianùli Toli Caciandoni.

[2]) *Sunt din neam Cutròci.*

[3]) Nevasta lui Ianùli Ziacă era vară cu muma lui Ianùli Mihu (vezi de Ziàcă, Nr. 264 dela pag. 148).

[4]) Din familia Màmali.

[5]) Din familia Hagi-Iapràchi.

459. Sgâru 39, I[1]).
460. Sdongu (Casidi).
462. Sdongu (Drugùti).
463. Sdùcă 40, II, 42, II.
464. Sdràliu 42, I.
465. Şefu-Iani 39, I.
466. Simu (b.) 41, II.
467. Simu (Cati) 42, I.
468. Hr. Şóchi.
469. N. ali Şómi (f.).
470. Şocă I. Cara-Stamu.
471. Şiomu 38, I, 41, I.
472. Şiómu (b.) 41, II.
473. Ianùli Şiomu.
474. Familia Şòtă.
475. Siru 41, II.
476. Smirlì 41, I.
477. Spiru 41, II.
478. Şugiùchi 40, II, 41, I.
479. Slugèru 38, I.
480. Şùmbi 39, I, 40, I.
481. Iotu Surfùli.
482. (Cara) Stamu 38, II.
483. Sterghiu 39, I, II.
484. Sterghiùli 41, II.
485. (Papa) Sterghiu 42, I, II.
486. (Cundu) Sterghiu 42, II.
487. Străcănela 39, II, 42, II.
488. Strâmbali 41, II.
489. (Culu) Stupă 40, I.
490. Familia Şumudiàra.
491. Tapàchi 42, II.
492. Tăcănaru.
493. Tacâmi 42, II.
494. Taciu (b.) 42, II.
495. Ţacnàchi 39, II.
496. Familia Tacòla.
496 bis. Tafechi 41, II, 42, I.
497. Tampòzi.
498. Tanaşiòcă 41, I, 42, I.
499. Tarapòci 42, II.
500. Tasi (b.) 42, II.
501. Taşiu 41, II.
502. Taşiu (b.) 42, II.
503. Tegu Tatagòna.
504. Toli Tatagòna.
505. Tegu 39, I, 40, I.
506. Tegu 42, I.
507. Tegu (b.) mulţi 42, I, 42, II.
508. Tega (b.) 42, I.
509. Tèşiaru.
510. Tică 39, I.
511. Tică (b.) 42, II.
512. Ticiu 39, II.
513. (Cara) Timu.
514. Cara-Timu Dadàmi.
515. Ţiri (b.) 42, II.
516. Ţirlìnga 42, II.
517. Tòcică 39, I.
518 (f.) Toli Ilìa 40, I.
519. Toli (b.) mulţi 41, II, 42, I.
520. Toni 42, II.
521. Tòscă 41, I.
522. Cola Tragàni.
523. Dragu-Dina 42, II.
524. Tricalioti 39, II, 42, II
525. Tucă 40, II.
526. Ţucnida 42, I.
527. Tufă (b.) 42, II.
528. Tùlea 40, I.
529. Tuliàsa.
530. Tulìcă 40, I.
531. Tuliu 40, I.
532. Turtùri.
533. Tuzlùchi 42, II.
534. Ulea 38, I, 39, II.
535. Varsàmi.
536. (Gaşia)vela 42, I.
537. Velòni.
538. Vergu 38, I.
539. Veru 39, II, 41, I.
540. Gg. D. Veru.
541. Veta 39, I.
542. Tegu Fùlea Vicu.
543. I. N. Vira.
544. Virgulìţi 41, II.
545. Papa Mendra Virgulìţi.
546. Vlahu-Dimu 42, II.
547. Vulióti 42, II.
548. Tegu Vurdùni.
549. Zagàri 39, II, 41, II.
550. Zagóri 39, II, 40, I, II.
551. Zagóri 41, I.
552. I. Zamàni 40, I.
553. Zapàra.
554. Zarmă 40, I.
555. Ziambu 42, I, 42, II.
556. Ziană (b.) 42, II.
557. Zisùla 42, II.
558. Toli Zotu.

LISTA Nr. 21.

Numele şi pronumele locuitorilor dela *Călivele lui Bardă Alexi*

1. Nicola Adam.
2. D. Agoràsi.
3. Zisi Alicu.
4. Iani Andàchi.
5. N. Andoni.
6. Tuşiu Andoni.
7. Iorghi Arpidon.
8. Gimu Arùnga.
9. Gg. Baba-Nica.
10. Tina Bagi-Costa.
11. P. şi D. Bagi-Iani.
12. Tusiu Baliàta.
13. G. şi Tuşiu Bandi.
14. Alexi Barbarusi.
15. N. Barbarusi.
16. Alexi Bardalexi.
17. Ghiţi Bardalexi.
18. Nasi Barda-Nica.

---

[1]) La pag. 39, I, este scris Deli-*Sgâru*. Această poreclă fiind greu descifrabilă în listă, am cerut informaţiuni, care au dat caz la explicările dela pag. 11-12, 30 Nr. 1, 62 la Nr. 92. Informaţiunile de-a-dreptul din familie mi-au dat porecla în forma Deli-*Scùra*, care este alta decât Sgâru.

19. Costa Basbanèli.
20. Guşea Bàzdă.
21. Guşiu Bazdanèla.
22. Buşiu Bèca.
23. Cuşiu Bèbi.
24. Nuşiu Bela.
25. Gg. Bena.
26. Guşiu Bidivàn.
27. Gg. şi Nuşiu Bidivàn.
28. Guşea Bitârnu.
29. Iani Bufa.
30. A. I. şi Guşiu Bujìna.
31. Pàvli Bujini.
32. Mih. Bulùşi.
33. Iani Bumba.
34. Guşiu Bura.
35. N. Buşiulèngă.
36. Toli Buşiulèngă.
37. Costa Caciu.
38. Hristu Caciu.
39. D. Càlciu.
40. Gg. Calpàchi.
41. Iani Calţòni.
42. Tegu Calţòni.
43. Costa Camìna.
44. Miha Camìna.
45. D. Canèli.
46. I. şi Dina Capàra.
47. N. Capitan.
48. G. Căpraru.
49. D. Cara-Dimu.
50. D. Hagi-Cara-Iani.
51. Hristu Cara-Iani.
52. Teguşiu Cara-Iani.
53. Tanasi Cara-Naşiu.
54. Tina Cara-Nica.
55. Buşiu Cara-Nica.
56. Alexi Cara-Nica.
57. Gimă Cara-Sterghiu.
58. G. şi Tuşiu Caravèli.
59. Dimitri Caravidă.
60. I. D. şi Ghiti Cati.
61. Tegu Catirinu.
62. Gg. Cheptenaru.
63. Guşiu Chìca.
64. Nicola Chica.
65. Iota Chiclu-Iani.
66. Gg. Chiràni.
67. D. Chiràţu.
68. N. Chiriţi.
69. Toli Chiriţi.
70. Zisi Ciacu.
71. Buşiu Cearceàni.
72. Guşiu Cearceàni.
73. Gg. Ciatîri.
74. Nicola Cica.
75. N. şi Gimă Cicrigi.
76. Iani Cioci.
77. I. şi Martu Cionga.
78. Gg. Ciri.
79. N. şi Zisi Ciubùchi.
80. Guşiu Ciurlìcu.
81. Papa-Iani Ciumèti.
82. Gg. Ciumèti.
83. Guşiu Ciumèti.
84. D. Ciùpi.
85. T. şi Guşiu Ţivichi.
86. Ghiţi Còca.
87. Nicola Cocòli.
88. N. şi Tuşiu Coia.
89. Picu Coia.
90. Adam Coliţa.
91. Buşiu Coliu.
92. A. Papa-Costa.
93. Buşiu Papa-Costa.
94. Ghiţi Papa-Costa.
95. Guşiu Papa-Costa.
96. Nicola Coza.
97. Gg. Coza.
98. Tuşea Còva.
99. Iani Cucióftì.
100. Gg. Cuciuftùli.
101. Hagi Cucu-Tegu.
102. Iani Hagi-Cucu-Tegu.
103. Nicola Cuculiciu.
104. D. Culèca.
105. Buşiu Culió.
106. Cara Iani-Culiò.
107. Duli Cupaciaru.
108. Gg. Cupaciaru.
109. Gula Cupaciaru.
110. Naşiùli Cupaciaru.
111. Dimitri Cuşi.
112. Gg. Cuţu-Iani.
113. Guşiu Cuţu-Iani.
114. Veru Cuţu-Iani.
115. Tanasi Cuţu-Iani.
116. Andoni Cuţu-Mihali.
117. GG. şi Nuşiu Cuturicu.
118. Gg. şi Nicu Dadàmi.
119. N. şi Tuşiu Dadàmi.
120. Toli Dadàmi.
121. Buşiu Dala-Mitra.
122. A. şi I. Dalècu.
123. Iotu Daşiùli.
124. Chiţu Daùti.
125. Dimitri Daùti.
126. Buşiu Demu.
127. Martu Cara-Dimu.
128. Martu Dulica.
129. Nicola Durdùma.
130. D. şi Buşiu Fàca.
131. Gg. Ficàta.
132. I. şi Alexi Floru.
133. N. şi C. Cara-Foli.
134. Tegu Franga.
135. N. şi Tuşiu Pendi-Fùnda.
136. Dimu Gabèta.
137. D. şi M. Gălăiţu.
138. Gg. Galàni.
139. I. şi Guşiu Galìca.
140. Iani Gamzèli.
141. Nicola Ganiţu.
142. Tuşiu Gaşnàchi.
143. Sterghiu Gargàni.
144. Costa Ghìcali.
145. Dimitri Ghiulècă.
146. I. şi Iotu Ghizàri.
147. Timiu Ghizàri.
148. Timu Gimaràcu.
149. Iani Gimùrtu.
150. Iani Giumùrtu.
151. V. şi Godi Gogu.
152. Mişea Gogu.
153. Guşiu Gongu.
154. N. şi Tuşiu Gongu.
155. G. şi Pàvli Gota.
156. Costa Grèca.
157. F. şi C. Gudra.
158. Tegu Guguliàna.
159. G. şi Gimă Gulia.
160. Alexi şi G. Guteàna.
161. Iotu Guteàna.
162. Vasili Papahagi.
163. Gg. Hangiàra.
164. N. Dascal Haşióti.
165. Adam Haşiùra.
166. Gg. Haşiùra.
167. Toli Hiandu.

168. Iani Hristachi.
169. N. şi Tuşiu Iacàchi.
170. Gg. Iànca.
171. Gimă Iànca.
172. Teodor Iànca.
173. D. Iancu.
174. Uzùn Iani.
175. Guşiu Ianùli.
176. Naun Iota.
177. Gg. Cara-Iscu.
178. Tanasi Jabo.
179. D. şi Nuşiu Jabùli.
180. I. Jabu-Iani.
181. Gg. Jàca.
182. V. Hagi-Joga.
183. Jogu Juguliàna.
184. Dimitri Lamu.
185. Guli Latinu.
186. Adam Lenu.
187. Gimă Liapi.
188. Naşiu Liapu.
189. Nicola Liulia.
190. C. şi M. Luca.
191. Ghiţi şi Guşea Luca.
192. Coli şi Gherasi Luca.
193. Ianciu Luca.
194. Ianùli Luca.
195. Nicola Luca.
196. D. Mahèra.
197. Tuşiu Malèşca.
198. Hrista Manacùli.
199. Iani Manèca.
200. Gg. Margarìti.
201. Iani Marìţi.
202. N. Masùri.
203. Iani Matu.
204. D. Măzdràchi.
205. I. şi Tuşiu Măzdràchi.
206. Toli Migdàlu.
207. Gg. Mişeacùli.
208. Dimitri Mitrènga.
209. Nica Mitrùla.
210. Gimu Mitrùla.
211. Gimă Mòci.
212. Nicola Motu.
213. Càla Murgiu.
214. Gg. Murnu.
215. Sterghiu Mustàcă.
216. Gg. Mùzi.
217. Guşiu Muzi.
218. Sterghiu Nacu.
219. Ghiţi şi Tuşiu Naùni.
220. G. şi Nuşiu Niciu.
221. Costa Nióра.
222. Nicola Nióра.
223. Hagi-Nota.
224. Joga Hagi-Nota.
225. Iorghi Paciùra.
226. Iani Palàra.
227. Iani Pàlia.
228. Iani Palicària.
229. Mihu Palicària.
230. Tuşiu Paspa.
231. Adam Paşvàti.
232. Iani Paşvàti.
233. Gg. Perdichi.
234. N. şi T. Peti-Meza.
235. I. şi G. Peàticu.
236. Gg. Piţu.
237. Guşiu Pitùlia.
238. Ianciu Pitùlia.
239. Iani Plastìri.
240. Bechi Pràpă.
241. Nuşiu Pràpă.
242. Coliu Pràpă.
243. Liţu Pràpă.
244. Picu Pràpă.
245. Toli Pràpă.
246. Tuşiu Pràpă.
247 Toli Psofàchi.
248. Gg. Puliàca.
249. D. Dascal Puliu.
250. Nulìca Pupùşiu.
251. Tegu Ràva.
252. Nuşiu Riza.
253. I. şi Mitri Rusi.
254. Nicola Rusi.
255. Tuşiu Ruvèti.
256. Zisi Ruvèţi.
257. Sterghiu Sachelari.
258. Dimitri Şeafarìca.
259. Tuşiu Sàgri.
260. D. şi G. Sămără.
261. Nicola Sâmbur.
262. Iorghi Şapşàli.
263. *Dimitri* Şărcăciànu.
264. Iani Scaliàri.
265. Gg. Scanàva.
266. Hristu Şcodreànu.
267. Dimitri Sdraliu.
268. Nicu Sdraliu.
269. N. şi Picu Simu.
270. Gg. Şiogiu.
271. Nicola Sisa.
272. Tuşiu Spiru.
273. Gg. Cara-Stamu.
274. Gg. Stamùli.
275. Nicola Sterghiùli.
276. Gg. Sugàru.
277. Iani Şùla.
278. I. şi Piti Suldàtu.
279. N. şi Toli Suldàtu.
280. Hagi-Sultu.
282. Iani Şutu.
281. A. şi Custùli Tachi.
283. Alexi Tàha.
284. Nicola Tàha.
285. Gg. şi Antoni Tămbàri.
286. Iorgùla Tanasi.
287. Nicola Tanaşiócă.
288. Tegu Tasi.
289. Iani Taşùli.
290. Dimitri Tegu.
291. Adam Tìmiu.
292. Guşiu Hagi-Ţirlìnga.
293. Guşiu Tóna.
294. Guşea Mitri Tòna.
295. Alexi şi N. Tosca.
296. Andon şi Gg. Tosca.
297. Toli Tosca.
298. Tuşiu Trapàni.
299. Guşiu Tùli.
300. Guşea Tùrna.
301. Tuşiu Tuşiàchi.
302. Toli Guduvàn.
303. Gg. Varsàmi.
304. D. şi P. Vasili.
305. Tuşiu Vasili.
306. D. Vătămâcă.
307. Costa Vavùra.
308. A. şi Gg. Veru.
309. Guşiu şi Iotu Veru.
310. Nicola Veru.
311. Gimu Vichi.
312. Iani Volcu.
313. Iani Vrùşea.
314. Antoni Zagàri.
315. Guşiu Zagàri.
316. Tuşiu Zagàri.
317. I. şi G. Zamàni.

318. Nicola Zamàni.
319. Gușea Zărcàdă.
320. Mitri Zarcùli.
321. Tușiu Zaro-Iani.
322. Gușiu Zarósi.
323. Iani Zefìri.
324. Ianachi și N. Zisi.
325. Gimu și N. Zùchi.
326. Dimitri Zusulàcu.

Mahalale la Călivele Barda-Alexi:

1. Selia.
2. Volada.
3. Doliani.
4. Marușia.
5. Scutina.

LISTA Nr. 22.

Numele și pronumele locuitorilor din *Xirolivade*

1. Ghiți Angărlìmi.
2. Iani Armènu.
3. Sterghiu Arpidoni.
4. Iani Bamìcu.
5. Adam Bitârnu.
6. Gg. Bazàca.
7. Zisi Berbecàru.
8. Iani Blăceànu.
9. Nicola Blăceànu.
10. Nicola Blicușiu.
11. Nicola Bojdu.
12. D. Bucuvàlă.
13. Gg. Bùfa.
14. Iani Burdùni.
15. Gg. Busbùchi.
16. Nachi Busbùchi.
17. Mihu Camìna.
18. Dzimă Caprini.
19. Iancu Capsàli.
20. Iani Cara-Iani.
21. Adam Cara-Mùzi.
22. Zisi Cara-Simu.
23. Vasili Cara-Stamu.
24. Dimitri Cațàva.
25. Nicola Cațàva.
26. Nuli Cavàchi.
27. Iani Chilipùri.
28. Iani Cealèra.
29. *Costùla Ciamìtru.*
30. Gg. Ceapàra.
31. D. T. Ceàra.
32. Dimitri Ceàra.
33. Gg. Ciopi.
34. Zisi Ociùna.
35. Tusiu Cocóli.
36. Gușiu Cutóva.
37. Bușiu Cutròci.
38. Dula Cutrùlă.
39. Iani Dadàmi.
40. Martu Dimùla.
41. Nicola Fànda.
42. Iani Cara-Foli.
43. Nicola Cara-Foli.
44. Tușiu Furchiànu.
45. Dimitri Gâmă.
46. Dimitri Cara-Iorgu.
47. Gg. Gheràsi.
48. Gg. Hagi-Gogu.
49. Dima Goschìna.
50. Bușiu Gudàma.
51. Toli Guguliàna.
52. Dimitri Hașiòti.
53. Nicola Hondru Andoni.
54. Sterghiu Hulèva.
55. Dimu Iancu.
56. Gușiu Cundu-Limàzi.
57. Nicola Lupu.
58. Nicola Lùru.
59. Gg. Macrùfi.
60. Iani Mărtìcu.
61. Nuli Hagi-Masùri.
62. *Ciulea Mega-Iani.*
63. Iani Mocànu.
64. Gușiu Murnu.
65. Bùșea Muzàca.
66. Chirìți Hagi-Nègură.
67. Gușiu Hagi-Notă.
68. Gg. Nulă.
69. Adam Papa.
70. Iani Paparàcu.
71. Zisi Papàri.
72. Nicola Patèra.
73. Cușiu Paùn.
74. Iani Pavlìcu.
75. Const. Pogàlia.
76. Tuliu Polìtu.
77. Dimitri Prapă.
78. Gușiu Prapă.
79. Nicola Robóla.
80. Jogu Șabàni.
81. D. Sămără.
82. Gg. Scarghióti.
83. Dimitri Sdràli.
84. Hristu Sterghiu.
85. Nastasi G. Cundu-Sterghiu.
86. Nicola Sterghiùli.
87. Iani Stèrna.
88. Gogu Șutu.
89. Iani Tambàri.
90. Nușiu Tica.
91. Nicola Toli.
92. D. Tuzlùchi.
93. Ghiți Vasili.
94. Dimitri Vrànă.
95. Iani Zărcàdă.
96. Gușiu Ziànă.
97. Gg. Zoița.

LISTA Nr. 23.

Numele şi pronumele locuitorilor din *Cerneşi*

1. Familia Andoniciu.
2. Gg. Bacóla
3. I. Barzu (Bardzu).
4. N. I. Barzu (Bardzu).
5. Mitru Bàtali.
6. Familia Belùla.
7. Familia Bóciari.
8. Familia Boli.
9. Familia Botă.
10. Familia Buzbucaţilor.
11. Familia I. Caciandóni.
12. Caciu-Iani.
13. Iani Calţu.
14. Familia Căpitan.
15. Cuşiu Ciapàra.
16. Nicola Ciacìuli.
17. Hristu Ciàpi.
18. Familia Chirghióplu.
19. Gg. şi Vasili Cira.
20. Gg. Ciropulos.
21. Familia Ciùcu.
22. Familia Ciulu-Iani.
23. Familia Ciupă.
24. Familia Cociu.
25. Familia Cucurdàcu.
26. Familia Cucuviţi.
27. Tegu Culi.
28. Familia Dàie.
29. Familia Damàcu.
30. Familia Damùza.
31. Familia Dangliàri.
32. Deli-Iancu.
33. Nastasi I. Diciu.
34. Familia Dima.
35. Familia Dràmbali.
36. Familia Duliari.
37. Familia Economaţilor.
38. Familia Exărhàţilor.
39. Familia Fendrùli.
40. Familia Fùfă.
41. Familia Garàciu.
42. Familia Ghiză.
43. Familia Giàbu.
44. Familia Giógiu.
45. Familia Giuvàra.
46. Familia Iani Hagi.
47. Familia Himóna Papa-Hristu.
48. Familia Caciu-Iani.
49. Familia Condo-Ioti.
50. Familia Papa-Iani.
51. Iani Iota.
52. Familia Iotàţilor.
53. Buşiu Lambru.
54. Guşiu Lambru.
55. Familia Lazaraţilor.
56. Familia Măduc.
57. N. Malàmu.
58. Gg. Mao.
59. Familia Niclu ali Mari.
60. Familia Mariţa.
61. Ciupă Mociu.
62. Stati Monàhu.
63. Iani Moràva.
64. Stilu Moràva.
65. Familia Nanu.
66. Familia Nichèli.
67. Familia Hondru-Nica.
68. Familia Cara-Nicu.
69. Familia Sterghiu Nuşi.
70. Familia Paciùra.
71. Familia Pescă.
72. Familia Preangu.
73. Familia Primichiri.
74. Cuşiu Şabàni.
75. Familia Şabìri.
76. Familia Şiafùli.
77. Familia Sculă.
78. Familia Stàicu.
79. Familia Stilu.
80. Familia Stóli.
81. Familia Sula.
82. Familia Şuti.
83. Nasiu şi Hr. Tăcăi.
84. Gg. Ţasùli.
85. Costa Ţasùlí.
86. Dimitri Tèghea.
87. Mitri Tèghea.
88. Familia Teohàri.
89. Familia Nicu-Teru.
90. Familia Popa-Timèli.
91. Iani Tira.
92. Familia Todi.
93. Familia Tricóli.
94. Iani Tùrna.
95. Familia Uciàri.
96. Familia Vlahu.
97. Marcu Vùrgari.
98. Iani Zamàni.
99. Gg. Zamàni.

Cerneşi (Nume de poziţiuni)

1. la Bùceţi.
2. » Buză.
3. în Chiare (loc nevăzut de soare).
4. » Ciuca (munte).
5. » Ciuca dzînăliei.
6. la Gărdini (grădini).
7. la Grumór.
8. » Gure (izvoare).
9. » Helnó.
10. » Măgiàră.
11. » Peri.
12. » Pestriţ (munte).
13. » Ploace.
14. la Rendă.
15. » Stăbàrbură.
16. » Trunghiţa.
17. » Tumba (munte).
18. » Valea ra.
19. » Vulódzi.

*

Comuna Cerneşi are trei mahalale, numite: *Pade* (= câmp), *Bdeşi* şi *Şes* sau la plural, *Şeşi*, articulat *Şeşili*.

LISTA Nr. 24.

Numele de familie din *Liascovèţi* (Lista este incompletă).

1. Avdi.
2. Babini.
3. Bacóla.
4. Bacu.
5. Bârcă.
6. Bata.
7. Bazàca.
8. Berechet.
9. Brahu.
10. Câciu.
11. Calìna.
12. Candìla.
13. Caneciu sau Ganeciu.
14. Cangiùru.
15. Cara-Ghiozi.
16. Cavùri.
17. Ceci.
18. Ciàmi.
19. Ciofa.
20. Ciota.
21. Ciupulàcu.
22. Clufa.
23. Cociori.
24. Cuciu-Miti.
25. Cucutìna.
26. Cuia.
27. Dâca.
28. Dăcóplu.
29. Dalìpana.
30. Davèli.
31. Dinca sau Dinga.
32. Dreţa.
33. Gàga.
34. Galàni.
35. Garavèla.
36. Giura.
37. Gologàni.
38. Gordzu.
39. Guma.
40. Hàmo.
41. Ţico Hantani.
42. Jeru.
43. Liapi.
44. Liondu.
45. Ficiù Luta.
46. Manàfi.
47. Mandàlă.
48. Mandèlu.
49. Masùra.
50. Meşìni.
51. Mici.
52. Miloşi.
53. Minglìdi.
54. Mutu.
55. Niţa.
56. Panu.
57. Papùţu.
58. Parlàpa.
59. Paşmacotu.
60. Pàţa.
61. Peţàchi.
62. Peţili.
63. Plaşiu.
64. Rafti.
65. Ruşiămàni.
66. Buşiu Coliu.
67. Sgàni.
68. Şofili.
69. Şită.
70. Şomu.
71. Ştolinga.
72. Tafèca.
73. Ţàngari.
74. Taniciu.
75. Ţìma.
76. Ţimiş.
77. Vàrza. (Vardza).
78. Vaşiu.
79. Zvàrna.

LISTA Nr. 25.

Numele şi pronumele locuitorilor din *Manasi* (Lista este incompletă).

1. G. şi Mihu Agèmu.
2. C. Bacóla.
3. A. şi C. Balàşi.
4. I. şi C. Balèca.
5. C. Bìrbi.
6. Gg. Biliurùţi.
7. I. Birùchi.
8. C. Càni sau Gàni.
9. I. Caragicu.
10. I. Chiche.
11. I. Ciolu.
12. Gg. Crùta.
13. Hriştu Divinèca.
14. D. Economu.
15. A. şi F. Gugiamàni.
16. C. Liondu.
17. I. Màci.
18. D. Neàngra.
19. I. Pascàli.
20. I. Radu.
21. C. Sàri.

LISTA Nr. 26.

Numele şi pronumele locuitorilor din *Milingi*

1. G. şi Petru Bacóla.
2. Spiru Bacóla.
3. Hâtu Bacóla.
4. Iorghi Cacia-Iani.
5. Vasili Cacia-Iani.
6. Costa Caciu-Petru.
7. V. Hristu Caciu-Petru.
8. Mitru Ceàla.
9. Costa Cialiu.
10. Costula D. Cióli.
11. Hr. Rizu Cioli.
12. A. Cióva.

13. Costula Cióva
14. Gg. Cióva.
15. Costa Mişiu Cocióni.
16. Mitru Cocióni.
17. Ioti Cocióni.
18. Hâtu Costùla.
19. T. N. Culùra.
20. Mitru Dàflu.
21. Hr. Coliu Iamàndi.
22. Costùla Dimu.
23. Iota Condo-Dimu.
24. A. Garagùni.
25. Nuşcă (f.) Garagùni.
26. Câtu Gheli.
27. Gachi Gheli.
28. Dimu Ghèlea.
29. Zoie Papa-Gg.
30. Familia Gogàţilor.
31. Gachi şi Hr. Gogu.
32. Costa Guşea.
33. Mitru Guşea.
34. Lia Ianachi.
35. Partène Papa-Iotu.
36. N. şi Taci Màndi.
37. Iani Màndi.
38. N. şi Sotiri Màndi.
39. Câtu Màndi.
40. Iani Miciu.
41. Tanasi Miciu.
42. Hátu Mitru.
43. Mitri Mocu.
44. Mitru Mùcu.
45. Hristu Mùca.
46. Mitru Hr. Mùca.
47. Familia Mucàţilor.
48. Fotu Naste.
49. Mitru Nuţu.
50. Mitru Panèlu.
51. Coliu Papà.
52. Câciu Pascu.
53. Iota Pascu.
54. I. D. Pascu.
55. Gg. Pleşiţu.
56. A. Rafti.
57. Hâtu Rafti.
58. I. şi Spiru Şabacùli.
59. Familia Şabaculaţilor sau Zarzavalilor.
60. C. V. şi Panu Saca.
61. Mitru Şamu.
62. Vasili Şiba.
63. V. Şimba.
64. Câtu Şimba.
65. Mandi Şimba.
66. Mitru Şogiu.
67. Nicola Şogiu.
68. Tanasi Taci.
69. Iani Taflu.
70. Hristu Vaena.
71. Iani Varzèli.
72. Costa Vasili.
73. Hr. şi Iotu Vasili.
74. Iani Zarzavàli.
75. A. Zoie.
76. Haralamp Zoie (sau Coliu Papà).
77. Mitru Zoie.
78. Nicola Zotu.

Milingi (Câteva nume de poziţiuni):

1. Benechi.
2. Ciuca (vârf de munte).
3. La Ciunga (o parte de munte).
4. La Guvă (o gaură pe muntele *Olcica)*.
5. Meziula (un platou de muntişor, unde era mai nainte aşezat satul *Milingi)*.

BARABULEA

209. Căpitan *Barabulea* a fost un viteaz din trupa armatolului *Ghiorgu Tomu*. 'Αριστοτέλης Βαλαωρίτης îl menţionează, prefăcându-i numele în Παραβόλας, aşa precum şi pe armaţolul *Belu Iani* îl prefăcu în Μπελογιάννης sau 'Αμπελογιάννης (vezi 'Αριστ. Βαλαωρ. în Κυρὰ Φροσύνη, pag. 161). *Barabulea* a fost Român. Porecla *Barabulea* se află şi în România.

BAJDECHI

210. *Fraţii Bajdechi* au fost mai mulţi căpitani din Olimp, fii ai lui Tanase *Bajdechi*, cu reşedinţa în oraşul *Macriniţa*, din provincia *Zagora* dela nordul oraşului maritim *Volos* din Tesalia. Mulţi din ei luară parte însemnată în revoluţiunea greacă (vezi la Nr. 49). Chiriac *Bajdechi* aduse mari servicii oştirilor Sultanului la luptele în contra lui Ali paşa şi de aceea spre recompensă Sultanul, pe lângă căpitănatul său părintesc, îi mai dărui alte trei plăşi,

plasa Veleştinului, plasa dela Armiros şi aceea dela Domocos, toate în Tesalia. (Vezi în Filimon, III, pag. 134). Au fost Români, după cum se demonstră la Nr. 49.

VARNACHIOTI

211. *Gheorghe Varnachioti*, când începu revoluţiunea greacă, era armatol general asupra Etoliei şi Acarnaniei întregi (Filimon, III, pag. 329). El avu un frate numit *Ghiotu*, care a fost căpitan al plasei *Xeromer* din Acarnania (Tricupis, vol. I, pag. 302; Filimon, III, pag. 341). Ambii luară parte însemnată în revoluţiunea greacă, însă *Gheorghe Varnachioti*, nevrând să lucreze după ordinele celor dela guvernul central revoluţionar, cari nu aveau nicio ideie despre lupte, fu bănuit că tratează cu Turcii şi tratat ca trădător; deci se lasă de a mai lupta cu Turcii şi se împacă cu ei, cu condiţiunea ca Turcii să nu trateze pe cei din căpitănatul său ca inimici. Dacă a făcut bine sau rău ne abţinem de a califica aceasta, însă după cum Ipsilante, Negri, etc. şi alţi câţiva Fanarioţi (ajunşi, Dumnezeu ştie, ca dirijători ai revoluţiunei) tratau pe căpitani atât de mizerabil şi după ordinele prosteşti ce le dădeau, ne mirăm cum nu făcură şi alţii ca Gheorghe Varnachioti. El ca şi *Odiseu*, fiul lui *Andruţu*, trăiră cu Turcii şi-i cunoşteau bine, şi chiar erau de mult amici cu cei mai principali generali turci, Albanezi, pe care Turcia îi întrebuinţă în contra căpitanilor răsculaţi în revoluţiunea greacă; căci aceia serviră subt Ali paşa şi mulţi căpitani români luptară împreună cu ei mai înainte în contra inamciilor lui Ali paşa. Şi *Varnachioti*, dar şi *Odiseu Andruţu* şi alţi căpitani, în timpul revoluţiunei, când vedeau că n'aveau încotro, tratau provizoriu cu Turcii, sau se prefăceau că tratau cu ei şi, câştigând timp, făceau cu acele tratări mai mare rău uneori Turcilor decât cu lupte, pentrucă n'aveau oştiri mari, nici muniţiuni de războiu în abundenţă ca inamicii lor. Deaceea, de multe ori cei dela guvernul provizoriu, ne ştiind tactica armatolilor, îi bănuiau ca trădători şi-i descurajau. Astfel *Odiseu Andruţu* fu tratat de trădător şi mai târziu se văzu că trădătorii sau egoiştii erau cei cari îl tratară astfel; asemenea Gheorghe Varnachioti fu bănuit ca trădător, dar toţi mai târziu recunoscură că tratările lui erau prefăcute şi stratageme; căci nu ştiu de ce Ipsilanti, Negri şi alţi fanarioţi, parveniţi la guvernul central, puteau să iubească mai mult liberarea creştinilor din Turcia decât armatolii, cari suferiră cu poporul şi-i cunoşteau rănile, şi chiar ei aveau atâtea prigoniri de răzbunat în contra Turcilor. Deci toţi scriitori mai recenţi ai revoluţiunei greceşti, precum Gudas (VIII, 161), Χρῆστος Βυζάντιος (pag. 420) şi alţii declară inocent pe *Varnachioti*, care, jignit în amorul său propriu şi în demnitatea sa de vechiu căpitan, sau vechiu prinţ, putem zice, prin bănuiala ce aruncară asupra lui Fanarioţii dela guvernul central uzurpat de ei, îi dispreţui şi căută să apere, cum a putut, pe supuşii săi de furia Turcilor.

Gheorghe Varnachioti, deşi nu mai vru să servească subt Ipsilante şi alţii, şi chiar luă parte cu oştirea sa împreună cu Turcii în contra celorlalţi căpitani revoltaţi, însă aceasta o făcu ca să ajute în mod indirect pentru prosperarea revoluţiunei subt mână şi poate ca să-şi răzbune în contra defăimătorilor săi. Nu se vede însă nicăieri că el, chiar în supărarea sa, să fi făcut vreun rău revoluţiunei. Şi *Nicola Sturnari*, căpitan general asupra provinciei Aspropotam din Tesalia, făcu asemenea tratări provizorii cu Turcii, ca să scape populaţiunile puse subt protecţiunea sa de furia oştirilor năvălitoare turceşti, căci el era responsabil de orice nenorocire a supuşilor săi, dela cari mai înainte strângea biruri şi se folosea el de ele ca un prinţ independent, şi a fost bănuit şi el, dar n'a vrut să ştie nici să asculte de nimeni, căci el singur cunoştea mai bine ce trebuia să facă în căpitănatul său chiar pentru prosperarea revoluţiunei (P o u q u e v i l l e, *Régénér.* vol. 4, pag. 274 şi 279); şi aceste tratări nu-l opriră mai târziu să lupte şi să cadă cu glorie la *eşirea din Misolonghi.*

Gheorghe Varnachioti este numit *Vlaho-gheorgachi* în cântecele populare greceşti. Deci a fost Român (vezi amănunte la Nr. 203). El avea, cum am văzut mai sus, un frate care purta numele de botez *Iotu.* sau *Ghiotu.* Numele Iotu, Iota am văzut (la pag. 39, coloana II, şi la Nr. 189, şi cetitorul poate căuta şi listele de numele de locuitor a mai multor sate româneşti) că numai Românii îl poartă. Deci şi prezenţa unui astfel de nume în familia lui *Vlaho-*Gheorgachi Varnachioti arată că în adevăr avem a face cu o familie românească. Gheorghe Varnachioti, am văzut la Nr. 203, că se iscălea în greceşte Γεωργάκης Νικολοῦ, iar Filimon (III, pag. 334) ni-l dă iscălit şi Γεώργιος Βαρνακιώτης. Porecla Βαρνακιώτης însemnează: *locuitor al satului.* Βαρνάκα, care se zice şi Βαρνάκοβα. Credem că această poreclă i s'a dat pentru că îşi avea rezidenţa în satul Βαρνάκα, dar poate chiar să fi fost din Βαρνάκα. In această ipoteză iată ce zice P o u q u e v i l l e (*Voyage*, vol. III, ediţia II-a, pag. 461 şi nota 3) despre satele Comboti, Candili şi Varnaca: « réunion de douze cabanes... Les chrétiens relégués dans ces escarpements... il existeraient comme séparés du monde au milieu de leurs rochers, s'ils n'y étaient trop souvent visités par les voleurs et les Albanais ». Varnaca era un mic cătun fărşărotesc (vezi şi la pag. 136 a acestei cărţi a noastre, unde tot P o u q u e v i l l e spune: « ce canton solitaire et sauvage... possède encore une *population étrangère* à la Grèce par ses moeurs et son langage »). Acest limbagiu, deosebit de cel grecesc, nu putea fi altul decât cel aromânesc.

Dintr'un cântec popular grecesc (F a u r i e l, vol. II, pag. 4, versul 9; P a s s o v, pag. 159, cânt. CCXXVII, versul 9; vezi şi textul grecesc la pag. 204 a acestei cărţi a noastre) aflăm că Gheorghe Varnachioti ia şi el parte împreună cu alţi armatoli la o espediţiune a lui Ali paşa, satrapul Epirului, în contra lui Ibraim paşa din Berat, oraş în Albania.

BINU

212. *Căpitan Binu* a fost armatol în Olimp și luă parte însemnată în revoluțiunea greacă dela 1821 împreună cu alți căpitani de pe Olimp, precum *Vangheli Câciu, Mitru Bajdechi, Dinu Țaghila, Călin Țara, Mitru Liacopol, Costa Dubioti, Iani Velendza, Cota* și alții (P e r e v o s, 'Απομν. πολεμικά, vol. II, pag. 13 și 17; F i l i m o n, IV, pag. 282). P e r e v o s, în citațiunea de mai sus scrie Μπῖνος, iar F i l i m o n, care eliminează sau strică numele românești, scrie Βῆνος. *Binu, Biru, Bira* și *Ghinu, Ghina, Ghinea* sunt nume românești; dară Căpitan *Binu* a fost *Român* (vezi pag. 99, nota 28).

BRÂSCĂ

213. *Iani Brâscă* a fost căpitan al Șubolacului, plasă din provincia *Cărpenișului* (T r i c u p i s, I, pag. 309; F i l i m o n, III, pag. 346). El luă parte însemnată și în revoluțiunea greacă dela 1821 și se distinse în mai multe lupte; neavând tunuri, el făcu din trunchiuri de păr (T r i c u p i s, I, pag. 310).

Plasa Șubolac este locuită de Români (P o u q u e v i l l e, *Voyage*, ed. II, vol. IV, pag. 21—24; anume pag. 23, unde poate vedea cineva numele românești ale satelor). Iar porecla lui Iani *Brâscă* ne este dată de T r i c u p i s: Μπράσκας de F i l i m o n, care elenizează numele românești: Βράσκας, iar de I. Θ. Κολοκοτρώνης ('Εγγραφα καὶ ἐπιστολαὶ περὶ τῆς 'Ελλ. ἐπαναστάσεως, pag. 280. Γιάννης Πρόσκας, Τρικούπης ne-a dat cea mai apropiată formă a poreclei; căci căpitanul în chsetiune era poreclit *Brâscă*, nu *Broască*, după cum ar putea crede cineva din forma Πρόσκας, dar ori *Brâscă* ori *Broască*, avem aface cu un Român. Este adevărat că Grecii scriu Σώρης în loc de Soare, Μπρόσκας în loc de Broască etc. și luându-se cineva de cele scrise și de formele analoage ar putea să susțină că Μπράσκας, Πρόσκας, reproduce pe *Broască* (vezi și la pag. 30, P. 2).

Broască la Macedoromâni însemnează *broască țestoasă*, iar *broasca* la ei se zice *broatec*, iar un *broscoiu* mare se zice *Bafă*, care servește și ca poreclă la cei cu *gura mare* (In Λαμπρίδης, vol. II, pag. 75 găsim pe un *Sterghiu Bafă* din comuna *Săracu* dela Pind; iar în vol. I, pag. 52 găsim numele unei cișmele *Brăscă* Μπρίσκα). Multe cișmele la Macedoromâni sunt numite *Brâscă*, poate dela *bară*, bărâșcă, bărâscă, brâscă (vezi la pag. 66) și numele *Brâscă* se aude des și ca poreclă. Această poreclă se află și la Românii din Istria (vezi: *Die Romänen*, de B i d e r m a n n, pag. 136, nota 1).

Cișmeaua la Macedoromâni se zice *șopot* și mica *cișmea*, *Șopoțel*. Locul umed și mocirlos dela cișmele se zice *mucélĭu*, și cine se feștelește ori se udă ori se umple de apă sau de glodul dela cișmele se zice că: *se face mucĭàle*. Provincia Zagori din Epir cuprinde 46 sate, cele mai multe grecizate astăzi sau pe cale de a se greciza. Toate aceste sate acum o sută de ani vorbeau

românește și în cele, pe cale de a se greciza, bătrânii încă vorbesc românește. Fiindcă cei grecizați din Zagori nu vor să creadă că sunt de origină vlahică, cel ce scrie aceste rânduri a cules numele și pronumele tuturor familiilor din cele 46 de sate și numele de familie toate sunt *vlahice*. Mai încolo în această carte cititorul va citi acele nume proprii și, comparându-le cu cele ale celorlalți Români negrecizați, va vedea că toți Zagoreanii sunt *Vlahi*. In această provincie există un sat, semigrecizat, care se numește *Șopoțel* (L a m b r i d e, II, pag. 82); o pozițiune de lungă *Șopoțel*, unde este o cișmea, se numește *Muciale* Μουτσιάλαις (L a m b r i d e, II, pag. 105). Am făcut această digresiune pentrucă prevăd că, după publicarea cărții noastre, are să se ivească vreun Zăgorean să contesteze românitatea numelui *Brâscă*, spunând că la *Grecii sau Elinii* din Zagori, descendenții lui Temistocle și Pericle, se află acest nume și că și căpitanul Iani *Brâscă* poartă poreclă *elinească*. Grecii sau Elinii din Zagori sunt *Elini* de contrabandă.

In comuna *Avela* dela Pind există o cișmea numită *Brâscă*.

Iani Brâscă dar, din plasa *Șubolac* și armatol al *Șubolacului*, a fost *Român*.

P o u q u e v i l l e (*Voyage*, vol. IV, edit. II, pag. 24), văzând că plasa *Șubolac* este locuită numai de Români și necunoscând sensul cuvântului *Șubolac*, scrie *Sou-Valachos*. Macedoromânii au următoarele forme pentru cuvântul *șobolan*, cu cari înțeleg și diferitele specii de cârtițe: *șubulan*, *șuburan*, *șumuroniu*, *mușunoniu*, *mușurică*, *mușunică*, *mușuniță* înțeleg *mușunoiul*, sau mica ridicătură de pământ ce fac *cârtițele*. Multe locuri, unde se văd dese mușunoaie, poartă numele *Mușunițe*, la *Mușunițe*. Patria căpitanului *Tanase Diacu* (vezi Nr. 227) din cauza aceasta se numea *Mușunița*.

CĂPITANI FÂRȘEROȚI

CAFRIȚA

214. *Costa Cafrița* nu era armatol cu căpitănat, ci un simplu *haiduc*, după cuprinsul cântecului său din P a s s o v (pag. 74—75, cânt. XC, unde vedem că luă prizonieri niște Români, dela cari cerea bani spre a-i libera și din care cauză armatolii Cărpenișului, frații *Ghiutași*, în unire cu un Turc Muhurdaraga îl uciseră). Aceasta s'a întâmplat între anii 1800—1810. Un cioban, tot din această familie, numit *Nicola Cafrița*, om curagios, execută mai multe misiuni periculoase, în timpul revoluțiunei grecești, sub comanda lui *Odiseu Andruțu* (F i l i m o n, III, pag. 367; IV, pag. 121 și 122). *Costa Cafrița* era Fârșerot din provincia Cărpenișului, și este cunoscut de Români sub numele *Costa Căvricilu*, adecă *micul rac*, pentrucă era foarte scurt de talie. Ca haiduc făcu multe rele ciobanilor dela munți și lăsă triste amintiri pe unde trecu, mai cu seamă la Pind. El avea de amic la Pind pe un Român, căpitan, numit Tanase Rova, care ne este dat ca două persoane

în P a s s o v (pag. 75, cânt. XCI, versurile 12—14; aici numele lui Tanase Rova, făcându-se 'Ροβόπουλος s'a transformat şi în 'Ρογόπουλος, adică 6 a trecut în γ, din cauza următorului π; Rogopulos a fost Român: Μὸν ἔρχομ' ἀπὸ τὴν Μηλιὰ κι' ἀπὸ τὰ Βλαχοχώρια. — Μὴν εἶδες τὸν 'Ρογόπουλο καὶ τὸν 'Ροβοθανάση »). Vezi la Nr. 249.

Românii au şi poreclele *Carfea* şi *Gavra* (vezi la pag. 102, Nr. 36 şi la pag. 103, nota 16. La această notă este dată şi porecla *Cafrița*, însă numele lui *Costa Cafrița* Κώστας Καρφίτσα, fiindcă Românii dela Pind îl cunosc sub forma *Căvrici-lu*, nu este dela *Gavra* (=gaura), ci dela *Cavru* = un fel de rac cu opt picioare numit de greci καρκῖνος.

Καφρίτσας nu este nume grecesc, nici nu poate proveni prin metateză dela cuvântul grecesc Καρφίτσα, căci *Costa Căvrici-lu* a fost Fârşerot, şi la ei nu se află deloc porecle greceşti, pentrucă nici în dialectul lor nu găsim cuvinte greceşti, pe când găsim albanezeşti.

A fost dar Român. Porecla *Căvric* se găseşte şi în S a t a s (Νεοελλ. φιλολογία,, pag. 471, 578 şi 655).

CARA-IANACHI

215. *Cara-Ianachi* a fost din trupa lui *Caciandoni* şi negreşit că şi el a fost Fârşerot ca şi şeful său. Este menționat în cântecul lui Caciandoni ca tovarăş cu el (P a s s o v, pag. 82, cânt. CI, vers. 2 şi 13).

Caraiscachi şi *Cionga* serviră sub *Caciandoni*, sub care şi *Cara-Ianachi* de mai sus, şi de aceea credem că un oarecare chiliarch, în revoluțiunea greacă cu numele *Anagnosti Caraiani*, pe care îl găsim des menționat împreună cu *Caraiscachi* şi cu *Cionga*, trebue să fie tot *Cara-Ianachi* de mai sus cel menționat în cântecul lui Caciandoni. Pe când T r i c u p i s (vol. III, pag. 154 şi 382), ne dă pe acest Anagnosti cu porecla *Caraiani*, Filimon ni-l dă cu numele Anagnostis *Caraianopulos* (F u l i m o n, III, pag. 348). *Anagnosti* însă se iscălea cu porecla *Caraianis*, nu Caraianopulos, şi aceasta se vede dintr'un raport dat de juriul militar, care judecă pe Caraiscachi, în care raport este iscălit şi el (T r i c u p i s, vol. III, pag. 382). Tot din familia lui *Caraianachi* trebue să fi fost şi *Ioan Caraiani* şi *Dimitrie Caraiani*, pe cari îi găsim servind sub *Caraiscachi* în luptele de lângă Atena cu Chiutahi Mehmet Reşit paşa (Χρῆστος Βυζάντιος, , pag. 155, nota a, şi 156 nota a).

Am zis despre *Caraianachi* că *negreşit* a fost Fârşerot, pentrucă se ştie că armatolul *Caciandoni* era fanatic naționalist român în contra Grecilor şi admiterea unui Grec *Caraianachi* în trupa sa ar fi ceva cu neputință; apoi *Caciandoni*, ca Fârşerot, nu avea cu el decât numai Fârşeroți, şi prin urmare *Caraianachi* sau *Anagnasti Caraiani* şi Ioan şi Dimitrie *Caraiani* trebue să fi fost toți din aceiaşi familie, de oarece îi vedem menționați numai

cu *Cionga* şi cu *Caraiscachi*, cari, împreună cu *Caraianachi*, au fost în trupa lui Caciandoni. Toţi dar au fost Români. (Vezi şi la *Caraiscachi* la Nr. 216 şi la *Caciandoni* la Nr. 162. Vezi la Nr. 272 pe un *Iani Batarià*. Acesta a fost *Cara-Ianachi*, sau Anagnosti şi Dimitri de mai sus, fiii lui Iani *Bataria*, servi şi sub Lepenioti, fratele lui Caciandoni.

CARAISCACHI

216. *Gheorghe Caraiscachi* a fost armatol şi cel mai mare general dintre toţi în revoluţiunea greacă. El se numea *Gheorghe Caraiscu* sau simplu *Caraiscu* (Pouqueville, *Régénér.*, vol. IV, pag. 339, 340; Ἀλέξανδρος Σοῦτσος, Τουρκομάχος Ἑλλὰς, pag. 65, rândul al doilea). Mai des însă îl găsim sub forma diminutivă Καραϊσκάκης = *Caraiscachi* (Filimon, III, pag. 348, şi în mulţi alţi autori). El de timpuriu a fost numit *Caraiscachi* în forma diminutivă, în loc de *Caraiscu*, spre a se distinge de tatăl său, care se numea Andrei *Caraiscu*, pentrucă tânărul *Caraiscu*, în desele lupte cu Turcii, înainte de revoluţiunea greacă, ajunse foarte celebru, şi ca să nu se confunde numele lui cu al tatălui său, care deja era vestit şi de aceea era poreclit de Turci *Caraiscu*, care însemnează *Deliul-Deliilor* sau viteazul vitejilor, fu numit de popor *Caraiscachi*, adică *micul Caraiscu* sau *Caraiscu fiul*.

Gheorghe Caraiscachi des este numit *fiul Călugăriţei* de mulţi autori Σπυρίδων Π. Λάμπρου (în Γεώργιος Ζαλοκώστας, Ἀθήνησι, 1868, pag. 47 jos); şi mai cu seamă Χριστόφορος Περραιβὸς (în cartea sa Ἀπομνημονεύματα πολεμικὰ, vol. II., pag. 28—29) ne esplică lucrul prin următoarele interesante amănunte, ce ne dă, pe cari noi le dăm aici în traducere din textul grecesc: « Mama lui *(Caraiscachi)* se numea *Zoie*, născută şi crescută în satul Scolicaria, care se află în eparchia Artei; bărbatul ei se numea Ianachi Mavromatiotu, din satul Mavromati, care este aproape de satul Fanar al Eparchiei Agrafa; după moartea bărbatului ei, se făcu *Călugăriţă ;* şi după trecere de un an, împreunându-se pe ascuns, concepu [1]) pe acela, despre care este vorba, născându-l în menţionatul sat Mavromati. Având bănuială de inevitabila pedeapsă a faptei sale din partea Guvernului Otoman, luând pruncul, se refugie într'o peşteră aproape de satul *Muzachi*, care se află spre finele Eparchiei Agrafa; stând acolo peste patruzeci de zile, trecu în patria ei Scolicaria, unde trăi, crescându-şi copilul în modul cel mai ascuns posibil şi cu cea mai mare îngrijire; trecând câţiva ani, *Caraiscachi* se duse la Ianina, unde, ajungând la vârsta de cinsprezece ani, îmbrăţişe vieaţa militară, înrolându-se

---

[1]) « De mulţi se zice (adaugă autorul Περραιβὸς, în această notă) că Căpitan *Caraiscu* dela Valtu se înamoră de călugăriţă şi născu pe *Caraiscachi*, din cauza aceasta o apără de orice pedeapsă din afară ».

ca mercenar lui Ali pașa; vivacitatea lui naturală și ura în contra Turcilor îl aruncară în multe desordini; mâniindu-se Pașa de aceasta în contra lui, îl condamnă pentru un an în închisoarea dela Tepeleni [1]), de unde *Caraiscachi*, dezertând noaptea, se duse la Agrafa și se uni cu Caciandoni de acolo, vestit șef de briganzi și inimic al Pașei; după cinci ani, fiind viu prins Caciandoni, prin trădare și din cauza boalei sale și fiind dus împreună cu fratele său Gheorghe la Prinț și luând amândoi o moarte foarte crudă prin sfărâmarea șoldurilor, Caraiscachi rămase cu *Lepenioti*, al treilea frate al lui Caciandoni, pe care, neputând Pașa să-l doboare prin arme, îl numi căpitan peste Agrafa; dar după un an îl ucise și pe el prin pândă, pe care i-o promise și o execută fidelul său slujitor Nicu Teu Agrafiotul, din satul Hrisu ».

« Murind toți trei frații (Caciandoni), rămaseră ca șefi ai camarazilor lor, cari erau toți patru sute, *Gheorghe Cionga*, *Gheorghe Caraiscachi*, *Vasile Pangal* și *Ioan Franghista*, cari, concentrându-se, țineau Agrafa cu armele, etc., etc. ».

Cele ce spune Perevos în *textul* și în *nota* citată mai sus nu mai sunt nici n'au fost un mister. In adevăr armatolul Andrei *Caraiscu* Bacola, fratele lui Gogu Bacola, se înamoră de Călugăriță și avu un fiu numit *Gheorghe*, care mai târziu luă porecla de *Caraiscu*, porecla tatălui său. Cele ce n'a știut Perevos să ne mai spună și pe cari noi le-am aflat dela bătrâni, rude de ale lui Cionga, nepotul lui Caciandoni, sunt următoarele: Andrei *Caraiscu*, tatăl micului Gheorghe *Caraiscachi*, era rudă cu *Caciandoni*, anume era nepotul lui Caciandoni [2]); fiindu-i dar rușine a-l ținea cu el, îl dădu familiei Caciandoni, care îl puse să pască oile împreună cu alți băeți din această familie; căci la Fârșeroții nomazi, oricât de bogată ar fi o familie, băeții, până la o vârstă oarecare, își petrece vieața păscând și ei turmele părintești împreună cu ciobanii salariați. Noi am apucat bătrâni Fârșeroți, cari cunoscură ca Cioban încă pe *Gheorghe Caraiscachi*. Când Caraiscachi ajunse în vârstă de 15—18 ani, tatăl său Andrei Caraiscu, care era armatol, îl luă pe lângă el în mica sa trupă de voinici. Tânărul însă *Caraiscachi* după doi trei ani a fost dat ca zălog de tatăl său lui Ali pașa, care-l orândui în garda sa personală, în care se afla și un alt fiu de armatol, Odiseu Andruțu. După câțiva ani de serviciu militar la curtea lui Ali pașa, Caraiscachi fu numit armatol de Ali în Acarnania superioară, și la 1804, când Ali pașa reuși a expatria pe Suliați, Caraiscachi era deja armatol supus lui Ali pașa. Perevos (în Ἱστορία τοῦ Σουλίου καὶ Πάργας, vol. I, pag. 166—167) ne spune că în ultimele lupte ale oștirii lui Ali pașa cu Suliații, Caraiscachi ordonat a păzi trecătorile în contra Suliaților, prinse și trimise la Ianina pe Triantafil Palasca, ginerele lui Chițu Boțari. Perevos ne spune în citațiunea de mai sus

[1]) Patria natală a lui Ali pașa, în Albania.
[2]) Pouqueville, *Régénér.*, vol. IV, pag. 153.

despre naşterea lui Caraiscachi că a fost închis un an în închisoare de Ali paşa şi că scăpând se dusese şi se uni cu Caciandoni. Aceasta nu este exact. Când Ali paşa luă toată averea de turme a familiei *Caciandoni* şi acesta cu fraţii săi *Lepenioti* şi *Haşioti* se răsculă în contra lui, Caraiscachi, deşi trăia bine cu Ali paşa, se decise să ajute şi el lui Caciandoni, ca unul care fu crescut în acea familie şi din care făcea parte chiar. Işi sacrifică dar recentul său căpitănat şi se uni cu Caciandoni şi cu fraţii lui, şi după moartea lui, Caciandoni şi a lui Haşioti, rămase în trupa lui Lepenioti, al treilea frate; căci, deşi era fiu natural al lui Andrei Caraiscu, rudă de aproape cu Caciandoniştii, se considera şi el ca făcând parte din familia Caciandoni.

Χρῆστος Βυζάντιος (pag. 256) ne spune că tânărul Caraiscachi, rămânând din copilărie fără protecţie, îmbrăţişă cariera armelor. Prin cuvintele *«din copilărie fără protecţie»* înţelege şi el naşterea ilegală a lui Caraiscachi, însă n'a fost, cum am văzut, fără protecţie, căci a fost dat de timpuriu familiei Caciandoni de către tatăl său Andrei Caraiscu.

Am văzut la Nr. 207 că *Andrei Caraiscu Bacola*, poreclit şi *Deli-Iscu*, a fost *Român*; atunci şi Gheorghe Caraiscachi, fiul său natural, a fost *Român*. Tatăl lui *Caraiscachi* purta porecla *Cara-Iscu*, care însemnează: *deliul deliilor, viteazul vitejilor* (vezi la Nr. 207 şi Nr. 182); *Caraiscachi* fiul se arată şi mai mare decât tatăl său, ajungând prin vitejiile sale şi prin geniul său strategic cel mai mare dintre toţi generalii revoluţiei greceşti dela 1821, având comanda generală asupra tuturor oştirilor revoluţionare de pe uscat (Tricupis, IV, pag. 63).

Perevos (Ἀπομνημονεύματα πολεμικὰ, vol. II, pag. 29—30) ne spune că *G. Cionga*, *G. Caraiscachi*, *Vasile Pangal*[1]) şi *Ioan Frangista*[1]), cari după asasinarea lui Lepenioti luară comanda celor patru sute soldaţi ai săi, ţinură cu armele provincia Agrafa un an aproape. Ali paşa neputând să-i supună cu armele, aşteptă iarna şi rigorile ei, şi reuşi a-i face să emigreze în Leucada, una din insulele Ioniane, care era sub stăpânirea Englezilor. Englezii fiind în alianţă cu Ali paşa, era să-i predea lui, şi deci fură siliţi să

---

[1]) Vasile *Pangal* nu este Πάγκαλος (de la πᾶν şi καλὸς), ci este un patronimic românesc al lui *Pană*. Dela Pană se face diminutivul *Pancă*, *Pancu*, *Pangă*, *Pangu*, de unde patronimicul Pánga*li*, Pánga*lu*, ca dela Damu, Dáma*li*, strâmbu, Strâmba*li*, Mamă, Máma*li*, Gazu, Gáza*li*, etc. Vasile Pangal era Fârşerot, şi prin urmare nume grecesc Πὰγκαλός la ei este ceva necunoscut. Apoi Fârşetoţii nu luau în trupele lor decât numai Fârşeroţi şi prin excepţiune Români nefârşeroţi, cu atâta mai puţin Greci către cari aveau şi au aversiune şi-i persecutau (vezi şi la pag. 13, 209—210). Sufixul *ista* dela numele propriu *Franghista* este un patronimic uzitat mai mult la fârşeroţi, la cari găsim şi pe un vestit om de arme şi şef al unui numeros trib fârşerotesc, cu numele Cole Ghiză Cordi*sta*. In ce legătură stă acest nume *Cordista* cu numele Σκορδίσκοι, Κορδίστάς, Κοοδιστάι al unor triburi *galice* din Panonia şi de aiurea vorbim pe larg aiurea. *Pangal* dar şi *Franghista*, menţionaţi aici, au fost Fârşeroţi. Şi numele *Pantu*, *Pandu* sunt patronimice a lui *Pană*. Vezi şi la Nr. 288 mai multe lucruri relative la Fârşeroţi.

trateze cu Ali paşa şi să intre, vrând nevrând în serviciul lui. *Cionga* fu numit păzitorul provinciei Voniţa din Acarnania superioarà, iar pe *Caraiscachi* îl însură cu o odaliscă a lui creştină numită *Golfa*.

Caraiscachi până la revoluţiunea greacă era armatol la Agrafa, trăind uneori bine cu Ali-paşa, alte ori în revoltă. Dela mazilirea lui Ali paşa rămase fără căpitănat; ceru de multe ori şi nu-i se dădu, şi cum începu revoluţiunea greacă, îşi adună pe vechii săi soldaţi şi începu luptele cu Turcii, obţinând pretutindeni mari isbânzi. Se certă şi el cu cei dela guvernul central (grecesc) nevroind să asculte de proastele lor ordine, iar ei găsiră ocaziunea să-l declare trădător al patriei, precum făcură şi cu Varnachioti şi cu Odiseu Andruţu şi cu mulţi alţi, şi iată ocaziunea: La 1824, fiind Caraiscachi la Misolonghi cu un număr oarecare mic de oştire, căci dela guvern îl persecutau şi nu-i dădeau cele trebuitoare, doi luntraşi, certându-se cu un nepot al său, îl pălmuiseră şi se făcură nevăzuţi. Caraiscachi ceru dela guvern să-i găsească şi să-i predea; văzând că nu i se dă nicio satisfacere, luă ca prizonier doi din funcţionarii Misolonghiului până să-i aducă pe cei cari pălmuiră pe nepotul său. Aceasta irită pe cei dela guvern, cari îl declarară de inamic al patriei şi de trădător şi-l puseră în judecată. Caraiscachi, ştiindu-se inocent, liberă pe cei doi fruntaşi şi se prezentă spre a fi judecat. Consiliul tribunalului militar [1]), sub influenţa guvernului, condamnă pe Caraiscachi, care fu silit să plece de acolo şi să se întoarcă la Agrafa, rău văzut de toţi pentru acel verdict defăimător, dat subt presiunea guvernului. Pe lângă aceasta era şi bolnav când fu condamnat şi suferi multe din cauza prigonirilor şi din partea creştinilor şi din partea Turcilor. Ceru de repetate ori să se judece din nou sau să fie ertat, chiar dacă a greşit, dar n'a vrut nimeni să-l asculte, până când înfine, zice Tricupis (vol. III, pag. 125), recurse la Căpitanul *Andrei Iscu*, prin mijlocirea căruia fu iarăşi primit în armată.

Andrei Iscu, la care recurse Caraiscachi, era tatăl său, puternic pe atunci şi în urmă pentru victoriile sale repetate în contra Turcilor. Şi aceasta este

---

[1]) Cei cari compuneau juriul erau următori, după Tricupis (vol. IIII, pag. 382):

Generali:	*Chiliarchi:*
Noti Boţari.	G. Liacata.
M. Sturnari.	A. Caraiani.
G. Cionga	S. Caţaros.
A. Scâlţu.	
A. Vlahopol.	*Căpitani:*
D. Macri.	C. Vlahopol.
G. Ghiutaşiu.	G. Sultani.

Despre românitatea lor vezi la Numerele respective. Pe *G. Ghiutaşiu* Tricupis ni-l dă în forma *Ghioldaşi* (Γιολδάσης); de ce noi l-am scris *Ghiutaşiu* vezi la Nr. 234. Vezi şi la Nr. 180 pe căpitanii Români cari apărară Misolonghiul şi cari făcută *faimoasa ieşire dela Misolonghi*.

o probă că Gheorghe Caraiscachi, *fiul Călugăriței*, era fiu natural al lui *Andrei Iscu*, poreclit și *Caraiscu*, și de aceea purta și el porecla tatălui său, adică *Caraiscu* și *Caraischachi*.

Inainte de a fi reprimit de guvern în serviciu, Gheorghe Caraiscachi, într'o petițiune către Mavrocordat, scria între altele și următoarele: Nu știu dacă din multele răceli m'am îmbolnăvit iarăși sau din atâtea aforisenii ce mi-ați făcut; și te rog să mă ierte stăpânirea și toți creștinii și să mi se trimită și *o bine cuvântare de ertare din partea archiereului* (T r i c u p i s, III, pag. 125).

De atunci Caraiscachi a mers mereu progresând prin victoriile sale și în fine, când Mehmet Reșit pașa, zis și *Chiutahi* pașa, cel mai mare și cel mai capabil general al Turcilor, amenința într'un mod îngrijitor stingerea revoluțiunei, toți căpitanii revoluțiunei și senatul și guvernul și-aruncară privirile asupra lui Caraischachi, ca singurul om care putea să scape Grecia și să lupte cu un inamic așa de redutabil; și deci îi dădură comanda generală asupra tuturor oștirilor de pe uscat și asupra tuturor căpitanilor. Nu numai creștinii, dar și Turcii recunoșteau capacitatea militară a lui Caraiscachi și ziceau: « *Un Reșit au Turcii*, un *Caraiscachi Creștinii ; doi uriași luptă ; numai Dumnezeu știe care pe care va învinge* ».

Aceasta era la 1827. Caraiscachi, pe când era în luptă cu Reșit-pașa în câmpiile de lângă Atena, într'una din zile se duse să facă o vizită unui amiral francez, care se afla în corabia sa staționată în portul dela Pireu. Intâmplarea aduse că în acea zi se duseră să facă vizită amiralului și Omer pașa și Reșit pașa, cu cari lupta Caraiscachi. « Amiralul, zice T r i c u p i s (VI, pag. 67), după ce primi pe Caraiscachi, îl conduse înaintea Pașilor, cari ședeau pe coverta corăbiei. Se uimi și Caraiscachi, aflându-se pe neașteptate înaintea Pașilor, se uimiră și Pașii, aflându-se pe neașteptate înaintea lui Caraiscachi. Caraiscachi îi salută după obiceiul turcesc și șezu; iar aceia îl salutară cu îngâmfare, plecând simplu capetele lor fără să se scoale. Conversația se făcu în limba albaneză. *Chiutahi* mustră într'un mod blând pe Caraiscachi ca infidel către Poartă și-i zise că dacă se supunea era să-i dea cel mai strălucit căpitănat. « Când îți cerui căpitănat, îi răspunse Caraiscachi, nu fui ascultat; de atunci mă decisei să-l câștig prin sabia mea și dacă va vrea Dumnezeu, îl voiu câștiga ». *Chiutachi* surîse și tăcu. Pașii plecară din corabie cei dintâi; rămase însă un Albanez, care în numele lui Chiutachi repetă către Caraiscachi în particular, ca unul care-i era cunoscut, cele ce Chiutahi îi zisese pe față, dar și acesta auzi cele ce și stăpânul său ».

Caraiscachi, ținând mult timp în loc pe Chiutahi Mehmet Reșit pașa înaintea Atenei și câștigând multe lupte în contra lui, deși cu forțe și cu mijloace incomparabil de mici, cade în fine într'o luptă cu el, străpuns de un glonte, pe când comanda călare oștirea sa. Cât ținu lupta, nu spuse nimănui de rana sa; întorcându-se însă la lagărul său și simțind că este mortal rănit, rugă pe oamenii săi să-l dea jos de pe cal, pentrucă nu mai avea putere, și

a doua zi în zori de zi muri, lăsând un gol imens în armata sa. Moartea sa se întâmplă tocmai la 23 Aprilie 1827, zi de sf. Gheorghe, patronul numelui său de botez [1]). Toată Grecia îl plânse cu mare durere.

Corpul său fu îngropat cu mare pompă şi cu multe regrete în insula *Salamina*, ilustră altă dată prin victoriile navale ale lui *Temistocle*, iar acuma pentru mormântul lui *Caraiscachi*. Şi Acropolea Atenei avu două morminte a doi iluştri căpitani români cari o apărară: aceştia sunt căpitan *Iani Gura* şi *Odiseu Andruţu*, amândoi îngropaţi lângă vestitul Partenon, templul zeiţei Παλλὰς 'Αθήνη, templu, pe care mult timp îl apărară de distrugerea Turcilor.

Despre *Gheorghe Caraiscachi* vorbim pe larg aiurea, căci merită să vorbească cineva pe larg despre un astfel de erou, mai cu seamă Românii, din al căror neam a fost şi el.

Perevos ('Απομν. πολεμικὰ, vol. II, pag. 68—69), trecând în revistă pe toţi eroii revoluţiunei greceşti, zice că cei mai mari dintre toţi au fost *Gheorghe Caraiscachi* şi *Gheorghe Olimpiotul*, care muri eroic în România ca şef al oştirilor lui Ipsilante. Amândorura le dă aceeaşi capacitate şi acelaşi curagiu militar şi zice că, dacă Caraiscachi se distinse mai mult, cauza a fost că dispunea de mai mari puteri şi de mulţi subt-comandanţi viteji şi experimentaţi, pe când Gheorghe Olimpiotul în România n'avu nici una nici alta. Recunoscând amândorura egal eroism, zice că lui Gheorghe Olimpiotul i se datoresc mai multe laude pentru virtuţile sale; «pentru că, zice, afară că era intrepid în lupte, era foarte credincios patriei, om prudent, onest, constant şi sincer către amici».

Amândoi aceşti eroi ai Greciei moderne purtau sânge românesc în vinele lor. *Caraiscachi*, am văzut că a fost Român; *Gheorghe Olimpiotul* a fost din satul românesc *Vlaholivade* de pe Olimp, având tată numit Nicolae din familia vestiţilor armatoli Lazeştii, născuţi şi crescuţi în Vlaholevade, şi mamă numită *Niculeta* (Gudas, V, pag. 399). Lângă *Vlaholivade* se află şi un alt sat românesc numit *Fearica*, zis de Greci în traducere Φτέρι. Gudas, V, pag. 400 zice că eronat spune Filimon în vol. I, pag. 93 că Gheorghe Olimpiotul se născu in Φτέρι, căci însuşi fiul lui Gheorghe Olimpiotul îi spuse că tatăl său era din Vlaholivade, nu din Φτέρι. Că şi Φτέρι este sat *românesc* avem mărturie, tipărită în Δημήτριος Φιλιππίδης (Γεωγραφικὸν τῆς 'Ρουμουνίαςvol. I, partea II-a, pag. 31, rândul 20). Gheorghe Olimpiotul este cunoscut în România în timpul *Eteriei* greceşti sub numele *Căpitan Gheorgachi* sau *Iordachi*.

Vitejiile lui Caraiscachi sunt cântate în următoarele cântece populare: Passov, pag. 196, cânt. CCLXV; pag. 197, cânt. CCLXVI; pag. 197—198, cânt. CCLXVII; pag. 193, cânt. CCLIX, vers. 9.

---

[1]). Era de 52 de ani când muri, căci se născuse la 1775 (Χρῆστος Βυζάντιος, pag. 256).

Caraiscachi, când în ultimii ani ai revoluţiunei greceşti era generalisim asupra tuturor oştirilor de pe uscat, avea un corp al său de elită compus de 1200 de soldaţi comandaţi de următorii armatoli de subt dânsul:

Hristodul Hagi-Petru; Gheorghe Vaia; Iani Ruchi; Caracosta Valtinos; Veru; Spiru Miliu (vezi Χρῆστος Βυζάντιος, pag. 279).

Gudas (VIII, pag. 306) ne spune că *Gheorghe Caraiscachi* îşi dădu sufletul în braţele iubiţilor săi generali (de mai sus) şi în special în braţele lui *Hagi-Petru*. Despre românitatea şi a căpitanilor de mai sus a se vedea la numerele respective.

Caraiscachi, ca şi toţi Macedoromânii, era foarte glumeţ (Περὀαιβὸς, Ἀπομν. πολεμικὰ, vol. II, pag. 31; Gudas, VIII, pag. 324). Asemenea căpitanii *Panurea, Diovunioti* şi mai cu seamă *Teodor Colocotroni*, ne sunt daţi ca oameni foarte de spirit şi foarte glumeţi, însă n'avea nici o instrucţiune (Χρῆστος Βυζάντιος, pag. 151, 258). Cu toate acestea avea o elocvenţă naturală foarte rară şi prezenţă de spirit pretutindeni şi totdeauna, şi Χρῆστος Βυζάντιος, (pag. 259—260) spune că, dacă ar fi avut şi instrucţiune, era să ajungă unul din bărbaţii glorioşi ai epocei sale, pentru că avea calităţile naturale ale militarilor mari şi glorioşi, apoi că el şi Marcu Boţari, prin moartea lor, s'au imortalizat în *noua generaţiune a Grecilor*.

Mulţi scriitori greci şi străini au spus că fără de *Colocotroni* nu se libera Grecia; s'a zis asemenea că şi fără de Odiseu Andruţu şi fără de Marcu Boţari nici prin vis nu le-ar fi trecut Grecilor că ar fi putut vreodată să devie liberi; oare ce era să fie, dacă n'ar fi fost şi un Caraiscachi? Macedoromânii dar cu drept cuvânt se fălesc că ei *creeară regatul Greciei* nu numai prin Colocotroni, Odiseu Andruţu, Marcu Boţari şi Caraiscachi, ci şi prin toţi căpitanii revoluţiunei greceşti şi oştirile lor de elită, cari toate erau compuse de soldaţii lor veterani şi de alţi Români munteni. Cetitorul până acuma n'a dat peste un căpitan grec ori de alt neam, ci numai peste căpitani români, şi-l asigurăm că şi în paginile cari urmează nu va da de cât numai peste Români, cari şi înainte de revoluţiunea greacă au luptat cu Turcii pentru independenţa lor şi în revoluţiunea greacă uniţi cu toţii se hotărîră să facă un regat creştinesc, în care credeau că fiecare are să-şi menţină căpitănatul părintesc ori pe cel ce singur îşi îl croise. Ideea de regat *Elinesc esclusiv* nici nu le trecu prin minte căpitanilor români; mulţi din ei nici numele de Ἑλλὰς sau *Elada* nu ştiau ce însemnează, căci pe atunci Peloponezul se numea *Morea* (*Mureaŭă* în dialectul Macedoromân) şi Grecia continentală se numea *Rumelia*. Căpitanii români, cari în cea mai mare parte erau din provinciile din afară din Grecia pe care o liberară, atunci se deşteptară, când văzură că cei liberaţi făceau acuma distincţiune între *autohtoni* şi *eterohtoni*, adică între cei născuţi în Grecia liberată şi cei născuţi în cea neliberată şi cei născuţi în părţile rămase *neliberate* erau excluşi din rândul cetăţenilor liberi şi n'aveau niciun drept. Şi s'a întâmplat un lucru ne mai pomenit. Cea mai mare parte din

aceia care își vărsară sângele pentru liberarea Greciei n'aveau drepturi în Grecia și afară de căpitanii, cari rămaseră în vieață, toți ceilalți fură siliți să se întoarcă iarăși cu pericolul vieții în patriile lor rămase subt Turci, iar căpitanii, ne mai putând să se întoarcă la căpitănatele lor, rămaseră în Grecia murind de foame cei mai mulți. D. S a t a s (în Χρυσαλλὶς, vol. III, pag. 225—226) cu drept cuvânt acuză diferitele guverne ale Greciei « cari în loc să dea armatolilor luptători câte o bucată de pământ, pe care ei cu sabia lor o câștigară și cu atâta sânge o adăpară, așezându-i în eparhiile lor pentru cultivarea posesiunilor lor și pentru conservarea influenței lor armatolice, pe care o avură înainte și după 1821, crezură din nenorocire terminată independența grecească și invitară pe luptători să depună ferul și să se concentreze la Atena, unde mrejile civilizațiunii întinse cu abilitate îi făcură trântori și vânători de slujbe. Iar când în fine dinastia bavareză, recunoscând marea greșeală, începu să viseze *Marea Idee*, cei mai mulți din armatolii dela 1821 muriseră, fără patrie și fără cămin, pe rogojină, blestemând de multe ori ceasul, în care au suferit atâtea pentru liberarea unui furnicar, care din zi în zi, degenerând și devenind ftizic, se scoboară în mormânt, deoarece sentimentul grecesc în Grecia dispăru; iar rămășițele cari au mai trăit, din cauza lungei lor absenți dela căpitănatele lor, au fost uitați, și camarazii lor de altă dată nu mai recunoșteau subt costumul franțuzesc pe căpitanii, în numele cărora jurau pela 1821 și la un semn al lor se aruncau în flăcările războiului ».

Aceasta a fost soarta armatolilor după terminarea revoluțiunei grecești și după liberarea Greciei. Ei luptară pentru a face în *loc de mai multe căpitănate unul singur*, dar nu grecesc, ci *creștinesc*. Când Dimitrie Ipsilante, șeful guvernului revoluționar, spuse armatolului român Odiseu Andruțu « când se va consolida nația, am să te fac general », acesta îi răspunse: « Când noi căpitanii vom face împărăția *creștinească* (τὸ 'Ρωμαίϊκο) eu am să te fac adjutantul meu ». Ei dar își vărsară sângele pentru un căpitănat creștinesc, în care fiecare naționalitate să-și aibă drepturile de *rasă*, libertate în instrucțiune și în cultul religios. Ce s'a întâmplat însă? Intâiu în istoriile revoluțiunei grecești nici nu se pomenește de *Români*, ca și când n'ar exista pe fața pământului, iar despre căpitani se vorbește astfel că este greu, dacă nu imposibil, de a străbate cineva în naționalitatea lor română, și am văzut la pag. 9 și 10 câtă osteneală își dă D. S a t a s ca să demonstreze că Tesalia fu numită Μεγάλη Βλαχία din cauză că fu locuită de *Albanezi* ! ! ! Și pentru ce aceasta? Ca să vadă negreșit lumea că în sângele grecesc modern curge sângele eroilor lui Omer. Al doilea, regatul creștinesc (τὸ 'Ρωμαίϊκο) fu botezat cu numele 'Ελλὰς și Grecii, din 'Ρωμαῖοι și 'Ρωμηοὶ ce se numeau înainte de revoluțiune, de odată se transformară în Ἕλληνες, pentru că au dovedit lumei prin vitejiile *Românilor armatoli*, că în adevăr sunt demni coborîtori ai celor dela Termopile, Maraton și Platee etc. și prin urmare că trebuia să-și schimbe și numele; și nu numai atâta, dar se puseră să îndemne și chiar să silească

și pe Români și Albanezi să se zică și ei Ἕλληνες, și cred că-și fac o mare pomană cu ei, introducându-i în sânul familiei *elenice* și adoptându-i și pe ei ca să treacă de Ἕλληνες cei recenți, pe ei, cari prin bravura lor din timpul revoluțiunei grecești uimiră lumea. Ce să faci însă poporului român și albanez că nu vor să creadă cele scrise în cărțile grecești despre minunile recente *grecești* pe uscat și pe mare, și nu vor să fie Ἕλληνες, și ei, ci unul vrea să fie și să se zică *Român*, iar celălalt să se zică *Schipetar*. Dovadă despre aceasta este că și Românii și Albanezii luptă astăzi cu cine? cu aceea pe cari i-au liberat, Românii pe uscat și Albanezii pe mare, ca să introducă limbile lor naționale în școale și în biserici, ca să se cultive și ei ca și Grecii în elementul lor. Insă cei din Grecia și clerul grecesc din Turcia le fac tot felul de piedici la realizarea acestei legitime aspirațiuni naționale, și vor cu orice preț să-i facă să dispară de pe fața pământului ca națiuni aparte, așa că s'a întâmplat cu ei ceea ce zice zicătoarea: « pe cine nu-l lași să moară, nu te lasă să trăiești ». Sunt multe de zis despre aceasta, dar nu este locul aci.

CARA-TAȘIU

217. *Căpitan Cara-Tașiu* era armatol al orașului Neagoște din Macedonia, oraș care se află la poalele nord-estice ale Olimpului. P o u q u e v i l l e (*Régénér.* vol. III, pag. 415), vorbind despre șefii militari ai orașului Neagoște, zice: « *Deux chefs fameux*, qui commandaient dans cette partie de la Macédoine cisaxienne, Tassos et Zaphyris . . .». *Cara-Tașiu* uneori avea căpitănatul dela *Veria*, oraș aproape de Neagoște (T r i c u p i s, II, 180). Numele *Cara-Tașiu* înseamnează *Tașiu* cel negru. De ce neam era *Cara-Tașiu?* Cel care scrie aceste rânduri a cunoscut pe *Ciami Cara-Tașiu*, fiul lui *Cara-Tașiu* și a vorbit românește cu el la Atena, pe când era adjutantul regelui Oton și se dădea de Român, mai cu seamă când după revoluțiunea dela 1854 din provinciile turcești, unde fusese și luptă, căzu în disgrația regelui pentru multe cruzimi ce făcură oamenii lui. Disgrația lui îl împinse la niște proclamări de revoltă pentru detronarea lui Oton, ceea ce îi cauză condamnarea și închisoarea lui pentru mai mult timp în Atena. Grațiat în urmă de rege, părăsi Grecia furios în contra națiunei grecești, care recompensă serviciile sale din revoluțiunea greacă cu atâta ingratitudine și la 1861 trecu prin București, unde a fost rece primit și de Grecii de acolo. Din București se duse la Belgrad în Serbia, unde, după câteva zile dela sosirea lui acolo, muri și Sârbii îi făcură o înmormântare strălucită și pentrucă era general în armata grecească, dar mai mult pentrucă, auzind că era din Neagoște și crezând că Neagoștenii sunt Slavi, vrură să onoreze un *Slav*, om mare, iar jurnalele de atunci din Belgrad îl trecură ca *Slav*.

Este adevărat că Neagoștea are astăzi pe lângă Români și un număr oarecare de Bulgari. Dar cum de s'au așezat și familii bulgare în Neagoște,

oraş românesc, locuit altă dată numai de Români? Căci Românii nu primesc alte neamuri să se aşeze în comunele lor. Iată ce s'a întâmplat: Neagoştenii, ca toţi Românii, formau un căpitănat independent în dese lupte cu Turcii, cari vroiau să le ia privilegiile. Locuitorii, de multe ori învinşi, erau goniţi din oraş, iar Turcii dădeau casele lor, viile şi ogoarele lor la Bulgari cultivatori cu un preţ minim; nu trecea însă mult şi cei isgoniţi reveniau, goniau cu grămada pe Bulgari, îşi construiau turnuri şi ziduri de apărare şi sfidau pe Turci, cari uneori le dădeau pace ca să scape de sălbaticele prădăciuni ce făceau căpitanii lor către beii turci din apropiere şi chiar aceşti bei mijlociau către autorităţile turceşti casă le dea pace; alte ori însă Paşii îi atăcau cu oştirile lor şi după multe vărsări de sânge inutile se retrăgeau. In timpul din urmă, nevroind să se supună lui Ali paşa, satrapul Epirului, fură atăcaţi de trupele lui şi, după o rezistenţă de mai mult timp, înnăbuşiţi de număr, fură învinşi, oraşul lor fu ars, şi mulţi din locuitori fură vânduţi.

La începutul revoluţiunii greceşti se răsculară şi Neagoştenii şi luptară ca nişte eroi cu Turcii, însă rivalităţile interioare între două familii armatolice aduse iarăşi ruina oraşului şi a locuitorilor, căci un oarecare Balu sau Bali în rivalitate fiind de mult cu armatolul *Zafiri* şi Bomfei pentru căpitănatul oraşului, deschise o poartă din fortăreaţa Neagoştei şi introduse pe Turci, cari asediau oraşul, şi această trădare învinse pe aceea, pe cari armele nu-o puteau învinge.

Din poziţiunea excepţională, ce o ocupau toţi Românii faţă cu celelalte naţionalităţi creştine din imperiul turcesc, înţelege oricine că armatolii Românilor din Neagoşte nu puteau să fie de alt neam decât de cel românesc; căci Bulgarii aşezaţi în Neagoşte şi toleraţi de Români nu se ocupau decât cu grădinăritul şi nici prin minte nu le trecu vreodată să se apuce de arme şi să susţină căpitănatul tradiţional al Românilor, ei mai cu seamă cari erau străini în acel oraş şi n'aveau nicio amintire de privilegii anterioare.

Familia dar armatolică a lui *Cara-Taşiu*, ca şi acele ale lui *Archon Vasile*, *Pală* (vezi la Nr. 193) au fost româneşti, şi cine se îndoieşte n'are decât să întrebe pe Românii bătrâni din Neagoşte şi din *Călivele* lui Bardă Alexi de deasupra Neagoştei şi se va încredinţa de cele ce spunem noi aici.

Armatolul *Cara Taşiu* şi fiul său *Ciami Cara-Taşiu*, şi înainte de revoluţiunea greacă şi în revoluţiunea grecă, mai cu seamă, au dat probe de mare curaj şi de multă abnegaţiune pentru liberarea creştinilor de sub Turci, mai cu seamă tatăl *Cara-Taşiu*. Teodor Colocotroni (Διήγησις συμβάντων τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς, pag. 143), care cunoaşte pe Cara-Taşiu, îl laudă ca pe un căpitan care ştie să lupte bine. T r i c u p i s (III, pag. 198) ne dă pe Caraiscachi, pe Dracu, pe Costa Boţari, pe Ciavela şi pe Cara-Taşiu ca pe cei mai însemnaţi căpitani ai Greciei în revoluţiunea greacă. P o u q e v i l l e (*Régénér.* III, pag. 415) am văzut că numeşte pe Cara-Taşiu şi pe Zafiri, cei doi armatoli ai Neagoştei: « *Deux chefs fameux* ». La luarea Neagoştei, la 1821,

nevasta lui *Cara-Taşiu* a fost legată şi pusă de Turci într'un sac cu *şerpi* (P o u q u e v i l l e, *Régénér.* vol. III, pag. 420 şi 421, unde poate citi cineva şi alte multe suferinţi ale Neagoştenilor).

Atâtea, credem, sunt destule pentru a arăta însemnătatea militară a armatolului Cara-Taşiu. A se vedea şi numărul următor 218 despre românitatea familiei Cara-Taşiu.

218. *Ciami Cara-Taşiu* a fost fiul lui Cara-Taşiu (Χρῆστος Βυζάντιος, pag. 222). Vezi şi numărul precedent 217. Numele *Ciami* este nume de botez la Macedoromâni şi se află şi ca poreclă. Acest nume se aude în formele următoare: Ciamu, Ciami, Ciàma, de unde patronimicile Ciamila, Ciàmala. Se află şi în formele *Giamu*, *Giami*, *Giama*, de unde patronimicele Giam*ali*, Giam*àla*, Giam*lla*. Tot din această rădăcină sunt şi numele Macedoromâne: Ciàna, Ciavela, Giana, Giavela, Ciona, Ciunara, Giona, Giunara, etc. [1]). Aici la Ciami Cara-Taşiu, *Ciami* este nume de botez. Deci *Ciami*, fiind un nume de botez exclusiv românesc, cel ce îl purta a fost Român. *Ciama* este şi nume de botez femeesc. Din listele de nume proprii din satele româneşti, ce poate vedea cititorul publicate în această carte, se va convinge că acest nume este exclusiv Macedoromânesc. Regret că după planul ce mi-am format în scrierea aceasta nu pot vorbi aici despre origina numelui Ciamu, Giamu, Giamila etc., căci aşi eşi din cadrul meu. Cu toate acestea vadă cetitorul despre acest nume cartea: *Essai sur quelques inscriptions en langue gauloise*, par A d o l p h e P i c t o t, Genève, 1859, pag. 40 jos.

CIONGA

219. *Gheorghe Cionga* sau *Gheorgachi Cionga* era nepotul şi protopalicarul lui Caciandoni (P o u q u e v i l l e, *Régénér.* vol. I, pag. 206; vol. III, pag. 432. Vezi şi Vol I, pp. 209—217 din această carte a noastră). Şi după porecla românească « *Cionga* » şi după înrudirea cu Caciandoni, despre care am văzut la Nr. 162 că a fost Român, Cionga şi el a fost Român. Dar şi un cântec popular grecesc (P a s s o v, pag. 183, cânt. CCXLVIII, vers. 6, 12, 16) ne spune că *Cionga* a fost Român (la versul 6 cetim: ὁ Βλαχοτσόγκας ; la versul 12: Βλαχοτσόγκας; la versul 16: Παλιόβλαχε. Vezi şi la Nr. 156—161, pag. 207—208 din această carte a noastră). Ca să nu rămâe nicio îndoială despre românitatea lui Cionga, vom da cuvântul unui Grec, ca să ne spună el că a fost *Român*. In foaia periodică grecească Πανδώρα, care apărea odinioară la Atena, în tomul al XVIII din 1867, la pag. 140—142, un oarecare Γ. Μ, grec de neam, într'un articol despre Ἀρβανιτόβλαχοι, pe cari Grecii îi numesc şi Καραγούνιδες, Γκαραγκούνιδες şi Γκαραγκοῦνοι, spre a-i distinge

[1]) Unele din aceste nume au o *altă* origină, despre care vorbim aiurea.

de ceilalţi Români, pe cari îi numesc şi Βλαχοποιμένες = Ciobani Români, iată ce scrie: «Din Caraguni puţini au luat parte la lupta grecească pentru independenţă, pe când din contra rasa Vlahopimenilor, zişi sceniţi, împărtăşi cu *noi* aproape toate faptele şi suferinţele războiului, oferind pe câmpiile de luptă *un număr destul de mare de viteji luptători* [1]), dintre cari mulţi, precum *Cionga* etc., au lăsat numele lor şi în memoria posterităţii... ('Εκ τῶν Καραγκούνιδων εὐάριθμοί τινες συνεπολέμησαν τὸν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας 'Ελληνικὸν ἀγῶνα, ἐν ᾧ ἀπ' ἐναντίας ἡ φυλὴ τῶν Βλαχοποιμένων λεγομένων σκηνιτῶν συνεμερίσθη μεθ' ἡμῶν σχεδὸν ὅλας τὰς πράξεις καὶ τὰ παθήματα τοῦ πολέμου, προσενεγκοῦσα εἰς τὰ πεδία τῆς μάχης ἱκανὸν ἀριθμὸν γενναίων μαχητῶν, ἐξ ὧν πολλοί, οἷος ὁ Τσόγγας κτλ. κατέλιπον τὰ ὀνόματά των καὶ εἰς τὴν μνήμην τῶν ἐπιγεγνομένων...). Din cuprinsul acestei cărţi a noastre se demonstrează că *Vlahii* începură, conduseră şi sfârşiră revoluţiunea zisă grecească dela 1821 şi tot ce se distinse în această revoluţiune au fost căpitanii Vlahi cu palicarii lor tot *Vlahi*. Deci nu înţelegem fraza Grecului de mai sus, când zice: rasa Vlahopimenilor împărtăşi *cu noi* (Grecii) aproape toate faptele şi suferinţele războiului, oferind pe câmpurile de luptă *un număr destul de mare de vitezi luptători...*». Aici mai observăm că autorul se înşeală, când crede că din *Arvanitovlahi* puţini luară parte în luptele pentru independenţa grecească, se înşeală asemenea în ceea ce priveşte rasa, din care făcea parte *Cionga*, căci şi el era 'Αρβανιτόβλαχος sau din Românii zişi Farşeroţi. In ceea ce priveşte porecla de Καραγκούνιδες, Καραγκούνιδες, Γκαρακούνιδες sau Γκαραγκοῦνοι, pe care Grecii o dau Arvanitovlahilor şi despre care ei cred că însemnează: purtători de *blăni negre* (*cara* turcesc = negru; *gună* românesc = blană) observăm că Arvanitovlahii nu poartă *blăni*, nici negre, nici albe, ci tot costumul lor este *alb* şi prin urmare *Gărăguni* nu însemnează: purtători de *blăni negre*, ci cuvântul are cu totul altă origină, la care nu s'a gândit *nimenea* până acuma, şi despre care aiurea vorbim pe larg unde arătăm origina Românilor din Peninsula Balcanică şi în special a Arvanitovlahilor (vezi provizoriu despre Arvanitovlahi cele scrise la Nr. 288 şi mai cu seamă la Nr. 295).

Am văzut mai sus că Gheorgachi *Cionga* a fost nepotul vestitului armatol *Caciandoni*, despre care am vorbit la pag. 209—217. Fiind aci vorba de românitatea lui *Cionga* şi prin urmare şi a unchiului său *Caciandoni*, găsim cu cale a cita şi o altă mărturie despre aceasta, mărturia englezului călător Urquhart. In cartea acestui englez, tradusă în limba germană subt titlul: *Der Geist des Orients*, von D. Urquhart, aus dem Englischen übersetzt von F. Georg Buck, Stuttgart und Tubingen, 1839, în 2 volume, în partea I, pp. 84—86, citim următoarele, pe care le dăm în traducerea românească, despre *Cionga*, *Caciandoni* şi despre *Vlahi*:

---

[1]) Vezi şi la Nr. 246 la fine.

« Deşi Voniţa era cartierul principal, cu toate acestea nu staţiona acolo nici o parte din trupe şi numai unul din căpitani era acolo: *Cionga*, şeful *Vlahilor*, o populaţiune, care în diferite timpuri ale revoluţiunei a ajutat atâta ca *zece mii* de oameni. *Cionga* în timpul său a comandat două mii. Cu toate că Vlahii *nu erau armatoli*, cu toate acestea ei deveniră soldaţi mai iute decât Grecii raiale. Moravurile lor nomadice şi cea mai mică atingere, în care ei erau cu Turcii, îi făcură mai puţin supuşi şi din contra deprinşi cu pericolul şi cu uzul armelor. Tot de odată averea lor consta în turme şi vite, uşor de transportat, şi în unt şi brânză şi mantale, pe care oriunde ar fi putut cineva tot cu aceeaşi uşurinţă să le prefacă în bani; aceasta nu mărginea vieaţa lor vagabondă şi-i scutea de necesitatea şi de plăcerea de a hoţi. Eu cred că n'am trebuinţă să observ, că Vlahii şi-au origina din Vlahia şi că ei toţi, cu toţii sunt aproape *vreo jumătate de milion* de suflete de ciobani migrători prin toată Turcia Europeană, cari schimbă locuinţele cu schimbarea sezoanelor, că ei posedă în ţară o mare parte de oi şi mai des încă alţii păzesc turme, cari le sunt încredinţate îngrijirei lor de locuitorii sedentari [1] ».

« Celebrul lor şef, Caciandoni, unul din eroii clefţi subt guvernământul lui Ali paşa, a fost un bogat posesor de oi şi de capre, de cai şi de catâri. O bandă de Albanezi năvăli odată în cătunul său. Oi fură tăiate, burdufuri de vin fură deşertate. După acest ospăţ se dădură la cele mai neruşinate ultragiuri şi în timpul somnului lor căzură jertfa castităţii ultragiate a cătunului vlahic ».

« Caciandoni, exasperat de insulta familiei sale şi acuma pierzând irevocabil orice speranţă de iertare, dădu foc cortului său şi celor mai multe din averile sale, amestecă sângele celor două mii de oi tăiate cu acela al Albanezilor omorîţi, şi, după cum ei exprimă aceasta emfatic, *apucă munţii* (ἐπῆρε τὸ βουνό). Bărbat de un spirit îndrăsneţ, ca să nu zicem sublim, şi de o complexiune de fier, a devenit el acum eroul acelora, cari poartă numele de *Vlahi*, completă trupa sa din aceşti oameni îndrăsneţi de munte, care nicăieri n'aveau locuinţe stabile, dar pe cari putea să-i găsească cineva pretutindeni, unde locuia un lup şi un vultur îşi avea cuibul. Mulţi ani sfidă el puterea lui Ali paşa, în fine însă fu prins, suferind de friguri reci şi ascuns într'o peşteră, unde unul din fiii săi, care îl adusese acolo, îngrijise să-l ascundă. In această stare el fu adus la Ianina şi îndură o moarte înfiorătoare şi plină de chinuri, sfărâmându-i-se unul după altul fiecare os din corpul său, fără să se audă nici

---

[1]) « Următoarea descriere a *Vlahilor* în al XIII-lea secol este o dovadă frapantă despre neschimbarea de moravuri şi interese orientale: *Vlahii* sunt o rasă migrătoare, care prin turmele sale a căpătat o însemnată bogăţie; viaţa lor păstorală i-a deprins cu greutăţile şi i-a înzestrat cu mare putere corporală, pe când uzul obişnuit de vânătoare i-a instruit în cele dintâi principii ale războiului şi dese escarmuşuri cu trupele împărăteşti le dădu o însemnată abilitate în mânuirea armelor». Pachimer. Hist. Andr. 1, c. 27 ».

un suspin, nici o plângere, şi pe unul din fiii săi, care la asemenea tortură arătă slăbiciune, îl ocărî că face ruşine casei sale ».

« Cionga era protopalicarul său şi se supuse îndată după moartea sa lui Ali paşa. El moşteni dela şeful său consideraţie pe lângă *Vlahi, cari atunci pentru întâia dată se iviră* ca armatoli. *Deşi deosebiţi de Greci în limbă şi origină*, fură însă în orice altă privinţă egali cu ei, şi deci, cum încetă domnia lui Ali paşa, se făcu acea iute transiţiune dela cleft la armatol şi dela armatol la patriot ».

La cele citate aci din *Urquhart* observăm că familia lui Caciandoni n'a fost ultragiată de nimenea şi că nu dintr'un astfel de ultragiu el apucă armele în contra lui Ali paşa, satrapul Epirului, ci din cauză că acest din urmă sub un pretext oarecare îi confiscă toată averea sa în turme şi vite. Caciandoni cu fraţii săi şi cu voinicii săi spre răzbunare făcu atâtea rele lui Ali paşa, arzându-i moşiile, tăindu-i vitele, omorîndu-i pe cei mai viteji comandanţi şi soldaţi şi aducând cea mai mare desordine în Statul său şi devenind teroarea Turcilor, încât ajunse un fel de *Horia* transilvănean în acele locuri, cu care a avut acelaşi sfârşit aproape (vezi despre acestea la pag. 209—217, 239—241). Urquhart nu este bine informat şi în ceea ce priveşte zisele lui că un *fiu* al lui Caciandoni arătă slăbiciune la torture. Vezi adevărul despre aceasta la pag. 216—217. Asemenea greşeşte Urquhart, când spune că *Vlahii* începură a avea armatoli pentru întâia dată cu Caciandoni, pe când Armatoliile sau Căpitănatele au fost o instituţiune exclusiv *românească*, ceea ce se vede clar din cuprinsul acestei cărţi a noastre, în care nu găsim niciun armatol grec. Urquhart spune că *Vlahii* în revoluţiunea greacă au ajutat atâta ca *10 mii* de oameni. Şi aceasta nu este exact. Bătrânii spun că în timpul revoluţiunii mici corpuri de pază rămaseră în satele româneşti, pe când restul se înrolă între veteranii armatolilor şi lăsară pustii satele lor şi ciobănia şi orice altă ocupaţiune şi singure femeile cu lucrul lor întreţineau familiile lor.

In asemenea caz chiar din jumătate de milion, câţi îi scoate Urquhart pe toţii Românii dela sud, numărul celor cari luară parte la revoluţiune trebue să fi fost incomparabil cu mult mai mare. Sâmburele vital al oştirilor armatolilor era compus din Români, căci toţi armatolii şi marii căpitani au fost Români, şi în vitejia conaţionalilor lor aveau încredere şi nicidecum în clăcaşii plugari greci, despre cari vezi la pag. 124 şi 134.

Fiind aci vorba despre *Vlahii* Fârşeroţi, din al căror trib făcea parte *Cionga* şi pe cari Grecii îi numesc 'Αρβανιτόβλαχοι şi unii din ei îi numesc Βλαχοποιμένες (= *Vlahi* păstori), iar alţii σκηνῖται (= trăind în *corturi*, nomazi) găsim cu cale să amintim şi despre unii din ei, cari în timpul revoluţiunii greceşti dela 1821 se aflau în Peloponez.

Φώτιος Χρυσανθόπουλος sau Φωτάκος, primul aghiotant al lui Teodor Colocotroni, în cartea sa intitulată Βίος Πελοποννησίων ἀνδρῶν etc. ἐν

'Αθήναις, 1888, editată de Σταῦρος 'Ανδρόπουλος, iată ce spune despre *Vlahii* din Peloponez la pag. 289—291. Aceşti *Vlahi* trebue să fie *Fârşeroţi*, căci îi numeşte σκηνῖται (σκηνὴ = *cort*, σκηνίτης = care locueşte în *cort* în loc de casă), şi σκηνῖται nu pot fi alţii decât *Fârşeroţii*, cari sunt nomazi. Observăm însă noi aici că Φωτάκος nu vorbeşte decât numai despre unii dintr'înşii, cari serviră în cetele lui T. Colocotroni. Traducem în româneşte scurtele notiţe, pe cari ni le dă despre ei:

PĂSTORII VLAHI (Βλαχοποιμένες).

«Păstorii Vlahi, cei zişi şi *sceniţi*, Rumelioţi [1]), cari se născură în Peloponez, trăiau după neamuri şi se găsiră acolo în timpul revoluţiunei [2]).

«IANI BACO-IANI

«Neamul său avea douăzeci ostaşi; ei iernau la Gastuni şi petreceau vara la Xerocampul dela Calàvrita.

Costa *Làvdă* şi Gg. *Lavdă*. Şi ei asemenea serviră.

Tribul *Cutùlilor*, Mitru, Dimu, Constandi. Ei aveau peste cinsprezece ostaşi.

Costa *Cioli* sau Rafti, Hristu şi Costa *Calpeni* şi Dimitri *Sarantavga*. Această familie avea peste cinsprezece ostaşi şi erau sub căpitănia lui *Macri-Iani* dela Saità.

La muntele Candila era neamul *Papucizilor*, al cărui şef era Vasili *Papuci*, având din neamul său zece ostaşi.

La muntele lui Ghioza, neamul celor numiţi *Caliva* şi *Franco-Iani* aveau de căpitan pe Constantula *Franco-Iani*, care avea peste cincisprezece ostaşi.

«DIMITRIE BUTU

«Acest păstor român, care în timpul din urmă locui la Vilia de la Dervenohoria, servi milităreşte sub T. Colocotroni în timpul năvălirei lui Dramali, având vreo cinsisprezece ostaşi. Câţi dintr'înşii aduceau oile lor aproape de luptă şi la asediu serveau şi ei ca şi Peloponezienii.

«MACRI-IANI

«Acesta trăia vara la muntele lui, Saita; însoţea pe generalul T. Colocotroni având peste 25 de ostaşi.

Cei cari trăiau la munţii Sf. Petru, la munţii dela Leondari şi la munţii dela Calàvrita, precum şi cei cari s'au găsit la muntele Candilei în

---

[1]) Aşa numesc Grecii pe toţi locuitorii Greciei continentale din afară din Peloponez.
[2]) Inţelege revoluţiunea dela 1821.

timpul năvălirei lui Dràmali, toţi contribuiră milităreşte la luptele revoluţiunei şi pe lângă aceasta oferiră şi oile lor pentru nutrimentul soldaţilor aşa ca şi ceilalţi Peloponezieni.

« IANI ŞI CHIRIAZI CORDILI [1])

« Erau sus pe muntele Ziria şi aveau peste cincisprezece ostaşi.

Neamul *Haniaţilor*, şi el era la Ziria, având asemenea cincisprezece ostaşi şi căpitan pe Tănase *Hanià*.

Din Mistra era Tanase *Linga*, având douăzeci de ostaşi.

Gheorghe *Còciali*, Rafto-Mistru şi Hristu *Capşi*, aceştia mainainte petreceau verile la Xirocampul dela Calàvrita, şi acuma la Tricochià aproape de Sf. Lavra a aceleiaşi eparhii. Ajutară milităreşte patria la războiu, însoţind pe fraţii *Peti-Meza*. Iar oile lor le împărţiră soldaţii, pe cari însă ei de bună voie le dădură.

Pe la începutul revoluţiunei intraseră din Rumeli în Peloponez şi alţi Păstori Români, şi mai cu seamă în epoca lui Dràmali intrară *Mamalàţii* (Μαμαλαῖοι = cei din neamul lui *Mamali*) cu multe mii de oi; serviră şi ei milităreşte şi contribuiră în proporţia lor şi cu multe oi pentru nutrimentul soldaţilor ».

Aci fineşte autorul cu nomazii *Fârşeroţi*. Avea multe de zis despre Fârşeroţi, despre numărul mare de ostaşi cu cari luară parte în revoluţiunea dela 1821, şi despre vitejiile lor, dar n'a vroit sau poate n'a ştiut, căci toţi îmbrăcau fustanele şi nu putea să-i distingă cineva de ce neam erau, precum i-ar fi distins, dacă ar fi purtat costumul lor naţional, căci costumul fârşerotesc nu se confundă cu alte costume de oameni de alte neamuri. Φωτάκος în cartea sa, la pag. 154—156, iarăşi ne vorbeşte despre un *Fârşerot* din Peloponez fără să ne spună însă că era *Român*, dar după nume şi după felul său de trai, oricare Român dela Sud înţelege că este vorba de un *Fârşerot*. Acest Fârşerot se numea *Iota Bruzu*, după informaţiunile ce avem dela *Fârşeroţi*, celnici din Grecia, iar autorul Φωτάκος ne dă numele lui în greceşte rău reprodus prin: Παναγιώτης Προῦντσος. *Iota Bruzu* era şef de trib al unui *cătun* fârşerotesc din Peloponez, cătun numit: satul *Căldărarului* sau *Călivele* lui *Bruzu*, sat care era o sucursală a comunei *Alunişteani*, şi era locuit de ciobani, căci *Fârşeroţii* sunt ciobani. După citaţiunea ce vom face aici din cartea lui Φωτάκος, *Iota Bruzu* atât pentru vitejii, cât şi pentru sacrificii în timpul revoluţiunii dela 1821, n'a avut *alt egal* în Peloponez. Iată ce zice Φωτάκος la pag. 154—156:

---

[1]) In text este Κορδυλαῖοι, adică: cei din neamul lui *Cordilă* sau *Cordulă*. Dacă autorul dădea neamul în forma românească, era să zică: *Cordileani* sau *Cordilaţi*, *Corduleani* sau *Cordulaţi*. Am dat formele Cordilă şi Cordulă, pentru că scrierea în greceşte Κορδυλαῖοι cu υ psilon ne dă a înţelege că mai exact numele se pronunţa Cordula (vezi şi la Nr. 224 al Armatolilor).

«PANAIOTI BRUZU

«Acest vestit căpitan şi de toţi cunoscut era originar dintr'un sat numit al *Căldărarului*, care se află între *Capşea* şi este o sucursală (ἀπόσπασμα) a comunei *Alunişteani* (῾Αλωνίσταινας), care luă numele lui *Bruzu*, de se zicea de atunci *Călivele lui Bruzu.* In timpul revoluţiunei câţi ciobani locuiau în acest mic sat aveau de şef pe acest căpitan, care s'a arătat dispus cu toate rudele sale, fraţi, băieţii lui, gineri, nepoţi şi nepoţeii lui la număr vreo optspreze oameni, să lupte cu mare zel pentru patrie, dela începutul revoluţiunei până la sfârşitul ei, când pe la diferitele lupte ce s'au făcut luptându-se cu glorie, au căzut aproape toţi, afară de şeful acestei familii Panaioti *Bruzu.*

«Sacrificiile şi serviciile acestei familii *n'au comparaţie cu nicio altă familie din Peloponez.* Dacă însă cineva va vroi să compue sacrificiile şi serviciile acestei familii cu acele ale familiei Mavromihalilor, le găseşte *mai mari* şi *mai multe*, exceptându-se numai descendenţa şi cunoscutul titlu turcesc de *Başboglu*, care însemnează pe acela, care are putere administrativă şi din cauza aceasta Mavromihaleştii, după nume, ajunseră vestiţi, lucru care atunci avea mare însemnătate. Dar în ceea ce priveşte sacrificiul, pe care este dato rfiecare să-l ofere pentru libertatea patriei sale, *Bruzu* este demn de orice laudă, pentrucă oferi mai multe victime decât *oricare alt peloponezian*, fără să păgubească casieria naţională nici cu o lăscaie. Mai cu seamă pentru puţinele femei, care au rămas din acest neam, guvernul Greciei *n'a luat nicio grijă.* Numai chivernitul de veşnică pomenire (înţelege aici pe *Capo-d'Istria*) dădea acestui bătrân, pe când trăia, o mică pensiune, dar după ce muri bătrânul şi fu ucis şi *Capo-d'Istria*, femeile rămaseră aşa *fără să-şi aducă aminte de ele nimenea.* Faptele acestea se atestează şi de cele două eparhii din Caritena şi din Tripoliţa.»

Φωτάκος a mai publicat şi o altă carte: *Memorii despre revoluţiunea greacă:* ᾿Απομνημονεύματα περὶ τῆς ῾Ελληνικῆς ἐπαναστάσεως ὑπὸ Φωτάκου, πρώτου ὑπασπιστοῦ (= întâiul *aghiotant*) τοῦ Θεοδώρου Κολοκοτρώνου, ᾿Αθήνησι, 1858. Aiurea vom face o dare de seamă despre cuprinsul acestei cărţi, extrăgând numele luptătorilor români, ceea ce vom face cu cartea sa citată aici mai sus cu ocaziunea lui *Iota Bruzu.* Notăm acuma aici că cel mai vestit stegar al lui Teodor Colocotroni, *Nicola Cara-Haliu*, despre care Φωτάκος spune la pag. 182 din Memoriile sale că: «*niciodată inamicii nu-i văzură spetele*» era Român dela Pind, anume din comuna românească *Băeasa.* Vezi numele şi pronumele locuitorilor din Băeasa la *Lista Nr. 44* dela Nr. 278 al Armatolilor.

E. M. Cousinéry, în cartea sa: *Voyage dans la Macédoine*, Paris, 1831, în 2 vol., vorbind despre Românii din Macedonia şi din Peloponez, unde este vorba şi de aceia, despre care vorbeşte şi Φωτάκος, iată ce zice la pag. 17—18 din vol. I:

« Les Valaques de la Macédoine diffèrent beaucoup de ceux qui habitent les bord du Danube, quoiqu'ils parlent les uns et les autres un latin trés-corrompu. Ceux de Macédoine ont conservé non-seulement leur caractère national, ainsi que le nom de Romains, mais encore la fierté et le courage de leurs ancêtres. On les place toujours à la tête des caravanes qui se transportent dans les foires de la Romélie, lorsqu'il s'agit de quelque passage suspect. Ils portent tous dans ces marchés le même costume, les mêmes armes, et un bonnet couvert de laine noire fort élevé, qui leur donne une attitude très-martielle » [1]).

« On voit des Valaques non-seulement dans la Valachie et la Moldavie et la Macédoine, mais jusqu'aux environs d'Argos, où ils exercent généralement la profession de marchands et de bergers. Je puis parler de ces derniers avec une pleine connaissance ».

« Un jour que je me trouvais au marché d'Argos, on me fit remarquer un grand nombre d'hommes et de femmes *dont l'habillement était différent de celui des Grecs ;* on m'assura qu'ils habitaient sur des montagnes voisines, qu'ils étaient presque tous pasteurs, qu'ils parlaient à-peu-près le langage des Valaques de la Macédoine et en même temps la langue grecque. Je jugeai facilement que c'étaient *des anciens Romains*, tels que ceux dela Macédoine et des descendants des anciens colons qu'Auguste avait établis à Corinthe et à Patras. Ils auront apparemment éprouvé le même sort et les mêmes affections que ceux de la Macédoine. Chassés de leurs propirétés dans des révolutions dont les époques nous sont inconnues, ils auront cherché un refuge dans les montagnes d'Argos, où ils pouvaient le mieux se nourrir et se défendre ».

Nu e locul aci să citām tot ce a scris Cousinéry despre Românii dela Sud în cartea sa citată mai sus. Indicăm numai volumul şi paginile, unde vorbeşte despre ei. Vezi dar vol. I, pag. 149, 163—164, despre comerţul Valahilor dela Seres [2]) din Macedonia; vol. I, pag. 14, 16—17 despre originea Macedo-românilor şi cauzele cari îi făcură să se retragă la munţi; vol. I, pag. 17 despre Vlahii din Moscopoli din Albania; vol. I, pag. 185, 188, 189, 190, 191, 193, 194, 195, despre nomazii mahometani şi creştini, nomazi numiţi *Iuruki*, turceşte, cari de pe munţii dinspre Seres şi Salonic emigrează iernele pentru iernarea turmelor în câmpiile din Macedonia şi Tracia, de unde apoi trec în Asia Minoră în părţile Brusei şi oraşului vechi Hierapolis din Frigia. Aceştia fac migraţiunile cu familiile lor, precum le fac Românii dela Pind (vezi pag. 51—52 din această carte a noastră). Atât creştinii cât şi mahometanii *Iuruchi*, despre cari vorbeşte Cousinéry, sunt *Vlahi* vorbind româneşte, şi unii dintr'înşii de vreo 200—300 de ani s'au turcit.

---

[1]) « Cet équipement est le même que portent les *Délis* ou *fous* qui se mettent à la solde des pachas, pour le service militaire ».

[2]) Pe aromâneşte *Sear.* (P. P.)

Intre *Iuruchii* locali din munţii Brusei şi din Frigia sunt asemenea mulţi Vlahi. Cel ce scrie aceste rânduri a vorbit cu unii dintr'înşii la 1868 într'un vapor care mergea din Constantinopol la Varna, în care şefii de ciobani din munţii dela Brusa duceau berbeci pentru oştirile turceşti de atunci din Varna. Ei poartă, cei mai mulţi, costumul Vlahilor de la Pind. Vezi despre *Iuruchii* Vlahi turciţi şi în *Geschichte der Bulgaren*, de C. I. Jireček, pag. 197. Vom vorbi în această carte, aiurea, pe larg despre Românii din Asia Minoră şi de istoria lor.

După acestea ne întoarcem la Gheorghe *Cionga*. Românii din Peninsula Balcanică de regulă sunt înalţi de statură (vezi la Nr. 255 bis); *Cionga* era şi scurt şi puţin pântecos, dar sprinten şi viteaz. Intr'un cântec popular grecesc (Passov, pag. 196, cânt. CCLXV, vers. 12) figurează Caraiscachi supărat pe armatolii Miciu Condoiani, Andrei Caraiscu, Stamuli Gâciu şi Cionga, şi porecleşte pe acest din urmă cu epitetul grecesc σαποκοίλης = cu *pântecele putred*. Cionga, din aceeaşi familie cu *Caciandoni*, venea nepoţel şi căpitanului Miciu Condoiani şi de aceea, când în familia *Condoiani* nu mai erau armatoli în vârstă de a purta armele lui *Condoiani*, *Caciandoni*, fiind tot din aceeaşi familie şi arătându-se viteaz în războaiele cu Turcii, eredită *el* sabia vestită a moşului *Condoiani*, moştenire care nu se putea căpăta, dacă nu era din familie (Vezi despre această sabie la *Caciandoni* la Nr. 162). Toţi din această familie au fost *scurţi*, şi Condoianeştii şi *Caciandoneştii* şi *Cionghestii*, şi porecla *Condo-Iani* nu însemnează alta în greceşte decât: *Iani Scurtu*. Despre Gheorgachi Cionga trebue să mai spunem că în Satas (*Documents inédits, relatifs à l'histoire de la Grèce au moyen âge*, vol. VI, pag. 189, linia 39; pag. 161, linia 18; pag. 200, linia 17 şi aiurea) găsim pela anii 1479—1483 un vestit căpitan Român numit *Cionga* Caratolia, luptând împreună cu Veneţienii în Peloponez în contra Turcilor.

După informaţiunile personale ce avem dela Fârşeroţi despre familia *Cionga*, care există şi acuma cu acest nume, şi familia armatolilor *Condoiani* şi aceea a lui *Caciandoni* purtau toate porecla de *Cionga*, şi asta probabil că *Cionga Cara-Tolla* din timpul Veneţienilor să fi fost strămoşul familiilor moderne ale Condoianeştilor şi ale Caciandoneştilor şi Cionghestilor. Din citaţiunile de mai sus din Satas, la paginile indicate, se vede că *Cionga Cara-Tolla* era de aceeaşi naţiune cu *Buieştii* şi rudă cu familia *Clada*, care şi ea era în înrudire cu *Buieştii* şi cu *Buşicheştii*, toţi şefi însemnaţi de oştiri în alianţă şi în serviciul Veneţienilor. Iar *Cladeştii* erau rude de aproape cu familia vestitului *Gheorghe Castriotul*, supranumit *Schenderbei* (vezi şi la pag. 84—85 şi 'Αριστοτέλης Βαλαωρίτης în 'Αθανάσης Διάκος, pag. 213, unde se vorbeşte despre înrudirea Buieştilor cu *Curcudel Clada*). *Buieştii* s'a demonstrat în această scriere (vezi pag. 5—6 şi 11) că au fost *Români*; *Cladeştii*, rude cu Buieştii, au fost şi ei *Români*; *Schenderbei* fiul era văr primar cu *Curcudel Clada* (vezi pag. 84—85); dacă dar Cladeştii au fost Români, atunci

și Schenderbei a fost *Român*[1]); *Cionga Cara-Tolla* era rudă cu Cladeștii, deci a fost și el *Român*; familia *Condoiani*, *Caciandoni* erau din vechia familie a lui *Cionga Cara-Tolla*; *Caciandoni* s'a demonstrat (vezi Nr. 162) că a fost *Român*; la Nr. 179 s'a văzut că *Gheorghe Cionga* era nepotul *Românului* și *Fărșerotului* Caciandoni; așa că și suindu-ne și coborîndu-ne în această mare și însemnată familie militară istorică, prin documentele scrise și tipărite constatăm că ea a fost *românească*, lăsând la o parte numele și poreclele *românești*, cari nu mint, și convicțiunile noastre din informațiuni personale dela Fârșeroții înrudiți cu familia în chestiune.

Gheorghe Cionga dar, nepotul lui *Caciandoni*, a fost Român. El servi întâiu subt unchiul său deposedat și despoiat de averea sa în turme de către satrapul Epirului Ali-pașa. Gheorghe Cionga după moartea unchilor săi Caceandoni și Hașioti intră în trupa lui Caciandoni. După asasinarea și acestuia de către Ali pașa, Gheorghe Cionga, ca prin minune scăpat, luă comanda celor 400 de soldați ai lui Lepenioti împreună cu *Gheorghe Caraiscachi*, eroul de mai târziu, cu *Vasile Pangal* și cu *Iani Franchista*[2]) (vezi citațiunile la Nr. 216). In urmă *Gheorghe Cionga* luă dela Ali pașa armatolia dela Agrafa (vezi la Nr. 216). Când Ali pașa fu mazilit, trimise lui Marcu Boțari la Suli o scrisoare printr'un oarecare Custa *Marcu*, în care scrisoare se vede că *Cionga* era cu totul devotat lui Ali pașa. F i l i m o n, (IV, pag. 450, nota *a* dela Nr. 162), și 'Αραβαντινὸς (Χρον. τῆς 'Ηπείρου, vol. I, pag. 327) ne spun că Ali pașa, fiind asediat la Ianina, trimise pe *Cionga*[3]) la armatolii de pe Olimp, ca să le ceară ajutorul, ceea ce se și făcu, însă începându-se revoluțiunea greacă, toți îl părăsiră pe Ali pașa.

Gheorghe Cionga este unul din armatolii viteji ai revoluțiunii grecești și în curând ajunse a fi recunoscut de guvernul revoluționar ca general și să fie considerat ca unul din căpitanii cei mai însemnați ai revoluțiunei (vezi T r i c u p i s, III, pag. 187, 382). *Cionga* este menționat în revoluțiunea greacă mai mult împreună cu armatolul *Dimitri Macri*, alt Fârșerot dela *Călivele* din *Ciucă* din Etolia (καλύβια Ζυγιώτικα), puternic armatol. Vezi câteva fapte îndrăznețe de arme ale lui Cionga în P o u q u e v i l l e (*Régénér.* vol. II, pag. 39, vol. III, pag. 52, 115, 335, 338, vol. IV, pag. 311, 326, 339, 432). *Cionga* și *Macri* aveau soldați munteni și în special Fărșeroți, căci și ei erau Fărșeroți (P o u q u e v i l l e, *Rénénér*. vol. IV, pag. 311). Intr'un câtec popular (F a u r i e l, vol. II, pag. 4, versul 9) vedem pe Cionga împreună

---

[1]) Despre românitatea familiei Schenderbei vorbim mai încolo pe larg. Vezi deocamdată nota dela pag. 19.

[2]) Vezi nota 3 dela Nr. 216 și 295.

[3]) P o u q u e v i l l e (*Voyage*, vol. V, ediț. I, pag. 419) spune că Ali pașa pune pe *Cionga* ca șef al bandelor din Macedonia, cari erau să împiedice oștirile împărătești, dar îi ceru înainte să-i dea zăloage și *Cionga* nu vru și cu regret îl trimise. (Cauza a fost că-i ucise doi unchi; vezi la Nr. 162).

cu alţi mulţi armatoli, dând ajutor lui Ali-paşa în contra lui Ibraim paşa din Berat din Albania. Intr'un alt cântec (P a s s o v, pag. 183, cânt. CCXLVIII vedem pe *Cionga* în luptă cu armatolul Teodor Buia Griva în timpul chiar al revoluţiunei greceşti, dar mai târziu se împacără (T. C o l o c o t r o n i, Διήγησις συμβάντων τῆς 'Ελλ. φυλῆς, pag. 241). Vezi şi la Nr. 160.

Despre porecla *Cionga* vezi la pag. 32, nota 3. Această poreclă se aude şi Cion*ta*, Şionta, Cion*tu*, Şion*tu*, Cion*du*, Cion*du*, Şionda, Şiondu, şi Ciuntu, Ciundu, Şiundu, Şunda, şi nu-i totdeauna cu sensul de *Ciung*, ci de multe ori este un patronimic al numelor Cion, Cioană (= privighietoare), Ciun (= lemn lung, şi ciolan) în formele Cionca, Cionta, Cioncu, Ciontu, Cionga, Cionda, Ciunca, Ciunta, Ciunga, Ciunda, etc. Aiurea vorbim pe larg, la patronimicele macedoromâne. Vezi un important articol despre cuvintele *cionga*, *ciung*, *boţ*, şi alte deasemenea în: *Zeitscrift für rom. Philologie*, 1891, XV Band, 1, 2 Heft, pag. 101—105. Vezi despre *Cion*, *Cioniu* la pag. 45 la cifra 31.

(Vezi despre înrudirile lui Cionga şi Caciandoni cu familiile *Iscu*, *Lala-Dimu*, *I. Stata* la pag. 160 Nr. 45, pag. 173 Nr. 72, pag. 240 şi 250; iar despre *Caciandoni* că era din Xeromero al Acarnaniei vezi la pag. 204. Vezi despre familia *Iscu* că este *fârşerotească* la Nr. 288 la cifra 38).

IANI COSTA

220. *Iani Costa* era armatol la munţii *Giumerca* [1]) dela Aspropotam din Tesalia şi originar din satul românesc *Godişte* (P e r e v o s, 'Απομν. πολεμικά, vol. II, pag. 87). Din citaţiunea de mai sus se vede că luă parte însemnată în revoluţiunea greacă. D. L a m b r i d e (vol. II, pag. 72) ne spune că *Godiştea* este cuprinsă în plasa *Malacaşi*, unde am văzut că locuesc Românii zişi *Malacaşi* şi *Malacaşiţi* (vezi la pag. 5 jos). P o u q u e v i l l e (*Voyage*, vol. II, edit. II, pag. 359) dându-ne cadastrul *Ano-Vlahiei* (Valahiei superioare din Tesalia) sau al Cantonului Malacaşi, după ce, dela pag. 324—358 ne-a vorbit despre *Dolopia* sau *Ano-Vlahia* din Tesalia, şi la pag. 358 jos ne-a spus despre populaţia română din această provincie, zice: « Si les mains des dames valaques, gercées par les engelures (χίμετλαι), et leurs formes athlétiques, n'en font pas des houris de sérail, leurs institutions en ont toujours fait des chrétiennes pieuses et des femmes recommandables par la pureté de leurs moeurs. Ainsi la population industrieuse de cette contrée est une des plus *intéressantes* à observer, et comme la plupart de ses hameaux peuvent acquérir une grande importance, nous en donnerons ici le tableau », şi aci ne dă între satele româneşti de pe munte şi *Godiştea*. Tot P o u q u e v i l l e, care numeşte ţinutul *AnoVlahia* şi cu numele vechiu de *Dolopia*, vorbindu-ne

---

[1]) Aiurea vom explica ce însemnează acest nume.

despre un alt armatol Godiştean numit *Cutelida*, se esprimă astfel: «Coutélidas, commandant des Dolopes de Godistas, village du mont Polyanos (régénér, vol. IV, pag. 54)»; iar despre *Godişte* spune aiurea (*Voyage*, I ediţie, vol. II, pag. 227): «Village de *Godista*, qu'on aperçoit à une grande élévation dans le mont Polyanos». Iar aiurea ne spune (*Régén.* vol. III, pag. 97): «on avait mandé aux habitants belliqueux de Godistas... d'être prêts à occuper le pont de Dypotami...». Pouqueville (*Régénér.*, vol. III, pag. 432) ne mai spune: «Marc Botzaris ralliait en même temps les bandes dela Cassiopie, du Djoumerca, du mont Polyanos, et il se trouvait à la tête de quatre à cinq mille hommes, en donnant quelques subsides aux habitants de *Godistas*, qui ne demandaient qu'une somme assez modique pour entrer en campagne». Godiştenii luară armele în timpul revoluţiei greceşti şi luptară vitejeşte, comandaţi de doi voinici armatoli ai lor, dar «Déjà les insurgés de Godistas, zice Pouqueville, (în *Régénér.* vol. IV, pag. 58) informés de la catastrophe d'Alexis Noutzas, leur ancien primat, dont, on attribuait la mort à Odyssée, étaient rentrés dans leurs montagnes, en déclarant qu'ils se séparaient de la cause des insurgés».

Din toate acestea se vede clar că *Godiştea*, patria armatolului *Iani Costa*, este sat românesc, şi că Godiştenii au fost un popor războinic în timpul revoluţiunei greceşti. *Godiştea*, ca toate comunele româneşti, este aşezată după cum ne-a spus-o mai sus Pouqueville, mai mai pe vârful muntelui *Polyanos* sau *Puliana* a Românilor, şi Filimon ne spune (vol. IV, pag. 149) că se află patru oare departe de comuna *Săracu*, despre care vezi amănunte în Pouqueville (*Voyage*, I, ediţie, vol. II, pag. 118, 158, 170, 182). Posedăm toate numele de familie ale locuitorilor din Godişti. Ele sunt vlahice.

Despre forma în-*işti* a multor sate româneşti vorbim aiurea pe larg. Godiştenii sunt astăzi semi-grecizaţi [1]).

---

[1]) D. Lambride (Μαλακασιακὰ, μέρος πρῶτον, pag. 28) ne spune că muntele deasupra satului *Godişti* se numeşte de locuitori *Friguroasa* Φριγουράσα, iar la pag. 26, ne spune că acolo au fost două *cătune* şi că locuitorii acestorcătune s'ar fi răspândit de mult în Grecia. Noi credem că *Godiştèa* s'a fondat de locuitorii acelor vechi *cătune*. Ne pare bine că d-sa a admis însemnarea ce i-am dat despre sensul cuvântului *Cătună* în româneşte de στρατιωτικός σταθμός. Cu D. Lambride vom avea mai încolo în această carte oareşicari discuţiuni relative la multe lucruri privitoare la Românii din Epir, căci multe nume româneşti de localităţi ni le dă ca slavice (la pag. 14 din cartea mai sus citată, nota 1 ne dă după 'Αραβαντινὸς şi numele *Vălcioara*, ca provenind din Βάλτζ şi ὤρεια, însemnând ἑλώδη τόπον, iar pe mulţi Români însemnaţi, neputând să-i treacă la Greci, îi preface în Albanezi, ceea ce face la pag. 16, vorbind despre *Buieştii* din comuna românească *Leşniţa* dela Pind. Amicul meu Lambride este un infatigabil cercetător în lucruri privitoare la geografia şi istoria Epirului; dacă ştia limba română şi n'ar fi înfocat Elin, deşi ca Zagorian este şi el de origină *vlahică*, ar aduce foarte mari servicii pentru lămurirea etnografiei Epirului. Ultimele broşuri ale d-sale, intitulate Ηπειρωτικὰ μελετήματα, cuprind un foarte bogat material, din care se constată că

ANTON CUNDUŞIU

221. *Antoni Cunduşiu*, zis şi *Cunduşopulos*, era vărul lui *Tanase Diacu* din Muşuniţa de pe Parnas, şi armatol în provincia Talanti, adică vechea *Locrida* (Filimon, vol. III, pag. 85; Tricupis, vol. I, pag. 204). Când începu revoluţiunea greacă era deja bătrân, dar luă parte însemnată în ea şi fu rănit (Filimon, III, 370; Tricupis, II, pag. 75).

Numele *Cunduşiu* este românesc (vezi la pag. 43, A, continuare dela pag. 42=I). Şi înrudirea lui *Cunduşiu* cu *Tănase Diacu*, căruia îi era văr şi care vom vedea, că a fost Român, ne probează că armatolul *Cunduşiu* a fost de asemenea Român. Vezi despre *Tanase Diacu* la pag. 135 şi la Nr. 227.

LIACU CUTOVA

222. *Liacu*[1]) *Cutova* era armatol la Olimp şi servi întâi ca protopalicar la un căpitan însemnat de pe Olimp, numit *Ţaghila*. Supărat de Turci în căpitănatul său, se declară rebel şi le făcu multe rele. In fine Turcii, neputând să pună mâna pe el, reuşiră să-i prindă pe nevastă-sa, pe care iarăşi o scăpă din mâinile lor cu sabia. El avu multe lupte victorioase contra lui *Veli Ghega*, un faimos comandant al lui Ali paşa, pe care în urmă îl ucise într'un duel vestitul *Caciandoni*. *Liacu Cutova* a fost asasinat de oameni puşi de Ali paşa. Despre toate acestea vezi: Fauriel, vol. I, pag. 131—132, şi cântecele dela pag. 134—139, vol. II, pag. 313—314, şi cânt. dela pag. 316—319, unde se vorbeşte despre asasinarea lui Liacu Cutova; 'Αριστ. Βαλαωρίτης, în 'Αθ. Διάκος, pag. 202; 'Αραβαντινὸς, Χρον. τῆς 'Ηπείρου, vol. I, pag. 284, 381, (δ); Pasov, pag. 73, cânt. LXXXVIII, pag. 73—74, cânt. LXXXIX; Χασιώτης, pag. 215—217, cânt. XXXVII.

Epirul este locuit de un popor exclusivamente *vlahic*, din care o parte s'a grecizat, iar majoritatea vorbeşte româneşte *). Dacă ar fi ştiut aceasta D. Lambride, care se crede *Elin* şi crede că cu publicarea broşurilor d-sale aduce serviciu elenismului, n'ar fi tipărit nicio linie măcar. Noi vom lua mai încolo şi din cărţile d-sale şi din altele, toate numele de sate, munţi, râuri, etc. din Epir şi vom dovedi că sunt *româneşti*; mai mult încă: vom da listele de numele şi pronumele locuitorilor mai din toate satele din Epir şi se va vedea că acele nume, de familie mai cu seamă, sunt *vlahice*, aşa că în Epir astăzi nu există *Greci* ci o parte numai din *Vlahi*, cari cu şcoalele şi bisericile greceşti cu timpul părăsiră limba română, iar restul vorbind şi astăzi româneşte. Vezi la pag. 262 cum amicul meu D. Lambride se încearcă prin cărţile ce publică să arate Românilor că mai toţi Românii sunt aproape *grecizaţi* şi să-şi ia nădejdea. De aceea am spus mai sus că vom avea oarecari discuţiuni cu d-sa, dar mai încolo, căci aici la armatoli suntem ocupaţi cu lucruri serioase pentru noi Românii.

[1]) Citeşte: ***L'iacu***, cu ***l'*** muiat, ca în cuvântul ***mul'iare*** (=muiere), ***mol'iŭ*** (= moiu etc. P. P.

---

*) Vezi broşura: Réfutation d'une brochure grecque par un Valaque Epirote (extrait du Courrier d'Orient), 1879. Vezi şi la pag. 68—69 din această carte a noastră.

Porecla *Cutòva* ne este dată în limba greacă în formele Cutavàs și Cutuvàs (Κουταβᾶς, Κουτουβᾶς). Românii îi ziceau *Cutòva* și *Cùtav-lu*, articulat. Iar numele *Liacu* este uneori diminutiv lui *Lia* (= Ilie, Ilia), alte ori prescurtat din *Caliacu*. Pe lângă acestea se știe din F a u r i e l (vol. II, pag. 314) că *Liacu Cutova* era din tribul românesc al Farșeroților, fiu de păstor (Il était Thessalien, et comme Katzantonis, fils d'un pâtre). Prin fiu de păstor nu trebue să înțelegem un cioban simplu salariat, ci un om bogat în turme, care nu le păștea el, ci avea ciobani salariați, precum era și Caciandoni.

Și din nume dar, și d n poreclă, și din profesiune, *Liacu Cutova* a fost Român. (Vezi despre numele *Cutova* la pag. 65, Nr. 100).

Liacu Cutova lăsă doi fii, pe cari îi găsim cu numele *Mitru* și *N. Liacopol*. Ei luară parte însemnată în revoluțiunea greacă și făcură vitejii multe și se distinseră, arătând astfel că erau demni fii ai armatolului *Liacu Cutova*, care, după cântecul popular[1]), la somațiunea ce i se făcu de Turci de a se supune sau a se închina Pașei și Vizirului, răspunse: *Până când Liacu este viu, nu se închină la Pașă ; Pașă are Liacu sabia sa, și Vizir pușca sa*»:

« Προσκύνα, Λιάκο, τὸν πασᾶ, προσκύνα τὸν βεζύρη ».

— Ὅσο'ναι Λιάκος ζωντανὸς, πασᾶ δὲν προσκυνάει,

« Πασᾶ 'χει Λιάκος τὸ σπαθὶ, βεζύρη τὸ τουφέκι ».

P. P. P e r e v o s ('Απομν. πολεμικὰ, vol. II, pag. 193), vorbind de Mitru *Liacoppol*, îl caracterizează prin cuvintele: ἀτρόμητος ὁπλαρχηγὸς = *intrepid căpitan* ». și adaugă că-l plânse toată oștirea, când muri de rănile căpătate într'o luptă în care fu eroul; iar T r i c u p i s (vol. IV, pag. 386), dând seamă despre o luptă dela 1829 între armatolii revoluționari și Omer pașa, zise: se distinseră pentru vitejiile lor doi dela Olimp, *Psarodimu*, repezindu-se cel dintâiu, și *N. Liacopol*, ucigând pe stegarul inamicilor, care mergea înainte și răpindu-i steagul ». Despre românitatea lui Psarodimu sau *Dima Psar-lu* vezi la Nr. 277.

LIACHINA CUTOVA

223. *Liachina Cutova* este nevasta lui *Cutova*, care, căzând în mâinile Turcilor și fiind torturată ca să se turcească, arătă atâta tărie de caracter ca și bărbatul ei. Poporul pentru aceaștă îi făcu trei cântece (P a s s o v, pag. 71—72, cântecele LXXXV, LXXXVI, LXXXVII). Intr'unul din acestea se zice « *Cinci Albanezi o țin* și trei o torturează », iar într'altul « *Cinci Pași o țin și zece voivozi, și un fiu mic de Pașă stă și o cercetează :* Nevastă a lui Liacu, nu te măriți să iei de bărbat un Turc, să te gătească cu galbeni și cu mărgăritare? », și ea răspunde: « Mai bine să-mi văd sângele roșind pământul decât să-mi vadă ochii să mi-i sărute un Turc ». *Liacu* după cuprinsul cânte-

---

[1]) P a s o v, pag. 74, cânt. LXXXIX, vers. 4—6.

cului popular, pe când Turcii schingiuiau pe nevastă-sa, se repezi asupra lor cu sabia şi smucindu-li-o din mâni o puse pe murgul său şi se făcu nevăzut. (Passov, pag. 72, cânt. LXXXVII, vers. 16 şi 17).

Nevasta lui Liacu (*Liachina* în greceşte), nu este cea dintâi Română cântată în cântecele populare pentru mândrie de caracter. Femeile armatolilor, când ei se declară rebeli în contra Imperiului, îi întovorăşeau şi ele şi luptau alăturea cu bărbaţii lor. Fârşăroatele mai cu seamă în asemenea cazuri niciodată nu se despărţiau de bărbaţii lor armatoli, ci înarmate ca şi bărbaţii într'un costum uşor femeesc, erau cei mai fideli adjutanţi ai bărbaţilor ori fiilor sau fraţilor lor. Intr'un cântec popular (Χασιώτης, pag. 102, cânt. 19) iată ce cetim despre Fărşăroata *Elena Boţari*, sora lui Marcu Boţari: « Toate nevestele căpitanilor şi toate oacheşele, toate fură robite şi le luară sclave, iar aceea *Lena* Boţari, acea oacheşe, ea nu fu robită, pe ea nu o luară sclavă; cinci Turci o gonesc şi cinci ieniceri; se întoarce *Lena* şi le zice, se întoarse şi le grăeşte: « Turcilor, nu vă pedepsiţi, nu vă pierdeţi osteneala; eu sunt *Lena* lui Boţari, şi sora lui Marcu, port puşcă de Damasc şi pistoale de argint, şi vie nu cad eu în mâinile Turcilor ». La războaiele Suliaţilor vom vedea că una *Despa Boţari*, asediată de Turci în castelul ei, pe când era numai cu fetele şi nurorile ei şi cu copii mici, după ce luptă cu ei şi văzu că era să fie luat castelul, ca să nu cadă vie în mâinile Turcilor şi ea şi familia ei, se puseră în mijlocul unor butoaie de praf de puşcă, şi dându-le foc, fură svârlite în aer împreună cu castelul. Exemple de acestea le luau dela bărbaţii lor. (Vezi şi la Căpitan Gheorghe Olimpiotul la Nr. 246).

IANI CUTULIDA

224. *Iani Cutulida* a fost armatol la munţii Giumercă din provincia Aspropotam din Tesalia şi era din satul românesc *Godişte* de pe acei munţi. Pouqueville (*Régénér.*, vol. IV, pag. 54), vorbind despre Iani *Cutulida*, zice: « Coutélidas, comandant des Dolopes de Godistas, village du mont Polyanos ». Dolopii sunt *Ano-Vlahiţii*, sau Românii din Valahia superioară din Tesalia (vezi amănunte despre *Godişte*, despre *Godişteni* şi despre caracterul lor războinic la Nr. 220, la armatolul *Iani Costa*, care era din Godişte).

Porecla *Cutulida*, sub care este cunoscut de Români armatolul în chestiune, ne este dată sub următoarele forme de diferiţii scriitori, cari-l menţionează:

Coutélidas (Pouqueville, *Régénér.*, IV, pag. 54). Κοταλίδας şi Κουτελίδας şi Κοτολίδας, (Filimon, III, pag. 349; vol. IV, pag. 149, 166, 293). Κουτελίδας (Gudas, VIII, pag. 62), Κουταλίδης, Κουτελίδας ('Αραβαντινὸς, χρον. τῆς 'Ηπείρου, vol. I, pag. 285, 248), Κοτυλίδας (Σοῦτσος, Τουρκομάχος 'Ελλὰς, pag. 219).

Din toate formele de mai sus aceea care se apropie mai mult de forma românească *Cutulida* este Κοτυλίδας, dacă am admite că Σοῦτσος a vrut să reproducă pe românescul *u* prin *v* grecesc. *Cutulida* este făcut precum urmează: Din *Cota*, nume exclusiv românesc, Românii formează diminutivul *Cutuliu* şi *Cutuli*, schimbând şi pe *o* neaccentuat în *u*; dela *Cutuli* prin terminaţia ίδης, ίδας, care înseamnează *fiul* în greceşte şi care corespunde cu *esc* românesc. s'a făcut *Cutulida*. Armatolul *Cutulida*, născut în Godişte, sat românesc, a fost *Român*, şi terminaţia grecească nu-i poate transforma sângele şi să-l facă grec, precum nici *Ţapôpulos*, *Ţaròpulos*, *Pişcopulos*, *Cunduşopulos*, *Bucuropulos* etc., nu-şi pot schimba firea şi să se transforme ca prin minune în Greci prin adoptarea unei terminaţii greceşti la numele lor, fie aceasta făcută de ei, fie de fanaticii lor profesori (vezi şi la Nr. 186). Românitatea lui *Iani Cutulida* se explică şi prin cele zise la Nr. 220 despre armatolul *Iani Costa*, care poate să fie chiar acelaşi cu *Iani Cutulida* sau acesta fiul lui, căci numele *Cota* românesc îl fac *Costa* dascălii în şcoală. Deci Iani *Costa* a fost Iani *Cota* şi *Cutulida* era *fiul* lui.

Filimon (vol. III, pag. 349) ne dă şi pe *Dimitri Cutulida* ca luptător comandant în revoluţiunea greacă.

COSTA-DESPOTI

225. *Costa Despoti*. Numele lui *Costa Despoti* îl găsim într'o listă de cei mai însemnaţi armatoli în număr de 35, listă dresată de 'Αριστ. Βαλαωρίτης (în: Κυρὰ Φροσύνη, pag. 232). N'avem însă nicio informaţiune despre locul naşterii şi faptele lui, de-şi îl vedem prenumărat între cei mai vestiţi armatoli, precum *Cociandoni*, *Lepenioti*, *Iani Bucuvală*, *Fotu Ciavela*, etc. In revoluţiunea greacă găsim în Tricupis (II, 127) pe un oarecare *Marcu Despoti*, om de arme devotat lui Ali-paşa, şi pe un *Gheorghe Despotopol* (Filimon, III, pag. 92), trimis cu *Dimitrie Caliva şi Băcoianu*, protopalicari ai armatolului *Tanase Diacu*, să meargă la Patragic la armatolul Miciu *Condoiani* ca să-l decidă a se răscula şi el pe la începutul revoluţiunii greceşti. Credem că şi Marcu Despoti şi Costa Despoti şi Gheorghe Despotopol, care înseamnează fiul lui Despoti, sunt din aceeaşi familie, şi anume din Epir, căci *Diacu* cu care este fiul lui Despoti, adică Gheorghe Despotopol, şi-a petrecut mai mult vieaţa în curtea lui Ali paşa împreună cu Odiseu Andruţu, căruia era aghiotant şi care la numirea sa ca armatol în Levadia luă pe Diacu cu el şi credem că nu se porni din Ianina să meargă la armatolia sa însoţit numai de *Diacu*, ci şi de alţi oameni de ai lui, între cari trebue să fi luat şi pe Gheorghe Despoti, fiul poate al lui Costa sau Marcu Despoti, devotaţi lui Ali paşa, după cum se vede din locul citat mai sus din Tricupis (II, pag. 127).

Despoti însemnează *arhiereu* la Grecii moderni şi la Români; Costa *Despoti* dar ar însemna *Costa* fiul arhiereului sau mult mai exact *Costa Arhie-*

reul. Dar Costa a fost în adevăr arhiereu? nicidecum. Românii munteni rad barba şi rar se găseşte la ei un om necleric să-şi lase barba nerasă; când dar armatolii cu ostaşii lor erau în rebeliune şi luptau cu Turcii, îşi lăsau toţi bărbile nerase, şi când se întorceau iarăşi pe la casele lor şi apăreau înaintea concetăţenilor, cel care avea barba cea mai lungă de multe ori era poreclit *Călugărul* sau *Despoti*, adică *arhiereul*, poreclă care îi rămânea de multe ori şi pe care şi el uneori, vrând, nevrând o adopta. *Arhierei* şi *Călugări* se văd foarte rar, ieşiţi din rasa românească; deci când găsim aceste porecle nu trebue să credem că avem a face cu *călugări* sau cu *arhierei*. In lista comunei Perivoli (pag. 92, Nr. 125) găsim numele *Noti Caloier*, care *Caloier* este forma grecească a cuvântului *călugăr*. Cunoaştem familia personal şi ştim că niciodată n'a fost *călugăr* nimeni din această familie, şi această poreclă îşi-are origina din motivele date mai sus. Tot aşa dar s'a întâmplat şi cu porecla *Despoti*. Grecii fiindcă n'avură armatoli n'aveau cui să dea nişte asemenea porecle, ci să repete şi ei poreclele date la mulţi de Români armatolilor lor.

Am văzut aiurea la Nr. 107, că armatolul Alexi *Călugărul* a fost Român şi purta şi porecla *Rumani;* la pagina 26, Nr. 10, am văzut că un armatol *Panaioti Călugărul*, poreclit *Tramean*, a fost şi el Român; în lista de cei 35 de armatoli însemnaţi, ce ne dă 'Αριστ. Βαλαωρίτης (în Κηρὰ Φροσύνη, pag. 232), între alţii găsim şi pe unul numit Hristu *Călugărul.*

Aceste porecle dar, fiind date de Români la armatolia lor, şi fiindcă numai Românii au avut armatoli, pe cari puteau să-i poreclească astfel, nu încape nicio îndoială că *Costa Despoti*, *Marcu Despoti* şi *Gheorghe Despoti*, cel din trupa lui *Tanase Diacu* şi împreună cu *Caliva* şi *Băicoianu*, cari şi ei au fost Români, nu încape, zicem, nicio îndoială că a fost Român.

Fiindcă veni vorba de lista dresată de Βαλαωρίτης de cei mai vestiţi armatoli, dăm câţiva din ei aici, necuprinşi poate în lista noastră totală a armatolilor. Aceştia sunt: *Nastu Zerva*, *Curupi*, *Costa Strat*, *Ghiorgu Strat*; (aceşti doi din urmă veri primari cu Teodor Griva, din familia istorică a Buieştilor, despre care vezi Θεόδωρος Κωλοκοτρώνης, Διήγησις συμβάντων τῆς 'Ελληνικῆς φυλῆς pag 212), *Iani Gusti*, *Goga*, *Pandula*, *Dzimă Nasta*, *Cioniu*, *Harmùra*, *Cuciucòpol*, *Costa Apostoli*, *Hristu Toma*, *Apostoli Levendachi*, *Călugărul* (altul decât *Hristu Călugărul*, menţionat mai sus), Perevos, istoriograful, etc. Despre toţi aproape cei de mai sus afară de *Perevos*, n'avem, cel puţin noi, nicio informaţiune despre vieaţa şi locul naşterii lor; numele lor însă arată că au fost Români.

CĂPITAN DIAMANDI

226. *Căpitan Diamandi* ne este dat de scriitorii revoluţiunii greceşti ca comandant general (T r i c u p i s, vol. II, pag. 308): « Διαμαντῆν Νικολάου

καὶ ἄλλους ὁπλαρχηγοὺς τοῦ 'Ολύμπου) = pe Diamandi Nicolau şi alţi căpitani ai Olimpului (F i l i m o n, IV, pag. 120)». Din acestea rezultă că era căpitan la Olimp, înainte de revoluţiunea greacă. Iar în revoluţiune îl găsim mai totdeauna citat în lupte împreună cu armatolii de pe Olimp: *Cara-Taşiu, Binu, Gâciu, Gula* [1]), *Siropol, Bajdechi, Dimu Ţaghila, Ţara Liacopol, Dubioti, Velendza, Cota*, etc. (P e r e v o s, 'Απομνημονεύματα πολεμικά, vol. II, pag. 11—13, şi 24). Nimeni însă nu ne spune din ce anume comună de pe Olimp era. F i l i m o n (IV, pag. 281) ne spune că avea un frate, care se numea *Costa Nicolau* = Κώνστας Νικολάου. Capitan *Gheorgachi Olimpiotul*, Comandantul oştirilor lui Ipsilante în România la 1821, se iscălea şi el în greceşte: « Γεωργάκης Νικολάου 'Ολύμπιος, adică: Gheorgachi *Nicolau* Olimpianul, sau cel de pe Olimp». Familiile armatolice de pe Olimp ne sunt cunoscute toate, şi numele nouă de căpitani ce întâlnim nu ne dau şi familii noi de alţi căpitani noi, ce s'ar fi ivit mai târziu şi ar fi înlocuit vechile familii armatolice, ci sunt toate ramificaţii din vechile familii armatolice ereditare. De exemplu Gheorgachi Olimpiotul, iscălit *Gheorgachi Nicolau*, este din familia armatolică a *Lazeştilor*, Români din satul românesc *Vlaho-Livade; Mitru şi Nicola Liacopol*, fiii armatolului *Liacu Cutova*, deşi cu terminaţie grecească în numele lor, sunt tot aceeaşi familie *Cutova; Panaioti Ţaropulos*, fiul vestitului căpitan de pe Olimp *Nicu Ţara*, continuă tot familia *Ţara*, deşi în şcoală i s'a transformat porecla în *Ţaropulos*. O altă familie dar armatolică nouă în afară de aceea a Lazeştilor, ai cărui membri să se iscălească *Diamandi* şi *Costa Nicolau* şi să nu fie tot aceeaşi familie cu aceea a lui Gheorgachi Olimpiotul, care şi el se iscălea Gheorgachi Nicolau, nu cunoaştem, pentrucă n'a existat, şi nu greşim nicidecum, admiţând din tot ce s'a tipărit până acuma, la care ne vin în ajutor şi informaţiunile personale ce avem din faţa locului, că *Diamandi* şi *Costa Nicolau* au fost fraţi cu *Gheorgachi Nicolau Olimpiotul*, născut din părinţi români în satul Vlaho-Livade şi fiind din familia armatolică a Lazeştilor, născuţi şi ei în Vlaho-Livade şi având armatolia patriei lor şi a provinciei întregi, după cum ne spune G u d a s (vol. V, pag. 399 şi încolo).

Numele armatolilor *Lazeşti*, pe cari le cunoaştem din poeziile populare şi din alte informaţiuni, sunt: Costa, Dimu, Hristu, Nicu, Toliu sau Tolia, Lioliu, Lambrachi, Diamandi şi căpitan Gheorgachi Olimpiotul. Dimu se iscălea: Δῆμος Π. Λάζου (vezi G u d a s, VIII, pag, 400: ἐν ἀπουσίᾳ τοῦ ἀρχηγοῦ Τόλια Λάζου, ὁ Δῆμος Π. Λάζου). 'Αραβαντινὸς (Χρονογραφία τῆς 'Ηπείρου, vol. I, pag. 386, nota 1) ne dă pe *Diamandi* ca *frate* al lui *Dimu Lazu*, pe care îl scrie Δῆμος Λαζόπουλος, însă aceasta nu se poate, pentrucă *Dimu Lazu* subscria: Δῆμος Π. Λάζου, pe când Căpitan *Diamandi* subscria: Διαμάντης Νικολάου, precum şi Gghe Olimpiotul subscria: Γεωρ-

---

[1]) Este Gula Draşcu.

γάκης Νικολάου. Fiind dar şi aceşti din urmă tot din familia Lazeştilor, ei nu pot să fie decât fii ai lui *Nicu* Lazu, care Nicu este Νικόλαος Λάζου, [1]). Deci Căpitan *Diamandi* şi Căpitan *Gheorgachi Olimpiotul* erau *fraţi*. Dacă Dimu Lazu subscria Δῆμος Π. Λάζου, acel Π este Παναγιώτου Λάζου, care Παναγιώτου este numele propriu exclusiv românesc *Iotu*, *Iota*, pe care popii la botez îl transformă în Παναγιώτης. Se poate ca acest *Iotu* să fie vestitul Căpitan *Iotu* dela Olimp, despre care vezi la Nr. 233 de mai încolo. Nu afirmăm lucrul, pentrucă n'avem la îndemână ceva tipărit, în care să se spună anume că acel *Iotu* era *Iotu Lazu*, pentrucă îm această carte, după cum a observat cititorul, nu dăm informaţiunile noastre despre românitatea armatolilor, ci informaţiuni din *cărţi tipărite*, căci pe urmă vom spune şi informaţiunile noastre despre ei, informaţiuni culese chiar dela familiile existente ale foştilor armatoli români. Vezi despre cele zise aci în privinţa căpitanilor Lazeşti şi la Nr. 92; asemenea la pag. 205. Vezi şi la Nr. 246.

Căpitan *Diamandi Nicolau* dar a fost Român din Vlaho-Livade. Românii pronunţă numele «*Diamandi*» cu accentul pe penultimă, Diam*a*ndi, şi, astfel ne este dat şi de 'Αραβαντινὸς (Χρονογ. τῆς 'Ηπείρου vol. I, pag. 285, rândul 7 din nota), adică Διαμάντης, nu Διαμαντῆς. [2]).

Faptele militare ale lui Căpitan Diamandi sunt multe în revoluţiunea greacă, din cari vezi unele din P o u q u e v i l l e (*Régénér.*, vol. IV, pag. 280, 300, 352, 359, 251, 336; III, 423).

T r i c u p i s (vol. II, pag. 186) ne descrie o scenă îngrozitoare întâmplată la începutul revoluţiunii greceşti cu ocaziunea răscoalei şi creştinilor de pe Olimp, al căror comandant general era Diamandi Nicolau. Dupe mai multe lupte sângeroase între creştini şi Turci, la cari uneori învingeau Creştinii, alte ori turcii, aceştia năvălind în fine cu puteri considerabile reuşiră să împrăştie pe revoluţionari, cari îşi căutau scăparea în munţi. «Atunci, zice T r i c u p i s, Căpitanul Diamandi şi unii dintre rudele sale şi dintre credincioşii săi, fugind şi ei κακὴν κακῶς şi însoţind cei mai mulţi femeile şi copiii lor, căzură noaptea în deasa pădure de sub *Miliés* numită «*Pădurea palatului*». Turcii, urmărindu-i căzură şi ei în aceeaşi pădure în aceeaşi noapte şi le căutau urmele. Şi atâta se apropiară de cei cu Diamandi, încât se auzeau vorbirile şi călcăturile lor. Unele dintre femei, între cari chiar şi aceea a lui Diamandi, ţineau în braţe pruncii, cari sugeau ţâţă; şi fiindcă era teamă să nu se audă plânsul lor şi din aceasta să fie trădaţi şi să piară toţi, îi sugrumară pe toţi pruncii». In această poziţiune înfiorătoare avem să vedem mai încolo că au fost şi Suliaţii în ultimul războiu cu Ali paşa, când făcură şi ei ceea ce făcu şi Căpitanul Diamandi cu ai săi.

---

[1]) Aceasta o spune şi 'Αντ. Γεωργίου în cartea sa Πολιτικὸν κάτοπτρον τῶν πολιτικῶν τῆς 'Ελλάδος, ἐν 'Αθήναις 1880, pag. 185, nota 3).

[2]) Românii zic: Γιαμάνdi. Acest nume este exclusiv românesc şi nu este dela 'Αδαμάντιος. Aiurea arătăm origina lui.

Vezi ceva interesant despre Dimu Lazu la pag. 141. Mai multe amănunte despre Dimu Lazu se pot vedea în U r q u h a r t, în cartea sa tradusă în nemţeşte sub titlul: *Der Geist des Orients*. Stuttgart und Tubingen, 1839, vol. I, pag. 296—307.

EROUL DIACU

227. *Tanase Diacu.* 'Αριστοτέλης Βαλαωρίτης (în 'Αθανάσης Διάκος, pag. 8—52) ne dă următoarele notiţe biografice despre *Tanase Diacu*, pe cari le reproduc, rezumându-le cât s'a putut mai mult:

Străbunul lui *Tănase Diacu* era din satul *Muşuniţa* de pe Parnas şi se numea *Tanase* Grămăticul. El cu un frate şi un văr al său făcură armele subt armatolul *Costandara* (despre care vezi la Nr. 41). Cu timpul *Tanase Grămăticul* ajunse şi el armatol, dar fiind în lupte cu Turcii şi pierzând în una din ele pe fratele său şi împrăştiindu-i-se şi ceilalţi soldaţi, se împăcă cu Turcii şi se întoarse în *Muşuniţa*, unde şi muri lăsând trei fii, pe *Mitru*, *Costùlea* şi *Nicu* şi pe o fiică numită *Stama*.

Mitru şi *Costùlea* făcură armele subt armatolul *Vlaho-Tanase* din satul *Bună-hoară* de pe Parnas, apoi împreună cu *Vlaho-Tanase* se puseră subt comanda lui Căpitan *Andruţu Veruşiu*, cu care întovărăşiră pe *Lambru Cacioni* în luptele de corsar ce făcu acesta în contra flotelor turceşti. *Costulea* fu ucis în Peloponez la 1796 în retragerea lui Căpitan Andruţu, iar Mitru, intrând în trupa lui *Luca Caliacuda*, căzu împreună cu el într'o luptă cu Turcii la 1802. *Nicu* se ţinu de ciobănie în Muşuniţa, unde şi muri la 1802, lăsând doi fii, pe Mitru, poreclit *Maşa-Veta*, după numele unui unchiu al său, care, neavând copii, îl adoptă, şi pe *Tănase*, care mai târziu fu supranumit *Diacu*, pentru că se lăsă de *călugărie* [1]).

Tanase Diacu se născu la 1792, iar după F i l i m o n (III, pag. 197) la 1786. Tanase *Diacu* se călugărise, dar neputând suferi insultele Turcilor, lăsă călugăria şi intră în trupa haiducească a fraţilor *Dima* şi *Gula Scâlţu* de pe Parnas. In curând *Diacu* se distinse în luptele cu Turcii şi de multe ori înlocuia pe şeful *Dima Scâlţu*. Ali paşa numi ca voivod al Salonei de pe Parnas pe un oarecare *Ferhat*, şi după obiceiul armatoliei, trebuia să vie să-l felicite şi să-i ofere de politeţă câte un dar în semn de supunere. *Diacu* nevroind să se conforme uzului, Ferhat scrise lui Ali paşa, dela care primi ordin, să-l ucidă, dar nu putu, cu toate că în urmărirea lui fu ajutat şi de unii din armatoli. In fine, stăruind toţi creştinii, Diacu veni cu 80 de voinici şi vru să se prezinte lui Ferhat; acesta însă cerea ca Diacu să-i se prezinte singur, ceea ce Diacu nu primi, căci ştia că era să fie asasinat. La urma urmei *Diacu* luă zece din cei mai viteji soldaţi ai săi şi astfel se prezentă la Ferhat şi-i oferi

---

[1]) Vezi la pag. 167 când Fârşeroţii se decid a face călugăr pe un fiu al lor.

o cupă, după care, scăpând teafăr, se retrase iarăşi la munţi cu cei 80 de voinici, cu cari venise.

După aceasta *Tanase Diacu* se duse, ca şi alţi mulţi armatoli, la Ali paşa la Ianina, unde intră în serviciul lui, în corpul de gardă personală al Paşei şi stătu acolo până la 1816. La 1816 Odiseu Andruţu, care era şeful corpului de gardă al Vizirului, primi ordinul să ucidă pe *Diacu*, pentrucă Diacu nu vroise niciodată să-şi păteze caracterul cu vreo faptă criminală, trăind în curtea acelui tiran şi lui Ali paşa nu-i plăceau oameni de puritatea caracterului lui Diacu. Odiseu însă nu execută ordinul şi convinse pe Ali paşa despre devotamentul lui Diacu către el, şi la acea dată, fiind numit de Vizir armatol la Levadia din Beoţia, luă cu el şi pe Diacu ca adjutant. La 1820, fiind mazilit Ali paşa, Odiseu Andruţu se duse la Ianina spre ajutorul lui, iar Diacu fu ales de cei şeapte adjutanţi ai lui Odiseu ca şef în locul lui Odiseu şi rămase în Levadia.

La 1821 începând revoluţiunea greacă în Peloponez şi fiind asediată de revoluţionari capitala Peloponezului, adică Tripoliţa, se porniră cu multe oştiri ca să despresure oraşul şi să stingă revoluţiunea doi Paşi însemnaţi, Omer Vrioni paşa şi Chiose Mehmet paşa, şi trecând prin Tesalia se apropiau de Termopile, pe unde trebuia să treacă. Mai mulţi armatoli se deciseră să-i oprească trecerea cu vreo 1500 de ostaşi, dintre cari numai 400—500 erau vechi soldaţi de ai lor, iar restul recruţi. Armatolii, decişi să oprească trecerea turcilor prin Termopile, au fost următorii: *Pànurea*, *Iani Diovunioti*, *Iani Gura*, vărul lui Pànurea, *Tanase Manica*, ginerele lui Pànurea, *Iani Mamuri* vărul lui' Iani Gura, *Papandrei*, *Gheorghe Halmucu*, *Tanase Caplani*, *Vasile Buzgu*, adjutantul lui Diacu, *Andruţu Vergu*, *Iani Lapa*, *Mitru Triandafilina*, *Nicola Simaresi*, *Anton Cunduşopol*, vărul lui Diacu, *Miciu Condoiani* din familia *Caciandoni* şi *Cionga*, *Comna Troacă*, *Gheorghe Despoti*, *Dimitri Caliva*, *Bacoianu* şi *Tanase Diacu*.

Oştirea creştină se împărţi în trei părţi; *Diacu* se puse la mijloc cu 500 de ostaşi, având aproape de el lângă un sat numit Alamana pe adjutanţii săi *Căliva* şi *Băcoianu*, cari ocupau puntea de pe râul *Duru; Panurea* cu 600 la o aripă, aşezând în apropiere pe adjutanţii săi *Papandria* şi *Comna Troacă;* iar *Iani Diovunioti* cu 400 ocupa cealaltă aripă; iar *Miciu Condoiani* ocupase un loc îndepărtat într'o mânăstire. Poziţiunile ocupate de armatoli nu erau întărite îndeajuns, căci n'avură timpul necesar, cu toate acestea luptară cu mare vitejie. Turcii atacară cu toată oştirea lor la un loc întâi pe *Diovunioti*, pe care, după un mare măcel din amândouă părţile, reuşiră să-l disloace, căci recruţii fugiră cum începu lupta, şi nu luptară decât soldaţii veterani ai armatolilor; tot acelaşi lucru se întâmplă şi cu *Panurea*, care puţin lipsi să fie prins viu. După ce au fost dislocaţi şi împrăştiaţi aceştia, oştirea turcească făcu două atacuri de odată, unul asupra poziţiunilor ocupate de *Căliva* şi *Băcoianu* la punte, şi celălalt asupra celor ocupate de *Diacu* şi trupa sa. Şi

Căliva și *Băcoianu* fură părăsiți de recruți și rămaseră numai cu vechii lor camarazi de arme, cu cari se opuseră Turcilor, iar când numărul lor se reduse la vreo zece, atunci se închiseră într'un han de lângă punte și apărau dela ferestre spargerea ușii hanului. Iar cei cu *Diacu*, izolați din toate părțile, căci cei din cele două aripi, cari era să le dea ajutor, erau deja împrăștiați, se deciseră să-și vândă scump viața. Au căzut mulți din trupa lui Diacu; mai toți recruții îi fugiră și la urma urmei nu rămase decât numai cu 48 din vechii săi soldați, apoi cu 10, cu cari se retrase într'un ocol de vite din mânăstirea *Damasta*, care era foarte aproape, de unde a continuat a lupta puind pe parapet corpul fratelui său *Mitru*, deja ucis înaintea sa. Când Diacu rămase numai cu zece inși, atunci un tânăr numit *Bispirig*, care făcea armele de câtva timp subt Diacu, îi aduse calul și-l îndemnă să încalece și să se ducă de acolo, spunându-i că este nebunie a mai lupta, când toți recruții îl părăsiră, cei mai mulți din soldații săi căzură și n'are decât zece inși, cu cari degeaba are să se sacrifice. Diacu se supără de vorbele lui *Bispirig* și știind că adjutanții săi *Căliva și Băcoianu* luptau la han, îi răspunse: « *Diacu nu fuge, nu-și părăsește tovarășii* ». Și în adevăr, zice Filimon (III, pag. 195), cum putea să fugă, când pe stindardul său era scris: « *libertate sau moarte* », iar nu « *libertate sau fugă* ».

Turcii îi înconjurară din toate părțile și năvăliră în ocol. Atunci cei *zece*, *Diacu* și *Bispirig* ai doisprezecelea, luptară cu iataganele, căutând să-și facă loc prin mulțime, însă în zadar, căci cei zece căzură și lui Diacu îi sfărâmară umărul drept și-i căzu sabia din mână, și nu lupta decât cu pistolul, servindu-se de el cu mâna stângă. Astfel *Diacu*, înghesuit de mulțime, căzu viu în mâinile Turcilor, precum și *Bispirig*, care ca prin minune nu căpătă nici o rană.

Toată mulțimea Turcilor stă cu uimire înaintea acestui erou. Iar pe când se petrecea această scenă la ocolul dela mănăstire, *Căliva* și *Băcoianu* cu alți doi cari mai rămaseră vii din tovarășii lor, vâzând dela fereastră ceea ce se petrece la mânăstire, es din han, își fac drum printre Turci cu săbiile lor și aleargă să dea ajutor lui Diacu; dar ajungând la grămada de Turci, cari înconjurau pe Diacu, și căutând să străbată, cad și ei morți străbătuți de mii de gloanțe, iar vitejia lor a fost admirată și de Turci ca ceva extraordinar (Tricupis, vol. I, pag. 264).

Diacu fu dus înaintea lui Omer Vrioni pașa, cu care s'a petrecut următorul dialog:

— *Tu ești Diacu?* [1]).

— Eu.

— Cum de te prinseră?

---

[1]) Omer Vrioni cunoștea pe Diacu și pe Odiseu Andruțu dela curtea lui Ali pașa, dar acuma se prefăcea că nu-l cunoaște (Pouqueville, *Régénér.*, II, pag. 411).

— Dacă aş fi ştiut că nu era să mor în luptă, aş fi oprit şi pentru mine
cartuş.

— Vrei să mă serveşti ca să te vindec?

— Nu te servesc; şi dacă te-aş servi, nu-ţi aş aduce niciun folos.

Omer Vrioni, apreciind eroismul lui *Diacu*, îl consolă că are să-l vindece; r un fruntaş turc din Lamia, *Halilbei*, ceru moartea lui Diacu, ca să serască de spaimă pentru creştini şi Omer Vrioni îl dete Turcilor să facă cu ce voiau. Aceştia se deciseră să-l frigă de viu; îi dădură dar frigarea să poarte el însuşi, şi-l porniră la 24 Aprilie 1821 la locul execuţiei, urmat de mare mulţime de Turci. Diacu pe drum asvârli frigarea şi adresându-se tre Albanezii din jurul său, le zise: «nu se găseşte vreunul dintre voi să mă idă? de ce lăsaţi pe *Anadoliţi* [1]) să mă schingiuiască? eu nu sunt *un criminal*».

Dar nu se găsi nimeni să-l ucidă şi a fost fript de viu fără a da cel mai mic mn de slăbiciune şi fără a pronunţa nici un cuvânt, după obiceiul armatolilor asemenea cazuri.

Astfel muri Diacu, cel dintâi martir al revoluţiunii greceşti, în vârsta de de ani. El cu drept cuvânt este considerat ca un al doilea *Leonida* modern.

Lui Diacu i se făcură mai multe cântece populare şi înainte de revoluţiunea acă şi după moartea sa (vezi Passov, pag. 59—60, cânt. LXX, când via subt armatolii fraţii *Dima şi Gula Scâlţu*, după cum se vede la vers. 1,3 29; pag. 60—61, cânt. LXXI; pag. 173, cânt. CCXXXIV). Aici la versurile —35 se spune că Diacu, când fu prins şi era să-l puie în ţeapă, oferă Turcilor mie de galbeni şi o mie de mahmudiele să-i dăruiască vieaţa pentru opt zile, nă când să sosească *Odiseu Andruţu* şi *Tanase Vaia*, iar la versurile 44 şi , văzând că Turcii nu-i dăruesc acele opt zile, zise: «las să fie bine Odiseu Căpitan Nichita [2]), ei au să mănânce turcimea şi au să ardă imperiul tursc»; pag. 175, cânt. CCXXXV. Aici la versurile 16 şi 17, când Diacu era fie pus în ţeapă, zice: «unde eşti, *Vasile* frate şi tu iubite *Gura*, să-mi zbunaţi sângele în contra lui Omer Vrioni?». *Vasile*, despre care se vorşte aici, este Vasile *Buzgu*, protopalicarul lui Diacu, iar *Gura*, este armalul Iani *Gura*. Vezi despre *Buzgu* la pag. 27 sus, şi despre *Gura* la Nr. 285; 'auriel, vol. II, pag. 31—33, notiţe bibiografice despre *Diacu*, şi pag. —37 cântecul).

Filimon (III, pag. 197), recunoscând şi el că *Diacu* este un al doilea *onida* modern, se plânge că pe când Grecii cei vechi aşezară la intrarea ermopilelor *un leu* de marmoră, care să eternizeze memoria lui *Leonida* şi

---

[1]) Turcii din Asia minoră, consideraţi ca fricoşi şi proşti.

[2]) Nichita, poreclit Turcofagul, se numia *Nichita Stamatel*, şi era nepotul lui Teodor locotroni (vezi la Nr. 163). Iar *Vasile Busgu* a fost suliat şi probabil din tribul Buzţilor, despre cari vezi la pag. 26 jos şi 27 sus.

coloane pe mormintele celor căzuţi atunci acolo, oprind trecerea Perşilor, Grecii moderni n'au făcut nimica pentru Diacu, acest Leonida modern, şi trecătorul Termopilelor nu vede dacă *Diacu* primi acolo moartea de martir pentru libertatea Greciei. Sperăm că Românii din Peninsula Balcanică vor face pentru *Tanase Diacu* la Termopile, ceea ce Grecii cei vechi făcură pentru Spartiatul *Leonida*. D. Averof, Român din Metzovo = Aminciu, mare bancher actualmente în Cairo din Egipt, care ridică cele două mărețe statui de dinaintea universităţii dela Atena, una lui *Riga Veleştinliul* şi cealaltă *patriarchului Grigorie*, martirii libertăţii Greciei moderne [1]), sperăm că va fi acela care va eterniza memoria Românului *Leonida*.

Să vedem acuma naţionalitatea lui *Tanase Diacu*. Din cele expuse la începutul acestei biografii vedem că familia lui *Diacu* a fost *ciobănească*, şi găsim în ea nume româneşti *Mitru*, *Costulea*, *Nicu*, *Maşa*, *Veta*, *Stama*. *Tanase Diacu* are un văr [2]) căpitan, cu porecla *Cunduşiu* (şi *Cunduşopulos*, grecizată la şcoală). Porecla *Cunduşiu* iar este *românească*. Pe de altă parte F i l i m o n (III, pag. 78, rândul 32—33) ne spune că *Diacu* a fost *Dorian* de ţara sa *de naştere*, din satul *Muşuniţa* (Δωριεὺς τὴν γενεθλίαν γῆν ἐκ τοῦ χωρίου Μοσενίτσης). Era din plasa *Dorida* de pe Parnas. Tot F i l i m o n (III, pagina 70), vorbind despre *satele româneşti* de pe Parnas τὰ Βλαχοχώρια spune că ele formează plăşile *actuale* ale *Dorienilor*, zise şi ale *Chitiniaţilor* (τὰ Βλαχοχώρια, τοὺς δήμους ἤδη Δωριέων καὶ Κυτινιατῶν). Prin *Dorian* dar F i l i m o n înţelege «*din satele româneşti*», căci plăşile Δωριέων καὶ Κυτινιατῶν sunt ceea ce numeşte el şi «τὰ Βλαχοχώρια». F i l i m o n, vorbind despre răscoala acestor Βλαχοχώρια la începutul revoluţiunei greceşti şi de armatolii lor *Panurea* şi *Gura*, cari le răsculară, iată că zice (vol. III, pag. 70): «Ὁ δὲ Πανουριᾶς τὸν μὲν Ἀθανάσιον Μανίκαν καὶ Παπανδριᾶν ἀποστέλλει εὐθὺς πρὸς στρατολογίαν εἰς τὰ Βλαχοχώρια, τοὺς δήμους ἤδη Δωριέων καὶ Κυτινιατῶν· τὸν δὲ Γούραν εἰς τὸν Ἅγιον Γεώργιον χωρίον etc... Ὁ Μανίκας ἦν ὁ γαμβρὸς τοῦ Πανουριᾶ, ὁ δὲ Γούρας ἐξάδελφος τούτου» adică: «Panurea trimite îndată pe *Tanase Manica* şi pe *Papandria* spre recrutare la *satele româneşti* (τὰ Βλαχοχώρια), adică la plăşile actuale ale *Doeienilor* şi ale *Chitiniaţilor*, iar pe *Gura* la satul sf. Gheorghe etc.... Manica era *ginerele* lui Pànurea, iar *Gura*, *vărul* lui». La Nr. 133 şi Nr. 285 poate vedea cititorul că *Panurea* şi *Gura*, armatolii acelor Βλαχοχώρια precum şi *Manica*, au fost Români. Dar să ne întoarcem la *Tanase Diacu*. Probe că a fost Român avem întâiu numele româneşti din familia lui: *Mitru*, *Costulea*, *Nicu*, *Maşa*, *Veta*, *Stama* şi *Cunduşiu*; al doilea că era din *satele româneşti* (τὰ Βλαχοχώρια), de unde

---

[1]) Vezi despre aceste statui la Nr. 187. Vezi şi despre alte donaţiuni ale d-lui *Averof* la pag. 115; dar sunt şi alte mai recente, foarte însemnate, despre cari vorbim aiurea.

[2]) Vezi la Nr. 221. Că era văr cu *Diacu*, vezi F i l i m o n, III, pag. 85.

și *Panurea* și *Gura* și *Manica;* al treilea servi subt armatolii români, frații *Dima Scâlțu* și *Gula* (despre cari vezi și la pag. 135, unde se explică de ce s'a dat porecla *Scâlțu* lui *Dima*); după toate acestea apoi *Tanase Diacu* este din satul *Mușunița*, sat cu nume românesc și făcând parte din Βλαχοχώρια. Cetitorul este rugat să cetească încă odată la pag. 125 și 135, că să vadă în ce pozițiune este zidită *Mușunița* și ce limbă vorbiau cei din *Mușunița* și din alte trei sate vecine cu *Mușunița* și așezate pe niște stânci înspăimântătoare ca toate satele românești, lucru despre care am vorbit pe larg la pag. 109—114. Pouqueville, citat la pag. 135, spune că cei din *Mușunița* și din celelalte trei sate vecine de pe acele stânci, cari erau Fărșeroți și pe cari ni-i dă de rasă *Dorică* ca pe toți Fărșeroții, precum undeva și pe *Gheorghe Dracu Suliatul* din familia lui *Puliu Dracu* și a lui *Scumpu Dracu* spune, zicem, despre ei fraza: *parlant un idiôme différent* des autres Grecs ». Că Pouqueville aici înțelege că *vorbeau o altă limbă* decât Grecii, iar nu că, vorbeau un dialect grecesc diferit de al celorlalți Greci, se constată din aceea, că el nu cunoștea limba greacă modernă în așa grad încât să poată deosebi diferențele dialectale ale limbei grecești moderne și să vorbească de aceasta. Cei cari *știu grecește* ne vor da dreptate, cetind următoarele cuvinte ce pune în gura lui Caraiscachi: Μώρε παῖδες μου, συγκρύψατε ἐμένα εἰς ἕνα ἄλλο μέρος πλέον δύσβατον καὶ κρυφὸν, καὶ σύρετε νὰ κτυπήσετε αὐτοὺς τοὺς ἀπίστους ἐχθρούς μας (*Régénér*. vol. IV, pag. 340, nota 1) », adică: « Măi băeții mei, ascundeți-mă într'un alt loc mai greu de umblat și ascuns, și duceți-vă să bateți pe acești nelegiuiți inimici ai noștri ». Am lăsat accentuarea întocmai. Cine cunoaște limba greacă modernă și cum o vorbeau căpitanii, prin urmare Caraicachi, care nu știa carte, înțelege câtă grecească *modernă* cunoștea Pouqeville și dacă era în stare să deosebească și dialectele moderne grecești. Apoi Pouqueville nici nu vizită *Mușunița*, ci-i se spuse de alții că vorbesc alt idiom [2]).

Dar și fără de mărturia lui Pouqueville despre ce limbă vorbeau cei din *Mușunița*, numele ce am dat mai sus din familia lui Tanase Diacu ar fi destule să constate românitatea lui. Dar și numele *Mușunița* al satului în care se născu Tanase Diacu, sat făcând parte din satele numite *Sate Românești* (Βλαχοχώρια), este o dovadă că el a fost Român. *Mușunoiu* și *Mușunița* se știe că însemnează ridicăturile de pământ făcute de *cârtițe*. La Macedoromâni pe lângă cuvintele *mușunoiu și mușuniță* există și: *mușuroniu* (= *mușuroiu*), *mușunoniu*, *șumuroniu*, apoi *șuburoniu*, *șubuloniu*, *șubulac*. Toate acestea însemnează *cârtiță* și tumulul de pământ ridicat de *cârtițe*; vezi și la Nr. 213).

Tanase Diacu dar din *Mușunița*, din plasa numită Βλαχοχώρια de pe Parnas, a fost *Român*. Am spus de multe ori în această scriere că pentru de-

---

[1]) Vezi și la pag. 5—6.

[2]) Vezi la pag. 135, nota 1.

monstrarea *românității* armatolilor români ne servim de texte tipărite și de numele și poreclele românești ce au purtat. Aiurea dăm și informațiunile personale ce avem dela compatrioți și rude ale lui *Tanase Diacu.*

Despre porecla *Cundușiu* a vărului lui Tanase Diacu vezi la pag. 43, A, continuarea dela pagina 42; asemenea pag. 57 la Nr. 62. Mai adăogăm aici că cuvântul *Cundușiu* (= *scurteică bărbătească* la Macedoromâni) este românesc și Grecii nu poartă *cundușiu*, și ei *cundușiul* românesc îl numesc grecește τὸ κοντέσι și nici odată τὸ κοντοῦσι. Când dar *Cundușiu*, vărul lui Tănase Diacu, își prefăcu în școala grecească porecla sa în *Cundușopulos*, el nu se poreclea mai înainte Κοντέσης, căci, dacă s'ar fi poreclit Κοντέσης, era să se facă Κοντεσόπουλος, în formă grecească, ci nu Κουντούσης și dela acest *Cundușis* sau mai bine dela *Cundușiu* românesc se făcu *Cundușopulos*. Ar putea însă zice cineva că el nu era poreclit *Cundușiu*, ci Κοντὸς, (= *Scurt*), și că dela Κοντὸς (= *Scurt*) se făcu *Cundușopulos* Κοντουσόπουλος, Κοντοσόπουλος Dar dela Κοντὸς Grecii niciodată nu fac nici Κοντουσόπουλος nici Κοντοσόπουλος, ci numai Κοντόπουλο și cei cari cunosc limba greacă modernă mă înțeleg ce spun. Deci *Cundușiu*, prefăcut în *Cundușopulos*, a fost *Român* și purta porecla românească și în formă românească.

Aici este locul să spunem câteva cuvinte și despre *Bispirig*. Numele lui ni-l dă Filimon (III, pag. 195, rândul 10) scris Μπισπιρίγκου, căci pe *g* Grecii îl reproduc prin γκ. Numele *Bispirig* se aude și *Pispirig* și *Pispiric* și *Pispilic* și *Pispilică*. (Despre însemnarea acestei porecle vezi v. I p. 91 Nr. 13; p. 93, Nr. 135, și nota 2 dela p 93 și bota 34 dela p. 95). *Bispirig* ne spune Filimon că era *vizitiul* lui Diacu (ἱπποκόμος); nu este exact; el era ceea ce se zice *fiu de suflet* la armatoli, adică tânăr de 16—20 de ani, care pentru întâia dată intră să facă armele în trupa unui armatol (grecește ψυχογυιός). Astfel de *fiu de suflet* este menționat și unu *Balaur* sau *Balaura* Μπαλαούρας ca ψυχογυιὸς al căpitanului *Iani Gura* (Filimon, IV, pag. 442, la (δ) dela nota 131). De regulă un ψυχογυιὸς sau *hiliu de suflet*, cum ziceau și zic Macedoromânii era o *rudă* sau vreun fiu al vreunui amic al armatolului. (Vezi și la Nr. 62).

Despre celelalte persoane menționate în această biografie scurtă a lui *Diacu* a se vedea la numerele respective din lista de față sau din lista care urmează după acest capitol al VII-lea.

Numele *Stama* a mătușei lui *Diacu* este românesc și este femininul lui *Stamu*, nume românesc, de unde *Stamuli*, *Stamati*, etc., cari n'au a face de loc cu vechiul grecesc modern σταματῶ = mă opresc.

DIMU DRACU

228. *Dimu Dracu* a fost suliat, din aceeași familie din care era și Puliu Dracu, *Scumpu Dracu, Gheorghe Dracu* și *Tanase Dracu..* Numele de Puliu

Dracu şi de *Scumpu* [1]) *Dracu* ne dispensează de a le arăta vlahitatea. *Dimu Dracu* se distinse în războaiele Suliaţilor înainte de revoluţiunea greacă, iar *Gheorgachi* şi fratele său *Tanase Dracu* se distinseră în revoluţiunea greacă (vezi despre vitejiile lui Gheorgachi *Dracu*: T r i c u p i s, III, pag. 246, 247; IV, pag. 4, 94, 95, 97, 143, 155, 157, 158; F i l i m o n, IV, pag. 287, 288; P o u q u e v i l l e, *Régénér.*, vol. IV, pag. 5, 16; P e r e v o s, Ιστορία τοῦ Σουλίου καὶ Πάργας vol. I, pag. 131; 'Απομνη πολεμικὰ, vol. II, pag. 68. Despre *Puliu Dracu* vezi la pag. 19, 26 la Δ), 1; Despre *Scumpu Dracu* vezi la pag. 27 la E); iar despre Gheorghe sau *Gheorgachi Dracu*, vezi şi la explicările ce dăm *listei* eroilor români din revoluţiunea greacă, cu toate că putem să spunem şi aici în treacăt despre el; că într'o luptă făcută lângă Atena la 1827, puţine zile după moartea eroului *Caraiscachi*, revoluţionarii au fost într'o completă înfrângere, pierzând peste o mie de soldaţi, fiindcă nu mai aveau un om la înălţimea lui *Caraiscachi* să-i comande în contra lui Chiutahi Mehmet Reşit paşa. In acea luptă nenorocită *Gheorgachi Dracu* făcu minuni de vitejie, dar i se sfărâmă braţul drept şi căzu în mâinile Turcilor viu. Făcut astfel prizonier, pe când Turcii îl duceau la insula Eubea, *Dracu* pe drum răpi pistolul unuia din Turcii cari îl conduceau şi se sinucise (T r i c u p i s, vol. VI, pag. 157).

Vezi cântecul lui *Dimu Dracu*, tatăl lui Gheorgachi Dracu, în F a u r i e l (vol. I, pag. 296) şi în P a s o v (pag. 155—156, cânt. CCXI).

Περραιβὸς, ('Ιστ. τοῦ Σουλίου καὶ Πάργας, pag. 14) spune că *Drăcaţii* erau din satul *Màrteani* şi că de acole emigrară la Suli. Vezi şi nota (1) dela pag. 26 partea I. a acestei cărţi a noastre.

LECA DURU

229. *Leca Duru* este menţionat împreună cu unu *Scântu Buia* ca oameni de arme, cari ajutară pe Ali paşa într'o expediţiune în contra inimicilor săi şi cari mai târziu îi scăpară şi vieaţa ('Αραβαντινὸς, Χρον. τῆς 'Ηπείρου, partea I, pag. 251, nota 2, şi 'Αριστ. Βαλαωρίτης, în Κυρὰ Φροσύνη, pag. 67—68).

Numele *Duru* şi *Buia* arată că au fost Români cei cari le purtau.

FARMACHI

230. *Ianĭ Farmachi*. Am văzut la pag. 138—139 bogăţiile, de cari dispunea familia Farmacheştilor şi cum Ali paşa, satrapul Epirului, le confiscă toată averea şi unul din Farmacheştii, anume *Iane Farmachi*, se făcu căpitan şi intră în eteria grecească şi luptă în România împreună cu Căpitan Gheor-

---

[1]) Vezi numele româneşti articulate Nic-lu, Scump-lu, M a n i a t i în *Acta et dipl. graeca* de M i c l o s i c h, vol. III, pag. 271—272.

gachi Olimpiotul la 1821. Despre aceste averi confiscate de Ali paşa ne vorbeşte şi Filimon (vol. I, pag. 249—250) într'o scrisoare ce publică, pe la 1820, din care se vede că Iani Farmachi era la Bucureşti şi Eteriştii vroiau să-Ĭ trimeată la Ianina cu pretext ca să se unească cu Paşò bei, care asedia pe Ali paşa, şi să-şi reia averile, dar în fapt ca să întâlnească în Epir pe toţi armatolii şi să le spună să fie gata pentru a începe revoluţiunea, pentru care lucrau eteriştii. In scrisoare se zice că, dacă mergea acolo Iani Farmachi însoţit şi cu scrisori de recomandaţiune dela eteriştii din Bucureşti, «uşor «era să poată să vorbească cu toţi căpitanii de acolo şi să le comunice sco- «purile noastre. Acolo sunt adunaţi toţi bărbaţii viteji ai neamului nostru «din Grecia şi gândiţi-vă cât de folos era să fie prezenţa lui Farmachi... «Daţi, amice, bună atenţiune cuvintelor mele şi gândiţi-vă, pentrucă acolo «sunt adunaţi toţi căpitanii Tesaliei, Levadei, Epirului şi Macedoniei, *dela «carį aşteaptă cineva cele mai mari servicii*, şi nu este silit cineva să alerge «din loc în loc să-i întâlnească şi să se facă întârziere. Acolo îi găseşte pe «toţi la un loc şi-i înduplecă negreşit cu mare uşurinţă...». Textul grecesc zice: «εὐκόλως ἠδύνατο νὰ συνομιλήσῃ μὲ ὅλους τοὺς ἐκεῖ Καπιτάνους, καὶ νὰ τοὺς κοινοποιήσῃ τοὺς σκοπούς μας. Ἐκεῖ εἶναι συναγμένοι ὅλοι οἱ γενναῖοι ἄνδρες τοῦ γένους μας ἀπὸ τὸ μέρος τῆς Ἑλλάδος, καὶ στοχασθῆτε πόσον ἐχρησίμευεν ἡ παρουσία τοῦ Φαρμάκη... Δόσατε, φίλε, καλὴν προσοχὴν εἰς τοὺς λόγους μου, καὶ στοχασθῆτε, ὅτι ἐκεῖ εἶναι συναγμένοι ὅλοι οἱ Καπιτάνοι τῆς Θεσσαλίας Λεβαδείας, Ἠπείρου καὶ Μακεδονίας, ἀπὸ τοὺς ὁποίους προσμένει τινὰς τὰς μεγαλειτέρας δουλεύσεις, καὶ δὲν εἶναι βιασμένος τις διὰ νὰ τρέχῃ ἀπὸ τόπον εἰς τόπον νὰ τοὺς ένταμόνῃ καὶ νὰ γίνεται ἀργοπορία. Ἐκεῖ τοὺς εὑρίσκει ὅλους μαζῆ, καὶ τοὺς καταπείθει βέβαια μὲ μεγάλην εὐκολίαν».

La mazilirea lui Ali paşa, căpitanii cari aveau multe de răzbunat în contra lui, îndată ce sosiră oştirile împărăteşti să-l combată, se prezentară şi ei ca aliaţi, afară de unii dintr'înşii, cari chiar dela început îmbrăţişară cauza lui Ali paşa. Eteria grecească, care gândea să facă revoluţiunea, găsi că era bine ca toţi armatolii să ajute lui Ali paşa ca să nu cadă curând, şi astfel, începându-se şi revoluţiunea, oştirile împărăteşti să fie divizate în două, unele în luptele cu Ali paşa, iar celelalte cu revoluţionarii şi trimiterea lui Căpitan Iani Farmachi în Epir avea de scop a iniţia pe căpitani în acest sens. Pe căpitani îi găsea pe toţi acolo, căci şi cei cu Ali paşa şi cei cu oştirile împărăteşti erau postaţi în împrejurimile Ianinei.

Iani Farmachi însă, nu se ştie din ce împrejurări, nu vru să se despartă de intimul său amic Căpitan Gheorgachi Olimpiotul din Bucureşti şi să se ducă în Epir, ci rămase, şi când izbucni revoluţiunea greacă în România sub Ipsilante, aceşti doi români au fost dela începutul şi până la sfârşitul trist al acelei revoluţiuni singuri comandanţi ai oştirilor revoluţionare, şi singuri cari luptară cu patriotism adevărat, cu vitejie şi cu prudenţă, pe

când un oarecare *Caravia*, improvizat general și comandant și de pedestrime și de cavalerie, compromise totul cu lupta dela Drăgășani, făcută în contra ordinelor exprese ale lui Căpitan Gheorgachi Olimpiotul (Gudas, VIII, pagina 451; Costantas, pag. 261). De aceea Pouqueville (*Régénér.*, vol. II, pag. 358) spune că începu lupta fiind jumătate beat *(à moitié ivre)*, iar la pag. 363—364: « La cavalerie turque s'avançait contre leur carré, lorsque *Caravia* et ses Arnaoutes, au lieu de les soutenir (les Hétéristes), se replient au galop sur le corps du prince Nicolas, jeune homme rempli d'honneur qui commande inutilement aux siens de se porter en avant. Les lâches suivent le mouvement de défection imprimé par Caravia; ils entraînent la brigade d'Alexandre Hypsilantis, *qui n'etait pas à son poste*, et en moins de dix minutes la plaine est balayée ».

« Le bataillon sacré (à ce nom quel Français retiendra ses larmes ?) immobile, envoit, reçoit, rend mort pour mort et succombe. Cinquante de ses guerriers qui s'étaient fait jour la baionette à la main, entendant battre le rappel, reviennent sur leurs pas et tombent victimes de ce stratagème employé par les Osmanlis, qui s'étaient emparés des tambours des Hétéristes. Ils ne sont plus, les Turcs cèlébrent leur victoire par des chants impies, quand l'intrépide Georges du mont Olympe, aussi rapide que l'éclair, fond sur eux, les sabre, les disperse, s'empare de l'artillerie des chrétiens, reconquiert le drapeau du Phénix, et rentre avec ces trophées à Rimnik. Couvert de sang et de blessures, *il demande où est Hypsilantis, dans quel lieu se trouve l'armée?* ».

« On lui apprend que l'Oltu, gonflé par les pluies et la fonte des neiges, a rompu les ponts aussitôt qu'il a eu franchi ses rives; que les soldats dispersés s'enfuient de toutes parts, et qu'Hypsilantis, avec son état-major, a fait sa retraite sur Kosia. Il renonce à suivre ses traces, il n'a plus rien de commun avec des déserteurs de la cause de l'indépendance; et la patrie, présente à son esprit, lui inspire de se jeter en partisan dans les montagnes de la haute Valachie, où on le verra opérer une diversion favorable à l'insurrection des Hellènes ». Continuând Pouqueville (pag. 364—365) ne spune cum fugarii în număr de patru mii se adunaseră la Kozia și cum după patru zile Ipsilante dădu ordin să tragă clopotele în semn de veselie, căci le spuse că puterile declarară războiu Turcilor, și adaugă apoi Pouqueville la pag. 365: « On se félicitait d'un secours si inespéré, on s'embrassait, on allait se venger; *mais dès qu'il fut nuit, Hypsilantis et les siens prirent la fuite*, en abandonant les victimes de leurs suggestions ».

La pagina 364 Pouqueville ne spune despre hotărîrea ce luară șefii de a se cotorosi de oștirile lor și a fugi: « recoururent à un moyen qui ne pouvait être imaginé que par des officiers du siècle de Manuel Comnène ». La pag. 365 Pouqueville ne spune că Ipsilante și Statul său major, vrând să treacă în Austria, sunt opriți la lazaretul *« de la Tour Rouge »* și apoi continuă:

« Ce fut au sortir de ce poste sanitaire, quelques jours plus tard, que *le prétendant au trône de la Grèce*, fut arrêté, avec ses frères, par les Autrichiens, et conduit à Montgatz, *lieu qui aurait du le faire expirer de honte*, s'il se rappela que ce fut dans cette forteresse que l'épouse de Tékéli soutint un siége si long et si glorieux contre toutes les forces de l'empire germanique. Telle fut la fin de l'insurrection des provinces ultra-danubiennes ».

« Hypsilantis prisonier n'inspira jamais cet intérêt qu'on accorde aux infortunes imméritées, si on examine sa conduite avant, pendant et aprês l'insurection ».

La această purtare nedemnă făcea aluziune *Odiseu Andruțu*, când într'o zi *Dimitrie Ipsilanti*, fratele acestui nedemn, ajuns Dumnezeu știe cum șeful guvernului central revoluționar în Grecia și crezându-se ca viitorul rege al Greciei îi zise: «*când se va consolida nația am să te fac general*» și acela îi răspunse că el are să-l ia *de aghiotant al său*, și în urmă văzând Odiseu că Dimitrie Ipsilanti îi făcea tot felul de prigoniri și de neajunsuri, îl apucă într'o zi, pe când era înconjurat de un mare număr de căpitani, și-l batjocori și pe el și pe fratele său, care fugi în așa mod rușinos din România (vezi la, *Odiseu Andruțu* la Nr. 206 ce i-a zis).

Ipsilante dar fugi și-și părăsi postul; iar rolul lui *Caravia* se mărgini întru a da ordin să decapiteze pe *Tudor Vladimirescu*, încredințat în mâinile lui, și să-i ia cei *cinci mii de galbeni*, ce găsi în hainele lui împreună cu alte lucruri prețioase, ce purta asupra sa Tudor; și apoi jumătate beat să înceapă lupta dela Drăgășani în contra ordinelor exprese ale lui Căpitan Gheorgachi Olimpiotul, lucru care aduse catastrofa revoluțiunii grecești din Principate. Iată toate isprăvile lui Ipsilante și ale lui Caravia. Iată ce zice Pouqueville (*Régénér.*, vol. II, pag. 353—354) despre moartea lui Tudor Vladimirescu: « Enfin le troisième jour, Théodor Vladimiresco fut *remis à Caravia, qui ordonna de le décapiter, et trouva dans la doublure de son dolman une valeur de cinq mille ducats en or et en pierreries dont il s'empara* ».

Nu făcură însă așa și Românii *Iani Farmachi* și *Gheorgachi Olimpiotul*. Ei aveau tradițiuni dela armatolii români de pe Olimp și de pe Pind de a nu-și părăsi posturile la războaie, căci Gheorgachi era din familia armatolică a *Lazeștilor din Vlaholivade*, iar *Iani Farmachi*, deși nu era din familie armatolică, însă, prin averile sale și prin influența sa, avea armatoli sub comanda sa înainte de confiscarea averii sale de către Ali pașa și fu și el armatol și cunoștea obiceiul armatolilor. Deci, pe când Statul major cu Ipsilante și cu toți ceilalți fugiră și se împrăștiară, ei cu ai lor continuară luptele, până când în fine, înconjurați din toate părțile, se închiseră la mânăstirea *Secu* din Moldova. Acolo *Iani Farmachi* ajunse greu bolnav și nu mai era în stare să lupte, pe când Gheorgachi a luptat și când văzu că nu mai era speranță de scăpat, dădu foc butoaielor de praf, cari se aflau în clopotnița mânăstirii, de unde lupta, și fu aruncat în aer; iar Iani Farmachi, deși

bolnav, tot a continuat lupta prin oamenii săi, când un consul austriac mijloci a nu se mai prelungi o luptă inutilă şi înduplecă pe cei închişi să subscrie o învoire între Turci şi Creştini, după care cei din urmă, sub garanţia cu jurăminte a consulului austriac, erau liberi a ieşi cu armele lor şi a se duce ori unde vroiau. Ce s'a întâmplat însă? Consulul era înţeles cu Turcii şi îndată cei din mânăstire ieşiţi după toate jurămintele, fură atacaţi de Turci şi puţini scăpară la munţi; iar Căpitan Iani Farmachi, bolnav cum era, fu transportat la Constantinopole, unde avu una din cele mai crude morţi cu torture (Vezi despre toate acestea Fauriel, II, pag. 40—43; Pouqueville, *Régénér.*, vol. II, pag. 340—368; Tricupis, vol. I, pag. 126—144 şi 144—169; Filimon, vol. II, pag. 193—212).

Să vedem acuma naţionalitatea lui Iani Farmachi. Iată ce zice Filimon (II, pag. 210): Iani Farmchi era din comuna *Blaţa*, care se află între *Castoria* şi *Seateşti*. Şef de ciobani la început, ca şi tatăl şi bunicul său, avea o avere nu mică» 'Ο 'Ιωάννης Φαρμάκης κατήγετο ἐκ τῆς κωμοπόλεως Μπλάτσι τῆς μεταξὺ Καστορίας καὶ Σιατίστης. 'Αρχιποιμὴν κατ'ἀρχάς, ὡς καὶ ὁ πατὴρ καὶ ὁ πάππος αὐτοῦ, ἐκέκτητο κατάστασιν οὐ μικράν ». Era dar, după Filimon din comuna *Blaţa* din Macedonia, trei ceasuri departe de *Vlaho-Clisura*. *Blaţa* este un orăşel românesc, care tinde spre grecizare prin şcolile greceşti de acolo; ea este patria Dumbeştilor din Viena şi din Ţara Românească, precum şi a lui Ghermani din Bucureşti. Şi tatăl şi bunicul lui Iani Farmachi au fost bogaţi oieri sau *celnici*, cum se zice pe acolo, şi însuşi Iani Farmachi avu profesiunea tatălui şi bunicului său, şi am văzut la pag. 138—139 de ce bogăţii dispunea înainte de a i se confisca averile de Ali paşa. A fost dar *Român*.

Farmacheştii erau originari din comuna românească *San-Marina* dela Pind, şi de acolo emigrară în *Blaţa*. Există încă casele lor în San-Marina şi sunt locuite de rudele lor: Miha al Stati Zioga şi Zisi al Miha al Stati; (Zioga trăeşte încă şi este ginerele lui Hagi *Bira*); apoi Dima al Ziogă. Din familia Farmacheştilor sau *Farmacheanilor*, cum le zic acolo, era şi unul Ianachi *Ceara Cundura*, *din* a cărui familie a fost şi marele armatol Nicu *Ceara* sau Nico-Τσάρας, cum este scris în cărţi (vezi Nr. 197). Aceste informaţiuni le avem dela membri actuali din familia Farmacheştilor.

Filimon (II, pag. 210) mai spune că *Iani Farmachi* a fost camarad cu armatolul Eftimie Blahava în luptele de corsari în contra Turcilor, apoi că luă armatolia *Calamariei* [1]), şi în urmă, persecutat de Ali paşa pentru azilul ce dădea Suliaţilor şi altor prigoniţi de Ali paşa, se refugie la Odesa, unde fu iniţiat de unu *Scufa* în ale Eteriei greceşti. De acolo, scoborîndu-se la Constantinopol, fu trimis în Tesalia, Macedonia şi la Muntele Atos, unde iniţie între mulţi alţii, şi pe Patriarhul Grigorie. După aceasta se duse la

[1]) Plasă spre Salonic.

Bucureşti şi se ataşe de Căpitan Gheorgachi Olimpiotul, care îi era compatriot şi de aceleaşi idei, şi că după cele întâmplate la mânăstirea Secu fu ucis la Constantinopol în vârstă de şaptezeci de ani aproape.

Acestea spune Filimon. Noi vom explica aici de unde această legătură strânsă cu Gheorgachi Olimpiotul. Familia Farmacheştilor poseda multe mii de turme şi iarna se scobora spre iernare în Tesalia pe lângă Larisa, în satul Dămaşiu, iar vara uneori mergea la munţii din Blaţa, alte ori la Pind şi mai des la Olimp, unde-şi petrecea verile în comuna *Vlaholivade* (de unde era şi Gheorgachi Olimpiotul), având stâna lângă Vlaholivade. De acolo dar se cunoşteau ei, căci şi familia *Lazeştilor*, din care făcea parte şi Gheorghe Olimpiotul, era familie ciobănească bogată în turme şi avea şi căpitănatul unei părţi a Olimpului.

Farmacheştii erau mai mulţi fraţi, dintre cari pe unul îl asasină Ali paşa, şi o ramură din familia lor trăia cu turmele în Acarnania şi de aceea Filimon, vorbind de această mare şi numeroasă familie, zice: Φαρμάκιδες = adică Farmacheştii (F i l i m o n, vol. I, pag. 328, la nota dela pag. 130 a, rândul 8, τοὺς Φαρμάκιδας ἐν τῇ 'Ακαρνανίᾳ).

Numele *Fărmac* la Macedoromâni înseamnează *otravă* şi se dă ca poreclă la cei *cu faţa neagră şi galbenă.*

In cântecele populare greceşti Iani Farmachi este cântat împreună cu Căpitan *Gheorgachi Olimpiotul*, nedespărţitul său amic şi camarad de arme. Cântecele se referă la luptele lor din *Câmpu-Lung* şi mai cu seamă dela mânăstirea *Secu.* Vezi F a u r i e l, vol. II, pag. 39—43 notiţe biografice, şi pag. 44—53 cele două cântece. Aici în al doilea cântec, la vers. 4—7 se schimbă următoarele vorbe între Farmachi şi Gheorgachi: « Gheorgachi, aide să plecăm, să mergem în Moscovia ». — « Bine zici, iubite Farmachi, bine judeci; decât este cam ruşine, şi lumea are să râdă; mai bine să luptăm la această mânăstire ». Iar la versurile 13—16 dela pag. 50, zice Farmachi către ostaşii săi, bolnav fiind la mânăstirea *Secu :* « ţineţi-mă, luaţi-mi galbenii de pe mine şi haina de aur, luaţi de pe mine şi plăcile de argint, să mă uşurez puţin pentru luptă; şi trageţi săbiile şi sfărâmaţi tecile, să facem asalt ca să gonim pe Turci ». Iar mai încolo, când Iani Farmachi cade viu în mâinile Turcilor cu toate jurămintele date de Turci şi de consulul austriac (Udriski) că cei închişi în mânăstire pot să iasă cu armele şi să se ducă ori unde voiesc, cineva îi zice în cântec: « Nu ţi-am spus-o, Farmachi, odată, nu ţi-am spus-o de trei ori şi de cinci, nu rămânea în România, nu şedea la *Secu?* — Şi el răspunde: « De unde să fi ştiut eu amărîtul, de unde să-mi fi trecut prin minte că au să ne trădeze vreodată *consuli creştini?* ». Mai observăm aici că numele *Câmpu-Lung*, menţionat la pag. 44, versul 13, şi la pag. 50, versul 4, este reprodus în greceşte: Κομπουλάκι (= *Compulachi*). T r i c u p i s (II, pag. 266) reproduce un loc dela *Suli* numit *Câmpul* prin Κούμπουλον (= *Cùmpulon*); iar P e r e v o s ('Απομνημονεύματα πολεμικὰ, vol. I,

pag. 151, nota 2) reproduce cuvântul *Strâmbul*, numele unuia din munţii piramidali dela Suli, prin Στρούμπουλον (= *Strùmpulon*). Cântecele relative la Farmachi şi Gheorgachi se află şi în colecţiunea P a ss o v, pag. 167—169, cânt. CCXXVI şi CCXXXVII).

In T r i c u p i s (IV, pag. 319) găsim şi pe un alt Iani *Farmachi*, tot din familia Farmacheştilor, comandant în revoluţiunea greacă, care s'a distins.

Fiindcă cu ocaziunea scurtelor notiţe, ce am dat despre rolul lui Căpitan Farmachi, am vorbit despre revoluţia lui Ipsilante în România, trebue să mai amintim că pe lângă *Gheorgachi*, *Farmachi* şi *Caravia*, cel de tristă memorie, a mai fost şi un alt Român, care ca şef a condus bandele revoluţionare din România la foc în contra Turcilor. Acesta a fost Tanase *Cărpenişiatul*, originar din oraşul Cărpenişiu dela munţii Agrafa din Tesalia apuseană, care avea porecla *Burlidă* între compatrioţii săi din *Cărpenişiu*. Acest Tanase *Cărpenişiatul* jucă în România acelaşi rol militar aproape, pe care l-a jucat şi Căpitan Gheorgachi, şi căzu la luptele dela Sculeni de lângă Prut. Despre acest *Cărpenişan*, pe care Pouqueville îl numeşte *Athanase d'Agrapha* şi l'*Etolien Athanase*, (vezi în P o u q u e v i l l e, *Régénér.*, vol. II, pag. 348—352; G u d a s, VIII, pag. 441—456). Impreună cu acest Tanase au fost şi mulţi *Sfachioţi* din Creta, despre cari vorbim mai încolo.

In revoluţiunea greacă dar din România cinci persoane militare sunt cele mai marcante: *Ipsilante*, *Caravia*, *Farmachi*, *Gheorgachi* şi *Tanase Cărpenişiatul*. Ipsilante nu se văzu nicăieri, luptând sau comandând, ci-l văzurăm cum fugi noaptea în Austria, părăsindu-şi pe camarazii săi; isprăvile lui *Caravia*, care-şi dădu singur titlul de general, a fost asasinarea şi despopoierea lui Tudor Vladimirescu şi începerea luptei nenorocite dela Drăgăşani în contra ordinelor exprese ale lui Căpitan Gheorgachi, luptă în care Caravia era jumătate beat, după cum am văzut în Pouqueville. Singurii cari luptară viteješte au fost cei trei Macedoromâni, cari nu fugiră, ci muriră pentru patrie. Acuma vine întrebarea: cum se face că din atâta grecime, care se afla în Ţara Românească, să nu se găsească alţi ca să comande oştirilor revoluţionare decât trei Macedoromâni şi tocmai ei să se arate şi aici cei mai viteji şi cei mai buni patrioţi, nu prin fanfaronade, ci vărsându-şi sângele? Noi credem că ereditatea caracterului poate explica acest lucru. Dacă strămoşii Românilor au comandat secole întregi în Orient din tată în fiu, era natural ca şi fiii lor să aibă această dispoziţiune şi la timpurile cuvenite să o pună în evidenţă prin fapte, cari au demonstrat că merită a avea pretenţiunea de a comanda. In notiţele scurte ce am dat până acuma despre armatoli am văzut că Românii, în ceea ce priveşte armele, *numai* ei se ivesc pe scenă şi *numai ei* printre celelalte naţionalităţi ni se prezintă ca comandanţi. Italienii zic: *cinque greci, dieci comandanti*, dar din câte am văzut până acuma, acei Greci au fost *Românii*, reprezentanţii curajiului militar la *Grecii moderni*.

Am spus aiurea (I. p. 138) că oştirea zisă *arnăuţească* a Domnilor din România era compusă din vechi soldaţi ai armatolilor români din Μεγάλη şi Μικρὰ Βλαχία de prin Tesalia şi Etoloacarnania, şi comandanţii acelei oştiri erau armatoli din acele locuri, cari îşi pierduseră căpitănatul. Căpitan Gheorgachi Olimpiotul, Român din Vlaholivade de pe Olimp, fiu de armatol, comandant al oştirei arnăuţeşti a Domnului Valahiei dela 1821 în Bucureşti, n'avea decât soldaţi Români în revoluţiunea dela 1821, şi aceştia au fost singurii cari au luptat fără a gândi la fugă. Iată ce spune Pouqueville despre spiritul oştirilor revoluţionare greceşti din România dela 1821: « Les Turcs qui avaient contamment suivi Hypsilantis, inondaient la haute Valachie, tandis que son armée se fondait de jour en jour. L'inquiétude était visible, mème parmi les chefs. Les soldats, *à l'exception de ceux de Georges l'Olypien, qui formaient un corps de cinq cents hommes, avec quelques Grecs sortis des bandes de Colocotroni, attachés depuis long-temps au service des hospodars ; les soldats d'Hypsilantis n'attendaient que le moment de se débander.* Le seul battaillon sacré, placé au milieu d'eux, semblait s'animer d'un courage nouveau en apprenant qu'il allait bientôt en venir aux mains avec les oppresseurs de la Grèce ». Iar la nota (1) zice: « On ne s'étonnera pas de voir des palicares de Colocotroni en Valachie, tandis que leur Capitaine se trouvait en Morée, quand on saura que les milices grecques au service des hospodars étaient tirées en grande partie *des corps d'armatolis de la Hellade* ». Am văzut până acuma că armatoli numai români au avut; că soldaţii armatolilor au fost Români; că armatolul Colocotroni a fost Român şi prin urmare soldaţii Greci ai lui Colocotroni, despre cari vorbeşte Pouquerville, au fost *Români;* Gheorgachi Olimpiotul, armatol Român, nu putea să aibă decât soldaţi *Români*, în care avea încredere şi a căror valoare o cunoştea. Cei cinci sute dar de soldaţi, cari formau corpul de elită al lui Căpitan Gheorgachi, în care corp erau şi soldaţi de ai lui Colocotroni, acei cinci sute erau Români, şi Pouqueville ne spune despre ei că erau *singurii* din toate oştirile revoluţiunei greceşti din România « *qui n'attendaient pas le moment de se débander* », pe când despre ceilalţi a spus contrariul (vezi Pouqueville, *Régénér.* vol. II, pag. 355—356). Ne închinăm însă cu pietate la devotamentul şi entuziasmul batalionului sacru, compus din tineretul coloniilor din Turcia şi Grecia în România. Departe de noi ideea de a contesta fraţilor noştri Greci curajiul şi iubirea de patrie, dar unde vedem fapte de arme şi cărţile spun că cei ce le făcură au fost Greci, aceia la o cercetare mai de aproape se văd că au fost Români, din cei împrăştiaţi în Peninsula Balcanică.

Terminând cu Iani Farmachi, zicem: *şi el a fost Român.* In nici o carte grecească nu găsim scris că *Farmachi*, *Gheorgachi Olimpiotul* şi Tanase *Burlidă* zis şi *Cârpenişatul* au fost Români.

Fiindcă Iani Farmachi a fost originar din comuna românească *San-Marina* dela Pind, dăm aici lista de numele şi pronumele locuitorilor acelei

comune, listă care ar purta Nr. 27. Unele familii din San-Marina sunt din acelaşi trunchiu cu unele familii din comuna *Lesniţa* din provincia Zagori din Epir, anume din trunchiul vechei familii istorice române a *Buieştilor;* de aceea dăm aici cu Nr. 28 şi lista de numele şi pronumele locuitorilor din *Leşniţa*, însoţind-o cu câteva notiţe, pe cari recomandăm cititorilor să le citească şi după ce le vor citi, pot citi îndată şi cele scrise la Nr. 234 şi 278, adică la *Fraţii Butaşi* şi Fraţii *Schilo-Dima* (vezi aceaste numere la partea I, p. 148 spre a te orienta unde să le găseşti).

LISTA Nr. 27.

Numele şi pronumele locuitorilor din *San-Marina* (Lista este incompletă)

1. S. Adamùli.
2. Mătuşiu Aguru-Iani.
3. P. Aguràsti.
4. T. Aguràsti.
5. Tegu Aguràsti.
6. G. Alàti.
7. Zisi Albuşacu.
8. Vasili Amicea.
9. Manu Anghèli.
10. S. Anghelicu.
11. Nuli Antoni.
12. Sterghiu Antùlu.
13. A. Papa-Aprìli.
14. Tasi Aprìli.
15. N. Arìfaga.
16. Zisi Arìfaga.
17. Manacu Arapu.
18. Costa Aruşmiài.
19. I. Asimèniu.
20. G. Aveliotu.
21. Costachi Avèla.
22. Mătuşiu Abela.
23. G. Avramùli.
24. Nuli Băcără.
25. Gg. Băhtăvă.
26. Caraiani Bajdèchi.
27. G. Balabani.
28. A. Bala-Costa.
29. Taşùla Buldùmi.
30. A. Buldùmi.
31. M. Balu-Menu.
32. Mătuşiu Bână.
33. Zisi Barba-Iani.
34. Şt. Bărţìre.
35. Simu Bebi.
36. Puliu Bei.
37. Mihu Belciu.
38. Cuşiu Beloiu.
39. Manu Beşiu.
40. Cuşiu Beşiu.
41. Manu Bitârnu.
42. Manu Bìgiogli.
43. D. Bijiu.
44. Zisi Bila.
45. Gg. Bili-Meza.
46. Gg. Biliùri.
47. Cuşiu Hagi-Biru.
48. Leonida Hagi-Biru.
49. Zisi Hagi-Biru.
50. A. Bişlìchi.
51. A. Bocia.
52. Mici Bona.
53. Hristu Brajioticu.
54. Petru Bùciumu.
55. G. Buciumiài.
56. N. Budo-Dimu.
57. Lazar Bufu.
58. G. Buiòtu.
59. D. Bulovènu.
60. Tulia Miciu-Buncea.
61. N. Burdzìca.
62. M. Buşea.
63. Joga Caca-Nuli.
64. Mihu Cacaròndza.
65. Naşiu Caciàni.
66. Costa Càciu.
67. Tegu Càciar.
68. A. Cacu.
69. M. Cafadàri.
70. G. Caìpi.
71. Iani Calòti.
72. Gima Canavu.
73. Ì. Căntònie.
74. Adam Căpitanu.
75. Adam Caprini.
76. Iani Caràgia.
77. Zisi Caraìscu.
78. N. Cara-Mùzi.
79. Grigori Carvèli.
80. G. Carvèli.
81. Tegu Castanùlea.
82. I. Caţichi.
83. Joga Catùna.
84. Iani Ceàra.
85. Gachi Cestu.
86. Chirghiu Chiàcă.
87. Simu Ciàha.
88. Gg. Ciahcìri.
89. Tanasi Ciàma Ciùli.
90. Puliu Ciamu.
91. Nuli Cianga.
92. D. Zisi Cidòta.
93. Tasi Cidòta.
94. Zisi Ciopa.
95. Guşiu Chiosè.
96. Manacu Chiparìsi.
97. Bicu Chiparìsi.
98. Zisi Chiraţùli.
99. M. Hagi-Chìrghiu.
100. Mihu Chìrghiu.
101. N. Chischìni.
102. Iani Chiţu.
103. A. Ciucilòni.
104. Nuli Ciuciùmi.
105. Costa Ciulàchi.
106. Sterghiu Ciulàchi.
107. Zisi Ciuliài.
108. Zisi Ciumàri.

109. Mihu Ciumba.
110. M. Ciupeài.
111. Nuli Ciùtra.
112. Ziànă Ciùtra.
113. N. Coadă.
114. Tasi Cócura.
115. A. Condo-Iani.
116. Zisi Condo-Mihu.
117. Gg. Còpan.
118. Zisi Papa-Costa.
119. Tegu Constantin.
120. Hristu Craia.
121. Zisi Craia.
122. D. Cuciurùmba.
123. Manàcu Cuciurùmba.
124. G. Cucòti.
125. Zisi Cudàra.
126. Mihu Cudàra.
127. Gachi Culùşia.
128. Mihu Curadàdi.
129. G. Cùşmali.
130. Nacu Nicu Custùli.
131. M. Cuti-Mana.
132. Nuli Cuţuvàchi.
133. Cuşiu Cuvàti.
134. Zisi Dabùra.
135. Sulta Dabùra.
136. Zisi Dabùra.
137. N. Dadaliàri.
138. Gherasi Dafnu.
139. Zisi Dafnă.
140. Zisi Daiàni.
141. Zisi Daiàmi.
142. Zisi Dajcàni.
143. Gimă Dala-Gheorghi
144. Caraiani Dala-Nica.
145. I. Manèca Dala-Vicu.
146. Gherasi Danìcu.
147. Joga Dasiu Pinèta.
148. D. Daşùli.
149. Gg. Davàra.
150. N. Deciu.
151. N. Deli-Iani.
152. Cuşiu Despùli.
153. Gachi Diamàndi.
154. Gimă Papa-Dima.
155. Mihu Dimcea.
156. Papa-Iani Dimitri.
157. Zisi Mavro-Dimu.
158. Gg. Papa-Dimu.
159. Costa Dina.
160. N. Donda.
161. Joga Dorcu.
162. M. Dosa.
163. Tegu Dota.
164. Mulia Ţicu Dova.
165. Ţicu Dova.
166. Gimu Dova.
167. Gg. Dragòi.
168. Adam Drigòi.
169. Tanasi Drigòi.
170. Zisi Duzèni.
171. Mihali Fardèla.
172. D. Fasùli.
173. A. Zicu Cucufina.
174. Hristu Fligiàni.
175. Zisi Fole.
176. Timiu Foli.
177. Zisi Frangu.
178. G. Gabèta.
179. N. Galbu-Ghini.
180. Tasi Gâmă.
181. Iani Gamalèţi.
182. T. Ganga.
183. Adam Gaţă.
184. Cuşiu Gaţi.
185. D. Gherasàchi.
186. N. Ghergùşi.
187. Zicu Ghiaca.
188. Hristu Giamiha.
189. Tegu Gianiàra.
190. Iani Gianiàra.
191. A. Gilèpi.
192. N. Gavu-Gimu.
193. Adam Giogia.
194. Th. Ghioldaşi sau Iutaşi.
195. C. Giubanicu.
196. N. Giumuràcu.
197. Nicola Giuvàra.
198. I. Giuvaìri.
199. Zisi Gimu Gogă.
200. Jioga Gogă.
201. Tachi Gore.
202. Zisi Grâbă.
203. Mihu Gravàni.
204. Liciu Gribo-Zisi.
205. Gimă Grijióti.
206. A. Griva.
207. Hristu Guda.
208. Nuli Guguiiàna.
209. Tegu Gumă.
210. Costa Miliu Caraguma.
211. Zisi Gureàna.
212. S. Guti.
213. Toli Papa-Hagi.
214. Zisi Haşiùra.
215. Zisi Helidoni.
216. Mihu Hondrozomi.
217. Gimă Honie.
218. Gimă Hota.
219. Nachi Hotu.
220. Mihu Hotu.
221. Iani al Hriscu.
222. Mihu Papa-Hristu.
223. Mihu Hrona.
224. N. Hula (Huhlàca).
225. D. Ianga.
226. Zisi Ianàca.
227. Hristu Papa-Iani.
228. Lazar Ianichi.
229. Zisi Ianiţi.
230. Sterghiu Ianòta.
231. Tulia Ianòta.
232. Tulia Ilu.
233. Manacu Ghiòţa.
234. Mihu Jugàna.
235. A. Làla.
236. Gg. Làla.
237. Gogu Làla.
238. Zisi Làla.
239. Hristu Lambìri.
240. Zisi Leca.
241. Adam Lengi.
242. Mihu Lipeniòti.
243. Giòga Ligùra.
244. Zisi Lipidatu.
245. Zisi Liupa.
246. Mihu Loghi.
247. Adam Loli.
248. J. Luca.
249. Tulia Lupu.
250. Tuliu Liuşiu.
251. Gherasi Macri.
252. Zisi Macri.
253. Dimitri Mălămá.
254. Tegu Malàmu.
255. Simu Maliţu.
256. Tasi Maliţu.
257. Tanasi Mamùri.

258. Manàcu Manàca.
259. Joga Manachița.
260. Zisi Mandèla.
261. Gg. Mània.
262. Hristu Ciulimàni.
263. Gimă Manòli.
264. Nuli Mănùză.
265. Gg. Margàra.
266. Mihu Margariti.
267. Zica Mastàca.
268. Iani Màtea.
269. M. Hagi-Mati.
270. M. Mihăliciu.
271. Anton Mihi.
272. Dimitri Cara-Mihu.
273. G. Dili-Mihu.
274. Mihu Cara-Mihu.
275. N. Mihùli.
276. I. Mihùli.
277. I. Mili-Menu.
278. Gherasi Mingă.
279. A. Mistea.
280. Mitru Moca.
281. Tulia Mochea.
282. Simu Mùlia Moraru.
283. Gherasi Moraru.
284. Simu Mùlcă.
285. Gușiu Musta.
286. N. Naca.
287. N. Nacea.
288. M. Toma Nachea.
289. Mihu Nacu.
290. Goga Nașca.
291. Tasi Naùni.
292. G. Naza.
293. Nuli Nica.
294. Mișia Nica.
295. Z. Cuțu-Nica.
296. Zisi I. Papa-Nicola.
297. Gimu Nicu.
298. G. Nifandi.
299. Mihu Nigză.
300. G. Paca.
301. M. Paca.
302. Tasi Pàdiu.
303. *Mitru Păgâță.*
304. Dimitri Pagônu.
305. Miha Pală.
306. Zisi Palàșca.
307. Miha Z. Palàșca.
308. Nuli Paliò.
309. N. Paliùra.
310. Manu Pandòsti.
311. Manu Pàpari.
312. Iani Pàpari.
313. Miha Papa-Gg.
314. Tegu Papi.
315. N. Papùli.
316. N. Papùlia.
317. G. Parafèsta.
318. N. Parafèsta.
319. Tasi Parafèsta.
320. Cușiu Părliți.
321. D. Pàșiu.
322. D. Pascu.
323. G. Patùrghia.
324. D. Pàvli.
325. Zisi Pazaiti.
326. Nasi Pendă.
327. Mătușiu Pici-Mihi.
328. Iani Pici-Mihi.
329. Iani Piș-Miha.
330. Adam Picu.
331. I. Pili.
332. Anton Pipèri.
333. Joga Pipèri.
334. St. Pirètu.
335. Joga Pirvâna.
336. N. Pispi.
337. Nicola Pispiricu.
338. M. Pița.
339. A. Pitèni.
340. Gughìța Piți.
341. Manacu Piți.
342. Puliu Piți.
343. Tasi Piți.
344. Adam Pivol.
345. N. Plici.
346. Niciu Bruzu-Dina.
347. Guli Psohiu.
348. N. Pucìchi.
349. A. Pùhia.
350. Gg. Pùhia.
351. Jaga Puhòni.
352. M. Puhòni.
353. Zisi Pulihru.
354. Mihu Pundica.
355. Mușiu Pupte.
356. Costa Puricu.
357. Mihu Pușiòni.
358. Gimu Puțichi.
359. I. Rahavèlia.
360. Joga Rahovìtu.
361. Anagnosti Ramu.
362. Gg. Rita.
363. Tegu Rizu.
364. Zisi Rizu.
365. A. Rociu.
366. Teodor Rociu.
367. A. Sabàcu.
368. Iani Șabàcu.
369. Gg. Sacaràca.
370. Mihu Sachelari.
371. Nic. Sachelari.
372. D. Sacùlia.
373. Mihu Sacu-Lèva.
374. Nachi Sacu-Menu.
375. Dimitri Sada.
376. Iani Șafliàni.
377. Gimicu Sămără.
378. Culușiu Sămără.
379. V. Samòladu.
380. A. Șapèra.
381. D. Șapèra.
382. Adam Sarafùli.
383. Zisi Sârpu.
384. A. Șatra.
385. Joga Savatùla.
386. Gherasi Șoca.
387. Gimă Șcracu.
388. A. Șcreta.
389. Gg. Șeca.
390. Gg. Cara-Sima.
391. Zisi Simàchi.
392. Zisi Șimblicu.
393. D. Smixiatu.
394. G. Șiorbi.
395. Mihu Spânu.
396. N. Spânu-Mihu.
397. T. Stàicu.
398. Zisi Stàicu.
399. Mitru Stana.
400. Joga Stasi.
401. Tașùli Stasi.
402. Manoli Stefa.
403. Tasi Steficu.
404. Hristu Papa-Sterghiu.
405. Zisi Stila.
406. Adam Stimoniàri.
407. Zisi Sultàna.

408. N. Susdichi.
409. M. Svarna.
410. D. Tabùca.
411. Gg. Taha.
412. Giogu Tahùla.
413. Goga Tambàri.
414. A. Tamìla.
415. G. Cara-Thana.
416. Gg. Papa-Tanasi.
417. Zisi Ţangùri.
418. Zisi Ţàpurnu.
419. Adam Taşià.
420. Culiţa Cara-Taşiu.
421. Iani Tauşàni.
422. Zisi Tecùse.
423. Costa Ţigarida.
424. V. Toma.
425. S. Trăgăcică.
426. Gachi Trandafili.
427. Tegu Tranu.
428. Tanasi Tremi.
429. Sisi Cucu-Tringa.
430. M. Tripu-Spiti.
431. A. Truvàciu.
432. Iani Ţucă.
433. Miliu Ţùcali.
434. Zisi Ţuri.
435. Iani Urîtu.
436. Nicola Ursu.
437. Zisi Vara.
438. Mătuşiu Vardàchi.
439. Tegu Varvàmi.
440. Cota Vavùra.
441. Stefan Vèli.
442. Mihu Mandra-Vèli.
443. Hristu Mandra-Vèli.
444. S. Vèndza.
445. St. Hamu-Verghia.
446. Zisi Vinèti.
447. Mihu Cacavìţi.
448. Cuşiu Vlahùli.
449. Joga Vrăstiniòtu.
450. G. Vracă.
451. Joga Xilo-Mihu.
452. Zisi şi Manu Xinùli.
453. Mişiu Zarambùca.
454. Gimu Zechiu.
455. Zisi Zerva.
456. St. Mătuşiu Hagi-Zicu.
457. Mihu Zicùli (Cuţu-Nachi).
458. Nuli Zidru.
459. Adam Zimarìcu.
460. Adam Zisică.
461. A. Papa-Zisi.
462. N. Zisi Hagi-Zisi.
463. Zisi Zora.
464. Nicu Zoti.
465. Tasi Zotu.
466. Zisi Zuca.
467. Guşiu Zuchi.

Notă. După informaţiuni din faţa locului, multe familii din San-Marina au emigrat şi se află aşezate aiurea. Astfel peste 400 de familii se află aşezate în oraşul Tricala [1]) din Tesalia; vreo 200 în Cardiţa din Tesalia; 30 în Vlabolinade dela Olimp; 30 în Grebeni la poalele orientale ale Pindului; în Târnova din Tesalia peste 100 de familii şi în Larisa peste 80. Sunt mulţi aşezaţi în Còjani şi Seàlişte în Macedonia, şi în Discàta, dincolo de râul Plăciarlu de lângă Grebeni, se afla vreo 10 familii. Şi în Ianina şi în Zagori se află multe familii din Samarina, dar şi în alte multe părţi. Familia lui *Nicola Cojanitul*, căpitanul, era din Samarina, aşezată în Còjani şi în Samarina le ziceau *Capsomùli*.

LISTA Nr. 28.

Numele şi pronumele locuitorilor din *Leşniţa*

1. Familia Amìli.
2. Familia Andoniţi.
3. I. G. şi Sterghiu Bajdèchi.
4. I. G. şi ţal [2]) Bârcă.
5. Iani Bazàca.
6. Sterghiu Becu.
7. Costa Bena.
8. Costandi Bezi.
9. Iani Bica.
10. Costa Biri.
11. Hrisa (f.) Biri.
12. Iani Biri.
13. Mih. Costa Biri.
14. Familia Bişiu.
15. Acribu Bitèri.
16. Anesti Bitèri.
17. Andon Bitèri.
18. Costa Bitèri.
19. Toli Bitèri.
20. Dimu Biziàchi.
21. Nicu Biziàchi.
22. Stati Biziàchi.
23. Stati Blida.
24. Stati Bogiàchi.
25. Tasi Brahu.
26. Dafi Brahu.
27. I. Dafi Brahu.
28. Mitru Brahu.
29. Cociu Miti Breaza.
30. Cociu Bruschèli.
31. Nicu Buchi.
32. Gg. Cara-Musùli.
33. Gg. Caciavàti.
34. Nica Caciavàti.
35. Iani Cacia Veti.
36. Gg. Càcio.
37. Sterghiu Gg. Càlha.
38. Nicu Sterghiu Càlhu.

---

[1]) *Tricol* pe aromâneşte (P. P.).
[2]) Soţia (lui Bârcă).

39. Iani Calpàchi.
40. Iani Calpàzi.
41. Maro Cambàso.
42. Anagnosti Cambèri.
43. Costa Cambèri.
44. Costa Cambùri.
45. Nicu Cànzu.
46. Gg. Capàsu.
47. Gg. Câpă.
48. Gg. Capèti.
49. Andròna Caprànciu.
50. Apostoli Căpràciu.
51. Iani Capùta.
52. Mitru Caràni.
53. Sterghiu Caràni.
54. Mihu Cârjiali.
55. Toli Cârjiali.
56. Dogiu Câlciali.
57. Gg. Cara-Musùli.
58. Gg. Cara-Musìla.
59. Costa Carpuzi.
60. Timiu Carpùti.
61. Nicu Carvèli.
62. Hristu Carvèli.
63. Gg. Carvèli.
64. Nicu Cati.
65. Musùli Càva.
66. Costa Cavrìcu.
67. Naşiu Cavùchi.
68. Costa Ceàza.
69. Costa Chesùli.
70. Costa Chiràţu.
71. Costa Chiţu.
72. Toli Chiţu.
73. Iani Ciahu.
74. Costa Cialahàni.
75. Linu Ciàlari.
76. Nicu Ciàlari.
77. Mitri Ciambalì.
78. Nicu D. Ciambali.
79. Tanasi Ciambalì.
80. Crespaniti Cinàri.
81. Gg. Ciohu.
82. Hristodol Ciòhu.
83. Costa Ciòio.
84. Costa Ciomo.
85. Tasi Ciòmo.
86. Toli Ciòmo.
87. Ficiu Ciuca.
88. Costa Ciùmari.
89. Mihu Ciumàni.
90. Iani Ciumèti.
91. Nicu Coliu Ciuni.
92. Costa Ciupàni.
93. Costa Coeă.
94. Familia Còcheani.
95. Gg. Cóci.
96. Gg. Cocianàru.
97. Gg. Cóciari.
98. Toli Cociu.
99. Mihu I. Cociu.
100. Familia Cocu.
101. Nicu Cofina.
102. Sterghiu Còliu.
103. Gg. Còliu.
104. Gg. Còlovu.
105. Gg. Papa-Costa.
106. Iani Cozi.
107. Tachi Crespaniti.
108. Vasili Crespaniti.
109. Costa Cuciàfti.
110. Costa Cucianàri.
111. Naşiu Cuciu.
112. Familia Cucu.
113. Iani Cucuzèli.
114. Hristu Cucuzèli.
115. Familia Culio-Culpangì
116. Andoni Cunàvu.
117. Iamàndi Cunàvu.
118. Tanasi Cunàvu.
119. Nicu Cutròci.
120. Sterghiu Cutròci.
121. Tanasi Nicu Cutròci.
122. Andoni Despo.
123. Mandi Despo.
124. Capitan Iamàndi.
125. Gg. Iamàndi.
126. Nicu Iamàndi.
127. Nicu Dìcina (f.).
128. Mitru Dimìca.
129. Nicu Dimica.
130. Anesti Dimitràchi
131. Iani Dimu.
132. Iamàndi Dinu.
133. Gg. Dosca.
134. Hristo Duli Costa.
135. Hristo Duli Trama.
136. Nicu Duli Tràma.
137. Iani Duma.
138. Costa Èxarhu.
139. Mandi Exarcu.
140. Mandi Filcica.
141. Iani Folina.
142. Nicu Folina.
143. Nicu Gabàsu.
144. Nicu Gaciu.
145. Gg. Gaciu.
146. Gg. Gagiu.
147. Mihu şi Stati Gg.
148. Taghiu Gheorghiu.
149. Familia Gheorgulàţi.
150. Andomi Ghicu.
151. Familia Neagu-Gimùla.
152. Familia Giuvàra.
153. Iani Glieţu.
154. Costa Goci.
155. Iani Goci.
156. Gg. Gogu.
157. Zisi Gogu.
158. Mihu Grìgiali.
159. Sterghiu Grìgiali.
160. Sterghiu Guşiu (Sterghiu).
161. Sterghiu Hadòliu.
162. Sali Harpùli.
163. C. Sterghiu Hatìliu.
164. Costa Hatòliu.
165. Nicu Hâtu.
166. Papa-Gg. Hrisu.
167. Tanasi Hrìsu.
168. Tanasi Hùhu.
169. Andrònu Iani.
170. Ţingu-Iani.
171. Ţingu-Iànu.
172. Costa Ilu.
173. Nicu Ilu.
174. Còstina (f.) Iţu.
175. Mihu Ianu.
176. Andon Jupàni.
177. Hristu Jupa.
178. Iani Lenu.
179. Iani Lioliu.
180. Sterghiu Livădàr.
181. Nicu Lupa.
182. Iani Màca.
183. Iani Maciòti.
184. Mitu Mantu.
185. Sterghiu Mantu.
186. Sterghiu Manti.
187. Ilàzi Martàchi.

188. Ilàzi Palu Mati.
189. Ilàzi Miciu.
190. Ilàzi Mihaliu.
191. Mandi Mihu.
192. Mandi Mintèsu.
193. Pascàli Murtàn.
194. Gg. Musùli.
195. Teodor Musùli.
196. Hristu Musùli.
197. Papa-Gg. Neagu.
198. Pascali Gg. Neagu.
199. Sterghiu Niciu.
200. Sterghiu Nicu.
201. Iani Nicu.
202. Tasi Nicu.
203. Hrisu Niculèta.
204. Familia Niculetàţi.
205. Costa Notì.
206. Iani Notì.
207. Mihu Notì.
208. Andon Nuţu.
209. Papa-Pandu.
210. Costa Pandìsi.
211. Nicu Pandìsi.
212. Costa Papìchi.
213. Pandu Papìchi.
214. Andon Parìpu.
215. Pandu Paripu.
216. Sterghiu Paripu.
217. Sterghiu Parlafesta.
218. Sterghiu Pascalàchi.
219. Andon Nicu Pascàli.
220. Hristu Pascàli.
221. Pandu Pascàli.
222. Gg. Pascaliàri.
223. Sterghiu Pascalìcu.
224. Gg. Pasìcu.
225. Haida (f.) Pastùchi.
226. Vasili Patili [1]).
227. Sterghiu Pèca.
228. Gg. Pèca.
229. Costa Pèca.
230. Iani Pèchi.
231. Iani Pecià.
232. Nicu Pelistèru.
233. Haida (f.) Pena.
234. Sterghiu Pena.
235. Mandi Pena Despo.
236. Mandi Perdichi.
237. Mitru Pèta.
238. Sterghiu Peţu.
239. Sterghiu Picu.
240. Coci Picuràchi.
241. Gg. Piliàna.
242. Sterghiu Pilìna.
243. Gg. Pinarìcu.
244. Gg. Pìpi.
245. Gg. Pipilianga.
246. Costa Plita.
247. Mitri C. Plita.
248. Gg. Plita.
249. Misiu Plita.
250. Nasi Plita.
251. Iani Popovìni.
252. Hrisa (f.) Pròscali.
253. Gg. Pùchi.
254. Nicu Pùchi.
255. Sterghiu Puciu.
256. Iani Puciu.
257. Nasi Puciu.
258. Iani Puliu.
259. Iani Purpùli.
260. Iani Pustulìcu.
261. I. Atanasi Potina
262. Ciachi Radu.
263. Gg. Radu.
264. Sterghiu Radu.
265. Familia Cuciànari sau Râmă.
266. Hristu Remu.
267. Sterghiu Remu.
268. Costu Remu.
269. Nicu Remu.
270. Triandafil Sterghiu Remu.
271. Mihu Ruguzèli.
272. Fraţii Şabìri.
273. Nicu Şamandàni.
274. Toliuzu Şamandàni.
275. Toliùzu Şatrevàni.
276. Tasi Şiano.
277. Pandu Sicòca.
278. Mandi Silitùra.
279. Anagnosti Simìta.
280. Mitru Şipşiu.
281. Sterghiu Şipşiu.
282. Iani Şotu.
283. Stamati A. Stamàti.
284. Mihu Stati.
285. Tasi Stilu.
286. Nica Stùpi.
287. Iani Tasi.
288. Ianu Tavaròca.
289. Ianu Tega.
290. Ianu Tărpèli.
291. Costi Teru.
292. Dimitri Teru.
293. Dimitri Ticiu.
294. Dimitri Togiu.
295. Gg. Toscă.
296. Sterghiu Tragàni.
297. Gg. şi Nicu Tramă.
298. Sterghiu Tramă.
299. Hristu I. Tramă.
300. Costa Nastasi Tuma.
301. Iani Costa Tuma.
302. Iani Văcàru.
303. Costa Vaièna.
304. Nicola Vàlma.
305. Nicola Verghiu.
306. Gg. Cacia Veta.
307. Papa-Costa Vlahu.
308. Nica Vinèti.
309. Mata (f.) Vişiu.
310. Costa Vrànă.
311. Nicu Vrànă.
312. Ninu Vrànă.
313. Ninu Zambalì.
314. Ninu Zisi.
315. Gg. Zumbùli.
316. Costa Zumbùli.

Nume de poziţiuni în Leşniţa

1. în Băeàsă (aşa se zicea mai nainte Lesniţa).
2. l-al Baldùmi (loc).
3. la Bòrcea (loc).
4. la Cămpìtu (câmp).
5. » Căprèţi (loc).

[1]) Din familia Cocu.

6. la Càrpin.
7. » Cătalnèu.
8. în Celă (un vârf de munte).
9. în Cilìşti.
10. » Ciochìnova.
11. » Codru de a roate.
12. la ali Çosti.
13. » Dzàdin-li.
14. à Diman.
15. l'al Dìmoşi.
16. la Dòlova.
17. în Dzeană in Ciumă.
18. » Ciumă (in vârful muntelui).
19. a Ghìgor.
20. a Ghizdavèlu.
21. a Gùgea.
22. in Gurița (este izvor).
23. in Gurpariu (loc unde poporul crede căsunt draci).
24. în Hrustiță (loc de vii).
25. a Lacu.
26. » Val de a lacu.
27. » Lèbrisiu.
28. » Lepo-holi.
29. » Liascu.
30. » Lisvă (la apă cu mâzgă).
31. » Lùcin-lu.
32. » Nucă (loc).
33. » Pàdea-mare (şes).
34. la al Paliu dzeană (deal)
35. la Păltùri.
36. » Pandermu.
37. la Pàpingu (munte).
38. » Părlèndzi.
39. à Piàsincu.
40. a Pleamtă.
41. » Poarcă.
42. » Griscu.
43. l'al Pulia.
44. la Răsăḍini.
45. a Scàrvena.
46. » Şelătùră.
47. » Seànişti.
48. la Sìliva.
49. » Balta Strigăliei (strigoàei).
50. » Uscânte (loc uscat).
51. a Val (o parte a muntelui Pàpingu).
52. Valea ra.

Câteva cuvinte curioase ce se aud în Leşnița:

1. breami = Vas de ghiuveciu.
2. comandul sau comândul.
3. gobu = strigoiu, vărcolac, care își mănâncă rudele după ce moare.
4. lai goabe! = sărmàne!
5. gurgulian = rosmarin.
6. mărùnă = balțul de pe cap la fete.
7. meal = pământ negru.
8. puşcăricu = balercă mică.
9. Râmân = Român.
10. Scârpi = surcele.
11. Sim-Nicoară = Sântu Nicola.
12. Su-medru = Sântu Demetru.
13. Sum-Chetru = Sf. Petru.

STAMULI GÂCIU

231. *Stamuli Gâciu* a fost armatol la Agrafa (T r i c u p i s, vol I, pag. 131; F i l i m o n, IV, pag. 147, că a fost armatol în Etolia). El luă parte însemnată în revoluțiunea greacă (F i l i m o n, IV, pag. 147 și aiurea).

Porecla *Gâciu* înseamnează *țapul*, care conduce caprele. *Stamuli Gâciu* (Σταμούλης Γάτσος) a fost Român. Poate că era din familia armatolilor *Trambuca* şi *Găciuli*, fiul lui Trămbuca (vezi la Nr. 15 și 43) vezi despre numele *Stamuli* la Nr. 227.

VANGHELI GÂCIU

232. *Vangheli Gâciu* a fost căpitan la Olimp și în orașul *Vodena* (vechea *Edesa*, capitala de vară a regilor macedoneni). El trebue să fi fost din aceeași familie cu *Stamuli Gâciu* de mai sus, dela Nr. 231. P e r e v o s ('Απομνημοεύματα πολεμικά, vol. II, 13—14) ni-l dă ca dela Olimp și cu numele 'Αγγελῆς Κάτσος, pe când la pagina 95 ni-l dă 'Αγγελῆς Γάτζος. Se poreclea dar *Gâciu* (Γάτζος), nu *Câciu* (Κάτζος). Luă și el parte însemnată în revoluțiunea

greacă (vezi: Φωτάκος, pag. 234; Tricupis, II, pag. 180, 187, IV, pag. 86; Pervos, Ἀπομν. πολεμικά, vol. II, pag. 95).

Porecla *Gâciu* este românească (vezi la Nr. 231); deci *Vangheli Gâciu* a fost Român.

CĂPITAN GHIOTU

233. *Căpitan Ghiotu* din cântecele populare, despre care vom vorbi mai la vale, se vede că a fost un armatol la Olimp din aceia cari au fost înlocuiți prin așa numiții *Dernenag azi* albanezi. Nu se știe precis când a trăit, deși toți îl pun contimporan cu Ali pașa, bazați pe un cântec ce se află în Fauriel (vol I, pag. 124) în care se spune că veni o veste ca toți căpitanii de pe Olimp să se ducă să facă act de supunere lui Ali pașa și că toți se duseră; « doi voinici însă nu se supuseră; își luară puștile, săbiile cele strălucitoare și se suie pe munți și aleargă la haiducie » [1]). Se presupune dar că acei doi au fost Căpitan *Ghiotu* și Căpitan *Sterghiu*, în ale căror cântece populare se exprimă aceeași idee, adică că amândorura li se luară căpitănatele. Iată ce se zice în cântecul lui Căpitan *Ghiotu* (Fauriel, vol. I, pag. 126, versurile 3—11): « Ce te gândești, Ghiotule, ce-ți pui în gând? Nu-i timp de armatol sau să ieși haiduc estan; căci trecătorile căzură în mâinile Turcilor, le luară Albanezii » « Și dacă trecătorile căzură în mâinile Turcilor și le luară Albanezii, rugați-vă lui Dumnezeu, la toți sfinții, să mi se vindece mâna, să pot ținea sabia, ca să apuc curmeziș munții, curmeziș piscurile munților, să prind agale vii, și Turci și Albanezi, să aducă banii în poală și galbeni în sân ». Iar cântecul lui Căpitan Sterghiu zice (Fauriel, vol. I, pag. 128, vers. 1—7): « Și dacă trecătorile căzură în mâinile Turcilor și le luară Albanezii, Sterghiu este viu, nu-i pasă de Pași. Până când ninge pe munți, să nu ne supunem Turcilor. Mergem să ne facem lagărele acolo, unde lupii își au cuiburile. In orașe și în câmpii locuesc sclavii împreună cu Turcii, voinicii au de orașe pădurile și singurătățile. De cât cu Turcii, mai bine să trăim cu fiarele sălbatice ».

Se vede dar că Ghiotu și Sterghiu au fost contemporani.

Intr'un alt cântec *Ghiotu* este cântat împreună cu un alt armatol, numit *Pliacică ; Pliacică* asemenea este cântat într'un cântec aparte, unde se menționează între alți și Căpitan *Nicu Țara*, care a trăit pela începutul secolului prezent [2]), deci atunci au trăit și Pliacică și Ghiotu și Sterghiu.

Căpitan *Ghiotu*, după cântecele populare, a fost rebel în contra Turcilor și om de mare vitejie. El a fost în fine greu rănit într'o luptă și poporul, care îl admira totdeauna, îi scoase un cântec foarte jalnic, în care îl compătimește. Acest cântec este al CXIX din Colecțiunea Passov, și se află la pag. 95—96. Pe când *Ghiotu* este greu rănit și zace, îi zice cineva: « Ian scoală-te,

---

[1]) Vezi textul grecesc la Nr. 148 dela pag. 202.

[2]) Este vorba de secolul al **XIX-lea**. (P. P.)

Ghiotule şi nu dormi aşa greu. Caraula strigă că potera vine asupra noastră». Iar *Ghiotu* îi răspunde: « Eu vă zic *că sunt bolnav*, şi voi îmi spuneţi, *scoală* ». Roagă apoi pe camarazii săi să-i ajute să se scoale şi să aştearnă ramuri de copaci şi să-l puie să şeadă şi să-i dea o tambură şi să scoată el singur cântecul său. După aceasta roagă pe tovarăşii săi să-i facă mormântul cu hangiarele şi să-l facă mare, ca să încapă doi oameni, pentru ca să stea în picioare să lupte şi să încarce puşca; iar în partea dreaptă a mormântului să-i lase o fereastră, să bată soarele dimineaţa şi luna noaptea, ca să strălucească plăcile lui de argint şi să scapere sabia sa, şi când vor trece pe acolo haiducii să-i dea bună ziua «*bună ziua, dragă Ghiotu*»; să le zică — «*bine aţi venit, voinicilor*».

Vezi cântecele lui *Ghiotu* în F a u r i e l (vol. I, pag. 62, 124—126, iar la pag. 59—60 şi 121—123 notiţe biografice) şi în P a s s o v (pag. 93—94, cânt. CXVII. Aici *Ghiotu* figurează împreună cu Căpitan *Pliacică*; pag. 94, cânt. CXVIII, pag. 95—96, cânt. CXIX).

Numele *Ghiotu* este scris în greceşte Γιώτης, adică *Ghiotis*; când însă se cântă cântecul, poporul nu zice *Ghiotis*, ci *Ghiotos*, ceea ce este *Ghiotu*. *Ghiotu*, *Ghiota*, sau *Iotu*, *Iota*, este un nume de botez naţional la Macedoromâni şi exclusiv de ei purtat. La botez preoţii îl prefac în Παναγιώτης şi pe acest Παναγιώτης nu-l poartă decât numai Românii. Poporul crede că *Iota*, *Iotu*, este prescurtat din Παναγιώτης, dar nu este exact, căci *Iotu*, *Iota*, ca şi un număr foarte mare de nume de *familie* macedoromâne, este de origină *galică*[1]) (vezi: E r n e s t D e s p a r d i u s, *Géographie dela Gaule romaine*, Paris, 1878, vol. II, pag. 478, nota 5). Ce caută nume proprii *galice* la Macedoromâni vorbim mai încolo în această carte. In lista contribuabililor comunei Avela dela Pind (vezi pag. 39) găsim nouă persoane cu numele *Iotu*, *Iota*. La Suliaţi găsim asemenea numele *Iotu* în forma Γιῶτος (Περραιβός, 'Ιστορία τοῦ Σουλίου καὶ Πάργας, vol. I, pag. 165).

Căpitan *Iotu* dar sau *Ghiotu* a fost *Român*. Vezi despre numele *Ghiotu*, provenienţa lui după credinţa poporului şi diferitele forme ale lui şi a lui Πανγίώτης la pag. 28, G, 1. Asemenea vezi şi la Nr. 189 şi 234. Vezi despre Căpitan *Iotu* şi la Pliacică la Nr. 275 şi la Nr. 92, 226 şi mai cu seamă la Nr. 226, unde se dovedeşte că acest Căpitan *Iotu* era din armatolii *Lazeşti* din Vlahovade dela Olimp.

---

[1]) In cartea: *Inscriptions et monuments figures de la Throie* par Albert Dumont, Paris, 1878, pag. 46, inscripţiunea 81-a, citim: ὑπὲρ βασιλέως 'Αττάλου Φιλαδέλφου καὶ βασιλίσσης Στρατονίκης 'Ιώτας, Δημητρίου ». 'Ιώτας dar sau Iota românesc nu poate fi niciodată precsurtat din Παναγιώτης derivat de Greci dela Πὰνἀγιά = maica precista, prea sfânta.

FRAŢII GHIUTAŞI

234. *Fraţii Ghiutaşi.* Numele de botez românesc *Iota, Iotu*, se scrie de Greci Γιώτας, Γιῶτος, căci *I* dela *Iota* şi *Iotu* se aude la Români ca şi când ar avea un γ grecesc înaintea lui, şi ca să reproducem acest sunet am scris *Ghiutaşi* în loc de *Iutaşi.* Numele *Iota, Iotu* are la Macedoromâni diminutivele Iutic, Iutuşiu şi Iutaşiu. Numele fraţilor *Iutaşi* îl găsim în P a s s o v (pag. 74—75, cânt. XC, versurile 8,15) la acuzativ τοὺς Γιουτασαίους. P a s s o v la pag. 75 ne dă în notă varianta Γιοντασέους, care ar fi un diminutiv al cuvântului *Ghiont*, însă acest cuvânt, după cât ştim noi, nu se aude la Macedoromâni. Sufixele greceşti αῖοι, έοι la nume proprii arată *neamurile* şi corespund sufixului plural *-eşti* din România şi sufixelor macedoromâne *aţi* şi *-eani*, precum: Petreştii, *Petraţi-li Petreani-li* în greceşte οἱ Πετραῖοι, οἱ Πετρέοι Numele dar al fraţilor *Iutaşi* şi forma diminutivă sunt româneşti.

F i l i m o n, III, pag. 346 şi T r i c u p i s, I, pag. 305, ne spun că fraţii *Iutaşi* au fost armatoli ai *Carpenişului*, şi în cărţile lor vedem că luară o parte însemnată în revoluţiunea greacă împreună cu armatolii acelei provincii Iani *Brâscă* şi fraţii *Vlahopoli.* Şi Filimon şi Tricupis scriu Γιολδασαῖοι, pe când în cântecele populare greceşti numele ne este dat Γιουτασαῖοι Asemenea P o u q u e v i l l e, *Régénér.*, vol. IV, pag. 315, scrie *Hyoldach.* T r i c o p i s la pagina citată mai sus zice τῶν ἀδελφῶν Γιολδασαίων = fraţilor *Ioldaşi.* Nu numai atâta, dar şi fraţii *Iutaşi* se iscălesc Γιολδάσης, nu Γιουτάσης Ar crede dar cineva că fraţii *Iutaşi* din cântecele populare sunt alţii decât fraţii Γιολδασαῖοι sau că în cântecele populare poporul în loc să zică Γιόλδασαῖοι a zis greşit Γιουτασαῖοι. Nu este nici una nici alta, căci iată ce s'a întâmplat. Fraţii în chestiune se numeau *Iutaşi* şi fiind armatoli, ei erau prigoniţi de Turci şi se făcuse multă vorbă despre ei. Turcii le pronunţau numele nu *Iutaşi*, ci *Ioldaşi*, căci *Ioldaşi* în limba turcă însemnează *fraţi de arme*, şi Turcii auzind «*fraţii Iutaşi*» crezură că este vorba de cuvântul lor *Ioldaşi*, care are acelaşi sens. Când fraţii *Iutaşi* fură recunoscuţi în fine de Turci ca armatoli în eparhia Cărpenişiului, ei figurau la autorităţile turceşti cu numele de *Ioldaşi*, nume pe care îl adoptară în această formă şi fraţii *Iutaşi* (vezi origina numelui *Ghiotu, Iotu* la Nr. 233).

Fraţii *Iutaşi* erau originari din comuna românească *San-Marina* dela Pind. Familia lor emigrase de mult din San-Marina într'un sat *Vărticuşia* din nordul Tesaliei şi acolo au fost întâi armatoli fraţii *Iutaşi*, de unde apoi fură chemaţi ca atari în provincia Cărpenişului. Unii din familia lor rămaseră în San-Marina, unde se află şi acuma. Vezi numele Th. *Ghioldaşi* sau *Iutaşi* la cifra 194 din lista numelor locuitorilor din San-Marina, care se află la Nr. 230; vezi asemenea amănunte interesante la *nota* listei numelor din *Leşniţa* [1])

---

[1]) Lista Nr. 28, pag. 102.

şi la Nr. 300 la *Leonida Hagi-Bira*. La *nota* listei din *Leşniţa* va vedea cititorul că fraţii *Iutaşi* sau *Ioldaşi* nu numai că erau *Români*, dar încă erau din familia istorică a *Buieştilor*, Unul din fraţii Iutaşi se numea Ianach (P e r e v o s, 'Απομν. πολεμ. vol. II, pag. 7), şi P o u q u e v i l l e (*Régénér.* vol. IV, pag. 315) ne spune că el a fost cu Marcu Boţari, când acesta fu ucis; iar la pag. 251 P o u q u e v i l l e spune că în revoluţiunea greacă: Odyssée, Jèan Gouras, Panorias et les frères *Hyoldaches*, furent nommés *stratarches* de la Grèce orientale». Fraţii Iutaşi sunt puşi pe aceeaşi linie cu Odiseu Andruţu, Iani Gura şi Panurca, cari au fost dintre cei dintâi eroi ai revoluţiunii greceşti.

Fraţii Iutaşi aveau de cumnat pe un vestit armatol numit *Iani Diovunioti*, care luă de nevastă pe sora unuia dintre ei. De ce această încuscrire tocmai cu *Diovunioti?* pentru că fraţii Iutaşi şi *Diovunioti* au fost dintre cei mai vitezi adjutanţi ai lui Căpitan Andruţu şi se cunoşteau de aproape, şi de aceea pe fraţii Iutaşi îi vedem *stratarchi* împreună cu Odiseu, fiul lui Căpitan Andruţu, în revoluţiunea greacă (vezi G u d a s, VIII, pag. 269). Încuscrirea fraţilor *Iutaşi* cu *Diovunioti* arată că şi Diovunioti a fost *Român*, căci şi Iutaşeştii au fost Români, şi Românii nu se încuscresc cu alte neamuri decât numai cu *Români*.

Iani Diovunioti era de pe munţii *Oeta*, zişi *Arin* de Români, munţi pe cari locuiau Fărşăroţii *Buieşti* (vezi la pag. 5—6 şi la Nr. 114 dela pag. 190 şi 191 mai cu seamă spre fine; vezi asemenea la pag. 127—128). Pe munţii *Arin* şi *Gura*, de unde era *Iani Diovunioti*, este şi un munte, care se numeşte *Geamenul* sau *Dzeamenul*, nume pe care Grecii l-au tradus cu δυὸ βουνά = *doi munţi*, însă şi ei îi zic şi-l scriu şi τὸ Ζεμηνὸν sau Ζεμενὸν (vezi P e r e v o s, 'Απομν. πολεμικὰ, vol. II, pag. 98, nota (**). Şi un sat românesc de pe muntele *Dzeamen* este cunoscut cu numele *Dzeamen*, la *Dzeamen*, sat pe care Grecii îl numesc δυὸ βουνὰ = *doi munţi*, precum numesc ei deseori δυὸ βουνὰ, şi muntele *Dzeamen*. Iani Diovunioti era de pe muntele *Dzeamen* şi din satul *Dzeamen*, zis de greci δυὸ βουνὰ şi şi-a grecizat sau şi-a făcut porecla în greceşte Δυοβουνιώτης = *cel din cei doi munţi* sau *cel din satul doi munţi* în loc să se zică româneşte *Dzemeneanu* sau *Gemeneanu*. Vezi despre satul δυὸ βουνὰ, şi alte sate româneşti de pe muntele Arin şi Gura la pag. 191 jos. Mai Multe despre Iani *Diovunioti* vezi partea I, la pag. 190—191.

CĂPITAN GULA

235. *Căpitan Gula* era frate cu *Scălţu-Dima* şi a fost armatol la Parnas. G u d a s (VIII, 425), care ne spune aceasta, ne dă pe *Gula* cu numele în acuzativ în forma Γούλαν Σκαρτζᾶν (= *Gula Scârţa*). Noi ştim că şi *Gula* purta porecla fratelui său, adică *Scâlţu*, deşi această poreclă nu era a familiei lor, însă fratele său nu era poreclit *Scârţa* (Σκαρτζᾶς), ci *Scâlţu*, din cauza

diformității sale. Am arătat la pagina 135 și vom arăta și la Nr. 252 că *Dima Scâlțu* sau *Scâlțu Dima* a fost Român; deci și fratele său, Căpitan *Gula*, a fost și el *Român*.

. Frații *Gula* și *Scâlțu-Dima* sunt menționați într'un cântec al lui *Tanase Diacu* (P a s s o v, pag. 59—60, cânt. LXX, versurile 1, 3 și 29). *Diacu* făcu armele subt acești doi armatoli, după cum se vede în G u d a s (VIII, pag. 425) și în cântecul de mai sus. Vezi și la Nr. 252. *Gula* este totdeauna menționat simplu «*Căpitan Gula*», fără de porecla *Scâlțu*, care era personală fratelui său (vezi 'Αριστ. Βαλαωρίτης, în 'Αθαν. Διάκος, pag. 12 și 13 și aiurea). Pe căpitan *Gula* nu-l vedem figurând în revoluțiunea greacă, pe când fratele său luă parte însemnată. Vezi despre numele *Gula* la Nr. 235 bis; asemenea vezi despre proveniența numelui *Gula* și la pag. 78 Nr. 166.

GULA DRAȘCU

235 bis. *Gula Drașcu* a fost armatol la Olimp și luă parte însemnată și în revoluțiunea greacă împreună cu armatolii Olimpului, Diamandi Nicolau Lazu, Nicola Cojanitul și cu alții. Armatolul Nicola Cojanitul este cel despre care am vorbit la Nr. 58, pag. 169, pe care, după Pouqueville și alții, i-am dat porecla de Κασομούλης, care ar fi *Cașo-muli — caș de mulă = Caș de catîr*. După informațiuni dela bătrâni din orașul românesc San-Marina dela Pind, el avea porecla de familie *Capsomuli* și era din familiile din San-Marina, așezate în Cojani. F i l i m o n (IV, pag. 281), care vorbește despre armatolul *Gula Drașcu*, îi scrie numele Γούλας Δράσκου, pe când el se subscria Γούλας Ντράσκο, adică *Gula Drașcu* (F i l i m o n, IV, pag. 486, la nota (*b*) dela Nr. 281). Numele *Gula*, *Guli*, *Guliu* este prescurtat de regulă din *Tegula*, *Teguli*, *Teguliu*, diminutiv al numelui de botez macedoromân, foarte des auzit, *Tegu*, *Tega*. Uneori el este prescurtat dela *Ghiogula*, *Ghiorguli*, *Ggiorguliu*, diminutiv lui Gheorghe, și deci este nume românesc. Iar numele *Drașcu* este un diminutiv al unui nume *Duru* sau *Dara*, cari se aud ca porecle la Macedoromâni. Din *Duru* și *Dara* se fac întâiu diminutivele *Duraciu* și *Daraciu* și din acestea alte diminutive *Duracicu* și *Daracicu*, cari apoi se prefac în *Dracicu* și în fine în *Drașcu*. Porecla dar a lui *Gula Drașcu* este și ea românească și deci armatolul Gula Drașcu a fost Român.

Despre faptele militare ale lui Gula Drașcu vezi în T r i c u p i s, II, pag. 185, și în P e r e v o s, 'Απομνημονεύματα πολεμικά, vol. II, pag. 24. Despre formarea numelui *Gula* vezi și la Nr. 166 dela pag. 78. Vezi despre armatolii dela Olimp la Nr. 246 la Gheorghe Olimpiotul și la Nr. 226.

IANI GUSTI

236. *Iani Gusti*. Despre acesta nu știm alta decât simplu că a fost armatol, după o listă de armatoli ce găsim în Αριστοτέλης Βαλαωρίτης (în Κυρά

ροσύνη, pag. 232), în care figurează şi numele lui. Porecla este românească, ci Iani Gusti a fost Român.

In cartea: 'Βίοι Πελοποννησίων ἀνδρῶν καὶ τῶν ἔξωθεν εἰς τὴν Πελοόννησον ἐλθόντων ὑπὸ Φωτίου Χρυσανθοπούλου ἢ Φωτάκου, ἐν 'Αθήναις, 88, la pag. 272, cetim că Iani *Gusti* a fost şi el iniţiat în ale Eteriei greceşti trimis de Ipsilante din Odesa, unde se dusese, ca să iniţieze şi el pe alţii Peloponez şi aiurea.

HONDRU

237. *Gheorghe Hondru* ne este dat de Filimon (I, pag. 133) într'o listă comandanţi mercenari, cari serviră alternativ în armatele franceză, să şi engleză în insulele Ioniane pe la începutul secolului al XIX-lea. figurează în acea listă cu numele: πενήνταρχος Γεωργάκης Χονδρὸς καρνανaῖος, adică: şef *peste cinzeci* Gheorgachi Hondros Acarnanian ». *eorghe Hondru* trebue să fie din familia armatolului *Hondru Mara*, despre re vezi la Nr. 82; prin urmare a fost *Român*. Că în lista de mai sus Filion l-a scris Χονδρὸς, iar nu Χόνδρος, aceasta nu opreşte pe Χονδρὸς să *Hondru*, căci Filimon elenizează numele şi poreclele româneşti. La Nr. 82 lămureşte naţionalitatea română a lui Gheorgachi *Hondru*.

CĂPITAN IANI

238. *Căpitan Iani* a fost armatol la *San-Marina*, comună românească pe Pind (vezi la pag. 13, rândul întâiu, apoi la pag. 51 jos), şi era din San-arina. Χασιώτης (pag. 110—111, cânt. 33) ne-a conservat un cântec despre de unde aflăm că era fiu de preot. A fost dar Român, ca unul care era din n-Marina. Mai există încă două cântece despre acest *Căpitan Iani* din *San-arina* în Passov (pag. 138, cânt. CLXXXVII, şi pag. 138—139, cânt. LXXXVIII) din cari aflăm că era armatol şi la *Tricala* (versul 16 dela ntecul CLXXXVII) în Tesalia, şi că mai vroind să ia cu armele şi arma-lia dela Metzovo, dela Zagori şi dela Grebeni (vers. 11 şi 12 dela cânt. LXXXVIII) fu declarat rebel de către Turci şi prigonit de ei; îl vedem tras în insula Staca, apoi percurgând cu banda sa Peloponezul şi trăind in munţii dela Mani (= Máni) din Laconia şi prin satele dela Patras mereu luptă cu Turcii (vers. 1—2, 5—6, 15 dela cânt. CLXXXVII), dar în fine prins, şi pe când îl duc la spânzurătoare, zice în cântec:

> 'Αφήνω γειὰ ψηλὰ βουνὰ καὶ χαμηλοί μου κάμποι.
> 'Αφήνω γειὰ τῆς Βλάχισσαις καὶ γειὰ τῆς Βλαχοπούλαις »,

Adică: « Las sănătate sau rămâneţi sănătoşi munţi înalţi şi câmpii ecate, rămâneţi sănătoase *Româncelor* şi fete de Românce » (vers. 10 şi 11 la cânt. CLXXXVII). Iar la vers. 14 cetim: « 'Εγὼ μ' ὁ Γιάνος ξακου-

στός, ὁ υἱὸς τοῦ παπ' 'Αντρέα », adică: « Eu sunt vestitul Ianu, fiul lui popa Andrei » [1]).

Căpitan Iani dar din cântecul citat din Χασιώτης este tot acelaşi cu cel din cântecele citate din Passaov fără dată.

MANTU ECONOMU

239. *Mantu Economu* a fost unul din secretarii intimi ai lui Ali paşa, satrapul Epirului, cu o mare influenţă pe lângă el. L'am pus şi pe el printre armatoli, căci, ca Român, făcu mult şi pentru armatoli şi pentru independenţa grecească. După moartea tragică a lui Ali paşa, Sultanul, vrând să afle comorile lui, scrise să i se trimită din Ianina la Constantinopole pe cei trei principali secretari ai lui, adică pe *Mantu* Economu, pe *Colovos* şi pe Ştefan *Duca*; însă Paşii, cari luptau cu armatele lui Ali paşa şi cari în fine îl uciseră şi împărţiră între ei toate comorile lui, uciseră şi pe cei pe doi dintre secretari şi le trimiseră capetele la Constantinopoli, iar al treilea, Ştefan Duca, murise înainte în închisoare (vezi Filimon, I, pag. 217, 317, 328 nota *(a)* dela Nr. 130; 'Αριστ. Βαλαωρίτης, în 'Αθ. Διάκος, pag. 239, 245; Pouqueville, *Régénér.* vol. II, pag. 102).

Colovòs era din comuna românească *Amer* dela Pind, zisă Μηλιὰ de Greci (vezi 'Αραβαντινὸς, Χρονογρ. τῆς 'Ηπείρου vol. II, pag. 109); naţionalitatea lui *Duca* nu o cunoaştem; iar *Mantu* Economu era din satul *Cuculi* din Zagori din Epir (vezi Λαμπρίδης, Ζαγοριανὰ, ἐν 'Αθήναις, 1870, pag. 106—108). Provincia Zagori are 46 sate, toate locuite de Români, dintre cari mulţi sunt astăzi completamente grecizaţi, alţii merg spre grecizare, iar la unele din satele acestea deabia bătrânii mai vorbesc româneşte. Nu ştiu în *Cuculi* dacă se mai aude limba românească pe la bătrâni. Că însă *Cuculenii* sunt de origină *românească* avem ca probă între altele numele de familie ale locuitorilor, cari sunt ca şi ale celorlalţi Români. Vezi lista aci alăturată Nr. 29. Prin urmare *Mantu* Economu a fost Român. Informaţiuni dela familia Bruzachi originară din comuna *Capesova* din Zagori, anume dela bătrâna *Bruzachi*, astăzi moartă, ne-au confirmat în idea generală în Epir despre vlahitatea Zagoreanilor. Ea ne spunea că în copilăria ei la *Capesova* se vorbea încă româneşte, că în familia lor, în familia lui Alexi Nuţu tot din Capesovo şi în alte familii aristocratice, imigrate la Ianina, se vorbea româneşte şi că la Ianina începură a se lăsa de româneşte. Tot dela bătrâna Bruzachi am

---

[1]) Tatăl lui căpitan Iani nu se numea Παπ' 'Ανδρέας, ci παπα-Νικόλας, şi era din familia *Costulaţilor*. Căpitan Iani făcu multe incursiuni în provincia *Colonia* din Albania, ca să-şi răzbune în contra Albanezilor, care se încercară să-i calce patria. A fost mult timp groaza lor şi-l numeau *Iani Prifti*. Când plângeau copiii în Albania şi mumele voiau să-i ameninţe ca să tacă, le ziceau: taci că vine *Iani Prifti* şi-ţi taie capul. Pe el îl trădă un tovarăş al său şi sin patriot numit *Coza*. Aceste informaţiuni le deţinem dela familia lui Căpitan Iani din San-Marina.

aflat că şi în familia lui *Mantu* Economu se vorbea încă româneşte în timpul lui Ali paşa. Intr'o recentă călătorie ce am făcut prin Zagori, pe oriunde am trecut şi am întrebat, mi s'a spus că ei se consideră ca *Vlahi*, căci până eri alaltăeri vorbeau româneşte părinţii lor. Astăzi în Zagori numai în 12 sate se cunoaşte limba românească, iar la celelalte se vorbeşte sau curat greceşte sau o grecească amestecată cu româneşte. Listele de numele locuitorilor satelor din Zagori, pe care cititorul le găseşte în această carte, îl convinge că zagorianii sunt *Vlahi*.

Grecii în timpii din urmă inventară un cuvânt, prin care îşi închipuesc că pot să treacă pe Români în rubrica Grecilor. Ei, vorbind de Români, îi numesc Βλαχόφωνοι Ἕλληνες, adică *Greci* vorbind româneşte, cu alte cuvinte că Românii dela Sud sunt *Greci*, care însă vorbesc româneşte. Numele de familie, dacă nu alta, ale Românilor dela Sud arată că ei n'au nimica comun cu Grecii. Noi, vorbind aici despre Vlahii din Zagori, putem cu *drept cuvânt*, nu cu nedrept ca Grecii, să numim pe cei grecizaţi din ei Γραικόφωνοι Βλάχοι, adică (că sunt) *Vlahi*, vorbind *greceşte*, şi suntem autorizaţi să întrebuinţăm această expresiune prin faptul că toţi bătrânii zagoriani spun că ei sunt de origină *Vlahi*, lucru afirmat şi de vecinii lor, cari îşi conservă încă limba lor românească; apoi numele lor de familie sunt româneşti ca şi ale tuturor celor lalţi Români din Peninsula Balcanică. Dar despre vlahitatea Zagorienilor vom avea ocaziune să vorbim aiurea pe larg.

Posedăm numele şi pronumele locuitorilor tuturor satelor din provincia Zagori din Epir, atât ale celor negrecizate, cât şi ale celor semigrecizate şi grecizate.

Dăm aci pentru moment, fiindcă revenim aiurea, şease liste de numele locuitorilor a şease sate din Zagori grecizate şi semigrecizate. Aceste liste sunt:

Lista Nr. 29 din *Cuculi*, patria lui Mantu Economu dela acest Nr. 239.
» » 30 din Capesova.
» » 31 din Doliani (pe cale de grecizare).
» » 32 din Cepelova (= Ciupelova).
» » 33 din Giodila.
» » 34 din Liopu.

Cititorul, comparând numele din aceste liste cu cele din listele satelor, cari vorbesc româneşte, va vedea că sunt aceleaşi.

LISTA Nr. 29

Numele şi pronumele locuitorilor din Cuculi
(Lista este incompletă)

1. Familia Bagima
2. Gg. Bendi
3. Pandeli Bica
4. C. Braţu
5. I. Bucali
6. D. Caţaru

7. T. Ceafi
8. I. Cevi
9. Hr. Ciuci
10. A. Cocoru
11. D. Cocoru
12. Hr. Copra
13. Stavru Cara-Costa
14. I. Cutuzi
15. D. Dimociu
16. Gg. Druguti
17. Petru Floru
18. Stavru Gaciu
19. I. Gavanosu
20. D. Hangiara
21. P. Cara-Hasan
22. G. și Hroni Cara-Hasan
23. Hr. Huta
24. Costa Liapi
25. I. Nașiu
26. I. și H. Stamati
27. I. Țiron

Nume de pozițiuni în Capesova

1. La Bejdiacu.
2. La Carpin.
3. La Ciopona.
4. La Ciopitina (= Ciorchină).
5. La Ciucă (munte).
6. La Ciuvali.
7. La Cùtreani.
8. La Gărdici (sunt vii îngrădite).
9. La Grădină (= grădină).
10. La Grădiștea. loc.
11. La Mănuți.
12. La Tripa (= gaura nevestei).
13. La Ripidini (= scoborîșiu).
14. La Spera sau Spela (este o peșteră adâncă).

LISTA Nr. 30

Numele și pronumele locuitorilor din Capesova

1. C. Barzoca.
2. Familia Batavali.
3. Familia A. Bucuvala [1]).
4. Familia Buga.
5. Familia Bruzachi.
6. Familia Bruzu [2]).
7. Bulo-Dimu sau Vulo-Dimu.
8. Familia Cacipu.
9. Familia Caninu.
10. Familia Cengilu.
11. Alexi Cianchi.
12. Familia Ciongiu.
13. C. Cofolota.
14. Familia Cușiu-Rafti.
15. Familia Dalamanga.
16. Ștefan Duca.
17. Familia Gheorghiți.
18. Familia Giabalexi.
19. Familia Giaba.
20. Familia Giufu.
21. Tașiu Hroni.
22. Hr. Lazu.
23. Familia Lefter.
24. Familia Marin [3]).

---

[1]) A emigrat această familie.

[2]) Din această familie au fost Marin și Al. Nuțu, cari erau veri primari din doi frați și rude cu Pascalații.

[3]) Vezi nota 2.

25. Familia Mulaiu.
26. Familia Nuțu [1]).
27. Familia Pascalaților [2]).
28. Familia Petaliți.
29. Familia Pițeli.
30. Familia Pușiu.
31. Familia Rambuli.
32. Familia Rizu.
33. Familia Al. Roman [3]).
34. Familia Sapoliții.
34. Familia Saraini.
36. Familia Tai.
37. Familia Țațaracu.
38. Familia Țațarîțu.
39. Familia Papa-Telu.
40. Gg. și Hristu Vlahu [4]).

LISTA Nr. 31

Câteva nume de familii de locuitori din Doliani

1. Bașuli.
2. Bațina.
3. Bazaca.
4. Bazbă.
5. Biru.
6. Boru.
7. Caciuli.
8. Calțuda.
9. Caravatia.
10. Coti.
11. Cutrumba.
12. Dupi.
13. Ficiu.
14. Finoglu.
15. Giahanicu.
16. Harbachi.
17. Hrisida.
18. Lulidi.
19. Mandela.
20. Meciu.
21. Monacu.
22. Panalachi.
23. Pispiri.
24. Plastira.
25. Șafaca.
26. Stasinu.
27. Tașiu.
28. Vuropulos.
29. Zoie.

LISTA Nr. 32

Numele și pronumele locuitorilor din Cepelova (= Ciupelova).

(Lista este incompletă)

1. Mih. Apostolachi.
2. Costachi Arta.
3. Familia Baioti.
4. Familia Baluia.
5. Familia Bușia-Dimitri.
6. Stati Papa-Belu.
7. Familia Beza.
8. Familia Biziula.
9. I. Stef. Gheru Mantu (din familia Biziula).
10. Familia Iancu Biciu.
11. Teohari Blazi.
12. Familia Blidu.
13. Ianachi Bubu-Iani.

---

[1]) Vezi nota 2, dela pag. 114.
[2]) Vezi nota 2, dela pag. 114.
[3]) A emigrat în România.
[4]) S'au numit astfel pentrucă au fost în Valahia.

14. Familia Busdu-Iani.
15. Familia Càcica.
16. Familia Caciupi.
17. Costa Canispă.
18. Familia Ceala.
19 Teodor. Chendru.
20. Ştefan Chiriacu.
21. Niţa (f.) Chiriacu.
22. A. Cioca.
23. D. Ciolachi.
24. Familia Ciuchi.
25. Familia Ciuflea.
26. Familia Ciumburi.
27. T. Condo-Foti.
28. Nastasi Cosma.
29. Fraţii Cuciafti [1]).
30. Gg. Cuşiu-Rafti sau Cuşidis [2]).
31. Filip Cuşidis.
32. Gheghina (f.) Dalcavuchi.
33. Gg. Daleşea.
34. Gg. Danga [3]).
35. Familia Daşiuchi.
36. Familia Dielca.
37. Familia Druga.
38. Familia Dulca.
39. Familia Dùvali.
40. Gg. Facana.
41. Familia Gambriciu.
42. Familia Geru.
43. Familia Giaferi.
44. Familia Gianoglu.
45. Masturu-Iani A. Gură.
46. Familia Guşiu.
47. Nicola Hagi.
48. Papa-Costa Hondru.
49. Familia Iauni.
50. Costa Jengu.
51. D. Liapi.
52. Mastu Magu.
53. Hrisa Maliu.
54. Familia Mao.
55. Mih. Minga.
56. Dimitri Nofi.
57. Şana (f.) Papa-Iani.
58. Gg. Chir Pascali.
59. Familia Primichiri.
60. Familia Prunu.
61. Familia Psiha.
62. Costa Raicu.
63. Familia Cola-Resu.
64. Fraţii Resu.
65. Familia Ianciu Roma.
66. Preotul Sachelari.
67. A. Şamalechi.
68. Familia Sandavari.
69. Costa Şearca.
70. Ianuli Şearca [4]).
71. Gg Şatrafili.
72. Familia Şopârlă sau Şobula.
73. Nicola Ţironi.
74. Doctor Alcibiade Bologa sau Voloagă [5]).
75. Ianachi Xanti.
76. I. Zafiridis

Nume de poziţiuni din Cepelova (= Ciupelova).

1. La Barba-Roşie.
2. La Carioti (cişmeaua lui Carioti).
4. La Cojacu. munte.
4. La Cutori. loc.
5. La Făntăneali.

[1]) Aşa se numesc cei cu urechile tăiate la Macedoromâni.
[2]) Erau din comuna Furca.
[3]) Danga = măgar (figurat) (γουμαράνθρωπος)
[4]) Câne *şearcu* = câne murg.
[5]) Originar din comuna Negadzi sau Neageani din Zagori.

6. La Gărdichi (o mahala din Cepelova).
7. La Ghigor. loc.
8. La Gianova, deal. (Dzeană = vârf de munte la Macedoromâni)
9. La Gura-Stearpă (era o dată un izvor).
10. La Gură (= isvor la Macedoromâni).
11. La Guva Vérinl'iei (este isvor).
12. La Guve (= găuri).
13. La Havu (vale adâncă).
14. La Macu.
15. La Muciale (loc mocirlos).
16. La Nucetu (sunt mulţi nuci).
17. La Padiceli (mici șesuri la Macedoromâni).
18. La Ciuca Rănioasa, (= la muntele răios, fără iarbă).
19. La Rânză, loc.
20. La Strunga lu Vlasna.

Notă. — Cei din Cepelova zic în greceşte: στὴν μπὰρμπα ῥόσιά; στῆς fântâneale, στὴν gura, στὴς guves, στῆς ciuca rănioasa, etc. adică στὴν = *la*, cu singulare şi στὴς = *la*, cu nume la plural. Acelaşi lucru se petrece la toate comunele din Zagori cele semigrecizate și grecizate.

LISTA Nr. 33

Numele şi pronumele locuitorilor din Giodila

1. Familia Acrivu.
2. I. Baiami.
3. Gg. Badoca.
4. Alexi Bajdechi.
5. I. Barea.
6. T. Bogdan.
7. Bordodulos.
8. N. Caluşi.
9. Hr. Caluhi.
10. A. Caneciu sau Ganeciu.
11. A şi T. Căpriciu.
12. I. Cara.
13. V. Ciangoia.
14. Gula Ciania.
15. Ştef. Cifuli.
16. E. Ciuleca.
17. I. şi V. Ciuri.
18. C. Cocoru.
19. V. Coia.
20. T. Condo-Iani.
21. C. Copra.
22. Gg. Coconi.
23. Hr. Cotroci.
24. H. Dadumi.
25. Gg. Driu.
26. C. Furca.
27. Gg. Gogu.
28. A. Gonguli.
29. D. Papa-Iani.
30. D. şi Nuşia Lecu.
31. Gg. Malami.
32. D. Manuşi.
33. I. Pateia.
34. G. Petrachi.
35. G. Resu.
36. G. şi N. Riganatu.
37. A. Sachelari.
38. D. Papa-Spiru.
39. Taşuli Stati.
40. I. Papa-Zisi.

Nume de poziţiuni din Giodila

1. Bauşiu, munte.
2. Belu, munte.
3. Ciuca, munte.
4. Cuşchiza, munte.

5. Ferecetu, loc unde creşte multă fearică.
6. Pùtina, munte.
7. Riziani, munte.
8. Surpata, munte.
9. Varcadzi, locuri mlăştinoase.
10. Guve =găuri.

LISTA Nr. 34

Numele şi pronumele locuitorilor din Liopu
(Lista este incompletă)

1. Hristu Baba.
2. A. Benecu.
3. T. Cianaca.
4. I. Ceara.
5. D. Cira.
6. Gg. Culi.
7. D. Cundrani.
8. I. Cutu-Iani.
9. H. Cutroci.
10. Hr. Delţi.
11. Tasi Delţi.
12. I. Dorcuşiu.
13. T. Exarhu.
14. Hr. Floru.
15. T. Garani.
16. C. Ghica.
17. I. Jabura.
18. D. Jalaveli.
19. N. Jicu.
20. M. Hangi.
21. D. şi T. Malamu.
22. I. Palasca.
23. A. Sasu.
24. Sterghiu Sturnara.
25. Dimitri Zecu.
26. Hristu Zidru.

Nume de poziţiuni

1. Bondi, loc.
2. Carcopulia, loc.
3. Caţani, loc.
4. Ciuca, munte.
5. Lambiri, loc.
6. Maneru, loc.
7. Bizâna, loc.
8. Varcò, loc mlăştinos.
9. Zărpuni, Sărpuni, loc.

LAMBRU

240. *Iani Lambru.* Cântecul CLXXIX din colecţiunea Passov, pag. 134, spune că Iani *Lambru* era Român din *Călăreţi* şi mare comerciant la Ianina şi că Turcii, credem Ali paşa, îl condamnară la spânzurătoare. Condamnările de oameni paşnici ca *Iani Lambru* se făceau, pentrucă aceştia susţineau pe ascuns pe *armatoli* sau drepturile comunelor româneşti. Mai încolo la Nr. 260 la *Gheorghe Turturi*, unchiul lui *Ioan Coleti*, vom vedea ce sufereau *Primaţii* comunelor româneşti de când cu revoltele căpitanilor pentru recâştigarea privilegiilor lor răpite de Turci.

Iani *Lambru* a fost Român, ceea ce o spune şi cântecul şi faptul că era din comuna românească *Călăreţi*: Numele Lambru, Iotu, Tegu, Fotu, Sterghiu, Zisi, sunt naţionale la Macedoromâni. Poporul crede că *Zisi* este dela

grecescul, νὰ ζήσῃς = să trăieşti; că *Fotu* este dela φῶς, gen. φωτὸς = lumină; că *Lambru* este dela λαμπρὸς = luminat. Insă, după cum vom arăta aiurea, numele acestea au altă origină. (Vezi şi la pag. 25, Nr. 7 cu continuarea la pag. 92, Nr. 91, şi nota (22 bis) dela pag. 94, unde din *Lambru* se face *Lambrat*, crezut de popor = luminat, pe când el este un patronimic macedoromânesc însemnând: *fiul* lui Lambru). Poporul mai crede că şi numele *Lambru* este prescurtat din Χαράλαμπρος, pe când acest nume îl găsim ca nume propriu şi la un Troian în Omer (Iliada).

Am pus şi pe Iani *Lambru* între armatoli pentru cuvântul că a suferit moartea, dând pe ascuns ajutor şi concurs la scopurile armatolilor. Nu ştim dacă Iani Lambru a fost din familia lui Paulu *Lambru*, despre care am vorbit.

LIACĂTĂ

241. *Grigore Liacata* a fost armatol al comunei *Clinova* din Aspropotam şi ginerele lui *Nicola Sturnari*, căpitan general asupra întregii provincii Aspropotam (Tricupis, I, pag. 316 continuare dela pag. 315; Filimon, IV, pag. 150). Şi Căpitan Hristodol *Hagi-Petru* era ginerele lui Căpitan *Nicola Sturnari* (Gudas, VIII, pag. 307 jos). Gudas, (VIII, pag. 299) ne spune că *Hagi-Petru*, *Sturnari*, *Coleti*, *Tuşiţa* din *Metzovo* (= Aminciu) şi nepotul *Averof*, mare bancher la *Cairo* în Egipt, sunt *Români*. Pouqueville (*Voyage*, edit., II, vol. II, pag. 378, nota 2, şi pag. 381) în descrierea ce face a Românilor din Aspropotam ne dă şi comuna *Clinova* locuită de Români; asemenea şi în *Memoriul* delegaţilor Români, dat ambasadorilor la Constantinopol la 1881 şi *Clinovo* figurează între comunele româneşti (*Mémoire*, pag. 8, la Nr. 59. Vezi despre acest memoriu la pag. 2, Nr. 14 al cărţilor citate în această scriere) Şi Hahn (*Albanesische Studien*, pag. 32, jos) ne dă *Clinova* ca sat românesc. Românii îi zic Clinova, nu Clinovo, căci toate numele de sate româneşti în *ov* le au în forma *ova* mai mult accentuate la antepenultimă. Aiurea arătăm că acest sufix *ov*, *ova* este *vlahic*, iar nu *slavic*.

Grigore Liacata dar din comuna românească Clinova, ginerele românului Căpitan Sturnari, a fost Român. Numele Liacata este făcut astfel: Ilie la Macedoromâni se zice Lie şi mai des Lia. Fiul lui Lia se zice Lia*ca* sau Lia*cu* şi aceste forme au şi sens diminutiv. Neamurile lui Liaca sau Liacu se zic *Liacaţi* = Liaca*çi*); iar fiecare aparte se zice Laca*tu*, Liaca*ta* (vezi şi Nr. 222 la Liacu Cutova, unde se vede că Liacu poate avea şi altă provenienţă). Aiurea dăm toate sufixele patronimice la *Vlahii* din Peninsula Balcanică, sufixe cari sunt foarte numeroase.

Grigore Liacata în revoluţiunea greacă a fost împreună cu compatrioţii săi *Nicola Sturnari*, *Hagi-Petru*, *Naşiu Mandal*, *Sterghiu*, *Gheorghe*, *Costa* şi *Mitru Sturnari*, fraţii lui *Nicola Sturnari*, şi alţii. Dintre toate vitejiile lui *Grigore Liacata* cea din urmă, care-i aduse şi moartea, a fost la apărarea

unei mici insule, numită *Dolma*, de lângă orașul Misolonghi. La 1826 *Grigore Liacata*, având sub comanda sa 200 de ostași, ocupă insula *Dolma*, și se hotărî să nu lase să debarce în ea oștirile turcești, cari vroiau să ocupe pentru a opera și de acolo în contra celor închiși în Misolonghi. Insula era înconjurată de luntri și de corăbii mici, încărcate cu oștiri turcești, cari cercau să debarce; cei 200 sub Grigore Liacata erau bombardați și de pe mare și de pe uscat (căci mica insulă Dolma este aproape de uscat) de către Turci, cari protejau și înlesneau debarcarea, aruncând grindine de obuzuri și de gloanțe, dar luptară o zi întreagă și împiedicară debarcarea, ucigând trei sute de Turci, între care și pe un vestit general albanez, numit *Bănușiu Servani*. Dar în fine Turcii, fiind foarte mulți, reușiră a străbate în insulă prin multe puncte și lupta începu numai cu sabia din partea lui *Grigore Liacata* cu ai săi. Pe când acesta cu ai săi luptau în insulă, Suliatul *Chițu Ciavela* cu 500 de soldați ieși din Misolonghi să-i vină în ajutor, respingând pe Turcii cari bombardau și dădeau cu puștile de pe uscat, dar numărul Turcilor era foarte mare și nu putu să facă nimica și astfel Grigore Liacata cu toți cei două sute ostași ai săi căzură luptând și insula fu ocupată de Turci pe la mijlocul nopței, căci rezistaseră până atunci (T r i c u p i s, III, pag. 341). Poporul admirând eroismul lui *Grigore Liacata*, îi făcu un cântec (P a s s o v, pag. 194, cânt. CCLXI), care zice următoarele în traducere: « Un vultur aurit se învârtea afară din Misolonghi; întreabă la tabăra lui Macri, la tabăra lui Despot: nu cumva ați văzut pe *Liacata*, pe Căpitan Grigore? — Du-te, dragă pasăre, la Anatolico și uite-te împrejur și privește spre Dolma și în fața vadului; acolo să vezi pe nisip trupuri albe și oase, și, de vei putea, alege pe Căpitan Grigore ».

Vezi alte lupte ale lui Căpitan *Grigore Liacata* în T r i c u p i s (I, 316 și 317 și aiurea). Aici la pag. 317 găsim în Tricupis cuvintele românești Μαύρης Πούλιας καὶ Κόρμπου, pozițiuni în provincia românească Aspropotam, cari se zic în românește *Pulia (= puica) laie (= neagră)* și *Corbu)*..

MITRU LIACOPOL

242. *Mitru Liacopol* era fiul armatolului *Liacu Cutova* de pe Olimp și a fost și el armatol la Olimp împreună cu un frate al său numit *Nicola Liacopol*. Românii, ca să arate că cineva este *fiul* cutărui, fac ceea ce fac Grecii, cari arată aceasta prin terminațiunea πουλος = *esc*, însă ei pun la finele numelui terminație, *plul*, și plural *plili*, articulate, precum *Lazu*, *Lazoplu-l* (= Lazescul, fiul lui Lazu); *Liacu*, *Liacoplu-l* (= fiul lui Liacu). Românii dar, când vorbeau de fiii lui *Liacu Cutova*, ziceau: *Liacopli-li* (aici *li* din urmă se aude ca *gli* italian). Grecii în asemenea caz zic: τὸ Λιακόπουλο la singular *neutrul* (= τὸ παιδὶ = copilul lui Liacu) și la plural: τὰ Λιακόπουλα (τὰ παιδιὰ τοῦ Λιάκου = copii lui *Liacu*). Asemenea Grecii ca

să arate ostașii unui armatol zic ca și pentru fiii lui, precum: τὰ Ζιακόπουλα =*fiii* sau *copiii* sau voinicii lui *Ziaca*.

Pe Mitru Liacopol și Nicolae Liacopol îi găsim menționați și simplu, *Liacu* (F i l i m o n, IV, pag. 121, 486, 437; aici la aceste pagini unul din frații *Liacu Cutova* este tratat ca trădător, fiindcă nu învinse într'o luptă), dar mai des Λιακόπουλος unde fac vitejii. Unul din ei, Mitru Liacopol, este des menționat împreună cu armatolul *Binu în* diferite lupte (vezi T r i c u p i s, vol. I, pag. 224; F i l i m o n, IV, pag. 282; P e r e v o s, 'Απομν. πολεμικά, vol. II, pag. 13). Despre moartea lui *Mitru Liacopol* vezi P e r e v o s ('Απομν. πολεμικά, vol. II, pag. 193; aici este numit ἀτρόμητος ὁπλαρχηγὸς =întreprid armatol); iar despre moartea lui Nicolae Liacopol vezi T r i c u p i s (vol. IV, pag. 366, 367) și P e r e v o s ('Απομν. πολεμικά,, vol. II, pag. 187; aici se spune că N. Liacopol era șef peste cincizeci de soldați), Perevos spune că Nicolae Liacopol decise o mare victorie, sărind și ucizând un stegar turc, căruia luându-i steagul, înaintează cu el în contra inimicilor, deși rănit la piept și la mâna dreaptă și exemplul lui îl imitară toți tovarășii și învinseră. Dar muri după câteva zile.

Vezi și la Nr. 222 la *Liacu Cutova*, tatăl lor.

NICOLÁE LIACOPOL

243. *Nicolae Liacopol.* Vezi mai sus la Nr. 242 la *Mitru Liacopol* și la Nr. 222 la *Liacu Cutova.*

CĂPITAN DASCALACHI

244. *Căpitan Dascalachi* se născu în *Paleo-Catuna*[1]) *din Dorida de pe Parnas*, și a fost acolo, după cum spune G u d a s (VII, pag. 339), un vestit armatol. El a fost unchiu de soră al unui oarecare *Atanasie Scarlat*, tot din *Paleo-Catuna*, care a fost învățător în satul său. Fiindcă Ali pașa se decise a extermina pe armatolii, cari nu i se supuneau, căută să ucidă și pe Dascalachi; acesta însă, văzând că nu poate rezista, se decise să se supună, însă temându-se, nu vru să se prezinte, și, ca semn de supunere, rugă pe soră-sa să decidă pe fiul ei *Atanasie Scarlat* să meargă ca *zălog* la Ali pașa, ceea ce s'a și făcut.

Atanasie Scarlat, tatăl, deși învățător în satul său, a fost pus de Ali pașa să învețe mai departe carte la un vestit profesor pe atunci la Ianina, numit *Psalida*, și din *Scarlat* își schimbă porecla în Lidorichi, căci plasa *Dorida* de pe Parnas, de unde era Scarlat, se numea pe atunci *Lidorichi* (G u d a s, VII, pag. 339—340)[2]).

---

[1]) Vezi și la Nr. 25 și Nr. 274. Unde găsim *Catună* în Grecia, dăm mai mult peste triburile *Builor*.

[2]) Lidorichi și Dorida este același lucru (P o u q u e v i l l e, *Voyage*, II, ediție, vol. III, pag. 357).

G u d a s ne mai spune (VII, pag. 334) că unul din șefii familiei Scărlăteștilor avea porecla *Tunta* sau *Panurea* sau Papadogheorghopulos, adică avea trei porecle. Noi am văzut la pag. 21 un trib al Suliaților numit *Tontații*, iar la pag. 102, Nr. 111 numele *Tunda Hristu* și la Nr. 112 tot dela pag. 102 numele *Dunda Târpo ;* asemenea la pag. 88 Nr. 74 numele *Dimitri Dunda*. Scărlăteștii dar de mai sus au fost *Români*, căci purtau poreclă românească. Și porecla *Panurea* este românească (vezi la pag. 50, rândurile 10—22). Porecla Papadogheorgopulos trebue să fie elenizare din școală, a numelui vreunuia dintre *Tontații* Scărlătești. Prin urmare *Scărlăteștii*, și din poreclă și din satul lor natal *Paleo-Catuna* (= Vechia Catuna), care era românesc (P o u q u e v i l l e, *Voyage*, ediț., II, vol. III, pag. 758), și din aceea că *Catuna* este dintr'o plasă *(Dorida)*, unde sunt satele românești pe Parnas și de aceea este cunoscută și sub numele *Vlahohoria* (Βλαχοχώρια = sate românești), au fost Români. Vezi despre *Dorida*, că se numește și Βλαχοχώρια, la pag. 127.

Familia *Scarlateștilor* forma două ramuri, dintre cari aceea care avea porecla *Tunta* era cea mai veche, ambele însă mai târziu luară aceeași poreclă de *Lidorichi* (G u d a s, VII, pag. 333). *Anagnosti Tunta* avu la 1797 un fiu numit Anastasie și patru fete, pe cari le mărită cu cei mai însemnați armatoli din revoluțiunea greacă. Pe una o dădu armatolului *Cârma* [1]) sau *Curma* dela Parnas, (vezi Nr. 26 și Nr. 30); pe a doua numită *Asima* o dădu armatolului *Iani Gura ;* pe a treia, Elena, o dădu armatolului *State Cațico-Iani*, și pe a patra lui *Cranachi*, care se distinse și el prin arme. Toți acești patru armatoli au fost Români, după cum se vede la numele lor respective din listă ; iar nevestele lor erau bine crescute și cu carte. Fratele lor Anastasie, fiul lui Anagnoste *Tunta*, este cunoscut cu porecla *Lidorichi* (vezi G u d a s, VII, pag. 333—335).

Precum Anagnosti *Tunta* se încuscri cu Români, tot așa credem că și armatolul *Dascalachi* dădu pe sora sa unui Român, adică tatălui lui Atanasie Lidorichi, din cealaltă ramură a familiei *Tontaților*, cari se numeau Scărlătești, și prin urmare armatolul *Dascalachi* a fost și el Român, căci Românii nu se încuscresc cu alte neamuri, dupe cum am avut ocaziune să o spunem de multe ori în această scriere. Apoi satul *Paleocatuna*, fiind românesc, toate persoanele despre cari vorbim, nu puteau fi decât Români, ca unele cari erau dintr'un sat românesc. Aici trebue să spunem că Gudas din greșeală a zis *Paleo-Catuna*, în loc să zică *Vlaho-Catuna*, căci *Catuna* din Dorida se zice *Vlaho-Catuna*, vezi P o u q u e v i l l e, *Voyage*, ediția II, vol. IV, pag. 53, rândul 8, unde se zice expres: *Vlacho-Catouna*, Colonie des Valaques

---

[1]) Există la Macedoromâni porecla *Carma* și *Cârma* și *Carmală* și *Carmalac* și *Cărmălicíu*. Κεκαυμένος ne dă pe un primat Megalovlahit Καρμαλάκης (vezi la Nr. 189 spre fine la cifra 1).

Bomiens. Aceşti Români *Bomieni* sunt Românii zişi *Bui*, căci Pouqueville îi numeşze *Bomiens, Boviens* şi *Buaei*, după cum am văzut la pag. 127 vol. I. Prin urmare Românii din *Vlaho-Catuna* sunt Fârşeroţi; iar *Paleo-Catuna* se află în Acarnania (P o u q u e v i l l e, *Voyage*, edit. II, vol. III, pag. 458, 470 şi nota 1, 478; aici la pag. 478 ne este dată simplu *Catouna*); se mai află în Acarnania şi un alt sat numit simplu *Catuna*, Po u q u e v i l l e, *Voyage*, edit. II, vol. III, pag. 464 şi nota 1). Aici la pag. 464, la nota 1, Pouqueville spune următoarele: *Catouna*, Κατοῦνα, *camp* ou *campement*. Mon. M o s c h o p u l, în *Lexic. Philostrat. Cod. Barbaro-graec. lib.*, III, num. 6; S g o u r o p u l, *Hist. Concil Florent*. C. 26, 52. Iar aiurea (*Voyage*, edit. I, vol. III, pag. 221 nota (1), P o n q u e v i l l e zice: *Palaeo-Catouna; par la domination de Catouna les Valaques* désignent les *ruines* des anciennes villes, comme les grecs le font sous celle de *Palaeo-Castron*». Noi vom vedea mai încolo că la Români *cătuna* însemna *fortăreaţă, loc de luptă*, sau sat *fortificat*. La mulţi Fârşeroţi şi astăzi orice sat se numeşte *castru* sau *citate* sau *cătună* indiferent. Satele Românilor în tot veacul de mijloc se numeau *cătune*, aşa că unde găsim Români pomeniţi întâlnim şi cuvântul *Cătuna*, şi unde *Cătune*, acolo întâlnim şi Români. Vezi şi C o n s t. I o v. J i r e č e k (*Geschichte der Bulgaren*, pag. 219; *Die wlachischen Dörfer im Gebirge nannte man Catuni* = Satele româneşti de pe munţi se numeau *Cătune*»). La Macedoromâni acest cuvânt se află mai mult la feminin, de unde însă şi la neutru: ună *cătună*, doauă *cătune*, un cătun, două *cătuni*. In unele locuri expresiunea: *tută cătuna mea* însemnează *toată averea mea*, tot ce am *agonisit*.

Şi *Cătuna* dar şi *Paleo-Catuna* din Acarnania şi *Catuna* dela Parnas, zisă şi *Vlaho-Catuna*, sunt sate româneşti, şi prin urmare locuitorii lor sunt Români. Deci Scărlăteştii, Tuntaţii sau Tunteştii, porecliţi Lidorichi, şi Armatolul *Dascalachi* [1]) au fost Români.

Vezi dspre cătunele fărseroteşti din Peloponez, din secolul al XV-lea, la paginele acestei cărţi 6, 47, 53, 80 jos, pag. 127 nota (1) dela pag. 127 şi mai cu seamă continuarea ei la pag. 128, unde este vorba de *Roşiu Buia*, şef de patru *cătune* Numele de *cătun* şi *cătună* este aşa de strâns legat cu ideea că locuiesc în ele *Vlahi*, încât de multe ori sunt însoţite şi de cuvântul *Vlaho*, precum am văzut despre *Vlaho-Catuna* de pe Parnas, şi precum vedem oriunde cetim menţionate *cătune* în cărţi. In Satas (*Documents inédits* etc.) oriunde se menţionează *Cătune* în Peloponez şi ni se dau şi nume de locuitori ori de şefi, vedem că şefii şi locuitorii menţionaţi poartă nume româneşti, şi cel ce vrea să se încredinţeze, caute la indicele alfabetic dela finele cărţilor *Documents inédits* de mai sus la *cuvintele Catunae*, καλύβια şi la paginile unde se trimite a fi menţionate aceste cuvinte

---

[1]) Am citit undeva, dar nu-mi aduc aminte, că acest Căpitan *Dascalachi* era din Sfachioţii *Vlahi Dascalachi*. Vom reveni mai încolo, când vom vorbi pe larg de Sfachioţi.

şi va întâlni locuitori cu nume româneşti. Şi în Jos. Lad. Pic (*Über die Abstammung der Rumänen*, pag. 57, rândul 4—5 şi aiurea) oriunde ne vorbeşte ori ne citează despre *cătune*, acolo vedem *Vlahi* şi vice versa; astfel la pagina de mai sus, 57, cetim: « *Sammt der dortigen Vlachen (Katuna Vlach)* etc. » D. Pič la pag. 57 de mai sus, continuând citaţiunile despre *Vlahii* din secolul al XII-lea de prin Nordul Albaniei şi de prin Serbia, ne dă de multe ori cuvântul *cătun*. Iată ce zice textual dela rândul 10—19: « Din meisten Vlachen, 320 Familien, wurden jedoch vom Čaren Stephan Dušan dem Kloster des heil. Erzengels an der Bistriča bei Prizren geschenkt, und zwar: Die vlachen Blatčane am Gestade des Meeres, 87 Familien stark; der Katunъ Kostrčanъ, welchen einst Stephan Nemania den Griechen abgenommen, 66 Familien; der *Katunъ* Dragolievici, zwischen Priština und Děčany, 100 Familien stark, und der *Katuna* Golubovici unbekanter Lage, 36 Familien stark ».

Toate acestea le spunem şi căutăm să le susţinem cu atâtea citaţiuni pentru a se stabili că oriunde este vorba de *cătune*, locuitorii lor au fost şi sunt Români, şi a nu mai reveni cu probe unde vom mai da peste Români din *cătune* ca să demonstrăm românitatea lor în această scriere, al cărui scop este numai şi numai a demonstra pentru moment românitatea unor persoane istorice, trecute subt altă firmă, ca mai târziu să putem vorbi pe larg despre ele subt firma adevărată a *românismului*.

După toate acestea să revenim acuma la câteva persoane citate în acest număr relativ la Căpitanul *Dascalachi*. S'a demonstrat că *Dascalachi*, *Scarlateşti*, *Tunteştii*, supranumiţi *Lidorichi*, după numele provinciei, născuţi toţi în *Vlaho Catuna*, au fost *Români*. *Asima*, nevasta lui Căpitan Iani *Gura* şi fiica lui Anastasie Lidorichi poreclit *Tunta* sau *Tunda* (căci numele Τούντας în greceşte se aude şi *Tundas*) poartă şi ea nume românesc, despre care vezi la pag. 61 Nr. 82. *Asima* ne spune Gudas (VII, pag. 338): Ἡ δὲ ἡρωΐς Ἀσήμω Γκούρα καὶ γράμματα ἐγίνωσκε καὶ ἀνεφλέγετο ἐξ ἐνθουσιασμοῦ ὑπὲρ ἀπελευθερώσεως τῆς πατρίδος, ὁσάκις μάλιστα ἀνεγίνωσκε τὰς ἡρωϊκὰς πράξεις τῶν ἀρχαίων προγόνων ἡμῶν καὶ ἰδίως τῶν Σπαρτιατίδων ». adică: « Iar eroina Asima Gura şi carte ştia şi era animată de entusiasm pentru liberarea patriei, de câteori citea faptele eroice ale vechilor noştri străbuni şi în special ale Spartanelor ». Gudas numeşte *eroină* pe Asima, pentru că, cum avem să vedem la Nr. 285, ea comanda alături cu bărbatul ei Iani Gura la apărarea Acropolei din Atena, în timpul revoluţiunii greceşti, şi după moartea bărbatului ei, ea a continuat a apăra Acropolea, până când într'o zi nişte obuzuri turceşti, căzând pe acoperişul templului lui Erechteu, sub care locuia, căzu acoperişul şi pieri şi ea şi toţi câţi se aflau cu ea (Gudas, VII, pag. 334—335; Χρῆστος Βυζάντιος pag. 216). Ca toate Româncele, neveste ale armatolilor, aşa şi Asima însoţea pe bărbatul ei la toate luptele. Exemple de acestea avem multe, mai cu seamă la Românii Suliaţi (vezi şi la Nr. 226).

Atanasie Lidorichi, după ce învăţă carte la profesorul *Psalida* la Ianina, deveni unul din secretarii lui Ali-paşa şi aduse multe şi mari servicii cauzei armatolilor (G u d a s, VII, pag. 339—358). Vestitul profesor *Psalida* a fost din comuna românească *Săracu* [1]) de pe Pind şi era fiul lui *Petru Psalida*, care se aşezase ca comerciant în Ianina. D. L a m b r i d e (vol. II, pag. 73 şi 75) ne dă pe *Lambru Psalida* şi pe *G. Psalida*, cari, negreşit, sunt rude ale profesorului Psalida, care rămaseră în *Săracu*. Am văzut la pag. 115—117 ce sacrificiu fac Megalovlahiţii pentru instrucţiune; deci nu trebue să se mire cineva, găsind Români învăţaţi; tocmai de contrariul trebue să se mire cineva faţă cu sacrificiile ce fac. Şi învăţatul profesor *Ghenadios*, aşa de popular în Grecia, şi el a fost Român, originar din comuna românească *Doliani* din provincia Zagori din Epir (G u d a s, II, pag. 312 sus). Şi fiul său dar, care a fost ambasador al Greciei acuma câţiva ani (şi poate şi acuma) pela Londra şi aiurea, şi el este Român. Un alt vestit profesor care a predat mult timp în Misolonghi dela 1750—1800, *Panaioti Palamas*, a fost şi el din *Dorida* de pe *Parnas*, unde sunt τὰ Βλαχοχώρια şi se numea mai înainte *Pălămar*, şi şi-a grecizat numele în Παλαμᾶς. A fi dintr'o provincie cunoscută cu numele τὰ Βλαχοχώρια, a fi perofesor sau *dascăl* şi a fi poreclit *Palamar*, care în româneşte însemnează un fel de *paracliser*, aceasta arată că *Palamas* a fost Român (vezi S a t a s, Νεοελληνικὴ φιλολογία, nota 1 dela pag. 573).

NAŞIU MANDAL

245. *Naşiu Mandal* a fost armatol în provincia Aspropotam din Tesalia, şi este menţionat de T r i c u p i s (I, pag. 315) şi de F i l i m o n (IV, 151) ca armatol subt Căpitanul general al provinciei Aspropotam. Am văzut aiurea că provincia Aspropotam este românească (vezi la pag. 123); am văzut că *Hagi-Petru*, *Nicola Sturnari* etc., împreună cu cari Naşiu *Mandal* răscoală provincia la 1821, au fost Români (vezi şi la Nr. 255); T r i c u p i s ne spune (I, 315) că *Naşiu* Mandal, *Hagi-Petru*, Sterghiu, Gheorghe, Costa şi Mitru Sturnari, fraţii căpitanului Nicola Sturnari, precum şi Grigore *Liacata*, ginerele lui Nicola Sturnari, au fost armatoli ai satelor din Aspropotam, subalterni ai Căpitanului general Nicola Sturnari (vezi şi la Grigore Liacata la Nr. 241). *Naşiu Mandal* dar nu poate fi decât *Român* după cele ce preced (vezi şi Nr. 65). Despre numele *Naşiu* vezi la pag. 30, R, 1. Iar porecla *Mandal* este un patronimic românesc al numelui propriu *Mandu*. Se poate însă ca porecla *Mandal* să fie dela cuvântul grecesc τὸ μάνδαλον = Veriga de *la uşă* [2]).

---

[1]) *Vezi la Nr. 317 numele şi pronumele locuitorilor din Săracu, între cari figurează* şi unu Const. Psalida la cifra 71.

[2]) In cântecele populare greceşti căpitan Naşiu Mandal este numit Βλαχονάσιος: τὸ κρίμα νά'χη ὁ Μάνδαλος αὐτὸς ὁ Βλαχονάσιος, etc. = păcatul să-l aibă Mandal, acel *Vlaho-Naşu*.

Naşiu Mandal în peripeţiile luptelor revoluţiunii greceşti ajunse a fi mâna dreaptă a lui Căpitan *Iani Gura*, o figură mare în revoluţiunea greacă. Il vedem dar şi pe el apărând Acropolea Atenei împreună cu *Iani Gura*. Naşiu Mandal. Pe când continua asediul Atenei la 1826, fu trimis de Iani Gura să strângă birurile pela sătenii din Atica şi din insula Salamina, pe cari se vede că le strângea cu mare rigoare, şi de aceea Tricupis (IV, pag. 57), vorbind de acest fapt, critică foarte aspru pe Iani Gura şi pe Naşiu Mandal: « *Iani Gura* trimise pentru strângerea birurilor şi în Salamina, unde erau Atenienii, pe *sceleratul* său *satelit* Mandal, care prin grozave vexaţiuni execută misiunea sa. Subt un astfel de şef soldaţii săi cei aplecaţi la dezordini făcură înainte de a se închide (în Acropole) câte este şi ruşine a le spune cineva în contra nenorociţilor ţărani etc. ». Noi cari cunoaştem caracterul blând al Aspropotamiţilor nu credem ceea ce spune Tricupis despre cruzimile lui Naşiu Mandal, cruzimi cari poate s'au comis de alţi soldaţi fără voia şi ştirea lui, căci, neputând el să cutreere toate satele, trimise negreşit oameni, cari abuzară. Toţi căpitanii aspropotamiţi s'au purtat foarte corect în revoluţiunea greacă şi au cheltuit sume colosale din pungile lor fără să despoaie pe nimeni (vezi despre aceasta ceea ce spune G u d a s, VIII, pag. 299—324 în biografia lui Hagi-Petru, în special la pag. 319, spre a te încredinţa despre ceea ce spunem mai sus). Credem dar una din două, ori că Naşiu Mandal n'a comis acele cruzimi, ori că *Mandal* despre care vorbeşte Tricupis este un alt Mandal, original din satul *Signiţa* de pe Parnas, despre care vezi în G u d a s (VIII, pag. 380).

Un strămoş al lui Naşiu Mandal este cântat ca armatol pentru vitejiile sale în cântecele populare. Acest armatol trăia pela 1750 (P a s s o v, pag. 21, cânt. XXVI, versul 11). Un alt *Naşiu Mandal* tot din această familie este cântat de popor împreună cu vestiţii armatoli *Caciandoni* şi *Dipla*, împreună cu cari lupta în contra lui Ali paşa, satrapul Epirului (P a s s o v, pag. 80, cânt. XCVIII; Χασιώτης pag. 116, cânt. 40. In acest cântec se spune că Naşiu Mandal a fost ucis într'o luptă şi îngropat într'o câmpie, şi când un plugar ara, plugul scoase din pământ oasele şi capul lui încă cu pletele netopite. (Vezi şi la Nr. 65 dela pag. 170, vol. I).

VLAHOLIVĂDEANUL GHEORGHE ZIS OLIMPIOTUL

246. *Gheorghe Olimpiotul* este cunoscut în cărţile greceşti cu numele Γεώργιος sau Γεωργάκης 'Ολύμπιος, adică Gheorghe sau Gheorgachi Olimpianul sau dela Olimp. Numele "Ολυμπος (Olimpos) Românii îl au în forma *Elimbu*, cu accentul pe antepenultimă, şi articulat '*Elimbul*. Această formă o adoptară şi Grecii sau Românii grecizaţi din Tesalia şi zic şi ei "Ελυμπος, pe când Grecii cari ştiu puţină istorie zic "Ολυμπος. Gheorghe Olimpiotul se subscria Καπιτὰν Γεωργάκης ὁ 'Ελύμπιος (F i l i m o n, vol. I, pag. 175),

adică românește. Prin aceea că el se iscălea 'Ελύμπιος, iar nu 'Ολύμπιος, se constată că el nu făcuse studii de istorie și de gramatică grecească. Credem că porecla 'Ολύμπιος i-o dădură Grecii cu oarecare învățătură, pe care o adoptă și el, dar nu vru să scrie 'Ολύμπιος ci 'Ελύμπιος. Il găsim asemenea în cărțile grecești și cu acest nume subt forma 'Ολυμπιώτης, care însemnează același lucru ca și 'Ολύμπιος, adică *dela Olimp* (Filimon, I, pag. 233).

Alte ori este iscălit puind și numele tatălui său, precum: Καπιτὰν Γεωργάκης Νικολάου [1]) 'Ολύμπιος (Filimon, I, pag. 220). Armatolii români, în loc să se iscălească, își puneau sigiliul, care de multe ori era un inel purtat în degetul arătător. Se găsesc și scrisori, cari poartă și iscălitura lor și pecetia, și atunci, dacă iscălesc ei cu mâna lor găsim numele și porecla lor nealterate, iar dacă îi iscălește secretarul lor, acesta le elenizează numele. Astfel *Odiseu Andruțu*, când se iscălea el cu mâna sa, scria Δυσσέος sau Λυσσέας. 'Ανδρίτζου, iar când îl iscăleau secretarii și el își punea sigiliul, unii îl iscăleau 'Οδυσσεὺς 'Ανδρούτσου, alții 'Οδυσσεὺς 'Ανδρίτσου și alții 'Οδυσσεὺς 'Ανδρίσκος, după gradul de pedantism sau de panelenism al fiecărui secretar. Mulți căpitani nu-și puneau porecla, ci numele lor de botez și acela al tatălui lor. Astfel armatolul *Vlaho-Gheorgachi* sau Gheorgachi Varnachiotul se iscălea: Γεωργάκης Νικολάου (Filimon, IV, pag. 491, la nota (*a*) dela Nr. 294). Vezi și la Nr. 203; tot așa dar și Căpitan Gheorgachi se iscălea Καπιτὰν Γεωργάκης Νικολάου și uneori adăoga și cuvântul 'Ελύμπιος, alte ori 'Ολύμπιος și alte ori 'Ολυμπιώτης.

Gudas în biografiile *eteriștilor* (vol. V, pag. 399) iată ce ne spune despre originea lui Gheorgachi Olimpiotul: « Gheorgachi Olimpiotul se născu la 4 Martie 1772 în *Vlaho-Livade*, comună pela fruntariile Tesaliei și Macedoniei, din tată Nicolae, care se trăgea din familia renumiților armatoli *Lazeștii ;* iar din mamă *Nicoleta*, fiica unuia dintre fruntașii *Vlaho-Livadei*. Iar *Lazeștii* erau așa de redutabili în epoca aceea către autoritatea turcească, încât faimosul Veli pașa [2]), deși dispunând de multe puteri, n'a cutezat să-i atace pe față; însă mai târziu pe când erau armatoli și aveau patru *căpitănate*, îi invită la Târnava (în Tesalia), rezidența satrapiei sale, subt pretext să se consulte cu ei despre oarecari afaceri, și acolo îi asasină [3]). După obiceiu, căci poporul consacră și pentru ei într'un mod cam dramatic și un cântec popular, căruia 'Αραβαντινὸς ne conservă numai pasajul următor: « Acolo împărțesc galbenii și căpitănatele. Lui *Nicu* îi cade la sorț valea râului, lui *Hristu*, Alasona; *Tolia* fu căpitan estan la *Caterina ;* și micul *Lazu* luă Plata-

---

[1]) Vezi la Nr. 266 că era fiul lui Nicu Lazu, despre care se vorbește și în versurile grecești de mai la vale.

[2]) Era fiul lui Ali pașa, satrapul Epirului, și Pașă al Tesaliei pe atunci.

[3]) Nu este exact; le luase numai a unora dintre ei familiile (vezi **Χασιώτης** pag. 113–114.

mona », adică în greceşte: « 'Εκεῖ μιοράζουν τὰ φλωριὰ καὶ τὰ καπιτανάτα· τοῦ Νίκου πέφτ' ἡ ποταμιά, τοῦ Χρήστ.' ἡ 'Αλασσῶνα, ὁ Τόλιας καπετάνευσε στὴν Κατερίνα φέτος· καὶ τὸ μικρὸ Λαζόπουλο [1]) πῆρε τὴν Πλαταμῶνα. » Filimon consideră ca patrie a lui Olimpiotu satul *Fteri* de pe coasta Nordică a Olimpului (F i l i m o n, I, pag. 93 jos), dar informaţiunile noastre sunt, credem, mai sigure, ca unele cari ne sunt date de *fiul* lui *Olimpiotu*. Prin urmare Căpitan Gheorgachi Olimpiotul din comuna *Vlaho-Livade* de pe Olimp a fost *Român*. Credem că niminea nu se îndoieşte că *Vlaho-Livade* este sat românesc. Cu toate acestea vom da mărturia tipărită a unui autor grec modern, care se fereşte ca de diavol să spună că sunt Români pe la Olimp. Iată ce zice Νικόλαος I. Μάγνης (Περιήγησις ἢ Τοπογρα-φία τῆς Θεσσαλίας καὶ Θετταλικῆς Μαγνησίας ἐν 'Αθήναις, 1860, pag. 17 sus): « Intr'un loc cu mult mai înalt în părţile apusene ale Olimpului este livadea *Vlaholivade*, în vechime *Dodona*, comună creştinească cu vreo trei sute de case aproape, locuită de *Români* sau *cel puţin* vorbind *limba românească*. Comună însemnată mai cu seamă pentru iubirea de învăţătură a locuitorilor, cari avură totdeauna şi au şcoală elinească şi trei biserici creştineşti; în acea comună îşi are rezidenţa sf. Petru, episcopul Tesalonicului ». *Vlaho-Livadea* dar este comună românească. Filimon însă am văzut că spune că Gheorgache Olimpiotul a fost din comuna *Fteri* tot de pe Olimp. Comuna *Fteri* este românească şi ea şi se zice *Fearică* de Români, şi Φτέρι este traducerea cuvântului *fearică*. Despre *Fearică* sau *Φτέρι* că este comună românească ne-o spune Δημήτριος Φιλιππίδης (în: Γεωγραφικὸν τῆς 'Ρουμουνίας, Τόμος α' Μέρος β' 1816, pag. 31, rândul 20). Δημήτριος Φιλιππίδης era dintr'o comună aproape de Vlaho-Livade, numită *Amer* (= măr) de Români şi Μηλιαῖς de Greci (vezi în opul citat mai sus pag. 30, rândul 11—12).

Am insistat a da toate amănuntele de mai sus, pentru ca să scutesc de discuţii pe vreun panelenist înfocat sau pe arhiereul din Vlaho-Livade de a pune pe locuitorii comunei să iscălească fără voia lor vreo hârtie că ei nu vorbesc româneşte şi prin urmare că sunt *Greci*, precum s'a întâmplat la1880 pe la Pind cu locuitorii a sute de sate româneşti (vezi la pag. 67 pela mijloc).

Gheorgache Olimpiotul a jucat un rol foarte însemnat în revoluţiunea greacă din România la 1821, şi a fost în România ceea ce Caraiscachi şi Colocotroni au fost în Grecia. Deaceea vom vorbi pe larg despre el, rezumând ceea ce au scris alţii, mai cu seamă G u d a s, care în bibliografia lui a cules tot ce este mai important dela toţi autorii cei mai autorizaţi ai revoluţiunei greceşti. G u d a s în volumul al V-lea al cărţii sale intitulate Βίοι Παράλληλοι consacră patruzeci de pagini pentru Gheorgachi Olimpiotul (vezi pag. 399—439). Din Gudas dar rezultă următoarele, pe lângă cari vom adăuga şi cele spuse şi de alţi autori pe cari îi vom cita:

---

[1]) Vezi la finele acestui Nr., că se înţelege Gheorgache Olimpiotul.

Căpitan Gheorghachi trăia, când Ali paşa, satrapul Epirului, se decise să extermine pe armatoli. Ereditând căpitănatul părintesc pe Olimp, a fost şi el proscris împreună cu armatolii *Nicu Ţara*, *Lazeştii*, rudele lui, *Blahaveştii*, *Cara-Taşiu*, *Diamandi* Olimpiotul, *Ziaca*, *Bizioteştii* şi alţii, cari după multe lupte sângeroase, nemaiputând rezista numărului, se împrăştiară părăsindu-şi căpitănatele la discreţia satrapului. Unii dintr'înşii împreună cu Gheorgachi Olimpiotul, auzind că Serbii luptau cu Turcii, recrutară vreo trei mii de soldaţi şi străbătură în Serbia, unde Gheorgachi fu bine primit de prinţul Cara-Gheorghevici şi se făcu *fârtat* sau frate de cruce cu generalul său, Haiducul Velcu Petrovici. Pe atunci Serbii erau combătuţi de 100 de mii de Turci. Căpitan Gheorgachi fu întrebat de generalul acelor oştiri turceşti, *ce caută în Serbia* cu oameni înarmaţi, şi el îi răspunse *că-şi caută noroc* şi că vrea să servească pe oricine îl plăteşte. Astfel este luat cu toată oştirea sa în serviciul turcesc. Căpitan Gheorgachi însă, având o ură neîmpăcată în contra Turcilor, căuta să le facă rău cu orice mijloc; deci se înţelese pe ascuns cu şefii oştirilor sârbeşti, şi pe când Turcii serbau *bairamul*, năvăleşte într'o noapte împreună cu Serbii în contra lor şi-i puse pe fugă şi-i împrăştie, ucizându-le un mare număr de soldaţi şi luându-le tot materialul de războiu. Această faptă cutezătoare crec o poziţiune militară naltă lui Căpitan *Gheorgachi* şi el rămase în Serbia în capul oştirilor împreună cu Haiducul Velcu Petrovici. Acestea s'au petrecut pe la începutul secolului al XIX-lea.

La 1807 Căpitan Gheorgachi se duse la Bucureşti, unde auzind că vin oştiri ruseşti în contra Turcilor sub generalul Cutuzof Smolenski, ridică stindardul revoluţiunii şi în fruntea unei trupe compuse din vechii săi ostaşi şi din Ruşi atăcă pe Turci şi făcu 3200 de prizonieri, pe cari îi predete lui Cutuzof, care împreună cu generalisimul oştirilor ruseşti Isacof raportară împăratului şi obţinută pentru Căpitan Gheorgachi gradul de *colonel* în armata rusească, şi comanda generală a oştirilor româneşti din Valahia, (G u d a s, V, pag. 400—404).

Dela 1807—1808 Gheorghe Olimpiotul se duse în patria sa. Reîntors la 1808, fu trimis de Ruşi să gonească pe Turcii din Valahia Mică, şi reuşind să-i gonească dincolo de Dunăre numai cu oştirea sa zisă *arnăuţească*, întreţinută din punga sa, căpătă dela generalul Isaief un act de mulţumire, şi de atunci intră în oştirea rusească cu gradul de colonel, în care rămase până la 1811. După aceasta se duse iar în Serbia, unde în luptele cari mai continuară acolo, Gheorgachi, având comanda supremă a oştirilor sârbeşti, arătă nu numai vitejie, dar şi o mare capacitate strategică.

Izbucnind războiul între Napoleon şi Rusia, Gheorgachi Olimpiotul tot în serviciul rusesc, fiind în România, opri pe Turcii, cari cercară de mai multe ori să debarce în Principate, şi pentru acest serviciu i se conferi de împăratul Alexandru al Rusiei medalia Sf. Ana. La 1814 Gheorgachi Olimpiotul

însoţi pe împăratul Alexandru la Viena, de unde se duse şi întâlni pe Stana, văduva lui Velcu Haiducul, retrasă, după moartea bărbatului ei în Austria, şi căsătorindu-se cu ea, se întoarse iarăşi în Bucureşti. Aci Gheorgachi fu iniţiat pe la 1817, în *Eteria* grecească şi iniţie şi el mulţi alţi şi era cel mai zelos propagator al ei. Iniţiindu-se şi prinţul *Caragea*, îl făcu Comandant al gardei sale şi Căpitan Gheorgachi ucise trei călăi, cari veneau pe ascuns din Constantinopol să ucidă pe Prinţ. Când Caragea fu detronat, Gheorgachi îl însoţi până în Transilvania şi fu lăsat epitrop al averii sale. Alexandru Şuţu, care succese lui Caragea, deşi supărat pe Gheorgachi că opri pe călăi să taie capul lui Caragea, însă, apreciind fidelitatea lui, îl numi comandant asupra tuturor oştirilor din Valahia. Căpitan Gheorgachi în curând ajunse aşa de tare în Valahia, încât *Bimbaşa Sava*, într'o scrisoare a sa către Ipsilante, îi zice: « Am pentru prezent din oamenii mei patru apostoli dincolo, şi orice vor face Vă voiu scrie. Cât poţi însă, caută să entuziasmezi pe Gheorghie. Şi pe cel de aici (adică pe principe), dacă vrea îl sacrifică. Ţara Românească o are în stăpânirea sa, dacă vrea să ne-o facă aliată sau cu punga sau cu faptele. Fii sigur că barba Toparchului (= Şefului ţării) este în mâna lui. Vă înştiinţez spre regula voastră ». Acestea le scria *Sava* la 9 Ianuarie 1821, când se apropia isbucnirea revoluţiunii lui Ipsilante în România (F i l i m o n, I, pag. 261). Ipsilante înainte de începutul revoluţiunii numi pe Căpitan Gheorgachi generalisim (ἀρχιστράτηγον) asupra tuturor oştirilor revoluţionare din Principatele-Unite de pe atunci şi la intrarea lui în Moldova prin Basarabia, Căpitan Gheorgachi se duse spre întâmpinare cu un corp de cavalerie şi-l însoţi la Iaşi şi pe urmă până la Buzău. G u d a s (V, pag. 415 şi 423), vorbind de această numire a lui Căpitan Gheorgachi, zice: « Păcat că un astfel de bărbat n'a fost şi în urmă principala pârghie a mişcării din Moldovalahia, pentrucă Ipsilante se încrezu şi în oameni incapabili pentru o astfel de întreprindere. Din cauza unor astfel de numiri nenimerite se întâmplară *orgiile* lui *Caravia*, ezitările lui Sava şi îndrăsneala sau pofta lui Vladimirescu de a exploata lupta grecească de abia începută, ca să ajungă prin greşelile ei şi prin pandurii din Ţară prinţ al României. Intr'un astfel de caz afacerile din Dacia n'ar fi luat poate soluţiunea deplorabilă ce a luat. « O judecată ca aceasta despre Căpitan Gheorgachi nu exprimăm noi cei dintâi, ci P o u q u e v i l l e zice: « Lui Gehorgachi Olimpiotul rezerva providenţa dumnezeească de a repara în ochii creştinătăţii greşelile Şefilor [1]). Iar Hau (*Χάου*), vorbind pe scurt despre afacerile din Principate, zice: « Ipsilante, între mulţi oameni de caractere foarte nenorocite, întrebuinţă unul, al căruia numai numele onoră întreprinderea; aceste era Gheorgachi Olimpiotul [2]) ». « Iar G o r d o n zice: [3]) « Gheorgachi era cel mai

---

[1]) P o u q u e v i l l e, *Régénér.*, vol. II, pag. 304.

[2]) « Vezi Hau, *Historical Ketche by Samuel How.*, pag. 15 ».

[3]) Vezi *Hist of the Greec revolution* by G o r d o n, vol. I, pag. 132) ».

trivit să ia asupra sa direcțiunea mișcării din Dacia; era un adevărat erou; a inspirat de un devotament sincer, de o bravură peste natura omului, de un entuziasm dumnezesc pentru patrie».

Gudas (V, 418—419) spune despre Căpitan Gheorgachi că conduse Ipsilante dela Prut la Iași, și după ce se înțelese cu el, cu prințul Șuțu cu Rizu, și dădu ordine să se compună diferitele corpuri militare, luă în mă pe prințul Mihail Șuțu, toată familia lui și comorile lui și însoți toate estea până la fruntarii. Gudas în aceeași pagină publică o scrisoare a lui *izu Nerulos*, în care cetim că și Colocotroni fusese pe atunci în România. tă ce zice despre el *Rizu Nerulos*: «Colocotroni veni aici; îl întâlnii; omul i se pare cuminte; maniera și purtarea lui mi-au plăcut foarte mult; nu te ca ceilalți; vă face onoare, etc.». Iar despre Căpitan Gheorgachi iată zicea Rizu Nerulos la 20 Ianuarie 1820 într'o scrisoare către Ipsilante udas, V, pag. 424): «Căpitan Gheorgachi Olimpiotul este un om emint, bun militar și adevărat patriot, și astfel fiind, trebue să fie numit geralisim asupra oștirilor lui din Principate. Și fiindcă cunoaște bine pe inaicul cu care are să lupte, este cel mai capabil să apere Țara și la caz de reușită a mișcării din ea».

Vorbind despre Căpitan Gheorgachi, nu ne putem opri de a relata aici ea ce spune Tricupis despre cearta lui cu Tudor Vladimirescu și despre oartea celui din urmă. Tricupis spune că Vladimirescu nu se ținu de jumântul de *Eterist*, și de aceea fu declarat de ceilalți Eteriști ca inimic cauzei creștinilor și trădător; deci trebuia pedepsit. «La 18 Mai, zice Tricupis (I, pag. 147—148), Vladimirescu ajunse cu toată oștirea sa la Goști. Intre Golești și Pitești, unde staționa Gheorgachi, trece râul Argeș; alurile acestui râu le leagă o punte, pe care o ocupă de mai înainte Gheorchi cu scop de a nu lăsa pe Vladimirescu să treacă râul. Vladimirescu iniințat că puntea era ocupată, trimise și rugă pe Gheorgachi să-l lase să eacă. Gheorgachi amână răspunsul său pentru a doua zi, în care fiind înțit de 400 de soldați aleși se duse el însuși la Golești. Vladimirescu îl primi fața celor mai însemnați comandanți ai săi. Gheorgachi începu să-l mureze că nu se opuse pe când intrau Turcii în București, că-și călcă proisiunile și jurămintele. Vladimirescu vroi să învinovățească pentru neounerea sa pe *Sava*, zicând că nu vru să lupte și el; dar Gheorgachi replică prințul Ipsilante cunoștea relațiunile lui secrete cu inimicii religiunii, avea despre aceasta probe scrise, că știa că el îi încurajează să calce cu rmele Principatul, că prin această faptă a sa ruina țara sa și că are să dea eamă înaintea lui Dumnezeu și a oamenilor. Stigmatiză apoi purtarea lui erfidă către comandanții săi prin moartea nedreaptă a unora dintr'înșii și dăugă că siguranță pentru cei prezenți acolo nu mai era pentru viitor; s'a etit în acest interval în auzul tuturora și un înscris secret între el și Vladiirescu, scris înainte de începerea mișcării revoluționare și care demonstra că

Vladimirescu făcu contrariul de ceea ce trebuia să facă. Vladimirescu, care avea dispozițiunea, dar nu și capacitatea unui om insidios, se zăpăci de mustrare și nu știu ce să răspundă. Iar Gheorgachi, văzând că Vladimirescu se zăpăci și că mulți din cei prezenți aprobau cele ce zicea el în contra aceluia, întinzându-și mânile despânzură sabia lui Vladimirescu, care era atârnată la perete deasupra capului lui, zicând că nu mai era demn să o poarte și că vroia să o trimită generalisimului. Cutezanța lui Gheorgachi și pe Vladimirescu intimidă și pe niciunul din cei prezenți nu irită. Aceasta observând-o Gheorgachi, îndrăsni și mai mult, răpi din brâul lui Vladimirescu pistoalele lui, și ordonă să-l transfere la Târgoviște, ca să se justifice înaintea prințului Ipsilante. Atunci îl prinseră unii dintre camarazii prezenți ai lui Gheorgachi fără să-l apere nimeni, îl legară cu mânile înapoi și-l duseră sub pază la Pitești; de acolo îl luă Nicolae Ipsilante și-l duse sub pază suficientă la Târgoviște, unde mustrat iarăși amar de Ipsilante, fu dus afară din oraș și fu tăiat bucăți de soldați ca trădător și sperjur la 23 Mai, fără să fie judecat după legile militare și să fie condamnat în regulă, ci pe baza hârtiilor ce se aflau în mâna lui Ipsilante, prin care se vedea într'adevăr trădarea și sperjurul».

«Astfel s'a arătat și astfel de sfârșit avu Tudor Vladimirescu, om care iubea binele patriei sale, dar din cauza extremei sale lipse de cultură, a educației sale barbare și a relei sale deprinderi, considera ca iertate uzul perfidiei, al trădării, al uciderilor nedrepte și al sperjuriei, prin cari se distinse purtarea sa din urmă».

«Iar după uciderea acestuia, Ipsilante numi ca șefi ai oștirei pe cei doi mai însemnați comandanți ai lui, pe Hagi-Prodan, sârb, și pe Macedonschi, Român, care purta numele originei sale din Macedonia».

Astfel este descrisă de Tricupis cearta lui Căpitan Gheorgachi cu Vladimirescu și moartea lui Vladimirescu, și astfel este judecată și de toți scriitorii greci purtarea națională a lui. Despre uciderea lui Vladimirescu Pouqueville diferă de Tricupis întru aceasta că el spune următoarele (*Hist. de la régénér. de la Grèce*, vol. II, pag. 353 jos—354): «Enfin le troisième jour, Théodore Vladimiresco fut remis à *Caravia*, qui ordonna de le décapiter, et trouva dans la doublure de son dolman une valeur de cinq mille ducats en or et en pierreries dont il s'empara». Despre acest *Caravia*, numit și el comandant de Ipsilante, și de isprăvile lui în revoluțiunea din România la 1821, vezi la Nr. 230 la *Iani Farmachi*. G u d a s (V, pag. 429—430), relatând și el, după englezul istoriograf al revoluțiunei grecești G o r d o n, cele întâmplate la Golești între Vladimirescu și Căpitan Gheorgachi, spune că Vladimirescu, când văzu că și Prodan și Macedonschi și alți șefi de panduri aprobau pe Căpitan Gheorgachi și declarară că de acum înainte recunosc de șef al lor pe acest din urmă, *puse mâna pe sabie* ca să se arunce asupra lor, însă cu toții strigară: du-te, sperjurule, să fii judecat» și Căpitan Gheorgachi cu *arnăuții* săi îl legară și-l duseră la Pitești, etc.».

Sunt cu totul naive afirmările lui Tricupis și ale altora că Tudor Vladi-
irescu se zăpăci, că Gheorgachi îi dădu o palmă înaintea comandanților
i și că se lăsă să fie legat fără cea mai mică rezistență. Ințelegem cute-
nța lui Căpitan Gheorgachi, fost armatol, fiu de armatoli înspăimântători
la Olimp, dar și Tudor Vladimirescu și oricare alt militar ar fi fost este
posibil să ne imaginăm că n'a rezistat și că n'a pus mâna pe pistoalele
n brâu, ca să se apere, cum văzu că i se luase sabia atârnată în perete, lucru
acesta de necrezut. Tricupis spune că sabia lui Tudor Vladimirescu era atâr-
tă la perete; se poate una ca aceasta? Apoi Tricupis vrând să înalțe cu-
ul lui Gheorgachi, tocmai îl scoboară cu amănuntele de necrezut ce ne
. Adevărul este că și unul și altul erau animați de aceeași dragoste pentru
trie; Vladimirescu pentru România, iar Gheorgachi pentru liberarea
turor creștinilor de sub Turci, și că la Golești Căpitan Gheorgachi dintr'o
nă mai caldă a fost provocator, iar Vladimirescu se apără, dar, trădat
ai săi, cedă numărului și complotului, ce i se urzise și căzu victimă.

Despre luptele lui Căpitan Gheorgachi cu Turcii în România și despre
rajul său am vorbit la Nr. 230 la *Iani Farmachi*, unde trimitem pe cetitor,
să vadă și rolul trist ce a jucat Ipsilante și păcătosul de *Caravia*, care,
mit din senin comandant și el de Ipsilante, compromise totul cu lupta
dădu la Drăgășani în contra ordinelor exprese ale lui Căpitan Gheorgachi,
ptă pe care o ordonă ca să-i rămâe gloria de învingătorul dela Drăgășani,
ă pe care o părăsi fugind. La Nr. 230 la *Iani Farmachi* se vede ce a făcut
pitan Gheorgachi la Drăgășani după fuga lui *Caravia* [1]) și altora.

După catastrofa dela Drăgășani, Ipsilante se decise să fugă în Austria
câțiva din ai săi, părăsind pe camarazii lui de ieri la discrețiunea Turcilor
ci afară de vreo cincisute de ostași, cari formau trupa de elită a lui Căpitan
eorgachi, ostași veterani, oțeliți în luptele cu Ali pașa și foști soldați de
matoli de pela Olimp, restul era adunătură și nu gândea la lupte, ci la pră-
ciuni și la fugă. Planul său de a fugi în Austria Ipsilanti nu-l comunică
cât numai lui Căpitan Gheorgachi, căci, spune Tricupis (I, 157):
Cunoștința ce avea despre caracterul și valoarea lui Gheorgachi îi dădea
crederea să-i descopere acest scop al său și să-i ceară și sincerul său con-
rs. Gheorgachi nici de încrederea lui Ipsilante nu se arătă nedemn, nici
rd nu rămase la cererea lui, deși o consideră ca foarte vătămătoare și pentru
pta comună și pentru sine; pentru acest scop trimise de acolo pe unii din
mandanții suspecți cu pretext de a ocupa niște pozițiuni strategice, dar
realitate să nu incomodeze pe Ipsilante la plecarea sa. Dar ceea ce medita
silante să facă pe ascuns, foarte mulți din cei de subt el o făceau pe față

[1]) *Caravia*, fugind dela lupta dela Drăgășani, se făcu nevăzut și trecu în teritoriul
striac, fără a mai da ochi cu tovarășii săi, pe care îi părăsi și dela care se temea să
pățească ceva (Filimon, II, pag. 183—184).

alergând, după înfrângerea dela Drăgăşani, spre fruntarii, ca să scape în Transilvania ».

Amănunte despre cum fugi noaptea Ipsilante vezi la Nr. 230 la *Iani Farmachi*. Pouqueville (*Régénér.* vol. II, pag. 366—367) judecă foarte aspru purtarea militară a lui Ipsilante în revoluţiunea din România: « Il se traine jusqu'aux portes de Bukarest sans oser s'y montrer; il retrograde, quand il faut marcher à l'ennemi, et au lieu de se dévouer avec les Hétéristes, il fuit en tendant des mains suppliantes aux agents chargés de l'enchaîner. C'est après une telle ignominie, que celui qui s'était intitulé *Réprésentant et agent de la Grèce* ose adresser un ordre du jour injurieux à ceux qu'il avait traîtreusement abandonnés [1]). Pe când dar toţi gândesc la fugă, soldaţii imitând pe Ipsilante şi Ipsilante pe soldaţi, singuri cari rămân la postul lor au fost numai doi şefi Macedoromâni, Gheorgachi Olimpiotul din *Vlaholivade* de pe Olimp şi *Iani Farmachi* din comuna *Blaţa* din Macedonia, compatrioţi şi amici nedespărţiţi şi camarazi de arme inseparabili unul de altul în tot cursul revolţuţiunii din România şi până în ultimele momente ale morţii lor (Vezi cauzele acestei amiciţii intime la Nr. 230 la *Iani Farmachi*). Gheorgachi Olimpiotul, decis a nu-şi părăsi postul, conduse până la graniţele austriace pe Ipsilante şi se întoarse înapoi.

Iată cum descrie Filimon (II, la pag. 190—191) despărţirea lui Ipsilante şi Căpitan Gheorgachi la graniţă: « Sosi în fine ceasul despărţirei a

---

[1]) « Soldats, leur dit-il: non! je ne souillerai pas ce nom si beau et si honorable en vous l'appliquant. **Lâches troupeaux d'esclaves, les trahisons et les trames que vous aviez ourdies me forcent à veus abandonner. Désormais tout lien entre vous et moi est rompu. Je porterai seulement au fond de mon âme la honte de vous avoir commandé. Vous avez démentsi vas serments. vous avez trahi Dieu et la patrie; vous m'avez aussi trahi au moment où j'espérais vaincre ou mourir avec vous ».** Aiurea Pouqueville (régénér, vol. II, 364, rândul 5) spune despre Ipsilante că la Drăgăşani, unde a spus în ordinul de zi « Vous m'avez trahi au moment où j'espérais *vaincre ou mourir* », spune că tocmai acolo: ***il n'etait pas a son poste***»; iar la rândurile 7—20 tot de la pag. 364, Pouqueville, după ce mai sus vorbi despre fuga lui Caravia dela lupta de la Drăgăşani, adaugă: « Le bataillon sacré (à ce nom quel français retiendra ses larmes?) immobile, envoie, reçoit. rend mort pour mort et succombe. Cinquante de ses guerriers qui Pétaient fait jour la baïonnette à la main. entendant battre le rappel, reviennent sur leurs pas et tombent victimes de ce stratagème employé par les Osmanlis, qui s'étaient emparés des tambours des Hétéristes. Ils ne sont plus, les Turcs célèbrent leur victoire par des chants impies, ***quand l'intrépide Georges du mont Olympe, aussi rapide que l'éclair fond sur eux, les sabre, les disperse, s'empare de l'artillerie des chrétiens, reconquiert le drapeau du Phénix, et rentre avec ces trophées a Rimnik. Couvert de sang et de blessures, il demande où est Hypsilantis, dans quel lieu se trouve*** l'armée ?

Are drept dar Pouqueville la aspra judecată ce face lui Ipsilante. Vezi continuaţia citaţiunei de mai sus la No. 230 la ***Iani Farmachi***, unde se vede că cei mai corecţi şi cei mai viteji şi adevăraţi militari în revoluţiunea din **România** au fost Macedo-românii ***Capitan Gheorgachi, Iani Farmachi*** şi ***Tanasé Burlidă*** din Cărpenisiu de la Agrafa.

două inimi, pe cari le uni sincerul amor al patriei, onoarea și credința. Despărțindu-se Ipsilante de Olimpiotul și Olimpiotul de Ipsilante, se îmbrățișară cu o afecțiune frățească, udând unul altuia obrajii cu lacrimi, pe cari le produc nesuccesul de mari speranțe pentru patrie și amintirea încă vie a atâtor amare suferințe în așa scurt timp. Scena a fost foarte duioasă provocând lacrimi reciproce și suspinurile tuturor celor cu Ipsilante și cu Olimpiotul, și de abea după câteva momente au putut să se despartă unul de altul și să-și ureze din inimă reciproc: « *la revedere în patrie* ».

După fuga lui Ipsilante [1]) și împrăștierea oștirilor sale, Căpitan Gheorgachi și Iani Farmachi în fruntea a vreo cinci sute de vechi soldați ai lor, cari le rămaseră credincioși, două luni de zile, întreg Iulie și August 1821, luptau necontenit cu Turcii prin munții din părțile Curții de Argeș având-și un lagăr fortificat pe muntele *Breaza*. Căpitanul Gheorgache căzuse bolnav de întristare și prin Septemvrie, făcându-se sănătos, se retrase împreună cu Iani Farmachi și cu 350 de soldați, ce-i mai rămaseră, spre mânăstirea *Secu* din Moldova, de unde gândea să se apropie de Basarabia pentru a-și procura mai ușor munițiunile de războiu. Pe când ei erau acolo și făceau câteva fortificațiuni provizorii în jurul mânăstirii, pe neașteptate sunt înconjurați din toate părțile de un număr mare de oștire turcească, și după ce fură respinși se închiseră în mânăstire cu câți soldați le mai rămaseră. Somați de mai multe ori a se preda, răspunseră cu focuri. Căpitan Gheorgachi era închis în clopotnița mânăstirei numai cu unsprezece oameni și de acolo lupta. Când Turcii dădură foc caselor de lemn din jurul mânăstirei și văzu că nu mai era speranță de apărare mai departe, zise către tovarășii său: « *Eu am să mă ard, iar voi, dacă vreți, fugiți, vă deschid eu singur ușa* ». Turcii văzând deschizându-se ușa, năvăliră cu toții în clopotniță, dar deodată Căpitan Gheorgachi dădu foc butoaielor de praf dinăuntru și fură toți aruncați în aer și Creștini și Turci, afară de un singur soldat a lui Căpitan Gheorgachi, care scăpă viu. (Tricupis, I, pag. 164—166).

Astfel a fost sfârșitul lui Căpitan Gheorgachi; iar despre *Iani Farmachi* veri la Nr. 230. Filimon (II, pag. 212), făcând aprecierea lui Căpitan Gheorgachi, sfârșește cu următoarele cuvinte: « Ultima însă deciziune și moartea de martir a lui Gheorghe Olimpiotul cuprinde ceva mai presus de natura omenească, arată ceva dumnezeesc, pentru care acest fidel cultivator (γεωργὸς) al planurilor mari ale *Celui de sus* pentru *elenism*, și mort onorează Grecia mai mult decât o onora, când trăia ». Iar Tricupis (I, pag. 167), după ce narează întâmplările dela mânăstirea *Secu*, zice următoarele: « Lupta dela *Secu* este ultima scenă a dramei războinice din *Principatele Daciei*, care începu la 22 Februarie și se termină la 22 Septemvrie, adică dură șeapte luni întregi; ea se încunună prin moartea lui Gheorgachi, cel mai glorios

---

[1]) Pe la jumătatea lui Iunie 1821.

polemarch, cel mai onest bărbat şi cel mai înfocat şi cel mai crediocios amic al acestei lupte de şeapte luni. Demnă de remarcat este lupta până la moarte a acestui bărbat; putea să se refugieze în ţară străină şi să scape, precum şi ceilalţi conluptători ai săi, fără să fie socotit ca dezertor; dar rămase de buna sa voie, deşi apăsat de o boală grea şi lungă într'o ţară părăsită de toţi ceilalţi şi de însuşi şeful lor. Şi nu rămase, nici nu luptă, nici nu muri cu speranţa de a învinge, căci speranţa de victorie nu mai era; nici nu luptă lupta morţii pentru sprijinirea cauzei libertăţii, căci cauza era pierdută; dar rămase, luptă şi muri pentru onoarea sa militară, pentru jurământul său şi pentru patriotismul său; subt nişte astfel de împrejurări omenirea trece peste natura ei slabă».

Căpitan Gheorgachi nu-şi dădu numai vieaţa pentru cauza libertăţii, dar îşi sacrifică şi averea sa, căci corpul său de elită de cinci sute de soldaţi îl întreţinea din punga sa şi pe când alţii luau lefuri, el cheltuia din banii săi pentru izbânda cauzei libertăţii. F i l i m o n (III, pag. 342, nota *a* dela Nr. 211) spune că *Stana*, nevasta lui *Gheorgachi*, împrumută *Eteria grecească* cu 5.500 de galbeni cu chitanţă subscrisă de Ipsilante şi cu promisiune de a-i se plăti de viitoarea *casierie* naţională, şi întrebă: « Oare i s'au plătit vreodată *Stanei*, care muri la Atena, sau erezilor ei cari trăiesc după dânsa?». La această întrebare a lui Filimon îşi luă voia să răspundă G u d a s (V, pag. 437—438) zicând: «*nici nu s'au plătit, nici n'au să se plătească*, şi adaogă că probabil erezii să n'aibă nici o pretenţiune, dar dacă nu li se plăteşte datoria, oare fiica lui Gheorgachi Olimpiotul, care trăeşte, nu merită oare ea să i se facă o recompensă naţională, rămasă nemăritată şi săracă până la vârsta *de cincizeci de ani trecuţi?* ».

Căpitan Gheorgachi muri la vârsta de 50 de ani (F i l i m o n, I, pag. 94), iar Iani Farmachi de 70 de ani aproape (F i l i m o n, II, pag. 211 sus). G u d a s (V, pag. 409 şi 438) ne spune că la 1872 trăiau încă un fiu a lui Gheorgachi, numit *Milan* şi o fiică numită *Frosina*, în vârstă de cincizeci de ani.

Trebue să mai repetăm aici ceea ce am spus şi aiurea şi la Nr. 230 la *Iani Farmachi*, că adecă oştirea zisă *arnăuţească* a Domnilor Valahiei şi Moldovei nu se compunea de Albanezi, mahometani sau creştini, ci numai de soldaţi ai căpitanilor Români din Turcia. Acea oştire *arnăuţuţească* era compusă numai de Creştini, nu şi de Turci. Dacă dar Turcii Albanezi nu erau admişi în ea, cu atâta mai puţin creştinii albanezi; căci Albanezii creştini n'au avut armatolii sau căpitănate, ci numai Românii (Vezi şi la pag. 138 ce zice P o u q u e v i l l e despre aceasta, *Arnăuţii* sau *Şchipetarii* (adică Albanezii) despre care vorbeşte P o u q u e v i l l e (*Régénér.* vol. II, pag. 353, rândurile 13—16) că formau corpul de elită a lui Căpitan Gheorgachi, nu erau Albanezi, ci Români ca şi Gheorgache Olimpiotul. Iată ce zice P o u q u e v i l l e: «Le guerrier du mont Olympe, élevé parmi les *armatolis* de la Thessalie, accompagné de quatre cents *schhypétars* chrétiens, *nés comme lui dans les camps* etc.». Armatolii îşi compuneau oştirile din Români numai, Gheorgachi Olimpiotul,

armatol și nepot de armatol, căci era din familia Lazeștilor, renumiți armatoli pe la Olimp, expulsat de Ali pașa din căpitănatul său ca și *Nicu Țara* și alții, ce a făcut cu vechii săi soldați, cu cari luptă atâția ani la Olimp? Negreșit că-i aduse la București și pe aceia și pe alți ai altor căpitani, care rămaseră disponibili, deprinși numai cu armele. Acei *Arnăuți* sau *Schipetari* au fost dar Români ca și Gheorghe Olimpiotul. Costumul făcu ca să fie numiți *Arnăuți*, costum obișnuit de armatolii români în timp de războiu.

Gheorghe Olimpiotul, fiindcă a fost inseparabil de *Iani Farmachi*, este cântat în cântecele populare grecești împreună cu el. Vezi Passov, pag. 167, cânt. CCXXVI; pag. 168—169, cânt. CCXXVII; Fauriel, vol. II, pag. 39—43 biografie, și pag. 44—53 cântecele. Despre moartea lui Căpitan Gheorgachi vezi și Pouqueville (*Régénér.* vol. III, pag. 184—189). Vezi și la Nr. 230 la *Iani Farmachi*. Vezi, după cetirea celor scrise aici despre Căpitan Gheorgachi, cele întâmplate lui *Odiseu Andruțu*, în ceartă cu fratele lui Alexandu Ipsilante în Grecia; multe din cele zise aici despre purtarea lui Ipsilante și din câte s'au spus la Nr. 230 la *Iani Farmachi* explică că justa indignare a lui *Odiseu Andruțu* în contra lui Dimitrie Ipsilante, fratele celui din România, care, fără nici un merit militar vroia să comande unor armatoli experți în lupte, prin simplul fapt că era fratele celui din România și prin urmare reprezentantul lui și șef suprem al oștirilor revoluționare din Grecia.

Căpitan Gheorgachi Olimpiotul este una din figurile mari ale armatolilor. Românii dela Olimp au trăit de totdeauna independenți, și în timpul dominațiunii turcești până la Ali pașa, satrapul Epirului, în loc de bir, nu trimiteau decât un mic *peșcheș* Sultanei Valide și se administrau ei singuri, având de șefi pe armatolii lor. Ca toți armatolii din celelalte părți locuite de Români, așa și cei dela Olimp au arătat mare vitejie și tenacitate pentru menținerea drepturilor lor seculare. Printre mulți armatoli vestiți de pe Olimp sunt de notat următorii: Panu Zidru, fiul său Fotu, Bizioti, Siru, Nanu, Nicu Țara, Vlaho-Todor, Căpitanii Lazești: Iotu Lazu, Tolia, Nicu Hristu, Lambru, Lioliu, Diamandi, Dinu, Costa, Lambrachi și Gheorghe Olimpiotul; apoi Binu, Drașcu, Dubioti, Velenza, Cazaverni, Caratașiu, Cutova; Căpitan Pliacică, căpitan Sterghiu și alți mulți, ca Bajdechi, etc. [1]). In nicio carte grecească însă din câte s'au

---

[1]) Vlahii din Tesalia în genere și dela Olimp mai cu seamă, de totdeauna au fost viteji. Iată ce zice d-l Alfred Rambaud în cartea sa: *L'empire grec au dixième siècle*, pag. 260—261:

« Les Valaques, de langue latine, n'avaient pas, comme les Grecs, le respect inné du gouvernement. D'ailleurs, assauvagis par le contact des barbares au milieu desquels ils étaient emprisonnés, éloignés de la mer, enfermés dans ces montagnes qui, depuis Hercule jusqu'à nos jours, n'ont jamais vu s'interrompre les traditions du brigandage, ils étaient devenus bientôt *une des races les plus turbulentes de l'Empire.* Ils étaient d'incommodes voisins pour les colons de la plaine, pour les Slaves qui les avaient dépossédés,

scris până acuma despre aceşti armatoli n'am văzut să se spună că ei au fost *Români*. Grecii i-au trecut şi pe ei ca Greci, ca pe toţi armatolii români (vezi I. p. 120); nu numai atâta, dar chiar când citează pe vreun scriitor străin, care vorbeşte despre vreun armatol şi spune că a fost *Român*, ci omit

pour les colons de la plaine, pour les Slaves qui les avaient dépossédés, pour les Grecs contre lesquels ils semblent avoir nourri l'éternelle aversion du latinisme contre l'hellénisme. Ce sont eux, assure Nicétas, à propos de ceux du Balkan qui ont appris aux Bulgares à détester les Grecs [1]). Quant à ceux du Pinde ou de la Grande Valachie [2]). agiles comme chèvres, ils avaient coutume de descendre les montagnes sur les territoires grecs, de piller et d'enlever les habitants. L'histoire ne nous dit rien des campagnes qui furent dirigées contre ces derniers par les stratèges de la Hellade ou de Nicopolis. Benjamin de Tudèle, qui assure *qu'aucun général n'a pu encore en venir à bout, laisse supposer de nombreuses tentatives et de nombreux échechs* de la maréchaussée byzantine [3]) ».

« Au XIV siècle encore la Grande Valachie était: « *une des plus dangereuses contrées de l'Europe* »: la grande Compagnie catalane eut des peines inouies à s'y frayer passage [4]) », Vezi şi la pag. 133—5 din această carte a noastră.

« Les valaques du Pinde et dela Macédoine, naturellement intelligents et bien doués, se distinguent d'une façon remarquable dans les lettres, l'industrie et le commerce... Des Chroniqueurs byzantins [5]), nous disent qu'au VI-e siècle (572) il y avait les Vlaques en Thessalie, sujets fidèles des empereurs byzantins et fournissant toujours avec empressements de valeureux bataillons contre les envahisseurs qui venaient du Danube. *Ils se sont fait remarquer à l'époque des Klephtes par leur passion violente pour la liberté*, se considerant comme partie intégrante *de la nation grecque. Transformant, lorsque la tyrannie des Musulamns devint insuportable, les Gorges* du Pinde et *de l'Olympe en refuges fuges* [6]) *sacrés de la liberté grecque, protestant toujours contre ses bourreaux, ils chantaient les souffrances héroiques de ceux qui avaient glorieusement succombé: en faisant usage de la muse populaire grecque, en montrant des idées et des sentiments helléniques, ils fournirent à l'histoire de la Grèce une pleiade d'illustres et nobles Armatoles et Kleptes, héros nationaux, professeurs de la nation, et jusqu'à nos jours ils se sont montrés protecteurs intelligents des choses, de l'esprit, rêvant toujours la grandeur et la glorie de l'hellénisme et metiant à son service une incomparable ardeur patriotique manifestée par tout d'oeuvres grandes et généreuses*».

In bisericile din satele româneşti Patriarhia din Constantinopol nu permite a se sluji în limba română. Precum catolicii cred că nu se poate sluji la catolici în altă limbă decât în cea latină, tot aşa şi Arhiereii Greci spun Românilor că nu se cade la ortodocşi a se sluji în biserici decât numai în limba greacă. De aceea până acuma Macedoromânii, afară de puţine excepţiuni, au în bisericile lor încă limba greacă, aşa că poporul, mai cu seamă femeile, nu înţeleg nimica din cele ce se cetesc în biserică.

---

[1]) Nicétas, *Urbs Capta*, p. 831.

[2]) « Entre la Thessalie et l'Epire. Cf. Lenormand, *La Grande Valachie;* Rösler, *Dacier und Romänen*, Vienne, 1866 ».

[3]) « Benjamin de Tudèle, *Itinerarium* en 1173, trad. Barratier, Amsterd. 1734 ».

[4]) « Muntaner, *Chronique*, édit. Buchon, p. 474 ».

[5]) Am fi foarte recunoscători anonimului *Elin* să ne spună cari cronicari bizantini zic aceasta.

[6]) Vezi la pag. 106.

din citaţiune cuvintele unde se vorbeşte că a fost *Român* (vezi la Nr. 250) [1]). De abea în timpul din urmă un Grec, subt pseudonimul *un Hellène*, într'un articol intitulat: Les *Coutzo-Vlaques*, publicat în *Revue de Géographie*, Paris, 1889, quatrième livraison, Octobre, pag. 241—245, şi-a luat inima în dinţi şi a spus că armatolii dela Olimp au fost Vlahi. Iată câteva pasaje din acest articol:

Toate aceste sunt exacte, însă autorul a vorbit numai de armatolii dela Pind şi dela Olimp, pe când noi în cartea noastră demonstrăm că tot ce a fost armatol a fost Român, că instituţiunea armatolică a fost exclusiv românească şi că armatol *grec* n'a fost niciunul niciodată.

Anonimul în chestiune, după ce a făcut atâtea laude Românilor şi a spus că armatolii vlahi dela Pind şi Olimp au făcut din aceşti munţi aziluri sacre ale *libertăţii greceşti*, cu alte cuvinte că Grecii în loc să lupte pentru libertate fugeau la Pind şi Olmip să se puie sub scutul armatolilor români, cari s'au distins prin pasiunea lor *violentă pentru liberate*, adaugă în cea mai mare contrazicere cu sine însuşi următoarele:

«*Le nom de Vlaque a été appliqué par les Romains à une classe de paysans esclaves, de basse origine et dédaigués*». Aceasta este o minciună întâi, apoi chiar un altul, dacă ar fi avut îndrăsneala să spună despre *Vlahi* că sunt *o clasă de ţărani sclavi, de origină basă şi dispreţuiţi*, Grecii, şi mai cu seamă *grecul anonim*, care vede în reprezentanţii *Vlahilor* atâţia iluştri şi nobili Armatoli şi Clefţi, cari deveniră eroii *naţionali ai Grecilor*, atâţia binefăcători ai elenismului prin atâtea fapte mari şi generoase, etc., ar fi trebuit să protesteze sus şi tare. Vedem dar că tocmai *Grecii*, cari cunosc valoarea Românilor şi simt binefacerile lor şi care trebuia să protesteze, tocmai ei *insultă neamul românesc*. Şi pentru ce fac ei aceasta? Pentrucă Românilor din Peninsula Balcanică dela 1861 încoace le trăsni prin cap o idee *stranie* pentru Greci, aceea de a se instrui prin şcoale în limba lor naţională, ca toate popoarele civilizate [2]). Cultura naţională progresează de atunci din zi în zi, sentimentul naţional ia avânt mereu, şi în fine Vlahii sunt astăzi în plină deşteptare naţională. Grecii în loc să aplaude la această întreprindere a deşteptării naţionale a fraţilor lor Români, în loc să le spună o vorbă de bun augur, urându-le succes bun, şi să-i încurajeze, să-i ajute şi să-şi arate recunoştinţa [3]) către fiii acelor faimoşi armatoli şi clefţi cu pasiunea violentă pentru libertate, cari făcură din Pind şi Olimp nişte *aziluri sacre ale libertăţii greceşti*, cari dădură ctitoriei Greciei o pleiadă de iluştri şi nobili

---

[1]) Vezi şi alte artificii greceşti spre a nu respira că cutare sau cutare căpitan a fost *Român* la pag. 143, vol. I.

[2]) Până atunci Românii aveau (şi au încă în multe locuri) în şcoli exclusiv limba *elenă*, ca în occident limba *latină* în veacul de mijloc.

[3]) Vezi la pag. 74 ce datoreşte *elenismul* rasei valahice după ideea bunului meu amic D. Lambride.

armatoli şi clefţi, cari deveniră eroii *naţionali ai Greciei*, profesori ai naţiunei greceşti, şi cari până în zilele noastre s'au arătat protectori inteligenţi ai lucrurilor de spirit etc., ale Greciei, zic, în loc de acestea s'au pus guvern, Patriarhul din Constantinopole, Arhiereii din Turcia, Consulii greci, Siloguri, societăţi şi tot felul de agenţi, să *stingă* mişcarea naţională a Românilor. In timpii din urmă, văzând că nu mai pot să le închidă şcoale şi să oprească avântul naţional al Vlahilor, Grecii nu încetează de a-i înjura prin jurnale, făcându-şi o plăcere de a-i porecli *Cuţo-Vlahi* (Κουτσόβλαχοι), dar nereuşind şi cu aceasta, acuma prin autorul anonim al articolului din *Revue de Géographie* încearcă un ultim mijloc în contra Vlahilor, acela de a-i face să le fie ruşine de numele lor etnic de *Vlah* prin scornirea lor că Românii prin *Vlah* înţelegeau *o clasă de ţărani sclavi, de origină basă* şi *dispreţuiţi*, şi prin urmare că *Vlahii* poartă un nume de *sclavi*, şi cred că astfel au să-i facă să-şi lepede numele de *Vlah* sau de *Român* şi să adopte acela de *grec*, ca să-şi ascundă oprobiul naţional! Aceasta s'a publicat negreşit ca să ajungă la cunoştinţa *Vlahilor*. Dar din nenorocire pentru Greci numele de *grec* la Vlahii din popor are o însemnare mai rea decât la Francezi; căci cea mai mare insultă ce poate face un Român la un alt Român este de a-i spune că este *Grec*, pentrucă prin *Grec* ei înţeleg ceva josnic şi *înjositor*. Grecul modern pentru Vlahi este ceva mult mai înjositor decât *graeculus* al Romanilor şi iată pentru ce. Grecii, după strălucitele fapte ale armatolilor români în revoluţiunea dela 1821, fapte crezute în Europa ca făcute de *Greci*, îşi luară numele de *Elini*. Acest nume provoacă râsul la Români, când l'aud; căci la ei acest cuvânt însemnează *uriaş*, şi contrastul ce observă între *Grecul* pe care îl dispreţuesc şi numele de *uriaş* ce-şi da, numindu-se *Elin*, excită negreşit pe lângă dispreţ şi *râsul*. Românii, când vorbesc de Greci, îi numesc *arănioşi* = râioşi, iar în România prin *capră râioasă* nu se înţelege alt ceva decât un Grec. Grecii dar numesc pe Românii din Peninsula Balcanică Κουτσόβλαχοι = Români schiopi (după cum cred ei), iar Românii îi numesc *arănioşi* = râioşi. Albanezii din Grecia prin *Greci* înţeleg *sclavi* (S a t h a s, *Documents inédits, relatifs à l'hist. de la Grèce ou moyen âge*, vol. IV, pag. LIII). Pentru origina numelui *Vlah*, *Valah* recomandăm anonimului din *Revue de Géographie* să citească *deocamdată* cartea d-lui H. D'A r b o i s d e J u b a i n v i l l e, *Introduction à l'étude de la Littérature celtique*, Paris, 1883, pag. 10—16, unde va vedea că Românii, departe de a numi pe alţii *Vlahi*, erau ei numiţi *Vlahi* de către alţii în Orient şi că derivaţia ce dă anonimul *Elin* cuvântului *Vlah*, *Valah* nu este cum crede d-sa dela rădăcina de unde şi Villaggio, village, villano, şi *Vlah* nu însemnează *paysan*, cum crede d-sa. Anonimul *Elin* la finele articolului său, vorbind despre cele patru mari triburi ale Românilor date de Pouqueville cu numele de *Perebi*, *Dasareţi*, *Bruzi* şi *Bari*, face un fel de scamatorie şi-i scoate *Greci*; în special vorbind despre *Vlahii Bui*, pe cari Grecii îi numesc 'Αρβανιτόβλαχοι,

nici pe ei nu-i numeşte *Vlahi*, ci iarăşi făcând scamatorie zice: ils participent également du caractère, du sentiment et de la langue des deux peuples grecs et albanais ». Ne mirăm cum D. Drapeyron, directorul periodicei « Revue de Géographie » permite a se însera în revista sa nişte asemenea copilării insolente cu pretenţiunea de a lumina lumea despre origina Macedonenilor, scrise de un grec în mod anonim. Numitul domn anonim *Elin*, după ce a luminat îndeajuns pe public despre Macedoromâni, într'un alt articol, publicat tot în *Revue de Géographie* (1890, Livraison de septembre), a vrut să-l lumineze şi despre *Românii din România* tot pe acelaşi ton. Colegul meu, de la Universitatea din Iaşi, d-l Al. Xenopol, într'un articol eminent înserat în *Revue de Géographie* din 1891, janvier, pag. 38—50, a răspuns anonimului *Elin* într'un mod aşa de bine documentat, încât răspunsul d-sale poate servi ca răspuns perpetuu *stereotip* la toate veleităţile Grecilor.

Vezi la pag. 139, 141 ceva relativ la *Dimu Lazu* din familia Lazeştilor, din cari era şi Căpitan Gheorgachi Olimpiotul. Vezi şi la Nr. 226 la Căpitan Diamandi Lazu. Relativ la acest din urmă, la pag. 205 la mijloc, *greşit* s'a pus că fu ucis, deci să se corecteze, căci nu fu ucis, după cum au fost ucişi nişte alţi căpitani, menţionaţi acolo, cu perfidie de către un paşă. Vezi la Nr. 72, I. p. 173, pe armatolii dela Olimp şi de aiurea în luptele de corsari în contra Turcilor. Vezi la Nr. 226, unde se constată că Gg. Olimpiotul şi Căpitan Diamandi erau *fraţi* şi fii ai lui *Nicu Lazu*. In cântecele populare greceşti Gg. Olimpiotul este designat şi cu civintele: τὸ μικρὸ Λαζόπουλο = micul fiu al lui Lazu (vezi şi 'Αντ. Γεωργίου, πολιτικὸν κάτοπτρον τῶν πολιτικῶν τῆς 'Ελλάδος, ἐν 'Αθήναις, 1880, I. p. 143, nota 1, b).

IANI RANGU

247. *Iani Rangu*. Despre acest armatol avem o monografie recentă scrisă de I. Panu Rangu, un nepot de frate al lui I. Rangu. Cartea este intitulată: 'Ιωάννου Π. 'Ράγκου, ὁ Στρατηγὸς 'Ράγκος κατὰ τὸ 1821, în ἐν 'Αθήναις, 1891. După acest autor, pe care îl vom cita aici cu simplu numele 'Ράγκου, armatolul *I. Rangu* ar fi originar din satul *Gotişti* dela Pind, de unde a fost şi un alt armatol *Iani Costa* sau *Iani Cutulida* ('Ράγκου, pag. 16). El era din familie armatolică şi tatăl său Gheorghe ca armatol era foarte bogat. Gheorghe *Rangu*, în ceartă fiind cu nişte veri ai săi, fu ucis de ei 'Ράγκου, pag. 61, nota (1). Căpitan Gheorghe *Rangu* a fost armatol vestit în provinciile Valtu şi Agrafa ('Ράγκου pag. 41 şi 62) şi cu mare influenţă asupra Etolo-Acarnaniei şi cu reşedinţa în comuna Σύντεκνον, unde se şi născu *fiul său*, viitorul mare căpitan şi general, Iani *Rangu*, la 1790 ('Ράγκου, pag. 62). Iani *Rangu* eredită bogăţiile tatălui său şi mai târziu căpătă şi altele mai mari, fiind armatolul protejat de Ali paşa, satrapul Epirului, deşi

la început acesta pe la 1808—1809 îl prigoni, îl prinse şi-l ţinu închis în Ianina pentrucă se aliase cu Suliaţii în contra lui 'Ράγκου, pag. 42 şi 62.

Iani *Rangu* jucă un mare rol militar în revoluţiunea greacă şi cartea d-lui I. P a n u, 'Ράγκου descrie toate faptele lui. Foarte des vorbesc cu mari laude despre el şi F i l i m o n, (III, 349 şi aiurea) şi T r i c u p i s (III, 289; IV, 221 şi aiurea) şi P o u q u e v i l l e (*Régénér.*, III, pag. 432 şi aiurea).

T r i c u p i s (I, pag. 314—315) spune că comunele româneşti dela Pind *Săracu* şi *Călăreţi*, având cea dintâi 750 de familii, iar a doua 680, se răsculară şi ele la 1821 şi fruntaşii lor Constantin *Turturi*, protopopul *Sguru*, Iani *Coleti* şi Nicolae *Ianicu* chemară în ajutorul lor pe armatolul Ianachi *Rangu* şi goniră pe Ibraim Premeti, care staţiona în ele cu 750 de soldaţi, trimişi fiind acolo de Hursit paşa, care atunci asedia pe Ali paşa la Ianina. Iani *Rangu*, după Tricupis, le veni în ajutor, dar târziu, căci veniră oştiri numeroase în contra locuitorilor, după ce singuri goniră pe Ibraim Premeti şi se împrăştiară, aşa că fu silit să se retragă şi Iani *Rangu* şi cel ce susţinu lupta a fost singur armatolul *Gherombalomenos* Sintecniotis cu palicarii săi. Cine este acest *Gherombalomenos* vezi la Nr. 317 [1]).

D-l I. P., 'Ράγκου, în cartea sa citată la acest Nr. 247, protestează la pag. 57 spuind că I. *Rangu* nu fugi dinaintea oştirilor turceşti, cari arseră cele două comune de mai sus. Dar ce putea face I. *Rangu* cu câţiva soldaţi în contra unui număr foarte mare de soldaţi turci? Deci noi credem că se retrase luptând. Cu toate acestea armatolul I. *Rangu*, după cum o spune şi I. P a n u 'Ράγκου (pag. 68 din cartea sa), a fost unul din cei mai iluştri bărbaţi ai revoluţiunii greceşti. Fiindcă aici noi în această carte a noastră avem de scop mai mult a arăta *românitatea* armatolilor de cât a istorisi faptele lor, cari sunt deja scrise în cărţile revoluţiunei greceşti, nu prelungim vorba despre armatolul I. *Rangu*. Trebue însă ca curiozitate să spunem că armatolul Iani *Rangu* se vede că plătea bacşişuri la ostaşii săi, care-i aduceau capete tăiate de Turci şi-i aduceau multe. Iani *Rangu* avea obiceiu a le pune în saci şi a le trimite la guvernul provizoriu grecesc. In fine i se făcu observaţiunea că acest obiceiu este barbar şi să nu mai trimită şi astfel se lăsă de a le mai trimite ('Ράγκου, pag. 83 şi 54). Acest obiceiu barbar, vom vedea mai încolo, că-l aveau şi Românii cunoscuţi sub numele de Στρατιῶται, în timpul venirii Turcilor în Peloponez şi mai încoace şi-l practicau şi în Italia şi Franţa şi aiurea, unde mergeau să lupte ca mercenari ai Veneţienilor.

Căpitan Iani *Rangu* luă parte cu cheltuiala sa şi la revoluţiunea dela 1854, făcută de guvernul grecesc în Tesalia şi Epir ('Ράγκου, pag. 48). El

---

[1]) Vezi Nr. 317 cifra 85 din lista numelor din *Călar-li* unde se vorbeşte despre poetul Achile *Paraschi*. Vezi şi la Nr. 278 la fraţii *Schilo-Dima*.

muri de moarte naturală în vârstă de 95 de ani și fu îngropat la Misolonghi între morminții lui Marcu *Boțari* și *Lord Byron*. (Ῥάγκου, pag. 42 și 48).

Iani *Rangu* avu un fiu cunoscut cu numele de *Dimu Celiu*, care și el luă parte însemnată în revoluțiunea greacă și se distinse, ajungând și general (Ῥάγκου, pag. 11, 12, 34, 79; vezi despre Dimu *Celiu* și la Nr. 269 din această carte a noastră). Iani *Rangu* avu frați *Panu*, *Costa* și *Hristachi* (Ῥάγκου, pag. 41, 43, 49, 69; vezi și pag. 13, 14) și un viteaz nepot numit *Gogu* Ῥάγκου (pag. 81), care fu ucis în revoluțiunea greacă.

Numele de *Panu*, *Celiu* [1]), *Gogu* și *Rangu* pe cari le găsim în această familie nu sunt nici grecești, nici albanezești, ci *românești*. Satul *Godiști* dela Pind, de unde se crede că a fost familia armatolică a *Rangilor*, s'a format din două cătune fârșerotești, existente acolo de mult ca locuință numai de vară a locuitorilor, cari iernele se scoboară cu turmele și familiile lor în câmpiile dela Valtu și Agrafa, unde chiar multe rămaseră acolo (vezi amănunte la Nr. 220). *Godiștianii* dar au fost din *Românii* numiți Ἀρβανιτόβλαχοι de Greci. Fârșeroții din Acarnania cunosc familia *Rangu* ca din *rasa lor* (vezi cifra 47 dela Nr. 288). *Godiștianii cei* rămași în *Godiști*, devenind sedentari din nomazi semisedentari ce erau, s'au *grecizat*, iar cei emigrați în Acarnania, pe la Valtu și Agrafa, conservă încă limba românească. Căpitan *Iani Costa* sau *Iani Cutula*, prefăcut și în Cutul*ida*, era simpatriot cu I. *Rangu* și poartă și el nume *românesc* (vezi la Nr. 220 și 224).

D. I. *Panu Rangu*, autorul cărții citate la acest Nr. la pag. 46, 47 și 48, ne spune că la 1833 un colonel *german* Fidin *Rang*, făcând cunoștiință cu armatolul *Rangu* și cu frații lui, se declară *rudă* cu el, spuind că și el este de *origină grecească*, și spre aceasta a trimis din Germania niște acte, prin cari credea el că demonstra origina familiei sale din *Grecia* și înrudirea cu familia armatolului *Rangu*. Aceste acte se află în cartea d-lui I. Panu, Ῥάγκου la pag. 46—48, dar se înțelege că n'au nicio bază și am dat acest fapt ca o simplă curiozitate.

Porecla *Rangu* în forma *Ranga* se găsește și la Românii din Banat (vezi foaia periodică *Familia* din anul 1891, Nr. 2 și 9. La Nr. 9 găsim și numele *Ranoi*, care este un augmentativ al numelui *Rană*. Vezi despre numele *Rangu* și la Nr. 153 dela pag. 93 și nota 39 dela pag. 95; mai vezi și la pag. 167 sus și nota (1) dela aceeași pagină.

Porecla *Rangu* în forma *Ranga* o găsim și la unul din locuitorii orașului *Seatiști* din Macedonia. Relativ la origina vlahică a locuitorilor acestui oraș am vorbit deja la pag. 113—114, unde între altele am spus că: «*și bărbații și femeile poartă nume românești, deși astăzi sunt grecizați*». Numele și pronumele locuitorilor n'am putut să le dăm la pag. 113—114, ca să nu întrerupem șirul obiectului tratat acolo. Și noi și alți scriitori, întrebând pe

---

[1]) Vezi la Nr. 269.

bătrânii din *Seatişti* despre origina lor, am căpătat răspunsul că *Seatişteanii* acum o sută cincizeci şi două sute de ani vorbeau încă *româneşte* şi că se conservă tradiţiunea printre ei că sunt *Vlahi*, dar că cu şcolile greceşti şi cu limba greacă din biserică încetul cu încetul limba greacă luă locul celei româneşti. 'Αραβαντινὸς, (Χρονογραφία τῆς 'Ηπείρου, vol. II, pag. 151) zice despre *Seatişti* următoarele: *Seatişti*, oraş al Macedoniei, numit *Sisania* de Bizantini, care de mult fu locuit şi colonizat de *ginte elinească*, iar nu *bulgărească* Σιάτιστα — πόλις τῆς Μακεδονίας, καλουμένη Σισάνια ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν, ἥτις πρὸ πολλοῦ κατῳκίσθη ὑπὸ φυλῆς 'Ελληνικῆς καὶ οὐχὶ Βουλγαρικῆς ». Iar la pag. 152' Αραβαντινὸς, uitând cele zise la pag. 151, zice: « Este tradiţiune, că acest oraş se fondă la început de păstori *Vlahi* stabiliţi acolo pe la al XII-lea secol (Παράδοσις ἐστιν, ὅτι ἡ πόλις αὕτη ἱδρύθη κατ'ἀρχὰς ὑπὸ Βλάχων ποιμένων ἐγκατασταθέντων ἐκεῖσε περὶ τὴν ΙΒ' ἑκατονταετηρίδα) ». *Seatişteanii* dar nu sunt *ginte grecească*, venită de aiurea care să fi gonit pe *Vlahii* locuitori ai *Seatiştei* şi să se fi aşezat ea în oraşul golit de *Vlahii* locuitori. De unde deducem aceasta? Dela numele de familie ale locuitorilor, cari sunt *vlahice*, cum va vedea cititorul mai la vale îndată. Alipit de *Seatişti* se află un alt orăşel numit *Gherania*, care nu este decât o suburbie a *Seatiştei*, care se zice de locuitori şi χώρα adică *Hoară*, cuvânt care la Macedoromâni însenmează oraşiu: locuitorii numesc *Seatiştea hoară* spre distingere de *Gherania*. Şi *Seatiştea* şi *Gherania* conţin locuitori de acelaşi trib şi sunt înrudiţi (vezi la pag. 113—114, vol. I).

O particularitate la locuitorii din *Seatişti* şi din *Gherania* este că ei la multe nume proprii pun deseori un *i* scurt înaintea vocalelor *a*, *o*, *u*, care *i* de multe ori alterează consoana precedentă. Astfel numele *Dodu*, *Doda*, se aude des *Diodiu* şi *Dzodzu*, *Dioda*, *Diodia* şi *Dzodza*; *Dada* se aude şi *Diadia* şi *Dzadza*; *Duca*, *Diuca*, *Dziuca*; *Loliu*, *Lioliu*; *Gama*, *Gamaci*, *Gameci*, se aud şi *Gheama* *Ghiamaci*, *Ghiameci*, *Nanu*, *Nianiu*, etc.

Dăm dar aci *Lista Nr. 35* cu numele şi pronumele locuitorilor din *Seatişti* şi *Lista Nr. 36* cu acele ale locuitorilor din *Gherania*. După ele urmează *Lista Nr. 37* cu numele şi pronumele locuitorilor din *Târnova*, oraş românesc în Macedonia lângă Bitolia (Monastir). Locuitorii din *Târnova nu* sunt grecizaţi, ci vorbesc româneşte şi au şcoli româneşti.

Românii pronunţă *Seatişti*, *Siatişti* şi *Şiacişti* şi zic: un *Sitiştean*, un *Siţiştean*, un *Şiciştean*. Românii din România, când este vorba să articuleze numele plurale de oraşe în *eşti*, le exprimă sau la plural în *eşti-i* sau la singular în *eştiul*, precum: Bucureştii, Bucureştiul, etc., şi subînţeleg la singularele articulate cuvântul *oraşiu*, aşa că Bucureştiul = oraşul Bucureşti. La Macedoromâni numele plurale de oraşe şi sate nu se aud în eşti, ci în *işti*; când dar este vorba să le exprime articulate, ei le uzitează numai la singular atunci şi le fac feminine în *ea*, căci subînţeleg numele femenin *hoară* = oraşiu. Astfel ei zic: Pipilişti, şi articulat Pipiliştea, adică *hoara* (= *oraşiul*)

Pipilişti. Grecii reproduc numele acestea, terminându-le în ιστα şi zic şi Σιάτιστα, ἡ Λάϊστα. Locuitorii din *Seatişti* pronunță numele oraşului lor: Siatişta şi Siaţişta, Şiacişta, iar cei învățați din ei zic în greceşte ἡ Σιατίστη, şi pe când poporul zice Σιατιστινὸς (= *Sitiştean*), învățații zic Σιατιστεύς.

Aiurea vorbim pe larg despre locuitorii din *Seatişti.* Observăm că şi în România deseori pluralele de sate în *iste* se fac la singular şi în *iştea*, ca Batistea, Braniştea, etc.

La pagina 114, vorbind despre grecizarea oraşului *Seatişti*, am spus că şi un alt oraş însemnat din Macedonia numit *Cojani* s'a grecizat şi el. Locuitorii din *Cojani* au fost şi ei *Vlahi* odinioară, vorbind româneşte ca şi *Vlahii* din *Seatişti.* Posedăm numele şi pronumele locuitorilor din *Cojani ;* ele sunt româneşti, mai cu seamă *cele de familie.* Şi acolo tradițiunea locală este că sunt din *Vlahi* grecizați cu timpul. Din foaia periodică grecească, care odinioară se publica la Atena, numită Πανδώρα, în vol. al XXII-lea din anul 1872, pag. 488—497, 507—514, 530—538, 555—562, mai cu seamă la pag. începătoare, aflăm că locul unde se află astăzi oraşul *Cojani* era acoperit de păduri şi că acolo îşi-aveau turmele nişte *ciobani*, cari locuiau în colibe, şi în urmă venind şi alți ciobani făcură cu toții colibele lor la locul numit astăzi *Şopot* şi în urmă fondară oraşul *Cojani*, la care luară parte şi alți ciobani. *Vlahii ciobani*, după cum noi vom arăta aiurea pe larg, cari fondară oraşul *Cojani*, erau din locuitorii a două colonii romane aşezați în comunele numite astăzi *Caliani* şi Καισάρια de lângă *Cojani* (vezi deocamdată despre aceste două comune din urmă cartea: *Mission archéologique de Macédoine* par Léon Heuzey et H. Daumet, *texte*, Paris, 1876, pag. 285—290. La pag. 289 autorii susțin că numele satului *Caliani*, (Kaliani) ar fi din Καλὴ Αἰανή. Noi observăm aci că satele macedoromâne cu nume în *eani*, *iani* plural, arătau la început pe oamenii din tribul cuiva, deci *Caliani* însemnează: oamenii din tribul şefului numit *Cala* sau *Calea*, Caliu, poreclă des auzită la Macedoromâni şi pe care o poate găsi cineva şi ca nume de botez în listele de nume publicate în această carte a noastră. Aiurea vom da şi lista de numele şi pronumele locuitorilor din *Cojani* şi vom vorbi pe larg şi despre istoria acestui oraş, altă dată *românesc*, iar astăzi completamente *grecizat.*

LISTA Nr. 35.

Numele şi pronumele locuitorilor din *Seatişti* (Lista este incompletă)

1. Doşiu I. Albàni.
2. Vaşiu D. Albàni.
3. Şogiu N. Albàni.
4. Mitru Albàni.
5. Tanasi Arghiriadi.
6. Liacu Hr. Babèchi.
7. Mitru Gg. Babu.
8. Hristu Balabànu.
9. Iani Baliàca.
10. Gg. Baliàcu.
11. N. Balsamagi.
12. N. Naum Bàşia.
13. Chiru I. Baţòna.
14. I. Nianiu Baţòna.
15. Iotu Chiru Baţòna.
16. Teodor Spiru Bebi.
17. Costa Bebi.
18. Cociu Bèta.

19. Tanasi Bèza.
20. Ciuciùla Bibi.
21. Dimitri Bìbi.
22. Mata Bibìcu.
23. Gg. Bìbu.
24. Iani Bica.
25. Taciu Bica.
26. Cociu Biciàca.
27. Dimitri Bìcea.
28. Tanasi Bilindàri.
29. Toma Bita Xàntu.
30. Dimitri Bìta.
31. Gg. Bìtea.
32. Toma Bliagu.
33. Niacu N. Bliagu.
24. Lazu Bòcicari.
35. Miciu Bòcicari.
36. Ianachi Bòcicari.
37. Cota Dìodiu Boda.
38. Iani Bòga.
39. Pàvli Gimu Bòga.
40. Mihali Bòga.
41. Cociu Anastasi Bogiu.
42. Gg. Boji.
43. Hazisi Cotea Bogiu.
44. Hagina (f.) Bonda.
45. Hr. Boràvu.
46. Toma Boràvu.
47. Dimitri Bostangì.
48. Diòdiu Taciu Bùra.
49. Dimitri Bùra.
50. Duca Bùra.
51. Diòdiu Bùru.
52. Buru Niòplu.
53. Gg. T. Buru Nìòplu.
54. Marcu Bùru.
55. Dimitri Càcali.
56. Papa-Gimu Calangì.
57. Pericli Calamargì.
58. Nicola Calamargì.
59. Coliu Calambùca.
60. Şogiu Calambùca.
61. Mihali Calciu.
62. T. Nicola Caldu.
63. Cociu Calimèri.
64. Gg. Calìva.
65. Culùşea Calìva.
66. Cotea Càltiu.
67. Liàlia Cămeàşea.
68. Gg. D. Canistra.
69. Nuli Gimu Caprìni.
70. Zisi Caprìni.
71. Niacu Spiru Capùri.
72. Ilia Capùţi.
73. Petru Casţa.
74. Nicola Càţa.
75. Cociu Caţimbura.
76. Nicola Caţira.
77. Gg. Catràna.
78. Nicola Cavo Marco.
79. Costa Toma Cazangì.
80. Papa-Gg. Cazangì.
81. Gg. Căznàru.
82. Guli Cerneşiatu.
83. Mitru Cerneşiatu.
84. Tanasi Cerneşiatu.
85. Cociu Chìchi.
86. Lioca Chiragì.
87. Pandu Chiragì.
88. Teodor Chiragì.
89. Gogu Chìrghia.
90. Liacu Gimu Chìrghia.
91. Iani Ciami.
92. Teania Cicarìna.
93. Gg. Ciòcari.
94. Hr. Cioli.
95. Cociu Cirligàni.
96. Panaioti Cirligàni.
97. Marcu Ciucàlea.
98. Hristodol Ciulàchi.
99. Bitea Còcica.
100. Iani Còcica.
101. Nicola Còcica.
102. Panaioti Còcica.
103. Lazu Cara-Cociu.
104. Niacu Cara-Cociu.
105. Papa-Costa Congiòti.
106. Ilia Condari.
107. Marcu Còndura.
108. Lioliu Còndura.
109. Tociu Crustàli.
110. Gg. Cucìcea.
111. Naum Cucìca.
112. Puliu Cucica.
113. Iancu Cucùliu.
114. Diodiu M. Cucùliu.
115. Gula Cufu-Iani.
116. Dina Cùia.
117. Iani Cùia.
118. Vasili Culàcea.
119. Iani Colàndru.
120. Lengu Culianiòti.
121. Panaioti Papa-N. Culiu.
122. Iani Cumaciùli.
123. Lazu D. Curvànu.
124. Lazu Curu.
125. D. Cutumanu Manu.
126. Nicola Daba.
127. Lazu Daca.
128. Duca Dzàdza.
129. Gg. Dàfa.
130. Numciu Dàla.
131. Gg. Dalèjea.
132. Iani Dalianidi.
133. Tanasi Dănàcicu.
134. Ciciùla Davàni.
135. Ţiţicu I. Davàni.
136. Hr. Demba.
137. Lazu Demba.
138. Ilia Delevèri.
139. Liota N. Derìna.
140. Panaioti Diacu.
141. Lazu Dicanìca.
142. Nicola Dicanica.
143. Cociu Dìciu.
144. Tanasi Diciu.
145. Panaioti Dìcu.
146. Hr. Deli-Nicu.
147. Tanasùli Dimitrachi.
148. Ciuciula Dimitràcu.
149. Cociu Hundu-Dimu.
150. Taciu Cundu-Dimu.
151. Hristu Diu.
152. Hristu Diùlea.
153. Doşiu Papa-Dosi.
154. Iani Papa-Dosi.
155. Niacu D. Doşiu.
156. Cociu N. Cota Duca.
157. Cociu Hr. Duca.
158. Toma Hr. Duca.
159. D. Cota Duca.
160. Panaioti Duduliacă.
161. Taciu D. Cara-Dughi.
162. Calciu Dulghèra.
163. *Hristu Dulghèra.*
164. Şula Dulghèra.
165. Lioliu Dumciu.
166. Caliopa Economidi.
167. Gghina Economidi.

168. Bele-mèza Gg. Fasùli.
169. Tegu Fasùla.
170. Dimitri Fìliu.
171. N. Fìliu.
172. Papa-Hagi Fìliu.
173. Triandafil Folia.
174. Sultàna Frascu.
175. Gg. Furchiàtu.
176. Dosi Ganùli.
177. Duca Ganùli.
178. Gg. și Niacu Ganùli.
179. Tetèli Gàra.
180. Mitru Cociu Gàra.
181. Ianachi N. Garagùni.
182. Lioliu Garagùni.
183. Mitri Garagùni.
184. Liucea Gargațulia.
185. Panaioti Gàrpi.
186. Panaioti I. Gavu-Alexi
187. Cociu Gheaghea.
188. Taciu Gheaghea.
189. Vani Gheorghe.
190. Hristodol Gherihte.
191. Toma Gherihte.
192. Zisi Ghiamèci.
193. Cociu Ghiba.
194. Hristu Ghiba.
195. Ianachi Ghiba.
196. Manàciu Ghiba.
197. Marcu Ghiba Bubu.
198. Diodiu Psoro-Ghidèmi
199. Lioliu Psoro-Ghidèmi.
200. Hristu Gilea Cerne-șiatu.
201. Pàvli Gìmciu.
202. Iani Gimina.
203. Toma Gipu.
204. Nuli Hristu Gira.
205. Cucina Giugiu.
206. Stavru Giugiu.
207. Cociu Hr. Giura.
208. Hristu Glundàri.
209. Cara-Iani Gg. Gȯlea.
210. Neràngi Gȯlea.
211. Nianiu Gogu.
212. Arȯna Gogu.
213. Gg. Taci Gogu.
214. P. Cociu Gramènu.
215. Diodiu Gugeamani.
216. Cociu Guma.
217. Gula Hàciu Chiragì.
218. Panaioti Hàciu.
219. Ciociu Hàciu.
220. Gg. D. Hangì.
221. Harìsi Papa-Harisi.
222. Marcu Vasili Hionu.
223. Marcu Hìonu.
224. Vasili Hìonu.
225. Dimitri Hliàra.
226. Cost. Papa-Hristodol.
227. Bita Petru Hagi-Iani.
228. Cociu Hagi-Iani.
229. Gg. Petru Hagi-Iani.
230. Ianachi Vlahu-Iani.
231. Costachi D. Hagi-Iani.
232. Marcu Papa-Iani.
233. Hristodol Gg. Iatru.
234. Mitru Ilia.
235. Iani Lădă.
236. Lioliu I. Lădă.
237. I. Lioliu Lădă.
238. Nicola Lioliu Lădă.
239. Minga Lioliu Lădă.
240. Mitru Lambru.
241. Panaioti Lambru.
242. Cucùlia Lèta.
243. Panaioti Leța.
244. Cociu Hagi-Liaca.
245. Papa D. Papa-Licu.
246. Nicola Lipidàtu.
247. Hr. Cara-Liuta.
248. Lazu Cara-Liuta.
249. Liucea Cara-Liuta.
250. N. I. Cara-Liuta.
251. Lita Maiùda.
252. Taciu Maliàru.
253. Cociu Maliȯnga.
254. Nianiu Maliȯnga.
255. D. Lioliu Manèca.
256. Mitru Nianiu Manȯca.
257. Cociu Manȯli.
258. Panaioti Medcȯri.
259. Cocița Mele-Meti.
260. Gg. Mele-Meti.
261. Dodu N. Mergeàni.
262. *Dimitri Mergeàni.*
263. Mitru Merminga.
264. Cȯsti Cara-Miciu.
265. Sanùcu Minina.
266. Numciu Mìșiari.
267. Panaioti Mìsari.
268. I. Cociu Muciu.
269. Toma Marcu Muciu.
270. Șojiu Muhtàri.
271. Petru Muhtàri.
272. Gg. Nacu.
273. Naum Nacu.
274. Sànglia Cociu Nacu.
275. Niacu Napoleoni.
276. Hristodol Niania.
277. Gg. Nianiaciu.
278. Apostol Nicola.
279. Gg. Ghiru-Nicu.
280. Dimu Kapa-Nota.
281. Leonida Nota.
282. Cota Numciu.
283. Numciu Cȯcica.
284. Procopi Numciu Voi-domàti.
285. Numciu Mega.
286. Dimitri Otu.
287. Bita Pàcea.
288. Sojiu Niuca Pàliu.
289. Lazu Pandu.
290. I. Papa-Vasili.
291. Nicola C. Pașiȯta.
292. Cociu I. Pàtca.
293. Andoni Pitlìga.
294. Nicola Plàsta.
295. Gg. Plecàciu.
296. Taciu Ianachi Pociu.
297. Duca Prambu.
298. D. Naum Prițùli.
299. Cota Pudarìna.
300. Șojiu Naciu Pùlica.
301. Fotu I. Pùlicu.
302. Nicola Raicu.
303. Hr. Ramo-Gutor.
304. Tomo Culió Ranga.
305. Bitea Dodu Repa,
306. M. Gogu Repa.
307. N. Gogu Repa.
308. Lioliu Ianuli Ripu.
309. Lioliu Nianiu Roșiu.
310. Alcibiadi Papa-Rùgea.
311. *Toma Rugiu.*
312. Nicola Rujiu.
313. Papa-N. Rujiu.
314. Dimitri Sămără.
315. Marcu Sămără.

316. Dimitri Șeahìni.
317. Zisi Scufa.
318. Andoni Sculiu.
319. Ianachi D. Șica.
320. Panaioti Șigiùli.
321. Gg. Simigì.
322. Nicola Șioga.
323. Panaioti Șioga.
324. Mitru Șota.
325. Nastasi Spiru.
326. Mitru Stati.
327. Nicola Stati.
328. Tanasi Stefan.
329. Zisi Stefu.
330. Nicola Lazu Străcàli.
331. Tanase Străcàli.
332. Taciu Șuzilica.
333. Nicola Svercu.
334. Tanasi Sterghiu Tabachi.
335. Mitru Sterghiu Tabachi.
336. D. Țabardùcu.
337. Iani Țacnàchi.
338. Nicola Tahùla.
339. Pandu Tana Costa.
340. Papa-D. Papa-Tanasi.
341. Hristu Țapùra.
342. Nastasi Țarlamèni.
343. Cociu Țeàmcari.
344. Mihali Tèmcari.
345. Naciu Pàvli Tèmcari.
346. Nicola Teàmcari.
347. Cociu Țearașòti.
348. Cociu Țècari.
349. Dimitri Tecmegì.
350. Ilia Tecmegì.
351. Bitea Tefa.
235. Mitri Țirliganu.
353. Hristodol D. Țironiu.
354. Nicola Țironiu.
355. Togiu Nacu.
356. Tiomo Culiò Torda.
357. Cociu Trapàngi.
358. Mitru Trigòna.
359. Nicola Vașiu.
360. Mih. Zisi Vera.
361. Dimitri Vogùli.
362. Hristodol Vògli.
363. Naum Vogùli.
364. Duca D. Voidomàti.
365. Naciu Voidomàti.
366. Taciu Vùrgari.
367. Deadu Xantu.
368. Hristu Zanara.
369. Cociu Zardàna.
370. Nastasi Zigùru.
371. Papa-Gg. Zisi.
372. Panaioti Lioliu Zoita.

Seatiști (Nume de pozițiuni în Siàtiști)

1. Bòcica (loc), Bòșca
2. Bunu (cișmea).
3. Bùreanu (munte).
4. Càzali (loc).
5. Ciașmedea (loc).
6. Cirvèna (loc).
7. Drac Bonari (loc).
8. Turca șòpot, (cișmea).
9. Gardișta (loc).
10. Gomacița (loc).
11. Janghina (loc).
12. Padi (un șes).
13. Șupuțùra (cișmea).
14. Svernița (loc prăpăstios).
15. Vreta (șòpotul lui Vreta).

LISTA Nr. 36.

Numele și pronumele locuitorilor din *Gherania* (Lista este incompletă)

1. Cociu Albanidi.
2. Lioliu Arigèpi.
3. Bita Bàci.
4. Gg. Bagiu.
5. Dina Bagiu.
6. Lioliu Bațòna.
7. Gg. Pandu Boga.
8. Caràșiu Caca-Iani.
9. Manu Caca-Iani.
10. Nicola Caca-Iani.
11. D. și Liuca Cacùli.
12. Mitru Canìchi.
13. Dimitri Caràgea.
14. Marcu Zìsi Chiuru.
15. Nicola Iani Ceapànda.
16. Niota Iani Ceapànda.
17. Iani Nicu Ceaùși.
18. Niota Nicu Ceaùși.
19. Niota Nușiu Ceaùși.
20. Spiru Ciuciu.
21. Toli Ciuciu.
22. Ianachi Cara-Cociu.
23. Cutùli Cujaniòtu.
24. Bușiu N. Colàndru.
25. Tușiu Cozèli.
26. C. Dimitri Cùca.
27. N. Cuciu-Nacu.
28. Nicola Cucòli.
29. Lioliu Cucòni.
30. Lialia T. Culio.
31. Alexi Cuținu.
32. Nianiu Cutùlea.
33. Cociu Dàrda.
34. Nicola Despu.
35. Nastasi Dicu.
36. Mitru Dimùla.
37. Neràngi Tașiùla Dzòna.
38. Niota N. Dzònu.
39. Stefu Dùpa.
40. Zisi Dùvlu.
41. Papa-D. Economu.
42. Cociu Gamàci.
43. Duca Gagàua.
44. Dimu Gargatùia.
45. Nicola Geala.
46. Timiu Gheața.
47. Nianiu Ghiùlei.
48. Ggachi Ģudra.
49. Diodiu Gugeamani.
50. Niacu Gugeamani.
51. Gg. Harlsi.

52. Marcu Hlìhlia.
53. Papa-Hristodol.
54. Apostol Papa-Ianachi.
55. Costa Vasili Iatru.
56. Gg. Jiogu Capitan.
57. Taciu Jiagu.
58. Gimu Jiagu.
59. Tanasi Jirèfa.
60. Liuca Tiomu Lànga.
61. Mitru Lànga.
62. Vangheli Lìmci.
63. Mitru Liuliùca.
64. Liucia M. Paleo-Castritu.
65. Neràngi Paleo-Castritu.
66. Lioliu Mândra.
67. Gudi Memu.
68. Pandu Mila.
69. Panaioti Mulagicu.
70. Mitru Nianiàcu.
71. Numciu Puliu Laggiu.
72. Numciu Puliu Liàcu.
73. Nicola Pàicu.
74. Iani Panzàra.
75. Petru Papìa.
76. Cociu Pişnicàru.
77. Dimitri Puşiu.
78. Niacu N. Ruşiu.
79. Panaioti Saliaga.
80. Nicola Scunu.
81. Nicu Sfindòni.
82. Lioliu Svoli.
83. Ilie M. Papa-Tanasi.
84. Dimu Tapcu.
85. Cociu Teamu.
86. Arghir Tirna.
87. Niacu N. Titèşi.
88. N. şi I. Toli Asvestà.
89. Nicola Tràhu.
90. Cociu Vangheli.
91. Ianachi Veru.
92. Zisi Veru.
93. Nuli Zisi Veru.
94. Tanasi Xanti.
95. Nicola Zavàlu.
96. Hristòdòl Zografu.

LISTA Nr. 37.

Numele şi pronumele locuitorilor din *Târnova* (Lista nu-i completă)

1. D. şi Panu Adamu.
2. Liazi Adamu.
3. Gimu Adamu.
4. N. şi Hristu Adamu.
5. Const. Anastàsi.
6. Coste Andoni.
7. Gg. Apòstali.
8. C. şi Dimitri Aspra.
9. Naum Atanàsi.
10. Fraţii T. Baliàri.
11. Const. Barzàco.
12. Fraţii Başiacùli.
13. Tase Belcàni.
14. Naum Belcàni.
15. Fraţii Laza Bìca.
16. Gg. D. Bica.
17. Gg. Bìghie.
18. A. H. Bìnari.
19. Bele Buiána.
20. D. Buiàna.
21. Mina Buiàna.
22. Mihali Buiàna.
23. Sterghiu Buiàna.
24. Hrìsto Bura-Nico.
25. Fraţii Caliţa.
26. Anastasi Caporàni.
27. Tejo Caràcio.
28. Fraţii G. Caşiàri.
29. Mih. Catergári.
30. Calina Checiu.
31. Fraţii H. Chìchi.
32. Costa Chìjca.
33. D. şi N. C. Chirghiazì.
34. Melìna Chirghiazì.
35. Stergiu Chirghiazi.
36. Petre Chirghiazì.
37. Fraţii Ciàceli.
38. Ianachi N. Ciàgu.
39. N. G. Ciapànu.
40. Taho Ciapardàni.
41. Stergiu A. Cico.
42. A. Ciòle.
43. Mih. Cipu.
44. N. Cihònti.
45. Sterghiu Cithònti.
46. Teodor Ciùli.
47. Spiru G. Ciùli.
48. Papa D. Ciùli.
49. Sotiri N. Ciùli.
50. Dimitri Cociu.
51. Iovàni Cociu.
52. Nicola Ciociu.
53. Sterghiu Condìli.
54. N. T. Copaciàri.
55. Sterghio Taha Còrno
56. Samándi Costa
57. Vasili Costa.
58. Zoie Coşta.
59. Iamàndi H. Cote.
60. Mihali Cozo.
61. Mirce Cărànti.
62. Tanasi S. Cărànti.
63. Mih. T. Cuciùchi.
64. Gg. Cuficiu.
65. Fraţii N. Cufiţi.
66. Sterghiu Cùndura.
67. Guşiu Cunduragì.
68. Dina Cupàciu.
69. Fraţii Gg. Cuşcurida.
70. Taşcu I. Cùti.
71. Teohari Dàica.
72. Vangheli Dàrda.
73. Nano Dziàpano.
74. Càsti Dziàpano.
75. Tràico Diavàti.
76. Nastasi N. Dimàşi.
77. Alexo Dimitri.
78. Dimitri Diupànca.
79. N. Domazèti.
80. Ianco Dòmba.
81. Tanasi Dòcea.
82. Gg. Duca.
83. D. Dùcie.
84. D. N. Duma.
85. Ianachi Elbasanli.
86. Ianachi Fărşearòtu.
87. Tanasi Fărşearòtu.

88. Tanasi N. Gángo.
89. Fraţii S. Gàngu.
90. Fraţii N. Ghega.
91. N. Andon Ghega.
92. Ianachi Gheorghe.
93. Papa-Nicola Gheorghe.
94. Liazi Papa-Gg.
95. N. T. Cara-Ghiorgo.
96. Tanasi Cara-Ghiorgo.
97. C. Gheràsi.
98. D. Ghèro.
99. Rapi Ghica.
100. Alexo Ghiòre.
101. D. Ghiùla.
102. Sterghiu D. Ghiùla.
103. Fraţii Giàpanu
104. Gg. Sima (Giòna).
105. Fraţii Dina Giùjdi.
106. N. T. Gràfo.
107. Dimitri Gràvo.
108. Hristo N. Greco.
109. Iani D. Greco.
110. Lazu G. Greco.
111. Nicola Gùşei.
112. Sterghiu Gùva.
113. Taşiu Gùva.
114. Iani Hangì.
115. Còsti G. Hrìsicu.
116. Nicola Hrista.
117. Licio C. Hrista.
118. Fraţii Hristodol.
119. Nicola Iamargiàn.
120. Teodor Iàna.
121. Vasili Ianachi.
122. Gg. Ianco.
123. Fraţii H. Iani.
124. D. Papa-Iani.
125. Sterghiu Cara-Iani.
126. Andoni Condo-Iani.
127. Sterghiu Condo-Iani.
128. Taşcu H. Ianùşi.
129. Nicola E. Ibraim.
130. Fraţii Joga.
131. Mina Jiùla.
132. N. şi Pano Jùli.
133. Zisu Jùpa.
134. G. şi N. Lecio.
135. Naum A. Lerazàn.
136. Naum Liàsco.
137. Sterghiu I. Lianùra.
138. A. Lica.
139. Fraţii A. Lilio.
140. Hristo G. Liţa.
141. Teodor Lòca.
142. Fraţii C. Macri.
143. Hr. Màra Pervoliàtu.
144. Andria C. Mâca.
145. Costa Màra.
146. Gace Màra.
147. T. şi D. A. Màstor.
148. Taşco S. Mèle.
149. Gg. Ziochi (Mèrga).
150. Nicola (Mèrga).
151. C. M. Papa-Mihali.
152. Fraţii D. Papa-Mihali.
153. Mitra şi Simion Mihali.
154. Sideri Mihali.
155. Xenofon Mihali.
156. Tìmia Mihu.
157. Iani Milio.
158. Fraţii G. Miliţàri.
159. C. Miliţàru.
160. Spase Milòna.
161. Fraţii T. Mino.
162. Fraţii G. Mino.
163. Cuşia Cara-Mino.
164. Petra Marcu Misa.
165. Gg. Mìtca.
166. Mih. Mìtca.
167. Lena Mitica.
168. Nicolachi Mitrùşi.
169. Gg. A. Miziòti.
170. D. C. Mòchie.
171. Nicola Mosco.
172. Liane Muharem.
173. T. G. Muzànu.
174. Nastasi P. Nàsea.
175. Gioga Nastasi.
176. Gima Nastasi.
177. Pàvlu Nastasi.
178. Taşco Naste.
179. Taşco M. Nasti.
180. Mih. Nato.
181. Papa-Ianachi Naum.
182. N. T. Nèco.
183. D. Papa-Nicola.
184. Gh. Nicolachi.
185. Gg. Cara-Nicu.
186. Costi Adam Nisha.
187. Costa Nita.
188. Petre Pano.
189. Costi G. Papu.
190. Ianachi Parìsi.
191. Nasta M. Parisi.
192. Pitu M. Parìsi.
193. N. M. Parìsi.
194. C. M. Parìsi.
195. Costa, I. şi D. Paspàli.
196. Ciusa şi Mih. Paspàli.
197. Sterghiu T. Pèo.
198. Tache, I. şi Mih. Percutichi.
199. Gachi Iovàn Petco.
200. Tanasi Peţo.
201. Gg. Petro.
202. Dimitri Plati.
203. Mihali Potira.
204. Zioga Putira.
205. Fraţii Gg. Prascùli.
206. Iani Sar. Prespa.
207. Fraţii G. Pupa.
208. Dimitri a Reseàncu.
209. Sterghiu I. Rèsnali.
210. Dimitri Rica.
211. Sia Riste.
212. Hristo Riste.
213. Sterghio Riste.
214. Alexi Rùfo.
215. Vengheli Rùfo.
216. Ianachi Rùfo.
217. Familia Sacu.
218. Anagnosti Sămărniàtu
219. Joga Sămărniàtu.
220. Nicola Sămărniàtu.
221. Zisi Sămărniàtu.
222. Iani Sandicci.
223. Statu Sandicci.
224. C. şi Fani Saragì.
225. I. şi Petru Saragì.
226. Condili Saragì.
227. Naum Cote Saragì.
228. Sotìri Saragì.
229. Fraţii Schipetàri.
230. Cote Secùla.
231. Gg. Serpèi.
232. C. Sgùro.
232. Dina Şiligùna.
234. Ianachi Şiligùna.
235. Gachi Sima.
236. D. N. (Sinco).

237. Hristo Sive.
238. Sotiri G. Sotiri.
239. Taşco Spiro.
240. Costa Stamèni.
241. D. N. Stàvri.
242. N. D. Stàvri.
243. Hagi-Stefan.
244. Vasili Stefani.
245. Nastasi Stefo.
246. Mina Papa-Sterghea.
247. Gg. H. Sterghiu.
248. Nastasi H. Sterghiu.
249. Ianachi D. Stica.
250. Sterghiu Stila.
251. Tràice Tanasi.
252. Taşco Papa-Tanasi.
253. Toma H. Tanu.
254. Costa Tasie.
255. C. M. Tele.
256. Fraţii N. Tele.
257. Hristo M. Tele.
258. Gg. M. Teodosi.
259. Zisi Timiu.
260. Gh. Tiròniu.
261. Còsti Toda.
262. Fraţii T. Tolio.
263. D. Tràice.
264. G. şi Mih. Tràice.
265. Nicola Tràice.
266. Anton Trandafil.
267. Nastasj Tufecci.
268. Chirigi Vasili.
269. Cociu Vangheli.
270. Mitruşi Vangheli.
271. Pano Vangheli.
272. Tanasi Vangheli.
273. Tanasi Yilvèzi.
274. Mih. Virsinica.
275. Nastasi Cote Viţa.
276. C. Joga Vlaho.
277. Tega VlahoDenischiàtu
278. Toliu Vlaho.
279. Iani Zoto.

TĂNASE RASU

248. *Tanase Rasu.* Iată ce ne spune P o u q u e v i l l e (*Régénér.*, vol. I, pag. 250, nota 1) despre acest Tanase *Rasu:* «Jousouf Arabe avait été étonné, dans une assemblée qu'il tint à Carpenitzé en Etolie, de trouver les armatolis plus nombreux qu'avant les pertes qu'il leur avait fait éprouver. S'adressant à un de leurs capitaines nommé Athanase ou *Rassos:* « Voilà, lui dit-il, plusieurs années que je vous fais la guerre sans relâche, comment arrive-t-il que vos bandes soient plus fortes qu'auparavant? Vois-tu, répondit le capitaine, ces cinq jeunes gens, qu'il lui désigna? eh, bien, deux sont les frêres, deux autres les cousins, et le cinquième est l'ami d'un de mes braves que tu as tué dans un combat. Ils sont accourus pour venger sa mort; encore quelques années de persécution ou de guerre, et toute la Grèce se rangera sous nos drapeaux». Iusuf Arapul a fost unul din cei mai cruzi comandanţi ai lui Ali paşa însărcinat cu exterminarea armatolilor (vezi cruzimile lui la pag. 135 nota (2) şi pag. 136 pe la mijloc). Cele scrise de Pouqueville şi citate mai sus avură loc înainte de revoluţiunea greacă.

Numele *Rasu*, scris de Pouqueville *Rassos* cu terminaţiune greacă, arată că Tanase *Rasu* a fost *Român*, căci *Ras* şi *Rasu* se ştie ce înseamnează în limba română. Căpitanii români cu ostaşii lor în timp de lupte îşi lăsau bărbile nerase, şi de aci celor cu barba cea mai lungă şi deasă, când se întorceau pe la satele lor, li se dădeau dese ori poreclele de *Călugăr* şi de *Despoti* (= Arhiereu sau Vlădică); nu este dar de mirare că lui Tanase, nesupuindu-se acelui obiceiu, să i se fi dat porecla de *Rasu.* Nu credem porecla să fie greceascâ făcută de la τὸ ῥάσον (straiul negru călugăresc), căci nici Românii, nici Grecii nu formează porecla dela acest cuvânt. Cu porecla *Rasu* găsim şi un alt armatol român din Arcadia în revoluţiunea greacă. Iată ce citim în F i l i m o n (III, pag. 16, rândurile 28—31): « Iar pe la cele *Şeapte Pâni* sau la părţile *româneşti* (Κατὰ τὰ Ἑπτὰ ψωμιὰ ἢ Βλάχικα)

Constantin *Rasu* şi Gheorghe *Driţă* (Ῥάσος Δρίτσας) din *Gărjenic* uciseră la 23 Martie doi Turci Spahii ». Porecla *Rasu* purtată de un om în Arcadia, unde am văzut că sunt Români, într'un loc numit Βλάχικα, arată că cel ce o purta a fost Român ca şi tovarăşul său *Driţă*, care este *Dimitriţă* la Macedoromâni.

Deci şi Tanase *Rasu* şi Constantin *Rasu* au fost Români.

ROGOPUL ŞI ROVO-TĂNASE

249. *Rogopol şi Rovo-Tanase.* In Passov, pag. 75, cânt. XC, vers. 13 şi 14 citim: Μὴ ν' εἶδες τὸν Ρογόπουλο καὶ τὸν 'Ροβοθανάση » Δὲν εἶδα τὸν 'Ρογόπουλο μήτε 'Ροβοθανάση », adică, se spusese mai sus în cântec că cineva venea dintr'un sat românesc dela Pind, numit *Amer* de Români şi Μηλιά de Greci şi dela Βλαχοχώρια,, şi un căpitan Cafriţa întreba: « n'ai văzut pe Rogopulos şi pe Robo-Tanase? N'am văzut pe Rogopulo nici pe Tanase Robo-Tanase ». Aici este vorba de o singură persoană numită *Rova*, care se zicea şi Tanase Ro*v*opulo sau Ro*g*opulo cu schimbarea lui *v* în *g*, din cauza lui *p* care urmează în silaba de după *vo*. In poezia populară grecească deseori aceeaşi persoană este numită după poreclă şi apoi i se adaugă şi numele de botez, aşa că ar crede cineva că este vorba de două persoane. Intr'o poesie populară grecească, fiind vorba de un căpitan numit Naşiu Mandal, se zice: « τὸ κρῖμα νὰ 'χῃ Μάνδαλος καὶ αὐτὸς ὁ Βλαχο-Νάσιος », adică: păcatul să-l aibă Mandal şi acel Vlahu-Naşiu, în loc să zică: păcatul să-l aibă acel Vlahu-Naşiu Mandal. Tot aşa şi în versurile citate mai sus despre Tanase *Rova*, zis şi *Rovo*pulo, sau *Rogo*pulo. După cuprinsul cântecului, el era Român, armatol la satele româneşti dela Pind. (Despre numele lui vezi I. la p. 89, Nr. 171, 173, 175 şi pag. 93, Nr. 149 şi 151). La Macedoromâni dese ori literile *b*, *v*, *p*, *m* schimbă între ele la acelaşi nume propriu după localităţi. Astfel numele *Remu*, *Remi* se aude şi *Rebu*, *Revu*, *Repu*, asemenea *Romu*, *Roma* se aude şi *Robu*, *Roba*, *Ropa*, *Rova*; *Zarpă*, Zar*b*ă, Zar*mă*, Zăr*p*au, Zăr*m*an; Gia*b*u, Gia*f*u; Gia*mu*, Gia*v*u, Gia*v*ili, Gia*v*ela, etc. Numele care la ceilalţi Români se aude *Remu*, *Remuşi*, la Fârşeroţi se aude Re*p*u, Re*p*a, Re*p*uşi. Tanase *Roba* dar sau *Rova*, *Rovo*pulo, *Rogo*pulo a purtat un nume românesc şi era dela Βλαχοχώρια dela Pind; deci a fost Român. Vezi numele de poreclă *Roba* la Nr. 384 şi 385 din lista numelor din Albania.

La Macedoromâni se aud şi poreclele *Ruca*, *Ruga*, *Rugea*, *Rugiu*, *Ruguzeli*. *Rug* sau *arug* la ei se numeşte *papura* şi *stufăria* dela bălţi sau dela locuri mlăştinoase. Apoi la unii din ei se numeşte astfel şi *mărăcina*. *Rugă* sau *arugă* (căci la Macedoromâni orice cuvânt începător cu *r* se aude cu un *a* înaintea lui) se zice la ei *uşa*, pe unde trebue să treacă oile la ocolul dela stână, ca să fie mulse de ciobanii aşezaţi acolo pentru acest scop. *Rugă* sau *arugă* se zice şi *simbria* ce se plăteşte la o slugă

ce se bagă la stăpân, şi *arugat* sau *argat* se zice oricare se bagă la stăpân cu *aruga*. *Me-a-rughez* însemnează, *mă bag* la stăpân; ce *arugă liai?* însemnează: *ce simbrie sau leafă iai?* La stâni totdeauna este tocmit un băiat ciobănaşiu, care, pe lângă altele, are şi funcţiunea de a face să treacă oile pe la *arugă*, adică pe la uşa ocolului sau, cum zic Macedoromânii, a *cutarului*, spre a fi mulse. Când oile nu vor să meargă la *arugă*, servitorul aleargă cu caţa după ele, îndreptându-le spre *rugă* şi cu diferite ameninţări le strigă *aruga*, *aruga*, adică *la rugă* (mergi sau mergeţi la *rugă*). S'a observat un lucru, că servitorii cei noi, cari pentru întâia dată intră în acest serviciu, strigă *aruga*, *aruga* pe la începutul fondării stânei primăvara. Acest *aruga*, *aruga* îl strigă mereu în toate zilele la mulsul dela prânz şi de seara şi *aruga*, *aruga* repeţindu-se toată vara, pe la toamnă ajunge *arua*, *arua*. Dacă acelaşi servitor continuă şi în anul viitor cu acelaşi serviciu, pe la primăvară nu mai zice *aruga*, nici *arua*, *arua*, ci *rua*, *rua*, *rua*, adică îi se ostenesc organele vocalice şi nu mai pronunţă nici pe *a*, nici pe *g* [1]). Ciobanii cei vechi râd pe cei novici, cari în loc să zică *rua*, *rua*, *rua*, zic *ruga*, *aruga* sau *ruga*, *ruga* şi le dau porecla *Ruga*, sau *aRuga* de multe ori. Tot acelaşi lucru se observă şi la aparii din Bucureşti. De mult ce au strigat *apă*, *apă*, *apă* în toate zilele, cuvântul *apă*, ajunge în gura lor *apo*, *ao* şi în urmă *oo* şi *o*. Tot aşa şi la *Ciobani*, *aruga* a ajuns *arua* şi *rua*, *rua*. Acest *rua*, *rua* nu însemnează la ei decât: *la uşă*, mergeţi la *uşă*. Ciobanii strigă la oi *rua*, *rua*, *rua*, şi când îndeamnă oile să treacă vreo strâmtoare sau vreun pârâu. Apoi *rua rua*, *rua* este şi un strigăt de îndemnare la ceva. Soldaţii ciobani ai armatolilor, când erau la lupte şi făceau asalturi, în loc de *ura* sau alt cuvânt de îndemn, strigau totdeauna unii altora şi mai cu seamă căpitanul lor care îi îndemna: *rua*, *rua*, *rua gioni* [2]).

In *Cronica Epirotică* (vezi textul în P o u q u e v i l l e, *Voyage dans la Grèce*, vol. V, ediţia I, din 1821, pag. 236) se vorbeşte că la 1378 Românii *Mălăcaşi* dela Pind, având în fruntea lor pe prinţul lor *Ghini Frati* (Κίνης Φράτη), atăcară *Ianina*, dar fură învinşi şi prinţu lor *Ghini Frati* fu prins. Îi luă locul prinţul Ioan Spată, tot din aceeaşi familie, şi în anul următor Spată în fruntea aceloraşi *Mălăcaşi* încunjură Ianina, străbate cu parte din oştirea sa în interiorul zidurilor oraşului şi luptă ca să ia cu multe asalturi un turn ce se afla în interior. Soldaţii Mălăcaşi la asalturile ce fac asupra turnului sau mai bine asupra *porţii turnului* se îndeamnă unii pe alţii strigând *rua*, *rua* (ῥοῦα, ῥοῦα). Am văzut că *Mălăcaşii*, *Buii* şi *Mazariţii* au fost Români (vezi I. la p. 5—16). *Rua*, *rua* dar este strigătul de îndemnare la asalturi al Românilor şi în special aici însemnează: *la uşă*, la *uşă*.

---

[1]) Şi popii greci de multă repeţire a frazei Κύριε ἐλέησον = doamne miluieşte, ajung la fine a pronunţa Κλιὲς Κλιὲς Κλιὲς...

[2]) *Gioni* = voinici, băieţi. Cuvântul este acelaşi cu june din România, dar numai în sens de viteaz.

Cronica Epirotică, aşa cum ni s'a conservat, este o prescurtare dintr'o altă cronică mai mare. Cel care a făcut prescurtarea se vede că a fost Albanez de origină şi văzând că *Mălăcaşii*, *Buieştii* şi *Mazariţii* erau trecuţi în acea cronică ca *Albaneji*, explică pe *rua*, *rua* prin *păzeşte-te*, *păzeşte-te*, căci în albanezeşte acest cuvânt însemnează *păzeşte-te*. Când însă ştim că cei ce făceau asalturile au fost Români; când ştim că la toate asalturile ce făceau armatolii cu soldaţii lor ciobani strigau *rua*, *rua ;* când ştim că în cazul de faţă a fost asalt la uşa unui turn, căci ce alt se putea atăca pe atunci la un turn nalt decât uşa? ne întrebăm: *rua*, *rua*, *rua*, poate însemna altceva, decât la uşă? la uşă? la uşă? la uşă săriţi !. La o comandă către soldaţii săi pentru un asalt, generalul care îi îndeamnă, nu le zice: *păziţi-vă, voinicilor?* » ci: *înainte la foc, înainte la turnuri* ! sau, ca în cazul despre care vorbim:˙ *la uşă, la uşă?*.

Se înţelege că: *la uşă?*, *la uşă?* căci despre asaltul *la uşă* şi atacul *uşei* este vorba în *Cronica epirotică*, şi strigătul: *rua*, *rua* al Românilor Malacaşi aceasta însemnează. Cronica epirotică la pag. 238 dă pe ῥοῦα, ῥοῦα, ca un strigăt de îndemn la război, când zice despre ei că: ἔσωθεν δὲ παρηνόχλουν τὸν γουλᾶν, κατὰ κράτος εἰς αὐτὸν ἐπισπώμενοι, καὶ ῥοῦα, ῥοῦα φωναζοντες, adică: iar din înăuntru [1]) nelinişteau rău turnul, sărind la el şi atacându-l din toate puterile, şi strigând *rua*, *rua* ». Să traducem după sensul ce dă lui *rua*, *rua* Albanezul, care făcu prescurtarea cronicei: iar dinăuntru nelinişteau rău turnul sărind la el şi atăcându-l *din toate puterile*, şi strigând: *păzeşte-te sau păziţi-vă* » Ei bine aşa se strigă la un atac făcut *din toate puterile?* adică: *soldaţilor? păziţi-vă* să nu păţiţi ceva? sau înainte *băieţi*, *la uşă*, *la uşă*, sau, cum zicem astăzi: la *parapet*, *iar* nu *păziţi-vă băieţi* să nu se facă moarte de om.

Am insistat mult asupra lui *rua*, *rua*, pentrucă cei cari făcură asaltul în chestiune, adică Românii Mălăcaşi, precum şi Buieştii şi Mazariţii, au fost luaţi ca Albaneji de istoricul Cantacuzen şi au fost trecuţi ca Albanezi şi de autorul cronicei epirotice şi de prescurtatorul ei, şi ar crede cineva, care nu ştie aceste amănunte, că acei Români au fost *Albanezi*, luându-se după sensul de *păzeşte-te* al lui *rua*, *rua* în limba albaneză, şi mai cu seamă că *Mălăcaşii*, *Buieştii* şi *Mazariţii*, cari erau scoborîţi de curând de pe la munţii Pind, venind din Albania, sunt numiţi *Alabaneji* (precum cei din Transilvania sunt numiţi uneori *Ungureni* în România), şi cronicarul îi distinge de cei localnici, pe cari îi numeşte *Βλάχοι*. Am văzut că cei din triburile *Buieştilor* până şi în ziua de astăzi sunt numiţi de Greci 'Αρβανίταις (vezi la pag. 127—128). Vezi şi P o u q u e v i l l e (*Voyage*, vol. II, ediţia a II, pag. 395) despre triburile Românilor *Bui*, vezi şi pag. 5—16.

Aceasta este explicaţia lui *rua*, *rua*, *rua*, *rua*, sau *arua*, *arua*, *arua*, *rua* care a ajuns ca interjecţiune de *îndemn* la Macedoromâni, atât pentru

---

[1]) Oraşul Janina era atacat şi din afară şi din năuntru.

oi, cât şi pentru soldaţi la *asalturi*. Verbul latinesc *ruo*, *ruere* are tocmai sensul lui *rua* de mai sus, precum şi verbul francez *se ruer*, dar românescul *rua*, *rua* credem că mai natural se explică prin *ruga*, *rua*, *uşe* de unde *trecătoare* de unde şi *franţuzescul la rue* = uliţa.

Fiind vorba la acest Nr. 249 de numele *Rovopol* sau *Rogopol*, dăm aci două liste Nr. 38 şi 39 de numele şi probumele locuitorilor din satele *Gărdişti* şi *Lunca*. *Gărdişti* se află la Pind şi este *semigrecizat*, iar *Lunca* se află în Albania. Dela acest din urmă sat dăm numai câteva nume, căci lista ni s'a trimis în greceşte indescifrabilă. La unul din aceste sate găsim porecla *Rova*, iar la celălalt porecla *Rovini*, derivator din *Rova*.

LISTA Nr. 38.

Numele şi pronumele locuitorilor din *Gărdişti* lângă Grebeni dela Pind.
(Lista nu-i completă)

1. Gg. Alexi.
2. N. Balàra.
3. T. Bliahùta.
4. T. Cecila.
5. Gg. Ciurica.
6. I. Còchin.
7. Sterghiu Cuciafira.
8. Costa Cungùli.
9. Iani Dzadzòni.
10. Mitri Gàţi.
11. Mitru Gùlea.
12. Nicola Iota.
13. Gg. Pardàli.
14. Gg. Plìca.
15. N. Poràva.
16. Miliu Rova.
17. A. Şuruvàli.
18. C. Tagàra.
19. C. Zamàni.

LISTA Nr. 39.

Numele şi pronumele câtorva locuitori din *Lunca* din Albania

1. A. Bosda.
2. N. Doto.
3. N. Geli.
4. I. Papa.
5. G. şi P. Pihion.
6. N. Rovini.
7. A. Laza Toma.
8. Sotiri Trenă.

PĂRINTELE DIMITRIE

250—251. *Părintele Dimitrie*. La Nr. 51 la *Blohaveştii* am dat numele câtorva armatoli din această familie (a Blahaveştilor), între cari cel mai vestit a fost *Eftimie Blahava*, care după multele stăruinţi ale tatălui său, bătrânului Căpitan *Blahava*, se făcu *preot*, dar nu se lăsă de armatolie şi de arme. La Nr. 197 la *Nicu Ţara* am vorbit pe larg şi despre încercarea făcută de *Eftimie Blahava* de a face o ligă de armatoli pentru a fi mai tari şi a goni pe satrapul Epirului dela Ianina, întreprindere care nu reuşi, fiind trădată înainte de a se pune în lucrare, cu toate că avură loc lupte foarte sângeroase în Tesalia în desavantajul armatolilor. In acea ligă, trădată chiar înainte de a se forma şi urmărită de aproape de autorităţile turceşti luară parte şi mulţi alţi, cari n'au fost armatoli sau soldaţi de ai armatolilor, între cari a fost şi *Părintele Dimitrie*, despre care avem să vorbim la acest

număr. Dar înainte de a vorbi de acest respectabil Părinte, trebue să reamintim cititorului ceea ce am spus despre *Etimie Blahava* la Nr. 19, la *Nicu Țara*, adică că *Blahava*, după neizbutirea *ligei* de armatoli și căderea fratelui său Teodor Blahava într'o luptă nenorocită, se aruncă în vieața de corsar în contra Turcilor împreună cu *Nicu Țara* și alți armatoli, și dupe multe rele ce făcu Turcilor, prin intervenirea Patriarhului Ecumenic disolvă trupa sa și se întoarse sub garanția înalt prea sfinției sale ecumenice la Olimp sau la *Hașia*, în patria sa, crezând că are să fie liniștit. Ali pașa însă printr'o scrisoare plastrografiată și scrisă ca din partea armatolului *Lazu* de pe Olimp, înșelă pe *Eftimie Blahava* să se ducă la Olimp pentru a întâlni pe Căpitan *Lazu*, după cuprinsul scrisorei, și acolo Blahava căzu într'o cursă fatală, căci a fost prins pe neașteptate de niște Albanezi, cari îl pândiră, așezați la locul de întâlnire indicat de scrisoare. Astfel Eftimie Blahava fu legat și adus la Ianina la Ali pașa. Am văzut la pag. 141 cu ce afecțiune *Eftimie Blahava* și tovarășiul său *Cionga* primiră pe Pouqueville într'un post militar de pe muntele Pind, cum îl ospătară, regalându-l cu un miel fript *à la façon des héros d'Homère*, și cum după ospăț se despărțiră de el cu muzică și cu salve de puști și-i dădură o escortă. Pe atunci era încă mare și tare Eftimie Blahava; să vedem acuma cum ni-l descrie Pouqueville, când fu prins în cursă și adus la Ianina: « Ce fut à Janina, zice Pouqueville (*Régénér.*, vol. I, pag. 253—254), attaché à un poteau planté dans la cour du sérail, que je revis Euthyme Blacavas, que j'avais autrefois rencontré à Milias [1]) dans le Pinde avec ses soldats. Les rayons d'un soleil brulant frappaient sa tête bronzée qui défiait la mort, et une sueur abondante coulait de sa barbe épaisse. Il connaissait son sort ; et plus tranquille que le tyran qui savourait l'idée de répandre son sang, *il leva vers moi ses yeux* remplis de sérénité, comme *pour me prendre à témoin* de son heure suprême. Il la vit approcher, cette heure redoutable pour le méchant, avec le calme du juste. Il sentit, sans frémir et sans se plaindre, les coups des bourreaux ; et ses membres, traînés à travers les rues de Janina, montrèrent aux Grecs épouvantés les restes du dernier des capitaines de la Thessalie ».

Astfel a fost sfârșitul lui Eftimie Blahava. Când Blahava formase liga armatolilor, intră, se vede, în ea și *Părintele Dimitrie*, despre care avem să vorbim. Ali pașa, aflând de formarea ligei, înainte de a fi atăcat de toți armatolii deodată, atăcă el a parte pe fiecare și mai cu seamă pe Teodor Blahava, fratele lui Eftimie, pe când acesta se dusese la Olimp, ca să se pornească de acolo cu armatolii Olimpului și să înceapă acțiunea comună. Teodor Blahava, după o luptă sângeroasă, fu doborît de numărul superior al adversarilor și ucis, și întreprinderea nu-și ajunse scopul rămânând pentru altă dată. Eftimie Blahava însă trăia și Ali Pașa nu cuteză să prindă și să pedepsească mulți, pe care îi știa amestecați în ligă. Cum dar prinse pe Eftimie

[1]) Amera.

Blahava, prinse atunci și aduse la Ianina și pe *Părintele Dimitrie, Român* din comuna românească *San-Marina* dela Pind (vezi despre *San-Marina* la pag. 12 jos și 13 sus). Inainte de a cita ceea ce zice Pouqueville despre intrepiditatea acestui martir, trebue să spunem câteva cuvinte despre trecutul său. G u d a s (II, pag. 194), vorbind despre părintele *Samuil*, profetul și eroul Suliaților, cum avem să vedem la războaiele Suliaților, ne spune că a fost *elev al sf. Cosma.* Tot la aceeași pagină, vorbind și despre Părintele *Dimitrie* din San-Marina, ne spune că și acesta a fost elev al Sf. *Cosma.* Cine este acest Sf. Cosma? Ματθαῖος Κ. Παρανίκας (pag. 90, nota 1) ne spune că era, *Etolian*, dintr'un sat numit Μέγα δένδρον, compatriot cu un mare învățat profesor numit *Eugeniu Ioanuliu*, un călugăr care trăia într'o mânăstire de lângă Μέγα Δένδρον, numită *Guva* (= *gaură* în dialectul macedo-român). *Ioanuliu* (᾿Ιωαννούλιος) este numele *Ianuli*, românesc, diminutiv din Iani, scris pe grecește și elenizat puțin. Sfântul Cosma dar după ce studie la mânăstirea *Guva* sub Eugeniu Ianuliu, se duse la muntele Atos, unde își termină studiile, ascultând pe doi învățați profesori români ai Academiei de acolo, adică pe *Panaioti Palama* și pe profesorul de filosofie *Nicola Zerzuli* [1]), Român din comuna *Metzovo*(= *Aminciu*, pe românește) dela Pind. (Vezi despre românitatea lui *Palama* la Nr. 244 la *Căpitan Dascalachi*, iar despre Zerzuli, că era Român din Metzovo, vezi ᾿Αραβαντινὸς, χρονογραφία τῆς ᾿Ηπείρου, vol. II, pag. 282, rândul 17, unde se vorbește că a fost profesor și la Academia din Iași după 1759). *Sf. Cosma*, după mai mulți ani de viață pustnică în muntele Atos, se decise să predice cuvântul lui Dumnezeu în popor, și cutreeră multe provincii din Turcia apuseană dela anul 1760 până la 1779. El, îmbrăcat în veștminte de schitnic și dotat de natură cu o elocvență populară rară, fermeca cu predicele sale pe popor, care îl numia Sf. Cosma. Predicele lui tindeau a decide pe țărani înainte de toate a-și vinde tot ce au și a face școli, a persista în religiunea creștină cu toate persecuțiunile Turcilor, a lepăda orice obiect de lux, de mătăsărie, de aur și de argint și a fi gata, pentrucă în curând are să fie un război înfricoșat, care are să ție mult timp și fiecare să-și aibă în depozit *sare*, cu care să mănânce ierburi în acel războiu, care se apropie. Negreșit că sf. *Cosma* era trimis de Patriarhia din Constantinopol pentru a prepara spiritele creștinilor la vreo răscoală ce se pregătea în contra Turcilor. Sf. Cosma, pe unde trecea, era în adevăr așteptat ca un sfânt și era întâmpinat de populațiuni multe, care alergau înaintea lui din toate satele. Lângă comuna Avela, patria celui care scrie aceste rânduri, încă și astăzi se arată locul, unde predică sf. Cosma și doi brazi dintr'o tulpină, la care rezemându-se sfântul Cosma, vorbi mulțimei adunate acolo; locul se zice: *la doi-li chini* (= *la cei doi pini sau brazi*). Guvernatorii turci urmăreau pașii sf. Cosma și se temeau să nu provoace vreo insurecțiune; deci când el trecu în

---

[1]) Giurgiuli.

Albania, Curt pașa dădu ordin și-l uciseră la 24 August 1779 (S a t a s, Νεοελληνικὴ Φιλολογία,, pag. 490). Nu trebue să uităm că la 1769, pe când sf. Cosma predica în Turcia apuseană și prin insulele mării Egee, isbucni revoluțiunea din Peloponez, instigată de Ruși [1]), și prin urmare nu încape nicio îndoială că sf. Cosma avu o misiune, alta decât cea religioasă, și aceasta ne-o explică rolul ce au jucat misticii săi elevi și continuatori *Părintele Dimitrie* din *San-Marina* și *Părintele Samuil* de la *Suli*, despre cari vom vorbi puțin mai la vale. Sf. Cosma în pelerinajul său fu ascultat la o predică și de Ali pașa, satrapul Epirului, pe când încă era un simplu soldat. După predică simplul soldat Ali, care credea de sfânt și de profet pe Cosma, îl întrebă: *ce am să ajung eu?* și Cosma îi răspunse: «*ai să ajungi mare vizir în curând*. Când dar sf. Cosma fu decapitat, Ali pașa nu era încă vizir; când însă ajunse, își-aduse aminte de profeție și la 1804 îi zidi sfântului Cosma o biserică cu mânăstire în satul *Calcutași* [2]) din Albania, unde resturile lui sf. Cosma erau îngropate și S a t a s (Νεοελληνικὴ Φιλολογία, la pag. 491) ne spune următoarele: «După cum mi-a spus D. Lambru, același Ali pașa comandă bunicului său, isteț argintar din Călăreți, să îmbrace cu argint craniul lui Cosma, și cum îl luă în mână, îl trecu de trei ori prin barba sa în semn de pietate, zicând către Turcii asistenți, cari murmurau pentru acest act: aduceți-mi un musulman ca acel creștin să-i sărut și picioarele». D. Lambru, despre care vorbește mai sus Satas, este actualmente un însemnat numismatolog la Atena (vezi la Nr. 206)

Sfântul Cosma, după spusele bătrânilor și bătrânelor, cari ascultară predicile lui și pe cari i-am apucat și noi, zice că era Român și în satele românești predica și în limba macedoromână, limbă pe care Grecii o disprețuesc ca *schioapă* și *imperfectă* și nu o învață.

Sfântul Cosma care povățuia pe popor să-și vândă și straiele și să facă școale, reuși să se deschidă 210 școale nouă în urma trecerii sale. Pe atunci ideea de *românism* nici nu se ivise printre Români, cu toate că în mod instinctiv țineau la limba lor și mai cu *seamă la drepturile lor excepționale*, pe cari le aveau în imperiul turcesc, trăind *autonomi în munții* lor și nesupărați și neatinși de Turci, pe când vecinii lor creștini de altă naționalitate erau supuși la mii și mii de apăsări și de suferințe din partea Turcilor, precum am văzut la pag. 107. In locul *românismului*, cum este înțeles astăzi, pe atunci era sentimentul *creștinismului* fațâ cu turcismul și mai cu seamă fiindcă pe atunci Turcii începuseră a supăra pe armatoli. Se zice dar că sf. Cosma pe lângă altele a sfătuit pe Români să facă toate chipurile și să se *lase de limba română*, căci este *limbă păgână* și să vorbească numai limba greacă, limbă cu care avem să fim judecați de Cel de sus. Acest lucru îl confirmă

[1]) Vezi la Nr. 192.

[2]) Le zice și Colicondași.

și D. L a m b r i d e (I, pag. 113, rândurile 28—32) zicând: Κατὰ μὲν τὴν ἐπαρχίαν Γρεβενῶν ἰδίως τὴν προσοχὴν αὐτοῦ ἔστρεψεν ὁ ἑλληνικώτατος ἐκεῖνος ἀνὴρ εἰς τὰς ἀλλογλώσσους κωμοπόλεις «Σαμαρίναν, Περιβόλιον, Σμίξιν καὶ 'Αβδέλαν» περὶ συστάσεως σχολείων κηρύττων καὶ νουθετῶν ὁ θεσπέσιος» adică: Prin provincia Grebene acel bărbat cu sentimentele cele mai elenești (adică sf. Cosma) își-întoarse luarea aminte în special la comunele *de altă limbă, San-Marina, Perivoli, Smixi* și *Avdela»*. Această atențiune specială a sfântului Cosma către acele patru comune *de altă limbă*. care este cea *românească*, se explică prin aceea că ele au fost și sunt cele mai importante pe muntele Pind pentru caracterul mai cu seamă războinic al locuitorilor lor și sf. Cosma, pentru triumfarea creștinismului în contra turcismului, crezu că este bine să dispară limba română, ca să nu fie rivalități de rasă între creștini.

Aceste sfaturi pentru a se lepăda limba română și a se înlocui cu cea grecească au fost fatale românismului, mai cu seamă provenind ele de la un om considerat ca sfânt și date de un om, care zicea că și el este Român, ca să-l creadă poate mai ușor. Cele patru comune de mai sus au rămas și până astăzi în limba lor strămoșească; însă multe comune românești din provincia Zagori din Epir apucară de atunci drumul grecizării și astăzi la unele din ele de abia bătrânii mai vorbesc românește. Influența sfântului Cosma în ceea ce privește limba română a fost puternică și în alte provincii românești de prin Turcia apuseană de atunci, dar aceasta este nimica față cu rătăcirea altor Români mult mai fanatici în elinism decât sf. Cosma. Ca să aducem numai un singur exemplu din multe, spunem că un bogat Aminician (Metzovian) numit Nicolae Sturnari, apucat de boala panelenismului, depuse la 1855 la Banca Națională a Greciei din Atena 111.600 franci aur cu destinațiune expresă *pentru instrucțiunea tineretului de ambe sexe din Metzovo și pentru propagarea elenismului și* **desrădăcinarea dialéctului local, numit românesc** (G u d a s, IV, pag. 183, rândurile 24—27). Rândurile subliniate de mai sus sunt traduse textual de la pagina de mai sus citată din Gudas. Dar despre aceasta vorbim aiurea pe larg.

Din toate câte am spus până aici despre sf. Cosma rezultă că el a fost trimis de Patriarhia din Constantinopol, ca să prepare spiritele pentru revoluțiunea din Peloponez dela 1769, revoluțiune pregătită de guvernul rusesc. Inițiați de sf. Cosma în secretul misiunii sale au fost mulți, mai cu seamă căpitani și între toți au fost și doi vestiți mai târziu călugări, dintre cari unul este *Părintele Dimitrie* din San-Marina, și celălalt *Samuil*, pe care îl vedem jucând un rol însemnat printre Suliați. Și sf. Cosma și Samuil și Dimitrie din San-Marina aparțineau unui ordin religios din Muntele Atos, zis al sfântului Vasilie. Dintre aceștia sf. Cosma și Părintele Dimitrie au fost oameni eruditi, iar *Samuil* a fost *armatol* cu foarte puțină carte, care, prigonit de Turci, se retrase în muntele Atos, unde după, ce a stat câtva timp,

ieşi de acolo cu straie călugăreşti şi se duse la Suliaţi şi se dădu de călugăr până la moartea sa fără ca nimeni să fi ştiut că a fost armatol şi că nu era călugărit. Fiindcă Samuil prin sfaturile şi eroismul său deveni o persoană istorică importantă şi în timpul său făcu lumea să vorbească de el, cităm următoarele din Pouqueville (*Régénér*,. vol. I, pag. 145). Iată ce zice Pouqueville: « Samuel était pour eux (les Souliotes) un génie inspirateur. On ignorait son pays, son origine; car il **était apparu** tel qu'un astre précurseur de la bonne fortune, au milieu des enfants de la Selléide, sous le nom de *Jugement dernier*, refrain et portocole ordinaire de tous ses discours. Le peuple naturellement enclin au merveilleux, l'avait reçu comme un envoyé de Dieu; *quelques chefs s'imaginaient reconnaître en lui* **un officiêr dé distinction** *caché sous la haire d'un moine;* et le divan auquel on révéla son existence, pensa que c'était l'Antechrist, attendu par les Turcs, comme le Messie l'est pour les Juifs; tandis que l'oracle de la diplomatie de Péra, le baron de Herbert, affirmait que c'était un jacobim. Ali, mieux informé, savait que c'était un fils de St.-Basile, et c'est tout ce qu'on a jamais pu découvrir au sujet de cet être extraordinaire ». Gudas (II, pag. 194) spune « Noi, cercetând, **cât am putut,** cele relative la Samuil, *credem că ne-am apropiat mai mult de adevăr* » şi ne citează câteva rânduri dintr'o scrisoare a unui unchiu al său, care spune că la 1821 cunoscu doi fraţi ai părintelui Samuil, pe *Apostoli* şi pe *Dimu*, cu cari a luptat la Suli în contra Turcilor şi că erau din *Gureaneşti*, sat al Epirului între Ianina şi Paramitia.

Trecem acuma la *Părintele Dimitrie* din San-Marina. El a fost în adevăr călugăr întâi la sf. Munte şi însoţi şi pe sf. Cosma în pelerinajul său şi apoi se aşeză în patria sa San-Marina. Ca şi părintele Samuil la Suli, aşa şi Dimitrie făcea propagandă armatolilor pentru a se asocia toţi între ei şi a nu fi divizaţi şi a începe o acţiune comună cu toţii în contra lui Ali paşa. Pe la Pind există credinţa că el a fost acela care inspiră lui Eftimie Blahava, preot armatol, ideea de a face liga armatolilor, şi el, Părintele Dimitrie, a fost în oştirea lui Teodor Blahava, când acesta luptă cu oştirile lui Ali paşa şi fu învins şi ucis. După uciderea lui Teodor Blahava, atăcat înainte de a se aduna toate oştirile armatolilor, Părintele Dimitrie cu mulţi oameni din ai săi alergau prin sate, îndemnând pe popor a nu se răscula, căci planul de atac în contra lui Ali paşa s'a amânat, fiind trădat. Această purtare a Părintelui Dimitrie o cunoştea Ali paşa, precum şi legăturile lui cu armatolii şi propaganda ce făcu pentru a fi gata toţi pentru momentul de acţiune. Insă Ali-paşa, până când trăia încă Eftimie Blahava, dădu pace părintelui Dimitrie; iar când Blahava căzu în cursă şi fu prins atunci tot aşa a fost prins şi Părintele Dimitrie şi adus şi el la Ianina, unde luat la interogatoriu de Ali paşa, ca să

[1]) Sat *Gureaneşti* nu ştim din Epir, ştim însă Gureanţi şi *Vlaho*-gureanţi (vezi 'Αραβαντινὸς, Χρονογραφία τῆς 'Ηπείρου vol. II, pag. 362 şi 364).

mărturisească pe complicii săi, i-a arătat atâta dispreț cu mândrele sale răspunsuri, încât îl înfurie. Consecințele acestei mândrii demne a Părintelui Dimitrie le vom vedea din citațiunea ce vom face îndată din Pouqueville. Inainte însă de a da citațiunea, suntem siliți să denunțăm *reaua credință* a d-lor *Gudas* și *Satas*, cari își dau toate silințele în scrierile lor de a trece la *Greci* pe toți *Românii* însemnați și de a căuta a face a se crede că Românii nu se văd nicăire, și prin urmare că sunt un popor fără vitalitate sau ca neexistent pe fața pământului, pe când dela căderea Constantinopolului (dar și de mai înainte) orice fapte de arme ce se fac pe pământul, care se zice *Grecia*, nu le fac decât *Românii*, după cum am văzut și avem să mai vedem mai încolo. Judece cetitorii dacă avem drept a ne plânge. Pouqueville (*Régénér.*, vol. I, pag. 254), relatând despre cele întâmplate Părintelui Dimitrie, începe astfel: « Démétrius, *enfant de la colonie* **valaque** *de San-Marina dans le Pinde* ». Iar Gudas (vol. I, pag. λά rândurile 19—20, dând traducerea din Pouqueville a rândurilor de mai sus, *lasă netraduse* cuvintele « *enfant de la colonie valaque* » și zice: « *Dimitrie era originar din Sanmarina depe la Pind* ». De ce dar d-l Gudas nu vru să traducă și cuvintele «*enfant dela colonie valaque?* ». Tot același lucru îl face și d-l Satas, care cum am văzut la pag. 9 și 10 a acestei cărți a noastre, merge cu panelenismul său așa departe încât a căutat să demonstreze că în *Valahia Mare* din Tesalia nu sunt *Români*, ci ὀρεσίβιοι Ἕλληνες (= *greci trăind la munte*), și că cei ce sunt și astăzi acolo sunt *Albanezi* !! Citând dar și el în traducere cele relatate de Pouqueville despre Părintele Dimitrie, nu vru nici el să traducă cuvintele « *enfant de la colonie valaques* », ci zice simplu: ὁ μοναχὸς Δημήτριος, ἐκ Σαμαρίνης τοῦ Πίνδου », adică: « *monahul Dimitrie, din Samarina dela Pind* ». Intrebăm: de ce n'a tradus și cuvintele: « *enfant de la colonie valaque?* ».

Dacă d-sa vrea să nu existe Români pe fața pământului, aceasta este chestiune de patriotism grecesc, nu discutăm sentimentele; dar când se pune să scrie istorie și mai cu seamă să traducă și să reproducă ceva prin citațiuni, suntem în drept să cerem să nu le falsifice și să înșele lumea, dând de *Greci* pe *Români* și de grecești, fapte și suferințe românești. Despre omisiunea cuvintelor de mai sus « *enfant de la colonie valaque* » că spunem adevărul, cetitorul poate constata lucrul cetind traducerea ce face d-l Satas în cartea sa: Τουρκοκρατουμένη Ἑλλὰς, pag. 592, rândul 12. Teodor Colocotroni spune undeva că trebue *tăiat capul* acelui istoric, care spune *minciuni*. Noi nu suntem așa de severi, ci constatăm faptele. Dar istoricii greci parcă numai pe Părintele Dimitrie au căutat să-l treacă de *Grec?* Și cred ei oare că scriind astfel istoria aduc vreun folos real, pe care îl trag toate popoarele dela o adevărată istorie a neamului lor? Noi nu credem că rezultă folos, ci rătăcire. Dar să trecem la părintele Dimitrie. Iată dar ce spune Pouqueville (*Régénération*, vol. I, pag. 254) despre Părintele Dimitrie, după ce a descris tragicul sfârșit a lui Eftimie Blahava: « Hélas ! pourquoi

une fin si glorieuse était-elle entachée d'une faute qui avait entraîné tant d'inocents au tombeau? Mais le supplice et la révolte d'Euthyme préparaient le triomphe d'un faible mortel qui n'avalt pour armes que la douceur et la prière; ils allaient revéler la gloire d'un de ces confesseurs de J. C., destinés à soutenir les timides dans la tempête, dont le sang, confondu à celui du guerier, réhabilita par son martyre la fidélité que la religion commande aux chrétiens».

«Démétrius, *enfant de la colonie valayue de San-Marina dans le Pinde*, religieux de l'ordre de St. Basile, transporté de cette charité évanghelique qui fut toujours la caractère de l'apostolat aux temps des persécutions, parcourait dans ces jours orageux les cantons agités de la Thessalie, pour calmer les Grecs et les ramener au joug de l'obéissance. Dénoncé comme séditieux, et conduit avec Euthyme, il avait comparu chargé de fers devant le satrape de Janina. On voulait lui faire supposer des complices, afin d'envelopper dans une fausse conspiration les prélats orthodoxes qui occupaient les trônes ecclésiastiques de la Thessalie. Mais animé d'une foi brûlante, il avait témoigné la vérité du Dieu vivant; et ses réponses enflammèrent la colère du visir, qui s'exhala dans un dialogue digne d'etre transmis à la chrétienté, comme un de ces exemples destinés à illustrer le martyrologe de l'église militante: Tu as annoncé, lui dit Ali, le règne de J. C., et par conséquent la chute de nos autels et de notre prince? — D. Mon Dieu règne de toute éternité et pour l'éternité et je révère les maîtres qu'il nous a donnés. — A. Que portes-tu sur ta poitrine? — D. L'image vénérable de sa sainte Mère [1]). — A. Je veux la voir. — D. Elle ne peut être profanée; ordonnez qu'on détache une de mes mains, et je vous la présenterai. — A. C'est ainsi que tu égares les esprits; nous sommes des profanateurs? Je reconnais à ce discours l'agent des évèques, qui appellent les Russes pour nous asservir. Nomme tes complices. — D. Mes complices sont ma conscience et mon devoir, qui m'obligent de consoler les chrétiens et de les rendre dociles à vos lois. — A. Dis aux tiennes, *chien de chrétien*. — D. Ce nom fait ma gloire! — A. Tu portes une image de la Vierge, à laquelle il y a, dit-on, des prestiges attachés? — D. Dites des prodiges. La mère de mon Sauveur est notre intercesseur auprès de ce fils immortel et Dieu; ses miracles pour nous sont de tous les jours, et tous les jours je l'invoque. — A. Voyons si elle te défendra: bourreaux, qu'on l'applique à la torture».

---

[1]) Părintele Dimitrie sau un străbun din familia lui, mergând pentru iernare cu turmele sale în provincia *Colonia* din Albania, găsise acolo o iconiță veche a Maicei Preciste, iconiță care se credea ca făcătoare de minuni și-i făcu o biserică în *San-Marina*, biserica Sântei *Marii*, zisă «băsearica *a Stă-Măriilei*» de locuitori. Aceasta este icoana despre care este vorba aici. Unii din Samariniați cred că numele *Sanmarina* al orașului lor este dela *Sfânta Maria*, zisă și *Sân-Marina*, care ar fi *Stă-Măria*. Aiurea cercetăm origina numelui *Samarina*, dacă este din *San-Marina* sau nu.

« A ces mots prononcés avec l'accent de la fureur, les pages du satrape se cachent, tandis que les exécuteurs, saisissant le religieux, le renversent aux pieds du tyran, qui lui crache à la figure. On lui arrache la sainte image; on enfonce lentement des roseaux aigus sous les ongles de ses mains et de ses pieds; on en perce ses bras, et au fort des douleurs, on n'entend de sa bouche que ces paroles d'amour: *Seigneur, ayez pitié de votre serviteur; reine des cieux, priez pour nous* ». Le tourment des roseaux étant fini; on applique autour du front vénérable du confesseur de J. C. une chaîne d'osselets, qu'on serre avec effort, en lui criant *de s'accuser et de nommer ses complices;* mais elle se brise sans lui arracher aucune plainte. Le martyr n'est sensible qu'aux outrages de l'impiété contre l'Éternel. Les bourreaux fatigués demandent que les tortures soient suspendues jusqu'au lendemain, et le patient est plongé au fond d'un cachot humide ».

« Le satrape n'assista plus aux épreuves qui recommencèrent par son ordre, en suspendant Démétrius la tète en bas, sur un feu de bois résineux, avec lequel on lui brûle lentement la peau du crâne. On craint, par l'inhumanité, de laisser échapper sa vie, et on le retire du brasier pour le couvrir d'une table, sur laquelle les familiers du tyran montent et dansent, afin de briser ses os ».

« Victorieux de cette dernière torture, Démétrius, éprouvé par les roseaux, par le feu et l'estrapade, est scellé dans un mur en laissant sa tête libre au milieu de la maçonnerie; on l'y nourrit pour prolonger ses douleurs, et il n'expire que le dixième jour, en invoquant le nom du Tout-Puissant. Ses dernières paroles furent celles de saint Babylas, évêque d'Antioche, mourant comme lui entre les mains des ennemis de la Croix: *Retourne, mon âme dans le sein du repos;* le *Seigneur t'a accordé le prix du combat* [1]) ».

« Ce triomphe du chrétien étonna l'Épirre; on cita aussitôt Démétrius comme un saint. Un mahométan de Castoria, témoin de ses souffrances, demanda le baptême, qui lui mérita quelque temps après la palme du martyre [2]). On parla de miracles opérés par le seul nom du confesseur de J. C.; et un de ceux qu'on ne peut révoquer en doute, c'est que son sang apaisa la rage du tyran, et qu'il fut la victime expiatoire de la Théssalie, où les vexations et les persécutions cessèrent ».

---

[1]) 'Επίστεψον, ψυχή μου, εἰς τὴν ἀνάπαυσίν σου, ὅτι ὁ Κύριος εὐήργησέ σε. Psalm. cit. a Chrysostom orat. de s. Babyl. et Philostorg, histor. Eccles. lib. VII, cap. 8. ».

[1]) Suivant les lois mahométanes, *tout Turc qui embrasse une religion étrangère est puni de mort.* Hassan de Castoria, régénéré par le baptême, vivait oublié, au fond de l'Acarnanie, sous le nom de Georges, cultivant un ternain qu'll avait loué. Comme il était remazquable par sa piété et la pureté de ses moeuis, il ne tarda pas à être découvert par Metché Bono, mousselim d'Ali pacha, qui le fit périr dans des supplices tels, que je ne peux en citer qu'une particularité, *qui fut de lui introduire dans les entrailles une sonde de fer rougie a blanc;* je ne saurais consigner les autres détails.

Astfel a fost sfârşitul părintelui Dimitrie. Am spus şi aiurea că la armatoli era obiceiul ca la torture să nu arate nici cel mai mic semn de durere. Părintele Dimitrie se ţinu şi el de obiceiul armatolilor.

Am insistat mult a da toate amănuntele despre rolul Părintelui Dimitrie, ca să se vadă şi prin el că in istoria modernă a Greciei nu vin pe scenă decât *Români*, pe cari Grecii scriitori i-au trecut pe toţi ca Greci, şi chiar când sunt siliţi să citeze ce au zis alţii despre Români, reproduc astfel citaţiunile încât *să dispară Românul* de pe scenă sau să-l scoată pe scenă travestit în *Grec*. Ne abţinem de a califica această procedare în materie de istorie.

O scenă analoagă ca aceea ce s'a petrecut cu torturile părintelui *Dimitrie*, o vedem repetându-se cu un alt însemnat Român din Călăreţii, comună românească dela Pind. Acest Român se numea *Gheorghe Turturi* şi a fost unchiul lui *Ioan Coletí*, personagiu foarte bine cunoscut de lume în analele diplomaţiei greceşti din timpurile formaţiunii regatului grecesc. *Gheorghe Turturi* apare pe scenă la 1821, pe când oştirile împărăteşti asediau pe Ali paşa la Ianina. Recomandăm cititorului să citească imediat după cele cuprinse în acest Nr. 250—251 cele relative la Gheorghe Turturi dela Nr. 260. Vezi şi la Nr. 162, pag. 216—217 moartea înfiorătoare a lui Căpitan *Caciandoni* şi a fratelui său *Gheorghe*.

Când începu revoluţiunea greacă la 1821, apare pe scenă iarăşi un Român, călugăr însemnat, nepotul Părintelui Dimitrie, tot atât de întrepid ca şi unchiul său, aducând mari servicii revoluţiunei, zise greceşti, prin entuziasmul ce inspira populaţiunilor române de pe munţi, populaţiuni pe cari Pouqueville, după obiceiul său, le numeşte cu numele generic *de Greci* în citaţiunea ce vom face mai la vale, dar cititorul, din câte am spus noi în capitolul V despre căpitănatele şi căpitanii români (pag. 106—144), înţelege uşor că este vorba de populaţiunile româneşti. Iată dar ce zice Pouqueville (*Hist. de la régénér. de la Grèce*, vol. II, pag. 32): « Les *Grecs montagnards* sentaient la faiblesse de leurs tyrans, lorsqu'un caloyer, *neveu du martyr Démétrius*, ambitionnant à son exemple les palmes de l'éternité, sortit des montagnes de la Thessalie, pour annoncer aux fidèles que *les temps étaient accomplis* ! Théodore était son nom, et sa voix religieuse annonçait maintenant le règne de la Croix. « L'Éternel », disait-il en s'adressant aux guerriers de l'Orthrys et du Pinde, « l'Éternel qui appela les Turcs d'un coup de sifflet des extrémités de la terre pour venir prendre ses ordres, afin de punir les prévarications de son peuple, les a délaissés. Le glaive dont il les arma s'est rouillé entre les mains des enfants du carnage ; la valeur qu'il leur inspirait s'est évanouie, comme la fumée des sacrifices [1]). Le Dieu qui traçai aux soldats des successeurs des caliphes, leurs campements, en faisant marcher devant eux la terreur et l'effroi, leur a mis un cercle au nez et un mor

[1]) « Isaias, 5, 25, 25, 30, 10, 28, 34, 14, 4, 4, 5 ».

dans la bouche [1]). Rappelez-vous qu'on peut être fanatique comme le sont nos oppresseurs sous un gouvernement arbitraire, mais non vertueux, parce que le despote, détachant l'intérèt des particuliers de l'intérèt public, éteint dans ses esclaves, non l'amour de la patrie, puisqu'elle n'existe pas, mais jusqu'aux liens de la société. La Turquie n'est plus que l'ombre d'un empire qui tombe de toutes parts ».

Iar la pag. 42 tot din acelaşi volum, Pouqueville, după ce vorbi despre răscoala tuturor muntenilor şi de prădăciunile ce făcură Turcii pe unde năvăliră cu hoardele lor, pustiind totul sub comanda lui Pehlivan Baba-paşa, adaogă următoarele despre călugărul Teodor, nepotul martirului *Papa Dimitrie*: « De toutes parts on s'enflammait; et le moine Théodore, qui enchérissait sur Anagnoste [2]), prenant la parole au nom du Dieu des armées, appelait comme un autre Saint-Bernard, les fidèles sous l'étendard de la Croix ».

« Qui fournira à mes yeux une fontaine de larmes pour pleurer les malheurs de Jérusalem? s'écriat-il au milieu des Grecs réunis à Castritza [3]) pour célébrer la fête des Saints Apôtres; et mes larmes coulèront jour et nuit sur le tombeau des enfants d'Israel [4]). Le juge invisible a prononcé l'arrêt fatal des descendants d'Agar. Vous avez, leur dit-il, ravagé la vigne. La dépouille du pauvre remplit vos palais. Vous avez mis mon peuple sous le pressoir pour exprimer le suc de ses os; vous le broyez avec la meule pour achever de le réduire en poudre. Vos rapines paraissent dans vos superbes ameublements [5]). Vos palais sont cimentés du sang des affligés. La pierre crie contre vous du milieu de la muraille, et le bois qui lie le bâtiment rend témoignage contre vos iniquités [6]). Tout demande vengence et l'obtiendra ». Et les pleures et les gémissements, et les cris de pitié, et les transports de fureur, qui succédaient à ces paroles prononcés avec un accent prophétique, élevaient désormais un mur de division entre les Grecs et leurs oppresseurs, pendant que Pehlevan Baba pacha, aussi peu inquiet des intrigues de son secrétaire que des sermons de Théodore, poursuivait sa marche du côté des pays occupés par les partisans d'Ali Tébélen ».

Fiindcă în acest Nr. 251 am vorbit şi de moartea martirică a lui Eftimie Blahava, cetitorul ca să-şi facă o idee mai completă despre el, poate citi şi: Pouqueville, *Voyage*, I, ediţiune, vol. II, pag. 311—313; vol. III, pag. 92—96. Aici la pag. 96 jos, după ce a descris curajul martirului

---

[1]) 4. Reg. 19, 28 ».

[2]) Vezi despre rolul lui în Pouqueville (*Régénér.*, vol. II, pag. 23, 39 şi aiurea). El era din *Seateşti*, despre care vezi la pag. 113—114 şi la Nr. 247. Era Român.

[3]) « On croit que ce village a remplacé l'ancienne ville d'*Hypate* ». Castriţa este un orăşel în Tesalia.

[4]) « Jerem., 9, 1 ».

[5]) « Isaias, 3, 13, 14 ».

[6]) « Habac, 2, 11, 12. Isaias, 3, 15 ».

Dimitrie din San-Marina și a adăugat: *ce courage surnaturel etonna l'Epire...* etc. », Pouqueville, fiindcă martirul *Dimitrie* era Român *(enfant dela colonie valaque de San-Marina dans le Pinde)*, face o comparațiune între Românii cari locuesc munții și Grecii cari locuesc câmpiile Tesaliei, spuind următoarele: « Ces faits, dont j'ai été presque témoin occulaire, puis qu'ils se sont passés pendant que j'habitais Janina, *suffiraient seuls, à défaut de l'histoire de ces montagnards*, pour peindre le courage de ces hommes, *dont le caractère tranche d'une manière absolue* avec celui des habitants *de la plaine* ». Ce zice mai încolo Pouqueville, făcând această comparație, vezi la I. p. 134 din această carte a noastră, unde am citat textul întreg. « *Les habitants de la plaine* » de mai sus sunt *Grecii*; căci munții Tesaliei sunt locuiți de Români, iar satele din câmpii sunt locuite de Greci agricultori (vezi la pag. 67 și 68).

SCÂLȚU-DIMA

252. *Scâlțu-Dima.* Numele acestui armatol ne este dat în limba greacă sub următoarele forme: Σκαλτσο-δήμας, adică Scâlțu-Dima ('Αραβαντινὸς Χρον. τῆς 'Ηπείρου, vol. 1, pag. 285, rândul 4 dela notă); Σκαλτζοδῆμας (P e r e v o s, 'Απομνημονεύματα πολεμικὰ, vol. II, pag. 41, rândul II; pag. 4, rândul 4; pag. 31, rândul 32, și pretutindeni în forma de mai sus, afară de la pag. 53, rândul 11 și 18, unde găsim și forma Σκαλτζοδῆμος); Σκαλτσοδῆμος (P a s s o v, pag. 193, Cânt. CCLX, vers. I); *Scaltzodîmos* (P o u q u e v i l l e, *Régénér.*, vol. IV, pag. 282); Δῆμος Σκαλτσᾶς (F i l i m o n, vol. III, pag. 73).

Din toate formele de mai sus cea mai apropiată de adevăr, adică de forma românească, este Σκαλτσοδήμας, care reproduce pe *Scâlțu Dima.* sau *Dima Scâlțu*. Forma *Dima* este exclusiv românească (vezi la pag. 27, 1; pag. 33, continuația notei 3 dela pag. 32 spre fine; nota 3 dela pag. 63); iar porecla *Scâlțu*, și cu *a* final *Scâlța* (făcută Σκαλτσᾶς de Filimon) înseamnează *ceva încurcat*, *întortochiat*, *diform*, la Macedoromâni.

De ce *Dima* a fost poreclit *Scâlțu*, ne-o explică F i l i m o n (III, pag. 73). Iată ce citim la pag. 73: « 'Οπλαρχηγὸς τῆς Δωρίδος ἦν ὁ Δῆμος Σκαλτσᾶς, καταγόμενος ἐκ τῆς 'Αρτοτίνης καὶ πρωτοπαλλήκαρον ὤν ἄλλοτε τῶν Κοντογιανναίων. 'Ανὴρ σύννους καὶ βαρὺς, ἀλλὰ δυσειδέστατος τὴν ὄψιν ὡς τερατώδη φέρων φυσιογνωμίαν προσώπου διὰ τὸ ὅλως ἀγριωπὸν καὶ παράδοξον τῶν χαρακτήρων αὐτῆς, δυσπολιτευτότερος δὲ τοῦ Πανουριᾶ, ἀλλ' ἐφάμιλλος τοῖς πατριωτικοῖς αἰσθήμασι, μεγαλειτέραν ἢ ἐκεῖνος ἀπήλαυε φήμην ἐπὶ γενναιότητι καὶ ἐπιρροὴν ἐξαιρετικὴν ἐξήσκει », adică: « Căpitan al Doridei era *Dimu Scâlța*, originar din Artotina și întâiul palicar fiind altă dată al Condoianeștilor. Bărbat gânditor și grav, dar *foarte urît la chip ca unul care avea o fisionomie monstruoasă de față din cauză că trăsăturile ei erau sălbatice și extravagante* și mai puțin sociabil decât Panurea,

dar egal în sentimentele patriotice, se bucura de renume mai mare decât acela pentru vitejie și exercita o influență excepțională ». Și porecla dar *Scâlțu* este românească și am văzut explicarea ei din citațiunea de mai sus și credem că nu-i au dat-o Grecii, ci compatrioții săi Români din *Dorida*, care se numește și τά βλαχοχώρια, adică plasa *satelor românești*. *Scâlțu Dima* dar, sau *Dima Scâlțu*, cum este cunoscut de Români, a fost Român (vezi și la pag. 135. Iar despre *Dorida* vezi și la Nr. 77 și Nr. 244).

Dima Scâlțu a fost *Fârșerot*, căci Românii din Parnas sunt Fârșeroți. Pouqueville, care pe Fârșeroți îi numește *Dorieni* pretutindeni, vorbind despre *Dima Scâlțu* (*Régénér.*, vol. IV, pag. 282) spune că avea sub el în revoluțiunea greacă 350 de *Dorieni*. Pouqueville la pag. 281—82 spune că armatolul Panurea, aducând o trupă de munteni de pe Parnas, în momentul de a începe o luptă în contra Turcilor, le spuse: *nu se fuge cu armele în mână* la luptă »; apoi la pag. 282 sus adaugă despre Panurea: « Puissant par la parole, fort par sa volonté, grand par son courage, dès qu'il avait été rejoint par les montagnards du Parnasse, il s'était embousqué à l'entrée du défilé où l'on trouve la fontaine Castalie ». După ce Panurea cu muntenii începu lupta, îi veni în ajutor *Dima Scâlțu*: « Ils commencèrent le combat au nombre de cinq cents contre une nuée de ces barbares, auxquels ils résistaient depuis plus de trois heures, quand le chiliarque *Scaltzodîmos* arriva à leurs secours avec trois cents cinquante *Doriens*. Il fait entendre le cri de *Victoire à la Croix*, et tous se réunissant, chargent les Turcs, qui replient leurs colonnes vers les plaines de la Béotie, où leur cavalerie empêche les Grecs de les poursuivre ».

Scâlțu Dima a fost dintre căpitanii cei mai însemnați în revoluțiunea greacă și numele lui se găsește des menționat în luptele independenței grecești. Este căntat și el de popor (Passov, pag. 193—4, cânt. CCLX). El avu un frate numit *Gula*, menționat și în cântecul de mai sus. Mai multe despre *Scâlțu Dima* poate vedea cineva în Filimon (III, pag. 73—74) și la paginile citate mai sus, unde a fost vorba despre diferitele forme ale numelui lui *Dima Scâlțu*.

CĂPITAN GULA SCÂLȚU

253. *Căpitan Gula Scâlțu*. Este același cu Căpitan *Gula* dela Nr. 235. Vezi despre numele *Gula* la Nr. 235 bis. Vezi și la Nr. 252, la *Scâlțu-Dima*, care era fratele lui Gula *Scâlțu*.

SIROPOL

254. *Siropol* a fost fiul lui Căpitan *Siru* și a luat parte și el în revoluțiunea greacă (Perevos, 'Απομν. πολεμ. vol. II, pag. 23). Vezi despre românitatea lui la Căpitan *Siru* la Nr. 71, I. p. 172—173.

255. *Nicola Sturnari.* Familia armatolică a *Sturnarilor* era creditară la Românii din Aspropotam. La Nr. 44 am văzut un Căpitan *Sturnari* în luptă cu Turcii în revoluţiunea dela 1769 din Peloponez; Nicola Sturnari dar, despre care avem să vorbim aici, este strănepotul aceluia. Despre armatolul *Nicola Sturnari* am vorbit până acuma în multe locuri (la pag. 108, *123;* apoi la Nr. 241, la Nr. 245, şi la Nr. 206); vom vorbi şi aici, casă arătăm românitatea lui. Scriitorii greci evită cu multe precauţiuni de a arăta naţionalitatea română a armatolilor, şi am văzut la pag. 69—70, 143, şi la Nr. 250—251) ce mijloace întrebuinţează pentru acest scop. D. Gudas, care se fereşte şi el, cât poate, în scrierile sale de a mărturisi naţionalitatea armatolilor, când se puse să scrie biografia Căpitanului *Hagi-Petru* (vezi mai încolo la Nr. 255 bis), care era în legătură de rudenie cu mulţi căpitani însemnaţi din revoluţiunea greacă, despre cari era silit să vorbească, n'avu încotro, şi *vrând nevrând* a trebuit să spună adevărul, temându-se de scandal, dar a căutat să fie prieten şi cu Grecii şi cu Românii, spunând în destăinuirea sa că Românii, *pe lângă limba greacă modernă*, vorbesc şi cea *română.* Iată ce spune D. Gudas (VIII, pag. 299) în biografia Căpitanului *Hagi-Petru* din provincia Aspropotam dela munţii apuseni ai Tesaliei: «In creştetele Pindului şi în costişurile lui spre Tesalia, Epir, Albania şi Macedonia din timpuri imemorabile locueşte o rasă creştinească cu totul particulară. Această rasă în toate celelalte se asimilă cu celelalte seminţii creştineşti de acolo; vorbeşte însă, *pe lângă limba greacă modernă*, şi **cea românească**. Intrece însă pe celelalte seminţii în *laboriozitatea*, *vigurozitatea* şi aproape *atleticitatea corpului*, *caracterului* şi *a lungei sale vieţi*. In vârstă de 118 ani muri bunicul generalului *Christodol Hagi-Petru*, şi în vârstă de 104, tatăl său Gheorghie. Această rasă nicidecum nu rămâne înapoi de celelalte din Epir şi din Tesalia şi în patriotism şi în sentimentul amorului libertăţii ».

« Precum sunt *uimitoare* exemplele de patriotism şi de eroism ale celorlalţi Epiroţi, cari n'aparţin acestei seminţii, precum ale Zozimazilor, ale lui Caplani, ale lui Arsachi, ale Rizarilor şi ale tuturor Suliaţilor, aşa de *uimitoare* sunt şi acele ale acelora cari aparţin acestei seminţii, precum ale celor doi Sturnari, adică a marelui binefăcător şi *marelui general;* exemplele lui *Tuşiţă*, ale lui *Coleti*, ale lui *Averof*, ale lui *Hagi-Petru* şi ale altora ».

Marele dar general Sturnari, despre care vorbeşte aici Gudas, este Nicola Sturnari, despre care avem să vorbim la acest Nr. 255. A fost dar *Român*. Iar *marele binefăcător Sturmari* a fost nepotul milionarului *Tuşiţa*, menţionat mai sus, şi că a fost nepotul lui *Tuşiţa*, se vede tot în Gudas (vol. IV, pag. 167). De ce îl numeşte *mare binefăcător* pe *Sturnari*, nepotul lui Tuşiţa? Pentrucă *el* şi cu *unchiul său Tuşiţa* dăruiră multe milioane de franci pentru diferite stabilimente de cultură din Atena (vezi amănunte despre acele milioane

dăruite, în G u d a s, vol. IV, pag. 147—186; mai vezi despre binefăcătorul *Sturnari* şi la Nr. 250—251).

Porecla *Sturnari* în dialectul Macedoromân însemnează *cremene* şi credem că este luată sau dată nu dela *cremene* dela *puşcă*, ci dela un pisc de munte din Aspropotam numit *Sturnari* (« *le pic de Stournari* qui est *nu* à son sommet et couvert d'arbres majestueux à sa base », zice P o u q u e v i l l e, *Voyage*, II edit. vol. II, pag. 370 jos). Mulţi căpitani îşi luau ei singuri porecla din satul lor sau din numele vreunui munte; astfel un Căpitan numit *Iani Xichi* îşi luă porecla de *Diovuniotis* (Δυοβουνιώτης, dela δυὸ βουνὰ = *doi munţi*, grecizând numele muntelui, Geamen -lu în Δύο βουνὰ, [1]). (şi numindu-se Δυοβουνιώτης = dela *cei doi munţi*, în loc să se numească *Gemeneanu*) (vezi în G u d a s, VIII, pag. 268—269); un altul, cunoscut cu numele *Panu Meitani*, din satul *Căiuna* din Acarnania, purta porecla Panu *Catuna* (Πάνο-Κατούνας; S a t a s, Νεοελλ. Φιλολογία, pag. 646, rândul 28. Vezi despre *Panu Cătuna* cu numele *Panu Meitani* la Nr. 25).

Am văzut că *Nicola Sturnari* a fost *Român*, mai cu seamă când aceasta ne-o spune G u d a s, un autor care a căutat să ascundă şi să tacă românitatea a o sumă de însemnaţi Români. Pouqueville, care pretutindeni vede *Dorieni*, unde întâlneşte *sarica albă* a Românilor şi mai cu seamă a *Fârşeroţilor* români, ne dă şi pe Nicola Sturnari ca *Dorian* împreună cu armatolul *Andrei Cara-Iscu Bacola*, despre care am văzut la Nr. 207 că a fost Român. Iată cum se exprimă P o u q u e v i l l e (*Régénér.*, vol. II, pag. 410): « Les armatolis, qui l'avaient connu (pe un comandant Albanez Turc numit Ismail Passa, despre care vorbi mai sus) dans le camps d'Ali Tébélen, honorèrent assez sa valeur pour lui opposer, dans une seconde entreprise qu'il forma, sept cents hommes qu'ils envoyèrent au secours de Varnakiotis, sous la conduite de *Cara-Hyscos* et de *Stournaris*, capitaines *issus* des races *doriennes* de l'Agraide, si l'on peut ajouter foi aux traditions des Grecs indigènes ». Aiurea P o u q u e v i l l e (*Régénér.*, IV, pag. 5) ne dă ca *Dorieni* şi pe căpitanii fârşeroţi dela Suli, *Nicola Ciavela*, fiul lui Fotu Ciavela, şi pe Gheorghe *Dracu*, din familia lui *Puliu Dracu* şi *Scumpu Dracu*, despre cari am văzut la pag. 27 şi 29 că au fost Români. La pag. 27, K 1 şi 2 am văzut că un fiu al lui *Ciavela* poartă porecla *Băcăţel*. Cu toate acestea iată cum se exprimă Pouqueville: « Ainsi *Nicolas Tzavellas*, fils de Photos, guerrier de mémoire immortelle parmi les Epirotes, et *Georges Dracos*, issus de ces *familles doriennes* dont l'illustration se perd dans la nuit de l'histoire, reçurent l'ordre de se porter à Liviskitas, avec mille hommes accoutumés dès l'enfance au métier des armes ».

« Un grand nombre de ces soldats se glorifiaient d'avoir servi les Bourbons de Naples et l'Angleterre, etc. ».

---

[1]) Vezi la Nr. 234.

D. Gudas, care se preface că nu știe nimica despre Suliați și ni-i dă ca *Greci*, cum am văzut la citațiunea ce am făcut, unde a spus că nu aparțin seminției românești, el în altă parte (vol. VIII, pag. 46) ocărăște pe cei cari caută cu orice chip să proclame de *Greci* pe Suliați, ori care ar fi origina lor. Aiurea (vol. VIII, pag. ιγ) tot D. Gudas spune că origina *Suliaților* este *întunecoasă* și *necunoscută* și că nu admite nici opiniunea lui Pouqueville, care-i crede descendenți ai vechilor Σελλοὶ ai lui Omer, nici pe aceea a lui Perevos și 'Αραβαντινὸς, cari îi cred adunătură, căci zice: « în Suliații de înainte de revoluțiunea greacă vedem o societate compactă și uniformă, iar nu tot felul de seminții care se vede la adunături ». Și cu toate acestea și el îi dă de *Greci*. Macedoromânii râd, când citesc desbaterile autorilor greci moderni și ale străinilor, căci știu că *Suliații* au fost și sunt Români din tribul fârșerotesc, cari vorbesc *românește* și *albanezește* ca niște Albanezi, ceea ce a și făcut pe Grecii de a-i numi 'Αρβανιτόβλαχοι. Am spus aiurea (la pag. 4, nota 2) că Fârșeroatele și Suliatele purtau și poartă cel mai pitoresc costum țărănesc din toată Peninsula Balcanică. Mai spunem și aici, fiindcă veni vorba, că se aseamănă mult cu costumul țărănesc al țărancelor din Bucovina, mai cu seamă din apropiere de Suceava. D. Gudas (vol. II, pag. 187 jos), vorbindu-ne de costumul femeilor Suliate ne spune: « Iar femeile (suliate) purtau straie *întocmai* ca și *ciobănițele* din *Calidromi*, cari *iernează* în Atica, cu singura diferență că aveau două pestelce (δυὸ ποδιὰς)), una înainte și una înapoi ». Ciobănițele din Calidromi, despre cari vorbește Gudas, sunt și ele *Fârșeroate* din triburile emigrante fârșerotești, cari iarna se scoboară în câmpii, pentru iernarea turmelor și vara se întorc iarăși în satele lor de pe munți. Acești Fârșeroți din Calidromi sunt cei cunoscuți sub numele de *Buii*. Iată ce zice 'Αραβαντινὸς despre ei (Χρονογραφία τῆς 'Ηπείρου, vol. I, pag. 141): « Buii: Rasă românească, care, după opiniunea probabilă a lui Pouqueville, corespunde cu *păstorii români* din Ipati, Lamia și *Calidromi*, cari duc o viață nomadică ». *Calidromi* este munte la fruntariile sudice despre Grecia a Tesaliei [1]). Din toate acestea dar rezultă că *Suliații* nu sunt *Dorieni*, și că Pouqueville era scuzabil, când zicea, după cum îi spuneau Grecii, *Gheorghe Dracu* și alții, sunt *Dorieni*, căci nu cunoștea bine pe Fârșeroți ca străin ce era; dar scriitorii greci să mai discute încă despre origina română a Suliaților, pe când dau și costumul femeilor suliate, care este aceleași cu al ciobănițelor fârșeroate, pe cari le văd în toți anii în Atica [2]) și aiurea și știu că costumul Fârșeroatelor nu-l poartă niciun alt neam din toată Peninsula Balcanică, aceasta nu o putem pricepe. Dar să ne întoarcem la Nicola Sturnari. Filimon (IV, pag. 150), vorbind despre răscoala

---

[1]) El se zice *Bărdișiu* de Români (Pouqueville, *Voyage*, I, edit. vol. III, pag. pag. 232).

[2]) Din scăpare din vedere s'a pus 66 la pag. 123.

provinciei Aspropotam la 1821 şi dându-ne pe armatolii cari răsculară provincia Aspropotam (despre care Pouqueville spune că este locuită de *Români: « Leur canton d'Aspropotamos »*), zice că întreagă provincia era compusă de 67 [1]) comune, *toate locuite de Greci* ὅλων Ἑλλήνων κατοίκων, iar despre *Nicola Sturnari*, despre cei patru fraţi ai lui, *Sterghiu*, *Gheorghe*, *Costa*, *Dimitri*, despre cei doi gineri ai lui, *Hristodol Hagi-Petru*, *Grigore Liacata*, şi despre *Naşiu Mandal*, cari toţi erau căpitani ai acelei provincii sub comanda căpitanului general Nicola Sturnari, lasă a se înţelege că şi ei au fost *Greci* (vezi şi la pag. 123, unde este citaţiunea întreagă din Filimon).

Căpitan Nicola Sturnari dar la începutul revoluţiunii greceşti a fost căpitan general asupra provinciei întregi a Aspropotamului, adică avea un *prutat* (πρωτάτο), care este mult mai mare decât *căpitănatul*. In revoluţiune el jucă un rol mare, apărând şi pe cei din căpitănatul său şi luând parte la mai multe lupte, unde se distinse. Căpitanii Români, cari-şi aveau căpitănatele pe la hotarele greceşti, pe unde trebuia să treacă necontenit oştirile turceşti în Grecia, se găsiră într'o poziţiune foarte delicată, căci erau obligaţi faţă cu supuşii lor să-i apere, iar pe de altă parte trebuia să contribue şi ei pentru scopul general al revoluţiunii. Astfel au fost Căpitanul Patragicului *Miciu Condoiani*, *Gheorghe Varnachioti*, *Sturnari* şi alţii, pe cari erau foarte supăraţi cei cari compuneau guvernul central cu reşedinţa în Peloponez, unde, casă ajungă Turcii le trebuia mult timp şi trebuia să ruineze mai întâi pe locuitorii căpitănatelor dela graniţe şi să sfârâme oştirile căpitanilor şi apoi să înainteze. Astfel Filimon, văzând că *Miciu Condoiani* gândia şi la apărarea supuşilor săi, zice că acest armatol ţinea mai mult casă-şi conserve căpitănatul său şi să fie sub Turci, decât să ia strategia mult sgomotoasă şi cu multă trudă pentru libertate (Filimon, III, pag. 91). Lui Filimon i-a fost uşor să vorbească aşa, dar nu i-a fost tot aşa uşor şi lui Miciu Condoiani să se decidă, având mare răspundere către poporul său. Din citaţiunea ce vom face mai la vale poate judeca cineva, dacă armatolii puteau să-şi părăsească căpitănatul şi să alerge unde porunceau cei înfundaţi în Peloponez, lăsând la discreţiunea oştirilor năvălitoare turceşti averea şi vieaţa popoarelor lor, dela cari până atunci luau biruri, pentrucă le apărau.

Iată ce zice Pouqueville (*Régénér.*, vol. IV, pag. 273—275), vorbind despre Căpitan Nicola Sturnari şi despre neascultarea sa de ordinile ce-i veneau dela guvernul central cu reşedinţa în Tripoliţa, capitala Peloponezului, pe când el avea a-şi apăra întâi provincia sa de devastările turceşti: « Les avis qu'on recevait de Larisse n'étaient guère plus rassurantes. Sultzios Ghéortcha, nourri dans les monts Candaviens, ayant remarqué que les bergers *Mégalovlachites*, qui descendent chaque année dans les plaines de la Thessalie, se préparaient à rentrer dans leurs parcours d'été, avait

---

[1]) Vezi şi la pag. 134, nota 1 despre Românii, cari iernează în Atica.

surpris dix mille de ces nomades avec leurs troupeaux. Se portant aussitôt vers la vallée de l'Acheloüs, où il comptait également faire esclaves les passteurs errants dans cette contrée solitaire, il fut arrêté dans son entreprise par *Stournaris* et *Christos Tzavellas*, qui le battirent si complètement aux environs de Clinovo [1]), qu'il regagna Tricala avec un très-petit nombre des siens ».

« C'etaient les détails du beau côté de ce coup de main qui avaient consolé le capitain-pacha des évènements de Vonitza. On n'avait voulu l'informer que de ce qui était avantageux aux mahométans, car au moment où Sultzios sortait des montagnes, *Cara-Hyscos* avait vengé les chrétiens. Tombant sur un corps de Turcs Coniarides [2]), qui marchaient en chantant des cantiques dans lesquels ils prient Allah et Mahomet *de leur livrer la Morée sans combat, afin de conquérir au plus tôt à la vraie foi Vienne, Rome, Pétersbourg et Moscou*, il avait taillé en pièces *ces bons croyants*. Brûlant ensuite la petite ville de Cardista, qui est la capitale de ces anciennes tribus d'Iconium, il avait répandu une telle épouvante sur les rives du Pénée que le sérasker de Larisse, Dgélandin pacha, n'avait trouvé moyen de rassurer les esprits qu'en lui proposant une suspension d'armes ».

« La première condition offerte par Dgéladin pacha, neveu d'Ali Tébélen, était de mettre en liberté les nomades *Valaques* et de leur rendre leurs troupeaux, sans empêcher qu'ils remontassent dans leurs parcours d'été. Il reconnaissait ensuite spontanément l'autorité de Stournaris et de Hyscos, comme chefs militaires *indépendants* des montagnes d'Agrapha, avec la faculté de pouvoir prèter assistance aux Étoliens, partout où ils en seraient requis, pourvu que ce fût en dehors du bassin de la Thessalie. Ce traité, trop avantageux pour ne pas cacher quelque perfidie, fut ratifié, et l'Agraïde forma ainsi une autonomie militaire qui n'était plus ni grecque ni turque, quoique elle conservât une apparence de liaison avec les Hellênes ».

« Un armistice ambitieux conclu au moment ou l'armée ottomane, commandée par le sérasker Sélim pacha, se réunissait à Thaumacos, ne fut pas plus tôt connu à Tripolitza, qu'il y produisit *un mécontentement général. Stipuler une transaction pareille sans faire mention du gouvernement hellénique, était un attentat* politique qu'il ne pouvait ratifier. *On suspecta la fidélité* de *Stournaris*, qui n'avait jamais agi avec une franchise prononcée, ainsi que les sentiments de *Christos Tzavellas*, qu'on savait divisé de Marc Botzaris, par d'anciennes rivalités de famille qui se rapportaient aux guerres dela Selléide. Comme on était pressé par la marche des événements depuis que le capitan-pacha se trouvant a Patras, et que de funestes disensions

---

[1]) « Voy. tom. II, c. 39, 40 et 41 de mon *Voyage dans la Grèce*, pour ce qui concerne les Mégalovlachites et Clinovo ».

[2]) Coniarides. T. II, 427 et n. 1, 431; III, 97, 98 de mon *Voyage dans la Grèce*.

s'étaient élevées parmi les chefs du Péloponèse, on résolut de renvoyer à d'autres temps l'examen de la *conduite de Stournaris*, qu'il était à propos d'entendre avant de le juger ».

Christos Tzabellas de mai sus este cel numit *Chițu Ciavela*, celebru în revoluțiunea greacă pentru multe vitejii și mai cu seamă pentru eșirea sa eroică dela *Misolonghi*. El era locotenentul lui *Nicola Sturnari* (Pouqueville, *Régénér.*, vol. IV, pag. 205: Stournaris, stratarque du Pinde, avait détaché son *lieutenant* Christos Tzavellas, pour observer le pont de Coracos, etc.).

Din citațiunea lungă de mai sus se vede că *Sturnari* îngrijea de revoluțiunea greacă, dar căuta și de soarta poporului său, și nu vroia să știe de ceea ce-i comandau cei de la guvernul central din Peloponez, cari numai ordine știau să dea fără să cunoască nimica din ale războiului și fără să trimită ce trebuia pentru războiu, căci după cum vedem în Pouqueville (*Régénér.*, vol. IV, pag. 280) soldații șefilor Aspropotamului: « Jamais leurs soldats n'avaient été aussi dévoués. Mangeant souvent du pain, sans habits pour se couvrir et sans argent pour subvenir aux besoins de leurs familles », ajunseră în mare mizerie, și nesperând niciun ajutor de nicăieri, n'așteptau cu toate acestea decât să treacă oștiri turcești să lupte și să pue mâna pe magazinele inamicilor: « ne comptaient que sur les magasins ennemis ainsi que sur leurs dépouilles pour avoir des vivres, des vètements et de l'argent ». Iar la pag. 305 Pouqueville spune că nemulțumirea armatolilor în contra membrilor guvernului revoluționar *pentru aviditatea lor* era așa de mare, încât mulți din ei preferau mai bine să servească sub Turci, decât sub ei. Această neîngrijire a guvernului central făcu ca provincia Aspropotamului să fie invadată și copleșită de droaiele de oștiri turcești, și atunci șefii Aspropotamului împreună cu Nicola Sturnari se uniră cu alți armatoli și începură a lupta pentru cauza generală, fiindcă provincia lor era deja în mâinile Turcilor, pe cari nu mai puteau să-i scoată cu propriile lor forțe.

Căpitan Sturnari este pretutindeni, unde sunt lupte, și în fine îl vedem între generalii, cari apără *Misolonghi* la 1825 [1]), împreună cu frații săi (Tricupis, III, pag. 282 și 382). La memorabila ieșire din *Misolonghi*, condusă de generalii *Noti Boțari* Dimitri Macri și Chițu Ciavela, între cei mai însemnați căpitani căzuți, vedem și pe Nicola *Sturnari* împreună cu *Șadima*, *Razu-Coțca* și alți (Tricupis, III, pag. 356). Despre diferitele lupte date de Nicola Sturnari poate ceti cineva în Pouqueville (*Régénér.*, III, pag. 432; IV, pag. 68, 310, 311 și aiurea. In *Hist. de la régénération de la Grèce*, vol. IV, pag. 546 la cuvântul: « *Stournaris* » sunt indicate volumele și paginile, unde se vorbește despre el).

---

[1]) « Le Commandement de cette dernière ville (Missolonghi) fut confié au général Stournaris », zice Auguste Fabre în *Histoire du siège de Missolonghi*, Patis, 1827, la pag. 104 jos.

Armatolul *Sterghiu* Sturnari, fratele lui Nicola Sturnari, a fost asasinat împreună cu alți armatoli la 1829 de Selim pașa (('Αραβαντινὸς, Χρον. τῆς 'Ηπείρου, vol. I, pag. 386, nota 1; Περραιβὸς, 'Ιστορία τοῦ Σουλίου καὶ Πάργας, vol. I, pag. 28—29).

Vezi despre comandanții români din *Misolonghi* la Nr. 180 și 216.

La Nr. 34, pag. 157—158 am vorbit despre Căpitan *Panu Zidru*, fost armatol la Olimp, care ne este dat ca originar dela Pind (pag. 157). La Nr. 62 dela pag. 17 am vorbit despre Căpitan *Lapa*, fost aghiotant al lui *Panu Zidru* de mai sus. Nici în poeziile populare, nici în cărți nu se spune de unde anume au fost acești armatoli. Informațiunile ce ne-au venit din mai multe părți se contrazic, și la pag. 158 relativ la o informațiune ce ne-a venit dela un bătrân Grămostean am spus că cele spuse de acest bătrân au *probabilitatea* de a fi adevărate fără a ne pronunța, căci trebuia să ajungem la armatolul *Nicola Sturneri* dela acest Nr. 255 casă intrăm în toate amănuntele. Inrudirea *Sturnăreștilor* cu cei din Metzovo de sub aceeași poreclă, existența familiei *Zidru* în Metzovo, și faptul că Căpitan *Lapa* a fost aghiotantul lui Căpitan *Panu Zidru*, ne va explica origina lui Căpitan *Lapa*. In cartea: Γενικὴ ἱστορία τῆς 'Ελληνικῆς ἐπαναστάσεως ὑπὸ Λάμπρου Κουτσουνίκα, 'Αθῆναι, 1863, Τόμος Α'. pag. 9, vedem, că Căpitan *Lapa* era străbunul familiei *Sturnareștilor* și trăia pe la 1750, deci în timpul lui Căpitan *Panu Zidru* (vezi pag. 145, Nr. 34 și pag. 157—8 Nr. 34). Căpitan *Lapa*, fiind și el *Sturnari*, a fost rudă cu *Sturnarii* din Metzovo și făcu armele sub Căpitan *Zidru*, familie care există și astăzi în Metzovo și poate să fie descendentă din aceea a lui Căpitan *Panu Zidru*. Vezi cânt. XV și XVa din colecțiunea P a s s o v, pag. 15 și 16, unde se vorbește despre Căpitan *Lapa*, că la nunta ce făcea Căpitan *Zidru* pentru nepotul său, la care invitase toate armatoliile, pe cele 12 căpitanate, că pe el nu-l invitase, fiind certați, și cum *Lapa* se dusese la nuntă neinvitat, apoi laudele lui *Lapa* că este om vestit în vitejii și că-l cunoaște Olimpul și plasa numită *Caterina*, și *Liacura* dela Parnas, unde-și avea căpitănatul.

Autorul citat mai sus Λάμπρου Κουτσου-Νίκα este *suliat*, dintr'o familie însemnată de oameni războinici, anume din familia *Buză-bateștilor* (vezi I. la p. 21, linia 29; pag. 24, linia 25; pag. 26 nota 1 și pag. 237 la Nr. 171). Ca *Suliat* a fost și el *Român*, dar și numele de *Buză-bate* al familiei sale din *Suli* arată Români.

CHRISTODOL HAGI-PETRU

Nr. 255 bis. *Christodol Hagi-Petru* n'a fost de profesiune *armatol*, ci fiul unui bogat primat al satului *Veternic* din Aspropotam, care avea o mare influență și putere în această provincie, întocmai ca și un căpitan. G u d a s în biografia lui Hagi-Petru (VIII, pag. 299—324) spune că influența familiei

Hagi-Petru era ereditară de 200 de ani aproape până la 1813, când Ali paşa îi luă acest privilegiu. Această familie pe lângă multe turme poseda şi multe moşii şi dispunea şi de mari sume debani până la revoluţiunea greacă. Atunci Christodol Hagi-Petru luă şi el parte în acea revoluţiune, formând un corp de armată întreţinută din punga sa, şi la început se pune sub Căpitanul general al Aspropotamului Nicola *Sturnari*, iar pe urmă luptă a parte cu armata sa ca şef şi în unire cu alţi armatoli însemnaţi. Mult timp apără provincia sa împreună cu ceilalţi armatoli locali; după aceea îl vedem împreună cu căpitanii Suliaţi în diferite lupte în contra Turcilor; cu Căpitan *Caraiscachi* îl vedem luând parte la apărarea şi la ieşirea din Misolonghi, şi în urmă luptând sub steagul lui *Caraiscachi* lângă Atena. In tot cursul revoluţiunii greceşti Christodol Hagi-Petru a fost unul din acei căpitani cari se distinseră prin bravură şi prin liberalitate. El trăi până la 1869. După revoluţiunea greacă. In timpul regelui Oton Hagi-Petru se stabili definitiv la Atena, unde trăia cu gradul de general. La 1854 ieşi şi el cu mulţi foşti armatoli şi Greci şi luă parte la o revoluţiune în Tesalia, unde luptă mult timp cu izbânde, dar fu pe neaşteptate rechemat iarăşi la Atena, pentrucă Francezii şi ·Englezii, cari luptau la Sevastopol în contra Ruşilor, ocupară Pireul şi siliră pe regele Oton să recheme pe toţi cei cari luptau în provinciile turceşti.

D. Gudas în biografia lui Hagi-Petru ne spune că acest căpitan a fost *Român* şi văr cu *Coleti* şi cu *Turturi*; că Turcii îl numeau *Hagi paşa* şi *Vlahbei*; şi cu toate acestea în şirul biografiei, iată ce spune (vol. VIII, pag. 321—322): « Când regele Gheorghie (al Greciei) plecă în timpul războiului cretan la Paris, Londra şi Petersburg în aparenţă ca să se însoare, iar în realitate casă cerceteze dispoziţiunile Puterilor, luă cu el şi pe iubitul său aghiotant *Hagi-Petru*. Văzându-l Napoleon al III-lea şi plăcându-i mina şi calităţile fizice ale acestui bărbat, îl întrebă ce vârstă are. « Şease-spre-zece ani » răspunse naiv *Grecul*; « în zadar am fost la Viena la 1814 prezentat ca delegat înaintea unchiului Maiestăţii voastre pentru nenorocita patrie a mea . . . ».

Hagi-Petru avea o talie *atletică*, şi cu toate că era de 75 de ani, când vorbea cu Napoleon al III-lea, avea aerul de bărbat de 40 de ani, şi purta costumul armatolilor şi în călătoria cu regele Gheorghie. De ce D. Gudas îl numeşte *Grec?* căci dacă-l numea în relaţia de mai sus: *Românul*, era să se facă în piaţa dela Atena un *auto-da-fe* din cărţile d-sale.

Despre Hagi-Petru vorbim pe larg aiurea. Despre el vorbim şi în această carte în *treacăt* în multe locuri. Vezi la pag. 108, 123; la Nr. 216, Nr. 241, Nr. 245, Nr. 255, şi aiurea.

Fiindcă la acest Nr. 255 bis am amintit despre o revoluţiune făcută de guvernul grecesc în Tesalia la 1854, găsim cu cale să dăm aci câteva nenorociri suferite de Românii dela Pind, atât din partea Grecilor, cât şi din partea Turcilor, din cauză că luară parte activă la acea revoluţiune. La 1854,

când începu războiul, război declarat Rusiei de Francezi şi Englezi în alianţ cu Turcii, guvernul grecesc prin emisarii săi răspândi vorba, secretă de altfel, printre Românii dela Pind, din cari cea mai mare parte cu turmel şi cu familiile lor ernau în Tesalia, că Grecii au să iasă cu toţii să se bată c Turcii pentru liberarea tuturor creştinilor de sub jugul turcesc, şi că n'a decât să înceapă Românii revoluţia ca să aibă Grecii un pretext înainte Europei şi oştirile greceşti vor năvăli în Tesalia, Epir şi Macedonia. Ro mânii pe la Paşti începură revoluţia, şi nu trecu mult şi guvernul greces îmbrăcând pe soldaţii săi cu fustanele, îi aruncă în Tesalia, Epir şi Mac donia. Românii îi primiră ca pe nişte liberatori şi le dădură toate înlesniril posibile, catâri, cai, transporturi, etc. şi un mare contingent de tineri vo nici şi le puseră la dispoziţiune pe lângă altele şi turmele lor pentru nutr mentul oştirilor greceşti, mulţi din ei gratis în entuziasmul lor. Şefii oştirilo greceşti, este adevărat că pentru toate turmele ce le procurară Români afară de cele dăruite, dădură Românilor sineturi de valoarea lor, spunându-l că guvernul grecesc, care trimise oştirea în contra Turciei, are să-i despă gubească până la o para şi chiar cu prisos. Cea mai mare parte însă din ac şefi n'au vrut să dea niciun sinet, luând cu sila turmele Românilor. Nu trec mult şi guvernul grecesc îşi rechemă oştirile din Turcia, silită fiind de oc paţiunea Anglo-Franceză, care debarcă la Pireu oştiri. Lăsăm la o parte ja furile şi despoierile, pe cari le suferiră Români din partea oştirilor năvă litoare greceşti şi sacrificiile benevole făcute de Români pentru cauza cre ştinilor, precum şi prigonirile pe cari le suferiră Românii atunci din parte Turcilor şi venim la aceia dintre bogaţii oieri Români, cărora şefii oştirile greceşti le dădură sineturi în numele guvernului grecesc de a li se plăti preţu turmelor, cumpărate pentru nutrimentul oştirilor greceşti. Mulţi boga oieri Români cu câte 10, cu câte 5, cu câte 2 şi cu câte o mie de oi şi alţi c mai puţine, singura lor bogăţie şi singurul lor mijloc de existenţă, rămaser pe drumuri şi se duseră cu sineturile la Atena şi se adresară guvernului gr cesc să le plătească sumele cuprinse în ele. Guvernul grecesc, trimiţându dela Ana la Caiafa şi dela Caiafa la Ana, îi sili să-şi cheltuiască pe la hotelu şi pe la avocaţi şi tot ce le mai rămase, şi disperaţi se întoarseră ca vai de la căminele lor, ruinaţi completamente. Românii duşi la Atena nu cerea milă dela Greci, ci dreptul lor, dar Grecii nici dreptul lor nu li-l dădură R mânilor, nici milă şi compătimire n'avură de ei, ci numai Românii studen cari studiau la Atena, se cotizară şi strânseră sumele necesare, ca oierii aibă cu ce să se întoarcă la căminele lor. Oierii întorşi la căminele lor pov stiră simpatrioţilor ce-i aşteaptă pe Români, dacă ar mai face o a do nebunie frăţească către Greci, ca aceea dela 1854, când după jaful făcut oştirile greceşti, ce le mai rămase, Românilor, turme, cai, catâri, herghel şi cealaltă avere a lor le-au fost prădate de oştirile turceşti. Atunci se ruina completamente din cauza partcipării la aceea revoluţie, între altele,

locuitorii a două bogate și mândre comune românești dela Pind, Avela și San-Marina.

DIMU ȚAGHILA

256. *Dimu Țaghila*. Cuvântul *țevie* se zice *țaghie* la Macedoromâni, însă în sens de: *tortul cât se învârtește pe un fus de cecriche* [1]). *Țaghia* dar este un mic *ghemușor*. Porecla *Țaghie* se dă la oameni *scurți*, *mici* și *neastâmpărați*. Dela porecla *Țaghie* se face *Țaghilă*, ca și dela *Fotu*, *Fotilă*, *Șiomu*, *Șumilă*, *Negru*, *Negrilă*, *Arap*, *Arăpilă*, etc.

Dimu Țaghilă dar de aici își are porecla. Grecii scriitori, necunoscând origina numelui *Țaghilă* l-au reprodus prin *Țohilas* (Τσοχίλας. 'Αραβαντινὸς, χρον. τῆς 'Η. πείρου, vol. I, 285, 311, nota (1), 307), *Țahilas* (Τζαχίλλας, Τζαχήλλας. Πεῤῥαιβὸς, 'Απομν. πολεμικὰ, vol. II, pag. 13; 'Ιστορία τοῦ Σουλίου καὶ Πάργας, vol. I, pag. 29).

După cuprinsul citațiunilor de mai sus *Țaghila* a fost armatol la Olimp, și a luat parte și în revoluțiunea greacă dela 1821, după terminarea căreia se întoarse la căpitănatul său, și-l găsim trăind până la 1832 în luptă cu Turcii, pentru conservarea privilegiilor sale în eparhia sa. Vezi amănunte despre *Dimu Țaghila* la Nr. 153 la *Costa* etc. *Bucuvală* și la Nr. 49 și aiurea.

Numele de *Țaghila* ne dispensează de a mai da și alte probe despre românitatea acestui armatol. Sub *Dimu Țaghila* făcură armele mulți însemnați armatoli.

Δ. 'Αθανάσιος Κ. Οἰκονομίδης (Τραγούδια τοῦ 'Ολύμπου, pag. 66, nota 1 ne spune că la 1881 trăia încă un frate al lui *Dimu Țaghila*, numit Gheorghe, în vârstă înaintată. El luă parte cu toate bătrânețele sale la o revoluțiune din 1878 în Tesalia, și poporul îi făcu un cântec (cânt. 86, dela pag. 66—67, din colecțiunea d-lui Οἰκονομίδης). Δ. Οἰκονομίδης scrie numele «Ζαχείλας» Gheorghe *Zahila* luă parte și în revoluțiunea greacă (Οἰκονομίδης, pag. 66, nota 1, pag. 11, nota 2, unde se află și cântecul lui *Dimu Țaghila*).

DELI IANI ȚAPU

257. *Deli-Iani Țapu* a fost armatol al *Metzovului* și născut în Metzovo. El avu un frate numit *Gheorghe Țapu* și doi fii, numiți unul Gheorghe și cellalt Dimitri ('Αραβαντινὸς, Χρον. τῆς 'Ηπείρου, vol. I, pag. 285, 381 nota (a), 379—380). *Deli-Iani Țapu*, în rivalitate fiind cu Eftimie Blahava, se zice (ceea ce nu credem) că el trădă lui Ali-pașa planul lui Eftimie Blahava de a forma o ligă de armatoli casă gonească pe Ali-pașa dela Ianina (S a t a s, Τουρκοκρατουμένη 'Ελλὰς,, pag. 588 și 589). *Deli-Iani Țapu* a fost asasinat de oamenii lui Ali-pașa la 1827, precum și fratele său Gheorghe la 1837. Cei

[1]) Instrument de tors, cecric.

doi fii ai lui *Deli-Iani Țapu* continuară a-și menținea armatolia lor dela Metzovo cu armele și după revoluțiunea greacă, însă în fine fură și ei siliți de forța lucrurilor să emigreze în teritoriul Greciei. Intr'o revoluțiune din provinciile apusene turcești la 1854 găsim pe *Dimitri Țapu* împreună cu *Teodor Griva* ca șefi de revoluționari în luptele cu Turcii (Χασιώτης, pag. 124—125, cânt. 56). Armatolii *Țapu* sunt cântați în cântecele populare (Pasov, pag. 100, cânt. CXXVI; Χασιώτης, pag. 92, cânt. 3). In Pasov (pag. 139, cânt. CLXXXIX) găsim cântat pe un armatol *Deli-Gheorghe*, care credem că este fratele lui *Deli-Iani Țapu*, căci *Țapeștii* se iscăleau cu numele lor de botez, preces de cuvântul *Deli* (=deliu). Locul nașterii și porecla de *Țapu* ne dispensează de alte probe pentru a arăta românitatea acestor armatoli. *Mètzovo* se zice *Aminciu* de Români, și locuitorii se zic *Aminciani*; că orașul este *românesc* am văzut la pag. 8 jos și aiurea din această scriere.

Fiindcă veni vorba de Mètzovo sau Amìnciu, un centru românesc foarte important în Epir, trebue să spunem câteva cuvinte despre el și despre locuitorii săi. Gudas (vol. III, pag. 289—318) în biografia lui Nicola *Sturnari*, care era din Metzovo și care dărui sume enorme guvernului grecesc, ne spune la pag. 289 următoarele: «Metzovo este cea mai mare comună, în care locuesc, după Δ. 'Αραβαντινὸς, așa numiții *Elino-Vlahi* de origină *Dacică*, nu *Romană*, după el și alți scriitori menționați de el, emigrați în unele țări din Epir, Tesalia și Macedonia pe la secolul al șeaselea după Christ...». De ce de origină *dacică* și nu *romană?* Pentrucă acesta este sistemul scriitorilor greci moderni: unde nu le vine la socoteală îi trec pe Români ca *Greci;* iar unde n'au încotro, acolo caută să-i facă *Schiți;* căci prin origină *dacică* aceasta vor să spună ei. Dar numele de *Aminciu* al orașului Metzovo, nume sub care îl cunosc Românii de acolo, arată origina din Italia. Numai Grecii numesc orașul cu numele Metzovo. *Aminci*anii conservă și astăzi tradițiunea că veniră din Italia. Dar despre aceasta vorbim aiurea pe larg; pentru moment cititorul poate vedea ceea ce am spus la pag. 112 jos și 113, apoi cele dela pag. 115—116.

Gudas mai spune despre Metzovo că este locuit de 1.250 de familii și că Metzoviții se disting în *corpolență*, în *vârtoșie* și în *laboriozitate*. Mulți dintre locuitori se duc în țări străine, unde ajung foarte bogați. Mai spune Gudas că ceilalți Metzoviți, pe lângă alte meserii, aveau și aceea a transporturilor cu caravane și mult timp ei făceau marile transporturi dintre București, Constantinopol, Belgrad, Adrianopol și celelalte părți ale Turciei, dar adaogă că *esclusiv* aproape numai ei, ceea ce nu este exact, căci am văzut la pag. 58 jos că transporturile în Peninsula Balcanică s'au practicat totdeauna numai de Români, iar nu *esclusiv* de Românii metzoviți. Acest monopol aduse multe bogății Românilor în genere și în special Metzoviților.

Gudas în biografia lui Nicola Sturnari este *uimit* de patriotismul acestui bărbat și de planurile mărețe și de lucrările de utilități publice pentru

care își dărui milioanele națiunii *grecești*, și spune la pag. 315 că, *egali* cu *N. Sturnari*, foarte puțini din nenorocire s'au născut în lume. Iar cel ce făcu discursul funebru la moartea lui *N. Sturnari* zicea: « Ce caracter! Ce lecțiune pentru mulți din *consângenii* noștri din afară din Grecia, ai căror copii nu după mult timp, negându-și *origina*, vor considera ca rușine a se numi *fii* de părinți *elini* » (Gudas, III, pag. 309).

Trebue să spunem că dintre toți Românii din Peninsula Balcanică aceia cari au făcut cele mai mari sacrificii bănești pentru *Elenism* au fost și sunt încă Aminciani, atât cei bogați așezați în oraș, cât și bancherii așezați în multe orașe mari din Europa, precum Petersburg, Moscova, Odesa, Viena, Constantinopol, Alexandria, Cair și Italia. Aminciani au fost așa de bogați încât mult timp ei erau un fel de *Rotschild* pentru guvernul turcesc, când vroia să facă împrumuturi mari, pe care le făcea numai dela ei. Elisée Reclus) *Nouvelle Géographie Universelle*, vol. I, Paris, 1876, la pag. 184), vorbind despre Macedoromâni, amintește și de ceea ce spunem noi mai sus, dar nu cunoaște bine lucrurile. Iată ce spune despre Macedoromâni la pag. citată mai sus, cu care ocaziune vorbește și de Metzoviți: « Rompus au maniement des affaires, ils remplissent dans l'intérieur de la Turquie ce rôle d'intermédiaires naturels du commerce, qui, sur le littoral, appartient aux Grecs; on raconte qu'autrefois *les Valaques de Metzovo* étaient sous la protection immédiate de la Porte, sans doute en leur qualité de préteurs d'argent; tout voyageur, chrétien ou musulman, était tenu de déferrer ses chevaux avant de sortir du territoire de Metzovo, « *de peur qu'il n'emportât par mégarde quelque parcelle d'un sol qui n'était point à lui* ». « Les comptoirs *des Valaques* du Pinde se trouvent dans toutes les villes de l'Orient et jusqu'à Vienne, où l'une des plus puissantes maisons de banque a été fondé par un des leurs [1]). A l'étranger, on les prend en général *pour des Grecs*, car ils parlent tous le romaïque et ceux d'entr'eux qui sont à leur aise envoient leurs enfants dans les *écoles* d'Athènes. Isolés au milieu des musulmans, les *Zinzars* du Pinde éprouvent le besoin de rattacher de cœur à une patrie d'où puisse leur venir la liberté. Cette patrie, c'est le monde grec; c'est à lui, espèrent-ils, que leur pays natal pourra s'unir un jour. Ils n'ont appris que tout récement à se sentir solidaires *des Roumains du nord* et des Italiens, et d'ailleurs ils font assez bon marché de leur propre nationalité et ne songent nullement à se maintenir comme une race distincte [2]). Il paraît que, par une de ces transformations graduelles si fréquentes en histoire, de nombreuses populations *macédo-valaques* se sont complètement *hellénisées*. Au moyen-âge, la Thessalie presque tout entière était peuplée de *Zinzares*: aussi les auteurs byzantins lui donnaient-ils le nom de *Grande-Valaquie*. Qu'ils aient émigré dans la Roumanie actuelle, comme le pensent

---

[1]) Credem că înțelege pe *Dumba* sau pe baronul *Sina*.

[2]) Școalele Române, ce se deschid mereu, arată contrariul de ceea ce spune D. Reclus.

certains auteurs, ou bien qu'ils aient été graduellement assimilés par les Grecs, ils sont maintenant peu nombreux sur le versant oriental du Pinde et distribués en petites colonies éparses. Enfin des milliers de familles roumaines, qui vivent dans les cités du littoral, Avlona, Berat, Tirana, sont devenus musulmanes, quoique leur idiome soit toujours le valaque ».

Din citaţiunea de mai sus din Élisée Reclus relevăm ceea ce a spus despre *călătorii cari îşi despotcoveau caii la ieşirea din teritoriul Meztovului*. D. Reclus crede că aceasta provenea din faptul că Metzoviţii erau împrumutătorii Guvernului Otoman. Nu este exact. Metzoviţii au fost şi sunt un popor foarte războinic şi curagios, pe lângă calităţile lor de excelenţi industriaşi, mari întreprinzători comerciali şi mari patrioţi. Ei au avut de totdeauna un căpitănat *independent* perpetuat până după revoluţiunea greacă dela 1821, şi au ştiut să şi-l menţină cu armele, mai cu seamă că oraşul lor este astfel aşezat pe muntele numit *Giugu*, că, la caz, cu puţini luptători pot întrerupe orice comunicaţie între Epir şi Tesalia. Metzoviţii sunt un popor foarte încăpăţinat şi nu se tem de nimica, când decid să facă ceva. Ali-paşa, satrapul Epirului, făcuse atâtea cruzimi, încât toată lumea se temea de el şi făcea toate chipurile casă nu-i dea caz de mânie. Metzoviţii însă nici nu vroiau să ştie de el, şi s'a mirat şi Pouqueville de aceasta. Iată ce spune *(Voyage*, edit. II, vol. II, pag. 405): « Ce fut là le point capital de mes remarques; car je savais que les Mezzovites sont marchants; j'avais vu leurs compagnies de maçons employées à Janina à la construction des palais du visir; et mes rapports avec les marchés de la Turquie d'Europe, m'avaient appris que les Kiradgis on muletiers les plus actifs, sont des habitants de cette ville ou du Zagori. Mais ce dont je pus me convaincre, ce fut de leur réputation d'entêtement, dont j'eus la preuve à la suite d'une scène désagréable qui eut lieu entre mes gens et les Mezzovites, scène capable, sans une extrême modération, d'attirer sur eux le ressentiment du satrape de l'Épire, qui ne laisse jamais impunie une atteinte portée à son autorité ». Curagiului lor dar datoresc conservarea căpitănatului lor până după revoluţiunea greacă. Am văzut la pag. 106 că Românii în căpitănatele lor se bucurau de multe privilegii: nu lăsară să se aşeze Turci în ele, nici să aibă geamii în cuprinsul unui căpitănat; nu putea un *Turc* să treacă prin teritoriul unui căpitănat fără prealabila autorizaţiune *a căpitanului ;* şi pe lângă toate acestea am văzut că chiar şi un rău-făcător, dacă apuca să străbată în teritoriul unui căpitănat, era scăpat pentru totdauna şi nesupărat de justiţie. Ceea ce a spus Élisée Reclus despre despotcovirea cailor turcilor şi creştinilor, cari treceau prin teritoriul Metzoviţilor, n'a fost din cauză că Metzoviţii erau împrumutătorii guvernului turcesc, ci aminteşte vechile privilegii ce aveau ei în căpitănatul lor faţă cu Turcii, privilegii pe care nu le aveau şi ceilalţi creştini. Şi, din tradiţiunea

locală dela Metzoviţi [1]) şi dela ceilalţi Români, se ştie că Turcii nu cutezau să treacă prin teritoriul Metzoviţilor, şi *cei ce căpătau voia* să treacă erau obligaţi să despotcovească caii lor aşa precum a spus-o şi D. Reclus. Metzoviţii pe lângă aceasta aveau şi alte multe privilegii, pe care şi le menţineau cu armele, apoi Sultanii li le confirmară prin b e r a t u r i, care uneori erau călcate de guvernatorii provinciali. O împrejurare făcu ca acele drepturi să capete din nou sancţiunea lor. Din citaţiunea ce vom face mai la vale despre un firman ar crede cineva că drepturile, despre care vorbim, Metzoviţii nu le avură, şi că le căpătară în urma împrejurării despre care este vorba, dar tradiţiunile Metzoviţilor şi ale celorlalţi Români dela Pind spun că Metzoviţii aveau de mai nainte acele drepturi. Pouqueville, care făcu cunoştinţă de aproape cu Românii *Megalo-Vlahiţi*, dădu peste firmanul despre care vorbim şi-l menţionează în una din scrierile sale, dându-ne privilegiile acordate sau recunoscute de Sublima Poartă Metzoviţilor. D. 'Αραβαντινὸς, (Χρον. τῆς 'Ηπείρου, vol. II, pag. 107, 108, 109) a tradus din Pouqueville relaţiunea despre acele privilegii şi ne o dă în traducere cu câteva notiţe şi ale sale despre oraşul Metzovo precum urmează:

«*Metzovo.*—Μέτσοβον καὶ Μεσόβουνον κατά τινας, adică *Mètzovo* şi *Mesovunion* (=*în mijlocul muntelui*) după unii. Comună aşezată în coasta sudică a Pindului şi împărţită în două părţi, numite *Lasoare* (Προσήλιον) şi *Fărăsoare* ('Ανήλιον). In această poziţiune cu patru secole aproape înainte locuiau puţine familii de *Megalo-Vlahiţi*, trăind ca şi conaţionalii şi vecinii lor *San-Mariniaţi* şi alţi cu vieaţa pastorală şi strămutându-se iarna în câmpiile Tesaliei. Această comună depindea de principatul dela Tricala şi după cucerirea Turcilor se administra de biserica dela *Stagus*. Pe la secolul al XVI-lea se întâmplă să se refugieze la satul tesalian *Grijianu* un vizir oarecare căzut în urgia şi prigonirea Divanului, care vizir rămase într'un adânc secret până la primăvară în casa unuia din preoţii satului menţionat, care având de intim amic pe *Sterghiu Floca* din Metzovo, fruntaşul păstorilor cari iernau acolo, încredinţă amiciţiei lui pe vizirul refugiat, pe care Floca îl îmbrăcă ca cioban *român* şi-l primi cu plăcere şi căută de el ca de un frate şi-l păzi destul timp, îngrijind totdeodată să cerceteze şi să-i comunice ştiri despre cele ce se petrec în Constantinopol, până când schimbându-se lucrurile, se publică în mod oficial iertarea vizirului şi chemarea lui la Constantinopol, casă se suie la postul de vizir. Se grăbi dar menţionatul vizir să meargă la postul său, şi plecând mulţumi lui Floca şi-l rugă ca în curând să se ducă la Constantinopol şi să ceară orice dorea pentru sine şi pentru comunitatea Metzovului. Ducându-se peste puţin timp Floca la Constantinopol, acel mare vizir recunoscător îl primi cu foarte mare bucurie şi onoare şi după cererea lui Floca se redactă

---

[1]) Şi din multe lucrături împărăteşti, ce se află în arhivele Metzovului, despre cari vorbim aiurea.

un firman energic şi lung cuprinzând următoarele privilegii şi concesiuni pentru Metzovo:

I. Ca să fie proprietate indisolubilă a Metzoviţilor câte livezi (după o însemnare dată de Floca) erau destule pentru păşunea turmelor, livezi aflătoare în Tesalia, Macedonia şi Epir.

II. Ca să păzească înşişi locuitorii trecătorile jurisdicţiunii Metzovitice şi să nu locuiască Turci în interiorul ei.

III. Ca să dea anual toată comunitatea pentru orice bir şi sarcină către casa regală numai 113.000 aspri, adică lei turceşti 941.

IV. Ca niciodată să nu fie urmărit şi cerut de orice autoritate orice individ de orice religiune şi condiţiune, care se refugie în lăuntrul jurisdicţiunii Metzovitice, pentru orice cauză.

V. Ca Turcii cari vor trece pe acolo să considere acea ţară ca *sacră*, şi, când ies din hotarele ei, să fie obligaţi să scoată şi să scuture potcoavele cailor lor, casă nu ducă cu ei niciun dram din ţărâna metzovitică.

VI. Ca acel ţinut să fie administrat bisericeşte printr'un Exarch patriarhicesc.

VII. Ca acel ţinut să fie supus politiceşte la toparchul Euripului şi judecătoreşte la Cadiul *Levadei*.

Acest lucru din urmă îl ceru Floca spre a se evita cheltuelile vătămătoare şi certele, şi locuitorii să fie siliţi să se împace în localitate pentru orice neînţelegere individuală. In urma unor astfel de mari şi solide privilegii alergau din toate părţile creştini apăsaţi sau ameninţaţi şi se aşezau *permanent* la Metzovo, care până atunci era aşezat la poalele muntelui şi se strămută după aceea în poziţiunea sa de acuma. Aceste privilegii se întindeau şi la vecinii dimprejur *de aceeaşi rasă cu Metzoviţii*, adică la cei cari locuiau satele *Malacaşi*, *Cuţufliani*, *Milia* şi *Botonoşi*. Conservând şi folosindu-se neîncetat de nişte astfel de privilegii rare, Metzoviţii trecură astfel până în epoca lui Ali-paşa, care prin procedeurile sale îndrăsneţe doborî puterea firmanului, şi uni ţara Metzovului la jugul şi discreţiunea sa împreună cu celelalte ţări din Epir».

La cele zise mai sus de 'Αραβαντινὸς, afară din punctele firmanului, observăm că în Metzovo familii de alt neam decât *românesc* n'au fost primite să locuiască *permanent* şi să se aşeze definitiv în el, lucru ce se practică la toate comunele româneşti.

După aceasta 'Αραβαντινὸς ne spune la pag. 109 din cartea sa citată mai sus că toţi Metzoviţii vorbesc *greceşte*, dar că şi *limba românească* ca *limba lor maternă* o conservă. Noi ştim altfel lucrurile: că Metzoviţii, ca *Români* ce sunt precum şi toţi Românii, vorbesc *româneşte* iar nu *greceşte*, dar că învaţă şi vorbesc şi limba greacă. Acest fel de a spune ce limbă vorbesc Românii, mai cu seamă dela mişcarea naţională a Românilor din Peninsula Balcanică, *îşi are scopul său*. Citească cineva în Lambride (vol. I, pag.

152, nota 1), şi va vedea de ce *panelenişti* se exprimă astfel şi ce alarmă a produs în spiritele lor deşteptarea naţională a Românilor.

Metzovo sau Aminciu avu şi alţi mulţi armatoli, după informaţiunile ce avem dela locuitori. Notăm aici pe unul din ei numit *Iani Belu* (vezi la Nr. 35 şi la Nr. 151 şi pag. 117), pe a cărui patrie n'am putut să o dăm la paginile de mai sus în lipsă de mărturii tipărite, mai cu seamă *greceşti*. Vezi despre românitatea lui şi că era din Metzovo în cartea: Ἠπειρωτικὰ μελετήματα, τεῦχος τρίτον, Κούρεντιακα καὶ Τσαρκοβιαστικὰὑπὸ I. Λαμπρίδου, ἐν Ἀθήναις, pag. 69, nota 1. D. Lambride, în cartea sa: Μαλακασιακά, μέρος δεύτερον Μέτσοβον, καὶ Σεράκου, ἐν Ἀθήναις, 1888, ne dă la pag. 58-60 şi pe următorii armatoli din Metzovo sau Aminciu: A. *Veru*, N. *Morgani*, I. *Ghero-Miha*, I. *Belu* (despre care am vorbit mai sus), *Guşia Prihu*. Aceştia, menţionaţi aici, au fost cei mai însemnaţi, căci au fost şi alţii.

Fiind vorba aici de armatoli aminciani, dăm şi următoarea listă Nr. 40 de numele şi pronumele locuitorilor comunei *Aminciu* sau *Metzovo*, câte am putut să ni le procurăm, căci, aflându-se pentru ce le culeg, se fereau locuitorii să mi le spună şi de aceea la multe lipsesc numele de botez.

LISTA Nr. 40.

Numele şi pronumele locuitorilor din *Aminciu* (Metzovo). Lista este incompletă, căci din 1250 familii n'am putut culege numele decât a 324

1. Nicola Acrivu.
2. Nicola Ardàni.
3. Papa-Teodor Aţalicu.
4. Dimitri Avghèru.
5. Gg. Avghèru.
6. Nicola Avghèru.
7. Adam Badibùli.
8. Adam Barşă.
9. Adam Bacu.
10. Adam Baleàie.
11. Andoni Bălosu.
12. Iani Bambarècu.
13. Gg. Cucubàni.
14. Gg. Bao.
15. Gg. Baràţa.
16. Iamandi Barda.
17. Mandi Bardàca.
18. Toli Vardàca.
19. Ciuma Bardùliu.
20. Gg. Bargiòia.
21. Iani Baroşu.
22. Costa Barşa.
23. Costa Barsùchi.
24. Costa Bechiu.
25. Costa Beletàni.
26. Mitri Belicùta.
27. Mitri Belìţi.
28. Mitri Benècu.
29. Mitri Bercu.
30. Vasili Bira.
31. Dimitri Bisa.
32. Dimitri Biti.
33. Blaţu-Dimu.
34. Blaţu Bloco.
35. Blaţu Bobi.
36. Blaţu Bobòti.
37. Sterghiu Bòciari.
38. Chirghiu Bodèca.
39. Taşiu Boìla.
40. Nasi Bojvàru.
41. Tachi Bota.
42. Tachi Brâca.
43. Braconiani.
44. Iani Brisa.
45. Iani Bulibàşu.
46. Mitri Bumba.
47. Guşiu Bura.
48. Guşiu Cacardàcu.
49. Iani àli Càci.
50. Iani Caciàchi.
51. Daşiu Caciòra.
52. Costa Caciòra.
53. Gg. Calli.
54. Gg. Capèti.
55. Hristu Căpisteràru.
56. Dimitri Caracosta.
57. Cola Cara-Gheorghe
58. Cola Carcanìţi.
59. Iamàndi Carlàba.
60. Iamàndi Cărtăli.
61. Nicola Caşcòra.
62. Nicola Căşiàru.
63. Costa Casìdi.
64. Dimitri Caţarò.
65. Dimitri Cazùmba.
66. Dimitri Călmàni.
67. Dimitri Gilmani.
68. Dimitri sau Ciuli-Mani
69. Cola Cetì.
70. Dimitri Chendra.
71. Dimitri Chiliţu.
72. Dimitri Chirca.
73. Dimitri Chìrghia.
74. Dimitri Chiùra.
75. Dimitri Ciàcu.

76. Dimitri Ciàciu.
77. Dimitri Ciamèli.
78. Iachi Cianàca.
79. Mitri Ceàra.
80. Tanasi Ceàra.
81. Ciàva Mișiali.
82. Papa-Nicola Ceaușiu.
83. Papa-Nicola Cică.
84. Papa-Nicola Cicu.
85. Papa-Nicola Cio-
bànoglu.
86. Papa-Nicola Ciòbòli.
87. Avghèri Ciòca.
88. Avghèri Ciolàie.
89. — Ciorècu.
90. — Ciotu.
91. — Ciòvàniu.
92. — Ciovàrna.
93. Gg. Ciucaràca.
94. Gg. Ciuciu.
95. Gg. Ciufi.
96. Gg. Ciumàga.
97. Costa Ciumbìcu.
98. Costa Ciupi.
99. Gușiu Ciurèca.
100. Gușiu Coală.
101. Gușiu Coaje.
102. Mitri Colofiri.
103. Teodor Corca.
104. Gușiu Cornùti.
105. Gușiu Coti.
106. Gușiu Crichi.
107. Gușiu sau Telemahìdi.
108. Dimitri Crâța.
109. Gușiu Crițàli.
110. Gușiu Cuciamani.
111. Gușiu Cucubani.
112. Cola Culiàfa.
113. Cola Cunàvi.
114. Cola Cușiu.
115. Epaminònda Cuta Vèli
116. Gg. Cutavèli.
117. Gg. Cuvèli.
118. Gg. Dàfu.
119. Gg. Dală.
120. Vita Dalabàcu.
121. Vita Damàti.
122. Vita Dangă.
123. Dicòla Dào.
124. Costa Dașula.
125. Dimitri Deli-Iani.
126. Porcu Hagi-Iamàndi.
127. Porcu Dimàchi.
128. Titu Dimani.
129. Dașiu Duladiri.
130. Dașiu Drășteliaru.
131. Dașiu Dugàni.
132. Dașiu Duladiri.
133. Dașiu Dulìți.
134. Dașiu Fafali.
135. Dașiu Fàșiari.
136. Iani Floca.
137. Chirghiu Floca.
138. Nicola Foliu.
139. Gg. Fotu.
140. Gg. Afràti.
141. Sterghiu Furnìngă.
142. Iani Gabràni.
143. Dimitri Gădèlu.
144. Dimitri Galimàna.
145. Alexi Garalàni.
146. Cola Gaùciu.
147. Cola Gavanòzi.
148. Nicola Gheghiu.
149. Chitu Hagi-Gg.
150. Tanasachi Gheorghìți.
151. Mitri Ghesi.
152. Nicola Ghica.
153. Iota Ghiuldèși.
154. N. Ghiuldèși.
155. N. Ghiuros.
156. N. Giamàli.
157. Teofil Giargiùli.
158. Teofil Giarùhi.
159. Gg. Dzimă.
160. Gg. Gioga.
161. Gg. Giògie.
162. Gg. Giucălu.
163. Mihalachi Giuànu.
164. Mihalachi Gociu.
165. Mihalachi Golia.
166. Gg. Gucu.
167. Gg. Gurgùli.
168. Gg. Hâhă Mihu.
169. Gg. Hâhă Mitru.
170. Gg. Hâtu.
171. Gg. Hastazèri.
172. Giogu Himòna.
173. Tanasi Hòndru Toli.
174. Tanasi Hornèta.
175. Gg. Hrisu.
176. Spiru Iaciu.
177. Nicola Ianàca.
178. Gg. Iatròpol.
179. Gg. Ili.
180. Vasili Indràhali.
181. Dimitri Iostu.
182. Dimitri Ita.
183. Dimitri Itu.
184. Costa Leciu.
185. Gg. Papa-Loli.
186. Gg. Lona.
187. Gg. Liondu.
188. Gg. Lulachiaru.
189. Gg. Maciòla.
190. Gg. Maciòra.
191. Nasi Manàchi.
192. Uciu Costcahi.
193. Gg. Manùși.
194. Gg. Mandu.
195. Papa-Sterghiu Man-
glàra.
196. Papa-Sterghiu Manichi
197. Gg. Mărgùni.
198. Gg. Mașìcu.
199. Gg. Meciu.
200. Melu Stahùli.
201. Melu Mèran.
202. Mèta Caciòra.
203. Costa Metàxiu.
204. Nicola Miciu.
205. Nicola Mìciura.
206. Nicola Mihi.
207. Ahìli Mihùțu.
208. Giava Mișiàlă.
209. Gg. Mòcia.
210. Șogiu Muciàcu.
211. Gușiu Husumùni.
212. Iani Murtu.
213. Iani Mușiu.
214. Dimitri Nàca.
215. Costa Naciu.
216. Costa Nàcu.
217. Costa Nanìți.
218. Mitri Nazìri.
219. Mitri Neàcă.
220. Gușiu Cota Nici.
221. Gușiu Nicoàlă.
222. Gg. Oàcă.
223. Gg. Ociu.

224. Leonida Paciùra.
225. Leonida Pacu.
226. Andon Pădiòtu.
227. Vasili Păilă.
228. Vasili Palmùţi.
229. Costa Pàliu.
230. Chirghiu Panaiu.
231. Chirghiu Pandèsti.
232. Chitu Pandi.
233. Chitu Panglèpi.
234. Andria Panu.
235. Andrìa Paplomènu.
236. Andrìa Papùlia.
237. Andrìa Pascu.
238. Andrìa Pâtu.
239. N. Paùrciu sau Dòliu.
240. N. Paùrciu Pèlca.
241. Gg. Pèli.
242. Gg. Pepèjiu.
243. Mitru Peristèri.
244. Gg. Petre.
245. Mihàli Pihtu.
246. Mihàli Pipèri.
247. Mihàli Pipi.
248. Hristu Pospotichi.
249. Hristu Prâciu.
250. Nicola Prahandini.
251. Nicola Prâhu.
252. Vasili Priţichi.
253. Dimitri Pruni.
254. Dimitri Psihu.
255. Dafu Puşiu.
256. Nicola Pùţari.
257. Gogu Pùtu.
258. Gg. Rècata.
259. Gg. Regùta.
260. Gg. Riza.
261. Gg. Rozu.
262. Gg. Rustupani.
263. Puliu Şaitani.
264. Puliu Şapşali.
265. Puliu Şaramèti.
266. Toli Saràndi.
267. Toli Şatra.
268. Costa Scabarînă.
269. Costa Scoră.
270. Costa Cuno-Şcùvaro.
271. Gg. Sdrîţa.
272. Dimitri Sicàră.
273. Vasili Şilàcu.
274. Vasili Simu.
275. Vasili Şiuta.
276. Vasili Şpârtu.
277. Vasili Spatià.
278. Melu Stamùli.
279. Ianùli Stamu.
280. Ianùli Stamùli.
281. Chirghiu Stanèla.
282. Chirghiu Stero-Iani.
283. Costa Străpeliu.
284. Nicola Sturnàri.
285. Nicola Sulti.
286. Nicola Şùmnia.
287. Nicola Tacanèsi.
288. Afèndu Tacâni.
289. Afèndu Talabacu.
290. Afendù Talàri.
291. P. Taliùra.
292. P. Tambă.
293. P. Tămbòniu.
294. P. Tambùri.
295. Dimitri Ţapu.
296. Mitri Tatàni.
297. Mitri Tarcàşi.
298. I. Teùcă.
299. I. Tavili.
300. I. Teciu.
301. I. Tegàna.
302. I. Teru.
303. I. Ţibră.
304. I. Ţicu.
305. Cola Ţîmbă.
306. Iani Ţipùri.
307. Iani Titra.
308. Iani Ţoca.
309. Mitri Tociu.
310. Iani Treha.
311. Iani Trîtu.
312. Gg. Tulia.
313. Mihail Tuşiuţa.
314. Mihail Uciu.
315. Costa Uciu.
316. Màşca Uta.
317. Màşea Vardàca.
318. Costandin Venèti.
319. Nicola Vlàha.
320. Nicola Vlahu.
321. Tasi Vracă.
322. Mihali Xindarùli.
323. Zisi Zacu.
324. Nicola Zamàni.
325. Taşiu Zambu.
326. Taşiu Zânie.
327. Hristu Zarcàdi.
328. Nicola Zidru.
329. Nicola Zinèli.
330. Ioan Papa-Zisi.
331. Ioan Zmiu.
332. Ioan Zòie.
333. Dimitri Zurbà.
334. Dimitri Zùvia.

Câteva nume femeeşti de botez din Aminciu.

1. Afènda.
2. Càcia.
3. Casùla.
4. Chita.
5. Despa.
6. Diţa.
7. Gocia.
8. Gula.
9. Hàida.
10. Lena.
11. Mara.
12. Pàia.
13. Peaţa.
14. Pùia.
15. Sina.
16. Sisa.
17. Stama.
18. Tama.
19. Tera.
20. Vuşia.

Notă. Numele femeeşti de regulă se aud finite în *a*, însă deseori se aud şi în *o*.

DIMITRI şi GHEORGHE ŢAPU

258 şi 259. ***Dimitri*** şi ***Gheorghe Ţapu*** se vor vedea la Nr. 257.

260. *Gheorghe Turturi.* Numele *turturică* se zice la Macedoromâni *turtură* la feminin și *turtur* la masculin. *Turturi* (Τουρτούρης). este făcut dela femeninul *Turtură*, nu delà masculinul *Turtur*, căci atunci trebuia să fie *Tùrturi* (Τούρτουρης), adică cu accentul pe antepenultimă. Porecla dar se aude *Turtùră* la Români, și în școală, fiindcă se învăța în limba greacă, profesorul la facerea catalogului era silit să pună o terminațiune grecească la numele școlarilor ca să sune grecește și iată cum proceda: din *Negură* de exemplu făcea *Neguris*, din *Nepot*, *Nepotis*, din *Boț*, *Boțis*, din *Rusu*, *Rusis*, din *Raleiu*, *Raletis*, etc. și din *Turtură*, *Turturis*. Poreclele astfel terminate și trecute în catalogul de apel al școalei rămâneau deseori pentru toată vieața elevilor, și fiind astfel porecliți în școală continuau și când deveneau bărbați a se iscăli și a se numi ca în școală. Multora profesorii le schimbau numele, prefăcându-le cu totul în grecește sau punându-le terminațiuni în ίδης, άδης, πουλος, însă mulți din elevi, devenind adulți și scăpând din mâinile profesorilor pedanți sau fanatici paneleniști, își reluau porecla de familie în forma românească, tăind toate cârpelile inutile făcute în școală (vezi la pag. 60, Nr. 71; vezi și la Nr. 186; idem la pag. 78 Nr. 170 vol. I).

Să trecem acuma dela derivații la fapte. *Gheorghe Țurturi* era din comuna *Călăreții* de pe Pind și n'a fost armatol, ci *primatul* comunei Călăreții și om cu o mare influență asupra comunelor românești dela Pind, atât pentru înțelepciunea și învățătura sa, cât și pentru bogățiile sale și influența mare ce o avea pe lângă autoritățile turcești. El era unchiul lui *Ioan Coleti*, bărbat politic destul de cunoscut în analele diplomației grecești dela formarea acestui regat (Tricupis, III, pag. 399, b). *Gheorghe Turturi*, ca unul care era din *Călăreții*, comună românească (vezi la pag. 72) se înțelege că a fost *Român*. *Coleti*, nepotul lui *Turturi*, locuia cu familia sa în comuna *Săracu*, care este aproape de *Călăreții*. Despre *Săracu*, că este comună românească, vezi tot la pag. 72. Am spus și repetat în mai multe locuri din această scriere că dela luarea Constantinopolei de Turci până la formarea regatului grecesc, unde vedem pe scenă vreun personagiu însemnat militar, jucând un rol oarecare istoric și trecut de *Grec* în cărțile grecești, acela a fost Român, și cititorul credem că s'a convins de acest adevăr, dacă a cetit tot ce precede. Și nu se putea altfel; pentrucă, pe când Grecii se dădură Turcilor fără nicio condițiune, Românii tratară cu ei și-și menținură pozițiunea independentă ce o aveau *înainte* de venirea Turcilor și căpitănatele românești sunt cea mai eclatantă probă despre aceasta. Românii la cea mai mică atingere a privilegiilor lor din partea Turcilor alergau la arme. *Ei* dar *numai* se credeau nedreptățiți, căci numai ei aveau drepturi, pe când Grecii n'aveau drepturi în imperiul turcesc, ci numai datorii; și de aceea cu tot murmurul lor la nedreptăți din partea Turcilor nu ajungeau până la revoltă. La

înlocuirea imperiului bizantin prin cel turcesc Grecii se supuseră, predându-se Turcilor fără condițiuni. Românii însă nu vrură să se predea Turcilor decât cu condițiunea de a-și conserva autonomiile armatolice de până atunci, și numai ei făceau revolte în contra Turcilor și de aceea numai ei apar pe scena istorică, pentrucă *ei* aveau încă drepturi și privilegii, pe cari Turcii vroiau să li le răpească și lor, iar ei luptau pentru a și le menține. In toate mișcările dar istorice de o importanță oarecare, în orice întrerupere a liniștei în imperiul turcesc din partea creștinilor raiale, nu găsim decât Români, și încă o probă despre aceasta ne o dă ceea ce avem să istorisim despre *Gheorghe Turturi*. Până la revoluțiunea greacă Românii reprezentau averea, independența și persoana morală între creștini, și cu Români tratau Turcii la cazuri importante. Dar să trecem la *prochimenon*. Ali pașa, satrapul Epirului, este asediat la Ianina de vreo 30 de Pași, cu oștirile lor. Armatolii români, unii luară partea lui, alții se uniră cu oștirile împărătești. Când în fine capul lui Ali pașa se trimise la Constantinopol și Turcii scăpară de el, revoluțiunea greacă era înaintată, și armatolii români, după ce-și apărară cât putură întâi populațiile din căpitănatele lor, se grupară în alte puncte, unde necesitățile războiului reclama prezența lor. Atunci Românii rămaseră fără de protecțiunea armatolilor.

Intr'o astfel de împrejurare *Hurșit* pașa și *Omer Vrioni* pașa, învingătorii lui Ali pașa, începură a urmări pe Românii cei mai însemnați rămași fără protecțiune. Iată ce zice Pouqueville (*Hist. de la régénér, de la Grèce*, vol. II, pag. 402—405): « La conduite d'un visir devenu humain était trop extraordinaire pour ne pas cacher quelque perfidie. On applaudissait à la générosité de Khourchid, lorsque Omer Brionès accusa devant son tribunal le chef d'une des principales familles de Calarités [1]), d'avoir reçu des sommes considérables d'Ali pacha, qu'on disait destinées à être réparties entre les Chrétiens qui survivaient à la révolution de l'Epire. Celui qui avait fait cette révélation à Omer Brionès était en fuite, ainsi qu'il arrive dans les conspirations de cette espèce; et l'individu dénoncé nominativement étant mort, l'accusation retomba sur un de ses plus proches parents. Il passait pour riche, et c'était à ses dépens que le sérasker voulait s'indemniser de ce qu'il venait de débourser avec tant de regret pour le rachat des chrétiens ».

« L'accusé, appelé devant Khourchid, ayant été interpelé au sujet d'une somme de trente mille sequins d'or (trois cents soixante mille francs), qui lui avaient été confiés par Ali pacha, n'eut pas plutôt nié l'existence du dépôt, qu'il fut livré au bourreaux. Ils avaient ordre de l'appliquer à la question; et pendant qu'ils lui versaient de l'huile bouillante sur la poitrine, un geôlier albanais, complice des desseins d'Omer Brionès et de Khoruchid,

---

[1]) Calaritès. Voyez mon *Voyage dans la Grèce*, t. II, p. 176 à 192.

feignant d'être touché de ses souffrances, lui conseilla de dire *qu'il avait reçu dix mille piastres, et qu'on pourrait savoir la vérité qu'on voulait connaître*, si on *interrogeait les primats de l'Anovlachie* » [1]).

« Cette *déclaration* ne fut pas plutôt faite au sérasker qu'il fit appeler ceux qu'on venait de lui désigner. Ils attestèrent par serment qu'ils n'avaient aucune connaissance des faits allegués par un délateur immoral; et qu'on accusait à tort un malheureux, auquel on aurait dû présenter en face son dénonciateur. — *J'entends*, s'écria Khour chid, *il n'y a pas eud'argent donné?* Je vous *en ferai bien convenir ; qu'on les emmène* ».

« Alors, dit Georges Tourtouri, syndic des primats de Calaritês, dont j'emprunte le récit, que *les Grecs* transcriront un jour dans le martyrologe de leur émancipation, « on nous conduisit dans la salle des tortures, où l'on voyait des colliers en fer, des haches, des tenailles, des fouets, avec divers instruments de supplices, et on nous abandonna à nos réflexions. Au bout d'une heure, l'Albanais, conseiller de l'iniquité, s'étant approché de nous, voulut nous persuader de promettre de l'argent, pour obtenir notre élargissement. Il s'agissait, disait-il, de nous sauver, en payant plus de trois cents soixante mille francs qui seraient retombés à la charge de nos administrés, et nous répondîmes par le refus d'acceder à une proposition qui nous aurait rendus coupables de lâcheté en convenant d'un délit dont nous étions innocents ».

« On nous laissa donc livrés de nouveau à nous-mêmes pendant une heure; et le sérasker nous ayant fait comparaître en sa présence, nous le trouvâmes occupé à interroger la victime qui était la cause innocente de nos maux. Le tyran la pressait de déclarer ce qu'elle avait fait des trente mille sequins qui lui avaient été remis par Ali pacha. Puis prêtant un moment l'oreille à un de ses conseillers, qui lui dit en turc que nous étions tous d'intelligence, il apostropha de nouveau l'accusé en s'écriant avec fureur: *Tu as avoué, chien d'infidèle, à l'officier qui vient de me le dire, que tu as touché vingt mille sequins. Qu'en as-tu fait? parle, je te tiens quitte du reste. — Seigneur, vous savez le contraire ; voici . . . — J'entends, ces Cafres veulent des témoins à décharge? Qu'on les emmène, et qu'ils soient pendus* ».

« Au même instant, vingt scélérats se précipitent sur nous ; quatre d'entre eux m'entraînent, et je me retrouve avec mes collègues dans la salle des tortures. Un quart d'heure s'écoule. On apporte des cordes ; les bourreaux nous lient étroitement les bras ; un d'eux me jette le lacet au cou, je marche au supplice, suivi des condamnés, lorsqu'arrive au pied de l'echelle Omer Brionès, qui s'était rendu auprès de Khourchid, dès qu'il avait connaissance de notre condamnation, en joint aux bourreaux de suspendre l'exécution.

[1]) « Anovlachie. Voyez mon *Voyages dans la Grèce*, t. II, ch. 39, 40 et 41 ».

Il parle au sérasker de notre probité, de notre innocence, du danger qu'il y aurait à nous sacrifier dans les circonstances présentes, et il parvient à faire révoquer l'arrêt de mort ».

« Nous sommes immédiatement rendus à la liberté; et, par un de ces contrastes qu'on ne trouve qu'en Turquie, les bourreaux nous invitent à nous rafraîchir avec eux. Le maître a parlé; ils nous traitent avec autant de civilité qu'ils avaient déployé de fureur, et la main qui devait nous étrangler nous présente humblement le café. Ils n'oublient pas de la tendre pour demander des étrennes, le paiement de la corde, celui de leurs peines et de nos dépouilles, qui leur étaient dévolues et que nous leur donnâmes; satisfaits d'en être quittes pout une longue agonie et de l'argent, qui n'est rien, quand on remonte des portes du tombeau à la vie, pour être témoin du châtiment de ses oppresseurs ».

« C'était une sorte d'échec pour Khourchid pacha, aux yeux des musulmans, d'avoir été obligé de racheter des chrétiens faits esclaves par ses soldats, et de se trouver dans la nécessité d'épargner les primats de Calaritès, qui étaient d'autant plus susceptibles d'être pendus en bonne politique, que leurs vertus les rendaient chers aux chrétiens, car en Turquie, on n'est pas honnête homme impunément ».

Dacă armatolii, în timpul când s'au petrecut cele de mai sus, n'ar fi fost ocupați în alte locuri, Turturi era scăpat imediat împreună cu toți colegii săi. Cum era să-i scape armatolii? Din următoarea citațiune ce vom face cititorul va înțelege modul ce întrebuințau totdeauna Căpitanii Români în asemenea cazuri. In Filimon (III, pag. 421, la nota 70 a) cetim următorul fapt. Ali pașa, satrapul Epirului, ordonă lui Odiseu Andruțu, care era armatol la Levadia în Beoția, să ucidă pe un bulucbașa turc albanez. Odiseu însărcină pe protopalicarul său *Iani Gura*, care execută omorul. La Atena, însă Gura fu prins și închis ca să fie spânzurat. Ce făcu dar Odiseu ca să-l scape? A prins și el îndată câți turci însemnați găsi în Levadia din Atena și din insula Eubea, și scrise Pașei din insula Eubea, sub a cărui jurisdicțiune era Atena, că va ucide pe Turcii prinși și ori câți alți va prinde în viitor, dacă nu va fi pus în libertate *Iani Gura*. Astfel Pașa fu silit să libereze pe *Iani Gura*.

Pouqueville știe foarte bine că Gheorghe *Turturi* era *Român*, căci el a fost în Călăreții, patria lui, și ne-a descris pe larg călătoria ce a făcut acolo și primirea cordială ce avu din partea Românilor cari l-au găzduit, și din partea celor mai bogați comercianți ai orașului (vezi la pag. 110—112). Cu toate acestea, vorbind aiurea despre Gheorghe Turturi, ni-l dă ca *Grec* (*Régénér.*, *vol. IV*, *pag. 365* și continuarea notei 1 dela pag. 364) zicând: *Ainsi parlait un Grec enfant du Pinde*. Aceste cuvinte subliniate le spune Pouqueville, după ce mai sus reproduse în traducere niște pasagii dintr'o scrisoare adresată lui de Gheorghe Turturi. In acea scrisoare *Turturi* vor-

bește ca un adevărat descendent al celor cari învinseră pe Perși la Termopile și aiurea. Va zice cineva: Dacă *Turturi* însuși vorbește ca un descendent al celor dela Termopile, Pouqueville n'avea decât să-l numească și el *Grec*. Noi nu ne plângem de aceasta, ci expunem faptele numai, pentrucă nu este numai Gheorghe *Turturi*, care vorbi lui Pouqueville ca *Grec*, ci și mulți alți, între cari și Ioan *Coleti*, nepotul lui Turturi. *Coleti*, de exemplu, într'o proclamațiune revoluționară adresată creștinilor de sub jugul turcesc și pe care o poate ceti cineva în S a t a s Γουρκκρα τουμένη 'Ελλὰς pag. 639—657), vorbeșteca un adevărat Grec, descendent al vechilor *Elini*. Dar și Napoleon Bonaparte vorbea Francezilor *ca un Francez*, însă toată lumea știe că el a fost *Italian* și Italienii între statuele oamenilor mari ai Italiei, pe care le au într'un muzeu istoric din Roma, au și pe aceea a lui Napoleon Bonaparte. Casă mai cităm și un alt exemplu recent, recomandăm cititorului să citească o dare de seamă despre un eminent poet al Greciei moderne numit Gheorghe *Zalo-Costa* [1]) făcută de D. Spiridon P. Lambru, fiul cunoscutului nomismatolog în zilele noastre în Atena, *Pavlu* Lambru. Această dare de seamă s'a tipărit la 1868 la Atena într'o carte întitulată: (Γεώργιος Ζαλοκώστας, 'Υπὸ Σπυρίδωνος Π. Λάμπρου. Din cuprinsul acestei cărți (mai cu seamă a paginii 14) se vede că *Zalo-Çosta* era *Român* din comuna *Săracu* dela Pind, foarte aproape de comuna *Călăreții*, patria lui Spiridon P. Lambru. Satas ne spune (în Χρυσαλλὶς, vol. III, pag. 225, nota 1) că D. *Pavlu Lambru* este nepotul Elenei *Gareli*, nevestei lui căpitan *Odiseu Andruțu*, și că și Elena *Gareli* și Pavlu Lambru sunt originari din comuna *Săracu* dela Pind, comună locuită de *Români*, cum am văzut la pag. 72. Tot Satas ne spune (Νεοελληνικὴ Φιλολογία, pag. 491) că bunicul lui *Pavlu Lambru*, după cum însuși *Pavlu Lambru* spuse Domnului Satas, era un vestit argintar în timpul lui Ali-pașa și era din Săracu. Pavlu Lambru dar și Spiridon P. Lambru sunt *Români*. Citească însă cineva cartea d-lui Spiridon P. Lambru întitulată « Γεώργιος Ζαλοκώστας », mai cu seamă la pagina 25, și va vedea că Spiridon P. *Lambru* nu este *Român*, el însuși spune că *este descendent al Elinilor vechi*. Am fi foarte recunoscători d-lui Spiridon P. Lambru să ne spună de unde are probele că Românii din *Săracu* sunt descendenți ai vechilor *Elini*. Dar nu sunt probele, nici convicțiunea intimă de descendență dela Elini, cari au făcut pe d-l Spiridon P. Lambru să vorbească ca *Grec*, ci delicata pozițiune în care se găsea de a lăuda pe un *Român* poet, el Român, între Greci, apoi și pentrucă până la 1868 [2]) mai toți Românii crescuți în secolele grecești, nevăzând nicio lumină de undeva și pentru neamul românesc, lucrau pentru grecizarea Românilor. Rugăm pe d-l Spiridon P. Lambru să nu creadă că prin rândurile de mai sus am vrut să-l atingem în ceva; din contra avem atâta iubire și stimă, încât luând pe d-sa ca exemplu

---

[1]) *Gealu-Costa* era adevărata lui poreclă. Vezi **amănunte** la Nr. 317.

[2]) Când a tipărit cartea sa.

de Românii cari lucrează pentru binele Greciei și cari au dreptul mai mult chiar decât mulți Greci de a se zice Greci, am căutat să găsim un pretext să-i arătăm nemărginitele mulțumiri și felicitări pentru rarul talent ce are de a deștepta în inimile oamenilor cele mai nobile emoțiuni. Am citit și rescitit poeziile poetului *Zalo-Costa*, mândria și mângâierea Românilor din Peninsula Balcanică, dar darea de seamă ce face d-l Spiridon P. Lambru despre meritul acelor poezii este în adevăr o capod'operă în genul ei, și are atâta merit cât și însuși poeziile lui Zalo-Costa; căci d-l Spiridon P. Lambru a știut, ca nimeni altul, să facă un buchet bine aranjat din toate florile cuprinse în poeziile lui *Zalo-Costa* și să ni-l prezinte. De aceea recomandăm Românilor și aici și la Nr. 317, unde vorbim despre *Zalo-Costa*, să citească această carte a d-lui Spiridon Lambru. Fiindcă veni vorba despre *Zalo-Costa*, trebue să spunem că *el* împreună cu *Aristotele Balauritul* sunt cei mai mari poeți ai Greciei moderne și sângele românesc care circulă în vinele lor îi făcu pe amândoi să nu cânte decât pe *Armatoli*, pentru cari amândoi au fost cu drept cuvânt *entuziaști*. Vezi la Nr. 317 despre *Zalo-Costa*.

Scenele descrise în acest Nr. 260 cu martirologul lui Gheorghe *Turturi* au multă asemănare cu moartea de martir a părintelui *Dimitrie* din *San-Marina* dela Nr. 250; deci, dacă cititorul din întâmplare va citi întâi cele relative la *Gheorghe Turturi*, să citească imediat și cele dela Nr. 250 despre părintele *Dimitrie* din *San-Marina*.

Gheorghe Turturi împreună cu nepotul său *Ioan Coleti* lucrară mult pentru revoluțiunea greacă și izbânda ei. Vezi în G u d a s, (pag. 69) ultima scrisoare a lui Marcu Boțari către Gheorghe *Turturi*.

In revoluțiunea greacă pe lângă *Gheorghe Turturi* găsim și pe *Costa Turturi*, rudă negreșit cu cel de mai sus. Și Filimon (IV, pag. 148) și Tricupis (I, pag. 314), vorbind despre răscoala comunelor *Săracu* și *Călăreții*, după ce ambii ne-au spus, în contra obiceiului lor, că aceste două comune sunt *de rasă românească* (ἀμφότεραι βλαχικῆς φυλῆς, δύο μεγάλαι Βλαχοπόλεις), ne dau apoi pe următorii patru fruntași, cari s'au pus în capul revoluțiunii: Constantin Turturi, Ioan Coleti, Nicola Ianicu, și protopopul *Sguru*. Acest din urmă a fost profesor în Călăreți și era un om erudit; este menționat ca fost elev al unui învățat profesor *Constantin Balanide* din familia lui Trifon Balan Maciu din Metzovo (vezi Παρανίκα, Σχεδίασμα, pag. 73; 'Αραβαντινὸς, Χρον. τῆς 'Ηπείρου, vol. II, pag. 273, 280, 282. La pag. 273 citim că Bălan Maciu dărui școalelor din Ianina peste 300 de mii de franci, sau 177.000 de moneta rusească *asinghia* ἀσίγγια).

Fiindcă am vorbit de Gheorghe Turturi și de suferințele lui, trebue cu această ocaziune să spunem câteva cuvinte și despre patria sa *Călăreții*, deși am vorbit despre ea aiurea în treacăt (vezi I. p. 110—112; 71—73; 107). Iată ce zice 'Αραβαντινὸς (Χρον. τῆς 'Ηπείρου, vol. II, pag. 69-70) la cuvântul Καλαῤῥύται: « Sat al Epirului, așezat pe un munte numit în comun *Puliana*

(Πολυάνα), care se presupune că este vechiul *Polienon* (Πολύαινον).— Aproape de *Călăreţi*, la o distanţă de patru ore, se află muntele cel mai nalt al şirii Pindului numit *Cacardiţa*, de unde se vede marea *Egee* şi *Adriatica*. *Călăreţenii* sunt de origină *românească*, cari de mult se civilizară (ἐξηυγενίσθησαν = se făcură nobili) mai presus de orice altă comunitate dintre conaţionalii lor din Epir şi Tesalia. Acest sat în epoca lui Ali-paşa înflorea în populaţiune, în bogăţie şi în case *splendide*, fiindcă mai mulţi locuitori ai lui făceau negoţ cu multe pieţi ale Europei. In timpul când Ali-paşa era asediat, se refugiară în *Călăreţi*, ca la un loc sigur, multe familii de Ianioţi cu averea lor uşor de transportat, şi fiindcă peste puţin se arătară semne revoluţionare, deodată Turcii din lagăr năvăliră şi distruseră oraşelul până la pustiire. In urmă încetul cu încetul se întoarseră unii din locuitorii scăpaţi şi oraşul de astăzi (1856) este locuit *pe jumătate* din locuitorii de mai nainte, dintre cari cei mai mulţi sunt săraci şi trăiesc cu lucrul de mână. Meseria argintăriei, fiind altădată profesiunea exclusivă aşa zicând a Călăreţenilor şi mijlocul de traiu al celor mai mulţi dintr'înşii, se conservă încă şi astăzi, ocupând şi întreţinând câteva familii, care au învăţat această meserie din tată în fiu ». (Vezi despre aptitudinea industrială a Românilor din peninsula Balcanică şi la I. p. 110—111, nota 2).

IOAN VELENDZA

261. *Ioan Velendza* a fost armatol la Olimp şi luă parte şi în revoluţiunea greacă; iar la 1848 *Velendza* împreună cu armatolul *Papa-Costa Ciamala* deveniră celebri în Grecia printr'o revoluţiune în contra stării de lucruri de atunci în Grecia. Despre toate acestea vezi Perevos ('Απομν. πελεμ. vol. II, pag. 13; Tricupis, IV, pag. 87; Gudas, VIII, pag. 232). Pe Ioan *Velendza* împreună cu alţi armatoli de pe Olimp înainte de revoluţiunea greacă îl vedem şi ca corsar în lupte cu Turcii. Alexandru Şuţu, în poema sa Τουρκομάχος 'Ελλάς, (pag. 15, vers. 7-10), vorbind despre căpitanii cari luară parte într'o luptă dela Termopile sub comanda lui Căpitan Odiseu Andruţu, se exprimă astfel despre Velendza, care luă şi el parte:

« Καὶ ὁ Βελένζας ὁ ἀγαπήσας
Τότε τοῦ ῎Αρεως τὴν βοὴν,
Καὶ τοῦ Πειρίθου ὕστερον ζήσας,
Καὶ τοῦ 'Ιάσονος τὴν ζωήν.

Adecă: « Şi *Velendza*, căruia îi plăcu atunci vuetul lui Marte, şi care mai târziu trăi şi vieaţa lui Piritou şi a lui Iason ». Cine a fost *Piritou* şi *Iason* vezi într'o mitologie elenă.

Velendză sau *Vilendză* la Macedoromâni se chiamă *Velindza*. Porecla ne dispensează de a demonstra românitatea acestui armatol. Vezi şi la Nr. 97 la *Vergu Vlah-armata*, unde este vorba şi de Papa-Costa *Ciamala*, care a fost nepotul lui Vergu *Vlah-armata*.

Papa-Costa *Ciamala* luă parte însemnată în revoluţiunea greacă (Filimon, III, pag. 203; Βυζάντιος, pag. 191—192 şi aiurea).

CĂPITAN VLAHO-TUDOR

262. Căpitan *Vlaho-Todor* a fost armatol la Olimp cu reşedinţa în oraşul Alasona (= *Lăsùn*, pe româneşte). După izgonirea lui *Nicu Ţara* din căpitănatul său, îi luă locul Vlaho-Todor, dar nu prin arme, ci numit de Ali-paşa. De aceea într'un cântec popular (Passov, pag. 66, cânt. LXXIX, versul 3) zice cineva lui *Nicu Ţara: Ai lăsat lui* Vlaho-Todor *pânea-ţi părintească* (înţelegând căpitănatul său ereditar în familie), adică: "Αφσες τὸν Βλαχοθόδωρο ψωμὶ τὸ πατρικό σου »[1]). In Passov găsim scris "Αφσε = *lasă*, pe când de popor se cântă "Αφσες = ai *lăsat*, care este adevărata versiune. Satas ne spune (Τουροκρκατουμένη 'Ελλὰς, pag. 577) că *Vlaho-Todor* a fost din comuna *Vlaho-Livade* de pe Olimp. Şi porecla şi patria sa ne dispensează de a demonstra românitatea acestui armatol.

Passov (în « index geographicus », pag. 643 din colecţiunea sa de cântecele populare greceşti) la numele Βλαχοθόδωρος zice: *pagus* prope Alassonae, ubi *Nicotsaras* natus est », adică: *Vlahotodor* este un *sat*, unde s'a născut *Nicu-Ţara* ». Observăm că sat cu numele *Vlahotodor* în Tesalia n'a existat, şi prin urmare nici n'a putut să se nască acolo armatolul *Nicu-Ţara*. Vezi la Nr. 197 de unde era *Nicu-Ţara*.

Passov a fost indus în eroare de verbul ἄφσες, pe care l-a scris ἄφσε. Furiel (vol. I, pag. 196) a scris corect ἄφσες (= ai la sat), şi a şi tradus: *as-tu donc abandonné à Vlachothodor ton héritage paternel?* (= ai lăsat dar lui *Vlahotodor* moştenirea ta părintească?).

IANULA ZIACĂ

263. *Ianula Ziacă*. Vezi la *Teodor Ziaca* la Nr. 264, care urmează.

TEODOR ZIACĂ

264. *Teodor Ziacă* era armatol la *Grebeni* cu reşedinţa în comuna *Tişte*, care se află pe coasta orientală a Pindului, două ore departe de comuna *Avela*. Armatolia se vede că era ereditară în această familie, căci şi bătrânul Ziacă, tatăl lui Teodor, era *armatol* ('Αραβαντινὸς, Χρον. τῆς 'Ηπείρου vol., I, pag. 285, continuarea notei *a* dela pag. 281 la rândul 9). Teodor avea un frate numit *Ianula*, pe care îl asasinară Turcii, ceea ce împinse pe Teodor să facă multe cruzimi în contra Turcilor şi în rebeliunea sa să perceapă mari biruri dela creştini într'un mod nemilos ('Αραβαντινὸς, Χρον. τῆς 'Ηπείρου vol. I, pag. 379, nota a, la nota 2).

---

[1]) "Αφσες τὸν Βλαχοθόδωρο este în loc de ἄφσες ς'τὸν Βλαχοθόδωρο = εἰς τὸν Βλαχοθόδωρον = ai lăsat la Vlahotodor — lui Vlahotodor.

Frații Ianula și Teodor Ziacă, ca toți armatolii din secolul trecut, au fost și ei în lupte continue cu Turcii pentru menținerea privilegiilor lor și arătară mari vitejii și de aceea au fost cântați de popor. Vezi Passov, pag. 87, cânt. CVIII, vers. 7; pag. 99, cânt. CXXV, versul 3. Aici frații Ziacă figurează ca niște haiduci; căci luară ca sclave două femei bogate, pe nevasta unui *Balan* și pe una *Frosina*, împreună cu mai multe slujnici și cereau dela bărbații lor niște sume foarte mari pentru a le libera. Când armatolii erau în revoltă în contra Turcilor, satele din căpitănatul lor le trimiteau pe ascuns tot ce le trebuia, apoi se cotizau și le trimeteau și bani, cei bogați mai cu seamă de buna lor voie le trimeteau sume mari de bani și alegeau din ciobanii lor pe cei mai voinici și-i trimeteau să se încorporeze în trupele lor și ei căutau pe răniți. Armatolii atunci impuneau biruri forțate și în satele altor căpitănate pentru a avea cu ce să se susțină și de multe ori din cauza aceasta veneau în conflicte cu alți căpitani, cari mai cu seamă nu veneau în ajutorul lor. Bogaților, cari nu le veneau în ajutor cu bani, le luau ca sclav vreunul din membrii familiei și-i sileau astfel să le trimită bani. In cântecul CXXV de mai sus la versul 3 se găsește cuvântul Βαλιακάρδα al cărui sens neștiindu-l Passov a scris *Valiacarda*, în loc de *Valea caldă*, și crede că este sat, (Passov, pag. 642, la cuvântul Βαλιακάρδα), pe când este o vale adâncă dela un *vârf mare* de munte pe la Pind, care se zice *Ou*. Asemenea și 'Αραβαντινὸς. esplică cuvântul prin *groapă adâncă* βαθύλακα, Χρον. τῆς 'Ηπείρου,, vol. I, pag. 380, continuarea notei a dela nota 2, la versul 3 din cântecul citat acolo).

Teodor Ziacă luă și el parte la revoluțiunea greacă, după care rămase în Grecia ca și mai toți armatolii.

Renumele lui de brav și de strateg ajunse legendar în popor; deci n'avea decât să apară pela Pind și în câteva zile putea să se strângă în jurul lui mii de voinici casă lupte. La 1854 era bătrân Teodor Ziacă; cu toate aceste, ieșind din Grecia, n'apucă să se răspândească vorba că eși Ziacă și într'un timp foarte scurt se puseră sub steagul lui mii de tineri români dela Pind și de aiurea, și între toți șefii revoluționari din revoluțiunea dela 1854 în Turcia occidentală Teodor Ziacă avea cu el cel mai mare număr de ostași. In câteva lupte ce dădu înspăimântă oștirile turcești și mișcarea revoluționară mergea bine, când primi ordinul dela Atena și el, și toți, câți fură trimiși din Grecia, să se întoarcă înapoi, pentrucă Francezii și Englezii, cari atunci erau aliații Turcilor în contra Rușilor, în războiul zis *războiul din Crimeea*, ocupară *Pireul* cu 30 de mii de soldați. Cu ocaziunea războaielor de atunci poporul făcu lui Ziacă un cântec nou, pe care îl poate citi cineva în Χασιώτης (pag. 127, cânt. 59) și în 'Αθανάσιος Κ. Οἰκονομίδης (Τραγούδια τοῦ 'Ολύμπου, ἐν 'Αθήναις, 1881, pag. 28 cânt. 31). In acest cântec sunt însemnate mai cu seamă cele patru versuri începătoare, cari sună astfel în traducere: *Voi munților din Grebeni și brazilor din Metzovo, plecați-vă puțin*

cât loc ţine o puşcă, ca *se să vadă Grebenea şi acel mare Spiliu, cum luptă haiducimea cu puştile turceşti*».

Teodor Ziacă este originar dintr'un sat numit *Cireşiu* de lângă *Tişte*, în care *Tişte* îşi avea, el şi părinţii săi, reşedinţa. *Tiştea* este zidită într'o poziţiune înspăimântătoare dar totdeodată şi fermecătoare. Călătorul, mergând din Grebeni spre Tişte, trece întâi printr'un sat numit Mavrani, de unde înaintând pe un platou deodată i se înfăţişează un munte înspăimântător de înalt şi de stâncos şi drept suindu-se în sus. La mâna stângă se vede o cărare ducând la munte, cărare săpată în piatra muntelui şi care servea la cazuri de retragere pentru suişul locuitorilor din Tişte la vârful muntelui. Călătorul are înaintea sa o vale foarte adâncă, în care trece un râu, ale cărui maluri le uneşte o punte frumoasă cu arcuri, pe care trebue să o treacă ca să ajungă, suindu-se, la satul Tişte, aşezat la mijlocul coastei suitoare a muntelui. Tot la mâna stângă, la locul de unde priveşte, călătorul vede o prăpastie la rădăcina căreia râul vuind face un cerc, în mijlocul căruia este o câmpie înconjurată de copacii de pe malurile râului şi acoperită de livezi înflorite şi verzi, unde pasc oi, cirezi de boi şi herghelii de cai. Această poziţiune este o raritate şi o recomand călătorilor, care ar călători prin acele locuri, să meargă să o vadă. Muntele deasupra satului Tişte se numeşte *Spiliu* şi este ceva grandios şi o adevărată fortăreaţă naturală. Satul *Cireşiu* este românesc şi astăzi este aproape părăsit, unii din locuitori emigrând în Tişte, iar alţii în comuna Avela. Căpitanii dar *Ianula* şi *Teodor Ziaca* au fost Români. Despre numele *Ziacă* vezi la pag. 62 Nr. 87.

Dăm aci două liste Nr. 41 şi 42 de numele şi pronumele locuitorilor a două sate, azi grecizate, dela Pind, dintre cari unul se numeşte *Tişti*, iar celălalt *Mavrani*. Locuitorii la întrebarea *ce sunt?* răspund că sunt *Vlahi*, şi poartă costumul romănesc. Din numele ce le va ceti cititorul va vedea că ei sunt *Vlahi*, Βλάχοι γραικόφωνοι (*Vlahi* vorbind *greceşte*), cum ar zice Grecii. Mulţi din *Tişti* au rude în comuna românească *Avela*, negrecizată. Asemenea şi familia armatolului Căpitan Teodor *Ziacă* are rude în Avela.

LISTA Nr. 41.

Numele şi pronumele locuitorilor din *Tişti* (Lista nu-i completă)

1. Gg. Anastasi.
2. N. Hr. Ţata-Beta.
3. Gudi Bubàru.
4. Gula Bubàru.
5. Gg. Ianùli Bubàru.
6. T. *Caciu-Iani.*
7. Hr. Caţàvu.
8. N. Ceardàca.
9. N. Harisi Ceata.
10. N. Papa-T. Cioca.
11. Hr. şi Gùla Ciocan.
12. Mitru Ciocan.
13. Iani Ciocan.
14. Mitru Giogu Cioia.
15. Dena Ciotra.
16. V. Stavru Ciùnari.
17. Gg. V. Ciùnari.
18. Nicola Cornùtu.
19. Gg. Cu'cu.
20. Hr. şi Gula Cuvàră.
21. Hr. Naşiu Jigòpi.
22. Hr. Cutu-N. Jigòpi.
23. Mitru V. Jigòpi.
24. Papa-Gg. Jigòpi.
25. T. Chircu Jigòpi,
26. Zisi Jigòpi.
27. Papa-Hr. Economu.
28. Andrea Fida.
29. Hr. şi T. Fida.
30. Gg. Galdemùli.

31. Zisi Ganaciu.
32. Vasili Ghiòctu.
33. Sterghiu Toli Gòţi.
34. Tanasi Toli Gòţi.
35. Gg. Gudànu.
36. Gùla Gioga Gudànu.
37. Papa-Sterghiu Hagi.
38. Timiu Haşiòti.
39. Gg. şi Zicu Lita.
40. Mitru Nota.
41. Ianùla Papà.
42. Mitru Dàscal Pârciu.
43. Spiru Buşiu Pârciu.
44. Mitru Buşiu Pârciu.
45. Sterghiu Piciàva.
46. I., Hr. şi Gùdi Plica.
47. Zisi Proiu.
48. Tanasi Rafti.
49. Gg. Riga Şamòti.
50. I. Cioba Şamòti.
51. Hristu Simu.
52. Mitru Spânu.
53. Nicola Taciu.
54. Gg. Zanùli Trubùchi.

LISTA Nr. 42.

Numele şi pronumele locuitorilor din *Màvrani*. (Lista este incompletă)

1. Panaioti Andùli.
2. I. Bala-Dimu.
3. Liacu Belu.
4. Tegu Bita.
5. Tegu Cacatòsi.
6. Hr. şi Gula Ceagànu.
7. Lambru Ceagànu.
8. Hr. C. Chirica.
9. Sterghiu Ciùra.
10. Mitru Ciùra.
11. Nastasi C. Colovò.
12. A. Tegu Comu.
13. V. C. Papa-Dahas.
14. Mitru Danu.
15. Mitru Dimu.
16. Hristu Dona.
17. Iotu Dùla.
18. Iani Galman.
19. Mitru Giuvàra.
20. Gg. Gogùla.
21. Giogu Haşiòti.
22. C. Giogu Còmnea.
23. GanaciuGiogu-Comnea.
24. Familia Comneàţilor.
25. Lambru Anagnosti.
26. Nitru N. Lambru.
27. Tegu Lambru.
28. Tegu Lolu.
29. Petru Macry-Iani.
30. Papa-Gg. Papa-Iani.
31. Puliu Pigacioti.
32. Mitru Taşiàna.
33. Taşùla Tegu.
34. Hr. C. Ţirica.
35. Hr. şi Gudi Vangheli.
36. Zicu Procòpi.

CĂPITAN MICIU.

265. *Căpitan Miciu* ne este dat de d-l Δ. 'Αραβαντινὸς, (Χρον. τῆς 'Ηπείρου) vol. I, pag. 307, nota 1 dela pag. 306 la ε) între armatolii Olimpului de pe la anii 1809—1814 fără niciun amănunt despre vieaţa lui. Numele *Miciu* (Μῆτζος) ne scuteşte de a-i demonstra românitatea. Vezi despre numele *Miciu* la pag. 90 nota 32; pag. 78, Nr. 164. Dela *Miciu* se fac şi augmentativele *Miciar* şi *Miciur* (vezi la pag. 115 Nr. 6).

IANI BATARIA.

266. *Iani Bataria* este unul din protopalicarii lui *Caciandoni*, pe care îl vedem poreclit şi *Caraiani* şi *Caraianachi*, şi care, după moartea lui Caciandoni, servi sub fratele lui, sub Lepenioti. (Passov, pag. 84, cânt. CIII, versul 14, şi pag. 82, cânt. CI, vers. 2 şi 13). Vezi dar despre el la Nr. 215 şi la Nr. 278.

Cuvântul *bataria* şi *pataria* este în greceşte Μπαταριὰ şi παταριὰ, şi este luat dela macedoromânescul *bătăreauă*, care însemnează: *descărcarea de mai multe puşti deodată*. Cuvântul se dă ca poreclă la *voinici*, precum şi *Palasca* (= cartuşieră) şi *Carabină* şi altele. A fost Român.

CAŢICO-IANEŞTII.

267. *Armatolii Caţico-Ianeştii.* Am vorbit la Nr. 40 despre un armatol *Caţico-Iani* de pe la anii 1737. Aici mai adăugăm că această familie numeroasă a continuat a-şi menţinea căpitănatul până la revoluţiunea greacă în continue lupte cu Turcii. 'Αριστοτέλης Βαλαωρίτης, (în 'Αθανάσιος. Διάκος, pag. 210—213) ne dă următoarele nume de armatoli din această familie, cari au luat parte glorioasă şi în revoluţiunea greacă: Hristu, Apostoli, Miliu, Spiru, State, Costula şi Preba. In această familie găsim şi o fată numită *Bilia*, pe care Ali paşa vru să o ia în haremul său, însă fratele ei *Miliu*, îi tăie capul şi nu lăsă să o ia vie Ali paşa.

Sunt menţionaţi pentru bravură în revoluţiunea greacă următorii: Miliu, Spiru, State *Caţico-Iani*, şi I. al lui Hristu Gheorghe *Caţico-Iani*, care servi ca marinar (Filimon, III, 198, 246—347, 456, 370; IV, pag. 57; Tricupis, II, pag. 356). Din citaţiunile de mai sus din Filimon, Tricupis şi 'Αριστ. Βαλαωρίτης, se vede că *Miliu*, *Spiru* şi *Costula* muriră în revoluţiunea greacă. *Costula* muri în România. Iar State *Caţico-Iani* este unul din aceia, cari se închinară împreună cu Odiseu Andruţu la hanul dela *Gravia* (vezi la Nr. 206). Filimon ne dă ca închis acolo şi pe Spiru *Caţico-Iani*.

Românitatea familiei *Caţico-Ianeştilor* se vede din probele date la Nr. 40 [1]). Numele *Preba* al unuia dontre *Caţico-Ianeşti*, menţionat mai sus, îl purta şi un şef însemnat al *Românilor* zişi Βλάχοι 'Ρυγχῖνοι, din veacul de mijloc (vezi în *Hopf*, *Griechenland im Mittelalter und in der Neuzeit*, vol. IV, pag. 95, coloana I, rândul 4).

Este recunoscut astăzi că 'Ρυγχῖνοι au fost Români cu toate că *slaviştii* şi toţi istoricii îi credeau *slavi*. Mai încolo în această carte noi demonstrăm că aşa numiţii Σθλάβοι, Σθλαβηνοὶ Σκλαυηνοὶ,etc., cari invadară Bulgaria, Tracia, Macedonia, Epirul, Tesalia şi Grecia au fost *Vlahi*. Dacă n'am aţins până acuma această chestiune a fost că n'am vrut să distrag pe cititori dela atenţiunea către armatoli, la care ţin mult.

CĂPITAN CAZAVERNI

268. *Căpitan Cazaverni* ne este dat de d-l Δ. 'Αραβαντινὸς, (Χρον. τῆς 'Ηπείρου,, vol. I, pag. 307, nota ζ) ca armatol şi haiduc din Macedonia. El a fost totdeauna cu armatolii Olimpului şi mai cu seamă cu *Nicu Ţara*, împreună cu care îl vedem în mai multe lupte în contra Turcilor şi pe uscat şi pe mare. (Satas, Τουρκοκρατουμένη 'Ελλὰς, pag. 584 jos). Este cântat şi el de popor împreună cu *Nicu Ţara* (Passov, pag. 91, cânt. CXIV).

---

[1]) *Caţico-Ianeştii* erau încuscriţi cu *Buieştii*, Fârşeroţi, cari nu se încuscresc cu alt neam decât numai cu Români; aceasta este o probă între altele că familia *Caţico-Ianeştilor* a fost românească (vezi Nr. 111, pag. 189—90; asemenea vezi la Nr. 288).

Porecla *Cazaverni* este rău reprodusă de Greci din *Cacia-Verni* [1]), poreclă sub care este cunoscut de Români. Ori cum, chiar sub porecla *Cazaverni*, căpitanul în chestiune n'a putut fi de altă naţionalitate decât Român; căci dacă l-am admite ca Grec, Grecii n'au astfel de porecle; dacă l-am admite ca Albanez, Albanezi creştini la Olimp nu sunt, nici n'au fost. Bulgar n'a fost, căci Bulgarii ce caută pe la Olimp? apoi ei n'au avut armatolii sau căpitănate. Aiurea lămurim mai de aproape românitatea lui după informaţiuni personale, care nu-şi au locul aici, unde vorbim numai după citaţiuni din cărţi tipărite.

DIMU CELIU

269. *Dimu Celiu*, fiul lui Capitan Iani *Rangu*, despre care vezi la Nr. 247, luă şi el o parte însemnată în revoluţiunea greacă şi-l vedem comandant în oştirea lui Teodor Buia Griva (vezi Χρῆστος Βυζάντιος, pag. 420-421, şi Tricupis, IV, pag. 421 şi 422 şi aiurea). El, pentru vitejiile sale, ajunse şi general în revoluţiunea greacă (vezi la Nr. 247). In Pasov (pag. 89-90, cânt. CXII) găsim un cântec popular făcut în onoarea lui pentru vitejia ce a arătat într'o luptă cu un Derven-aga, Turc albanez numit *Ismail Chioi*, pe care-l învinse, tăindu-i şi capul.

Numele lui Dimu *Celiu* ne este dat în formele Δῆμος Τζέλιος, Δημο-Τσέλιος şi simplu Τσέλιος. Tatăl lui Dimu *Celiu* se numea Iani *Rangu;* ce este dar *Celiu* de după *Dimu?* Ar crede cineva că *Celiu* ar fi numele tatălui său. Noi credem că forma grecească Δημοτζέλιος, scrisă într'un singur cuvânt, fără de semnul de unire (Δημοτζέλιος) ne explică bine de unde a provenit după *Dimu* şi adaosul de *Celiu.* Numele *Dimu* are în dialectul macedoromân diminutivele următoare între altele: *Dimuţu*, *Dimuciu* şi *Dimociu* şi *Dimoci ;* un alt diminutiv a lui *Dimociu* sau *Dimuciu* este *Dimoceliu* şi *Dimuceliu*, pe care Grecii, neştiind formarea diminutivelor româneşti, l-au scris în cărţi Δῆμος Τζέλιος, făcându-l două nume, sau cu *trait d'union* Δημο-Τζέλιος sau Δημο-Τσέλιος. *Dimu Celiu* sau mai bine *Dimoceliu* a fost *Român*, căci şi tatăl său a fost *Român* (vezi la Nr. 247) şi pentrucă şi el poartă nume românesc sau cu formă românească.

Se află la Macedoromâni şi numele *Celiu* şi ca poreclă şi ca nume de botez. El se găseşte şi la Albanezi, însă numai la aceia, cari, fiind Fârşeroţi, se turciră sau se albanizară. *Celiu* se aude şi *Geliu.* Porecla *Celiu*, scrisă Τσέλος, o găsim şi la Românii din Peloponez. Filimon (III, pag. 283) pe lângă doi şefi militari din satul *Doliani* din Peloponez numiţi *Casta Cârje* şi *Dimitri Mitru Mara* le dă şi pe *Celiu* din *Chinuria*, provincie din Peloponez. Numele *Doliani* nu este *slavic*; aiurea arătăm origina lui *Vlahică.* Vezi deocamdată la Nr. 278 şi în special la Nr. 37.

---

[1]) Dela *Vernu*, *Verni* este făcută Vernescu al unui ilustru Român din România.

D-l Π. 'Ράγκος a anunţat în cartea sa, pe care am citat-o la Nr. 247, că în curând va scoate la lumină o monografie despre *Dimu Celiu*. Amatorii, dacă va apărea cartea, pot citi mai multe despre armatolul nostru dela acest Nr. 269.

PAPA-COSTA CIAMALA

269 bis. *Papa-Costa Ciamala* a fost armatol la Parnas şi era nepot a lui Vergu *Vlaharmata*, despre care vezi la Nr. 97, unde sunt şi probele despre românitatea lui Papa-Costa *Ciamala*. El luă parte însemnată în revoluţiunea greacă (Filimon, III, 203; Χρῆστος Βυζάντιος, pag. 297, 298 şi aiurea). Vezi şi la Nr. 261. Cu numele Costa *Ciamala* a fost şi un *Suliat* armatol ('Αραβαντινὸς, Χρον. τῆς 'Ηπείρου, vol. I, pag. 368). Numele acestui Costa *Ciamala* Pouqueville (*Régénér*, IV, pag. 2) îl scrie, elenizându-l, Costas *Timolas*, ca şi când ar fi Τιμόλαος. Vezi despre un oarecare Papa-Costa *Ciamala* şi la pag. 98 din această scriere a noastră. Vezi despre deviaţia numelui *Ciamala* şi la Nr. 218 la *Ciami Cara-Taşiu*. Dar numele *Ciamala* poate avea şi altă origină, după cum arătăm aiurea.

NASTASE ZEGHIU

270. *Nastase Zeghiu* ne este dat de Filimon (I, pag. 133) între mai mulţi comandanţi, cari serviră ca mercenari sub Francezi, Ruşi şi Englezi în insulele ioniane la începutul secolului al XIX-lea. Era din Acarnania. Porecla *Zegă* (pronunţă *Dzegă)* sau *Zeghe*, *Zeghiu* este fărşerotească; deci Nastase *Zeghiu* a fost Român (vezi la pag. 11-12, şi la 30 N) [1]). Dela *Zegă* se face şi diminutivul *Ziguliu*, *Ziguli*, care poate a dat, prin schimbarea lui *l* în *r*, formele *Ziguriu*, *Ziguri*, reproduse de Greci prin Ζυγούρης. Dela *Zegă* se face şi augmentativul *Zigoniu* şi *Zigoni*, poreclă a cării formaţiune, necunoscând-o 'Αραβαντινὸς, a elenizat-o în Διγόνης, rău şi fără cale, căci în poporul grec modern nu există astfel de poreclă. Vezi la Nr. 271.

CĂPITAN DZIGONI

271. *Capitan Dzigoni* a fost armatol la *Lamari* aproape de Arta în Epir şi la 1814, luându-i-se căpitănatul de Ali-paşa, se retrase la Preveza ('Αραβαντινος Χρον. τῆς 'Ηπείρου, vol. I, pag. 310, nota 1, ζ)). Alte detalii despre acest armatol nu cunoaştem. Δ. 'Αραβαντινὸς ne dă pe *Dzigoni* în greceşte Διγόνης şi ar crede cineva că cuvântul derivă dela δις = *de două ori* şi γόνος = *născut* sau *care naşte*, adecă *cel născut sau care naşte de două ori*. Observăm însă că astfel de nume nu există în această formă nici în *limba elină* veche, pe când există δίγονος, διγενὴς,, etc. Ca să ne explicăm cum pe *Dzigoni* îl făcu Διγόνης

---

[1]) Numele *Dzegura* uneori Grecii îl scriu: Τζεκούρας ca şi când ar fi dela Τζεκούρι, = securea (vezi la Nr. 38, 39 şi la Nr. 190).

Δ. 'Αραβαντινὸς, trebue să spunem că şi dânsul a fost apucat de boala panelenismului şi de patriotism ciupeşte cât poate dela vecini, elenizând şi cuvinte şi nume proprii şi dându-le origină *elinească*, pe când ele sunt străine elenismului. Astfel (Χρον. τῆς 'Ηπείρου, vol. II, pag. 205 nota 1) derivă, de exemplu numele proprii: *Dragani* dela δρυογενεὶς = *născut din stejar* ((δρῦς); *Chiperi* (*piper*) dela Κηπηρά, (Κῆπος = grădini). *Zeliani* dela Ζηλιανὴ (dela ζῆλος = *zel*); *Zagani* dela Ζωογονὴ = (ζῶον şi γονὴ = naştere de animale), etc. Iar la pag. 317—319 merge şi mai departe cu patriotismul. D-l Δ. 'Αραβαντινὸς este un om erudit, ne mirăm cum a lăsat ştiinţa la o parte pentru patriotism, căci n'a fost atâta lipsit de cunoştinţele filologice ca să comită de neştiinţă nişte asemenea erori. De aceea Γ. Χρ. Χασιώτης îl blamează pentru acestea în Χρυσαλλὶς (vol. III, pag. 45 jos şi 46 sus). Şi Filimon elenizează numele româneşti, dar d-l 'Αραβαντινὸς, abuzează [1]). Pe *Dzigoni* dar îl făcu Διγόνης. Ce este *Dzigoni?* Dela *Dzegă*, *Dzeghiu*, nume fărşerotesc, se fac diminutivele *Dziguliu*, *Dziguli* şi credem şi *Ziguri* reprodus de Greci prin Ζυγούρης, şi augmentativul *Dzigoniu*, *Dzigoni*. Dela *Dziguliu* şi *Dziguli* se face şi *Zigulia*, care în unele locuri se aude şi *Ţiculia*. Vezi şi la Nr. 270 şi 190.

Armatolul Dzigoni dar a fost *Român*.

LEPENIOTI

272. *Capitan Draghista*. *Lepenioti*, fratele lui *Caciandoni*, ciuruit de gloanţe ale oamenilor puşi de Ali-paşa la pândă casă-l asasineze, mai cu seamă a soldaţilor armatolului *Nacu Tea*, care odinioară i-a fost protopalicar şi acuma cel mai mare vrăjmaş fără să ştim din ce cauză, zice într'un cântec popular grecesc (P a s s o v, pag. 83, cânt. CIII, vers. 11-15): « Nacule, dacă aveai războiu, de ce nu mi-ai trimis veste, să-mi adun cetele pe care le-am împrăştiate, pe *Treanca* [2]) la Euripoli, pe *Draghista* [3]) la Rèndina, şi pe cel *Iani Bataria*, care este la plasa de dincolo, să fi văzut ce este războiu şi asalt haiducesc». Pe acest *Draghista*, P e r e v o s ('Απομν. πολεμικά, vol. II, pag. 29) ni-l dă cu numele Φραγκίστας. Cântecul popular dar confundă pe Φραγκίστας cu Δραγκίστας, şi Perevos este confirmat şi de 'Αριστοτέλης Βαλαωρίτης (în 'Αθανάσιος Διάκος, pag. 204 sus), care spune că despre *Caciandoni* scrise o carte foarte importantă d-l Δ 'Επαμινώνδας Φραγκίστας, fiul unuia din cei mai viteji conluptători ai lui *Caciandoni*, υἱὸς ἑνὸς τωῦ γενναιοτέρῶν τοῦ Κατζαντώνςη σύναγωνιστῶν, şi prin urmare, Δραγκίστας din Passov este Φραγκίστας a lui Perevos şi a lui Balauriti, Φραγκίστας, care, după moartea lui *Caciandoni*, intrase cu ostaşii săi în trupa lui *Lepenioti*, fratele lui *Caciandoni*, şi de aceea Lepenioti în ceasul morţii şi-aduce aminte de el. In

---

[1]) Mai încolo vorbim pe larg despre aiurările patriotice ale d-lui 'Αραβαντινὸς, in elenizarea numelor româneşti.

[2]) Τριάγκα. [3]) Δραγκίστα Vezi şi un sat cu acest nume pe muntele *Arin*.

cântecul CIII din colecțiunea Passov, pag. 83, spune următoarele la început, pe care le traduc: «voi păseri sălbatice și domesticite, voi treabă n'aveți acolo la satele românești (ςτὰ Βλαχοχώρια), treceți sus la Agrafa dincolo de satele românești să găsiți pe cei trei armatoli ai lui Lepenioti». Acești trei armatoli ai lui Lepenioti ne spune mai la vale cântecul că erau *Treanga*, *Dranghista* și *Iani Bataria*. *Dranghista* de aici poate să fie în locul lui *Dranghista*, poate să fie însă și altă persoană și îndată vom vedea care anume. *Lepenioti* era Fărșerot sau 'Αρβανιτόβλαχος. La aceștia găsim mai des decât la ceilalți Români și patronimice în *isca* și *ista*, precum *Tori*sta, *Cordi*sta, și altele. Fiul lui *Treanga* dar de mai sus la Fârșeroți se zice Treanghi*sta*, care ușor se poate altera în *Dreanghista* și *Dranghista*, Δραγκίστας. Prin urmare *Dranghista* atunci a fost *fiul* lui *Trianga* sau *Drianga*. Porecla *Triu* există la Macedoromâni și dă patronimice și nume de trib în: Trianii, *Triancii* (= Trianții, și articulat Trianțili), și numele fiului în: Trian*că*, Trian*ta*, Trian*tu*. Numele Franghi*sta* este și el format ca și Trianghi*sta* de mai sus. Cei trei sub armatoli ai lui Lepenioti, adică *Trianga*, *Dranghista* și Iani *Bataria* au fost Fărșăroți ca și Lepenioti, deci au fost și ei *Români*. Pasările, despre care vorbește cântecul citat mai sus, cărora li se spune că n'au treabă la satele *românești* și să meargă să găsească pe tovarășii lui Lepenioti ca să vie să-i ajute, nu însemnează alta aici decât aceasta: voi *Români*, lăsați-vă treburile și sburați iute ca pasările să spuneți lui *Treanga*, *Dranghista* și Iani *Bataria* să vie iute să dea ajutor lui *Lepenioti*.

CĂPITAN MAMALINGHIDI.

273. *Căpitan Mamalinghidi* ne este cunoscut din Passov (pag. 102, cânt. CXXX, vers. 5). In cântecul citat mai sus figurează următorii armatoli, cari, ieșind din Grecia la 1838 ca să-și reia căpitănatele, pe care le pierdură cu ocaziunea revoluțiunii grecești, au fost urmăriți de oștirile turcești, și ca să-și procure cele necesare de traiu și de luptă, amenință mai multe orașe creștinești a le arde, dacă nu le vor trimite ceea ce cer. Armatolii sunt cei cari urmează:

Dimitri și Gheorgachi Țapu.
Teodor Ziacă.
Cara-Miciu.
Catarachia.
Mamalinghidi.

Mămăliga la Macedoromâni se zice *Căcimac* și *mămălingă*; de aci dar porecla de Μαμαλιγκίδης al căpitanului în chestiune, care poreclă cu sufixul grecesc ιδης a însemnat: fiul lui *Mamalingă*. La Macedoromâni, cei cari fac uz mai mult de *mamaligă* sunt fârșeroții; deci credem că Μαμαλιγκίδης a fost din triburile fârșerotești, și prin urmare Român. Numele însă poate fi și dela numele *Mamali*, nume de familie românesc.

CĂPITAN MAVROMATI.

274. *Căpitan Mavromati*. Μαυρομμάτης în grecește însemnează: *cel cu ochi negri, omul oacheși*. Cine n'ar ști amănuntele ce vom da și s'ar lua după porecla grecească, ar crede că Mavromati a fost Grec, însă nu este așa. 'Αραβαντινὸς, (Χρον. τῆς 'Ηπείρου, vol. I, pag. 310, nota 1, §) ne spune despre el: « Μαυρομμάτης 'Ακαρνὰν, ἀπόγονος ἀρχαίας ὁπλαρχηγοῦ οἰκογενείας, προσφεύγων εἰς Πάργαν », adecă: « Mavromati Acarnanian, strănepot al unei familii vechi de armatol, care (la cazuri) se refugia la Parga ». Acest Mavromati menționat aici trăia pe la 1814. Un alt armatol Mavromati, poate tatăl celui în chestiune, îl găsim menționat în Passov (pag. 5, cânt. 1, vers. 9), care-l pune greșit pe la 1700—1710, căci de aiurea știm (S a t a s, Χρονικὸν ἀνέκδοτον Γαλαξειδίου, , pag. 157) că trăia pe la 1760 și încoace. D-l Satas ('Ελληνικὰ ἀνέκδοτα, vol. I, pag. ρσλτ) ne vorbește de acest Mavromati ca despre un om foarte bogat în Acarnania pe la 1778-90, care punea și scotea pe armatoli de acolo, după placul său, căci avea și mare putere. Aiurea (Νεοελληνικὴ φιλολογία, pag. 646, la titlul Νικόλαος Μαυρομμάτης) tot d-l Satas ne spune că: « acest Nicolae Mavromati se născu la 1771 în *Catuna* din Acarnania; tatăl său, un însemnat fruntaș al Acarnaniei, poreclit *Panu-Catuna*, luând parte în revoluțiunea elinească dela 1770, fu ucis la Vrahori ». Capitan Mavromati dar, despre care vorbim la acest Nr. 274 a fost fiul lui Nicolae *Panu-Cătuna*, care era însemnat fruntaș prin bogății și prin influență militară mai mare chiar decât armatolii. La aceasta dar făcea aluziune d-l Δ. 'Αραβαντινὸς, când a zis că armatolul Mavromati de pe la 1814 era strănepot al unei vechi familii de armatol în Acarnania. *Mavromati* dar în chestiune a fost nepot de *fiu* a lui *Panu-Cătuna* din Acarnania, care era poreclit *Cătuna* de la numele satului *Cătuna* unde se născu. Dar și *Panu-Cătuna* era strănepot al unui alt armatol însemnat din *Cătuna* de pe la 1684, care pe atunci avea porecla de *Panu Meitani*, despre care vezi la Nr. 25 [1]). Vezi despre comuna *Cătuna* la Nr. 244. Capitan *Mavromati* dar, coborîtorul lui *Panu-Cătuna* și *Panu Meitani*, din *Cătuna*, comună românească, a fost *Român*. In Χρυσαλλὶς, (vol. III, pag. 713—722). D-l Satas vorbește pe larg despre rolul însemnat militar ce l-a jucat *Panu Meitani*, strămoșul lui *Panu-Cătuna*, împreună cu alți mulți armatoli (Români), pe la anii 1684—1715 în alianță cu Venețienii, și la pag. 717 ne dă și portretul lui *Panu Meitani*, copiat de pe unul ce se află în biserica din *Cătuna*, al cărui se vede că a fost etitor. Tot în Χρυσαλλὶς, (pag. 721—722) d-l Satas ne dă o copie și de pe o diplomă a Dogelui Veneţiei Aluiziu Mocenigo, prin care Dogele conferi titlul de nobleţă lui *Anghel Şumilă Vlahu* împreună cu o cruce pentru marile servicii aduse republicei venețiene. Din cuprinsul acelei *Diplome*

---

[1]) Vezi I la Nr. 25 dela p. 154, unde Pouqueville zice că *Cătuna* era locuită de Vlahii *Buiești* sau *Buii*.

se vede că Românii încă pe la anii 1684—1715 ajutau cu oştiri numeroase pe Veneţieni în contra Turcilor. *Anghel Şumilă*, poreclit *Românul*, zice diploma că ajută pe Veneţieni, întreţinând 1.000 de soldaţi din punga sa, cu cari venise din părţile Ianinei. Se mai spune în diplomă că *Anghel Şumilă* Românul pierdu în luptele pentru Veneţieni un frate şi un văr, cari după cum ştim din 'Αριστ. Βαλαωρίτης (în 'Αθαν.. Διάκος, pag. 163—172) au fost *Hristu Balaoritu*, văr primar a lui *Şumilă*, şi un frate, al cărui nume nu se spune. 'Αριστοτέλης Βαλαωρίτης ne spune la pag. 163 că *Hristu Balaoritu* este strămoşul familiei sale; însă acest *Hristu Balaoritu*, după cum se vede din poezia publicată la pag. 165 din opul menţionat mai sus, purta numele de *Hristu Balaura* (Χρῆστος Βαλαούρας), care este numele românesc *Balaur* cu un *a* la fine, care ţine loc de articol (vezi pag. 63, nota 3 din această scriere a noastră. Mai multe amănunte despre strămoşii poetului 'Αριστοτέλης Βαλαωρίτηςvezi la pag. 163—172 din opul citat mai sus al poetului *Balaoritis*. Vezi şi la Nr. 93; iar despre *Anghel Şumilă Vlahu* vezi la Nr. 22, 23 şi 24).

CĂPITAN PLEACICA

275. *Căpitan Pleacica* sau *Pliaşcă*. F a u r i e l (vol. II, pag. 29), vorbind despre acest armatol, zice: « Pliaskas n'étant pas un nom Grec, je suppose que le Klephte auquel on le donne ici, était Albanais ou Valaque ». Cuvântul *pliacică* sau *pliaşcă* însemnează *pradă* la Macedoronâni, cari n'au cuvântul *pradă*. *Pliacică* însă l-au şi Albanezii în sensul în care şi Românii. Armatolul *Pliacică* n'a fost Grec, dacă judecăm după nume şi după fapte, şi iată cum Grecii n'au nici cuvântul *pliacică*, nici poreclă *Pliacică* sau *Pliaşcă* [1]); apoi căpitan *Pliacică* era armatol la Olimp, unde am văzut că armatoliile sau căpitănatele erau *româneşti*, şi armatolii şi-apărau satele lor de pe munte, care sunt locuite de Români, şi nu ştiu, dacă *Pliacică* a fost Grec, se înţelege dela câmp, ce poftă i-a venit să se ducă la munte să apere pe Români de Turci. Pliacică nici Albanez n'a fost; căci sate albanezeşti la Olimp nici n'au fost, nici nu sunt, şi prin urmare nici căpitănate albanezeşti n'au putut să fie acolo, cărora Pliacică să le fi fost armatol. Armatolul *Pliacică* dar a fost Român.

---

[1]) *Papii* la Macedoromâni însemnează *moşneag*; *păpuliu* şi *păpuliac* şi prescurtat *pliac* este *moşneguţi*; iar *pliacică* este fiu de *moşneguţ* sau de tot *moşneag*. Aceasta însemnează porecla armatolului dela acest Nr. 275.

Există la Macedoromâni şi porecla *Papliac*, făcută din Papuliac, Şi Albanezii au cuvântul *pliac* în sens de *bătrân*, dar l-au împrumutat dela Români numai în sens general de *bătrân*, pe când la Români, au conştiinţă de sensul *diminutiv* al cuvântului şi de prescurtarea lui dela *păpuliac* dela *papi*, *păpuliu*, arată *moşneguţ de tot*. Macedoromânii pentru *bătrân* au cuvintele *auşiu* şi *bitârnu*: *auşii* la ei însemnează *îmbătrânii*. La ei diferă *papu* de *auşiu* întru aceasta, că cel *întâi* însemnează *bătrân* în *adânci bătrâneţe* apoi şi *bunic*, pe când al *doilea* însemnează *un moşneag* nu tocmai aşa de tot bătrân. *Papu* însemnează şi *bunic*; astfel *pap-niu* = bunicu-meu. Iar *bunica* se zice *maia*, *maie*.

In colecţiunea cântecelor populare de Passov, la pag. 93, unde se află cântecul lui Pliacică, urmează imediat la aceeaşi pagină un alt cântec întitulat Γιώτης καὶ Πλιάτσκας, adecă *Iotu* şi *Pliacică*. Din cuprinsul cântecului din urmă vedem că *Ghiotu* şi *Pliacică* sunt inseparabili, şi Pliacică întreabă pe *Iotu:* «Ce te gândeşti, *Iotule*, ce-ţi pui în minte? Nu cumva te gândeşti la haiducie, să ieşi să te faci *cleft?* — Nu mă gândesc la haiducie, îi răspunde *Iotu*, să ies să mă fac *cleft*, ci mă gândesc la timpul, ce timp ne-a ajuns, căci trecătorile se turciră, le luară Albanejii». *Iotu* dar, adresându-se către Pliacică, n'are aerul a vorbi cu un camarad de origină *albaneză*. Aiurea vedem (la Nr. 233) că *Iotu* este inseparabil şi de un alt armatol numit *Sterghiu*, aşa că *Pliacică*, *Iotu* şi *Sterghiu* au fost împreună în revoltele lor în contra Turcilor. *Iotu*, *Sterghiu* şi *Pliacică* sunt nume româneşti, şi deci toţi trei au fost *Români*.

Toate câte am spus până aci despre *Pliacică* sunt din cărţi. Din partea noastră spunem atâta că familia sau descendenţii lui *Pliacica* se află şi astăzi în comuna *Avela* de pe Pind şi Români au fost de totdeauna şi Români sunt şi astăzi (vezi numele *Pliacică* al unuia din contribuabilii comunei *Avela* la pag. 41, coloana a II-a, al doilea rând, şi pag. 57 Nr. 60). Armatolul *Pliacică*, deşi era originar dela Pind, din cauza împrejurărilor trăia la Olimp în camaraderie cu *Sterghiu* şi *Iotu*, care *Iotu*[1]) era din familia *Lazeştilor* din *Vlaho-Livade*, cari sunt menţionaţi în cântecul lui Pliacică din colecţiunea Passov şi Fauriel; pe lângă cei de mai sus figurează împreună cu *Pliacică* în cântec şi vestitul Nicu, tatăl lui Cheorghi Olimpiotul, din familia armatolilor *Lazeşti*.

Şi în Passov (pag. 93, cânt. CXVI), şi în Fauriel (vol. I, pag. 32) vedem că *Pliacică* este greu rănit într'o luptă cu Turcii, iar în Passov (pag. 93-94, cânt. CXVII întitulat Γιώτης καὶ Πλιάτσκας, vers. 10-11) vedem că *Pliacică*, rănit într'o luptă pe la Olimp, spune că nu este de acolo, ceea ce se vede din cuprinsul vers. 10-11:

«῎Νᾶχα νερ' ἀπ' τὸν τόπο μου καὶ μῆλ' ἀπ' τὴ μηλιά μου,
«Νᾶχα καὶ τὴ μανοῦλά μου, νὰ πλαίνῃ τοὺς γιαράδες»,

Adecă: «De-aş avea apă din locul meu şi mere de pe mărul meu, de-aşi avea şi pe măiculiţa mea, să-mi spele rănile». Pliacică dar nu era de pe Olimp, după cuprinsul acestor versuri şi după ceea ce am spus noi mai sus.

Cântecul lui *Pliacică* este foarte duios şi nu mă pot abţinea de a nu-l da în traducere românească din textul grecesc din Passov. Iată ce zice în traducere:

«Zace Pliaicică, zace, zace la cişmeaua singuratică; ia apă să se răcorească, iarăşi apă cere. Cu păserile vorbia şi cu rândunelile: Oare, păsărilor,

---

[1]) *Iotu* este cel zis Π. Λάζος, adică Πανχγιώτης Λάζος (vezi la Nr. 226). El era Căpitan *Lazu*, cel din Vlaholivade.

mă voiu vindeca, oare păsărilor, mă voiu însănătoşi? — « Dragă *Pliacică*, dacă vrei vindecare, să se vindece rănile tale, ieşi sus pe Olimp, la locul cel frumos; Voinici acolo nu se îmbolnăvesc, şi bolnavi se îmbărbătează. Acolo sunt *cleftii* cei mulţi, cele patru *prutate;* acolo se împărţesc galbeni, acolo *căpitănate*. Lui Nicu îi cade la sorţ Potamia (adecă, valea râului Peneu), lui Hristu îi cade Alasona, Toliu avu estan căpitănatul dela Caterina, şi micul fiu al lui Lazu luă Platamona. Şi *Pliacică* sărmanul, *Pliacică* cel nenorocit, se scobora la Turnava [1]), ca să se ducă la Olimp. Şi Turcii cari erau după el i-au tras trei împuşcături. Il aşteaptă soţii săi, îl plâng codrii ». Iar textul grecesc zice:

Κείτετ᾽ ὁ Πλιάτσκας, κείτεται στὴν ἔρημην τὴν βρύσι·
Πέρνει νερὸ νὰ δροσισθῇ, πάλε νερὸ γυρεύει·
Μὲ τὰ πουλιὰ συντύχαινε καὶ μὲ τὰ χελιδόνια·
« Τάχα πουλιὰ θὰ γιατρευθῶ, τάχα πουλιὰ θὰ γιάνω;
Πλιάτσκα μ᾽ ἂν θέλης γιάτρεμμα, νὰ γιάνουν ἡ πληγαίς σου
Ἔβγα ψηλὰ στὸν Ὄλυμπο, στὸν ὅμορφο τὸν τόπο·
Ἀντρεῖοι ἐκεῖ δὲν ἀῤῥωστοῦν κι᾽ ἄῤῥωστοι ἀντρειώνουν
Ἐκεῖ ᾽ν᾽ οἱ κλέφτες οἱ πολλοὶ, τὰ τέσσερα πρωτάτα·
Ἐκεῖ μοιράζονται φλωριὰ κι᾽ ἐκεῖ καπιτανάτα·
Τοῦ Νίκου πέφτ᾽ ἡ Ποταμιὰ, τοῦ Χρήστ᾽ ἡ Ἀλασσῶνα,
Ὁ Τόλιος καπετάνεψε φέτος στὴν Κατερίνη,
Καὶ τὸ μικρὸ Λαζόπουλο πῆρε τὴν Πλαταμῶνα » —
Κι᾽ ὁ Πλιάστκας ὁ κακόμοιρος, ὁ κακομοιριασμένος,
Στὸν Τούρναβο κατέβαινε, στὸν Ὄλυμπο νὰ πάγῃ.
Κ᾽ οἱ Τοῦρκοι ποῦταν πίσω του τρεῖς τουφεκιαῖς τοῦ ῥίξαν.
Τὸν καρτεροῦναι σύντροφοι, τὸν κλαῖνε τὰ λαγκάδια.

Iar în cântecul intitulat Γιώτης καὶ Πλιάτσκας (Passov, pag. 93-94 vers. 8-17) cetim în traducere: « Zace Pliacică, zace, zace rănit, cu picioarele în apă, iarăşi apă cere. — « De-aşi avea apă din locul meu şi mere de pe mărul meu, de-aşi avea şi pe măiculiţa mea, să spele rănile, să spele rănile că sunt rănit ». « Cu pasările se certa şi cu rândunelele: « Oare, dragi pasări, mă voiu vindeca oare, dragi pasări, mă voiu însănătoşi? ». « Dragă Pliacică, dacă vrei vindecare, dacă vrei să te faci sănătos, să ieşi sus la Agrafa, sus la munţii dela Agrafa, unde sunt apele *cele reci* şi fetele cele frumoase ».

Armatolului *Pliacică*, care era Român, bardul popular, care îl ştie că era obişnuit ca toţi Românii cu *apele reci* de pe munţii unde locuesc, nu-i recomandă alt leac pentru răni decât apele reci. Pouqueville (*Voyage*, edit. II, vol. III, pag. 23), *vorbind de oraşul Vlaho-Clisura* din Macedonia, care este aşezat pe munte la o trecătoare, zice: « une sorte d'instinct porte

[1]) Acest Nicu este *Nicu* sau Nicola Lazu tatăl lui Căpitan Gghe Olimpiotul şi al lui Căpitan Diamandi (vezi Nr. 226 şi Nr. 246).

les Valaques à rechercher les régions froides, voisines des forêts, des pâturages et *des eaux glaciales qui sont leurs délices*». *Pliacică* dar, căruia bardul îi recomandă apele reci pentru leac, era *Român*.

Nicu, menționat în cântecul citat mai sus, este *Nicu Lazu*, despre care vezi la Nr. 226, 246 și 92. Asemenea *Toliu*, *Hristu* și micul fiu al lui *Lazu* sunt și ei armatolii *Lazești*, originari din *Vlaho-Livade*, despre cari vezi la Nr. 92 și Nr. 246. Și d-l Δ. 'Αραβαντινὸς (Χρον. τῆς 'Ηπείρου, vol. I, pag. 307, nota b) vede în *Nicu* de mai sus pe unul dintre *Lazești*. El nu poate fi *Nicu Țara*, sau un altul *Nicu*, poreclit *Condo-Nicu*, din familia armatolică *Bujdechi*, despre care vezi la Nr. 49. Despre cuvântul *prutate* (πρωτάτα) vezi la pag. 119. Despre *Pliacică* vezi și în Fauriel (vol. I, pag. 29—31).

Căpitanii *Pliacică*, *Iotu* și *Sterghiu* au lăsat frumoase amintiri la Românii dela Pind și Olimp, de aceea poporul cântă deseori la nunți și la bancheturi cântecele făcute în amintirea vitejiilor și suferințelor lor. Românii știu că și acești armatoli au fost din sângele lor și că armatoliile toate erau românești și că luptele cu Turcii le făcură numai Românii, când Turcii începură să atenteze la privilegiile lor. Nu știu ce au să zică Românii, când vor ceti următoarele cuvinte ale d-lui Satas din cartea: Les exploits de Dégenis Akritas, par C. Sathas et É. Legrand, Paris, 1875, pag. CLI, unde d-sa, vorbind despre armatoli, pe cari îi numește cu cuvintele grecești *akrites* și *clisourarques* (ἀκρῖται, κλεισουράρχαι), zice: «Les premiers sultans avaient confirmé dans leur charge les akrites et les clisourarques *de la Grèce proprement dite*, mais Soliman II les dépossédа, et confia aux Turcs et aux Albanais la garde des défilés ou *dervens* (NTERBENIA). A partir de cette époque, une guerre terrible, acharnée, implorable, fut déclarée *par les Grecs* à leurs envahisseurs, et *les palicares* marchèrent au combat, en chantant la fameuse protestation de Stergios».

Cele zise de d-l Satas nu sunt exacte și aceasta demonstrăm noi în această carte a noastră prin atâtea citațiuni și probe, pentrucă scriitorii greci ca mai *matihali* au apucat de au sfeterisit tot avutul istoric al Românilor. D-l Satas, tot în cartea citată mai sus, compusă de d-sa și de d-l Legrand, vorbind despre niște armatoli din vechime, *pretinși* Greci, cari luptară cu Saracenii în Asia Minoră, și-aduce aminte și de armatolii moderni *Greci* după d-sa și iată ce zice la pag. XVI: «Une particularité digne de remarque, c'est que ces héros d'un autre âge *ont des noms plus grecs* que les palicares des guerres de l'Indépendance, car au lieu de s'appeler *Nikotzaras*, *Zidros*, *Grivas*, *Karaiskakis*, *Andritzos*, ils se nomment Digénis, Philopappos, Théophylacte, Léandre, Porphyre». Această particularitate se explică foarte ușor, căci *palicarii* războaielor independenții *grecești* nu erau *Greci*, ci *Români*, și de aceea poartă numele românești de *Nicu-Țara*, *Zidru*, *Griva*, *Cara-Iscachi*, *Andrițu*, etc. Și aici d-l Satas nu este exact nici de bună credință, precum și aiurea am arătat (vezi Nr. 250). Despre *pretinșii* armatoli *greci* din Asia Minoră ai d-lui

Satas vom vedea de ce neam erau mai încolo, unde vorbim despre *Românii* din Asia Minoră (Bitinia, Frigia, Paflagonia, Mysia și Capadocia).

FRAȚII PULIU

276. *Frații Puliu* erau armatoli în provincia *Radovici* sau *Radovișdi*. Ei ne sunt dați de 'Αραβαντινὸς, (Χρον. τῆς 'Ηπείρου, vol. I, pag. 285, continuarea notei 1 dela pag. 280, la (ε) dela pag. 285) la plural Πουλαῖοι, adecă frații *Puliu* sau *Puliești*. Porecla Puliu (= *puiu*) ne dispensează de alte probe pentru a arăta românitatea lor. Cât despre provincia sau plasa *Radovici*, vezi în Pouqueville (*Voyage*, edit. II, vol. II, pag. 301, rândurile 15 și 16): «Velatico, premier village *du Radovich* et de Veléniskios, *chef-lieu de la capitainerie des Klephtes de cette contrée*» și (pag. 306, 362, 374), de unde se vede că se află lângă Arta în Acarnania superioară. Vezi la Nr. următor 277. Noi credem că cei dela Nr. 277, adică frații *Psaro-Iani*, sunt cei dați la acest Nr. 276 sub porecla *Frații Puliu*. Origina românească a numelui *Radovici* de mai sus o explicăm aiurea.

PSARO-IANI

277. *Frații Psaro-Iani* (Ψαρογιανναῖοι) sau *Psaro-Ianeștii* erau doi armatoli din plasa *Radovici* din Acarnania superioară ('Αραβαντινὸς, Χρον. τῆς 'Ηπείρου, vol. II, pag. 285, la nota ε). Ei pe la 1810, ne mai putând rezista, se supuseră lui Ali-pașa, satrapul Epirului. Dar iarăși se răsculară ducând vieață de haiduci și iarna, spune d-l Δ. 'Αραβαντινὸς, se îmbrăcau cu straie de *ciobani români* și se refugiau în țările din Tesprotia. Fiind trădați de o rudă a lor, pe când unul din ei era bolnav în coliba unui cioban, fură înconjurați pe neașteptate de soldații lui Ali-pașa, și unul din ei fu ucis, iar celălalt, numit Nicolae, fu prins viu și dus la Ianina. Acolo Ali-pașa dădu ordin de-l legară și-l puseră în gura unui tun încărcat cu praf, căruia îi dădură foc, și astfel corpul lui Nicolae se rupse în mii de bucăți de izbucnirea tunului. Δ. 'Αραβαντινὸς spune că și înșuși călăii vărsară lacrimi la un spectacol așa de îngrozitor.

Porecla *Psaro-Iani* însemnează *Iani Psarul*. *Psar* în dialectul Macedo-român însemnează *cărunt*, și se dă la *cai* ca poreclă. *Cărunt* la ei se zice *cănut*, și se dă la *câni* și la *capre*. Grecii au cuvântul cu accentul pe ultimă, zicând Ψαρός, iar Românii l-au mai sus; astfel Perevos ('Απομν. πολεμικὰ, vol. II, pag. 44, rândurile 5 și 6) ne dă pe un Suliat numit *Iani Psaru* în forma românească 'Ιωάννης Ψάρος, nu Ψαρὸς, căci este vorba de un *Român*, pe când Satas (Τουρκοκρατουμένη, 'Ελλὰς, pag. 493 și aiurea), dându-ne pe un Grec din insula *Miconos*, îl scrie în forma grecească cu accentul pe ultimă, Ψαρὸς, *Perevos*, în opul citat mai sus (la pag. 187), ne dă pe un Român dela Olimp cu numele Ψαροδῆμος împreună cu un alt Român *Nicola Liacopol* (vezi la Nr. 242—243), dar în Ψαροδῆμος, nu se vede dacă era Ψάρος, sau Ψαρὸς,,

precum și la Ψαρογιάννη, armatolii în chestiune. Am văzut la precedentul Nr. 276 că din *Radovici*, care este și sat și plasă, au fost doi armatoli, frații *Puliu* (= *puiu*), cari au fost Români: nu încape dar nicio îndoială că și compatrioții lor *Psareștii* au fost Români. Dar noi credem că frații ziși *Psaro-Iani* din *Radovici* trebue să fie tot cei numiți frații *Puliu* dela Nr. 276, și unul din ei este chiar *Iani Psarul*, Suliatul [1]); căci mulți Suliați erau chemați a apăra orașe și plăși întregi cu leafă, și purtau titlul de *căpitan* al provinciei pe care o apărau și ne sunt dați ca originari din acea provincie. Astfel pe Ψαροδῆμος, pe care Perevos ni-l dă dela Olimp, Tricupis (IV, 366) ni-l dă ca din Epir. Psaro-Ianeștii dar au fost *Români*. Despre plasa *Radovici sau Radovișdi* vezi că s'a zis la Nr. 276.

COSTA ȘADIMA

277 bis. *Costa Sadima* [2]) a fost armatol în plasa Apocuro din Etolia (Filimon, III, pag. 335). Luă parte în revoluțiunea greacă, unde îl vedem des împreună cu Capitanii Hristodol Hagi-Petru și Vasile *Pàcea* (Gudas, VIII, pag. 305). Era deja general, când se duse în ajutorul celor închiși la Misolonghi, unde și el se închise voluntar și de unde ieși cu garnizoana în acea faimoasă ieșire din Misolonghi, în care își găsi moartea (Auguste Fabre, *Histoire du siège de Missolonghi*, Paris, 1827, pag. 199—200, 312; Tricupis, III, pag. 356). *Costa Sadima* era originar din satul românesc *Cornu* zis și *Turia* dela Pind, sat numit Κρανιὰ de Greci. Că satul este românesc, vezi în Pouqueville (*Voyage*, edit. II, vol. II, pag. 486). In lista de familiile din Cornu, ce mi s'a trimis de primăria locală, figurează și numele: Mitri *Sadima* și Costa *Sadima*, cari negreșit că sunt din familia lui *Costa Sadima*. A fost dar Român. Numele Sad*ima* este patronimicul lui *Sadas*, nume exclusiv românesc. Despre patronimicele *Vlahilor* vorbim mai încolo pe larg (vezi și la Nr. 272 lista simplă a acelor patronimice). Fiindcă Costa *Sadima* era din comuna românească *Turia*, dăm aci Lista Nr. 43 a numelor și pronumelor locuitorilor din acea comună:

LISTA Nr. 43

Numele și pronumele locuitorilor din Turia

1. Mitra Alexi.
2. Zisi Alexi.
3. Mișiu Alexi.
4. Tanasi Alexi.
5. G. și Mitri Anastasi.
6 Peristeri Anastasi.
7. Tanasi Angheli.
8. M. Apostoli.

---

[1]) Dacă *Iani Psarul* și fratele său *Nicola* sunt în adevăr cei ziși Παναγιώτης, atunci ei trebue să fie din familia lui *Puliu Dracu* dela Suli.

[2]) Numele de familie *Sadima* se pronunță *Șadima* și dacă noi l-am scris *Sadima*, cauza este că în cărțile grecești, de unde cităm, este scris Σαδήμας.

9. T. Apostoli.
10. Gg. și Tanasi Avhgenu.
11. Frații Barbarusi.
12. Joga Barbarusi.
13. Hr. și N. Bithoca.
14. Stamu Bithoca.
15. Gg. și Zizi Bujica.
16. Gg. Buru-Dimu.
17. Gg. Costa Buru-Dimu.
18. Gg. Calemi.
19. Mișu Canati.
20. Chiparisi Capsali.
21. Vas. și Nicola Capsali.
22. Gg. Cara-Costa.
23. Gg. Caramgiu.
24. Tanasi Carușea.
25. M. Casachi.
26. Miha Casumi.
27. Gg. T. Cațanu.
28. Costa Cațanu.
29. Tanasi Cațanu.
30. Nicola Catela.
31. Ianula Catranu.
32. Costa Cavra.
33. Ianuli Cărcili.
34. Dimu și Pavlu Cărcili.
35. Hristu Cărcili.
36. Hristu Chiracali.
37. C. și T. Chirimi.
38. Tanasi Ceca.
39. C. Ciacamani.
40. Taci Ciacu.
41. Vasili Ciacu.
42. Costa Ciacu.
43. Mitri Ciacu.
44. T. și Gg. Ciafu-Iani.
45. Mitri Ciafu-Iani.
46. Gg. Ciolia.
47. Costina (f.) Ciolia.
48. Hristu Ciucana.
49. T. I. și Tegu Ciufeta.
50. Gg. Ciufeti.
51. Costa Ciuplecu.
52. Hr. Coco Simu.
53. T. Coco Simu.
54. M. Cocoti.
55. I. Condo-Iani.
56. I. și Zisi Condo-Nica.
57. Tegu Condo-Nica.
58. Mitri Condo-Nica.
59. Stamu Condo-Nica.
60. I. și Polizu Cotica.
61. Gg. și Mitri Cuciufiti.
62. Gg. și T. Cotuma.
63. N. I. și Tasi Cuvela.
64. I. Franco Damo.
65. Gg. Dimu.
66. Ianuli Dosi.
67. Mitri Economu.
68. Zisi Gg. Economu.
69. Vasili Economu.
70. Gligori Economu.
71. Zisi și T. Economu.
72. Gucea Foti.
73. Gg. C. și Timiu Foti.
74. Zisi Foti.
75. Gucca Fufa.
76. Ianuli Fufa.
77. Gg. și Mișiu Fufa.
78. M. Fulina.
79. Costa Ghiorga.
80. Gg. Gheorgachi.
81. Dimu și N. Gheorgu.
82. Hristu Cara-Ghiorgu.
83. I. și Gucea Gota.
84. Tanasi Grijioti.
85. Mitri Grijioti.
86. Hristu Harisi.
87. I. și T. Himona.
88. Gg. și Mișiu Hrisu.
89. Costa Hristu.
90. Tula Hucazu.
91. Hr. și Costa Hucazu.
92. G. și Nic. Hucazu.

93. Puliu Papa-Iani.
94. Hr. şi Chiparisi Papa-Iani.
95. Gg. şi Nicola Papa-Iani.
96. Nastasi Ielechi.
97. Tanasi Jiogo.
98. Gg. Jiogo-Rica.
99. Costa Jiogu.
100. Ianuli Jiogu.
101. Gg. Lafazani.
102. N. Lagara.
103. M. şi Hr. Lagudi.
104. Fraţii Lama.
105. Gg. Paca-Limi.
106. Costa Liondu.
107. Gligori Liondu.
108. Gg. Ludi.
109. Mitri Mandrania.
110. Tegu Margarit.
111. Fraţii Margarit.
112. Gg. Matacu.
113. T. Costa Maţuchi.
114. T. Tegu Maţuchi.
115. Zisi şi Tegu Maţuchi.
116. Ianuli Mergianu.
117. Ianuli Mitrachi.
118. Gg. şi Niciu Naşiu.
119. Hr. Papa-Nicola.
120. I. şi T. Nicu.
121. Gucea Nicu.
122. Tula Nicu Luşea.
123. Tanasi Luşea.
124. D. şi Hr. Pamiha.
125. Taşi şi Mitri Panchiu.
126. Teodor Panchiu.
127. Tanasi Papa.
128. Mitri Toli Papa.
129. N. Naşiu Papa.
130. Gg. Paparina.
131. Costa Parciuma.
132. Puliu Pateli.
133. Costa şi T. Pateli.
134. A. C. şi N. Patoca.
135. Hr. şi Vas. Pecu.
136. N. şi Gucea Pecu.
137. Tegu Pecu.
138. C. şi Mitri Pecu.
139. N. Nanu Pison.
140. Naşiu şi Gg. Pison.
141. Mitri Pizanu.
142. Gg. Psihula.
143. N. Puliu.
144. Papa-Puliu.
145. I. Gg. şi M. Cara-Puliu.
146. Peristeri Cara-Puliu.
147. Nicola Rafti.
148. Mitri Raftu-Iani.
149. Costa şi Mitri Şadima.
150. Tanasi Sămără.
151. Gg. Scufi.
152. Gucea Costa Scufi.
153. Zisi Scufi.
154. I. şi Tanasi Simu.
155. Gg. Sirefa.
156. Iani Spiru.
157. I. şi Costa Stati.
158. N. T. Stamu.
159. Stamu Suli.
160. Tafili.
161. V. şi Puliu Tafula.
162. Gimă Ţalia.
163. N. Tanasi.
164. Stamu Tanasi.
165. Tegu Tanicea.
166. Fraţii Tanicea.
167. Gg. Tasi.
168. Fraţii Miha Taşio.
169. Sterghiu Cara-Taşiu.
170. G. şi Cost Tavani.
171. Timiu Tegu.
172. G. şi.Costa Teodor.
173. Tanasi Toli.
174. Ianuli Toliţi.
175. A. Treantu-Iani.
176. Tina şi Giogu Trumbuchi.

177. Fraţii Trumbuchi.
178. Costa Tuca.
179. Iani Tuca.
180. T. şi Mitri Vaieni.
181. Costa Vangheli.
182. Teodor Vanioti.
183. Hristu Gg. Vlahioti.
184. Tanasi Vlahioti.
185. T. şi Guciu Vuila.
186. I. şi Lia Zigra.
187. Mitri Stamu Zisi.
188. N. Zisi.
189. Tanasi Zisi.
190. T. Spânu Zisi.
191. Ianuli Zumbuli.

SCHILO-DIMA

278. Fraţii *Schilo-Dima*, după Fauriel (vol. I, pag. 147—148) erau *patru*, dintre cari zice *că i s'a spus* că unul se numea *Spiru* şi că erau din Acarnania, dintr'o veche familie armatolică. Fauriel la pag. 150—151 ne dă şi un cântec, în care se vorbeşte cum un frate al lui *Schilo Dima*, om de arme, fiind încarcerat la Ianina, scăpă, şi presupune că acest frate era acela, despre care *i s'a spus* că se numea *Spiru*, căci în cântecul dat de el nu se spune numele fratelui lui *Schilo-Dima*. Vom vedea mai jos că el se numea *Sterghiu* sau *Tegu*, cum îi ziceau Românii, şi că fraţii *Schilo-Dima* erau emigraţi în Acarnania din comuna românească *San-Marina* dela Pind.

Fauriel mai spune că *Spiru*, fratele lui *Schilo-Dima*, cel scăpat din carceră, deveni mai târziu unul din protopalicarii lui Odiseu Andruţu; căci, când acesta luă armatolia dela Levadia din Beoţia, stărui de-l împăcă cu Ali-paşa, satrapul Epirului, care îl pusese în închisoare.

Schilo-Dimeştii n'avură la început căpitănat al lor propriu, ca alţi căpitani, ci sunt cunoscuţi ca oameni de arme, aliaţi cu alţi armatoli în luptele cu Turcii, şi uneori umblau ca *haiduci*, desbrăcând lumea în drumul mare, după cum se vede în Passov (pag. 86, cânt. CVII şi pag. 87, cânt. CVIII). *Schilo-Dimeştii* în aceste două cântece sunt numiţi Μακραῖοι, căci aşa se numeau mai nainte şi pe urmă după însemnătatea lui *Schilo-Dima* se numiră şi Σκυλο-Δημαῖοι. Μακραῖοι. Σκυλο-Δημαῖοι luară parte însemnată în revoluţiunea greacă dela 1821, şi înainte de revoluţiune îi vedem în mai multe lupte alături cu cei mai însemnaţi armatoli, ca *Bucuvală*, *Condo-Iani*, *Vlaho Gheorgachi* şi alţi mulţi ('Αριστ. Βαλαωρίτης, în Κυρὰ Φροσύνη, pag. 222 şi aiurea).

Numele *Dima* la Români este şi de botez şi ca poreclă. La botez preotul îl repetă nu *Dima*, ci Δημήτριος, aşa că în popor *Dima* este egal cu Δημήτριος şi se află în multe forme (vezi la pag. 27, D, 1; pag. 33, continuaţia notei 3 dela pag. 32 spre fine; nota 3 dela pag. 63), între care şi aceea de *Dimu*. *Dimu* zic şi Grecii, însă *Dima* numai Românii, şi unde găsim la Greci autori moderni forma Δήμας să se ştie că cel ce poartă acest nume a fost Român. (Vezi despre aceasta şi la *Scâlţu-Dima* la Nr. 252). *Schilo-Dima* (Σκυλο-Δήμας) înseamnează *Cânele* de Dima în greceşte, poate pentru răutăţile ce făcea, când

era persecutat de Turci și făcea rechizițiuni dela creştini pentru munițiuni de războiu, arme și pentru susținerea trupei sale. Porecla Σκυλο-Δήμας ne este dată în limba greacă în următoarele forme: Σκυλοδῆμας (P a s s o v, pag. 86 și 87; 'Αριστ. Βαλαωρίτης în Κυρὰ Φροσύνη, pag. 222; F a u r i e l, vol. I, pag. 147—153), și Σκυλοδήμας ('Αραβαντινὸς, Χρονογρ. τῆς 'Ηπείρου,, vol. I, pag. 380, nota b la versul citat 4). Forma din urmă este cea *românească*, formă pe care o găsim la toți Românii, și chiar amicul meu Lambride (vol. II, pag. 76, din cartea d-sale citată de multe ori în această carte a noastră) ne dă numele unui Român din comuna românească *Săracu* dela Pind: Κωνσταντῖνος Μακρηδήμας. Din singura dar formă a numelui putem cu siguranță să ne pronunțăm că frații *Schilo-Dima* au fost *Români*. La aceasta ne vin confirmări și din fața locului.

Din informațiuni dela bătrâni din comuna românească San-Marina dela Pind aflăm că cei ziși Μακραῖοι au fost patru frați din *San-Marina* numiți *Alexi*, *Tegu*, *Iani* și *Dimitri Macri*, care era poreclit și *Dima* și *Cânele* de *Dima*, de unde Grecii făcură ὁ Σκυλο-Δήμας; ei se ziceau și Σκυλο-Δημαῖοι și erau înrudiți cu familia lui căpitan *Iani Farmachi* și cu cei numiți *Ceara*. Cei numiți *Ceara* erau porecliți și cu porecla grecească Μπαλωμένος (= *cărpit*), din cauză că cei cari își *cărpesc* straiele se poreclesc *ciorițí* sau *cioară*, cuvânt care însemnează *sfoară*, *ață* la Macedoromâni. Bătrânii ne-au mai spus că Σκυλο-Δήμας *Macri* nu a fost altul decât cel cunoscut în revoluțiunea grecească cu numele Δημήτριος Μακρῆς (vezi Nr. 180). In cântecul citat mai sus din Passov Μακραῖοι sunt numiți și Σκυλο-Δημαῖοι. Am văzut la pag. 46, Nr. 40, că lui căpitan Nicu *Țara* îi ziceau Nicu *Ceara* și-i schimbau porecla și în *cioară*, iar la Nr. 197 am văzut că el avu mai mulți frați, dintre cari unul se numea *Călin* și un altul *Hristu*, poreclit Μπαλωμένος, care fu armatol în Acarnania la satele *Sintecno* și *Săcăreț*. O informațiune ce citesc într'o carte recentă a amicului meu Lambride, intitulată 'Ηπειρωτικὰ, μελετήματα, Μαλακασιακὰ, μέρος δεύτερον, ἐν 'Αθήναις, 1888, pag. 67, ne spune că I. Μπαλωμένος era frate cu Σκυλοδῆμας. Am văzut mai sus că Μακραῖοι erau patru frați, Alexi, Tegu, Σκυλοδῆμας și *Iani*. Acest *Iani* Μπαλωμένος, frate cu Σκυλοδῆμας Μακρῆς, nu poate fi altul decât *Iani* (Ceara) Μπαλωμένος, deci din familia *Farmachi* și *Ceara* sau Nicu *Țara*, originară din Sanmarina, unde există și astăzi ramificări din aceste familii, ai căror reprezentanți cei mai însemnați sunt: Zisi și Gherasi Macri, M. *Balomenu* și alți. Bătrânii din San-Marina spun că Μπαλωμένος nu însemnează *cărpit*, ci este reproducerea în grecește a poreclei *Balu-Menu* (două nume), după cum se vede din citatul mai sus M. *Balu-Menu*, și că aceasta a deșteptat ideea cuvântului grecesc μπαλωμένος = *cărpit*. Mi-au mai dat ca dovadă și numele de familii D. *Bulu-Venu* și *Mili-Menu* din San-Marina, această din urmă emigrată în orașul *Seatești* din Macedonia (vezi numele locuitorilor din San-Marina în lista Nr. 27 la p. 99).

Aceste informaţiuni, date în acelaşi sens, de mai mulţi bătrâni dela Pind, şi mai cu seamă din *San-Marina*, ne fac să credem că *Dimitri Macri*, cel despre care am vorbit la Nr. 180 şi despre care Fărşeroţii ni l-au dat ca din ai lor, şi unii din ei cari petrec vara cu turmele lor la Pind se dau din familia lui, din cătunul zis Καλύβια Ζυγιώτικα din Etolia, pentrucă a fost acolo armatol al muntelui zis *Giugul*, ne fac, zicem, să credem că *Dimitri Macri* era tot acela, care era poreclit şi Σκυλο-Δήμας din familia *Macreştilor* din San-Marina dela Pind (vezi şi Nr. 180). La Nr. 180 noi am spus că în nicio carte n'am găsit scris de unde *anume* era Dimitri Macri. El negreşit că nu se putea iscăli Σκυλο-Δήμας, cu o poreclă aşa de rea, ci simplu Dimitri Macri.

Dar ce căutau *Macreştii*, rude sau compatrioţi cu familia *Nicu Ţara* şi *Iani Farmachi* (dela Nr. 230) în Acanania? Familia *Nicu Ţara-Farmachi* era foarte numeroasă, poseda multe turme de vite de tot soiul, dar a fost persecutată de Ali-paşa şi membrii ei se împrăştiară, care unde putu să scape, deaceea pe unii din ei îi vedem în comuna *Blaţa* din Macedonia, pe alţii la Olimp şi pe alţii în Acarnania. F i l i m o n (I, 328, la nota dela pag. 130 a) menţionează pe *Farmacheştii* din Acarnania:, τοὺς Φαρμάκιδες ἐν τῇ 'Ακαρνανίᾳ ». Vezi şi la Nr. 230. Aceasta-i cauza pentru care în Acarnania găsim şi pe 'Μακραῖοι, şi membri din familia lui *Nicu Ţara Balu-Menu* şi pe unii din *Farmacheşti*. Vezi cauzele emigrării la pag. 138—139. Unii din neamul lui Capitan *Nicu Ţara*, porecliţi şi *Balo-Menu*, îi găsim şi în comuna românească *Călăreţii* dela Pind (vezi la Nr. 317, la lista C, la cifra 85).

Despre patria sau comuna, de unde anume au fost mai mulţi armatoli, sunt uneori neexactităţi în cărţile tipărite de' autori greci. Informaţiuni din faţa locului ne lămuresc multe lacuni lăsate. Astfel despre Căpitan *Dugli*, căruia 'Αραβαντινὸς, îi dă de patrie satul românesc *Doliani* din Zagorea Epirului (vezi Nr. 37), locuitorii din satul românesc *Băeasa* dela Pind susţin că acel căpitan era poreclit *Duvli*, iar nu *Dugli*, şi că era din satul lor dându-ne şi numele familiei sau familiilor descendente dela el. Tot ei susţin că şi prinţul vechiu *Bogoi*, Βογκόης, de pe la 1400, despre care am văzut la pag. 14-17 că este numit în cărţi şi Σερβαρβανιτοβουλγαρόβλαχος şi Μπογκόης ὁ Βλάχος, că era din tribul care se aşeză în patria lor Băeasă, căci există la ei şi astăzi descendenţi de ai acelui *Bogoi*, cu acelaşi nume de familie, pe când în altă comună românească dela Pind numită *Avela*, există o familie *Bagua*, despre care am auzit încă din copilărie dela bătrâni şi dela *Baguești* însuşi că a existat tradiţiune în familia *Bagueştilor*, că odată erau din străbunii lor *Vasiliazi*, adică *regi*. Aiurea vom discuta aceste şi alte chestiuni analoage cu toate amănuntele cuvenite.

Dăm aci Lista Nr. 44 de numele şi pronumele locuitorilor din comuna românească *Băeasa* dela Pind, în care listă figurează la 34-36 şi familia *Bogoi*, iar la 79 familia *Duvli*.

LISTA Nr. 44

Numele și pronumele locuitorilor din Băeasă
(Lista este incompletă)

1. Tasi Babeși.
2. — Bacă.
3. — Baciachi.
4. — Bagio.
5. Tasi Baia.
6. Hristu Baiaractari.
7. Bagiu Baiaractari.
8. — Bajdechi.
9. I. Balabani.
10. N. Cacia-Nicu sau Balabani.
11. — Balamoti.
12. C. Balgioia.
13. — Baldumi.
14. — Baliura.
15. — Balu-Iani.
16. Balabane Balu.
17. Balu Iani.
18. — Barca.
19. Tegu Baruși.
20 Costa Belciu.
21. — Bigari.
22. Mati Bilali.
23. — Bilali.
24. Iani Bircu.
25. Dimu Bitha.
26. Blano-Iani.
27. — Boboti.
28. — Brisi.
29. Gg. Bruscu.
30. — Brusgu.
31. — Bruzu.
32. Costa Bucca.
33. — Buchi.
34. I. Bogoi și Bugoca.
35. Suli Bogoi.
36. Gg. Bogoi.
37. Mișiu Bura.
38. Tanasi Buzechi.
39. — Bușachi.
40. — Cacafica.
41. — Caciamachi.
42. — Caciamani.
43. — Cacia-Nicu.
44. — Caciavachi.
45. — Calea.
46. Iani Caliva.
47. Alexi Caluda.
48. Mitri Cara-Chițu.
49. Chițu Cara-Iani.
50. — Castua.
51. Iani Catuna.
52. — Cernuti.
53. Pișu Ciuchi.
54. Stilu Cialapati.
55. Zisi Cealavu.
56. Gioga Ciapi.
57. — Ciciani.
58. Gimă Ciomaga.
59. — Colicea.
60. Tegu Colovo-Dimu.
61. — Conguli.
62. Tasi Condòs.
63. Tegu Costa.
64. Tegu Cuciani.
65. Gimă Curnuti.
66. Gg. Custùa.
67. — Cuta.
68. — Cutavi.
69. Tanasi Cuvata.
70. Dala Bira.
71. — Dalașicu.
72. Tegu Dașiu.
73. Iani Daștamani.
74. I. Deli-Iani.
75. — Deli-Sango.
76. Tegu Dimarațu.

77. I. Druia.
78. Gg. Dumbali.
79. — Duvli.
80. Gimă Farmachi.
81. Hristu Fasina.
82. — Flasca.
83. Costa Gabrani.
84. Ghiți Gabrani.
85. Sterghiu Gabrani.
86. — Galani.
87. Iani Gàlmali.
88. Iani Gàlmani.
89. Riza Gambili.
90. Jaca Gazola.
91. Costa Gazeti.
92. — Geghiu (Dzeghiu).
93. Arghir Gema.
94. Tegu Cara-Ghiozi.
95. — Giabura.
96. — Gigiani.
97. — . Giurgiuveli.
98. — Gogulachi.
99. Guci Griva.
100. Groga Papa Guzneli.
101. Sterghiu Guzguni.
102. Familia Cara-Haliu.
103. Hristu Hroni.
104. Tegu Huleva.
105. Tanasi Ianiți.
106. Jioga Ica.
107. Biza Ica.
108. Nicola Lapa.
109. Nicu M. Leci.
110. Tegu Liciu.
111. Giogea Lula.
112. Adam Malamati.
113. Iani Maliari.
114. Nachi Mandela.
115. Iani Mani.
116. — Mațuchi.
117. Tegu Moca
118. Zotu Cara-Nica.
119. Gg. Niciu.
120. — Palami.
121. Costa Panu.
122. Hristu Parca.
123. — Parlechi.
124. — Parnesi.
125. Gioga Pașioca.
126. Tegu Pașioca.
127. — Pataci.
128. Dimu Pavla.
129. Jioga Petru.
130. Mati Pilali.
131. Tanasi Pinachi.
132. Chițu Piperi.
133. Tasi Pirchi.
134. Ianasi Porda.
135. Gg. Rașiu.
136. — Rihani.
137. Sterghiu Riti.
138. Lambru Rizu.
139. Gg. Rizu Hagi.
140. N. Rogozeli.
141. Costa Runduchi.
142. Nicu Rușiachi.
143. Tegu Saini.
144. — Sazi.
145. Tegu Scrima.
146. Tegu Sdruli.
147. Tegu Stati.
148. Hristu Papa-Ștefu.
149. Nastu Sterghiu.
150. Iani Ștupa.
151. — Stupierina.
152. Tanasi Șuțu.
153. Hristu Tachilma.
154. Iani Taia.
155. — Tanga.
156. Tanasi Tanga.
157. Jioga Țapi.
158. Tegu Taștamani.
159. — Tavacă.
160. Gioga Temelu.

161. — Ţironi.
162. — Titera.
163. Toli Titara.
164. Tanasi Toli.
165. Paje Tramă.
166. Gg. Tumbali.
167. Naşiu Turli.
168. Sterghiu Upă.
169. Tasi Varsami.
170. Iani Vaşoti.
171. Gimă Vaşioti.
172. Costa Velciu.
173. Rizu Venză.
174. Cuştu Vica.
175. — Vingari.
176. Iani Vlahu.
177. Zisi Vlahu.
178. Tegu Vlahuţa.
179. Gima Vretu.
180. Naşiu Zerva.
181. — Papa-Zicu.
182. Iani Zisi.
183. Dima Zotu.
184. Toli Zotu.

ANDREI ŞIAFACA

278 bis. *Andrei Şiafaca* era din Agrafa după Δ. 'Αραβαντινὸς, (Χρον. τῆς 'Ηπείρου, vol. I, pag. 381, nota γ), unde se spune şi că a fost ucis de *Sotiri Strat*, armatol la Agrafa, cu care era fărtat. T r i c u p i s (vol. II, pag. 2), vorbind desore nişte războaie fericite datorite bravurei lui *Şiafaca*, ne spune totodată că a fost armatol la *Cravari*, oraş şi plasă în Etolia [1]). Din aceste două mărturii scrise trebue să admitem că era originar dela Agrafa şi armatol la Cravari înainte de revoluţiunea greacă. Numele *Şiafaca* ne este dat scris în greceşte Σαφάκας de cei mai mulţi scriitori; iar G u d a s (VIII, pag. 375, 377—379), care l-a cunoscut personal într'o împrejurare, despre care vorbim mai la vale, scrie Σιαφάκας, pretutindeni, adică *Şiafaca*, căci chiar aşa se pronunţa porecla acestui armatol.

Numele *Şiafaca* este patroninic al unui nume *Cefu*, *Cehu*, *Ciafu*, *Ciahu*, *Şefu*, *Şehu*, *Şiafu*, *Şiahu*, nume care se află auzit în toate aceste forme. *Şiafaca* dar înseamnează *fiul* lui *Şiafu* sau *Şiafa*. Acest din urmă nume la sfachioţii şi Lachioţii *Vlahi* din Creta se aude în forma Σήφης cu patronimic Σήφακας după cum vom vedea mai încolo, unde vom intra în mai multe amănunte despre Sfachioţi, căci la Nr. 188 am anunţat mai mult *românitatea* Sfachioţilor, fără a intra în toate amănuntele. Dela *Şiafa* derivat există la Macedoromâni şi numele de familie *Şiafarica* (vezi pag. 41, coloana I, rândul al doilea), care se află în mai multe sate româneşti. In comuna românească *Laca* din Epir se află numele: Adam *Şiafarica*, Hristu Nica *Şiafarica* şi Toli *Şiafarica*. Această poreclă o vedem purtată şi de un învăţat *slav* Paul Iosef *Şiafaric*; ar putea dar crede cineva că numele este *slavic*. Noi credem din contră că slavul *Şiafaric are nume Vlahic, pentrucă, după cum vom arăta la origina* primilor numiţi *slavi*, *Slavini*, se va vedea că acei *slavi* au fost *Vlahi*, cari

[1]) Despre existenţa de sate româneşti în această plasă vezi: Η ΑΘΗΝΑ ἤτοι 'Ανάλεκτα ἐν Ναυπλίῳ, 1831, pag. 35, 49.

din Panonia invadară atât Tracia, Macedonia, Epirul, Tesalia și Grecia, cât și Polonia, Galiția, Moravia, Podolia și multe alte părți, mai cu seamă ale Rusiei, pe la Dnistru și Dunapru, spre Chiev, și spre râul Vistula, așa că *slavii* au fost mult înrâuriți de *Vlahi* și nu-i de mirare să găsim la ei nume proprii *vlahice*, rămase dela *Vlahii* slavizați.

Intorcându-ne la armatolul nostru Andrei *Șiafaca*, trebue să spunem că el a fost *Român* și din numele românesc ce poartă și din faptul că a fost armatol la Βλαχοχώρια din plasa Cravari din Etolia, probabil originar din acele sate românești. Din citațiunea ce am făcut mai sus din T r i c u p i s (vol. II, pag. 2) rezultă că Andrei *Șiafaca* a fost unul din eroii revoluțiunii grecești dela 1821. Poetul Alexandru Șuțu (Τουρκομάχος Ἑλλὰς, pag. 14) îl pune alături cu armatolii cei mai însemnați, când ne dă un număr de armatoli cari iau parte la o luptă împreună cu Căpitan Iani *Gura*. Iată, între alți mulți, cari iau parte în acea luptă: « *Panurea* cel iubitor de războaie, care însoți pe Andruțu la cuiburile fiarelor și care trăi în păduri necălcate; *Scâlțu-Dima* și *Șiafaca*, *Condo-Iani*, cel care poartă pe piept plăci de aur și la șold sabie cu inscripțiunea: celui căruia nu-i pasă de tiran, bucurie și onoare este sabia sa, etc., etc. ».

După moartea lui Caraiscachi mulți armatoli fură siliți să se împrăștie și să se prefacă înaintea Turcilor că nu mai vor să lupte înainte în revoluțiunea greacă. Intre aceștia a fost și *Șiafaca*, care se duse la Ianina, casă-și vadă familia, care era retrasă acolo. Turcii, deși promiseră amnestie, cercară să prindă pe *Șiafaca* în biserică la Ianina în ziua de Paști. El, presimțind lucrul, ieși și se refugie în casa unchiului lui Gudas, care îl scăpă. *Șiafaca* scăpat se duse la armatolul-dela Agrafa *Sotiri Strat*, vărul lui Teodor *Buia Griva*, cu care era frate de cruce sau fârtat. Peste puțin *Șiafaca* a fost ucis la o pândă de Turci și se răspândise pe atunci vorba, cum că Sotiri Strat l-ar fi împușcat, amenințat fiind de Turci că, dacă nu împușcă pe *Șiafaca*, va fi împușcat el (vezi G u d a s, VIII, pag. 377—379). Acestea s'au petrecut pe la anul 1827. Despre moartea lui *Șiafaca* vorbește și cânt. CCLXVIII, pag. 198 din colecțiunea P a s s o v, unde se spune că *Șiafaca* își caută refugiul și scăparea la fratele său de cruce *Sotiri Strat* și că acesta, în loc să-l scape, puse oameni de-l împușcară fără veste. Trei dintre oamenii lui *Șiafaca* fură puși în țeapă la Ianina și doi aruncați în căngi în închisoare. Astfel a fost sfârșitul acestui brav armatol.

Fiind aci vorba de numele *Șiafaca*, *Șiafarica*, *Cefu*, etc., dăm *cinci* liste de numele și pronumele locuitorilor a cinci comune românești din Epir. Listele poartă Nr. 45, 46, 47, 48, 49, iar comunele se numesc *Flor-lu* (articulat) sau *Flămburari*, *Macrini-li* (articulat), *Lacă* sau *Läiești* (Λάϊστα în grecește), *Paliohori* (colonie din Lacă) și *Palioseli*. In lista Nr. 45 a comunei *Flor-lu* se găsește porecla *Șiafaca*, iar în celelalte cetitorul căutând va găsi și numele despre care s'a vorbit la acest Nr. 278 bis. Mai dăm aci și *lista Nr. 49 bis* de

câteva nume de locuitori din satul românesc *Lăbănița* dela Pind; nu le dăm pe toate, căci lista ce ni s'a trimis scrisă cu litere grecești este indescifrabilă în mare parte.

CĂPITAN TREANCA.

279. *Căpitan Treanca* (=Trianca) a fost unul din aghiotanții lui *Lepenioti*, fratele lui Caciandoni (Passov, pag. 83, cânt. CIII, vers. 13). Porecla Treanca se aude și *Treanga*, și de aceea în Passov găsim scris Τριάγκα. Pe lângă *Treanga* se află la Macedoromâni și porecla *Tringa*. Astfel doi contribuabili din comuna românească Perivoli dela Pind se numesc Nasi *Tringa* și Mișia *Tringa* (vezi pag. 93, Nr. 140 și 177). Această poreclă o găsim și la Românii dela Parnas (vezi Gudas, VIII, pag. 380). Căpitan *Treanca*, *Treagiga*, sau *Trianga* a fost Român. Vezi și la Nr. 179, la Lepenioti; Nr. 266 la Iani *Batarie*, și la Nr. 272 la Căpitan *Draghista* sau *Dranghista*, unde se arată și derivația numelui *Trianca*, Treanca.

LISTA Nr. 45

Numele și pronumele locuitorilor din Flor-lu sau Flamburari

1. I. Tasi Adamu.
2. Tasi Nașiu Agnandi.
3. Stati Agoru.
4. Dimu Agoru.
5. Nastasi Agoru.
6. Nastasi Aguroplu.
7. Hristu Apostoli.
8. Șeafa (f.) al Areca.
9. Dimu Bebi.
10. Mitu Biti.
11. Iotu Câca.
12. Nastasi Câca.
13. N. Caciu-Iani.
14. Nașiu Capeti.
15. N. Cara-Dimu.
16. Hagi Cara-Niani.
17. Șeafu Cășiricu.
18. Iani Ciamoplu.
19. Nastasi Ciandi.
20. Costa Ciliu.
21. H. și Mitru Ciucachi.
22. Hristu Ciuciumiti.
23. Ciunguheri.
24. N. și Gr. Ciuri.
25. Gr. Coca.
26. Andon ali Cofi.
27. Nicola Cula.
28. Bașia-Iani Cundu-Iani.
29. Nicolo Condo-Iani.
30. Costa Cuși.
31. Hristu Cutupolia.
32. Gr. Danga.
33. Iani Exarhu.
34. Stati Economu.
35. Iani Fanda.
36. Nașiu Fușechi.
37. Dafi Gâțu.
38. Tegu Gâțu.
39. Tegu Nașiu Gnandi.
40. Dimu Hagioplu.
41. Tasiu Lica.
42. Dimu Lioliu.
43. Tachi Mandaliciu.
44. Cacia A. Manga.
45. Iani Masturu-Dimu.
46. Costa Mucica.

47. Naşiu Mucica.
48. Iani Muti.
49. Iani Nac.
50. Nicola Nanu.
51. — Naşiocă.
52. I. Hagi-Nicu.
53. Nicu Hagi-Nicu.
54. Nicola Paliu.
55. Papa-Nicola.
56. Papa-Tanase.
57. Agnandi Papa-Hristu.
58. Hristu Papa-Gheorghe.
59. Nicola Papa-Gg.
60. Iani Parnari
61. Dimitri Parnari.
62. Nicola Paspa.
63. Cola Picioava.
64. Hristu Picioava.
65. Vasili Piciava.
66. Stati Piciava.
67. Buşiu Preftul.
68. N. şi Taşiu Purevi.
69. — Şafarica.
70. Naşiu Şafaca.
71. Hristu Scaperda.
72. Mitru Scaperda.
73. Naşiu Scamberi.
74. Tanasi Şemu.
75. Iani Şiomu.
76. Nicola Şişcu.
77. Iani Sugar.
78. Cuşia Tebo.
79. T. Dimu Temeli.
80. Dimu Thimeli.
81. Naşiu Uti.
82. Stati Zana.
83. Hristu Zoroplu.

Nume femeieşti la Flor-lu

1. Catera.
2. Ciama.
3. Despa.
4. Haida.
5. Luşia.
6. Mara.
7. Maruşia.
8. Niţa.
9. Pulia.
10. Şiafa.
11. Sirma.
12. Stama.
13. Tasa.
14. Zora.

Nume de poziţiuni la Flor-lu

1. La Bâra.
2. » Calea-Mare.
3. » Cheatra Corbului.
4. » Ciuca-Roşe.
5. » Cruţe.
6. » Şopot-lu al Cuţu-poliu.
7. *In Dzeană (în deal).*
8. La fântâna al Gheli.
9. » Ghiteu (munte).
10. » Gure (isvoare).
11. La Simt Ilie (Sf. Ilie).
12. In Pade (= şes).
13. Alişor (= uşor).
14. La Muceliu (sunt ape).
15. » Muciara-Gană.
16. » Pengu.
17. *In Şelătură.*
18. La Moara Pade Şinghească.
19. In Valea-ra.

LISTA Nr. 46

Numele de familie ale locuitorilor din Macrini-li

1. Banacu.
2. Baronu.
3. Bardzu.
4. Başiocheri.
5. Batali.
6. Beluca.
7. Beziri.
8. Bitha.
9. Brostu.
10. Caravidă.
11. Cariti.
12. Cefu.
13. Ciacşiora.
14. Còira.
15. Coloniatu.
16. Cumaşiu.
17. Dalabaşi.
18. Spiru Danga.
19. Dematatu.
20. Galgatu.
21. Garani.
22. Garagani.
23. Gavani.
24. Giafleru.
25. Giuru.
26. Grevani.
27. Harenia.
28. Harvala.
29. Miciu.
30. Ruşiuta.
31. Şabani.
32. Șarifu.
33. Spiridacu.
34. Tașiu.
35. Zizi.

LISTA Nr. 47

Numele şi pronumele locuitorilor din Lacă

1. Mihu Aghinie.
2. Gg. T. Albu.
3. Lioliu Albu.
4. Papa-Alexi.
5. Gg. Anagnosti.
6. D. Zizi Anagnosti.
7. A. Nica Andociu.
8. Mitra Andocea.
9. I. Mihu Andociu.
10. Stanca A. Andociu.
11. A. D. Andociu.
12. Manoli D. Andociu.
13. Zisu Andociu.
14. Nicu Z. Andociu.
15. Hroni M. Andociu.
16. Stamu Antoni.
17. N. T. Antoniciu.
18. Hristu Arasa.
19. Sotiri Arbinesu.
20. Iani Arbinesu.
21. Hristu Arghir.
22. Nicu Arghir.
23. Zisu Papa-Arghir.
24. Caterina Gg. Arvaniti.
25. Stama Atanasi.
26. C. T. Bajdechi.
27. Iotu Bala.
28. Zisu Balafa.
29. Familia Banciu.
30. Anton Barcea.
31. I. Iotu Barcea.
32. I. A. Hr. Barcea.
33. Zisu A. Barcea.
34. Panaghidi Barcea.
35. Dosi Bareca.
36. Ioti Bareia.

7. Iani Barona.
8. — Batală.
9. Iani Bardzu.
0. G9. Zisu Beșica.
1. D. Beșica.
2. T. I. Beșica.
3. N. Biliardu.
4. Hristu Bina.
5. Iani Bira.
6. Alexi Bitârnu.
7. Stamu Bitârnu.
8. Reaciu Bitârnu.
9. Miha Gg. Bitârnu.
0. Ticu Bodu.
1. Margarit Bozi.
2. A. Budala.
3. Stama Buica.
4. Gg. Burdi.
5. Haida Burdu sau Burdiciu.
6. Tanasi Bușea.
7. Lambru Bușiu.
8. Hristu Bușiu.
9. Adam Bușiu.
0. Familia Cacani.
1. A. și Maniu Cacu.
2. Mane Cacu.
3. Hristu A. Calabalichi.
4. Stamu Nicu Calpachi.
5. Iani Canata.
6. Mihu Canata.
7. Nicu Mih. Canata.
8. C. Mane Canata.
9. Anton I. Căpitan.
0. I. Cara-Costa.
1. Gg. Cara-Dima.
2. Margarit Cara-Dima.
3. Mihu Caragiu.
4. I. și Nicu Carali.
5. Iani Cara-Nicu.
6. Nicu Cara-Nicu.
7. Nașiu Cara-Nicu.
8. Nicu M. Cara-Nica.

79. Costa Cara-Nicu.
80. Hristu Cârje.
81. Zisu Cârje.
82. Cara-Miciu Cârje.
83. Mane Carpuzi.
84. Iotu M. Carpuzi.
85. Gg. Casteli.
86. Gg. Mihu Casteli.
87. Mane A. Casu.
88. Nasi Casu.
89. Familia Chendru.
90. Costa Chiasi.
91. M. Costa Chiclu.
92. Gg. I. Chiclu.
93. Maru Chipinosu.
94. Mitru Chiru.
95. Hristu Chiru.
96. Boli Chiru.
97. Costa Chișișiu.
98. Iotu Ciaca.
99. Tanasi Ciacu.
100. A. Ciahtani.
101. Iamandi Ciapi.
102. Hristu M. Ciavdari sau Ciardari.
103. Mihu Cociu Ciardari.
104. Vasili Cici-Papa.
105. — Cicu.
106. — Cismosu.
107. T. Gg. Cioca.
108. Iani Ciociu.
109. — Ciongara.
110. Nica Tota Ciufi.
111. Iani Ciungu.
112. Gg. Cocea.
113. Doda Cocea.
114. Zisu Cociu.
115. Tanasi Cociu.
116. Zisi Colea.
117. Mihu Coliu.
118. Nașiu Coliu.
119. Nicu și T. Colovu.

120. Anton Cordi sau Gordi.
121. Familia Cordoni.
122. Mihu Costantin.
123. Hristu Costu.
124. Naşiu Gg. Costu.
125. Familia Cuciafti.
126. Familia Cucubicu.
127. Mani Dalioni.
128. Mitri Dalioni.
129. Margarit Daşiu.
130. I. Devilenga.
131. Ştilu Devilenga.
132. Naşiu Devilenga.
133. Nicu Devilenga.
134. Mihu Devilenga.
135. Iani Diamandi.
136. Dosi Dimulicu.
137. Zisi Doca.
138. Naşiu Doci.
139. Margaret Doda.
140. Nicu Dona.
141. Gg. şi Mihu Dordi.
142. Hristu Dranga.
143. Iani Toni Drigiu.
144. A. M. Drizi.
145. Gg. A. Drizi.
146. Anton Gg. Drizi.
147. Familia Drisca.
148. Alexi Druga.
149. Hristu Dumba.
150. Plani Dusu.
151. Nasti Economu.
152. A. şi Mitri Economu.
153. Iotu Exarhu.
154. Tănase Fărmacu.
155. Papa-Fili.
156. Haida- Filu.
157. Iani Gabrani.
158. Iani Gagiani.
159. Mitru Ganaşi.
160. Hristu Ganaşi.
161. Ticu Ganaşi.
162. Naşiu Ganaşi.
163. Zisu Gâtha.
164. Teodor Simu Geta.
165. Gg. Simu Geta.
166. Triandafil Simu Geta.
167. Mihu Ghiaur.
168. Canata Ghioni.
169. Lale Ghiză.
170. Iotu Ghiză.
171. Zisu Ghiză.
172. I. T. Ghiftu-Iani.
173. Hristu Giabu-Iani.
174. Gg. Giabu-Iani.
175. Tota Costa Giabu-Iani.
176. Stama H. Giabu-Iani.
177. Xanta Giabu-Iani.
178. Dodu Giabura.
179. Iani Giabura.
180. Familia Giavliari.
181. Nicu Gioga.
182. Familia Gogiu.
183. Zisi Gogu.
184. Anton N. Gordi sau Cordi
185. Câcia al Gordi.
186. Naşiu Gordi.
187. Hristu Gordi.
188. Zisu A. Gordi.
189. Mihu G. Gordi.
190. Mândzărina Grabu-Iani.
191. Zisi Tasi Griva.
192. Anastasi Zisi Griva.
193. Toli Doda Guda.
194. Topalia Guda sau N. Gordi.
195. Naşiu Guda.
196. Mitri Guda.
197. A. şi Gg. Guda.
198. Teodor Guşiu.
199. Tuşia Guşiu.
200. Gg. A. Guşiu.
201. Hroni Anghel Hagi.
202. Anghel H. Hagi.
203. Iani Hagi.

204. T. Iotu Hagi.
205. Despa Iotu Hagi.
206. Nicu Ant. Hagi.
207. A. Haramia.
208. Iani Harba sau Carba.
209. Zisu Hòriva.
210. Nicu Hòriva.
211. D. A. Hòriva.
212. Anghel Hòriva.
213. T. Zissu Hòriva.
214. Mitru Hòriva.
215. Gg. Hriscu.
216. Mitri Hristu.
217. Liondu Hrisu.
218. Iani Hroni.
219. Zisi Hroni.
220. Mușu Hroni.
221. Hagi Hroni.
222. Iani Iamandi.
223. Familia Ianucori.
224. Trandu Iota.
225. A. și T. Iotu.
226. Sicu Iota.
227. Gg. Iota.
228. Nașiu Ioti.
229. A. Ghiza Lala.
230. Familia Lambri.
231. Familia Lambrini.
232. Familia Langori sau Vupi.
233. Familia Lapa.
234. Canata Liniciu.
235. Tozi Liacu.
236. Iani Liacu.
237. Antoni Lionda.
238. Gg. și Zisi Litarina sau Litirina.
239. Iotu Litarina.
240. Tegu Literina.
241. Zisu Macari.
242. *Toli Macari.*
243. Hristu Z. Magiari.
244. Zisu Malamu.
245. Mitru Malami.
246. Caterina Z. Malamu.
247. Anton Maliufa.
248. Miha Gg. Maliufa.
249. Tănase Mániu.
250. Manea Manușiu.
251. Maciora Marina.
252. Marina T. Matina.
253. Nicu Masturicu.
254. Gg. Memză.
255. Gg. Mergea.
256. D. Nastu Mergiu.
257. I. D. Mergiu.
258. Familia Mila.
259. Gg. Milĭoni.
260. Doda Minca.
261. Nicu Mișiu.
262. Anton Mișiu.
263. Zisu T. Mișiu.
264. Iani Moca.
265. Zisi Moca.
266. Dodu Morava.
267. Dinu Murava.
268. Tanasi Murava.
269. Nașiu Molișteanu.
270. Mitri Muhtaru.
271. Zisu Muhtaru.
272. A. Gg. Mulișteanu.
273. Mane Murgea.
274. Iani Murgiu.
275. Mitri Nacu.
276. Gg. Nanu.
277. Sterghiu Nica.
278. Zisu Nicoli.
279. Nastu I. Nicu.
280. Ant. Nihtopati.
281. Ant. Nina.
282. A. Gg. Hr. Pali.
283. Familia Palmichi.
284. Familia Paltari.
285. Mane Panaioti.
286. Mane Nicu Panaioti.
287. Margarit Panciu.

288. Dimu Arghir Pandeli.
289. Mihu Ant. Pandeli.
289 bis. Rita Pandeli.
290. Margarit Dimu Pandeli.
291. Pandu Pandicu.
292. Dimu Pandu.
293. A. şi I. Pandu.
294. Iotu Pandu.
295. Zisi H. Pantu.
296. Nicola H. Pantu.
297. Pantu Zisi Pantu.
298. Alexi Panu.
299. Margarit Panu.
300. Manea Papiţu.
301. Gg. Hr. Papa-Gg.
302. Ioti Papa-Gg.
303. Antoni Papa-Gg.
304. D. Papa-Iani.
305. Gg. A. Papa-Nica.
306. Teodor Papa-Nica.
307. Papa-Sterghiu.
308. Zisu Papatu.
309. — Parpodi.
310. Totu Pascali.
311. Sterghiu G. Pasha.
312. Naşiu Pavlu.
313. T. şi Mitri Pavlu.
314. Nicu Pavlu.
315. Sterghiu Pescu.
316. Zisi Pescu.
317. Gg. Picu.
318. Iotu Pila sau Pilu.
319. Mihu Pinea.
320. Gg. şi Mihu Pipi.
321. Alexi Pipi.
322. Nicu Pipi.
323. Culuşiu Pipi.
324. Familia Pirli.
325. Familia Pişea.
326. Ant. Plato-Sasi.
327. Iotu Poală.
328. Dini Poală.
329. Mihu Poală.
330. Familia Porcu.
331. Nicu Primichiri sau Zicu.
332. Naşiu Proto-papa.
333. Muşiu Raftu.
334. Adam I. Raftu.
335. Tanasi I. Raftu.
336. Tanaşi Guşiu Raftu.
337. Trandafil Raftu.
338. Iani A. Răgagiu.
339. Alexi Rasa.
340. Hristu Rasa.
341. Iotu Rasa.
342. Dumba Rasa.
343. Nicu şi Mihu Rasa.
344. Anton Racea.
345. Ritu Resta Hiona.
346. Sisu Riga.
347. Riti Riza.
348. Nicu Gg. Roica.
349. Angheli Roşiu.
350. Gg. Roşiu.
351. I. şi Hristu Roşiu.
352. Nicu Roşiu.
353. Costa Roşiu.
354. Papa-Sachelari.
355. Adam Şafarica.
356. Nica şi Ant. Şafarica.
357. Hristu Nica Şafarica.
358. Toli Şafarica.
359. Toto Sahroni.
360. Zisu Sahroni.
361. Iotu Sarica.
362. Tina Mane Sarica
363. Gg. C. Saìrca.
364. Manu Saruca.
365. Mitri Scodra.
366. Timiu Scodra.
367. Nicu Şcurtu.
368. Mane D. Şcurtu.
369. Alexi Sdeca.
370. Mane Sdeca.

371. Nicu Sdombu.
372. Vasili Sdomba.
373. Miha Şiogiu.
374. Puliu Şioma
375. Nicu Şiomu.
376. Buluşiu Şiomu.
377. Hr. Cara-Nicu Spânu.
378. Iani C. Nicu Spânu.
379. Papà-Sterghiu.
380. Gg. Şuburina.
381. Stama T. Şuburina.
382. T. Memza Şuburina.
383. Familia Sugaru.
384. Gg. Sulia.
385. Teodor Mihu Suliu.
386. Giamihu Suliu.
387. Gg. Suliu.
388. Doda Suliu.
389. Nicu Tabachi.
390. Mihu Gogu Tabachi.
391. Familia Taciu.
392. Gg. Tafa.
393. Dabu Tafa.
394. Cuca Ţali.
395. Gg. Thanu.
396. Molişteanu Thanu.
397. Hristu Themnicu.
398. Costa Teodosi.
399. Dimu Teodosi.
400. Nicu ·Ţimbă.
401. Antoni Ţimbă.
402. Margarit Ţimbă.
403. Gg. şi V. Ţiţi-Papa.
404. Ant. Todoriciu.
405. Gg. A. Topali.
406. Vasili Topali.
407. Papa-Iani Topali.
407 bis. Naşiu Topali.
408. Pandazi Topali.
409. Simu Toporâţă.
410. Mane Toporâţă.
411. Pantu Trandafil.
412. Mitri Trandi.
413. Buluşiu Trantu.
414. (N)Gorvi Trigoni.
415. Hr. Tringa Buşiu.
416. Hroni Tripsa.
417. Miha Turcaciu.
418. Hroni Hristu Turcalexi.
419. Gg. Ureaclie.
420. Gg. şi Naşiu Văştă.
421. Nicu Velcu.
422. Zisi Velcu.
423. Tanasi Veneti.
424. Caterina A. Veruşi.
425. Gg. Veruşi.
426. Anton Viciu.
427. Gg. Viciu.
428. Hristu Vova.
429. Iani Vurgaru.
430. Nicu Zahari.
431. Hristu Zahari.
432. Triandafil Zamani.
433. Mitroporâţa Zeta.
434. Tanasi Zicu.
435. Nasi şi Gg. Zicu.
436. Nicu Primichiri Zicu.
437. Dodu Zioto (= Jiotu).
438. Sima Ziotu (= Jiotu).
439. Nasti Papa-Zisu.
440. Familia Ziteca.
441. Teodor Tanasi Zotu.

Nume de câteva poziţiuni din Laca

1. A Astează (= la Astează).
2. » Balteni.
3. » Barce.
4. » Băturna.
5. A Bendi.
6. » Bistriţa.
7. La Brazi.
8. A (= la) Valea Cantea.

9. A Capite.
10. In Catalmo.
11. A Cărușiu.
12. La cheatra de la Cărușiu.
13. » cheatra albă.
14. » cheatra roșie.
15. » cheatra gală (= neagră).
16. » cheatra lunălici (= a lunei).
17. » chinlu (=la pinul) al Căpitan.
18. » Cireșiu.
19. In Ciucă (= vârful muntelui).
20. » Ciuca roșie.
21. » Codru.
22. La Contu.
23. » Cornu.
24. A Crohotu.
25. » Cucoșiu (= la nuc).
26. La Cucuruz.
27. » Culacu.
28. » Culbuciar (munte).
29. » Cundu (munte).
30. » Zerzița.
31. » Moara Diriu.
32. » Flambură (munte).
33. » Frangu (loc).
34. A Gărbunița.
35. » Gărgărelu.
36. In dzeană (zarea dealului).
37. La dzeană şopot.
38. » Ciuma (= Vârful) al Ghioni.
39. » Giugalu (munte).
40. In Gresca (loc).
41. A Gudinova.
42. » Gugeaea sau Cugeaea.
43. La Gură (= izvor).
44. » Gunari.
45. » Gurguzi.
46. » Vuloaga (= vălice erboasă) al Harbă.
47. La Haivadzi.
48. » Harbă.
49. » Hersu.
50. A Lacu.
51. » Lăcuşioare.
52. » Laişte.
53. » Lălă.
54. » Leagăn.
55. » Livădzi.
56. » Luncă.
57. La Moara al Mavru.
58. » Morfa (munte).
59. » Mațu roşiu.
60. A Muzalu sau a Muzală.
61. » Oacă (loc de vii).
62. In Padea-Mare (înșesul cel mare).
63. La Pajota (munte).
64. » Papingu (munte).
65. » Pătidzata (= botezata).
66. » Pistreţ (rîu cu apă licăritoare) sau Bistreț și Bistrița.
67. La Pitrumba.
68. » Plin (munte).
69. » Puliana.
70. » Răşeani (loc).
71. » (Valea) Scheva.
72. » Scarpet.
73. In Şelătură (= şeaua muntelui)
74. La Siret (loc.).
75. » Şopot.
76. A Stână.
77. » Stăvilini.
78. » Sterpu.
79. » Tavari.
80. » Ţipurie.
81. » Trivăi (= trei văi).
82. La Toacă (munte).
83. A Valea mare.
84. » Valtu (= stufărie).
85. » Vidra.
86. La Fântâna Vinită.
87. » Vuloagă (= vale ierboasă).
88. » Vulişasa (= vălişoară).
89. » (Cheatra) Vulpiliei.
90. » Zimbiloanca (=Zimbiloacă, loc)

Câteva cuvinte româneşti din Lacă

1. *galu* = negru.
2. *gălaiu*, de unde *laiu* = negru, de unde *gălăiţu* = negricios, negru de tot.
3. *a lai gale!* = măi sărmane!
4. Iatu = tata.
5. Iata = mama.

LISTA Nr. 48

Câteva nume şi pronume de locuitori din Labaniţa

1. Thomu Anastasi.
2. Sterghiu Câţu.
3. Guşiu Curiţi.
4. Ianula Giufa.
5. Gg. Giufa.
6. Ianula Mişiaca.
7. Gula Mişiaca.
8. G. şi T. Niania.
9. Mitri Şafarica.
10. Ianula Şafarica.

LISTA Nr. 48 (bis).

Numele şi pronumele locuitorilor din *Paliohori* (colonie din Lacă. Vezi lista precedentă Nr. 47)

1. Gg. Adàmu.
2. Gg. Andonìţi.
3. Adam Arhondu.
4. Gg. Buca.
5. Dodu Buca.
6. Dodu Bufèta.
7. Mitu Cacia-Mani.
8. Nicu Cuşea Casidi.
9. Iani Coliu.
10. Nicu Iani Cuşiu.
11. Iani Dodu.
12. Teodor Drisgu.
13. Tasi Exarhu.
14. Stamu Giohu.
15. Zisi Mihu Gogu.
16. Dodu Hèriva.
17. Anagnosti Tasi Iota.
18. Andoni Linìcu.
19. Zisi Nano.
20. Mitru Naşiu.
21. Iani Peni.
22. Lambri Fistìcu.
23. Dodu Primichiri.
24. Ciufi Papa-Sterghiu.
25. Tegu Papa-Sterghiu.
26. Andoni Nicu Tasi
27. Nicola Ţimbă.
28. Mirùna Tolu.
29. Hristu Vani.
30. Nisu Vani.
31. Zota Vastaruha.
32. Nicola Zisi.

LISTA Nr. 49.

Numele şi pronumele locuitorilor din *Palioseli*

1. Tegu Anastasàţi (fam.).
2. — Betri.
3. — Călugriciu.
4. Costa Capèti.
5. — Caraferaţi (fam.).
6. — Carastìleani (fam.).
7. Mitri Cata-Piu.
8. Gg. Ciami Nicu.
9. Gimă Ciliminga).
10. Tasi Ciulèchi.
11. Nicola Coleţi.
12. Iani Cràsi.
13. Adam Cufàlă.
14. Gioga Cutùla.
15. Iani Dani.
16. — Davangiàţi (fam.).
17. Dina Mitru Dimulèta.
18. — Dimuliţàţi (fam.).
19. Tasi Dodi.
20. Mitru al Ghèpei.
21. Iani Gabàia.
22. Anagnosti Garabèri.
23. Sterghiu Grigie.
24. Stilu Lafazàni.
25. Iani Lupa.
26. — Malamiani (fam.).
27. Zisi Marcu.
28. Cociu Maru.
29. Tasi Mecio.
30. — Papa-Mìheani(fam).
31. Mihu Mihòta.
32. — Suliàţi (fam.).
33. Tegu Milioni.
34. Mitu Tapinàiu.
35. Lafazani Nicu.
36. Nicu Niculiciu.
37. Barcă Panaioti.
38. Barcă Pandazi.
39. Puliu Paşiòbi.
40. Mişiu Petrònga.
41. Mitru Pina.
42. Mitru Sdùcheani (fam.).
43. Mitru Spiti.
44. Gg. Stafişta.
45. — Stamèra.
46. Gg. Zerva.
47. Toli Zicu.
48. Cutu Zisi.

280. *Gheorghe Valtinos*, Βαλτινὸς în greceşte, însemnează *cel dela Valtu*. *Valtu* este o plasă a Acarnanii locuită în mare parte de *Români* (vezi la pag. 124, rândurile 6—19). Deci Valtinos este egal cu *Vălteanu* sau mai bine *Bălteanu*. Românii îi ziceau *Vălteanu*, dar mai mult după porecla de mai înainte, *Iscu*. G u d a s spune (VII, pag. 334) că porecla *Valtinos* nu este porecla familiei, ci poreclă luată din provincia, din care a fost armatolul Gheorghe de mai sus. Porecla sub care l-au cunoscut Românii este *Iscu*. P o u q u e v i l l e (*Hist. de la régénér.*, vol. I, pag. 78, nota 3), vorbind despre un armatol din această familie de pe la 1790—1810, care se numea Ioan *Iscu*, zice în notă: «*Jean Hyscos*, fils de Hyscos *Valtinos*, mort à Dounitzas. Son fils *Cara* a été nommé capitaine par Ali pacha en 1817». Porecla, dar, a familiei a fost *Iscu*. Această poreclă nu-i purtată decât de *Români*, şi cititorul poate vedea la Nr. 207, la *Andrei Iscu Bacola* şi la Nr. 182 la lani *Meliu*, la ce oameni se dă. Gheorghe *Valtinos* dar a fost *Român* şi după informaţiunile ce avem era din satul *Domniţa* dela Valtu. In această familie găsim următorii membri însemnaţi:

Costa *Iscu* Valtinos, Gachi *Iscu* Valtinos, Gheorghe *Iscu* Valtinos, Ioan *Iscu* Valtinos, Sotiri *Iscu* Valtinos, Panaioti *Iscu* Valtinos, Tanasula *Iscu* Valtinos, Panu *Iscu* Valtinos, Dimu *Iscu* Valtinos, Vlasi *Iscu* Valtinos, (G u d a s, VII, pag. 305—332).

Gachi, Panu, Dimu şi *Vlasi* sunt nume româneşti. *Gachi* este prescurtare din Gheorgachi; iar *Vlasi* este din *Blajiu* sau *Blasiu*. Gheorghe *Iscu* Valtinos are doi nepoţi, pe *Gachi* de mai sus şi pe unul *Cara-Costa Truşină* (G u d a s, VII, pag. 321, jos de tot şi pag. 322 rândurile 1—3; pag. 324 jos şi 325 sus). *Truşină* însemnează *frânghie de păr de capră*. Gudas scrie Δροσίνης elenizând pe *Truşină*. Din biografia lui Gudas despre Valtineni (G u d a s, VII, pag. 305—332) aflăm că mulţi din ei serviră ca secretari şi ca oameni de încredere ai lui Ali paşa, satrapul Epirului, iar alţii luară o parte însemnată în revoluţiunea greacă, mai cu seamă Gheorghe *Iscu* Valtinos se distinse în mai multe lupte şi în special la asediul dela Misolonghi, cu toate că pe atunci era în vârstă înaintată (T r i c u p i s, III, pag. 314 şi aiurea). *Tanasula* şi *Costa Valtinos* serviră ca comandanţi şi sub Caraiscachi (Χρῆστος Βυζάντιος, pag. 279 şi aiurea).

Inainte de revoluţiunea greacă Valtinenii aveau căpitănatul lor la *Valtu* (P a s s o v, pag. 45, când. XLIX).

CĂPITAN VARSAMI

281. *Căpitan Varsami*, după informaţiunile ce avem din faţa locului, era originar din comuna românească dela Pind numită *San-Marina* şi se numea *Gima* al *Varsami*. El a fost împuşcat într'o luptă cu oştirile lui Ali

paşa satrapul Epirului. In Passov (pag. 39, cânt. CX a.) se găseşte un cântecel grecesc de cinci versuri, în care se zice în traducere: «Trei platani, toţi trei în şir unul după altul, şi un platan ce umbră deasă are? de ramurile lui săbii sunt spânzurate, la rădăcina lui puşti sunt rezămate, şi sub el *Varlami* zace (întins)». Cântecul se cântă şi astăzi în Pind, dar în loc de *Varlami* este *Varsami*. Passov, dând în colecţiunea sa la pag. 88, cânt. CX. unde este vorba de un călugăr *Varlam*, luat prizonier de armatolul Eftimie Blahava, pune imediat după acest cântec, la pag. 89, cântecul lui *Varsami*, şi crezind că este vorba tot de călugărul *Varlam*, intitulează tot Βαρλάμης cântecul lui *Varsami*, ceea ce nu este exact.

Căpitan *Gimă Varsami* a fost Român.

FRAŢII VLAHOPOL

282. *Fraţii Vlahopol* erau trei fraţi numiţi *Alexi* sau *Alexachi*, *Costa* şi *Mitru* (Χασιώτης, pag. 117, cânt. 42). Din Passov (pag. 92, cânt. CXV), se vede că Alexi era întâiul născut, Costa al doilea şi cel mai mic era Mitru. Passov, în cântecul citat mai sus şi 'Αραβαντινὸς (Χρον. τῆς 'Ηπείρου, vol. I, pag. 285, nota (γ)) scriu Βλασόπουλος în loc de Βλαχόπουλος, şi acest din urmă autor spune la nota de mai sus: «*Vlasopoli*, trei fraţi, *fii* ai lui Vlasi din Tesalia; Χασιώτης însă, Gudas (VIII, pag. 262), Filimon (III, 329, 342). Tricupis (III, 382; IV, 120) şi Perevos ('Απομνημονεύματα πολεμικά, vol. II, pag. 7) scriu Βλαχόπουλος, adică *Vlahopulos* [1]).

Cel mai însemnat dintre aceşti trei fraţi a fost Alexi. El împreună cu fraţii săi erau armatoli în plasa *Vlohos* din Etolia occidentală (Filimon, III, pag. 329), şi luară o parte importantă în revoluţiunea greacă dela 1821, Alexi ca *general* şi *Costa* ca comandant de trupe mai puţin numeroase decât 1000 de soldaţi (Tricupis, III, pag. 382).

Alexi *Vlahopol* înainte de revoluţiunea greacă servi ca ofiţer în armata engleză din insulele Ioniane împreună cu armatolii din Peloponez *Teodor Colocotroni* şi nepoţii săi *Plăpută* şi *Nichita Stamatel*, supranumit *Turcofagul*, şi cu *Anagnostara* (Tricupis, IV, pag. 120), şi de aceea Alexi Vlahopol învăţă şi limba engleză (Filimon, III, pag. 342 sus). Alexi Vlahopol luă parte la asediul dela Misolonghi şi la eroica eşire de acolo, apoi a luptat lângă Atena sub *Caraiscachi* şi se distinse şi la multe alte lupte, precum şi fratele său *Costa*; iar despre *Mitru* în revoluţiunea greacă nu se menţionează, căci fu ucis de Turci pe la 1811, cum vom vedea mai la vale. Fraţilor Vlahopoli li se făcu un cântec popular datat dela 1811 (Passov, pag. 92, cânt. CXV) şi reprodus în parte şi de Χασιώτης (pag. 117, cânt. 42). In cântec se spune că, pe când cei trei fraţi mâncau şi beau, le veni vestea că Turcii luară sclavi doi fii ai lui Alexi, pe muma lui Costa care era şi a lui Alexe,

[1]) Şi ei se iscăleau Βλαχόπουλος (vezi Tricupis, III, pag. 382 sus).

și sora sau logodnica, după Χασιώτης, al celui mai mic *Vlahopol*, adică a lui Mitru. Până să pună șeaua Costa, să puie frâul Alexi, micul Vlahopol cel vrednic se găsi sus pe șea. Il sfătuește Costa, îl sfătuește Alexi: « dacă sunt o mie, ucide-i: chiar și două mii dacă ar fi; iar dacă sunt trei patru mii, întoarce-te și ne spune. Micul Vlahopol se duce, numără, numără pe Turci, vede că sunt nenumărați și că sunt nouă mii. Să se întoarcă înapoi, îi este rușine; să meargă înainte, se teme. Iși face cruce, cere să-i ajute binecuvântarea mamei sale, a tatălui său și a fratelui său celui mai mare, și năvălește în Turci. La intrarea în Turci deschise drumuri, la ieșire cărare, iar la întoarcere nu mai avea alți să taie. Insă la întoarcere îl pândiră doi Turci frați și-l uciseră, aruncându-i doi glonți etc. » Astfel muri *Mitru Vlahopol*, după cântecul popular și aceasta este cauza pentru care nu-l vedem și pe el în revoluțiunea greacă.

CĂPITAN GHEORGACHI

283. *Căpitan Gheorgachi*. Vezi la *Vlaho-Gheorgachi* la Nr. 175 și Nr. 203.

NICOLA GRIJIOTI

284. *Nicola Grijioti* n'a fost armatol, ci un bogat Român *oier* din munții insulei Eubea (Negroponte), care făcea comerț cu vite, vânzându-le mai cu seamă la porturile din Asia Minoră, unde pe la munți avea și alte turme. T r i c u p i s (I, pag. 219) spune: « Nicolos Grijioti din Eubea, care trăia în Asia, ocupându-se cu vieața pastorală ». F i l i m o n (III, pag. 377 jos și 378 sus), vorbind de revoluțiunea din Eubea zice: « La această epocă veni din Ionia, casă lupte și el pentru patria sa, Nicolae *Grijioti*, puindu-se sub Angheli (*Govghina*) ca soldat. Omul acesta a fost condus de providența dumnezeească la luptă, fiindcă era predestinat să ia în viitor comanda supremă a armelor insulei și să se distingă prin multe vitejii până la sfârșit ». Nicola *Grijioti* este unul din eroii cei mai însemnați în revoluțiunea greacă și istoriile revoluțiunii grecești sunt pline de vitejiile lui.

Să vedem acuma origina. H a h n (*Albanesische Studien*, pag. 33, la nota 62), vorbind despre numele Μεγάλη Βλαχία dat Tesalici, spune: ἡ Μεγάλη Βλαχία, eine Benennung, welche sich für einen Theil der Ostküste des nördlichen *Eubóas* — wo sich jetzt noch, ebenso wie südlich vom Berge Delphi (Δίρφος), eine gute Anzahl *wlachischer* Dörfer findet — bis auf den heutigen Tag erhaltet hat ». Știm și din informațiuni personale că în Eubea sunt foarte mulți Români, ducând vieața celor dela Pind. *Grijioti* dar era din Românii din Eubea.

Numele *Grijioti* este un patronimic a lui *Grigea* sau *Grijea*, iar *Grigea* sau *Grijea* este dela o poreclă *Grigu*, *Grija*, care înseamnează ceva *mare* și *are ca o stâncă* [1]), cum s'ar zice în România *manină*, *mătăhală* dacă s'ar adăugi

[1]) Aiurea arătăm origina acestui nume.

și *tăria*. *Grigea*, *grijea* s'a făcut din grigu, *griga*, ca și Hristea din Hristu, Costea din Costa, etc. *Grijioti* dar înseamnează: *fiul* lui Grigea sau Grijea (vezi porecla *Grije* la pag. 88, Nr. 85; idem la pag. 6 Nicolae *Grijia*, dat în limba latină de un venețian în forma Nicolaum *Griza*). Că *Grijioti* își datorește (și el și cei din familia sa) porecla *corpolenței* și *tăriei* sale se probează și din următoarele versuri din poema Τουρκομάχος Ἑλλὰς, a poetului Alexandru Șuțu:

Ὁ Κριεζώτης, ὅστις μεγάλην
Ἄρκτον, βασίλισσαν τῶν βουνῶν,
Εἰς τὴν χαλκίνην αὐτοῦ ἀγκάλην
Ἔπνιξεν ἔτι παιδίον ὤν ».

Adică: « *Grijioti*, care încă copil fiind, sdrobi în brațele sale de aramă o mare ursoaică, regină a munților ».

Grecii scriitori neștiind însemnarea și derivația numelui *Grijioti* l-au reprodus în următoarele forme:

Κριεζώτης	(Al. Șuțu, (Τουρκομάχος Ἑλλὰς, pag. 14) litera ε dela Κριεζώτης este adausă pentru metru.
Κριεζώτης	(Filimon, III, pag. 377; și el a luat forma numelui dela poetul Al. Șuțu).
Κριζιώτης	(Χρ. Βυζάντιος, pag. 117, 124, 125 și aiurea).
Γριζώτης	(Perevos, Ἀπομν. πολεμ. vol. II, pag. 57).

Din toate formele de mai sus aceea care se apropie mai mult de forma românească este Γριζώτης și Κριζιώτης. Poetul Ἀχιλλεὺς Παράσχης, care ca *Român*, știe cum se pronunță această poreclă pur românească și scrie pretutindeni așa casă se reproducă sunetul *g* dela început. Astfel el scrie Γκρηζιώτης care este *Grijioti* (vezi Ἀχιλλέως Παράσχου, Ποιήματα, τόμος δεύτερος, ἐν Ἀθήναις, 1881, pag. 41, versul 5) Și poetul Παράσχης și-aduce aminte de sensul poreclei *Grijioti* și-l califică pe erou la versul citat mai sus prin epitetul: τὸν πυργωτὸ Γκρηζιώτη,, adică pe *Grijioti* cel *nalt* și *tare* ca un turn [1]).

---

[1]) In: Ἀρχεῖα τῆς Ἑλλ. παλιγενεσίας, ἐν Ἀθήναις, 1857 și 1862, în 2 volume, cetim numele lui *Grijioti* scris precum urmează:

Vol. II, pag. 411, N. Γριεζώτης.
Vol. I, pag. 46, Κριζώτης
Vol. II, pag. 4, N. Κριζώτου,
Vol. II, pag. 14, Κριζώτην
Vol. II, pag. 28, N. Κριζώτη
Vol. II, pag. 289, N. Γριώτης
Vol. II, pag. 158, N. Γκριζιώτην
Vol. II, pag. *159*, Γκριζώτην
Vol. II, pag. 565, N. Γκριζιώτην
Vol. I, pag. 573 corectează autorul și scrie Γκρηζιώτης, adică *Grijioti*.

Noi credem că ceea ce a făcut să se altereze acest nume a fost și faptul că a existat și un oarecare Albanez însemnat din insula Idra numit Κριτζῆς.

Căpitan *Nicola Grijioti* dar a fost *Român*. Despre faptele lui militare vorbim aiurea pe larg, precum şi despre faptele tuturor căpitanilor Români, căci aici, în această carte, căutăm mai mult să demonstrăm *românitatea* lor, ca Românii, când citesc istoriile revoluţiunei zise greceşti, să ştie că au fost *Români* toţi eroii, pe cari Grecii i-au trecut ca *Greci*.

Porecla *Griga* se află şi în România. Cu ocaziunea acestei porecle dăm *lista Nr. 50* de un extract de nume *de familii* din România. Aceste nume sunt extrase din *Arhiva istorică a României*, redactată de ilustrul şi mult învăţatul meu amic D. B. Petriceicu Hasdeu, Bucureşti 1865—1867, în trei tomuri. La fiecare nume dăm volumul, pag. şi coloana. Aci este locul să spunem că posedăm o bogată colecţiune de nume proprii româneşti, extrase din cărţi româneşti din România, şi o alta de nume culese dela sate din mai multe districte din România. Posedăm pe lângă acestea un mare număr de asemenea nume şi dela Români din Transilvania şi din Banat. Publicarea lor va aduce multă lumină asupra originei Românilor, atât celor de dincoace cât şi celor de dincolo de Dunăre. Se vor publica şi ele la locul respectiv.

LISTA Nr. 50.

Extract de nume de familii româneşti din Arhiva istorică a României redactată de D. B. P. Hasdeu, 1865-67, Bucureşti

1. Albotă, I, 83, I.
2. Andreica, I, 119, II.
3. Atòc, I, 81, I.
4. Avereşti (sat). I, 5.
5. Băcău (district), III, 14, II.
6. Bàico, I, 142, I.
7. Balea, I, 74. I.
8. Bălceanu, I, 113, II.
9. Baliţa, I, 81, II.
10. Bărnuşiu, I, 133, I.
11. Boşotă, I, 106, II, nota.
12. Bejan, III, 201, II.
13. Beleantu (sat), I, 55, I.
14. Bèlotă, I, 98, I.
15. Benga, I, 50, II.
16. Berindeiu, I, 5.
17. Berlici, I, 5.
18. Bieloşi, I, 5.
19. Bizilă, 1, 123, II.
20. Bobric, III, 203, II.
21. Bocioc, III, 80.
22. Bodea, I, 155, II.
23. Bodeiu, I, 119, I.
24. Boga, I, 19, col. II.
25. Boguşi, I, 123, II.
26. Boice, I, 7.
27. Boie (sat), I, 97, I.
28. Bolea, I, 126, I.
29. Bonca, I, 134, I.
30. Borcea, I, 37, II.
31. Borilă, I, 110, I.
32. Borleanu, III, 218, II.
33. Braia, I, 103, II.
34. Brăiescu, II, 175, II.
35. Brat, I, 50, II.
36. Bucim, I, 115, I.
37. Buhtea, II, 175, II.
38. Buiul, I, 97, I.
39. Bulmeaz, I, 67, I.
40. Bunghea, I, 123, II.
41. Burciul, I, 75, I.
42. Burla, I, 33, I.
43. Caipo, I, 103, II.
44. Călnişiu, I, 28, II.
45. Calota, I, 143, I.
46. Cândea, I, 115, I.
47. Căndescu, I, 111, I.
48. Căpotescu, I, 111, II.
49. Cazan, I, 142, II.
50. Ceucuţ, I, 37, II.
51. Chiaiani (sat), I, 49, II.
52. Chiceră, 1, part. II, 20, I.
53. Chigheci, 1, 83, II.
54. Chinde, II, 175, II.
55. Chiric, I, 67, I.
56. Ciubăr, III, 6, II.
57. Ciurla, I, 122, II.
58. Cocol, 1, 144, I.
59. Cocuz, I, 57, I.
60. Coica, I, 142, II.
61. Coico, I, 74, I.
62. Cojan, I, 121, II.
63. Colun, I, 83, II.
64. Comarici, I, 5.
65. Condrea, I, 29, II.
66. Condurat, III, 269, II.
67. Contăşi, III, 237.
68. Conţescu, I, 36, II.
69. Corlătescu, III, 199, II
70. Corlat, I, 7.
71. Corpaciu, I, 127, II.
72. Coste, I, 119, II.
73. Costin, III, 80.
74. Cotac, I, 57, I.
75. Crăcălău, I, 111, II.
76. Cràcău, I, 29, I.
77. Cracea, I, 29, II.
78. Craşneşi, I, 35, I.
79. Creţu, I, 103, II.

IANI GURA

285. *Iani Gura.* Cei cari au cetit istoriile revoluţiunii greceşti dela 1821 şi-aduc aminte că armatolul *Iani Gura* figurează pentru vitejiile sale alături cu Marcu Boţari, Chiţu Ciavela, Caraiscachi, Colocotroni, Odiseu Andruţu Veruşi şi într'un cuvânt între cei dintâi căpitani. Reamintim acelor cititori lupta celor 127 voinici inchişi cu Odiseu Andruţu la hanul dela Gravia de lângă Termopile, unde Iani *Gura* se distinse şi de unde ieşi cel dintâi (G u d a s VIII, 136 şi 138); lupta dela *Vasilica* dela Parnas, unde Iani Gura la o victorie splendidă, asemănată cu cea dela *Bălteţ* din Peloponez, bătu doi Paşi şi le nimici oştirile, luându-le 18 steaguri, două tunuri, 800 de cai şi toate muniţiunile de război, şi unde *Gura* tăie atâţia Turci, încât îl durea mâna o săptămână de zile, şi apărarea eroică a Acropolei dela Atena, cărei apărări datorim conservarea atâtor capodopere preţioase ale architecturii antice, pentru cari *Iani Gura* îşi găsi acolo moartea şi fu îngropat lângă Partenon. Istoriile revoluţiunii greceşti sunt pline de faptele militare ale lui I. Gura; dar singură apărarea Acropolei şi moartea lui şi îngroparea lui acolo sunt destule pentru a-i imortaliza numele.

Χρῆστος Βυζάντιος, în cartea sa citată de mai multe ori în această scriere, la pag. 391, zice: « Ὁ Γκούρας ἦτο εἷς τῶν ὑπὸ Ὁμήρου ἐξυμνουμένων ἡρώων, adică, *Gura* era unul din eroii cântaţi de Omer ». F i l i m o n (IV, pag. 132), vorbind despre victoria dela *Vasilica*, zice: « Gura de atunci se bucura de un renume naţional ».

Să vedem acuma naţionalitatea lui Iani Gura, căci despre faptele lui militare vorbim aiurea. Am văzut la Nr. 133 că armatolul *Panurea* a fost *Român* [1]). (vezi şi F i l i m o n, III, pag. 420, nota (α) dela No. 68). F i l i m o n

[1]) Vezi câteva nume româneşti proprii din familia lui *Panurea* la pag. 32, la mijloc, din această carte a noastră, (vol. I).

(III, pag. 70) ne spune că *Iani Gura* era vărul lui *Panurea*, iar *Manica*, un alt armatol, ginerele lui. Prin urmare şi *Iani Gura* a fost *Român*. Dar şi porecla *Gura* ne spune că avem a face cu un Român. El era caşi vărul său Panurea, Român fârşerot din satele româneşti de pe Parnas. F i l i m o n (III, pag. 420, nota (α) dela Nr. 68) spune expres: Κατήγετο ὁ Πανουριᾶς ἐκ τῶν Βλαχοχωρίων τῆς 'Αμφίσσης, adică: «Panurea era originar din *satele româneşti* ale Amfisei», (provincie la Parnas, care se zice de popor *Salona*). Nu încape dar nicio îndoială că *Iani Gura* a fost Român; şi cărţile greceşti fără să gândească au spus-o, dar şi toţi Românii din Turcia şi Grecia o ştiu. Armele, am spus-o şi aiurea, au fost de totdeauna reprezentate de Românii dela munte, căci sub Turci numai ei erau independenţi şi aveau voie să aibă căpitănate şi armatoli, adică oameni înarmaţi, căci dela creştinii din câmpii erau luate armele. Filimon cu toate acestea, după ce vorbi pe larg despre vitejiile armatolilor Fârşeroţi în victoria dela Vasilica, unde Iani Gura făcu minuni, zice (F i l i m o n, IV, pag. 132, jos şi 133 sus): «Poate au crezut (Turcii) că Grecia există în câmpii, pe cari ei le călcau în picioare, şi nu în *munţi*, singura putere viguroasă pe uscat a *Grecilor*».

«Figura fizică a lui Gura era din cele mai rare ale *neamului grecesc*. Bine îndupat de corp acest bărbat, drept, alb la faţă şi cu pletele puţin bălaie, purtând un cap mărişor şi rotund, frunte lată, ochi umezi, faţă cu totul veselă şi umblet solid, atrăgea dela întâia vedere atenţiunea privitorilor. Impreună cu toate acestea se reuneau în el o minte sănătoasă, inimă bună, vigurozitate excelentă, decenţă, seriozitate, dreptate şi bună chibzuinţă în toate. Avu o educaţiune rustică, dar iubea citirea şi pe cei învăţaţi, având o mare afabilitate. Niciodată nu vorbea vorbe de prisos, ci era un bărbat totdeauna de multă preciziune şi de puţine vorbe, şi impunea celorlalţi cugetările sale, şi astfel justifica cât de mult măreşte pe om *forţa*, când are de tovarăşe prudenţa». Din toate aceste rezultă că Filimon îl face *Grec* pe Iani Gura, precum şi pe Românii dela munte. Χρῆστος Βυζάντιος (la pag. 390—391, nota 14) ne spune că Iani *Gura* se născu în satul *Guriţa* [1]) (Γκουρίτζα) de pe la Parnas, că în copilăria sa a fost *cioban* şi că din adolescenţa sa întovărăşi pe ruda sa *Panurea*, care era *cleft* şi *armatol* al acelei Eparchii, iar pe urmă servi sub Odiseu Andruţu, şi distingându-se în mai multe lupte, precum la Amfisa (Salona), la Vasilica, la Gravia, la Maraton, ajunse a fi considerat după moartea lui Tanase Diacu *ca cel mai viteaz armatol al Greciei Orientale*. Singurul lucru, care întunecă aureola lui Iani Gura, este că el lăsă să fie

[1]) Locul unde izvoreşte apa se zice la Macedoromâni *Gură*, la *gură*; când izvorul este mai mic, se zice *guriţă*. Satul de unde era *Iani Gura* se zicea şi se zice *Gură* (vezi 'Αρχεῖα τῆς 'Ελλ. παλιγγενεσίας, vol. I, pag. 26). Dar şi muntele unde se află acest sat şi el se zice *Gura* din cauză unui izvor însemnat ce se află acolo, după informaţiunile ce avem din faţa locului.

asasinat Odiseu Andruţu, sub care servi şi pe care stătea în mâna sa de a-l scăpa (vezi la Nr. 206 la Odiseu Andruţu, vezi şi la Nr. 244 despre *Asima*, nevasta lui Iani Gura).

Iani Gura avu un aghiotant tânăr numit *Balaur* (Μπαλαούρας, vezi Filimon, IV, pag. 442, nota *d* dela Nr. 131). In lupta dela Vasilica între alţii se distinseră şi doi armatoli din trupa lui *Dima Scâlţu*, numiţi unul Constatantin *Biti* şi celălalt Constantin *Căliva* (Filimon, IV, pag. 128. Μπίτης. Vezi despre numele *Biti* la pag. 27 D. 1)[1]). Vezi curiozităţi despre apărarea Acropolei din Atena de *Iani Gura* şi de nevastă-sa *Asima*, şi de moartea lui *Gura* şi pe urmă a Asimei, în Tricupis, (IV, pag. 85, 74, 56, 59, 68, 72, 74; Χρῆστος Βυζάντιος, pag. 216; Gudas, VII, pag. 334, 335). Despre rudele lui Panurea şi *Iani Gura*, vezi la pag. 32 Nr. 9; iar despre *Panurea* vezi biografia lui de Gudas (VIII, pag. 237—266). Vezi despre Iani Gura şi la Nr. 260.

Iani Gura avu un nepot de frate, care se numea Iani al *Gura* sau *Mamuri*[2]), poreclă reprodusă de Greci prin Μαμούρης (Tricupis, III, pag. 56; Gudas, VIII, pag. 289 jos şi pag. 400). Iani *Mamuri*, după moartea lui Iani Gura, luă el asupra sa apărarea Acropolei dela Atena împreună cu Nicola *Grijioti* (Χρῆστος Βυζάντιος, pag. 185—192 şi încolo, pag. 218, 273 nota (α).

CĂPITAN CARA-GHIORGU

286. *Căpitan Cara-Ghiorgu* era din comuna românească *Furca* din Epir şi armatol la *Coniţa*, oraş şi plasă în Epir. Ἀραβαντινὸς, (Χρον. τῆς Ἠπείρου, vol. I, pag. 379, nota 2) ni-l dă cu numele: Καραγεῶργος Φουρκιώτης. Românii îl cunosc cu numele: Căpitan *Cara-Ghiorgu di Furcă* sau *Furchiat-lu*. *Cara-Ghiorgu* trăind pe la 1824, când era revoluţiunea greacă, a fost neliniştit de Turci şi trăia în rebeliune ca *haiduc*. Comuna *Furca* este românească (vezi *Mémoire*, pag. 8, Nr. 6; Δημήτριος Φιλιππίδης, Γεωγραφικὸν τῆς Ῥουμουνίας, τόμος α'. Μέρος β'. pag. 31). Iată ce zice Pouqueville (*Voyage*, ediţia II, vol. I, pag. 257): « Je pense que *Fourca* est le lieu que les géographes appellent le camp de Pyrrhus, où les Romains établirent une de leurs stations militaires, lorsqu'ils eurent réduit l'Épire et la Macédoine en provinces tributaires de l'empire ».

Prinţul *Caragea*, care a fost Domn în Valahia, era originar din comuna Furca.

La Furca locuitorii găsesc şi posedă multe monede romane.

Dăm aci lista Nr. 51 de numele şi pronumele locuitorilor din Furca, patria lui Căpitan Cara-Ghiorgu.

---

[1]) Vezi şi la Nr. 189 despre *Biti*.

[2]) Despre origina acestei porecle vorbim aiurea, la origina numelor proprii macedoromâne. Poporul neînţelegând sensul acestei porecle *Mamuri* o pronunţă Ma*h*muri (Vezi I, la p. 197 sus), cuvânt care în limba *turcă* înseamnă *indispus*, *ursuz* şi *posomorît*.

LISTA Nr. 51

Numele și pronumele locuitorilor din Furca
(Lista este incompletă)

1. Costa Adamu.
2. Gg. Adamu.
3. Gioga Nastasi.
4. Sterghiu Nastasi.
5. Stilu Bali.
6. Gg. Bali.
7. Adamu Bali.
8. D. Nicola Bali.
9. Iani Bega.
10. Andon Beli.
11. Gg. Beli.
12. Iani Beli.
13. Adamu Bială.
14. Gg. Ioan Bială.
15. Gg. Biliun.
16. Gg. Boboti.
17. N. Bogiu.
18. D. și Eftimie Botaru.
19. Tegu Brăjiatu.
20. Adamu Bulbi.
21. Dimitri Bulgaru.
22. N. Tegu Busdugani.
23. Tegu Buru-Nicu.
24. Nicola Butaru.

225. Gg. Cara-Iani.
26. Iani Cara-Nicu.
27. — Papa-Chiafa.
28. Gg. Ceara.
29. Nicola Chici.
30. Costa Chiciu.
31. Gg. Chiciu.
32. Papa-Costa Chiparisi.
33. Adamu Ciota.
34. Cota Ciota.
35. Nicola Ciota.
36. Cota Papa-Chirla.
37. Șomu Ciuciani.
38. Adamu Ciuleca.
39. Adamu Ciuliveli.
40. Gg. Ciuliveli.
41. Dimitri Ciumari.
42. Costa Ciumi.
43. Iota Ciumi.
44. Timiu Coca.
45. Iani Cofi.
46. Stamu Costa.
47. Iani Costachi.
48. Gimă Costandin.
49. N. D. Cuciurumba.

56. Toli Cuși.

51. Cota Cusvanga.
52. Nacu Dadozi.
53. N. Dimu Daiguci.
54. Dimitri Dașiu.
55. Nicola Dașiu.
56. Iani Dimciu.
57. N. Dimu Dimciu.
58. N. Tasi Dimciu.
59. Tomu N. Dimciu.
60. Protopopul Divitari.
61. Iani și N. Dufli.
62. Cota Ducanaru.
63. Tegu Economu.
64. Teodor Economu.
65. Gg. Economu.
66. Iani Economu.
67. D. Exarhu.
68. N. Teodor Feli.
69. Cota Flioni.
70. Iani Foti.
71. Zisi Franga.
72. N. Galani.
73. Teodor Galani.
74. Iani Gambriciu.
75. Iani Gateli.
76. Nicola Gg.
77. Cota Ghepu.
78. Gg. Gheracu.

79. Gg. şi D. Gherasi.
80. Iani Ghicna.
81. Iani Gimbuchi.
82. Gg. Gimuranga.
83. Naca Gimuranga.
84. Gachi Ghincu.
85. Nicola Gioma.
86. Fraţii Ghiuca.
87. Tegu Grimoci.
88. Gg. Guci.
89. Iani Hristu.
90. Cola Iancioti.
91. Condu Iani.
92. N. Papa-Iani.
93. Gg. Liapu.
94. Teodor Gg. Liapu.
95. Adamu Liuta.
96. Nicola Liuta.
97. Dimu Macri.
98. Nicola Magiota.
99. D. Tegu Managa.
100. Tegu Managa.
101. N. Managa.
102. D. Mantila.
103. Cimu Nacu Manu.
104. Teodor Manu.
105. Tasi Maruşiu.
106. Gg. Mati.
107. Manoti Mati.
108. Cota Maxuti.
109. I. D. şi N. Maxuti.
110. I. şi Tegu Milu.
111. Costa Condu-Nicu.
112. Cota Moca.
113. Iani Moca.
114. N. Gg. Moca.
115. N. Nacu Mochiu.
116. Iani Mociu.
117. Stila Muciuli.
118. Timiu Muciuli.
119. Adamu Muciuli.
120. Iani Muciuli.
121. Cara-Mitru Munţuri.
122. Nicola Naca.
123. D. şi Cota Nacu.
124. Cuşi Nacu.
125. Papa-Costa Nacu.
126. Tina Nacuşi.
127. Fraţii N. Nacuşi.
128. Iani Nacusta.
129. Iani Naşiocă.
130. Gg. Naşiocă.
131. Cota Naşiocă.
132. Tasi Naşiocă.
133. N. şi Gg. Naşiu.
134. Papa Nicu.
135. Costa Nini.
136. Costa Tegu Nini.
137. Costa Paluca.
138. N. şi Gg. Parafesta.
139. Triandafil Parafesta.
140. Gimă Paraschi.
141. Nicu Parisi.
142. Gg. Paşcani.
143. Nicola Piţi-Mihu.
144. Ggachi Nicu Piliu.
145. Iota Piliu.
146. N. şi Gg. Pipilianga.
147. Dimu Pistica.
148. Dimu Pochi.
149. I. Stilu Pochi.
150. Dimu Psicu.
151. Hristu Puliu.
152. Gg. Radu.
153. Dimu N. Rusi.
154. Nicola Rusi.
155. Tegu Ruşiachi.
156. — Salicu.
157. N. Sărmăniatu.
158. Cota Şefi.
159. Teodor Şefi.
160. Iani Sidiru.
161. Gachi Adamu Siferi.
162. Nicola Şiomu.

163. D. Stilu.
164. D. Stilacu.
165. Papa-Costa Subasachi.
166. Dimitri Subasachi.
167. Frații Surdu.
168. D. I. Tafi.
169. N. Tahu.
170. N. Tamburi.
171. Cota T. Anastasi.
172. Anastasi Țanga.
173. D. Tasi.
174. D. Tauşani.
175. Tasi Tauşani.
176. Cota Teli.
177. D. Teli.
178. I. și N. Timiu.
179. Gg. Toli.
180. Frații Toma.
181. Iani Toscă.
182. Iancu Toscă.
183. Cota Vaița.
184. I. și Gg. Vasares.
185. Gherasi Guguvița.
186. Nacu Guguvița.
187. Frații Papa-Gg. Vrangala.
188. Nicola Vrangala.
189. Dimitri Zidru.
190. Gg. Zuchi.

Nume de pozițiuni la Furca

1. Alunistru.
2. Bucuiasa.
3. Bucură.
4. Chiatra di Caldoriani.
5. Castrii.
6. Catilan.
7. Chesar.
8. Ciucă.
9. Cupăni.
10. Giadini.
11. Ghineu.
12. Gribu Manu.
13. Guve.
14. Mirizlu al Hamzu.
15. Leagăn.
16. Luri.
17. Mardița (râu).
18. Misali.
19. Reva.
20. Râpâna.
21. Sari.
22. Șopoticu (cişmea).
23. Svarna.
24. Vacaciată.
25. Virò (= bolboacă).
26. Vujiu.

CĂPITAN CARA-MICIU

287. Căpitan *Cara-Miciu* ne este dat de 'Αραβαντινὸς, (Χρον. τῆς 'Ηπείρου, vol. I, pag. 381, nota după γ) ca din *Grebeni* (Γρεβενὰ), oraș la poalele orientale ale Pindului. Din cunoştinţă personală, ca originar din acele locuri ştim că Căpitan *Cara-Miciu* era dintr'un sat din munţii *Haşia*, numit *Ciucă*, unde era armatol şi era însurat cu sora lui Teodor Ziacă, armatol la Grebeni şi originar din satul *Cireşiu* și cu reședința în *Tiște* (vezi la Nr. 264). A fost dar *Român*. *Caramiciu* avu și el lupte cu Turcii și este cântat în cântecele populare (P a s s o v, pag. 102, cânt. CXXX, vers 3) La 1854, într'o revoluţiune în Turcia, lua o parte însemnată împreună cu cumnatul său Teodor Ziacă. (Vezi despre numele *Miciu* vol. I. la pag. 90, nota 32;

pag. 78, No. 164. Iar despre Românii dela munții *Hașia*, vezi la pag. 68, rândurile 1—12. Despre numele *Ciucă* vezi pag. 112 ultima linie).

CĂPITAN CATARAHIA

288. *Căpitan Catarahia* n'a avut căpitănat, ci a fost un om de arme viteaz, care ajuta pe armatoli în luptele cu Turcii. Din Χασιώτης (pag. 123, cânt. 53) aflăm că luă parte și în revoluțiunea greacă împreună cu Hristodol Hagi-Petru dela Aspropotam. Pe la anii 1830—38, când după revoluțiunea greacă toți armatolii cari mai rămaseră în provinciile turcești erau urmăriți de oștirile turcești, Catarahia împreună cu armatolii *Blahava*, *Țaghila*, frații *Țapu*, *Sotiri Strat* din familia *Buieștilor*, *Condo-Ianeștii*, *Bucuvaleștii*, *Vlaho-Gehorgachi*, *Ziacă*, *Schilo-Dima*, *Cara-Miciu*, *Cutova*, *Mamalinghidi* și alți avură multe lupte cu Turcii, dar necăpătând nici un ajutor dela populațiile creștine destul de încercate în revoluțiunea greacă, fură siliți să se retragă în Grecia, după ce năcăjiră mult pe sătenii cu forțatele rechiziții ce le impuneau. Despre toate acestea vezi P a s s o v (pag 100, cânt. CXXVI, pag. 102, cânt. CXXX) 'Αραβαντινὸς (Χρον. τῆς 'Ηπείρου, vol. I, pag. 381, nota (δ), unde se descriu pe larg câteva din vitejiile lui *Catarahia*).

Aici este locul să spunem că după formarea regatului grecesc nu mai existau armatolii sau căpitănate în imperiul turcesc [1]); căci afară de rare excepțiuni mai toți armatolii, cari scăpară cu vieață din revoluțiunea greacă, rămaseră în Grecia, iar rudele lor din Turcia, după câteva încercări inutile ce făcură de a-și relua căpitănatul, convingându-se că era imposibil, se liniștiră. Alții cari din când în când apăreau cu bande înarmate și căutau să răscoale pe foștii lor supuși în contra Turcilor, erau combătuți și de Turci și de creștini, ca unii cari vedeau că era să se expună fără niciun folos, căci nu mai erau armatoli în Turcia ca înainte de revoluțiunea greacă, și cei ieșiți astfel din Grecia comiteau multe acte de brigandaj și erau considerați ca *tâlhari* și de creștini și de Turci, nu ca vechii armatoli, cari erau populari și ajutați de toți creștinii. Pe lângă aceștia trebue să mai adăugăm și mulți alți, cari vrând să se măsoare cu oștirile turcești, formau bande, și pe de o parte luptau cu Turcii, iar pe de alta desbrăcau și pe Creștini și pe Turci sub pretext că luptă pentru liberarea creștinilor. Toți dar cari urmează după acest Nr. 288, deși viteji și cântați în cântecele populare, cu toate acestea n'au avut aureola armatolilor de mai înainte. Oricum însă, fiindcă continuară spiritul armatolic tradițional la Români și reprezintă armele și după revoluțiunea greacă, trebue să vorbim și de ei.

---

[1]) Au existat numai câteva, ca a Lazeștilor dela Olimp și a altora, dar nu durară mult. Vezi Nr. 246 spre fine.

Căpitan *Catarahia* luă parte însemnată şi în revoluţiunea în contra Turcilor dela 1854, în timpul războiului din Crimeea, împreună cu căpitan Hristodol *Hagi-Petru* dela Aspropotam (G u d a s, VIII, pag. 315).

Catarahia este poreclă grecească Καταραχιᾶς, care însemnează ceea ce şi o altă poreclă jumătate românească, jumătate grecească, aceea de Σκαπετοράχης, porecle date la *haiduci*, cari, goniţi, *scapă* după dealuri (*scapătă* ῥάχη =*deal*, adică dispar după dealuri şi scapă). In cărţile tipărite n'am găsit nicăieri vorbindu-se de patria şi de naţionalitatea lui *Catarahia* şi prin urmare suntem siliţi să spunem aici nu din cărţi, ca despre ceilalţi armatoli, ci din informaţiuni luate chiar dela oameni cari conlocuesc cu familia lui *Catarahia*. Intr'o călătorie recentă pe la Românii din Macedonia, Epir, şi Albania, cel ce scrie aceste rânduri a căutat mai cu seamă să cunoască de aproape pe Românii, zişi *Fârşeroţi* sau 'Αρβανιτόβλαχοι. A fost pe la cătunele lor, a stat la mesele lor şi avu ocaziune să-i cunoască de aproape. Impresiunea şi convingerea cu care s'a despărţit de ei a fost şi este că ei sunt *Celţi-Gali, vorbind o românească* mai pură şi mai *arhaică* decât celelalte triburi româneşti. Rezervându-ne a vorbi pe larg aiurea despre ei şi despre prezenţa lor în acele locuri, fapt care ne explică o grămadă de lucruri relative la origina Românilor din Peninsula Balcanică, ne întoarcem la Căpitan *Catarahia*. Iată ce am aflat dela Fârşeroţi. Căpitan *Catarahia* se numea *Dimitri* şi era *Fărşerot celnic* (adică *oier* mare, mai mare peste ceilalţi oieri) în plasa Xeromer din Acarnania, locuind cu tribul său în satul *Gliţa*. El era nepot de frate al unui alt *celnic* fârşerot, numit Apostoli *Corachi*, iar acest Apostol *Corachi* a fost văr cu un *Celnic* tot Fârşerot, numit Mitra *Chita Ciolia Caţarò*; acest *Caţarò* are un nepot numit *Buia*, al cărui *fiu* se numeşte *Beloca* şi locueşte tot la *Gliţa* cu *Buia* de mai sus, care şi el poartă porecla de *Caţarò* (= *creţ*). Intre familiile *Caţarò* şi *Corachi* a fost de mult o mare vrajbă, deşi ramuri din aceeaşi familie, şi s'au făcut mai multe omoruri între ele, căci la Fărşeroţi *vendetta* este încă un lucru sacru pentru răzbunarea sângelui vărsat (vezi despre aceste omoruri la Nr. 289, care urmează după acesta).

Fiindcă am amintit despre Fârşeroţi, dăm aci numele câtorva şefi de triburi, cari sunt *celnici* (vezi mai la vale la acest Nr. 288 sensul acestui cuvânt) în diferite părţi din Epir şi aiurea.

LISTA Nr. 52

Nume şi pronume ale câtorva celnici fârşeroţi

1. *Miciu Bardă*, în Tesalia iarna, iar vara în Epir.
2. *Tanase Bardă*, în Tesalia iarna, iar vara în Epir.
3. *Becu*, în Grecia.
4. *Economu Beza*, spre Termopile la munţii zişi Γραβιὰ, (vezi la Nr. 206).
5. *Piliu Beza*, în Epir.

6. *Mitra Carali Beza*, în Epir; el are fii: Panu, Mitra Carali Beza, Toma şi Chita.
7. *Carali Beza*, în Epir; el are fii: Vasile, Piliu şi Toli.
8. *Piliu Carali Beza*, în Epir.
9. Tachi, Nachi şi Liciu *Piliu Beza*, în Epir; muma lor se numeşte *Tana*.
10. *Beloca Buia Caţarò*, în Acarnania.
11. *Buia Caţarò*, în Acarnania la satul *Gliţa* de la plasa Xeromero.
12. *Caporani*.
13. Gheorghe *Cara-Beri*, în comuna Călăreţi din Epir.
14. Vasili *Carambu-Cuchi*.
15. Mitra Chita *Ciolia Caţarò*, în Acarnania la *Gliţa* din plasa Xeromero.
16. Fiii lui Apostol *Corachi*, în Acarnania, la plasa Xeromero.
17. *Caţarò*, idem ca cei de mai sus.
18. *Docu Chendra*, în Grecia.
19. *Gagiara*, în Epir; are tată pe *Zidru Chendra*.
20. *Fotu Ciobu Dzima*, în Epir.
21. *Muhu Ciangli*, foarte bogat, se află cu triburile în munţii din *Dubrena* în Grecia.
22. *Panu, Lambi, Nicolachi*, fiii lui *Ţicu*.
23. *Coli, Hristu şi Nastasi Colonia*, din tribul *Bezaţilor*, în Albania.
24. *Apostoli Corachi*, la Agrafa.
25. *Nasta Pociu Ciurla* sau *Gùrla;* ramuri din această familie locuiau la *Suli* înainte de emigrarea Suliaţilor (vezi şi la Nr. 162 spre fine, la pag. 217).
26. *Gachi Daianda*, în Cruşoviţa dela Xeromero din Acarnania.
27. *Hristu Dzegă*, în Macedonia.
28. *Vasili Dzegă*, fiul celui de mai sus.
29. *Tasi Gamaleţi*, fost şi căpitan în mai multe revoluţiuni.
30. *Gheghiu*, în Grecia, la munţii dela Termopile (vezi şi la Nr. 206). Este din familia *Beza* (vezi mai sus cifra 4).
31. Mihu *Graneli*, în Etolia spre oraşul Galaxidi, este foarte bogat.
32. Fraţii *Gudaşi*, adică Panu, Toli, Costa şi Zioga.
33. Gheorghe Tanasi *Hangiara*, în Epir.
34. Ciociu *Hangiara*, în Epir.
35. Tudor *Hangiara*, în Epir.
36. Ianuli *Hormova*, în Acarnania, plasa Xeromero (vezi la Nr. 26) şi la pag. 246, Nr. 73).
37. Mitruşi Mitra Iancu, la cătunul *Lepeni* din Acarnania, plasa *Suruvila*.
38. Familia Andrei *Iscu* sau *Caraiscu*, la Valtu în Acarnania (vezi la Nr. 207).
39. Dimitri *Nuşia*, la satul *Cruşoviţa*, zis şi Χρυσοβίτσα sau Χρύσου, la plasa Xeromero din Acarnania; are fii: Nicolachi, Panu, Mitra, Timiu şi Nacu (vezi şi la Nr. 179, pag. 240).

40. Stefa *Nuşia*, fratele celui precedent, este şef de trib aparte, cu locuinţa la *Cruşioviţa* din Acarnania, emigrând iernile aiurea (vezi şi la pag. 240).
41. Dimitrachi Gheorgachi *Panghiu*, aproape de *Lepeni* (vezi ma sus la 37) la muntele *Ohtu*; are fraţi: *Dula*, Câciu, Nicolachi şi *Piliu* (vezi şi numele *Pangal* la Nr. 216).
42. Gachi *Papa*, la Xeromero din Acarnania.
43. Nuşia *Papa*, la Xeromero din Acarnania.
44. Naşiu *Cuciu-Bina* sau *Pina*, în Epir; s'a mutat dela 1878—80 la Xeromero cu toate triburile sale (vezi şi la Nr. 300) şi de acolo la Armiro în Tesalia.
45. Timiu *Cuciu-Bina*, la Xeromero.
46. Constantin *Nacea Prifti*, în Albania (vezi şi la pag. 48—49).
47. Familia *Rangu*, la Valtu; din această familie a fost Căpitan *Rangu*, despre care vezi la Nr. 247.
48. Nicola *Roşiu*.
49. *Chita* Sideri, la Valtu (vezi şi la pag. 5, nota 5).
50. Fotu, *Şingherghi* sau *Singheri* din Fârşeroţii emigraţi dela *Suli*, după distrugerea celor patru sate ale Suliaţilor; se află spre oraşul *Filiaţi* din Epirul superior.
51. Piliu *Singheri*.
52. Costa *Singheri*.
53. Ianachi Gg. *Careli Beza*, în Epir.
54. Fraţii Todor *Taba*: Vangheli, Tachi, Vasili şi Ştefan T. *Taba*. Sunt originari din Moscopoli, oraş românesc în Albania.
55. Spiru şi Costa al Mitra *Taba*, în Epir.
56. Gg. şi Nicu al Spiru *Taba*, în Epir.
57. *Ciomi*, Fotu, *Iota*, Nida şi Vasili al Mitra *Taba*, în Epir.
58. Zica *Tanasi*, în Epir.
59. *Gimă* Turco-Vasili, fost şi căpitan de revoluţionari la 1854. Se află în Grecia.
60. *Veneţianu-lu*, în Grecia. Făcu mare sgomot cu vitejiile sale la 1854 în revoluţia din Tesalia şi Epir.

Aiurea vom da numele şi altor mulţi şefi de triburi Fârşeroţi. Aici observăm că numărul familiilor de sub fiecare şef din cei de mai sus (1—60) nu-i mai mic de *o sută;* la mulţi din ei numărul familiilor uneori se urcă până la 300, alte ori scade din cauză că unele neamuri şi-aleg alte locuri pentru iernarea sau înverarea turmelor lor. Fiecare familie poate număra câte 15 şi 20 membri, căci fiii cu familiile lor trăesc la un loc cu părinţii. Deci cele 60 triburi fârşeroteşti de mai sus a câte 100 familii cu câte 500 suflete dau o cifră de 600 de mii de suflete. Dar triburile fârşeroteşti, după informaţiunile pozitive ce avem, trec peste numărul de 200.

LISTA Nr. 53

Nume și pronume de Fârșeroți, extrase dintr'un catastih dela o moară din comuna *Băeasa* dela Pind, unde veneau diferiți Fârșeroți din cătunele dimprejur, ca să macine

1. — Bili.
2. Nacu Biniaca.
3. Tasi V. Biniaca.
4. Costa Boșoroați [1]).
5. Tefa Budași.
6. Țili Buia.
7. Nicola C. Bușea.
8. Colea Caleși.
9. Giogu Carali.
10. Tomu Carali.
11. Toli N. Ceati.
12. Hristu Țepa.
13. Piliu China.
14. Panu Țicu.
15. Ciotu-lu.
16. Gg. Țituni.
17. Dina Ciubita [2]).
18. Custareli.
19. Piliu Dalea.
20. Lambre N. Dimaca.
21. Fotu Dimitri.
22. Fotu Dișiu.
23. Nachi H. Ditura.
24. Tega Dodu.
25. Colicea Duca.
26. Nicola Gagaradza.
27. Colea Gimă.
28. Piliu Grâmă.
29. Vasili Giurcu.
30. Nasi alu Gordi.
31. Hristu Gulea.
32. Dima Hristu.
33. Cole Iancu.
34. Tega Lambri.
35. Colea Liani.
36. Hristu Levendi.
37. Alexi Manuși.
38. Costa Fotu Marina.
39. Nasi Miha.
40. Nașiu Miliu.
41. Anton Coli Mitra.
42. Hristu Spiru Nacea.
43. Miha Nanu.
44. Cacia Nasea.
45. Nida.
46. Fotu Pacea.
47. Miti Pacea.
48. Nașiu Repa.
49. Cola Repùși.
50. Nița Șașu.
51. N. T. Stavre.
52. Colea Liani Tambe.
53. Tachi H. Tana.
54. Miha Tasiu.
55. Apostoli Țața.
56. Stavru Țața
57. Panu Țecu.
58. Panu Tica.
59. Titu Timiu.
60. Fotu Lambre Tori.
61. Gg. Nachi Tori.
62. Teghiana Gg. Nachi Tori.
63. Toli Iani Tori.
64. Piliu Trema.
65. Vitu Varvara.
66. Nacu Cole Zidru.
67. Piliu Zidru.

[1]) Sunetul ç (ts) îl transcriem foneticește prin litera ț, ci nu prin litera ç.
P. P.

[2]) Originar din satul *Giarcani* din Albania.

LISTA Nr. 54

Numele şi pronumele locuitorilor Fârşeroţi ai unui cătun de lângă Călivele lui Bardă Alexi de aproape de oraşul Veria (Βέῤῥοια) din Macedonia

(Lista nu-i completă)

1. Binda Bacu.
2. — Bacea.
3. Ciulu Baduna.
4. — Becia.
5. Coli Bruşea.
6. Hali Buboli.
7. Hali Bubulendra.
8. Naca Buci.
9. Mitra Butu.
10. Cipi Cafandari.
11. Cipi Căiriciu.
12. Dimitri Ciama
13. D. Cili.
14. Costa Ciocan.
15. Costa Colci.
16. Gioga Cona.
17. Gg. Cuşiuri.
18. Costa Dama.
19. Hristu Dzega.
20. Costa Dima.
21. Mihu Doga.
22. Chendra Foti.
23. Chendru Gârciu.
24. Coli Gianara.
25. Coli Guli.
26. Vangheli Gùmeni.
27. Costa Haido.
28. Nachi Hali.
29. Coli Ibru.
30. Costa Liciu.
31. Costa Miha.
32. Nastu Mitruşia.
33. Nastu Muşiu.
34. Costa Naciu.
35. Costa Paci.
36. — Paci.
37. — Paris.
38. Chiţu Piti.
39. — Puliu.
40. Iancu Puşi.
41. Mitri Şutu.
42. Mitri Tegea.
43. Costi Titu.
44. Costa Tonta.
45. Zicu Tragoni sau Dragoni.
46. Mihu Zidru.

Pe lângă aceste mai dăm şi următoarea listă Nr. 55 de numele şi pronumele Fârşeroţilor din comuna *Pleşea* (vechea *Devoli*), aşezaţi în oraşul *Ghiorgea* (= Curceaua) din Albania. Aceste nume le datoresc mult merituosului profesor, părintelui Haralamp Nasta *Balamaci*, fiul lui Nasta *Balamaci*, care este un însemnat pictor. Familiile, ale căror nume urmează în lista Nr. 55, sunt din tribul unui însemnat Fârşerot numit *Spiru Balamaci*, bărbat foarte bogat în turme şi foarte iubit şi stimat de toate triburile fârşeroteşti din toate locurile pentru caracterul său cavaleresc şi pentru protecţiunea ce a dat şi dă mereu conaţionalilor săi. Şi exprim aci mulţumirile mele pentru călduroasa primire ce mi-a făcut, pentru preţioasele informaţiuni ce mi-a dat despre triburile Vlahilor Fârşeroţi şi pentru banchetul ce a dat în onoarea mea, la care luară parte peste 80 de Fârşeroţi şi la care avui ocaziunea să admir tipul lor cel frumos şi cântecele româneşti, în cari îşi cântă pe eroii lor.

LISTA Nr. 55

Numele şi pronumele Fârşeroţilor din comuna Pleşea sau Pliasa (vechea Devoli) câţi sunt aşezaţi în oraşul Giorgea, zisă şi **Curceană,** *pe româneşte.* **Giorgea** *şi* **Ghiorigè** *este numele oficial dat de autorităţile turceşti. Oraşul se află în Albania*

1. Nacu Piti Baca.
2. Spiru Balamaci.
3. Miti Balamaci.
4. Nastu N. Balamaci.
5. Miti Iană Baliaşiu.
6. Hristu Belba.
7. Gachi Belbi.
8. Dima Chiacu Buci.
9. Nasi Tega Buraz.
10. Miciu Şimu Buraz.
11. Tonci Mihali Buzi.
12. I. V. Cala Buzi.
13. Lambre A. Cara-Bina.
14. Spiru Dona Cara-Bina.
15. — Chendra.
16. Mihali Chiriţi.
17. Zisi Tanasi Cicu.
18. Dima Lica Cirepu.
19. Toti Mitru Cocu.
20. Lipi Coli.
21. Chendra Coti Iancu.
22. Miti Chita Curciafi.
23. Miha Leca Curteşi [1]).
24. Lazu C. Damă.
25. Nachi I. Faţi.
26. Sterghiu Mitra Faţi.
27. Mihu Sterghiu Faţi.
28. Lazu Tegu Fenghili.
29. Dima Mitra Fenghili.
30. Nachi Taga Fenghili.
31. Tuşia Fotu.
32. Coli Fraşiari.
33. Mitri Iani Gecă.
34. Naum Giamu.
35. Naum Grosu.
36. Chita Ianelu.
37. — Iliu.
38. — Iliu.
39. Chita Lecu.
40. Miha Chita Lecu.
41. Piti Costa Lupa.
42. Mitri V. Vriga Mandru.
43. Hristu D. Meciu.
44. Nicola Cara-Meta.
45. Costa Cara-Mitru.
46. Gachi Mitra Nicola.
47. Costa Iană Muraitu.
48. Mihali Iană Muraitu.
49. Chita Muşiu.
50. Sterghiu Muşiu.
51. — Nascu.
52. Dima St. V. Nicicu.
53. Hr. Toma Niciu.
54. Nasta V. Nişcu.
55. Coli Chita Pascali.
56. — Peţa.
57. Gachi Petra.
58. Culiciu Petra.
59. Naciu Petra.
60. Nristu Petra.
61. Apostoli Pipa.
62. Lambre T. Rea.
63. Petra Chita Roşiu.
64. Nasta Şcurtu.
65. Zisi A. Şilira.
66. Vangheli Nasi Simùa.
67. Petru şi A. Nasi Simua.
68. Nasi N. Saraoşi.
69. Miti Sterghiu.
70. Gachi Naum Sufra.

---

[1]) Originar din Moscopoli.

71. Vanci Chita Sufra.
72. Nici Chita Sufra.
73. Chita Costa Talabacu.
74. Dina Costa Talabacu.
75. Mihu Costa Talabacu.
76. Vangheli Costa Talabacu.
77. Chendra Mih. Talabacu.
78. Gg. V. Timiu [1]).
79. Toli C. Timiu.
80. Lambri Giogea Timiu.
81. — Timi.
82. Nasi Toda.
83. N. Gg. Toda.
84. — Toma.
85. Costa Sterghiu Vituliu.
86. Vasili Vriga.
87. Miti Vruşia [2]).

Fiindcă vorbim de Fârşeroţi, dintre cari cei mai mulţi sunt şi astăzi *nomazi*, extragem următoarele, despre cei din Acarnania din cartea d-lui Leon Heuzey, *Le mont Olympe et l'Acarnanie*, Paris. 1860, După ce ne spune că *Vlahii* din Acarnania iernează cu turmele lor în câmpii, iar cum vine primăvara se grăbesc a se sui la munţii dela Agrafa, autorul Heuzey adaogă la pag. 267: « Mais leurs moeurs, curieuses et toutes différentes de celles des Grecs, ne méritent pas moins d'être étudiées ».

« Ces Valaques appartiennent à la grande tribu roumaine qui, depuis le moyen âge, occupe les hautes vallées de l'Epire et de la Thessalie; mais ils forment *une famille à part*. Voyant la Grèce libre des Turcs, ils y sont venus chercher une vie plus sûre et plus indépendante. Quelques-uns se sont établis vers le mont Oeta, sur les frontières de l'ancienne Phthiotide; mais le plus grand nombre est descendu en Acarnanie [3]). »

La pag. 268 spune că guvernul grecesc i-a naturalizat, i-a înscris între contribuabilii plăşilor Valtu şi Xeromero, că nu plătesc însă altă contribuţiune decât impozitul asupra vitelor lor, şi că Guvernul le dă în discreţia lor pentru timpul de iarnă păşunile pădurilor şi locurilor necultivate, cari aparţin domeniului public, şi că sunt răspândiţi mai cu seamă pe malurile râului Ahelaos şi în pădurea *Manina*. Toate acestea însă cu condiţiunea de a nu părăsi teritoriul Greciei în peregrinaţiunile lor anuale.

După aceasta d-l Heuzey la pag. 268 adaugă: « On les appelle *Karagounis* [4]) et *Valaques*, Albanais, 'Αρβανιτόβλαχοι: « ce dernier nom leur vient

[1]) Este grecescul Εὐθύμιος.

[2]) Din Veruşia, dela *Veru* diminutiv.

[3]) *Arvanitovlahi* erau în mare număr în Acarnania, plăşile Valtu. Xeromeno, şi în locurile menţionate de d-l Heuzey, şi *înainte de revoluţiunea greacă şi de fondarea regatului grecesc* (vezi în această carte a noastră la pag. 124 şi 125 şi aiurea).

[4]) D. Heuzey în această notă susţine că acest cuvânt derivă dela turcescul *Kara* = *negru* şi grecescul *gouna* = *capote grossière à l'usage des payasns*. Observăm că aceasta nu se poate căci toţi Arvanitovlahii poartă haine albe. Vezi la Nr. 219 Românii poreclesc pe Greci: *Gagani* şi *găgăuni*. Sensul lui *Gagani* şi *găgăuni* trebue să fie acela de τραυλὸς grecesc egal cu Νέμιτσοι aiurea arătam origina acestui cuvânt.

Iar Albanezi poreclesc pe 'Αρβανιτογράχοι *Goga* (vezi Hahn. *Alb. studien*, pag. 20, din dicţionar), şi se tem de ei. Numele *gogu* în limba *celtică* însemnează *viteaz*, *voinic*

de ce que leurs plus anciens cantonnements étaient dans la haute Epire et sur la frontière d'Albanie ». Autorul urmează spuind că acei *Vlahi* resping numele de *Vlah* și de *Karagounis* și zic că ei se numesc *Români*; iar la pag. 269 spune: « leur dialecte, qui passe aujourd'hui pour rude et inculte, paraît même *se rapprocher de la langue latine plus que celui des autres tribus valaques* Les *Karagounis* parlent naturellement trois langues, le *roumain*, le *grec et l'albanais*: c'est une peuplade que les anciens auraient appelée *trilingue* ». Mai încolo autorul la pag. 270 ne spune că 'Αρβανιτόβλαχοι au superstițiunea că dacă vreun cioban din ai lor vrea să se stabilească undeva și cumpără un loc și zidește o casă, cade în curând bolnav, carnea sa se descompune și se pun pe ea viermii, apoi adaugă: « Les Karagounis sont réunis par groupes de *cinquante à cent familles*. Chacun de ces groupes, indépendant des autres et cantonné apart, forme, avec les troupeaux qui l'entourent, ce qu'on appelle une *stani* (un parc, une bergerie, στάνη). C'est un village, mais un village qui change de place. On compte en Acarnanie douze *stanes*, ce qui porterait le nombre des Valaques, dans cette province, à huit cents familles . . . », la pag. 272: « Toute stani est sous les ordres d'un chef, dont elle porte le nom: on dit la stani de Mikhas, de Koutchou pinas, de Sidhéris [1]). Ce n'est pas un chef électif, créé d'un jour à l'autre; le pouvoir qu'il exerce, espèce de *petite royauté* rustique et pastorale, est héréditaire. Cette autorité consacrée par la tradition, est respectée de tous. Il est toujours le plus riche parmi les pasteurs qui commande; quelquefois il possède à lui seul la moitie des troupeaux. Personnage tout pacifique, il prétend cependant tenir ses droits d'ancêtres guerriers, qui les ont acquis le sabre à la main, μὲ τὸ σπαθί. Les valaques lui donnent, dans leur propre langue, le titre de *tchélinggas*; en grec, ils le nomment skoutéris [2]) ». La pag. 273 autorul urmează: « Ils en appellent à ce chef de tous leurs différends, lui confient tous leurs intérêts [3]) Faut-il s'entendre avec les autorités du pays, il est le représentant de la stani auprès d'elles [4])... sa tente est le point de ralliement et le centre de la stani.

(vezi *Vorgeschichte Roms* von Iohann Gustav Curro, erster Theil, die Kelten Leipzig, 1878, pah. 109; vezi și Glück, *die bei Caius Iulius Caesar voriommer den Keltischen Namen*, pag. 187—188). De ce Albanezii îi numesc *goga* cu un cuvânt *celtic* vom vorbi aiurea.

[1]) Observăm că tribul lui Miha, lui Cuciu-Pina, lui Sideri se zice: *Miheani*, *Mihăți*; *Cuciu-Pineani* sau *Cuciu-Pinați*; *Sidereani* sau *Siderăți*.

[2]) « Σκουτέριος, dans la lanque des Byzantins, était le nom que portait un officier du palais, l'Ecuyer; il est probable que ce titre, multiplié, comme tant d'autres, par les derniers princes qui se disputèrent les débris de l'Empire, fut donné dès cet époque à quelques chefs de Valaques nomades ».

[3]) Observăm că *Armatolii* sau *Căpitanii* și ai Fârșeroților nomazi și ai celorlalți Români, fie semisedentari, fie sedentari, n'au fost la început decât *Șefi de trib*, *Celnicadzi* sau *Celingadzi*, cum îi numește d-l Heuzey după Greci.

[4]) Același lucru se petrece astăzi și la păstorii francezi dela Pirinei (vezi Dr. Hamy, *Revue d'Ethnographie*, , etude sur l'origine des nationalités de la Transylvanie, Paris,

Ce pouvoir durable, incontesté, d'un seul homme est, depuis le temps des patriarches, une nécessité de la vie nomade; il fait le seul lien de ces familles errantes. On paye au skoutéris une *liste civile* de quelques *centaines* de drachmes. S'il a fait une dépense pour le public, il rassemble les anciens et leur présente ses comptes. L'impôt est proportionnel: chaque famille en paye sa juste part. Le chef, tout le premier est taxé suivant le nombre de têtes de bétail qu'il possède. Tel est le regime financier dela tribu ».

Mai încolo (pag. 280), vorbind despre scoborîrea Arvanitovlahilor nomazi la câmp, unde sunt Greci țărani agricultori, zice:

« ...leur présence est une source de querelles et de procès, dans lesquels les Grecs, bien que plus nombreux, n'ont pas toujours le dessus. *Le Grec*, malgré son esprit souple, mais plus artificieux que vraiment fin, se laisse battre *par le Valaque*, dont les ruses sont mieux conduites et la tactique plus patiente. Ces étrangers, ces pâtres, sont une puissance dans le pays; ils ont pour eux une force qui les maintient, en dépit de l'aversion publique: C'est *l'union qui règne dans leurs conseils et la confiance qu'ils ont en leurs chefs* [1]). Chaque *skoutéris*, sûr d'une centaine de volontés qui vont d'accord avec la sienne, *est un personnage* dans la commune où il a planté sa tente, et rivalise d'influence avec les dimarques et avec les capitaines. Les villages grecs au contraire, pleins de petites luttes et de rivalités, ne sont que division ».

D. Heuzey la pag. 275 ne mai spune: Les femmes valaques sont surtout renommées pour leur habileté à fabriquer les étoffes de laine, qu'elles savent teindre ensuite de diverses couleurs, en noir, en bleu foncé, en rouge écarlate. Elles aiment à se parer de bijoux grossiers, et chargent de broderies épaisses les lourds vètements dont elles se couvrent ».

« Le trousseau qu'une fille a tissé est tout ce qu'elle apporte à son mari. Les Karagounis repoussent comme honteux l'usage de donner une dot. Cependant combien de grecs, dans ces provinces, souhaiteraient d'avoir pour femme une de ces infatigables travailleuses. Lemalheur est que les Karagougounis *refusent absolument* de marier leurs filles à des hommes *d'une autre race*. Ils prennent eux-mêmes quelquefois des femmes grecques [2]); mais on n'a *jamais vu un grec*, si riche qu'il fût, obtenir la main d'une *fille valaque*.

1888, pag. 262—263. La pag. 263 d-l Gesa *Kuun*, vorbind despre cei mai vechi *șefi de ciobani* din Transilvania, ne spune că ei purtau titlul de *Voivozi*, *Boiari* și de *Kenezi*, și că ei erau judecătorii *Vlahilor* din triburile lor. După cuprinsul celor spuse de d-l Kuun la pag. 263 și mai încolo rezultă că instituțiunea *Cnezatelor* era ceva propriu *Vlahilor*, deși d-sa ne spune în nota 1 dela pag. 263 că cuvântul *cneaz*, pe care d-sa îl dă în forma *Kenez*, este de origină *slavică*.

[1]) De aci se explică între altele și de ce numai Românii au avut *Șefi* cu numele de *Căpitani* și de *Armatoli* și de ce erau așa de tari față și cu Turcii și cu Creștinii.

[2]) Nu este exact. Nici nu dau, nici nu iau, și deaceea Românii din Peninsula Balcanică se pot considera ca cei mai puri de sânge în naționalitatea lor, dintre toate popoarele, cu cari conlocuesc (vezi și la pag. 12—13 și aiurea).

Leurs mariages d'ailleurs *très différents* des mariages grecs, trahissent l'origine étrangère et l'éducation toute *latine* de cette population » (urmează a pag. 275—276 cum logodnicul dă zestre socrului, cum se fac preparativele pentru nuntă, cântecele ce se cântă, mai cu seamă următoarele două versuri rămase din vechime, când flăcăul răpia pe fată: sun nă salțe sălțioară, și-o arăchi gionle sun suoară = sub o salce sălcioară, și-a răpit-o flăcăul sub *țioară* [1]) și apoi autorul adaogă): « Le mariage qui tout à l'heure était une vente, se transforme dans leur couche; il tourne à l'aventure amoureuse et devient un enlèvement. On ne s'étonnera pas de ce contraste, si l'on se rappelle que, chez les Romains, le rapt simulé était une des scènes importantes du drame nuptial; cet usage rappelait la forme naturelle et primitive des mariages du temps des brigants qui avaient fondé Rome. Les pratiques précédentes n'ont pas moins d'analogie avec les coutumes *latines:* la laine figurait aussi dans les unions romaines comme symbole des travaux domestiques; une pomme était l'emblème de l'amour et de la maternité. Nous allons retrouver tout à l'heure, les gâteaux de farine qu'on rompait en morceaux dans la cérémonie appelée *confarreatio* »; continuând mai încolo, pag. 278, când mireasa ajunge la casa mirelui, autorul zice: « c'est à ce moment que s'accomplit un rit singulier et *de forme purement latine*, *conservé par les Valaques avec une étonnante fidéiité:* à l'instant où la fiancée, descendue de sa monture va franchir le seuil, on lui présente du beure ou quelquefois du miel, et elle en frotte la porte, marquant ainsi que sa venue aménera dans la maison douceur et joie. De même, chez les Latins, le nom de le femme *uxor*, primitivement *unxor*, venait d'*ungere*, par ce que les jeunes filles, lorsqu'elles arrivaient au seuil dela demeure conjugale, avaient aussi coutume d'en oindre la porte [2]). Il est difficile de croire encore, après un pareil rapprochement, *que ces pasteurs ne descendent pas d'une colonie italienne*, ou, tout au moins, d'un mélange de ces colons avec des populations barbares, qui leur auraient emprunté leurs usages les plus particuliers [3]) ».

---

[1]) Macedoromânii fac invitațiile la nuntă, trimițând cu băieți câte un măr la fiecare invitat și o ploscă cu vin să bea și să ureze. Când nuntașii merg să ia mireasa au și un *stegar*, care poartă un steag zis *flamburâ* de Români, care flambură are sus la vârf o cruce, ale căror vârfuri se înfig în câte un măr. Steagul este roșu de ordinar. D-l Heuzey spune că Arvanitovlahii cântă versul: *t*roe flambora, *t*roé kokella ». Versul este greșit, căci el se aude: croe flambura, croe cochila », adică: =a cărui e (=*a cui este*) flambura? a cărui e (= *a cui este*) copila? (adică *mireasa*). Și Grecii cântă: τίνος εἶναι τὸ φλάμπουρο v etc. = a cui este flambura? etc.

[2]) « Uxor dicitur ... ab ungendis portibus ... hoc est quod, quum puellae nuberent, maritorum portes ungebant ». (Donat. ad. Terent., *Hecyr.*). Moris fuerat, ut nubentes puellae, simul venissent ad limen mariti, postes, antequan ingrederentur ... oleo ungerent; unde uxores dictae sunt, quasi unxores ». (Serv. ad Aeneid, IV, 459) ».

[3]) « Les Valaques emploient, au lieu de l'huile, du beure, qu'ils ont facilement *à* leur disposition, et qui dans leur langue, est par excellence, la matière à oindre: en effet,

La pag. 274 autorul zice despre Arvanitovlahii din Acarnania: «On rencontre parmi eux des hommes d'une force et d'une taille étonante, avec ces larges épaules, cette poitrine épaisse que la sclupture prête à Hercule. Les femmes sont, comme leurs maris, fortes et travailleuses. Les fatigues et les privations qu'ils supportent en ont *fait une race de fer*».

In această carte a noastră vom mai reveni despre 'Αρβανιτοβλάχοι. (Vezi deocamdată şi la pag. 4, şi nota 1; la pag. 5—6; ia pag. 65, 55—56, 127, 128 180—151, 167, 209, 13, 210 şi aiurea. Vezi şi la Nr. 295).

LISTA Nr. 56

Nume şi promume dela locuitorii din Moscopoli

(Lista nu este completă)

1. Costachi Naum Balaura.
2. Dimitri Timiu Balaura.
3. Nastasi Timiu Balaura.
4. Teodosi Spiru Balaura.
5. Fraţii Mihali Balaura.
6. Fraţii Teodor Baltă.
7. Fraţii Bardila.
8. Fraţii Tega Bizugu.
9. D. Costa Caciu.
10. Maco Caciu.
11. Todo Caciu.
12. T. P. Carnari.
13. Fraţii Pavlu Cavaia.
14. Cociu N. Ceanu.
15. Fraţii Dimitri Chioşea.
16. Rucia Dona Cipi.
17. Fraţii Costantin Cipi.
18. Daniil Costa Cipi.
19. Iliu Mih. Cipiciu.
20. Lazăr Costa Cipiciu.
21. Naum Rapo Ciuli.
22. Mih. C. Ciuri.
23. Fraţii Condacci.
24. Nuna Condacu.
25. Cociu Condacu.
26. Cociu Cripa.
27. Spiru Dalacu.
28. Fraţii Naum Dimcea.
29. Spiru Iancùşi Docu.
30. Luca Dona.
31. Naum D. Duma.
32. Fraţii A. Dumani.
33. D. Rapu Fuduli.
34. Gachi Funda.
35. Stavre Funda.
36. N. Lambre Funda.
37. Coma Naum Funda.
38. Teodora Funda.
39. Familia Gadeşi.
40. Naum Gadeşea.
41. Spiru Gheata.
42. T. Tuni Ghiza.
43. Familia Ghinoşiu.
44. Gg. Giană.
45. Familia Giumiticu.
46. Fraţii C. Gălava.
47. Familia Golea.
48. Fraţii Const. Grabova.
49. D. G. Grabova.
50. Papa-Costa Grăboveanu.

---

ils l'appellent *umpto*, qui est évidemment pour *uncto*, de même qu'ils disent *sempla* pour *sancta*, *lapte* pour *lacte* (aici *sempta* este *sâmpta* = sfânta).

Observăm că atât *Arvanitovlahii*, cât şi ceilalţi Români, nu s'au încuscrit de când lumea cu niciun alt neam decât între dânşii, aşa că amestecul despre care vorbeşte mai sus d-l Henzey, nu este admisibil.

51. I. T. Hriscu.
52. Familia Ianca.
53. N. Liamuşi.
54. G. şi Mih. Todo Mosca.
55. Tachi Todo Mosca.
56. Iancuşi Todo Mosca.
57. Lambre Todo Mosca.
58. Mih. T. Mişca.
59. Haralambi C. Moşiu.
60. Familia Hagi-Mula.
61. G. I. Muldzuruşiu.
62. Familia Nastu.
63. Hristu Nasta Nicu.
64. Familia An. Doia.
65. Familia Petra.
66. Fraţii N. Pina.
67. N. Naum Plaha.
68. Iancuşi Prenda.
69. Familia Şeaca.
70. Nasta Şamia.
71. Familia Saru.
72. Pavlu Iancuşi Scliau.
73. Pando Stama.
74. Familia Stefa.
75. Naum N. Stirgia.
76. Familia Strava.
77. Familia Şuca.
78. Familia Talabaciu.
79. Mito Tasi Talabaciu.
80. Naum Tică.
81. Tănase Lazăr Toca.
82. Familia Ţupată.
83. Cocio Vasili.
84. Mih. V. Vera.
85. I. N. Ververi.
86. Fraţii Ghica Via.
87. Fraţii Vrâdzucu.

LISTA Nr. 57

Nume şi pronume de Români, mare parte din Moscopoli (extrase din cartea: Georg Constantin Rosa, *Untersuchungen über die Romanier oder sogenannten Wlachen*, 'Εξετάσεις περὶ τῶν 'Ρωμαίων ἤ τῶν ὀνομαζομένων Βλάχων Pesth, 1808, pag. 150 — 159, unde figurează lista abonaţilor).

1. Const. Arcaci (159).
2. — Arghir (150).
3. D. Banti (151).
4. I. Barati (151).
5. C. Beliu (156).
6. Atanasi Biala (154).
7. Iani Bojda (151).
8. Iani Bojdu (151).
9. Mih. Calai (152).
10. Petru Caluda (158).
11. Spiru Cap-mare (154).
12. Gg. Cărdare (150).
13. I. Gg. Carjca (155).
14. Papa-Anast. Cavalioti (152).
15. Gg. Ceapa (mulţi) (151).
16. A. şi Vreta Cheptenaru (150).
17. Adam Şincifa (152).
18. Fraţii Cioară (156).
19. C. Joli (155).
20. Mih. Julio (155).
21. D. Coadă (158).
22. C. Cuca (151).
23. Gg. Cuişor (158).
24. Mih. D. Curti (158).
25. Mih. C. Curti (155).
26. A. Dada (156).
27. C. Dadani (158).
28. N. Dadani (159).
29. Naum Dera (150).
30. — Dimcea (152).
31. C. Dimciu Jupani (155).
32. Ambrosi Dociu (150).

33. Gg. şi Sterghiu Doiu (155).
34. Gg. Ducşea (155).
35. A. D. Dursa (155).
36. — Dursa (152).
37. A. Duzi (155).
38. I. Duzi (157).
39. Fraţii Faracati (157).
40. Sterghiu Fardi (151).
41. Veta Gehani (155).
42. Hr. Ghercic (150).
43. Gg. Ghiocu (155).
44. Naum Ghintali (152).
45. Mih. Goga (158).
46. N. Gojdovski (152).
47. A. Grabovschi (150).
48. C. Gujdovschi (150).
49. A. Lepora (15).
50. Zisi Lèporiciu (156).
51. Ambr. Livădaru (152—3).
52. Elena Macinca (151).
53. Vasili Macinca (159).
54. Teoh. Malangheţu (156).
55. Vreta Malangheţu (153).
56. D. Manu (151).
57. Naum Muciu (151).
58. Fraţii Muculi (156).
59. Fraţii Nisca (155).
60. Mih. Nita (156).
61. N. Oală (153).
62. Triandafil Păilă (159).
63. Lazăr Peici (153).
64. Arghir Pilta (153).
65. Sterghiu Pinta (156).
66. C. Pita (151).
67. Gg. Pova (153).
68. Gg. şi N. Roza (154).
69. Fraţii Nicu-Ruşiu (156).
70. Gg. Vreta Şaguna (153).
71. Vreta N. Şaguna (153)
72. Gg. Sambahtani (156).
73. M. G. Şargani (156).
74. A. Scutari (151).
75. C. Sica (154).
76. N. A. Sica (154).
77. Marcu Slavnia (154).
78. A. şi Pavlu Şonte (153).
79. Gg. C. Spirta (158).
80. A. Stavru (154).
81. A. şi Mih. Steao (156).
82. A. şi Teodor Sumulain (153).
83. I. Ţapoti (155).
84. I. Ţapu (151).
85. Teodor Tirca (158).
86. Fraţii Vitali (150).
87. Vretu Ianachi (152).
88. Petru N. Vulcu (155).
89. Gg. Vulpe (157).
90. Teodor Ziambali (151).
91. Traţu Zicu (158).[1]

Fiind aici vorba de numele de botez şi de familie ale Fârşeroţilor, mai dăm şi următoarele liste culese dela următoarele 74 de sate din Albania. Colecţiunea nu este completă, căci omul, pe care l-am trimis ca să le culeagă[2]) temându-se să nu deştepte vreo bănuială din partea autorităţor turceşti că urmăreşte vreun scop politic, n'a putut să-mi aducă listele complete. Noi pentru moment ne mulţumim şi cu atâta.

Numele satelor, de unde s'au cules numele de botez şi de familie ale locuitorilor, poartă fie care câte o cifră dela 1 până la 74. Ca să ştie citi-

[1]) Numerele din parenteze arată pagina din scrierea lui Rosa.
[2]) Această persoană a fost d-l Ghiţi Teja Papahagi.

torul din ce sat este fiecare persoană din lista de mai la vale Nr. 59 la numele de botez şi de familie s'a pus la dreapta numărul subt care se află satul din lista celor 74 de sate româneşti.

LISTA Nr. 58

Nume de sate româneşti din Albania, de unde s'au cules numele şi pronumele de locuitori, cari figurează în lista Nr. 59:

1. Ambari.
2. Angurza.
3. Areselia.
4. Armenili.
5. Aroşcoveţi.
6. Baltiţa.
7. Beala.
8. Beala de jos
9. Berat.
10. Bestrova.
11. Bisticiu.
12. Bobodina.
13. Bunavi.
14. Calfani.
15. Carabonari.
16. Cărmani.
17. Casim-beiani.
18. Cavaia.
19. Cervena.
20. Chelbişira.
21. Ciperaţi.
22. Cipliacu.
23. Colonia.
24. Comniaţi.
25. Cosova.
26. Crapşi.
27. Cumani.
28. Cutali.
29. Deviacu.
30. Duraţu.
31. Elbasan.
32. Fearica.
33. Francovia.
34. Gorecuche.
35. Grabeani.
36. Gradiştea.
37. Grueghiaţi.
38. Hamit-beiasi.
39. Hrisolio.
40. Imiştea.
41. Indrisbortizan.
42. Levanifeta.
43. Levanisa-mare.
44. Liambarda.
45. Libonia.
46. Luşani.
47. Mefoli.
48. Micişti.
49. Miza.
50. Origurta.
51. Peşteani.
52. Petru-Duaru.
53. Pitova.
54. Poiani.
55. Pombrati.
56. Poşna.
57. *Protodua.*
58. Raduştena.
59. Şacule.
60. Scapari.
61. Schepor.
62. Scrufutina.
63. Seliniţa.
64. Şitulaşi.
65. Sopi.
66. Ştremeri.
67. Suliani.
68. Sverneşti.

69. Tirana.
70. Tranconica.
71. Vadiţa.
72. Vărtopi.
73. Verbaşi.
74. Ziarza.

LISTA Nr. 58 a

Comunele de mai sus se află în provinciile Avlona, Struga, Cavaia şi Muzachia din Albania. Pe lângă aceste comune, oraşe sau sate, se află şi alte multe sate româneşti, dintre care dăm acum următoarele:

1. Bali.
2. Cârchiova.
3. Costare.
4. Colicondaşi.
5. Curmeia.
6. Duşnica.
7. Ghegani.
8. Ghergani.
9. Gramara.
10. Gretani.
11. Libofcea.
12. Moravia.
13. Polivina.
14. Prănoundi.
15. Silişti.
16. Viliani.

Apoi:

17. Afracu.
18. Cafarani.
19. Chiştea.
20. Denisco.
21. Driza.
22. Grabova.
23. Gramoste.
24. Lăuştiuri.
25. Liuşni.
26. Lunca.
27. Pleasa.
28. Portaza.
29. Stropani.
30. Struga.
31. Varibobi, etc.

LISTA NR. 59

de numele şi pronumele locuitorilor celor 74 de sate de mai sus (pag. 254 r.) din Albania (Cifrele din dreapta numelor arată la ce număr din lista satelor trebue să se caute *satul*, de unde este persoana respectivă).

1. Coli Abazi 53.
2. Mina Abazi 53.
3. Nauni Ambroşi 32.
4. Lazar Apostoli 9.
5. Serghiu Babeşi 42.
6. Spiru Babuchi 30.
7. N. şi Spiru Bacalbaşi 9.
8. Nauni Bacali 9.
9. Vanghio Bacali 9.
10. Nasti Badeba 25.
11. Nasta Bali 21.
12. Chendra Bali 21.
13. Dinachi Bali 68.
14. Muşi Bali 68.
15. Coci Baliu 68.
16. Miti Banda 32.
17. Cuşiu Bani 2.
18. Liţi Baniţa 36.
19. Tuni Barberi 25.
20. Iani Barda 8.
21. Alexi Bare 41.
22. Câta Bare 41.
23. Oance Bascu 9.
24. Biti Bascu 9.

25. Ive Bascu 9.
26. Tunu Başiuri 16.
27. Miti Lazi Bebi 31.
28. Oance Lazi Bebi 31.
29. Sota Bebu 16.
30. Iani Beca 46.
31. Iango Becia 25.
32. Sota Bega 3.
33. Avram Belani 31.
34. Miha Bena 47.
35. Spiru Bendi 9.
36. Tuni Beraribo 60.
37. Mitra Bezuca 43.
38. Chendra Bezucu 33.
39. Nasti Bicea 25.
40. Mitra Bihtişi 25.
41. Costa Bina 47.
42. Mitra Beneicu 33.
43. Cole Bineicu 33.
44. Taşuli Dona Bita 36.
45. Tanasi Bita 36.
46. Mihali Bitulian 9.
47. Chita Bobi 63.
48. Coţi Bobi 63.
49. Naum Bobi 9.
50. Cole Gg. Boda 15.
51. Muşi Boda 52.
52. Eracli Spiru Bogaci 32.
53. Spiru Boliu 31.
54. Vasili Bondi 32.
55. Mizali Bosdu 23.
56. Bani Bozdu 23.
57. Pale Bosdu 23.
58. Tasicu Boza 5.
59. Tasi Bozu 32.
60. Lazari Breştan 9.
61. Nasta Bubucu 12.
62. Marcu Bubucu 12.
63. Oani Buda 31.
64. Vera Buda 34.
65. Coţi Bufi 32.
66. Mitu Bugaci 32.
67. Costi Bulia 49.
68. Mitra Bulia 24.
69. Coţi Bulia 24.
71. Lambre Buloşu 7.
71. Alexi Buloaşe 7.
72. Tonciu Buşiu 32.
73. Mihali Buza 5.
74. Nasi Buradan 31.
75. Babo Cacianu 62.
76. Bano Cacianu 47.
77. Beco Coli Cacianu 62.
78. Bono Cacianu 62.
79. Chirochia Cacianu 47.
80. Dima Cacianu 62.
81. Dzodzo Cacianu 62.
82. Mitri Tangu Caciani 62.
83. Nauni Cacianu 62.
84. Tuni Naca Cacianu 62.
85. Gheorghe Caciauni 44.
86. Nicola Caciaunu 33.
87. Taşio Calangi 12.
88. Tasi Cambaşa 9.
89. Bana Câro 61.
90. Tasi Cara 61.
91. Mitri Cartali 31.
92. Meci Caşnani 62.
93. Colicia Caterini 74.
94. Coliţi Caterina 50.
95. Petra Cazangi 9.
96. Tuşi Cazangi 9.
97. Tasi Ceatu 6.
98. Mani Ceapo 73.
99. Chita Ceapo 23.
100. Coti Cerepa 15.
101. Taşuli Cerepi 15.
102. Nachi Cerveli 26.
103. Cole Tasi Chela 25.
104. Cole Chendra 50.
105. Miha Chendra 6.
106. Mihali Dzodza Cherazia 31.
107. Gusti Cherozi 25.
108. Tuniţi Cherosu 32.

109. Nachi Naum Chervenu 13.
110. Mitruşiu Chiafa 25.
111. Tasi Chiafa 25.
112. Andina Chiliţa 32.
113. Vasili Chiosa 9.
114. Marţi Cioca Chiragi 31.
115. Nasta Chirohia 39.
116. Bega Chirohia 48.
117. Miha Chita Chirohia 13.
118. Nasto Chiru 60.
119. Tasi Chisimi 9.
120. Pitu Chita 61.
121. Coli Chitu 61.
122. Miti Cheuca 32.
123. Puşi Ciaci 42.
124. Pusi Ciaciu 43.
125. Gheorghe Ceara 25.
126. Mici Ceara 54.
127. Nasi Cearanic 62.
128. Mihali Simac Ciociu 51.
129. Mihali Ciociu 9.
130. Puşi Piti Ciociu 51
131 Petra Cipa 42.
132. Mihali Circagi 9.
133. Mihali Ciucicu 9.
134. Nachi Ciumi 47.
135. Vera Ciumi 47.
136. Mihali Cociu 27.
137. Mihali Coia 69.
138. Ştefan Coia 69.
139. Cosmo Cole 25.
140. Vera Cole 26.
141. Tuni Cole 39.
142. Naca Cole 10.
143. Costi Corda 21.
144. Petre Cosconi 7.
145. Taşiu Papa Costa 36.
146. Nicola Papa-Costandin 31.
147. Piti Costi 38.
148. Dzodzo Còtari 48.
149. Miha Coţica 45.
150. Coti Covaci 23.
151. Alexi Cove 32.
152. Prenda Cove 66.
153. Taşiu Cubacra 31.
154. Câta Curita 39.
155. Teliu Curita 39.
156. Banu Cuşiu 18.
157. Nicola Cuţa 25.
158. Miti Cuţachi 42.
159. Dini Cuti 25.
160. Coliţi Dama 15.
161. Gheorghe Dâmba 32.
162. Tanci Dediliţa 9.
163. Lazi Dega 32.
164. Spiro Deri 9.
165. Dona Dica 4.
166. Nauni Dica 4.
167. Câta Dimba 13.
168. Coci Dimba 13.
169. Gogu Dimba 13.
170. Lili Nicea Dimba 13.
171. Tejea Dimba 13.
172. Nasi Dimciu 31.
173. Tasi Dimitri 56.
174. Nauni Dimitri 1.
175. Nasto Dimo 1.
176. Mila Diri Nicu 50.
177. Gheorghe Doca 27.
178. Silia Iani Doda 31.
179. Dini Dzodzi 46.
180. Cusma Dzodzo 57.
181. Mişea Dzodzo 57.
182. Marci I. Dzodzo 25.
183. Naci Dodu 27.
184. Puşi Spiru Dzodzu 32.
185. Gg. Spiru Dzodzu 32.
186. Miti Dzodzu 32.
187. Tachi Dzodzu 32.
188. *Mina Dzodzu 32.*
189. Taşiu Dzodzu 32.
190. Vera Dzodzu 3.
191. Dina Dona 32.
192. Panu Drabu Nicu 32.

193. Gheorghe Duca 28.
194. Mihali Dudi 66.
195. Tuni Dufa 15.
196. Mihali Duma 15.
197. Timiu Durața 9.
198. Tasi Duro 2.
199. Cosma Espiri 25.
200. Nuși Fliurci 40.
201. Tace Fliurci 40.
202. Nuchi Gago 4.
203. Nasi Galani 32.
204. Tonu Geàuo 64.
205. Coci Geàua 71.
206. Toli Geauă 46.
207. Gherasi Gheaua 71.
208. Tudori Gheaua 71.
209. Bani Gheaua 71.
210. Spiru Ghega 9.
211. Dimitri Ghega 30.
212. Cusma Gheorghe 52.
213. Mișí Gheorghe 52.
214. Hrista Gheorghe 35.
215. Vangheli Rapa-Gg. 9.
216. Gg. Gheorgoniu 7.
217. Chendra Gherasi 62.
218. Lambri Gherasi 32.
219. Piti Gherasi 47.
220. Tociu Gherasi 22.
221. Covi Gherasi 22.
222. Nauni Ghinași 38.
223. Coci Ghinci 10.
224. Tangu Ghioga 35.
225. Lili Ghiozu 9.
226. Cata Ghiți 10.
227. Marcu Giamti 8.
228. Tachi M. Giaruha 17.
229. Spiru Gimași 15.
230. Hristachi Gimitica 9.
231. Heracli Gimitica 9.
232. Toto Gimuretca 9.
233. Costa Gioco 28.
234. Sota Gioga 35.
235. Mitri Giogiu 25.
236. Tuni Covi Giota 25.
237. Gg. Giurgea 41.
238. Câta Gloșu 73.
239. Dima Gloșu 73.
240. Avram Gobo 9.
241. Hali Gofu 12.
242. Costandin Goga 30.
243. Tachi Goga 9.
244. Todu Gogota 46.
245. Tuni Gogota 46.
246. Lazi Misi Gozu 31.
247. Hristo Gogo 30.
248. Lia Govas Papa 7.
249. Nicola Grosdala 7.
250. Petru Gucea 32.
251. Nasta Gucea 51.
252. Tasi Gugiaman 9.
253. Nasti Guloși 4.
254. Marcu Gușea 7.
255. Tuni Gusguni 42.
256. Mitri Homderu 7.
257. Cole Hrista 11.
258. Cota Hula 22.
259. Petra Iactor 3.
260. Mandi Ilia 32.
261. Toto Lazari 9.
262. Dini Lazu 27.
263. Ștefan Hagi Lazu 31.
264. Papa Iani Lazu 9.
265. Piha Leciu 58.
266. Cușiu Lepore 32.
267. Vasili Lera 60.
268. Pusi Leru 60.
269. Nasi Lerușiu 20.
270. Mihali Leți 31.
271. Cușiu Levane 32.
272. Costi Levani 32.
273. Defa Liaco 54.
274. Iana Liaco 54.
275. Vasili Liambaco 72.
276. Lili Spiro Lili 9.

277. Piti Lilea 3.
278. Iani Lioliu 33.
279. Vangheli Lipa 8.
280. Tasi Lipea 17.
281. Nasi Maciara 55.
282. Ianco Mandro 64.
283. Coci Manestra 9.
284. Sterghio Mano 64.
285. Cosma Mantro 30.
286. Mitra Marca 39.
287. Nasi Marcu 58.
288. Culiți Marina 74.
289. Mitra Marina 64.
290. Cozi Marti 25.
291. Mico Mati 54.
292. Mihali Matrapazi 9.
293. Mitra Miciali 50.
294. Câta Miciali 50.
295. Tașu Miha 22.
296. Nica Mihalce 70.
297. Tonciu Spiru Mihali 32.
298. Papa-Mihali 2.
299. Papa-Mihali 25.
300. Gachi Mihu 58.
301. Leonida Mincu 30.
302. Goti Mișea 36.
303. Mihali Mișiu 5.
304. Tuni Mislaco 48.
305. Gg. Miștacu 22.
306. Mitra Miștacu 22.
307. Dodo Miștacu 22.
308. Coti Grosi Mito 43.
309. Oani Mitra 40.
310. Gg. Mitra 70.
311. Nauni Mitruși 32.
312. Zoi Mitrușiu 32.
313. Hagi Mitrușiu 69.
314. Gg. Mocea 37.
315. Colița Mocea 37.
316. Vera Mocea 37.
317. Tamușea Mocea 37.
318. Truși Mortacu 31.
319. Andona Mucea Ruși 65.
320. Tachi Mușea 9.
321. Lioliu Mustaca 38.
322. Sterghiu Nachi 64.
323. Sandu Gevr. Papa-Nastasi 31.
324. Miha Nasto 63.
325. Nastasi Nauni 70.
326. Nicola Nauni 9.
327. Iani Niania 50.
328. Tasi Niania 50.
329. Vera Nica 40.
330. Tefa Nauni Nicea 14.
331. Iovan Niciu 69.
332. Gg. Nicu 26.
333. Tasi Nita 14.
334. Hali Nușea 32.
335. Laze Orizorte 40.
336. Dina Pali 54.
337. Nicola Papa 32.
338. Marci Papa 25.
339. Nachi Papingo 32.
340. Mitra Papùa 45.
341. Tefa Papùa 45.
342. Tuni Papuți 32.
343. Gg. Papuți 32.
344. Mitri Papuți 32.
345. Papa-Pavli 9.
346. Colița Pelechi 26.
347. Sicu Petru 32.
348. Tașiu Pichinda 22.
349. Nauni Pihu 69.
350. Vangheli Pindo 7.
351. Dima Pistica 71.
352. Damo Pistica 71.
353. Teghea Plachi 51.
354. Mitru Plecă 32.
355. Vera Pleci 26.
356. Mihali Popa 46.
357. Tanasi Popi 34.
358. Vili Popi 46.
359. Oani Poro 20.
360. Nauni Poro 20.

361. Tașio Precio 40.
362. Naci Prenda 4.
363. Gg. Prifti 11.
364. Dini Cole Prifti 36.
365. Sterghiu Prifti 36.
366. Liți Tasi Prefti 36.
367. Miti Macea Prefti 36.
368. Nicola Profa 69.
369. Costa Hagi Profa 69.
370. Dimitri Prosi 69.
371. Tuni Godzi Pui 31.
372. Mihali Puli 30.
373. Cusma Puli 9.
374. Nasta Pulia 22.
375. Dima Purica 44.
376. Dimo Purici 1.
377. Dima Pușі 50.
378. Tuni Pușі 62.
379. Nasta Rafti 74.
380. Binda Rămacica 4.
381. Miho Rapo 19.
382. Mitri Rapo 72.
383. Mihali Beli 9.
384. Cole Roba 23.
385. Lambre Roba 23.
386. Iani Ruciu 33.
387. Lioliu Ruciu 33.
388. Gg. Rude 29.
389. Hali Rude 29.
390. Spiru Rusi 65.
391. Mitra Rușі 65.
392. Govi Rușio 20.
393. Dzodzo Șali 68.
394. Gușea Șali 68.
395. Petru Șalvari 30.
396. Nicolgi Samargi 9.
397. Tașiu Samargiu 22.
398. Nauni Samargi 9.
399. Cole Samargi 9.
400. Covi Sando 66.
401. Nasi Sapingu 32.
402. Tușі Sarușі 30.
403. Dimo Șcaca 7.
404. Nici Scâmbi 55.
405. Nicola Semani 9.
406. Tasi Semani 9.
407. Petre Sârbu 7.
408. Mihali Sgabo 8.
409. Sota Simaca 49.
410. Dona Simaca 49.
411. Mitra Siri 40.
412. Nasto Șobu 1.
413. Bana Șolu 32.
414. Chendra Șolu 38.
415. Chita Șora 65.
416. Cole Sota 4.
417. Adina Șota 32.
418. Coli Sotira 9.
419. Hristachi Gg. Spiru 9.
420. Cosma Spiri Ștagu 25.
421. Cole Doni Ștagu 25.
422. Costa Stopani 61.
423. Mina Stopano 15.
424. Tasi Suliari 17.
425. Nauni Suliari 9.
426. Avram Suliova 5.
427. Gg. Susna 9.
428. Nauni Șuti 7.
429. Mușі Suti 57.
430. Rapo Șutu 18.
431. Dimitri Tangu 56.
432. Nauni Tanușia 74.
433. Petre Târca 30.
434. Tefi Tasi 61.
435. Gg. Tașiopol 67.
436. Gg. Tavangì 40.
437. Dini Ția 14.
438. Petri Tiliali 9.
439. Mitri Pusi Tipa 38.
440. Guli Tirana 9.
441. Gligori Tirana 9.
442. Toli Tirana 9.
443. Toli Tita 19.
444. Bani Tito 25.

445. Mihali Tivisli 15.
446. Nasta Tociu 64.
447. Iancu Toda 29.
448. Cotea Tomani 8.
449. Gg. Toni 54.
450. Timiu Toni 54.
451. Costa Topi 50.
452. Steghiul Țotu 3.
453. Cole Traiano 8.
454. Gg. Tuna 16.
455. Toli Tușea 9.
456. Oani Tuși 25.
457. Nastasi Uca 8.
458. Vera Ula 23.
459. Sterghiu Ula 59.
460. Nasta Ula 59.
461. Dimitri Vangheli 19.
462. Cole Vangheli 45.
463. Gg. Cașivaru 32.
464. Gg. Soliovaru 5.
465. Oni Vera 32.
466. Tasi Vera 44.
467. Nicola Vișa 7.
468. Oani Vișa 7.
469. Nauni Vișa 7.
470. Pavli Voilă 69.
471. Tasi Vrușea 9.
472. Vangheli Vuila 69.
473. Mitra Vuli 15.
474. Iani Vuli 15.
475. Gg. Vulpe 9.
476. Mitri Zambic 50.
477. Miha Zatu 60.
478. Zodi Zo 25.
479. Gg. Zonea 41.
480. Lazardan Zorachi 69.
481. Puși Zui 38.

CĂPITAN CAȚAROS

289. *Căpitan Cațaros* a luat parte în revoluțiunea greacă dela 1821 ca rmatol (G u d a s, VIII, pag. 211). N'a avut însă căpitănat. Acest *Cațaros* ste unchiul lui *Catarahia*, despre care am vorbit la Nr. 288 (P a s s o v, ag. 101, cânt. CXXVII, vers. 15: « Ποῦσ'ἀ νεψιὲ Καταραχιὰ, τὸ αἷμά μου ἀ πάρῃς » = « unde ești, nepoate Catarahia, să-mi răzbuni sângele? ». *Caros* era în mare inimiciție cu un alt căpitan numit *Coraca* sau *Corachi* [1]), are *Coraca* ucise pe *Catarahia* într'o luptă și de aceea în cântecul de mai us el strigă la nepotul său *Catarahia* să-i răzbune sângele, ceea ce Catahia făcu mai târziu, ucizând la rândul său pe *Coraca* ('Αραβαντινὸς, Χρον. ῆς 'Ηπείρου vol. I, pag. 381, nota 6; P a s s o v, pag. 101, cântul CXXVIII). Moartea lui *Cațaros* de către *Coraca* este cântată în două cântece P a s s o v, pag. 100—101, cântul CXXVII, și pag. 101—102, cânt. CXXIX).

Cațaros, ca unchiu al lui *Catarahia*, era de aceeași naționalitate cu el. Am văzut la Nr. 288 că ambii au fost Români fârșeroți.

Cuvântul κατσαρὸς, însemnează *creț* la Greci deși nu-i de origină greească. Acest cuvânt îl au și Românii în forma *cațarò*, ca porclă a oamenilor u părul *creț*. Nu știm dacă κατσαρὸς ar fi tot cuvântul românesc *creț* prin netateză de sunete.

---

[1]) Vezi la Nr. 290 și la Nr. 288.

290. *Căpitan Coraca* a fost armatol fără căpitănat și la caz de războiu își recruta trupă și lupta alături cu alți armatoli. Pe la 1825—30, mai cu seamă în anii din urmă după liberarea Greciei, trăia ca *haiduc*, făcând multe rele Turcilor, cari în fine, ca să-l împace, îi dădură un mic căpitănat (Ἀραβαντινὸς, Χρονογρ. τῆς Ἠπείρου, vol. I, pag. 381, nota b). In rivalitate fiind cu căpitan *Cațaros* și ucigându-l, fu și el ucis la rândul său de Căpitan *Catarahia*, nepotul lui Cațaros. (Vezi la Nr. 288 și la Nr. 289).

In cântecele populare grecești numele căpitanului ne este dat Κόρακας (= *Corbul*), pe când Românii îl știu sub numele *Corachi* sau *Curachi*, poreclă tot grecească, poate prefăcută din *Corbul*, după cum se vede la cântecul CXXXVIII, pag. 101 din colecțiunea Passov, unde se zice: «Ce ai, sărmane *Corbule*, de țipi și strigi? nu cumva ți-e sete de sânge? nu cumva ți-e foame de leșuri? Roagă-te lui Dumnezeu să se deschidă războiu, să mănânci capete turcești, capete de pașale, să mănânci fiul văduvei, care n'are alt frate». In acest cântec se vorbește și de moartea lui *Coraca*, pe care i-o dădu Catarahia spre răzbunarea morții unchiului său: «Cinci îi țin mâinile și cinci picioarele și alți cinci îl înjunghiară și-i luară capul», așa se spune în cântecul de mai sus.

După cele spuse la Nr. 288, Căpitan *Coraca* sau *Corachi* a fost Român *Fârșerot*.

In revoluțiunea din Tesalia și Epir dela 1854 luară parte însemnată și doi fii ai lui *Corachi*, cari până atunci trăiau în Grecia. Unul din ei se numea Apostoli *Corachi*, celuilalt nu ne aducem aminte numele. Fiindcă acea revoluțiune era făcută de guvernul grecesc și era ostilă alianței Franco-Englezilor, cari luptau împreună cu Turcii în contra Rușilor în Crimeea, în urma ocupațiunii Pireului cu 30 de mii de soldați din partea Franco-Englezilor, guvernul grecesc fu silit să recheme în Grecia pe șefii și soldații trimiși ca să facă acea revoluțiune. Celor întâi întorși din Turcia li se deschiseră granițele, însă unei mari părți de revoluționari, originari din Turcia, nu; așa că mulți intrară în Grecia cu sila și fură urmăriți de oștirile grecești casă fie prinși și expulzați, iar mulți văzând ceea ce se întâmpla cu ceilalți, rămaseră în Turcia, continuând revoluțiunea. Neavând însă mijloace de a se susținea, începură a impune grele rechizițiuni forțate asupra populațiunilor din sate și au degenerat în *haiduci*. Atunci rămase în Turcia și *Apostoli Corachi* împreună cu căpitanii: frații *Grosu*, *Cuștareli*, *Gagaradza* și *Nicola Zambru*, după cum se vede în următorul cântec popular grecesc inedit:

Δὲν σ'τούειπ'ὁ Γκρόσος μιὰ φορὰ, Ποστὸλ Κοράκας πέντε,
Νικόλα, μὴ χωρίζεσαι ν'ἀπὸ τὴ συντροφιά σου,
Θὰ κάμ' χειμῶναν βαρετὸ, θὰ κάμ' βαρὺν χειμῶνα,
Τὸ τί μᾶς λέγουν τὰ χαρτιὰ κι'αὐτὰ τὰ μερομήνια,. etc.

Adică: « Nicola *Zambru*, nu ţi-a spus-o Grosu odată, Apostol Corachi de cinci (ori), Nicola, nu te despărţi de camarazii tăi, că are să fie iarnă grea, căci aşa ne spun cărţile şi cele calendare? ». Cei de mai sus cu trupele lor rămaşi singuri şi urmăriţi de oştirile turceşti, se împrăştiară, iar Nicola *Zambru*, separându-se de ceilalţi, fu ucis într'o luptă cu Turcii la Pind.

CĂPITAN CUTOVA

291. *Căpitan Cutova* este menţionat de 'Αραβαντινὸς, Χρον. τῆς 'Ηπείρου, vol. I, pag. 381, (δ) împreună cu *Catarahia* şi *Ţaghila* în lupte cu Turcii. *Ţaghila* era armatol la Olimp şi menţionarea lui Căpitan *Cutova* cu acesta ne face să presupunem că *Cutova* trebue să fi fost fiu sau rudă a lui *Liacu Cutova*, vestit armatol, despre care am vorbit la Nr. 222. Porecla *Cutova* este românească (vezi la pag. 38, coloana a II-a, rândul 2 şi 3, şi la pag. 65 Nr. 100). 'Αραβαντινὸς, care nu cunoaşte poreclele româneşti şi pronunţarea lor scrie Κουταβᾶς, Vezi explicările despre acest nume la *Liacu Cutova* la Nr. 222. Căpitan Cutova a fost şi el român.

CĂPITAN IANACHI

292. *Căpitan Ianachi* ne este cunoscut din P a s s o v (pag. 201, cânt. CCLXX) ca un şef revoluţionar în contra dinastiei bavareze în Grecia pe la 1832—33. In acea revoluţiune şefii au fost Maniaţi şi probabil Căpitan Iani să fi fost Maniat cioban dela munte; căci la versul 10 din cântecul citat mai sus întâlnim cuvântul παλιοκαπότα = *vechie manta*, zisă *tâmpare* de Români, şi Căpitan Iani spune că se revoltă el cel cu mantaua învechită, pentru că nu putea suferi birurile grele a dinastiei noi, 60 de parale de cap de vite mărunte, doi lei de viţel şi trei lei de cal. A fost dar un oier bogat, Român de pe la Maru. Am demonstrat aiurea că Maniaţii sunt de origină română (vezi la pag. 17 şi nota 3, pag. 47—48, 53—54, pag. 121, nota 1. Vezi şi la Nr. 189). Că în munţii din Peloponez sunt mulţi Români şi astăzi vezi T. Κολοκοτρώνης, Διήγησις συμβάντων τῆς 'Ελληνικῆς φυλῆς, pag. 61), F i l i m o n (III, 140, 446 nota a dela Nr. 271). Colocotroni spune la pag. 61 citată mai sus, la rândurile 24—26, următoarele: « Τότενες τὰ χωριὰ, τὰ Βλαχοχώρια, ἔλειπαν εἰς τὰ χειμαδιὰ καὶ δὲν ἦτον ἄνθρωποι », adică: « Atunci satele, *satele româneşti*, lipseau la *iernatice* şi nu erau oameni ». Vezi despre migraţiunea Românilor cu familiile lor pentru iernarea turmelor în câmpii la pag. 51—52, 127—129, şi despre migraţiunile vechilor Maniaţi de pe la 1200—1400 vezi la pag. 47—48, 53—54.

CĂPITAN BIRBILI

293. *Căpitan Birbili* împreună cu un tovarăş al său numit *Resuli Câpă* sau *Câpu* erau din şefii de bandă din revoluţiunea făcută în Tesalia şi Epir la 1854. Neizbutind acea revoluţiune, mulţi şefi trăiau ca rebeli, având dese

lupte cu oştirea turcească, şi ducând o viaţă haiducească. După multe urmăriri guvernatorul Ianinei din Epir, *Husni-paşa*, reuşi în fine să prindă pe căpitan *Birbili* şi *Besuli Câpă* şi i-a spânzurat (1854—1870). *Birbili* pentru vitejiile şi nenorocirea sa fu cântat de popor (vezi colecţiunea Χασιώτης, pag. 128—129, cânt. 62).

Numele *Resuli* (diminutivul lui *Resu*), *Câpă* [1]) şi *Birbili* sunt porecle româneşti, deci ce-i cari le-au purtat au fost *Români*. Vezi numele *Birbili* la pag. 45 la Nr. 31; despre *Câpă* tot la pag. 45 la Nr. 27.

DIMU CELIN

294. *Dimu Celiu* nu este cel dela Nr. 269, ci altul, despre care vezi la Nr. 298.

CĂPITAN CUSTARELI

295. *Căpitan Custareli*. Dela Costa se face augmentativ *Costar*, *Custara*, şi de aci diminutuvul şi patronimicul *Custareliu*, *Custareli* (vezi la pag. 29, K. 2). *Custareli* a fost *Fârşerot* [2]) şi luă parte la revoluţiunea de la 1854, când Turcii îi tăiară nevasta şi copiii, după cum el însuşi ne-a spus la Atena la 1860, când făcurăm cunoştinţă personală cu el.

Custareli era un bărbat foarte frumos, ca de patruzeci de ani pe atunci, şi cât timp a stat pe la Atena, toată lumea a admirat chipul său frumos şi talia achileană. Românii dela Pind avură multe ocaziuni la 1854 să admire curajul şi întrepiditatea acestui armatol. El era nedespărţit de un alt şef fârşerot numit *Gagaradza* [3]) împreună cu care este cântat într'un cântec din colecţiunea Χασιώτης (pag. 126, cânt. 58, unde figurează sub numele Κωσταρᾶς care este = *Costar* şi *Costara* augmentativ). In acest cântec, unde se cântă doi şefi Fârşeroţi, se zice că ei n'adunau *oaste decât din băeţi de Albanezi* (ὅλ' Ἀρβανιτοπαίδια). Prin Ἀρβανιτοπαίδια se înţelege *băeţi de Fârşeroţi*, nu de Albanezi, căci Fârşeroţii, cum am văzut în multe locuri, sunt luaţi ca Albanezi şi Grecii îi numesc şi Ἀρβανιτόβλαχοι şi simplu Ἀρβανίταις (vezi la pag. 127 şi la Nr. 69 şi Nr. 207, şi la pag. 169, 172, 210).

Custareli a fost Român. Vezi şi la Nr. 290. Vezi mai cu seamă cele ce urmează la acest Nr. 295.

Intr'o recentă călătorie a noastră pe la Românii din Macedonia, Epir şi Albania (vezi la Nr. 288) în comuna românească Băcasa dela Pind, am

---

[1]) Porecla ***căpă*** se dă mai mult unei persoane, mică de statură, îndesată şi vânjoasă. La Avela era un fiu al lui ***Bubulică*** cu această poreclă, ***ieparul*** (păstor de herghelie de cai) al Păpăhăgiaţilor.

[2]) Vezi la Nr. 288 la cifra 74.

[3]) Vezi la Nr. 288 la cifra 76.

ăcut cunoştinţă cu o însemnată şi bogată familie fârşerotească, aceea a şa poreclitilor *Tori*, *Toraţi*, *Tòreani* şi *Torişti*. Membrii din această familie, le căror nume le dăm aici mai la vale, sunt şefi ai mai multor triburi de le lor cu câte 100 şi 200 de familii, triburi cari toate poartă denumirea de lural de *Tori*, *Toraţi*, *Tòreanĭ* sau *Torişti*, şi cari, ducând viaţa pastorală, erile se suie la munţii dela Pind şi din Albania, iar iernile se duc pentru rnarea turmelor lor spre câmpiile dela Filiaţi, oraş în Epirul nord-vestic şi n Albania, şi de aceea toţi vorbesc şi limba albaneză. Iată numele acelor şefi:

Fotu Lambre *Tori*, Gheorghe Nachi *Tori*, Teghiana Gg. Nachi *Tori*, ole Fotu *Tori*, Miha Nachi *Tori*, Toli Iani *Tori*.

Dela această familie am aflat că mulţi din ei erau aşezaţi la *Suli* înainte e distrugerea celor patru comune ale *Suliaţilor* şi de emigrarea lor de acolo. ei aşezaţi la *Sulĭ* erau cunoscuţi acolo sub numele de *Turaţi* sau *Toraţi* adică cei din neamul *Torilor*). Vezi despre tribul *Toraţilor* la pag. 21, linia 1 şi pag. 22, linia 20, unde se vede şi etimologia ce poporul dă numelui *Toraţi*, adică dela *tor* = *urmă*, etimologie care va fi discutată mai încolo în ceastă carte ca şi alte etimologii populare admise provizoriu în această arte. La întrebarea, de unde le vine porecla de familie *Tori*, mi s'a ăspuns că această poreclă nu-i proprie a lor numai, ci toate triburile or şi alte câteva din Albania sunt aşa numite din vechime fără să ştie e ce, aşa precum alte triburi se zic *Bui*, *Biuiani*, *Buiaţi*, şi alte *Cordaţi* sau *Cordişti*, pomenindu-mi şi de numele (deja cunoscut nouă) unui şef însemnat l tribului *Cordiştilor*, şef care poartă numele de Cola Ghiză *Cordista* [1]); că şa şi ei se numesc Tori, Toraşi şi Torişti. Un Fârşerot, nu din familia lor, are asista la conversaţiunea noastră, a intervenit spunând: «cum a voauă *Greci-li* vă zic Μπρουζόβγαχοι [2]), acşi şi a nouauă ne dzîţe lumea *Tori*». In devăr mulţi Români din provincia Aspropotam din Tesalia, apoi Aminciani Metzovitzii) şi vecinii lor, câţiva din Macedonia şi unele triburi din Albania, unt numiţi Români *Bruzi* şi *Bruziani*, iar Grecii din Tesalia numesc pe Români *Bruzovlahi*. Revenind la Românii *Tori*, trebue să spunem că ei osedă cele mai frumoase cântece eroice româneşti; cântă însă pe eroii lor i în limba *albaneză*, precum ceilalţi Români, cari sunt în contact cu Grecii, i cântă şi în greceşte, însă cântecele şi cele greceşti şi cele albanezeşti sunt ăcute de poeţii lor naţionali.

Dela familia *Torilor* am aflat că şi *Căpitan Custareli* dela acest Nr. este i el *Tori*, rudă cu *Gheorghi* Nachi *Tori* şi cu Cola şi Miha Nachi *Tori*, menionaţi mai sus la acest Nr. 295.

Avem multe de zis despre triburile Arvanitovlahilor numiţi *Bui*, *Buiaţi* au *Biuiani*, *Cordaţi* sau *Cordişti* şi *Tori*, *Toraţi* sau *Torişti*. Vom vorbi pe

---

[1]) Vezi la Nr. 300, nota 3.

[2]) Vezi la pag. 70 şi la 125 nota 1.

larg despre ei la origina Românilor și în alte capitole din această carte a noastră, unde va fi vorba de cei numiții *Bruziani* sau *Bruzi* și de cei numiți *Căciauni*, *Căciuni* și *Cațauni*.

CĂPITAN GAGARADZA

296. *Căpitan Gagaradza.* Vezi la Nr. 290 la Căpitan *Coraca* și la Nr. 295, la *Custareli*. Cuvântul *găgăradză* și plural *găgărădzi* însemnează *căcărează*. Din poreclă se cunoaște că a fost Român.

FRAȚII GROSU

297. *Frații Grosu* au fost armatoli în plasa *Grebeni* din Macedonia [1]) până la revoluțiunea dela 1854, când se răsculară și ei și luară parte la mai multe lupte. Rechemându-se atunci în Grecia toți cei trimiși de acolo casă facă revoluția, vrură și frații *Grosu* să se retragă acolo, după stingerea revoluțiunei, dar n'au fost primiți și fură siliți cu mulți alții să intre cu sila, întrebuințând armele. Insă fură declarați de inamici ai Statului Grecesc și urmăriți până la 1865 ca niște *hoți* în Grecia. In fine făcură act de supunere și fură închiși vreun an de zile, după care au fost înaintați la Curtea cu jurați dela Atena dimpreună cu un număr mare de alți foști revoluționari dela 1854, cari, după retragerea în Grecia a trupelor trimise de acolo în Turcia, neavând încotro vrură să se refugieze și ei în Grecia. Atunci Curtea cu jurați condamnă la moarte mulți, între cari fură și frații *Grosu* și unu *Ianuli Șiotă*, originar din comuna *Avela*, mutat de mult în comuna zisă *Călivele* a lui Bardă Alexi de lângă orașele *Veria* și *Neagoște* din Macedonia (vezi la pag. 51—51). Vezi și la Nr. 290 la *Coraca* și la *Custareli* la Nr. 295.

Frații *Grosu*, dar, după cum arată porecla lor, au fost *Români* dela Pind.

STERGHIU PALĂ

298. *Sterghiu Pală* a fost dintr'o comună românească dela Pind. Numele de familie este altul, pe care îl tăcem [2]), iar *Pală* i s'a dat pentru vitejiile sale, căci *Pală* și *aPală* în limba macedoromână însemnează *sabie*. El luă parte însemnată în revoluțiunea dela 1854 și a fost cântat în multe cântece, dintre cari cităm unul din Οἰκονομίδης (pag. 19, cântul 17. Vezi titlul cărții la Nr. 256), în care este cântat cu un alt rebel numit *Celiu*, originar din satul Puliana dela Olimp. Numele de botez al lui *Pală* a fost *Sterghiu* sau *Tegu*. Cel ce scrie aceste rânduri cunoscu personal pe *Tegu Pală*. Avea o sabie, pe care o numea *Despa*, după numele nevestei sale, sabie care trecea ca făcătoare de minuni în mâna lui *Tegu Pală*. Căpitan Tegu Pală a fost Român.

---

[1]) Plasa *Grebeni* se află la poalele orientale ale Pindului. *Grebeni* se numește și reședința autorității din această plasă.

[2]) Nu dăm nici numele satului, nici numele de familie al lui Sterghiu *Pală*, spre a nu fi cumva deranjat de autoritățile turcești.

NICOLA ZAMBU

299. *Nicola Zambu*. Vezi la Nr. 290. Despre porecla *Zambu*, a se vedea la pag. 61 Nr. 84 și la pag, I. 46 Nr. 46. Muma lui Teodor Colocotroni se numea *Zambia* [1]) (vezi la Nr. 163). Deseori numele *Zambia* se prescurtează în *Bia*, nume foarte des purtat de femei la Macedoromâni (vezi și I. p. 65 Nr. 104), dar *Bia* poate avea și altă proveniență.

Nicola *Zambu* a fost Român dela Pind.

LEONIDA HAGI-BIRA

300. *Leonida Hagi-Bira* a fost din una din cele mai însemnate familii din *San-Marina* de la Pind (vezi despre *San-Marina* la pag. 13, rândul 1; la pag. 51 jos; și la Nr. 250 la *Părintele Dimitrie* [2])). Această familie bogată şi stimată avea o moşie în Tesalia, pe care puse ochiul ca să-i o ia un Turc albanez. bogat şi influent pe lângă autorităţile turceşti. Găsind dar un pretext, puse mâna pe moşie, gonind pe proprietari. Aceştia se judecară mai mulți ani și pierdură moşia. Atunci în exasperare pentru nedreptatea ce li se făcu, unul din familia *Hagi-Bira*, Leonida, care abia își terminase studiile liceale, se decise să-şi răzbune și asupra celui care îi luă moșia și asupra judecătorilor nedrepţi. Deci, formând în grabă o bandă, trimise vorbă uzurpatorului să fie în pază, căci are să-şi răzbune şi are să extermine pe toţi cei din familia răpitorului. După câteva zile dela acest avis, Leonida *Hagi-Bira* cu banda sa atacă pe uzurpatori, și se întâmplară omoruri de rude ale Turcului albanez, şi deabia Albanezul putu să scape şi se retrase în Larisa spre mai multă siguranţă. Leonida cercă apoi să ridice din Larisa sau să ucidă acolo pe judecătorii, cari-i luară moşia şi o dădură Albanezului, dar nu reuşi. Acestea se petrec în iarna anului 1876. Veniră Paştile, şi familia lui *Hagi-Bira* împreună cu familiile *San-Mariniate*, cari petrec iarna în Tesalia (vezi la pag. 51—52) se porniră la munţii Pindului în patria lor de vară, iar Leonisa cu banda sa, care din zi în zi creștea, trăia pe la munți ca un haiduc, căutând să facă cât mai mult rău Turcilor. pentru nedreptatea ce-i se făcu.

---

[1]) In familia lui Colocotroni mai găsim următoarele persoane cu nume românești în forme românești: *Iorga*, văr cu Colocotroni (vezi Βιβλιοθήκη τῆς Ἑστίας, 2. ὁ γέρων Κολοκοτρώνης, τόμος Β΄. ἐν Ἀθήναις1889, pag. 149, nota 152, vers 2); acest *Iorga* se află cu numele și în forma diminutivă articulată macedoromână *Iorgac-lu*, scris în grecește Γεωργακλῆς (vezi aceeași carte, pag. 142, 144, 145 și nota, unde se spune că era *văr* primar). *Iorgac-lu* avu un frate poreclit *Codani* sau *Cudani* (vezi aceeași carte la pag. 147, 148 nota). Căpitan Nichita *Stamatel* poreclit Τουρκοφάγος (= *mâncător de Turci*), era *nepotul* lui Colocotroni (vezi aceeași carte, pag. 124, nota și pag. 130, unde figurează sub forma diminutivă *Stamatel*: τοῦ Σταματέλου — βρὲ Σταματέλο, pe când în alte cărţi este dat Σταματελόπουλος, vezi la pag. 218 din această carte a noastră). Vezi la pag. 188—189 cum Grecii din numele articulat *Iorgac-lu* fac Γεωργακ-λῆς.

[2]) Vezi și la Nr. 197, 230, 234, 238, 278.

Leonida, pe lângă învățătură, avea și multe calități cerute pentru un om de arme. Era abia de 22 de ani, prin urmare tânăr de tot, era isteț în strategii militare, curagios și foarte îndrăsneț, de o agilitate rară de corp și foarte iute de picior. Cei cari trăiră cu dânsul la munte în timpul rebeliunii sale ca tovarăși de arme spun minuni despre supleța și agilitatea sa, cu cari întrecea chiar pe cei de meserie din circurile cu cai. Trupa sa în vara anului 1876 ajunse a număra peste 200 de oșteni, cu care se plimba în ziua mare, provocând oștirile turcești din provincii la lupte, la lupte cari toate ieșau în avantagiul său. Comitetele revoluționare dela Atena, auzind de izbândele militare ale lui Leonida, începură a se pune în corespondență cu el, făcându-l să înțeleagă că în curând are să se provoace o revoluțiune din partea guvernului grecesc în provinciile turcești, și-l îndemnau să continue până la un moment, care nu era să întârzie, și-i trimeteau și diferite ajutoare în bani și în arme și munițiuni de războiu, și-l întrețineau în idea unei revoluțiuni. Cei dela Atena reușiră pe lângă primul ministru de atunci al Greciei, *Cumunduros*, să-i trimeată și o decorație și să-i dea un grad militar. Nu trecu mult și la 1878 se făcură în provinciile turcești mai multe răscoale parțiale, în unele din cari luară individual parte și unii din Români, ademeniți de alții, cărora comitetele revoluționare din Atena le spuneau *să înceapă* și îndată vor fi ajutați de oștirile regatului Greciei, lăsându-i să înțeleagă că Grecia va declara războiu Turciei, mai cu seamă că pe atunci aceasta din urmă era în războiu cu Rușii și cu Românii din România. Leonida *Hagi-Bira* atunci cu trupele sale luă lucrul în serios și avu mai multe lupte sângeroase cu Turcii mult mai numeroși, îm cari le aduse mari pierderi, dar și el pierdu mulți din ai săi. Exemplul lui Leonida și al multor Români dela Pind îl imitară și locuitorii a 12 sate de Fârșeroți din Albania, cari, scoborându-se din munții lor iernau cu turmele și cu familiile, sub conducerea unui șef foarte bogat în turme, numit *Nașiu Pina*. La 1878 puțin înainte de Paști debarcară din insula Corfu pe țărmul Albaniei de jos vreo două mii de revoluționari greci, cari fură atàcați de Turci și cari erau cât pe ce să fie toți măcelăriți de Turci, dacă nu interveneau Fârșeroți din triburile lui *Nașiu Pina*[1]) și nu atrăgeau oștirile turcești spre ei, ca să dea timp celor ieșiți din Corfu să-și caute scăparea prin fugă, câți putură să fugă la corăbii, cari așteptau la mal, căci cea mai mare parte fură prinși și duși la Ianina. Atunci intrară în joc ciobanii din cele 12 *Cătune* ale lui Nașiu Pina, cari, cu toate că erau lipsiți de toate cele necesare pentru războiu, ținură mai multe săptămâni luptele cu Turcii, reamintind frumoasele timpuri ale războaielor Suliaților[2]). In luptele lor a trebuit să-și părăsească turmele, cari deveniră prada Tur-

[1]) Vezi despre acesta la Nr. 288 la cifra 44.

[2]) Vezi despre vitejiile valorosului Căpitan Nașiu-Pina cartea: Πολιτικὸν κάτοπτρον τῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ Ἀντ. Γεωργίου, ἐν Ἀθήναις 1880, pag. 276—278.

cilor, precum şi cătunele lor, cari toată fură arse. Atunci mai mulţi bei albanezi, cari-i cunoşteau, văzând lupta inegală, intervenirǎ pe lângă ei să se lase de a mai continua și să facă act de supunere, promițându-le cu jurăminte respectarea vieţii şi a onoarei. Ei însă nu vrură să se supună și să predea armele, ci părăsiți de bandele revoluţionare din Corfu și neavând încotro, cerură să li se permită a-şi îngropa morţii, bărbaţi şi femei, şi să-şi păstreze armele, şi astfel să se expatrieze în insula Corfu, ceea ce li se acordă de comandanţii oştirilor turceşti, şi astfel aceste triburi cu familiile lor, după ce se ruinară de giaba, trecură în insula Corfu, unde cel ce scrie aceste rânduri, trecând pe acolo la 1880, avu ocaziunea să cunoască mai multe căpetenii dintre ei și să afle cele ce scrie aici foarte pe scurt, căci vorbeşte aiurea pe larg. Mulţi dintre Fârşeroţii trecuţi la Corfu, mai cu seamă femeile şi copiii, neobişnuiţi verile cu clima din câmpii, pe de altă parte suferind de mizerie și de igrasie, căci li se dădură ca locuințe la un loc pentru toți niște pivniţe umede din fortăreţele de acolo, pieriră, iar ceilalţi din gospodari ce erau ajunseră într'o stare de plâns, regretând imprudența şefului lor *Naşiu-Pina* şi nebunia lor de-a-l asculta şi a se revolta fără a avea mai nimica pregătit pentru o astfel de întreprindere periculoasă. Acolo cel ce scrie aceste rânduri, avu ocaziune să constate frumuseţea bărbătească a Fârşeroţilor şi costumele lor ţărăneşti de o eleganţă rară, cari atrăgeau atenţiunea locuitorilor dela Corfu pentru raritatea lor, căci acel costum este particular Fârşeroatelor şi Suliatelor istorice.

. Să ne întoarcem la Leonida *Hagi-Bira*. Neizbutind la nimica revoltele provocate de guvernul grecesc, care promitea că era să declare războiu Turciei, mulţi din şefii revoluţionari se expatriară, iar Leonida, vrând să intre cu banda sa în Grecia, primi avis că intrarea cu banda sau bandele armate, îi este interzisă şi că nesupunându-se va fi tratat ca un inamic al Statului sau ca *tâlhar* [1]). Decoraţia şi diploma de gradul militar acordate de Ministrul de Externe şi de Război n'avură nicio putere de a-i înlesni intrarea în statul grecesc cu camarazii săi de arme. Deci, casă nu-şi părăsească pe ostaşii săi, se decise să ducă vieaţa vechilor armatoli rebeli, ceea ce ţinu aproape doi ani, dela 1878—1880 în August. Cu ce-şi întreţinea oastea sa de 200 de oameni? cu rechiziuni forţate şi cu ajutoare dela Românii dela munte. In fine iată ce se întâmplă. Ceea ce voiu spune aici pe scurt despre sfârşitul lui Leonida o datorese unei întâmplări. Intr'o călătorie făcută la 1880 pe la Pind şi prin Albania, la întoarcere mă pornii din Ianina să merg la Preveza şi de acolo la Corfu. Intr'o noapte rămăse-i la vama dela portul *Salagora*, de lângă

---

[1]) Intră numai el cu câţiva alţi şefi revoluţionari, între cari şi unu Cole Ghiză *Cordista* şi li se făcură primiri splendide pe unde trecură, dar, sosiţi la Atena, fură invitaţi să depună armele la poliţie. Ei, mai cu seamă Cordista, refuzară a depune armele şi cerură să li se permită să vină în Grecia şi trupele lor, ceea ce li se refuză, şi astfel plecară de acolo în Turcia.

Arta, aşteptând caicul să plec a doua zi la Preveza. Acolo dar la vamă făcui cunoştinţă cu un tânăr albanez militar, numit *Mehmet*, care ştia româneşte ca un Român, căci trăi vreo doi ani prin satele româneşti dela Pind. El a fost în corpul jandarmeriei care, împreună cu alte oştiri turceşti în timp de doi ani de zile, urmăreau pe Leomida *Hagi-Bira*, Iată dar pe scurt naraţiunea lui Mehmet: « ...Tatăl lui Leonida murise şi guvernul turcesc neputând să puie mâna pe Leonida, îi luă pe maică-sa şi pe o singură soră ce avea şi le ţinea la Mitropolia din Grebeni, trimiţând veste lui Leonida că, dacă nu va veni să se supună, i se va ucide şi maică-sa şi sora sa. In luna lui August 1880 noi trecurăm prin Grebeni în contra lui Leonida. Pe când treceam pe uliţă, sora lui Leonida îmi făcu semn să mă sui la ea, căci o cunoşteam de mai înainte şi pe ea şi pe Leonida şi de multe ori mi-a dat scrisori către Leonida, pe când noi îl urmăream şi eu făceam chip de primea scrisorile. Atunci mi-a zis să caut să întâlnesc pe Leonida şi să-i spun că ea l-a logodit cu cine ştie el şi-i trimite inelul logodnicei, iar el să-i trimită pe al său. Eu luai inelul şi plecai, şi Ala-bei [1]) nu ştia nimica din toate acestea. Ne-am dus aproape de Blaţa [2]) şi acolo două zile ne-am luptat cu banda lui Leonida şi a treia zi, când era să ne întoarcem înapoi, întâlnim un om, care după o bătaie ce i-au dat ai noştri, ne-a spus că el ştie unde zace Leonida rănit. Ce se întâmplase? In lupta de ziua de mai înainte Leonida fu rănit de doi din tovarăşii săi, şi rămase pe loc leşinat, iar tovarăşii lui ceilalţi se retraseră la munte fără să ştie că Leonida era rămas, crezându-l că merse înainte, şi era noapte, căci lupta ţinuse până târziu după apusul soarelui. Dar de ce, cei doi tovarăşi traseră să-l împuşte? Trebue să ştii că guvernul, neputând să prindă pe Leonida, plăti parale şi pregăti o bandă de hoţi compusă de Albanezi Turci. Noi ne prefăcurăm de multe ori că-i gonim pe aceştia şi făcurăm mai multe lupte prefăcute cu ei, şi ei se duseră şi se întâlniră cu Leonida, şi-i spuseră să fie împreună ca să lupte cu oştirile noastre. Leonida nu ştia nimica şi-i primi. Intr'o zi însă îi vine lui Leonida o scrisoare dela Castoria, dela un prieten al său, cu o altă scrisoare închisă în ea. Ia scrisoarea închisă în plic şi o ceteşte; ce vede? Scrisoarea din plic era dela Albanezul ce-l puserăm noi să fie căpitan şi să se întâlnească şi să fie împreună cu Leonida. Scrisoarea era adresată către comandantul dela Castoria şi-i zicea că în 15 mult 20 de zile, el ucide pe Leonida şi-i aduce capul. Leonida cunoscu scrisul şi nu spuse nimica. Intr'o zi dar se înţelese cu oamenii săi să ucidă pe căpitanul albanez şi pe toţi oamenii lui, şi aceasta era să se facă la masă, şi Leonida spuse la ai săi: când eu la masă am să zic: *ce s'a făcut iataganul de argint?* toţi să săriţi să ucideţi pe Albanezi ». Şi aşa s'a şi făcut. Căpitanul Albanezilor fu tăiat

---

[1]) Şeful jandarmeriei.

[2]) Oraş românesc în Macedonia, aproape de Vlaho-Clisura.

bucăți și mulți alți fură tăiați la moment, iar pe unii din ei îi legară și pu-
ă doi din tovarășii lor albanezi să le taie capul, ceea ce se și făcu. Acei
i Albanezi rugară pe Leonida să-i țină cu el, căci după ceea ce au făcut nu
ai pot să se întoarcă și rămaseră în trupa lui Leonida și ei au fost aceia
re, în noaptea ce-ți spun, traseră să ucidă pe Leonida și se făcură nevă-
ți. A doua zi de dimineață omul ne duse la un puț sec sau mai bine zis
o groapă adâncă de lângă o mânăstire, unde tovarășii îl puseră acolo încă
și nu știu ce se făcură, căci nu-i văzurăm. Noi ne apropiarăm de groapă
când unul din noi se uită înăuntru și strigă, deodată Leonida descărcă
uă pistoale fără a răni pe nimeni. După multe împușcături, ce s'au dat și din
oapă și din afară, nu s'a mai dat din năuntru, și atunci am pus de a scoborât
om și a scos pe Leonida mort din groapă. Il cunoscui îndată, și-mi veniră
rimile în ochi. I se tăie capul și eu cerui voie să-i iau două inele ce avea
degete să le dau la soră-sa, ca unul să-l dea la logodnica lui în schimbul
elului ce mi-a dat să-i dau, săracul. Erau să se omoare ai noștri pentru un
agan frumos ce avea Leonida și pe care mulți vroiau să-l ia. Alaibei mi-a
t mie să-i port capul lui Leonida, și eu tremuram întâi când mă uitam
el, apoi îmi venea tot să plâng. Trecurăm pe la o cișmea și-l spălai, căci
curs mult sânge, când i se tăie capul, se vede că nu era încă mort de
t. După ce-l spălai bine și-i închisei binișor ochii și-i strânsei dinții
gând capul cu calțaveta, îl pusei în traistă și ne pornirăm la Grebeni. Ajun-
răm a doua zi pe la prânz, și când treceam pe uliță, iar zăresc veselă la
eastră pe sora lui Leonida, care căuta să mă zărească prin mulțime, dar
o văzui și mă luară lacrimile, iar ea nu mă văzu. Când ajunserăm la conac,
d un băiat, pe care îl cunoșteam, că-mi face semn; era trimis de sora lui
onida să mă duc că are să-mi vorbească. Ii spun lui Alaibei; « du-te, îmi
se, *dar nu-i spune nimica* ». Cum să mă duc, nu mă trăgea inima. Spusei
iatului că am să mă duc și băiatul se duse. Trecuse un ceas aproape, și
mă ținea locul, când văd trecând pe uliță pe sora lui Leonida și iarăși
'apucară lacrimile, că mi-era milă de biata fată. Eșii la poartă cu traista
umăr și o întâlnii mai sus de poartă, râzând de bucurie, că aștepta
raca să-i aduc veste dela fratele ei, și eu i-aveam capul în traistă.
E! Mehmet l-ai văzut? Ce ți-a zis să-mi spui? De ce n'ai venit? Parcă
-am așteptat un an de când am trimis să te chem și n'ai venit ». Mă
efăcui că mă cheamă cineva și o lăsai, spunându-i că am să merg
dată dela conac la ea. Mă dusei în fine. Ce momente au fost pentru
ine cât am stat la ea cu traista în care aveam capul lui Leonida, și ea
rmana mă întreba de el, nici nu pot să ți le descriu, că așa lucru nici în
rți cred că n'ai citit ».

Mă oprese aci cu sfârșitul lui Leonida și cu drama îngrozitoare între
ehmet și sora lui Leonida și cu ce s'a întâmplat, când în fine Mehmet îi
tinse traista ca să scoată ceea ce era în ea.

Fiindcă vorbim despre Leonida Hagibira, găsim cu cale să dăm aici numele câtorva rude ale lui. Leonida era fiul lui Zisi Hagibira și nepot de frate al lui Cușiu Hagibira. Ramura din această familie este aceea a *Ṣcracchianilor*, adică a neamului lui *Ṣcracu (= scorpie)*, care a dat mulți și vestiți oameni de arme. *Hagi-Bireștii* sunt încuscriți cu neamurile lui Căpitan *Iani Farmachi*, cel care la 1821 luptă în România (vezi Nr. 230). Bunicul lui Leonida scăpă patria sa San-Marina în fruntea unui număr de luptători San-Marinați, când la 1823 un oarecare Albanez *Rușan-bei*, având cu el pe Tafil *Buzi-Caplan-bei*, *Rachi-bei* și *Ablan-bei*, șefi de bașibuzuci albanezi, cutreerau Macedonia și Epirul, călcând și desbrăcînd satele ca tâlhari, și vrură să calce și San-Marina. Cei de mai sus nu numai că nu prădară orașul, dar fură goniți cu mari pierderi. Atunci Căpitan *Iani* al Papa-Nicola (vezi Nr. 238) spre răzbunare începu și el cu bandele sale a cutreera satele din Albania, făcând la rândul său Albanezilor ceea ce bașibuzucii albanezi de mai sus făcură sătenilor din Epir și Macedonia.

Aici este locul să mai adăugăm că în San-Marina se află ramuri din familia însemnată a *Buieștilor* (despre cari vezi la pag. 6, 7, 11, 12, și în special pag. 145, Nr. 1—9), dintre cari unele familii se mutară în comuna românească Laca (Λάϊστα,) din Epir, alte într'o altă comună tot românească și tot din Epir, *Leșinița*. Totdeauna *Buieștii* sau *Buii*, ori unde îi găsim așezați, îi vedem cu căpitănat, independenți și la caz apărându-și vitejește eparhia și distingându-se prin vitejii extraordinare. Tribul *Builor* este împrăștiat în multe locuri. Reprezentanții cei mai însemnați ai acestui neam au fost cei din Acarnania numiți *Buiești* și *Grivești*, din aceeași familie mare cu cei din San-Marina, Lacă și Leșiniță și de aiurea. Avem informațiuni foarte amănunțite despre înrudirile *Buieștilor* din mai multe locuri și aceste informațiuni le avem dela membri din înseși familiile *Buieștilor* ziși și *Grivești*, și le vom da la locul lor.

Orașul San-Marina are peste 3000 de familii; mare parte din ele sunt de mult împrăștiate în diferite alte orașe și fiind obișnuite din patria lor care era căpitănat independent, unde se așezau, formau și acolo căpitănat și-și aveau totdeauna pe armatolii lor. Astfel găsim și astăzi familii așezate în comunele *Discata* (la munții nordici ai Tesaliei) 10 familii, în Τρίκκαλα (din Tesalia) 400 familii, în *Cordița* (Tesalia) 200 familii, în *Vlaholivade* dela Olimp 30 familii, în *Caterina* iarăși la Olimp 20 familii, în *Seatești* și *Cojiani* în Macedonia multe familii, în *Grebeni* (Macedonia) 30 de familii, 100 familii în Târnova din Tesalia, vreo 20 în *Verticușia* pe munții nordici ai Tesaliei și aiurea, mai cu seamă în *Blața* din Macedonia, apoi în Ianina, Λάρισσα, *Ṣcodra (= Scufari)* din Albania, unde sunt peste 60 de familii, meseriași de tot felul, mai ales armurieri etc. De aceea armatolii din *Discata*, ziși *Trama* sau *Trămiangli* și Căpitan *Gula Chirurgul;* armatolii frații *Iotași* sau *Iotați-li* (vezi Nr. 234) din Verticușia; armatolul Nicola *Cojianitul*, pe care

îl găsim în cărți poreclit Κασομούλης (vezi la Nr. 58), avea poreclă adevărată Κατζομούνης, toți aceștia erau din San-Marina; asemenea Nicu *Țara*, Iani *Farmachi*, etc. erau din San-Marina.

San-Mariniații sunt cei mai buni industriași, putem zice, din toate triburile românești din Peninsula Balcanică, viteji pe de altă parte, deștepți și foarte glumeți și de spirit, apoi elegant îmbrăcați în costumul lor național și iubitori de învățătură. Sunt renumite fabricile lor de arme și de tot soiul de unelte de metal și ei au monopolul picturei bisericești în toată Turcia, precum *Amincianii* au monopolul construirei templurilor de lemn dela biserici, templuri de o sculptură rară. Vezi și la Nr. 230, Nr. 238, Nr. 197.

Familiile lui Leonida Hagi-*Bira*, a *Șcrachianilor*, a *Iutașilor* ziși și *Ghioldași*, a unui mare căpitan din revoluțiunea greacă numit *Pișea*, sunt ramuri din familia istorică a Vlahilor *Bui*, *Buiani* sau *Buiești* (vezi amănunte la nota listei numelor locuitorilor din comuna *Leșnița*, listă care se află la Nr. 28 pag. 162 II.

ZICU AL BUIA

301. *Zicu al Buia* este cunoscut dintr'un cântec din Χασιώτης (pag. 128, cânt. 61). El, după cum spune cântecul, era dintr'un sat dela Suli numit *Laca lui Boțari* [1]). Poreclele, *Buia* și *Zicu*, fiind românești, *Zicu Buia* a fost Român. Χασιώτης, a scris exact Μπούϊας. Porecla *Zicu* este de multe ori prescurtare din *Zisicu*, diminutivul lui *Zisi*, (despre care vezi la pag. 29 J, 2. Vezi și la pag. 30, nota 26).

CĂPITAN-CACIU-IANI

302. *Căpitan Caciu-Iani* este cunoscut dintr'un cântec din Passov pag. 136, cânt. CLXXXIV, vers, 7 și 18). El a fost împreună cu un alt armatol numit *Viva* (Bibas) și căzură amândoi într'o luptă. Cel ce făcu cântecul, pentru exigența metrului, prefăcu pe *Caciu-Iani* în Κατσίγιαννος, în loc de Κατσιγιάννης, prin care Grecii reproduc pe *Caciu-Iani*. Despre numele *Câciu* vezi la *Lambru Cacioni* la Nr. 165 ș. la *Caciandoni* la Nr. 162. *Caciu-Iani* a fost *Român*, porecla nu minte.

CĂPITAN CHENDRU

303. *Căpitan Chendru* este cunoscut dintr'un cântec din Passov (pag. 110—111, cânt. CXLIII). Numele *Chendru*, *Chedra*, este un nume purtat mai mult de vlahii fârșeroți. Preoții la botez îl prefac în Πέτρος, și poporul crede că Chendra, *Chendru* este Petru, *Chetru*, *Chedru*, pe când el are altă

---

[1]) Dintr'o informațiune, pe care o găsesc în Lambride (Ἠπειρωτικὰ μελετήματα, τεῦχος τρίτον, Κουρεντιακὰ καὶ Τσαρκοβιστιακὰ ἐν Ἀθήναις, 1888, pag. 47 și nota (2) era dintr'un sat numit *Bala*. Locuitorii din *Bala* sunt grecizați.

origină (vezi pag. 96, Nr. 45, unde figurează Tegu *Chendra*, și pag. Nr. 97, nota 19, unde se vede etimologia dată de popor; vezi și la Nr. 288 mai multe nume proprii fârșerotești, între cari și *Chendru*, *Chendra*. Numele Petru se aude și *Chietru* și *Chiedru*).

Căpitan *Chendru* a fost Român fârșerot.

In cântecul citat mai sus din Passov despre *Chendru* se spune că acesta, cu 60 de voinici conăci la un preot în satul *Cătuna*. Preotul avea o fată mare, pe care o pețea *Chendru*, căpitanul bandei și protopalicarul său. La masă le turnă vin fata și după obiceiu trebuia să o cinstească cu ceva (să o *mească*, cum zic Macedoromânii). La întâia *meaștere* Chendru îi dă doi galbeni și soldații săi câte unu, iar protopalicarul său îi dă deodată 15 galbeni. *Chendru* deodată se supără de aceasta și se uită la armele sale. Protopalicarul său îi zice: *ce te uiți la arme? ia-ți sabia, să-mi iau și eu pe a mea și să ieșim la luptă într'o arie așternută cu piatră și să punem la mijloc fata și cine va învinge aceluia să-i fie*». Se face duelul și *Chendru* fu rănit la mână și la picior, iar protopalicarul său îi luă armele și se cunună cu fata, care era adusă la arie gătită de nuntă.

CĂPITANUL CHIL-PETRA

304. Căpitan *Chil-Petra* era haiduc, după cum se vede din cântecul său din Passov (pag. 124, cântecul CLXIII). *Chil-Petra* figurează scris în cântec Κυλπέτρας la versul 2 și 12, și Πέτρο la versul 8. *Petra* este numele *Petru* în formă românească prin adaosul lui *a*, despre care vezi la pag. 33, nota, la pag. 63, nota 3. *Petru* se află în următoarele forme la Macedoromâni: *Petru*, *Chietru*, *Chiedru*, *Chedru* (vezi la Nr. 303). Prin urmare căpitanul în chestiune a fost Român. Iar proteticul *Chil* credem că este Κύρ = *Don* spaniolesc, sau poate se numea *Petrăchel* în forma diminutivă și Grecul care făcu cântecul, neștiind însemnarea românească, îl făcu *Petra-Chel* și de aci *Chel* și *Chil-Petra*.

CĂPITAN CIONIU

305. *Căpitan Cioniu* ne este dat de Aristotelis Balaoritis (în Κυρὰ Φροσύνη, pag. 232) între cei mai însemnați armatoli de înainte de revoluțiunea greacă. N'avem însă nicio informațiune scrisă despre locul nașterii și despre faptele lui de arme. Porecla *Cioniu* este românească (vezi la pag. 45 Nr. 31 însemnarea cuvântului și diferitele forme). Deci Căpitan *Cioniu* a fost *Român*.

IANI COLOVELONI

306. *Iani Coloveloni* ne este dat de Ἀριστοτέλης Βαλαωρίτης în Κυρὰ Φροσύνη, pag. 232) între cei mai însemnați armatoli de înainte de revoluțiunea greacă. El, prigonit de Turci, se retrase în România și luă parte în

revoluţiunea lui Ipsilanti şi se însură la Iaşi, unde se află şi astăzi descendenţi din familia sa, de la cari am aflat că era *Român* din Agrafa [1]). Despre porecla *Coloveloni* vezi la pag. 97, nota 10.

CĂP. DELI-GHEORGHI

307. *Căpitan Deli-Gheorghi.* Vezi la Nr. 257 la *Deli-Iani Ţapu.*

DELI-HUŞIU

308. *Căpitan Deli-Huşiu* ne este cunoscut dintr'un cântec din Χασιώτης (pag. 125, cânt 57). « La versul 4 cetim cuvintele: τὰ παλληκάρια μάζωνε, ὅλ' 'Αρβανιτοπαίδια », adică: aduna pe voinici, toţi copii de Albanezi ». 'Αρβανιτοπαίδια sunt 'Αρβανιτόβλαχοι adică, Fârşeroţii (vezi la Nr. 69, Nr. 207, şi la pag. 127—I.).

Deli-Huşiu este cunoscut de Români cu numele *Deli-Cuşiu* (vezi despre numele *Cuşiu* la pag. 43 Nr. 7, pag. 79, Nr. 178, pag. 92, Nr. 87, pag. 96, Nr. 50, pag. 101, Nr. 26).

Faptul că *Deli-Cuşiu* aduna voinici numai Fârşeroţi arată că el era Fârşerot şi prin urmare Român; apoi numele *Cuşiu* sau *Huşiu* numai Românii îl poartă în Peninsula Balcanică.

Cu ocaziunea numelui *Huşiu* dăm aci lista Nr. 60 de numele şi pronumele locuitorilor din comuna românească *Dubrinova* din Epir, ţinutul Zagori, listă în care se găseşte şi acest nume. Această comună este locuită de Români.

LISTA Nr. 60

Numele şi pronumele locuitorilor din Dubrinova:

1. Gheorghe Alexi.
2. Gg. N. Anastasi.
3. Gg. Andoni.
4. Ioti Papa-Androna.
5. Nicu Papa-Androna.
6. Androna Papa-Androni.
7. Nicu Papa-Andoni.
8. Gg. Andoniciu.
9. Mitri Andoniciu.
10. Hrisu Arghir.
11. Gg. Balafa.
12. Nicu Balafa.
13. Doctor Balafa.
14. Mitri Balafa.
15. Gg. Baracu.
16. Iani Bazaca.
17. Gg. Bazaca.
18. Costa Başi şi Başa.
19. Iamandi Bela.
20. Mitri şi Gg. Beta.
21. Mitri şi Gg. Betu.
22. Teodor Beza.
23. Ioti Bitùni.
24. Iani Bitùni.

---

[1]) In 'Αρχεῖα τῆς ἑλλ. παλιγγενεσίας, vol. II, pag. 322, se zice că era din *Cravara.* Vezi despre existenţa de sate româneşti în plasa Cravara (Βλαχοχώρια Κραβάρου) în 'Αθηνᾶ, ἤτοι 'Ανάλεκτα, ἐν Ναυπλίῳ, 1831, pag. 35).

25. Gg. Breaza.
26. Nicu Breaza.
27. Nicu Brumă.
28. Andon Buldi.
29. Gg. Buldi.
30. Androna Buli.
31. Tanase Cafegiu.
32. Mihu Cafegiu.
33. Zisu Capuci.
34. Iani Capuci.
35. Iota Caragea.
36. Despa Caragea.
37. Familia Caragea.
38. Familia Cara-Iani.
39. Costa Caroni.
40. Teodor Garani Caroni.
41. Toli Chitru.
42. Gg. A. Ciulachi.
43. Nicu Conu-Spiri.
44. Sulta Papa-Costa.
45. Iani Costandin.
46. Iancu Costica.
47. Nasi Tloi Costica.
48. Mitri și Nicu Costica.
49. Ioti Cuciafti.
50. Iani Cuciafti.
51. Ioti Cucurava.
52. Familia Cucurava.
53. Iancu Cunu-Spiri.
54. Nasi Danicu.
55. Papa-Dimitriu.
56. I. Economu.
57. Tasi Economu.
58. Mihali Exarhu.
59. Iani Feru.
60. Iani Filu.
61. Mitru Foti.
62. Sinu Foti.
63. Gachi Foti.
64. Familie Gâța.
65. Nicu T. Garani.
66. Mora Ghega.
67. Stergiu Ghega.
68. I. și Despa Ghega.
69. Ioti Papa-Gg.
70. I. și Nicu Gg.
71. Hrisa Ghiorguși.
72. Caciu Ghiorguși.
73. Sterghiu Ghiorguși.
74. A. și Costa Gogu.
75. I. și Maro Grigori.
76. Ianiți Giaga.
77. Familia Gioga.
78. Caciu Hara-Husa.
79. Tegu Capu Hara-Husu.
80. Mitri Capu Hara-Husu.
81. Teodor Hara-Husu.
82. Gg. M. Hara-Husu.
83. Dafi Hasan.
84. Hrisa Hasan.
85. Doda Cara-Husu.
86. Nicu Hasula.
87. Nicu Hașiura.
88. Mitri și I. Hazura.
89. Familia Hrisu.
90. Mihali Huța.
91. Costa Papa-Iani.
92. Tegu Ilu.
93. Anton Ilu.
94. Androni Papa-Iotu.
95. Mihu Papa-Iotu.
96. Hrisu Papa-Iotu.
97. Tegu Loliu.
98. Toli Loliu.
99. Nicu Matu.
100. Lena Matu.
101. Iota Meciu.
102. Tanasi Z. Melu.
103. Andon Melu.
104. Nasi Melu.
105. Tegu Melu.
106. Iani Miciura.
107. Andon Mihu.
108. I. și G. Mihu.

109. Nasi I. Mihu.
110. Andon Papa-Mihu.
111. Cara-Mişini.
112. Gg. Mitricu.
113. Nicu Mitruşi.
114. Maro Nachi.
115. Gg. Nacu.
116. Tegu Nica.
117. I. Nica-Iani.
118. Andron Nicu.
119. Gg. Papa-Nicu.
120. Tegu Papa-Nicu.
121. Anton Papa-Nicu.
122. Despa Nicu.
123. Iani Paia.
124. Iani Paisi.
125. Nicu Paisi.
126. Iotu Paisi.
127. Nicu Pandechi.
128. Mitru Pandechi.
129. Costa Parpodi.
130. Gg. Partali.
131. Costa Pavli.
132. I. Pecia.
133. Mihu Peciu.
134. Nicu Peciu.
135. Anton Peciu.
136. Gg. Pelecuda.
137. Toli Perdichi.
138. Gheorgachi Perdichi.
139. Costa Picea.
140. Andoni Pipicu.
141. Iani Pişeaveri.
142. Andoni Pişeaveri.
143. Andoni Plombu.
144. Iani Polimeri.
145. Nasi Tegu Polimeri.
146. Tg. Polizu.
147. Niciu Polizu.
148. Hristu Polizu.
149. Gg. Prifticiu.
150. Iani Procopi.
151. Haida Puşocu.
152. Caterina Raftu.
153. Familia Raicu.
154. Costa Raşi.
155. Mihu Sadinu.
156. I. Şcurtu-Iani.
157. Muşiu Şcurtu-Iani.
158. Tegu Şcurtu-Iani.
159. Toli Sdomba.
160. Teodor Sdomba.
161. Nasi Şiscu.
162. Nicu Şiscu.
163. Mihu Şoca.
164. Familia Spenga.
165. Gioga Sterghiu.
166. Nicu Papa-Sterghiu.
167. Tanasi Papa-Sterghiu.
168. Tasi Stilu.
169. Toli Sdongu.
170. Tegu Surazani.
171. Tegu Suri.
172. Mihali Suri.
173. A. şi I. Şuri.
174. Nicu Şuri.
175. Gg. Şuri.
176. Tasi Teguşiu Şuri.
177. Mihu Taşula.
178. Mihu Teciu.
179. Gg. Teguşiu.
180. Nica al Teodor.
181. Nica Teodoriciu.
182. Nica Teohariciu.
183. Toli Nicu Toli.
184. A. Nicu Toli.
185. Gg. şi Hr. Triandafil.
186. Mihu Triandafil.
187. Nicu şi I. Ţuli.
188. Haida Uzuni.
189. Gg. Văcaru.
190. Nicu Vangheli.
191. Hristu Vaslili.
192. Mihu Vătălahu.

193. Iani Pişeaveli.
194. Dulaveri
195. Andon Vlahuţi.
196. Andon Vrană.
197. Andon Vurgara.
198. Tegu Zamani.
199. Mihu şi Gg. Zamani.
200. Iani Zambacu.
201. Iani Zisi.

Câteva nume femeieşti din Dubrinova

1. Cala.
2. Calina.
3. Chiţa.
4. Despa.
5. Haida.
6. Hrisa.
7. Roida.
8. Sirma.
9. Sadina.
10. Sultana.
11. Tera.

Nume de câteva poziţiuni din Dubrinova:

1. Baba.
2. Valea de Băcinişiu.
3. Bufa.
4. Congur.
5. Gavra luplui (= gaura lupului).
6. Gavrilă.
7. Ghisteara.
8. Gunari.
9. Livade.
10. Raia.
11. Raşeani.
12. Schidari.

CĂPITAN IANI

309. *Căpitan Iani* era dela Pind, din comuna românească San-Marina. Vezi despre el la Nr. 238.

DIMĂ NASTA

310. *Dimă Nasta* ne este dat de Aristotelis Balaoritis (în Κυρὰ Φροσύνη, pag. 232) între armatolii cei mai însemnaţi dinainte de revoluţiunea greacă. El era *Suliat*, şi din acest fapt şi din numele său românesc *Dimă* şi *Nasta* se probează că a fost Român. Vezi despre numele *Dimă* la pag. 25 Nr. 5, la pag. 39, rândurile 18—23.

Numele *Nasta* se crede că este prescurtat din Năstase, nu însă totdeauna; căci deseori este diminutiv sau patronimic lui Nasi, de unde Nas*ca*, Nas*ta*, Nastuli, etc. Vezi şi la 272 mai multe sufixe patronimice.

CĂP. RUPACHIA

311. *Căpitan Rupachia* ne este cunoscut dintr'un cântec din colecţiunea Passov (pag. 140, cânt. CXC). Porecla lui adevărată a fost *Arăpachia* şi era originar din oraşul românesc San-Marina dela Pind. In cântecul citat

este menționat cu un alt căpitan numit Γεροχουσάδας, nume care însemnează bătrânul *Cușiu*. A fost iar Român.

CĂP. SĂCĂRELI

312. *Căpitan Săcăreli* ne este cunoscut dintr'un cântec din colecțiunea Passov (pag. 132, cântecul CLXXVII). Din cântec se vede că el era Fârșerot, șef de trib dintr'un *cătun* numit *satul lui Săcăreli* sau Φαμίλα = *Famila*, și tot odată căpitan sau armatol (τοῦ πρώτου καπετάνου = întâiul căpitan). Prin *cătunul* lui *Săcăreli* sau *fămeliele* lui *Săcăreli* vezi ce înțeleg Românii la p. 51 și 53, v. I. *Cătunul* lui Săcăreli se află în Etolia meridională lângă orașul Naupact. El a fost asasinat, după cum se vede din versurile 11—16 ale cântecului citat mai sus.

Porecla *Săcăreli* trebue să derive dela *săcară* prin terminația diminutivă *eli*. Din poreclă dar și din cuprinsul cântecului armatolul în chestiune a fost *Român Fârșerot*. In Etolo-Acarnania sunt și astăzi mulți Români. Acolo era Μικρὰ Βλαχία, adică, România-Mică din evul mediu.

CĂP. STERGHIU

313. *Căpitan Sterghiu* ne este cunoscut dintr'un cântec din colecțiunea Χασιώτης (pag. 112, cânt. 35). Din cuprinsul cântecului se vede că trăia în timpul lui Ali-pașa, satrapul Epirului, de care cu promisiuni a fost înșelat să se ducă la Ianina, și acolo a fost prins și spânzurat.

Tatăl lui Sterghiu se numea *Tăișilă* (versul 2 al cântecului de mai sus), și trăia la Salonic. Numele *Sterghiu* este exclusiv românesc și prin urmare Căpitan Sterghiu a fost Român. Despre numele *Sterghiu* vezi la pag. 29, J, 2, proveniența ce-i dă poporul.

CĂP. TRIFU

314. *Căpitan Trifu* ne este cunoscut din 'Αριστοτέλης Βαλαωρίτης (în Κυρὰ Φροσύνη, pag. 159). El trăia pe la 1800 și era împreună cu Căpitan Ghiorgu *Tomu*, despre care vezi la Nr. 201.

Numele *Trifu* este purtat numai de Români, deci Căpitanul în chestiune a fost *Român*. O altă formă a lui *Trifu* este *Trificu* (vezi la pag. 102, Nr. 108) și *Trifon* ('Αραβαντινὸς, Χρον, τῆς 'Ηπείρου, vol. II, pag. 282, rândul 14: Τρύφων ὁ ἐκ Μετζόβου, adică *Trifon* din *Metzovo*. Acest *Trifon* a fost profesor). Aiurea cercetăm cu deamănuntul origina acestui nume românesc.

CĂP. VIVA

315. *Căpitan Viva* ne este cunoscut din Passov (pag, 136—137). El împreună cu un soț al său numit *Caciu-Iani* fură uciși într'o luptă cu Turcii. Porecla *Viva* și tovărășia cu *Caciu-Iani* arată că armatolul în chestiune a fost Român.

316. *Zambărdunia.* La începutul revoluțiunii grecești dela 1821 locuia în provincia numită în vechime Laconia din Peloponez un popor, care se numea la plural Μπαρδουνιώταις, adică *Bărdunioții*, iar satele lor de lângă *Mistra*, capitala acelei provincii, se numeau Μπαρδουνοχώρια, adică satele dela *Bărdunie*. Bărdunioții, din creștini ce erau mai înainte, se turciseră, și-și păstrară un fel de căpitănat în provincia lor, asemenea cu căpitănatele Românilor și chiar între Turcii ceilalți aveau privilegii asemenea cu acele ce le aveau Românii între celelalte populațiuni creștine din Turcia. Bărdunioții aveau mai multe *seniorii*, cari din vechime și-aveau castelurile și fortărețele lor ca niște seniori feodali din veacul de mijloc.

Ei, ne spune Filimon (III, pag. 40—41), nu erau alta decât Laconieni turciți și de aceea simpatizau cu creștinii Laconi și se ajutau la cazuri de atac din partea guvernului turcesc, căci și unii și alții cu căpitănatele lor formau stat în stat, și căpitănatele Bărdunioților erau și locuri de azil; căci dacă cineva, fie și criminal, ar fi apucat să străbată în teritoriul unui senior bărduniot, era scăpat pentru totdeauna și reclamarea lui din partea autorităților turcești constituia un *casus belli*, lucru ce se întâmpla des, și atunci Bardunioții erau ajutați de Laconii sau Maniații creștini [1]). Bărdunioții aveau renumele de oamenii cei mai războinici din Peloponez.

Am văzut aiurea (pag. 17, nota 3; pag. 47—49, 53—54, 121, n. 1 și aiurea [2]) că *Laconii* munteni moderni sau *Maniații* sunt de origină română, că seniorii lor, la venirea Turcilor și cucerirea Peloponezului de ei, erau Români fârșeroți, șefi de triburi, ducând vieața Românilor de astăzi din Turcia și Grecia, adică, vara, trăind la munți în orașele lor, iar iarna, scoborându-se în câmpii pentru iernarea turmelor lor și locuind în *cătune* provizorii. Bărdunioții dar sunt acei vechi Fârșeroți, cari rămaseră cu privilegiile lor, dar cu timpul se turciră și ei ca mulți alți Fârșeroți. Trebue să notăm aci că din toate triburile românești din Peninsula Balcanică numai Fârșeroții au fost susceptibili de turcire și câți se turciră sunt aproape numai din ei [3]) și iată de ce: Mulți Fârșeroți până și în ziua de astăzi cu vieața lor migrătoare nomadică n'au biserici, nici preoți, și dau numele copiilor lor fără să-i boteze și se cunună fără ceremonie religioasă și se îngroapă tot asemenea, ducând pe mort la groapă cu cântece vocale și instrumentale. Unii dintr'înșii până și astăzi botează pe copii la vârsta de 16—20 de ani și mai încolo. Dacă dar și astăzi se găsesc Fârșeroți indiferenți cu totul în ale religiunei creștine, ce trebue să fi fost cu 400—500 de ani înainte? Deci pentru ei era indiferent

[1]) Vezi și la pag. 106 din această carte a noastră.

[2]) Vezi la Nr. 189.

[3]) Afară de cei din provincia Mogleni din Macedonia, cari nu sunt din Fârșeroți (vezi *Les Roumains de la Macedoine* par. E. Picot, pag. 39).

a se zice mahometani pe atunci sau creştini, căci n'aveau idee de religiunea creştină, şi chiar după declararea că se consideră ca Turci ei rămaseră tot ceea ce erau; căci cei turciţi nici preoţi turci n'au, nici biserici turceşti, nici tăierea împrejur nu o practicară niciodată, nici nu o practică. De aceea spune Filimon (III, pag. 41, rândul 32—36): «Dar aveau ei *geamie* sau *imam* (preot turc), pe când se ziceau Turci? Niciodată; căci turnurile şi locuinţele Bărduniotice din jurul lor nu erau altceva decât atâtea staţiuni militare pe *coastele Laconiei* şi în contra Laconiei».

Bărdunioţii dar aşezaţi de seculi pe coastele Taigetului şi în oraşul *Mistra*, care se zicea odată *Misistra* (*Documents inédits* etc. de Satas, vol. IV, pag. 328, la cuvântul Misistra), erau cu numele Turci, în fond însă rămaseră Fârşeroţi, vorbind româneşte şi albanezeşte, ca toţi, Fârşeroţii, şi de aceea Filimon, ca şi pe ceilalţi Fârşeroţi îi credea şi pe ei de Albanezi Turci (᾿Αλβανότουρκοι). Locurile locuite de Bărdunioţi aveau în abondenţă un fel de plantă numită *Bărdenie* şi *Bărdunie* de Românii din Peninsula Balcanică, şi de aci ele se numeau *Bărduniele* de Românii de acolo (τὰ Μπαρδούνια, în greceşte), şi locuitorii *Bărduniaţii* (Μπαρδουνιώταις în greceşte). Vezi despre *Bardă*, *Bărdi*, *Bărdenie* etc. la pag. 55; vezi despre muntele numit *Bărduşia* la Parnas, unde locuesc Români, în Passov, pag. 27, cânt. XXX, vers. 2; pag. 28, cânt. XXXII, vers. 4; că muntele Bărduşia cu numele acesta şi în forma *Bardişiu* este cel zis în vechime Καλλιδρόμη, vezi în Pouqueville, *Voyage*, ediţ. I, vol. III, pag. 231; că muntele *Bărdişiu* sau *Calidromi* este locuit de *Români Fârşeroţi*, vezi la pag. 14, rândul 9—11 I din această scriere a noastră.

Aiurea discutăm chestiunea dacă *Bardunioţii* erau din primii *Vlahi* emigraţi în Peloponez, sau veniţi mai târziu din părţile Albaniei de jos, din Epir şi Tesalia.

Bărdunioţii sunt resturi din acei feudali din Laconia, cari turcindu-se îşi păstrară privilegiile şi castelurile *fortăreţe*[1]), pe cari le aveau şi sub dominaţiunea veneţiană şi pe cari şi le conservară şi sub Turci până la revoluţiunea greacă, formând stat în stat, precum am văzut la începutul acestui Nr. 316.

Zambărdunia dar, despre care este vorba aici la acest Nr. 316, a fost un *Beiu* Fârşerot din cei turciţi, care era senior în provincia Bărdunia din Laconia. El ca *Mahometan* luă parte cu oştirile turceşti la un războiu în contra Ruşilor în Bulgaria pe lângă Sofia, şi acolo muri în luptă; deci cei din Laconia îi făcură un cântec, în care laudă vitejia lui şi-i regretă moartea, şi aceasta din cauză aă aveau simpatii pentru *Bărdunioţi* ca unii cari erau viteji. Sunt două cântece despre el în colecţiunea Passov (pag. 134, cânt.

[1]) Veneţienii le recunoscură dreptul de a avea fortăreţele lor, precum şi Turcii mai târziu.

CLXXX, şi pag. 135, cânt. CLXXXI). El se numea după moşia sa *Zambarduniа* şi simplu *Bărdunia*. Fârşeroţii turciţi dau spre formă la unii din copii nume turceşti, însă cei mai mulţi membri din familiile lor poartă încă şi astăzi nume româneşti şi mai cu seamă numele de familii sunt româneşti. Astfel pe lângă numele de Hasan, Mehmet, Ibraim, se aud la ei *Tegu*, *Tuşiu*, *Puliu*, *Dimă*, etc. *Zambardunia* dar trebue să fie sau *Zіană-Bărdunia* sau *Zambru-Bărdunia* făcut şi scris în «Passov Ζαμπαρδούνιας (vezi despre numele *Zambu* la pag. 46 Nr. 46, şi pag. 61, Nr. 84).

Cei mai mulţi Fârşeroţi turciţi se află în Albania. Elisée Reclus (*Nouvelle Géographie universelle*, Paris 1876, vol. I, pag. 184 jos) constată şi el aceasta prin următoarele cuvinte: « Enfin des milliers de familles roumaines, qui vivent dans les cités du littoral, Avlona, Berat, Tirana, sont devenus musulmanes, quoique leur idiome soit toujours le valaque ». Vezi şi la p. 13, rândurile 1—28, din această scriere a noastră, mai cu seamă (vol. I), la rândurile dela 24—28, despre vitejia Fârşeroţilor. Vezi despre turcirea unor Fârşeroţi şi la pag. 55—56; pag. 128, 150—151; vezi şi la pag. 4, 11 şi 167 versiunea lor pentru popit şi călugărit. La pag. 13 din cartea noastră iată ce zice Δ. 'Αραβαντινὸς, despre unii Fârşeroţii turciţi din Albania: « satele din Premeti, Fraşiari, Costreţi, Jarcani şi altele (provincii din Albania) cuprinzând destule familii dintr'înşii (adică din vlahi Fârşeroţi), cari locuiau stabil, şi *Albanezii Turci cari locuesc în acele sate, se zice că descind* dintr'o astfel de rasă (adică rasa vlahilor Fârşeroţi), care s'a turcit înainte cu câteva sute de ani ». Satul *Fraşiari* se zice de Ghegii Albanezi *Frăşiani* şi de unii din ei *Fraciani*; Fârşeroţii din *Jarcani* se zic *Jărcăniaţi* şi *Şergăniaţi*; sunt şi alţi Fârşeroţi cari se zic *Şărgăniaţi* sau *Sărguniaţi* dar cari nu sunt originari din satul *Jarcani* din Albania, ci sunt aşa numite triburile lor. Toţi Fârşeroţii sunt numiţi Γκαραγκοῦνοι sau Καραγκοῦνοι, — ιδες de Greci. Numele de Fârşeroţi sau *Frăş* eroţi, numele *Fraşiari* cu variantele Fraşiani sau Fraciani, apoi numele *Gărăguni*, Şărgăniaţi sau *Şărguniaţi* şi *Jărcăniaţi* explică o sumă de lucruri despre *origina Arvanitovlahilor* şi vom vorbi pe larg despre ele în această carte a noastră, la locul respectiv.

BARZII ARMATOLILOR

Pe lângă rapsozii populari, cari au cântat pe armatoli, i-au cântat şi trei poeţi, cari sunt corifeii poeţilor Greciei moderne. Aceştia sunt 'Αριστοτέλης Βαλαωρίτης, Γεώργιος Ζαλοκώστας şi 'Αλέξανδρος Σοῦτσος.

'Αριστοτέλης Βαλαωρίτης a cântat pe armatoli în următoarele cărţi:

'Αθανάσης Διάκος, ἐν 'Αθήναις, 1867.

Κυρὰ Φροσύνη, ἐν 'Αθήναις, 1868.

Μνημόσυνα, ἐν 'Αθήναις, 1868.

'Αθανάσης Διάκος este o poemă epică, al cărei erou este *Tănase Diacu*, despre care vezi la Nr. 227. In această poemă poetul găsi ocaziune să vor-

bească de cei mai însemnaţi armatoli atât de înainte cât şi din revoluţiunea greacă dela 1821. Mulţi însă sunt cântaţi şi în celelalte două cărţi de mai sus.

'Αλέξανδρος Σοῦτσος,a cântat pe armatoli în poem sa intitulată: 'Η Τουρκομάχος 'Ελλὰς, 'Εν 'Αθήναις, 1850.

Eroul poemei este *Odiseu Andruţu* (despre care vezi la Nr. 206). în jurul căruia sunt grupaţi toţi armatolii cei mai însemnaţi.

Γεώργιος Ζαλοκώστας a cântat pe armatoli în cartea sa intitulată: Τὰ ἅπαντα Γεωργίου Χ. Ζαλοκώστα. 'Αθήνησι 1859.

Zalo-Costa, în loc de epopee, a făcut mai multe mici poeme epice, cântnâd pe cei mai viteji armatoli în luptele cele mai importante din revoluţiunea greacă şi de mai înainte. Multe din poeziile lui Zalocosta au fost încoronate la concursurile poetice dela Atena. Murise el, şi văduva sa prezenta la concursuri poeme inedite de ale bărbatului ei şi se încoronau; une ori, când comisiunea concursurilor nu găsea nicio poemă demnă de încoronat, oferea coroana memoriei lui Zalo-Costa. Cauza este că poeziile lui Zalo-Costa sunt superioare în felul lor tuturor poemelor despre armatoli. Poate zice cineva că el este adevăratul *bard naţional* al Grecilor moderni; în al doilea loc vine 'Αριστοτέλης Βαλαωρίτης, şi după acesta vine 'Αλέξανδρος Σοῦτσος.

Ceea ce făcu ca poetul *Zalo-Costa* să fie superior celorlalţi doi de mai sus este, credem, faptul că aceştia au scris fără să vadă o luptă, fără să miroasă praful de puşcă şi de tun şi fără să vadă sângele curgând, pe când *Zalo-Costa* în tot timpul revoluţiunii greceşti a luptat alături cu armatolii şi mai cu seamă cu *Suliaţii*, în trupa lui Marcu Boţari, cu al cărui frate *Tuşiu* a fost amic nedespărţit (vezi Σπυρίδων Π. Λάμπρου, în Γεώργιος Ζαλοκώστας, pag. 48, nota) şi prin urmare i-a cunoscut de aproape şi mult mai bine decât Βαλαωρίτης şi Σοῦτσος [1]). Nu ştiu dacă trebue să adaug la acestea şi faptul că *Zalo-Costa* nu era încă grecizat şi ştia că eroii pe carei-i cântă erau Români, pe când ceilalţi doi, deşi Români de origine, însă erau de mult grecizaţi.

Să vorbim acuma despre naţionalitatea acestor trei poeţi.

POETUL AL. ŞUŢU

1. *Poetul Alexandru Şuţu.* G u d a s, în cartea sa: Βίοι παράλληλοι, vol. VI, dela pag. 153—184, ne dă biografia familiei fanariote a *Şuţuleştilor* din Moldova, biografie extrasă dintr'un număr oarecare de autori, pe cari i-a consultat. La pag. 153—4 şi 155—156 citim că tatăl unui oarecare *Dimachi Dracu*, originar din Epir, se mută la Constantinopol şi vindea lapte la casele bogate turceşti şi că de aceea se numea *Şuţu*, numire pe care Constantin *Dracu*, fiul lui *Dimachi*, o transformă în Σοῦτσος, făcând-o *nume de familie*.

---

[1]) *Zalo-Costa* luă parte şi la ieşirea faimoasă din Misolonghi Σπυρ. Λάμπρου, pag. 19).

Gudas ne mai spune după alte versiuni că *Dracu* cel din Epir în Constantinopol avea oarecari cunoștințe practice *hidraulice*, și-l consultau lucrătorii la canalizarea apelor din Constantinopol, și făcându-se cunoscut Turcilor pentru aceste cunoștințe, fu utilizat de ei și ridicat la demnități, și fiindcă *uparul* și cel ce se ocupă cu canalizarea apelor se zice *sugi* de Turci, îi rămase porecla Σουτζῆς, pe care o transformă în Σοῦτσος. Constantin Dracu, fiul lui *Dimachi Dracu*, avu patru fii numiți Alexandru, Nicolae, Mihail și Dimitrie. Acest din urmă a fost tatăl spătarului Constantin *Șuțu*, care avu de fii pe cei doi *poeți Panaioti* și *Alexandru Șuțu*. Acest *Alexandru* dar este poetul Alexandru *Șuțu*, unul din barzii armatolilor. Lăsând la o parte cum fiii și descendenții lui *Dimachi Dracu* din Epir ajunseră mari și tari la Constantinopol și unii din ei *prinți* în România și de unde le proveni și porecla de *Șuțu*, noi numai din cele două nume *Dimachi* și *Dracu* și din faptul că acest *Dracu* era din Epir conchidem la origina română a tuturor *Șuțuleștilor*.

Nu ne putem opri aici de a nu da în traducere o citațiune ce găsim în G u d a s, în opul citat mai sus, pag. 155—156, relativă la descendența unor familii fanariote, cari au jucat roluri însemnate în Principatele Unite Române. « Este curios, zice Gudas, că același autor Atanasie Ipsilante istorisește precum urmează despre descendența a trei familii din Constantinopol. « Fiind vacant, zice, la 1765 postul de mare Dragoman, fu întrebat de marele vizir Nicolae Șuțu, fratele lui Alexandru, care a fost spânzurat, despre neamul și descendența acelor familii grecești, cari înfloreau atunci în Constantinopol, și prezentă (zice autorul Ipsilante) « Pe Postelnicul Alexandru Ipsilanti, că se trage din *blănari*, pe Postelnicul Constantin *Muruzi* că se trage din *vânzători de caramele*, iar pe Spătarul Iacob Rizu ca *slugă* a Mitropolitului Chalchidonos; iar pe sine ca Ischenderoglu, adică *Mavrocordat* din partea bunicei sale de pe mumă Elena, care era fiica lui Alexandru Mavrocordat, τοῦ ἐξ ἀ'Αποῤῥήτων; tăcând faptul că bunicul său dinspre tată, *Dimachi* era cu dughiana înăuntru la Diplofanar, fiu al unui *țăran, care vindea lapte* la casele turcilor bogați, etc. ». vezi restul din cele ce am spus mai sus în citațiunea tot din Gudas.

ARISTOTEL VALAORITIS

2. 'Αριστοτέλης Βαλαωρίτης. Despre origina românească a lui Βαλαωρίτης vezi la pag. 2, Nr. 12 din această carte a noastră. El se plânge în cartea sa 'Αθανάσης Διάκος, pag. 166, rândul 20, că unii îi contestează naționalitatea sa *elenică*, pe când la pag. 165 ne spune că străbunul său se numea *Hristu Balaur*, care era văr cu *Anghel Șumilă Vlahu*, ambii armatoli vestiți în Acarnania pe la 1684, recompensați cu moșii, medalii și titluri de nobleță din partea senatului venețian pentru ajutoarele ce le-au dat în contra Turcilor cu oștiri întreținute din pungile lor proprii (vezi la Nr. 274). Familiile

lui *Anghel Şumilă Vlahu* şi *Hrisiu Balaur* se aşezară definitiv în *Leucada*, una din insulele Ioniane, unde Veneţienii le dădură mai multe moşii (vezi 'Αριστ. Βαλαωρίτης în 'Αθανάσης 'Διάκος pag. 164 [1]). Forma Βαλαωρίτης este reproducerea unei forme patronimice macedoromâne Bălăuri*cu* [2]) şi Balaori*tu*, formă care se află indiferent cu *c* sau *t* şi în multe alte, ca Simo*ca* şi Simo*ta* (dela *Simu*), Ia*nuca* şi Ia*nuta* (dela Iani), Bizio*ca* şi Bizio*ta* (dela Beza) etc. (vezi câteva sufixe patronimice la Nr. 272).

Informaţiuni dela familia *Balaur* din oraşul românesc *Moscopoli* din Albania şi dela unul *Balaur*, care se află la Constanţa în Dobrogea şi dela fratele său *Paulu Balaur*, care se află ca comerciant la *Brindisi* din Italia, ne autorizează să credem că *Balauriţii* din Leucada erau originari din Moscopoli, oraş românesc în Albania.

Poetul dar 'Αριστοτέλης Βαλαωρίτης *a fost* (căci a murit) de origină românească.

G. ZALO-COSTA

3. Γεώργιος Ζαλο-Κώστας era din aceeaşi comună cu *Ioan Coleti*, marele om politic şi diplomat al Greciei moderne. *Zalo-Costa* era din comuna românească dela Pind numită *Săracu*. (Vezi Γεώργιος Ζαλο-Κώστας, de Spiridon P. Lambru, în ἐν 'Αθήναις, pag. 11). Că *Săracu* este comună românească, vezi la pag. 72, linia 29, pag. 107, linia 17 şi la Nr. 260, la Gg. Turturi.

Grecii au reprodus rău numele de familie al poetului. El nu se numea Ζαλο-Κώστας, ci *Gialu-Costa* sau *Gială-Costa* [3]). Spre încredinţare iată şi numele unui mare număr de locuitori ai comunei *Săracu*, între cari cetitorul va vedea şi acele ale rudelor poetului, cari locuesc actualmente în *Săracu*, la cifrele 42, 43, 44.

A) *Lista numelor şi pronumelor locui torilor din Săracu*

1. Costandin Avdicu.
2. Hristu Bagiavani.
3. Iani Balafa.
4. Dimitri Baltagi.
5. Iotu Bârcă-Iani.
6. Spiru Baştabani.
7. Const. Belu.
8. Const. Biciu sau Bigiu.
9. Hristu Blasi.
10. Pantazi Bogiu.
11. Gg. Bolu-Dima.
12. Gg. Bundă.
13. Gg. Butcu.
14. Const. Buză.
15. Tanase Călăvrenzu.
16. Gg. Căliviatu.
17. Petru Caràli.
18. Tanase Carciuchi sau Bihitu.

[1]) *La Nr.* 274 vezi multe amănunte despre familia Balauriţilor; vezi şi la Nr.22, 23, 24 dela pag. 154, I.

[2]) In România se află şi forma *Gălauriciu* în loc de *Bălăuriciu*. In satul *Doftana* de lângă Bucureşti se află un locuitor numit *Gălăuriciu*.

[3]) Vezi la Nr. 78 şi 146 nişte supoziţiuni despre origina lui *Zalu* la compuneri; forma *Gialu* credem că explică pe *Zalu* şi *Zaru* dela Nr. 78 şi 146.

19. Cost. Caţanu.
20. Hâtu Caţanu.
21. Goga Ciàmanda sau Galàn Manda.
22. Hristu Cioca,-u.
23. Iani Coleti.
24. Iani Condachi.
25. Dimitri Crustali.
26. Papa-Dimitri Cucoti.
27. Iani Cuculi.
28. Teodor Cujbă-Iani.
29. Hristu Cunavi.
30. Dimitri Cutrumba, zis şi Gheaţă.
31. Dimitri Daveli [1]).
32. Hristu Duli.
33. Vangheli Duli.
34. Spiru Duramani.
35. Petru Farachi.
36. Gg. Farmachi.
37. Iani Fasuli.
38. Papa-Gg. Foliu.
39. Hristu Gaciu.
40. Gula Galani.
41. Apostoli Rizu Gâliu.
42. Luca *Gialu-Costa*.
43. Luşiu *Gialu-Costa*.
44. Manoli *Gială-Costa*.
45. Lambi Ghidrimi.
46. Alexi javu-Iani.
47. Hristu Goga.
48. Biciu sau Gugiorti.
49. Iani Gurţă.
50. Familia Hasanaţi.
51. Mitru Hasanu.
52. Familia Ianoteani.
53. Comu şi Ciaprazli Iatri.
54. Papa-Gg. Laguda.
55. Iani Linaru.
56. Sterghiu Liuta.
57. D. Gg., Costa şi Hristu Macridimu.
58. Hristu Mangiavini.
59. Dimitri Maniati.
60. Ioan Mechiu.
61. Gg. Mimi.
62. Costa Mustacă.
63. Ioan Paizani.
64. Iani Paliu.
65. Hristu Paneti.
66. Anton Papară.
67. Apostoli Papci.
68. Costa Polisi.
69. Tanase Prapă.
70. Costa Prasu.
71. Const. Psalida [2]).
72. Tanase Psohiu.
73. Pg. Pulianu.
74. Apostoli Rizu.
75. Dimitri Rizu sau Nica.
76. Gg. Sacu.
77. Iani Sani.
78. Gg. Şcămnelu.
79. Const. Soferi [3]).
80. Familia (numeroasă) Şiaguna.
81. Const. Şiamu.
82. Hristu Dimu sau Sati.
83. Gula Şiumalevri.
84. Nicola Stero-Iani.
85. Vasili Sulti.
86. Spiru Topali.
87. Gg. Vaşioti.
88. Hristu Vastaruha.
89. Gula Vudiţa.
90. Hristu Vudiţu.
91. Const. Zamani.

---

[1]) Din această familie a fost un vestit *haiduc* în Grecia pe la 1857.
[2]) Din familia profesorului *Psalida*, despre care am vorbit la Nr. 244.
[3]) Vezi la Nr. 206, nota 1.

B) *Nume de localități din comuna Săracu*

1. La Bliar-lu.
2. In Brâza.
3. La Chipina.
4. La Cicăliți.
5. La Ciucărela (munte).
6. La Curcubeta.
7. La Curmuliásele.
8. La Gavra al Mihali (*gavra*= gaura).
9. La Sân-Giorgiu.
10. La Mârmintele ali Hrisi (al femeii *Hrisa)*.
11. La Niveaste.
12. La Oln'i (=ulmi).
13. La Puliana (munte).
14. La Sad-lu.
15. La Valea-Seacă.
16. La Valea Șeașea (=valea-șeasă).
17. La Țaghiu (stână).
18. La Vrâgă.

Și poetul *Gialu-Costa*, zis de Greci Ζαλοκώστας, a fost dar și el Român. D-l Spiridon Lambru, actualmente profesor la Universitatea din Atena, a făcut o dare de seamă despre operele poetice ale lui *Gialu-Costa* într'o carte intitulată: Γεώργιος Ζαλοκώστας. Mai nemerită apreciere a calităților poetului nici nu se poate. Recomandăm cartea cititorilor (vezi și la Nr. 260).

AHILEA PARASCHI

4. Un al patrulea însemnat poet, care a cântat pe armatoli, a fost și Ἀχιλλεὺς Παράσχης. Și el este dintre cei dintâi poeți ai Greciei moderne și unul din aceia, care actualmente stă deasupra tuturor celorlalți poeți. Producțiunile poetice ale acestui poet poartă titlul: Ἀχιλλέως Παράσχου Ποιήματα, în trei volume, ἐν Ἀθήναις, 1881. Armatolii sunt cântați mai cu seamă în volumul al II-lea.

Și Ἀχιλλεὺς Παράσχης, este *Român*, anume din comuna românească dela Pind *Călàri-li* sau *Călăreții* zisă de Români, iar de Greci Καλλαῤῥῆταις [1]). Că și această comună este românească vezi citațiunile făcute mai sus la poetul Zalo-Costa și despre comuna *Săracu*. Rudele familiei lui *Ahile Paraschi* locuesc și în *Călàri-li* și unele sunt așezate la Ianina ca comercianți. Spre încredințare dăm numele unui număr de familii din Călari-li, printre cari se vor găsi și numele neamurilor poetului în chestiune; vezi cifrele 95 și 96. Rude chiar de ale poetului Ἀχιλλεὺς Παράσχης ne-au spus că și el este din *Călàri-li*.

Orașul *Călàri-li* avea 1200 case cu 1700 familii, însă astăzi nu există decât 300 case, celelalte sunt ruine *mărețe* de case arse de Turci la 1821, când și un

---

[1]) *Călăru* la Macedoromâni însemnează *călăreț*, iar *călări-li* (articulat) = *călăreții*. Reproducerea grecească în forma Καλλαῤῥύταις și ortografia numelui ***Călăreți*** este ceva *sui generis* (vezi la pag. 72, nota 1).

număr mai mare de familii se împrăștie în mai multe locuri. Meseria cea mai favorită a *Călăreţenilor* este *argintăria* (vezi şi la pag. 72—73, 110—112; la Nr. 260 şi aiurea). Cei emigraţi din *Călăreţeni* sunt mari comercianţi la Corfu, Triest, Veneţia şi în alte multe oraşe mari din Italia şi aiurea.

LISTA Nr. 62

C) *Numele şi pronumele locuitorilor din comuna Călări-li sau Călăreţi*

1. Nicola Arletu.
2. Nicola Arlietu.
3. T. şi Vasile Arletu.
4. Tanase Arletu.
5. Dănaşiu Baca-Iani.
6. Costa Cala-Bacu.
7. Gg. Cala-Bacu.
8. Grig. Cala-Bacu.
9. Grig. Bafă.
10. Familia Bafeanilor.
11. Iani Băicuşi.
12. Costa Băicuşi.
13. Gg. Baldeca.
14. Hristu Barbuti.
15. Apostoli Bariani.
16. Spiru Bagiachi.
17. Iani Belu.
18. D., C. şi Vasili Bercu.
19. Familia Beşiaveáni.
20. Familia Beşirèilor.
21. Cosma şi Spiru Beşiri.
22. Anton şi Bigiu.
23. Gula Bigiu.
24. Gg. Bizduni.
25. Gg. Boiaru.
26. Marcu Boiaru.
27. Breliu Boiaru.
28. Hristu Bucia.
29. Tamba Bucia.
30. N. Cutru Buşiu.
31. I. Caca-Iani.
32. Iani Caiareţu.
33. Costa şi Gula Candili.
34. Gula Careli.
35. Timiu Garcli sau Breziat.
36. Tanase Cateri.
37. Gula Catopi.
38. Vasile Caţichi.
39. H. şi Gg. Chircu.
40. Papa-Costa Ciaprazli.
41. T. şi Iani Cibichi.
42. Costa Cioală.
43. Gula Cioală.
44. Familia Ciochiani.
45. Apostoli Cionda.
46. Fraţii Ciumaga.
47. Fraţii Ciumaca.
48. Iani Ciumeti.
49. Fraţii Condacci.
50. Gg. Cotori.
51. Fraţii Cranioti.
52. Iani Damiri sau Gaciulì.
53. Grig. Deli.
54. Dimitri Dogoritu.

54 bis. Familia Dzimuri [1]).

55. Fraţii Dogoritu.
56. Nicola Dolca.
57. Dimitri Duru Dima.
58. Dimitri Duruti [2]).
59. Familia Fachiţa.
60. Fraţii Fasuli.
61. Iotu Fengari.
62. Iani Filiciu.
63. Marcu Firlea.

---

[1]) Din această familie ieşi un vestit pictor şi argintar numit *Dzimură*.

[2]) Se află actualmente ca locţiitor de ambasador al Greciei la Bucureşti.

64. Papa-Gg. Foliu.
65. Grig. Gagioi.
66. Familia Ghimeni.
67. Costa Ghiurti.
68. Familia Ghiurti.
69. Frații Gorgoli.
70. Vangheli Gorgoli.
71. Familia Guliaciu.
72. Gg. Gaciuli sau Damiri.
73. Teodor Guma.
74. I. Condu Hroni.
75. Condu Hroni.
76. N. Iancu.
77. N. Iancu.
78. Frații Ziangli.
79. Spiru și Pavlu Lambru [1]).
80. Gg. Lola.
81. Familia Màmali [2]).
82. Familia Mangiavini.
83. Gula Mangiavini.
84. Costa Mardișiu.
85. Mitru și Hristu Balu-Menu [3]) sau *Cioară* (= șfoară).
86. Mitru Balu (din cei dela Nr. 85 de mai sus).
87. Familia Masati.
88. Iani Meliu.
89. Hristu Bili-Mezi.
90. Familia Mirmingă.
91. Costa și Visari Musa.
92. Frații Nesi.
93. Gg. Cuțu-Nica.
94. Sterghiu Paraschi.
95. Hristu *Paraschi*.
96. Papa-Gg. *Paraschi*.
97. Familia Parnareani.
98. Familia Pateani.
99. Teodor Patuni.
100. Toli (și alți mulți) Patuni.
101. Tanase Picuriciu.
102. Filip Poca.
103. Frații Poia.
104. Familia Primichiri.
105. Familia Pundichi.
106. Familia Raftani.
107. Frații Sacaviți.
108. Frații Scaru.
109. Frații Spiliu.
110. Gg. Strumbi.
111. Apostoli Ștuliu.
112. Familia Tafechiani.
113. Șiogiu Tașiuli.
114. C. Tuda.
115. T. Tuliu.
116. Mitu Tunda.
117. Gg. Turturi.
118. Frații Vachi.
119. Gg. Vasilă.
120. Familia Vasilaților.
123. Nicola Vùlgari [4]).

---

[1]) Vezi la Nr. 260.

[2]) O ramură din această familie emigră acum 130 de ani în Beoția, unde membri din ea sunt foarte bogați în turme. Ei iernează în câmpiile dinspre Teba (εἰς τὸ Λικέρι τῆς Θήβας) iar verile se suie la munții ziși *Gura*. Cei mai însemnați oieri din cei de acolo au fost și sunt: Antoni și Gheorgachi *Màmali*; *Malamuli*, Hristu și Nicola *Màmali*. Unul din aceștia, anume Gheorghe *Màmali*, scăpă odată vieața lui *Caciandoni*. La stâna lui G. *Màmali* se tundeau oile și se afla și *Caciandoni* acolo, *cu doi trei inși*, când deodată stâna este înconjurată de vreo 200 de Albanezi. G. *Mamali*, ca să-l scape, îl-ascunse in lână (vezi despre *Caciandoni* la Nr. 162).

[3]) Aceștia sunt din familia lui Căpitan *Farmachi* (vezi la Nr. 197, la Nr. 230 și Nr. 300).

[4]) Din familia învățatului Εὐγένιος ὁ Βούλγαρις care era din *Călăreți* și el. Porecla de Βούλγαρις, îi s'a dat pentrucă părinții săi făceau comerț în *Bulgaria*, unde trăiră mulți ani.

124. Economu Zagari.
125. Frații Zarbalà.
126. Familia Zurbală.
127. Frații Zariba.
128. Apostoli Ziongu.

D) *Nume de localități la Călari-li*

1. La fântânele al Cucùliu.
2. La fântână la Cioară.
3. La fântâna la Baltă.
4. La Bar-lu (munte).
5. La Càlotă (râu, munte).
6. In Ciucă (munte).
7. La fântâna Cudeaie.
8. La fântânele al Duruti.
9. La fântâna Geamina (= Dzeàmină).
10. La Giana (= dealul) sf. Ilie. (= Dzeană).
11. La Grumuliàt (munte).
12. La Grumuliașiu (râu).
13. La Gura calilor (= izvorul cailor).
14. La Gura Mailiei (= izvorul bunicei).
15. La fântâna al Jupân.
16. La fântâna al Paraschi.
17. La fântâna al Pelechi.
18. La Puliana (munte).
19. La Valea Mare.
20. La S-tă (= sfântă) Vineri... (munte). [1]

Și poeții dar cei mari ai Greciei moderne, cari au căntat pe armatoli, și ei sunt români sau mai bine zis, de origină română; căci Βαλαωρίτης și Σοῦτσος erau deja de mult grecizați, iar *Gialu Costa* și *Paraschi*, deși ambii în familiile lor vorbeau românește și cei din familia Paraschi vorbesc chiar și acuma, însă și ei au fost apucați de epidemia panelenismului, endemică la Macedo-românii crescuți în elenism, și cine ar ceti poeziile lor i-ar crede că sunt niște descendenți de ai vechilor *Eleni*, atât de înfocați patrioți *greci* se arată și nu numai atâta, dar și pe eroii *Vlahi* armatoli îi tratează și pe ei ca pe niște *descendenți ai eroilor Greciei antice*, cu toate că *știau bine* că limba armatolilor era cea *românească* și că armatolii aveau o origină cu totul alta decât aceea a neamului *grecesc*. Acesta este adevărul și trebue să-l mărturisim. La Macedoromâni se petrece și astăzi următorul fapt în ceea ce privește naționalitatea lor. Omului din popor nici prin gând nu i-a trecut vreodată să se dea de *Grec* ori de *Elin*, ascunzându-și naționalitatea *română*, cu care se mândrește. Afară de mândria sa națională, apoi el avu de totdeauna nu știu de ce un fel de dispreț pentru numele de *Grec* și de conținutul său, iar numele de *Elin* pentru el nu este nume *etnic*, ci însemnează *uriașu;* deci și poporul și femeile, mai cu seamă, se miră și strâmbă din nas cu dispreț, când aud pe vreun pedant *Român* din ai lor, crescut în ideile grecești, spuind că nu este *Român*, ci *Elin*, și-l măsură cu ochii dela picioare până la cap și dela cap la picioare, și aceasta pentru sensul de *uriașu* ce dau cuvântului *Elin*; apoi pentrucă ei nu pot să înțeleagă cum un *Român* poate să se zică ori să

[1]) N'am putut să ne procurăm toate numele locuitorilor din *Călari-li*.

fie *Elin* sau *Grec*. Şi cu toate acestea unii Macedoromâni din cei zişi *cărturari* ori *învăţaţi*, ieşiţi din fabrica panelenismului modern, care i-a ţinut şi-i ţine în cea mai completă ignoranţă în ceea ce priveşte *nobleţa* originei lor, trecutul lor glorios, nu numai al strămoşilor de mai departe, dar chiar şi pe acela al armatolilor foarte recent, cu toate acestea, zic aceşti cărturari, eşiţi din anume fabrică, *fără să roşească* spun că sunt Ἕλληνες şi îndeamnă şi pe ceilalţi conaţionali ai lor să se zică şi ei Ἕλληνες. Nu numai atâta; mulţi dintre aceştia lucrează chiar ca să-i grecizeze încă şi astăzi şi unii din ei n'au să uite niciodată în toată vieaţa câte au păţit pentru această nebunie a lor [1]), numită în timpii din urmă de Macedoromâni *grecomanie*.

Gialu-Costa dar şi *Paraschi* au fost şi ei din clasa acelor români, crescuţi în ideile greceşti, cari au căutat să treacă de Greci şi au scris poemele lor în limba greacă, vorbesc ca Greci, şi au descris pe armatolii români ca descendenţi ai eroilor greci din antichitate. Şi poporul român a cântat pe armatoli, cel din Albania în limba română şi *albaneză*, cel vecin cu Grecii în limba română şi *greacă* modernă, din cauză că cunoaşte şi limba greacă din şcoale, în cari până acuma 20—40 de ani învăţătura nu se făcea decât în limba, greacă, dar poporul în toate cântecele ce făcu pentru armatoli în limba greacă modernă este *naţionalist* [2]); el cântă ca Român pe Români. Toate acele cântece armatolice făcute în limba *greacă* la poporul român, cântece cari în colecţiunile poeziilor populare greceşti sunt intitulate Τραγούδια Βλάχικα. = cântece româneşti, sunt un fel de *bocete*, în cari poporul român plânge cu mare jale pe armatolii săi căzuţi în lupte şi de aceea chiar ariile cu cari le cântă sunt ariile, cu cari se bocesc morţii.

Până acuma 20—40 de ani învăţaţii macedoromâni reuşiseră a forma un curent printre ei de-a greciza pe toţi Românii din Peninsula Balcanică şi unii din ei ademeniseră mulţi bogaţi macedoromâni pentru şcoale anume în sate româneşti, ca să facă să dispară cu totul limba românească (vezi la Nr. 250—251). Deci nu-i de mirare de ce şi poeţii *Gialu-Costa* şi *Paraschi* vorbesc în poemele lor ca *Eleni* înfocaţi.

---

[1]) Facem aluziune la nenorociţii Anastasie *Piheon*, Român din Ohrida a Albaniei, şi la *Filipide*, Român din comuna românească *Molovişti* din Macedonia, cari, apucaţi de grecomanie, lucrau în contra deşteptării naţionale a conaţionalilor lor şi umblau, prin Macedonia, predicând răscoală în contra Turcilor şi unire cu Grecii, când la 1888 fură descoperiţi de autorităţile turceşti, condamnaţi şi trimişi în exil.

Ne-am bucurat, aflând scăparea lor în fine. Ei au fost ca nişte *paricizi*, lucrând pentru sugrumarea naţionalităţii lor, deci i-a pedepsit Dumnezeu. Noi deplângând toate câte au suferit, acuma când au scăpat, nu le putem zice alta decât zicătoarea greacă: 'Ιδοὺ ὑγιὴς γέγονας, μηκέτι ἁμαρτάνεσαι = iată că te-ai făcut sănătos, nu mai păcătui ».

[2]) Vezi un duios cântec în limba greacă, făcut de Români, la pag. 179 jos, partea I.